

พระราชอัจฉริยภาพแห่งพระมหากษัตริย์ไทย
ในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม

*The Prodigious Ability of Thai Kings
in the Creation of Language and Literature*

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเทิดพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระผู้ทรงเป็น “ครูภาษาไทยของแผ่นดิน”

สถาบันราชภัฏนครปฐม

พุทธศักราช ๒๕๔๔-๒๕๔๕

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

พระราชอำนาจบริหารอำนาจพระมหากษัตริย์ไทย

ในการสร้างสรรคภาษาและวรรณกรรม

ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย

งานวิจัยชนะเลิศ สาขาศิลปศาสตร์

รับรางวัลพระราชทานจาก

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

เนื่องในงาน

๕๐ พรรษา มทาวชิราลงกรณ

เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๕

ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

สถาบันราชภัฏนครปฐม

จัดทำบทย่อยพร้อมแผ่นซีดีบันทึกรายงานผลการวิจัย

เผยแพร่เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาส

๗๕ พรรษา มหาราช

แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

คำนำ

เนื่องในพระบรมราชวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงมีพระชนมายุครบ ๗๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ดังนั้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและเทิดพระราชอาณาจักรภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดี และความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” และตราพระราชบัญญัติจรส่วนพระองค์ ให้เป็นตราสัญลักษณ์ของสถาบันฯ

ในวโรกาสอันประเสริฐนี้สถาบันราชภัฏนครปฐมจึงมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานวิจัยเฉลิมพระเกียรติ “๕๐ พรรษา มหาราช” เรื่อง “พระราชอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ไทย ในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม” ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชานาญ รอดเหตุภัย ซึ่งเป็นผลงานวิจัยชนะเลิศ สาขาศิลปศาสตร์ ได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในงาน “ราชภัฏวิจัยเฉลิมพระเกียรติ ๕๐ พรรษา มหาวชิราลงกรณ” เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๕ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ แต่เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวมีขนาดใหญ่มาก สถาบันฯ จึงทำได้แต่เพียงเอกสารบทคัดย่อผลงานวิจัย และแผ่นซีดีบันทึกผลงานวิจัยดังกล่าว เพื่อมอบให้แก่มหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานและบุคคลที่สนใจทั่วไป

สถาบันฯ หวังอย่างยิ่งว่างานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเทิดพระเกียรติยศแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังความปลาบปลื้มยินดีและชื่นชมในพระราชอัจฉริยภาพทางการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระองค์ให้บังเกิดแก่พสกนิกรทั้งมวล และจะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการอย่างกว้างขวางต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัต กลิ่นงาม
อธิการบดีสถาบันราชภัฏนครปฐม

คำนำของผู้วิจัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชันั้น ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวไทยเป็นล้นพ้นเกินกว่าจะมีผู้ใดพรรณนาได้ครบถ้วน นอกจากจะทรงเป็นพระประมุขที่อำนวยความสุขสวัสดิ์พิพัฒนามงคลहितานุหิตประโยชน์แก่อาณาประชาราษฎร์ และเป็นศูนย์รวมหัวใจของปวงประชานิกรทั้งหลายแล้ว พระองค์ยังทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจใหญ่น้อยทั้งมวลมากมายเหลือคณานับ ประชาชนล้วนตระหนักในน้ำพระราชมุทิตที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาของพระองค์ และล้วนรู้สึกจงรักภักดี เคารพบูชา และเทิดทูนพระองค์ไว้เหนือเกล้าฯ สูงสุดหาที่เปรียบมิได้

พระบรมฉายาลักษณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระพักตร์ชุ่มชโลมด้วยพระเสโท และมีหยาดพระเสโทหยอหยดอยู่ที่ปลายพระนาสิกนั้น เป็นภาพที่ชินตาคนไทยทั่วไปเพราะคนไทยล้วนซาบซึ้งมานานแล้วในพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงทำงานเพื่อประชาชน โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ลำบากพระวรกาย แต่เมื่อประมาณ ๑๕ ปีที่ผ่านมา เมื่อครั้งที่นิตยสาร **Far Eastern Economic Review** ได้ัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์แบบดังกล่าวมาเป็นภาพหน้าปกหนังสือ พร้อมทั้งมีข้อความกำกับไว้ด้วยว่า **Thailand's Working Monarch** นั้นชาวต่างประเทศทั่วโลกรู้สึกตื่นเต้น และเกิดความสนใจใคร่รู้พระราชกรณียกิจของพระองค์ ซึ่งยิ่งใหญ่เกินกว่ากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจทำวิทยานิพนธ์ (Doctoral Degree Dissertation) เรื่อง **Role of Thai Monarchy in Political and Social Development with Special Reference to King Bhumibol Adulyadej.** เพื่อให้องค์ความรู้ดังกล่าวได้แพร่หลายกว้างขวางไปทั่วโลกโดยเฉพาะในวงวิชาการ

งานวิจัยเรื่อง “พระราชอัจฉริยภาพแห่งพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษา และวรรณกรรม” นี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความซาบซึ้งในพระราชอัจฉริยะและพระปรีชาสามารถอันยิ่งใหญ่ดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้เน้นศึกษาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากภาระงานมีมากล้นจึงทำให้ศึกษาวิจัยไม่ได้เต็มที่และศึกษาได้เฉพาะบางประเด็นเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้มีมากเพียงพอที่จะเป็นเครื่องชี้วัดถึงพระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถอันยิ่งใหญ่ทางด้านภาษาและหนังสือของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย

สถาบันราชภัฏนครปฐม

๖ เมษายน ๒๕๔๕

ประกาศคุณูปการ

ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ พระราชอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถ อันล้นพ้นแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดผลงานวิจัยเฉลิมพระเกียรติ เรื่องนี้ขึ้น ขอขอบพระคุณสถาบันราชภัฏนครปฐม โดยเฉพาะสำนักวิจัย ที่กรุณาจัดสรรงบประมาณ การวิจัย ขอขอบพระคุณหอสมุดสำนักราชเลขาธิการ หอสมุดแห่งชาติ และเครือข่ายกาญจนาภิเษก ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลด้วยอภัยยศไมตรี ปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานวิจัยสำเร็จลงได้ นอกจาก กำลังใจ กำลังกาย และกำลังสติปัญญาจากผู้เป็นที่รัก และกัลยาณมิตรทั้งหลายแล้ว ที่สำคัญเหนือ สิ่งอื่นใดก็คือ “พรพระราชทาน” จากวรรณกรรมพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ที่ว่า

“ของงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม

กำลังกายที่สมบูรณ์

May all readers be blessed with pure perseverance,

sharp wisdom

and complete physical health”

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง พระราชอัญริยปรัชญาแห่งพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษา และวรรณกรรม มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจทางการสร้าง สรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระบรมมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา เฉพาะพ่อ ขุนรามคำแหงมหาราช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า อยู่หัว โดยเน้นพิเศษในด้านการสร้างสรรค์ภาษาเฉพาะเรื่องการประดิษฐ์ภาษาไทย ได้แก่ แบบลักษณ์ ของตัวอักษรและอักขรวิธีในแต่ละสมัย และ ๒. เพื่อศึกษาพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพทาง ด้านภาษาและวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ผลการวิจัยพบว่า พระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนทรงมีอัครมหาคุณูปการเป็นหัตถ์ประดิษฐ์ประ โยชน์ยิ่ง ใหญ่แก่ชาติและพสกนิกร โดยเฉพาะด้านภาษาซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดนั้น ก็นับว่าเป็นความ โชคดี ของประเทศไทยที่มหาราชของไทยทุกพระองค์ทรงไว้ซึ่งพระวิริยะอุตสาหะ และเอาพระทัยใส่ในการ สร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมไทยยิ่งนัก นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นต้นมาจนกระทั่งสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ และที่สุดถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ก็นับว่าทรงมีพระ ราชกรณียกิจและพระปรีชาสามารถอันเป็นอัจฉริยะทางด้านภาษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันนั้น นอกจากศึกษาเรื่องพระ ปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณที่เกี่ยวกับภาษาไทยแล้ว ประการสำคัญอีกด้านหนึ่งที่ได้ศึกษาคือ การวิเคราะห์พระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถที่ปรากฏในวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ ๓ เรื่อง ได้แก่เรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ตีโต และ พระมหาชนก ผลการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชนั้น ทรงได้รับการยอมรับทั่วโลกในฐานะเป็นพระมหากษัตริย์นัก ปรชาญผู้มีพระปรีชาสามารถในทุกด้าน กล่าวเฉพาะด้านภาษาและวรรณกรรมนั้น พระองค์ทรงไว้ซึ่ง พระราชอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถ และพระมหากรุณาธิคุณต่อภาษาและวรรณกรรมอย่างยิ่ง สรุ ปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑) ทรงให้ความสำคัญแก่ภาษาไทยและการใช้ภาษาไทย จนกระทั่งเป็นแรงบันดาลใจให้ เกิด “วันภาษาไทย” และการทำกิจกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวกับภาษาไทยขึ้นในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ของทุกปี

๒) ทรงส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาภาษาไทย ที่สำคัญยิ่งคือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีหนังสือประเภทสารานุกรมภาษาไทย บรรจุสรรพวิทยาการครบทุก ด้านสำหรับเยาวชนแต่ละรุ่น คือ เด็กรุ่นเล็ก รุ่นกลาง และรุ่นใหญ่ จะสามารถศึกษาค้นคว้าได้โดย สะดวก พระองค์จึงพระราชทานพระราชวินิจฉัยและหลักการให้คณะผู้ทรงคุณวุฒิไปดำเนินการตามพระ ราชประสงค์ ดังนั้นจึงเกิดมีหนังสือ “สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน” ที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่าสูงยิ่ง

๓) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องและสละสลวย นอกจากนั้นยังทรงสามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้อย่างมีคุณภาพอีกหลายภาษาทั้งภาษาตะวันออกและภาษาตะวันตก ส่วนที่สำคัญมากคือภาษาอังกฤษ จะเห็นได้จากทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมหาชนกชาดก เป็นภาษาอังกฤษก่อนที่จะทรงพระราชนิพนธ์เป็นภาษาไทย และทรงแปลหนังสือภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยมากกว่าสิบเรื่อง เพลงพระราชนิพนธ์ซึ่งมีประมาณ ๕๐ เพลงนั้น แม้ส่วนใหญ่พระองค์จะทรงพระราชนิพนธ์แต่ทำนองเพลงซึ่งโลกยอมรับในฐานะที่ทรงเป็น “คีตกวี” แต่มีบางเพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ นับเป็นพระราชนิพนธ์ “กิตติวรรณกรรม” ที่น่าสนใจ

๔) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการวรรณกรรม หนังสือพระราชนิพนธ์ที่สำคัญและงดงามอย่างยิ่งในทุกๆ ด้าน คือ พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ซึ่งมีการขยายออกเป็นหลายแบบ (Version) นอกจากนั้นหนังสือพระราชนิพนธ์แปลทั้งสองเรื่อง คือ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” และเรื่อง “ติโต” ก็ล้วนเขียนพร้อมด้วยสารัตถะ อรรถรส และสุนทรียรสเช่นเดียวกัน หนังสือเหล่านี้ แสดงถึงพระราชอัจฉริยภาพทางด้านภาษาแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยแท้

๕) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาคณิตกรณ์ (คอมพิวเตอร์) นอกจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เครื่องคณิตกรณ์หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ ในการทรงพระอักษรแล้ว เรื่องที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งก็คือทรงใช้เครื่องคณิตกรณ์ในการออกแบบตัวอักษรภาษาไทย และตัวอักษรภาษาอินเดียโบราณ คือ อักษรเทวนาครี หลักฐานสำคัญที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางด้านนี้คือการที่พระองค์ทรง “ปรุง” บัตรอวยพรปีใหม่ ด้วยเครื่องคณิตกรณ์เพื่อพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยอย่างต่อเนื่องมากกว่าสิบปีแล้ว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาของพระมหากษัตริย์ไทยนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิเคราะห์อีกหลายเรื่อง เป็นต้นว่าพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และวรรณกรรม โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ทางด้านฉันทลักษณ์ วรรณศิลป์ สารัตถะ และการประยุกต์สาระจากบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ มาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทไทยในยุคปัจจุบัน เป็นต้น ประเด็นสำคัญก็คือ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรนำความรู้จากงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงาน ที่สำคัญอย่างยิ่งคือสถาบันการศึกษาทุกระดับควรอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร แบบเรียน และการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับความเป็นไทยเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ ค่านิยม และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความเป็นไทยให้แก่เยาวชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญวัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทยที่ควรค่าแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติตลอดไป

ABSTRACT

The research was aimed at meeting two significant objectives. The first was to study the creation of Thai language and literary works by Thai kings dating from the Sukhothai period to the present. The emphasis of the study was on the works of King Rama Khamhaeng, King Mongkut, and King Vajiravudh. The research focused on the creation of Thai written language, i.e. letter characteristics, and alphabet methodology, in each period. The second objective was to study the standard of, and contributions made by the language and literary works of King Bhumibol Adulyadej, the Great. The research found that Thai kings endeavored to provide tangible benefits to Thai people and Thai culture. One of the most important things the kings did was their work in preserving and promoting Thai culture, of which language is the most significant part. Thailand fortunately has been reigned over by many benevolent kings whose cultural endeavors lead to the successful creation of language and literature. From the time of Sukhothai Kingdom until the present time, the kings' achievements in, and their support of, language and literary works are evidence of the kings' abilities in language and literature.

Amongst the present King's most significant and well-known achievements are the composition of **Pra Maha Janaka** (a Buddhist story), and the translations of **Nai In Phu Pid Thong Lung Phra** ("A Man Called Intrepid") and "**Tito**". The study found that King Bhumibol Adulyadej, the Great, has been accepted worldwide as a versatile and unique scholar. The King's ability, in particular his support for Thai language and literature, have been demonstrated through the following :

1. the King's belief in the importance of Thai language and its expression has inspired Thai people and the government to proclaim "Thai Language Day", which is an annual event held on the 29 of July, where various activities concerning Thai language are conducted throughout the country.
2. the King's has enthusiastically supported the study of Thai language. One of the most interesting works is the King's project to establish a Thai Encyclopedia for Children. The encyclopedia is carefully prepared to suit three age groups of children : junior, middle and senior groups. The contents are suitably designed to educate the three groups and to promote independent study. Due to the King's thoughtfulness, the Thai Encyclopedia for Children has been being prepared and published for children throughout the country. The books are widely considered amongst the most valuable education resources.

3. the King is highly accomplished in language usage. His literary works are said to be examples of tasteful and emotive language. Moreover, the King can fluently use many foreign languages, both Eastern and Western in origin. His success in English is demonstrated in his book “Phra Maha Janaka”, which was first written in English and then in Thai. The King has translated more than ten famous English books and articles. The King has received praise for over fifty songs for which he composed the melody and music, however in only four of the songs did the King himself write the lyrics in English. These compositions are considered interesting musical and literary works.
4. the King has great potential in the area of literary composition. Among the royal literary works, “**Pha Maha Janaka**” has been broadly accepted as a work of great significance. In order to suit various interests of readers, the book has been simplified and reproduced in many versions. The two royal translated books, “A Man Called Intrepid” and “Tito”, comprise of significant essences, meaningful wordings, and aesthetic styles of writing as well. The royal books demonstrate in their complexity the King’s genuine language capabilities
5. the King has an avid interest in computers. Apart from using computers in data and word processing, the King has enjoyed success in the computerized design of both Thai and ancient Indian - Devanagri alphabets. One of the best examples of the King’s computer skills are his New Year computerized cards, which have been given to Thai people for more than ten years.

Many topics concerning the kings’ ability in languages, linguistics, and literatures are ongoing. Among the various interesting topics, the most attractive ones are the creation of poetic forms, literary styles of composition, the content or subject matter, and the application of this content in a contemporary Thai context. Organization, both government and non-government, should use this research in their own works. Above all, educational institutions and other concerned bodies, should study the knowledge derived from the research and apply it to curriculum, texts, and study processes. The research also has validity in enhancing the understanding, values, and vision of younger Thai generations. Finally, these desirable qualities demonstrated in the research would support the sustained development and suitable evolution of Thai culture for the benefit of Thai people.

สารบัญ

คำนำ	ก
ประกาศคุณูปการ	ข
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
สมมุติฐานของการวิจัย	๕
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕
ขอบเขตของการวิจัย	๖
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	๗
วิธีการศึกษาและค้นคว้า	๘
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๕
บทที่ ๒ ประชากรไทย ภาษาไทย และอักษรไทย	๒๐
ประวัติชนชาติไทย	๒๐
ชนชาติไทยและภาษาไทย	๒๕
ภาษาไทยนอกประเทศไทย	๒๘
ภาษาไทยในประเทศไทย	๒๙
ภาษาไทยและอักษรไทย	๓๒
ความเป็นมาของอักษรไทย	๓๓
แรกกำเนิดอักษรไทยในประเทศไทย	๔๑
อักษรไทยท้องถิ่นในประเทศไทย	๔๑
บทที่ ๓ พระบรมมหาราชวังไทยกับการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา	๔๖
ตอนที่ ๑ พระราชอัจฉริยภาพของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ ของภาษา	๔๖
ความเป็นมาของการประดิษฐ์อักษรไทย	๔๖
เอกลักษณ์พิเศษของอักษรไทยแบบพ่อขุนรามคำแหงฯ	๔๘
อักษรวิธีของหนังสือไทยแบบพ่อขุนรามคำแหงฯ	๔๙

ตอนที่ ๒ พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา	๕๖
ทรงเป็นผู้นำในการอ่านศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงฯ	๕๖
ทรงสร้างสรรค์ “อักษรอริยกะ”	๕๖
ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษาไทย	๖๒
ตอนที่ ๓ พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา	๗๒
พระมหาธีรราชเจ้า : เอกอัครมหาราชปราชญ์	๗๒
พระราชอัธยาศัยนิยมภาษาไทย	๗๓
พระราชดำริเรื่องปัญหาของการเขียนหนังสือไทย	๗๕
พระราชดำริวิธีใหม่ใช้เพื่อแก้ปัญหการเขียนหนังสือไทย	๗๖
การดำเนินการเพื่อเผยแพร่พระราชดำริเรื่องการเขียนหนังสือแบบใหม่	๘๕
พระมหาธีรราชเจ้า : พระมหากษัตริย์นักอักษรศาสตร์	๘๖
บทที่ ๔ พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการสร้างสรรค์	
ภาษาและวรรณกรรม	๘๗
ตอนที่ ๑ พระมหากษัตริย์และพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทย	๘๗
ทรงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย	๘๘
ทรงเป็นตัวอย่างของการใช้ภาษาประจำชาติเป็นสำคัญ	๙๐
ทรงสนพระราชหฤทัยด้านการใช้ภาษาไทย	๙๐
ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริการใช้ภาษาไทย	๙๒
ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษาไทย	๙๖
ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านวาทศิลป์	๙๗
ทรงเชี่ยวชาญในด้านภาษาต่างประเทศ	๙๘
ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาคณิตกรณ์	๑๐๐
ทรงสนับสนุนการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์	๑๐๖
ทรงได้รับการยกย่องเป็น “มหาราชนักคอมพิวเตอร์”	๑๐๗
ตอนที่ ๒ พระปรีชาสามารถทางการสร้างสรรค์วรรณกรรม	๑๐๘
ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม	๑๐๘
ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมแปล	๑๐๘
ทรงสร้างสรรค์และส่งเสริมกวีวรรณกรรม	๑๐๙
ทรงมีพระราชอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี	๑๑๔
พระมหากษัตริย์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมวิชาการ	๑๑๖

ตอนที่ ๓ พระราชอัจฉริยภาพทางการสร้างสรรค์วรรณศิลป์	๑๓๑
ตอนที่ ๓ (๑) วรรณศิลป์ : หลักวิเคราะห์พระราชนิพนธ์	
การใช้คำ	๑๓๒
การใช้สำนวนโวหาร	๑๓๓
ตอนที่ ๓ (๒) พระราชอัจฉริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปล	
เรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ	๑๔๐
ประวัติความเป็นมาของหนังสือเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ	๑๔๐
สังเขปเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ	๑๔๑
วรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ	๑๔๔
พระปรีชาสามารถทางการใช้สำนวนโวหาร	๑๖๔
พระปรีชาสามารถทางการใช้โวหารภาพพจน์	๑๖๗
ตอนที่ ๓ (๓) พระราชอัจฉริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปล	
เรื่อง ตีโต	๑๗๘
ประวัติความเป็นมาของหนังสือเรื่อง “ตีโต”	๑๗๘
สังเขปเรื่อง “ตีโต”	๑๗๙
วรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ตีโต	๑๘๓
ตอนที่ ๓ (๔) พระราชอัจฉริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์	
เรื่อง พระมหาชนก	๑๙๑
ประวัติความเป็นมาของหนังสือ	๑๙๑
- ปฐมเหตุของการพระราชนิพนธ์	๑๙๑
- การใช้จิตรกรรมประกอบพระราชนิพนธ์	๑๙๒
- การจัดพิมพ์เผยแพร่	๑๙๓
- การจัดพิมพ์ฉบับการ์ตูน	๑๙๕
สังเขปเรื่อง พระมหาชนก	๑๙๖
พระปรีชาสามารถทางด้านภาษาและวรรณศิลป์	๑๙๘
- ศิลปะการเลือกสรรแนวคิด	๑๙๘
- ศิลปะการสร้างสรรค์สำนวนโวหาร	๒๐๐
- ศิลปะการดำเนินเรื่อง	๒๐๔
- ศิลปะการใช้ภาษา	๒๐๖
- ศิลปะการใช้โวหาร	๒๑๕
พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ภาคภาษาอังกฤษ	๒๑๙

บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๒๒๓
	สรุปผลการวิจัย	๒๒๓
	อภิปรายผล	๒๒๖
	ข้อเสนอแนะ	๒๒๖
บรรณานุกรม		๒๒๗
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก. บทความเรื่อง “พระราชอัจฉริยภาพ-พระมหาชนก”	(๑)
	ภาคผนวก ข. เนื้อเรื่องย่อ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”	(๕)
	ภาคผนวก ค. เนื้อเรื่องย่อ “ติโต”	(๑๗)
	ภาคผนวก ค. บทวิเคราะห์เรื่อง “พระมหาชนก”	(๒๕)
	ภาคผนวก ฉ. ประมวลภาพ ส.ค.ส.พระราชทาน	(๒๗)
	ภาคผนวก ง. บทความเรื่อง “ในหลวงกับอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี”	(๔๒)
	ภาคผนวก จ. บัญชีรายชื่อเพลงพระราชนิพนธ์	(๕๖)
	ภาคผนวก ฉ. เนื้อเพลงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ	(๖๐)
ประวัติและผลงานของผู้วิจัย		(๖๕)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักมานุษยวิทยา (Anthropologist)^๑ นักชาติพันธุ์วิทยา (Ethnologist)^๒ และนักชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographer)^๓ ทั่วโลกได้ศึกษาและสรุปความเห็นเกี่ยวกับความเป็นมาและอารยธรรมของชนชาติไทยไว้เป็นแนวเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นอายุของชาติ และอารยธรรมไทยที่ว่า “ไทย” เป็นชาติพันธุ์อันเก่าแก่ มีอายุของชาติและมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเองต่อเนื่องมายาวนานกว่า ๔,๐๐๐ ปี ไกล่เคียงกับชาติเก่าแก่ในทวีปเอเชียทั้งสองชาติ คือ จีน และอินเดีย^๔ นอกจากนี้ นักวิชาการดังกล่าวยังได้เขียนถึงประวัติศาสตร์ทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยไว้ตรงกันด้วยว่า ประเทศไทยมิได้เคยเป็นเมืองขึ้นของประเทศใดเลย แม้กระทั่งในยุคของการล่าอาณานิคม (Colonialism Period) ประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวเท่านั้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก (Western Colonies)^๕

หลักฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งทำให้นักวิชาการดังกล่าวข้างต้นใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสรุปความเป็นมาของชาติไทย ก็คือ “วัฒนธรรม” เพราะ “วัฒนธรรมคือเครื่องหมายของความเป็นชาติ การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ” แม้ว่าปัจจุบันเอกสารของชาติไทยเองที่บ่งบอกถึงร่องรอยของ

^๑ มานุษยวิทยา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเรื่องตัวคนและสิ่งที่คนสร้างขึ้น (อ. anthropology). อ้างถึง ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕*. (กรุงเทพฯ, ๒๕๒๕), หน้า ๖๔๗.

^๒ ชาติพันธุ์วิทยา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งเชื้อชาติของมนุษย์ กำเนิดของเชื้อชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ ตลอดจนลักษณะเฉพาะของชนชาติต่างๆ (อ. ethnology). อ้างถึง เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๖.

^๓ ชาติพันธุ์วรรณนา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการพรรณนาถึงเรื่องวัฒนธรรมแบบต่างๆ (อ. ethnography) อ้างถึง เรื่องเดียวกัน. ชาติพันธุ์วรรณนาเป็นสาขาหนึ่งของวิชาชาติพันธุ์วิทยา เนื่องจากเป็นการศึกษาวัฒนธรรมของมนุษย์ ดังนั้น บางครั้งวิชาชาติพันธุ์วรรณนาจึงถูกจัดเป็นวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม (cultural anthropology). อ้างถึง เรื่องเดียวกัน.

^๔ Chamnan Rodhetbhai, *Role of Monarchy in Thai Political and Social Development with Special Reference to King Bhumibol Adulyadej*. (Doctoral Thesis, 1990), pp.1-9.

^๕ Ibid., p.1.

วัฒนธรรมดังกล่าวแทบจะหาไม่ได้เลยก็ตาม แต่ข้อมูลเท่าที่ปรากฏอยู่ในเอกสารของชนชาติเก่าแก่เช่น จีน ซึ่งเป็นชาติที่มีความภาคภูมิใจในชาติตนเองอย่างยิ่งนั้น ก็เพียงพอที่จะทำให้เห็นว่าการสรุปความเป็นมาของชาติไทยได้ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏตามเอกสารภาษาจีนว่ามีคำโบราณที่เกี่ยวกับชนชาติไทยเป็นที่ น่าสนใจอย่างยิ่งอยู่ ๒ คำ คือคำว่า “ไต” และ “สยาม” คำว่า “ไต” หรือ “ไท” มีความหมายเช่นเดียวกับ คำว่า “ไทย” ปรากฏเป็นครั้งแรกในหนังสือประวัติศาสตร์จีนประมาณ ๑๕๗๒ ปี ก่อนพุทธศักราช^๖ คำ นี้ เซอร์ จอห์น เบวริง (Sir John Bowring)^๗ และ แอนนา เลียว โนเวนส์ (Anna Leonowens)^๘ กล่าวไว้มี สาระตรงกันว่า “ไทย” เป็นคำพื้นเมืองที่คนไทยในราชอาณาจักรสยามตั้งแต่ครั้งอดีตกาลใช้เรียกชื่อชน ชาติของตนเองและคำนี้มีความหมายว่า “อิสระเสรี”

ส่วนคำว่า “สยาม” นั้นเป็นคำที่มาจากภาษาบาลี มีความหมายว่า กล้า ซึ่งน่าจะหมายถึงสีผิว ของคนไทยที่โดยทั่วไปมักจะคล้ำกว่าคนจีน คำว่า “สยาม” มีอยู่ในภาษาจีนด้วยโดยมีความหมายว่า “เที่ยงวัน” (high noon) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายโดยนัยแสดงถึงการยอมรับนับถือ^๙ เรื่องนี้สอดคล้อง กับความเห็นของจอร์จ มูสเซย์ (George Moseley)^{๑๐} ที่กล่าวถึงชนชาติไทยว่าในบรรดาชนชาติต่างๆ แต่ ครั้งโบราณนั้น “ไทย” เป็นชนชาติเดียวเท่านั้น ที่จีนไม่เคยดูถูกว่าเป็นคนป่าคนดอย (barbarians) และ ดับเบิลยู.ซี. ดอดด์ ดี.ดี. (W.C. Dodd D.D.)^{๑๑} ก็ได้ให้ความเห็นไว้คล้ายคลึงกันในหนังสือชื่อ “The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese” สรุปได้ว่า คนจีนไม่เคยดูถูกคนไทย และบางทีอาจเป็น ไปได้ที่คนจีนจะนับถือคนไทยด้วย เพราะเหตุว่าคนไทยมีบางสิ่งบางอย่างที่เหนือกว่าคนจีน อย่างไรก็ตาม การที่บางทฤษฎีกล่าวว่าบรรพบุรุษของไทยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนใต้ของกลุ่มน้ำแองโกลีเกียง และคน จีนเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ฮวน” ซึ่งมีความหมายว่า คนป่า และประกอบด้วยชนหลายเผ่ารวมทั้งเผ่าไทยด้วย นั้น “ไทย” น่าจะเป็นชนเผ่าเดียวที่มีได้ถูกคนจีนดูแคลน^{๑๒}

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชนเผ่าไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมต่อเนื่องมายาวนานนั้น ก็คือการที่ไทยมี ประมุขเป็นพระมหากษัตริย์ที่ถึงพร้อมด้วยพระปรีชาสามารถ พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ตั้งแต่

^๖Likhit Hoontrakul, **The Historical Record of the Siamese-Chinese Relations.** (Bangkok, 1951), p.104.

^๗Sir John Bowring, **The Kingdom or People of Siam.** (London, 1857), p.2.

^๘Anna Leonowens, **Siamese Harem Life.** (London, 1952), p.1.

^๙Likhit Hoontrakul, op. cit., p.104.

^{๑๐}Chamnan Rodhetbhai, op. cit., p. 5. cited Frederica M. Bunge (Washington, 1981), p.9.

^{๑๑}Ibid. cited Likhit Hoontrakul, op. cit., p.128.

^{๑๒}Udayanin and Smith, **Public Service in Thailand** (n. p., n. d.), p.8.

อดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนทรงมีอัครมหาคุณูปการเป็นหิตานุหิตประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่ประเทศชาติ ธาณินทร์ กรีวิเชียร กล่าวว่า “เป็นเอกลักษณ์ของเรามีสถาบันพระมหากษัตริย์ปกเกล้าฯ สืบเนื่องมาเป็นเวลานานเข้า... พระราชภารกิจซึ่งทรงบำเพ็ญดีแล้ว ยังคงเป็นมรดกตกทอดมาถึงชาวไทยในปัจจุบัน”^{๑๓}

ความจริงอันยิ่งใหญ่ที่ว่า “ไทย” ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใครดังกล่าวข้างต้น เป็นผลมาจากการที่ไทยมีผู้นำที่ดี คือพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถและสายพระเนตรอันยาวไกล และเป็นเรื่องที่ยกไทยทั้งชาติคงจะได้มีความรู้สึกภาคภูมิใจอย่างยิ่งไปโดยตลอด นักวิชาการทั้งหลายดังกล่าวข้างต้น เมื่อกล่าวถึงประเทศไทย ก็จะเขียนถึงนโยบายอันชาญฉลาดและความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของชนชาติไทยไปในแนวเดียวกัน โดยเฉพาะในการที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเร่งทำนุบำรุงประเทศชาติและประชาชนอย่างเร่งด่วน โดยรับเอาวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศชาติ และที่สำคัญที่สุดคือการที่ทรงใช้วิถีโศบาย “ไฝ่ลู่ลม” (Bending with the wind) ผ่อนหนักให้เป็นเบา สามารถประคับประคองรัฐนาไทยฝ่ามรสุมตะวันตกมาได้อย่างงดงาม^{๑๔}

ประธานาธิบดีมาคาปาเก้ล (Macapagal) กราบถวายบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศฟิลิปปินส์หนึ่งในบรรดาประเทศสมาชิกของสมาคมอาเซียนว่า

“พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นผู้ปกครองเอเชียหมู่หนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากประเทศในเอเชียอื่นๆ กล่าวคือ ได้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติมาได้โดยอัศจรรย์อันเป็นผลให้เจริญรุ่งเรืองมานานนับศตวรรษ บนพื้นฐานของความมีอิสรภาพและเกียรติศักดิ์อันเนื่องมาแต่อิสรภาพนั้น ข้อเท็จจริงข้อนี้เอง ทำให้เราทั้งหลายรู้สึกภูมิใจที่พระมหากษัตริย์ของประเทศ และประชาชนที่มีวิถีทางในการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์และแบบอย่างอันดี ที่หัวใจและแก่นแท้ของความยิ่งใหญ่ทางจิตใจชาวเอเชีย นั่นก็คือ ความเรียบง่ายและความมีเสน่ห์มาประทับอยู่ท่ามกลางมหาสมาคมแห่งนี้...”^{๑๕}

หลักฐานที่ยกมากล่าวเพียงเล็กน้อยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความภาคภูมิใจในเอกราชและศักดิ์ศรีดังกล่าว มิใช่จำกัดเฉพาะในหมู่คนไทยเท่านั้นก็หาไม่ แม้แต่ต่างชาติต่างภาษาก็ยังแสดงความชื่นชมและภาคภูมิใจแทนคนไทยด้วยเช่นเดียวกัน

^{๑๓} ธาณินทร์ กรีวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย. (กรุงเทพฯ, ๒๕๒๐), หน้า ๔.

^{๑๔} Fred W. Riggs, *Thailand : The Modernization of a Bureaucratic Polity*. (Honolulu, 1967), p.22.

^{๑๕} ‘Their Majesties are the rulers of an Asian people who, unlike their sister Asian nations, have miraculously escaped foreign rule and have, therefore, thrived through the centuries on the rocklike foundation of freedom and the dignity that comes from freedom. This fact alone makes it a privilege for me to have in our midst the monarchs of a land and people whose traditional ways of life, customs and traditions have become synonymous with the unparalleled simplicity and natural charm that are at the heart and core of the spiritual greatness of Asia’ อ้างถึง ประมวลพระราชดำรัสในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศ พ.ศ.๒๕๐๒-๒๕๑๐. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๓๓๐.

กล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาตินั้น อาจกล่าวได้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระมหากุณาธิคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นผู้นำในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นนักอนุรักษ์ นักพัฒนา และนักเผยแพร่ ดังนั้นวัฒนธรรมไทยจึงได้รับการส่งเสริมสร้างสรรค์ให้เจริญรุ่งเรือง มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติไทย และมีคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตไทยในแต่ละยุคสมัยมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมด้านภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนอันหมายถึงวรรณกรรมรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมุขปาฐะ หรือลายลักษณ์ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองนั้น ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดทั้งสิ้น เพราะผลิตผลทางด้านภาษาและหนังสือ นั้น คือสิ่งที่แสดงถึงสมองหรือสติปัญญา และเป็นเครื่องชี้อารยธรรมของคนในชาติ ดังนั้นชาติใดก็ตามที่มีภาษาหนังสือเป็นของตนเอง และมีวรรณกรรมเหลือไว้เป็นมรดกของอนุชนมากและเก่าเท่าใด คนในชาตินั้นก็จะเกิดความภาคภูมิใจมากเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งที่ว่า “นานาประเทศล้วน นับถือ คนที่รู้หนังสือ แต่งได้”^{๑๖}

นับว่าเป็นความโชคดีของประเทศไทยที่พระมหากษัตริย์ของไทยหลายพระองค์ทรงไว้ซึ่งพระวิริยะอุตสาหะและเอาพระทัยใส่ในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมไทยยิ่งนัก นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช นั้นนับว่าทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางด้านภาษาเป็นอันมาก พสกนิกรชาวไทยล้วนประจักษ์ในพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาและวรรณกรรมของพระองค์ ผลกระทบที่ตามมาก็คือ เกิดเป็นพลังสำคัญกระตุ้นเตือนให้คนทั้งหลายเกิดความตระหนักในความสำคัญของภาษาและหนังสือไทยมากยิ่งขึ้น โดยลำดับ อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทำให้ภาษาและวรรณกรรมของไทยมีพัฒนาการ เจริญก้าวหน้ามั่นคง และถึงพร้อมด้วยความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์ที่ควรแก่ความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งมาตราบเท่าทุกวันนี้ ก็เพราะพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์เอาพระทัยใส่ในการทำนุบำรุง ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมไทยในรูปแบบและลักษณะต่างๆ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รวบรวมและวิเคราะห์พระราชกรณียกิจต่างๆ เหล่านี้ไว้ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และน้อมนำให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนเกิดความคิดที่จะร่วมกันการอนุรักษ์ ส่งเสริมภาษาและวรรณกรรมของไทยให้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไปในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจทางด้านสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

๒. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจและพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาและวรรณกรรม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

^{๑๖}พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนลคำหลวง. (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๒๕). หน้า ๑๓.

๓. สมมุติฐานการวิจัย

๑. พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงเป็นมหาปราชญ์ราชบัณฑิต ทางด้านการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระปรีชาสามารถสูงยิ่งทางด้านภาษาและวรรณกรรม และพระราชกรณียกิจในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมของพระองค์ เป็นมหาคุณูปการหาที่สุดมิได้ต่อการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของคนไทย

๔. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำของประชาชาติ

พระราชนิมิตของพระมหากษัตริย์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนพลอยนิยมชมชอบในสิ่งนั้นไปด้วย ทรงเป็นผู้นำประชาชนในทุกด้าน เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเป็นนักภาษาและวรรณศิลป์ ประชาชนย่อมโดยเสด็จพระราชอัธยาศัยไปด้วย นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงชุบเลี้ยงนักปราชญ์ราชบัณฑิต โดยเฉพาะนักปราชญ์ทางภาษาและกวีไว้ในราชสำนัก จึงทำให้การศึกษาสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมในสมัยนั้นเกิดเป็นความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น

๒. ภาษาพูดเป็นภาษาดั้งเดิม (Proto language) ของชนชาติ

เครื่องมือสื่อสารดั้งเดิมตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ของมนุษยชาติ คือ อวัจนภาษา อันได้แก่การใช้ท่าทีหรือการกระทำทางต่างๆ เช่น ภาษาใบ้ และภาษาสัญญาณต่างๆ ครั้นเมื่อมนุษย์มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญามากขึ้น ก็เกิดเป็นภาษาพูด อันเป็นวัจนภาษา และทำให้เกิดเป็นชาติขึ้น และต่อมาก็เกิดภาษาหนังสือ ซึ่งเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นเพราะความสามารถทางด้านสติปัญญาของชาตินั้นๆ จึงอาจจะกล่าวได้ว่าตัวอักษรและหนังสือของชาติใด ก็คือมรดกทางสติปัญญาของชาตินั้น

๓. ภาษาเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของชาติ

วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง ความกลมกลืน และความก้าวหน้าของชาติ^{๑๗} เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า วัฒนธรรมคือเครื่องหมายของความเป็นชาติ และวัฒนธรรมด้านที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติ เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นยิ่งกว่าอื่นใดทั้งปวง ก็คือวัฒนธรรมทางด้านภาษา ภาษาทำให้เกิดความกลมกลืน มีความเป็นหมู่พวก อันนำมาซึ่งความสมัครสมานสามัคคี และก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองตามมา

๕. ภาษาและวรรณกรรมเป็นคุณภาพทางสมองของชาติ

ชนบางชาติมีแต่เพียงภาษาพูด แม้บางชาติจะมีภาษาหนังสือด้วย แต่ก็หาได้มีตัวอักษรของตนเองโดยเฉพาะไม่ เมื่อจะเขียนหนังสือก็ต้องขอยืมตัวอักษรของชาติอื่นมาใช้ สำหรับชาติที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาหนังสือ ก็มีตัวอักษรของตนเอง ก็ย่อมแสดงว่าชาตินั้นเป็นชาติที่มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญามานานแล้ว และยังมีหนังสือหรือวรรณกรรมมากเพียงใด ก็ยิ่งแสดงว่าชาตินั้นมีอารยธรรมที่รุ่งเรือง เป็นที่ยอมรับนับถือของนานาอารยประเทศมากเพียงนั้น

^{๑๗} นิคม มุสิกคามะ และคนอื่นๆ. การวัฒนธรรมศึกษา-กระบวนการบริหารและจัดการวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ : มปพ., ๒๕๓๘). หน้า ๕.

๕. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม มีขอบเขตดังนี้

๕.๑ ด้านพระมหากษัตริย์ ศึกษาเฉพาะบางพระองค์ คือ

- ๑) พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
- ๒) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ๓) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ๔) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

๕.๒ ด้านการสร้างสรรค์ภาษา

- ๑) การสร้างสรรค์ภาษาของบูรพมหากษัตริย์ ศึกษาเฉพาะด้านต่อไปนี้
ศึกษาเฉพาะการประดิษฐ์คิดค้นภาษาเขียน อันได้แก่
 - แบบลักษณ์ของตัวอักษร และ
 - อักษรวิธีในแต่ละสมัย
- ๒) การสร้างสรรค์ภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน
ศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒ ด้าน คือ
 - การทะนุบำรุงภาษาไทย และ
 - พระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษา

๕.๓ ด้านการสร้างสรรค์วรรณกรรม

ศึกษาเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน โดยดำเนินการวิเคราะห์พระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถที่ปรากฏในวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ ๓ เรื่อง ได้แก่

- พระมหาชนก
- นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ
- ตีโต

๕.๔ ระยะเวลาของข้อมูล

ศึกษาข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา จนถึงสมัยรัชกาลปัจจุบัน

๕.๕ ลักษณะของข้อมูล

ศึกษาข้อมูลประเภทลายลักษณ์ที่ปรากฏบนสื่อและเอกสารทุกชนิด

๖. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

๑. **อัจฉริยปริชญา** มาจากคำ ๒ คำ คือ **อัจฉริย** และ **ปริชญา** คำว่า **อัจฉริย** มาจากภาษาบาลี ตรงกับคำว่า **อัศจรรย์** ในภาษาสันสกฤต คำนี้มีหมายความว่า **วิเศษนำอัศจรรย์ มีความรู้ความสามารถเกินกว่าระดับปกติ**^{๑๘}

คำว่า **ปริชญา** มาจากภาษาสันสกฤต ตรงกับคำว่า **ปริญญา** ในภาษาบาลี คำว่า **ปริชญา** มีความหมายว่า **อันประกอบด้วยความรู้ความสามารถ ปัญญาสามารถ ความรอบรู้ชัดเจน**^{๑๙} รวมความแล้ว **“อัจฉริยปริชญา”** หมายถึง **ความปรีชาสามารถทางด้านสติปัญญาอันล้ำลึกเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง**

๒. **การสร้างสรรค์ (Creativity)** หมายถึง **สร้างให้มีให้เป็นขึ้น หรือ เนรมิต**^{๒๐} โดยทั่วไป หมายถึง **ความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ลอกเลียนแบบผู้ใด แต่คิดค้นขึ้นมาด้วยความปรีชาสามารถของตนเอง**

๓. **ภาษา** ในที่นี้หมายถึง **ภาษาหนังสือ หรือ ภาษาเขียน อันเกิดมาจากตัวอักษรที่มีแบบลักษณ์แตกต่างกันไปในแต่ละภาษา รวมถึงอักษรวิธีที่กำหนดวิธีประสมตัวอักษรจนเกิดเป็นคำที่มีความหมายสามารถใช้เขียนสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดกันได้ระหว่างชนร่วมชาติ**

๔. **วรรณกรรม (Literary Work)** หมายถึง **ผลงานที่เกิดจากการแต่ง การเรียบเรียง หรือ การผูกคำทั้งหลาย (ที่เรียกว่าการประพันธ์) เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นวลี ประโยคและข้อความ ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว สื่อสารความรู้สึกนึกคิดกันได้ วรรณกรรมอาจจะเป็นภาษาพูด (Oral Literature) หรือ เป็นภาษาเขียน (Written Literature) ก็ได้**

๕. **การสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม** หมายถึง **ความคิดริเริ่มกระทำที่แปลกใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับภาษาและการประพันธ์ เช่น การประดิษฐ์แบบลักษณ์ของตัวอักษร และอักษรวิธีขึ้นใหม่ การแต่งวรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง การกำหนดแนวคิด การผูกเรื่อง การคิดรูปแบบของฉันทลักษณ์ และวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ให้เกิดอรรถรสไพเราะเพราะพริ้ง แตกต่างไปจากที่เคยกระทำกันมาในอดีตกาล**

๗. วิธีการศึกษาและค้นคว้า

๑. ขั้นตอนการดำเนินการ

- ๑) กำหนดเรื่อง วัตถุประสงค์ สมมุติฐาน และขอบเขตของการวิจัย
- ๒) วางแผน และกำหนดเค้าโครงของการวิจัย
- ๓) เก็บรวบรวมข้อมูลทุกประเภททั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ
- ๔) วิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูล

^{๑๘} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓๐-๕๓๑.

^{๑๙} เรื่องเดิม, หน้า ๕๑๖.

^{๒๐} เรื่องเดิม, หน้า ๘๐๔.

๕) สังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษา

๖) เรียบเรียงผลที่ได้จากการศึกษา

๒. อุปกรณ์ในการวิจัย

๑) เครื่องคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต

๒) อุปกรณ์บันทึกภาพ และบันทึกเสียง

๘. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๘.๑ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความเป็นมาของชนชาติไทยและภาษาไทย

๑) หนังสือชื่อ **วิจัยปัญหาแหล่งกำเนิดของชาติไทย**^{๒๑} ต้นฉบับเดิมเรียบเรียงเป็นภาษาจีน โดย เฉินหลวี่ฟาน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเอเชียอาคเนย์ แห่งมหาวิทยาลัยยูนนาน ประเทศจีน ผู้แปลเป็นภาษาไทย คือ ประพทฤทธิ์ สุกลรัตน์เมธิ และ ประดิษฐ์ รัตนะพน เป็นหนังสือรวมบทความวิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชนชาติไทย คือ เรื่องถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ชนชาติไทยกับการอพยพลงมาทางใต้ การสถาปนาอาณาจักรน่านเจ้า โบราณศิลปวัตถุสถานที่สำคัญของอาณาจักรน่านเจ้าและต้าหลี่ และจักรพรรดิคุปไต๋แห่งอาณาจักรต้าหลี่กับการอพยพลงใต้ของชนชาติไทย

สาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือ การคัดค้านความเชื่อและทฤษฎีเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของชนชาติไทยที่ศึกษาโดยนักวิชาการตะวันตกซึ่งได้ยึดถือและแพร่หลายไปทั่วโลกมาแต่ดั้งเดิม โดยเฉพาะประเด็นที่ว่าชาติไทยมีถิ่นที่อยู่ทางภาคเหนือของมณฑลเสฉวนและภาคใต้ของมณฑลส่านซี หรือที่ย่านเทือกเขาอัลไต รวมทั้งประเด็นที่ว่า ชาติไทยมีแหล่งกำเนิดทางภาคใต้ของประเทศจีน อันได้แก่ กวางตุ้ง กวางสี ยูนนาน และไกวเจา โดยนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นหลักฐานจากพงศาวดารและเอกสารของจีนแล้วสรุปว่า ถิ่นกำเนิดของชาติไทยมีได้อยู่ทางส่วนเหนือของมณฑลเสฉวนและส่วนใหญ่ของมณฑลส่านซี และก็มีใช่เทือกเขาอัลไต หากเป็นย่านที่ราบลุ่มและหุบเขาทางส่วนเหนือของแหลมอินโดจีน และทางภาคใต้ของยูนนาน อันเป็นภูมิภาคที่มีลำน้ำไหลผ่านและมีภูมิอากาศอบอุ่น

๒) **หนังสือชื่อหลักภาษาไทย**^{๒๒} หนังสือในโครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เรียบเรียงโดย สวัสดิ์ เรื่องศรี มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชนชาติไทยและภาษาไทย ลักษณะอักษรไทย และเรื่องอื่น ๆ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติชนชาติไทยนั้น หนังสือเล่มนี้ได้สรุปทัศนะที่แตกต่างกันได้ ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มแรก เชื่อว่า คนไทยมีถิ่นกำเนิดในมณฑลเสฉวน และเรียกตนเองว่า “ฮ่าลาว” ต่อมาถูกจีนรุกราน จึงอพยพมาทางตอนใต้ เข้าสู่มณฑลยูนนานและแหลมอินโดจีน

^{๒๑} เฉินหลวี่ฟาน. **วิจัยปัญหาแหล่งกำเนิดของชาติไทย**. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕).

หน้า ๑-๒.

^{๒๒} สวัสดิ์ เรื่องศรี. **หลักภาษาไทย**. (เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี). หน้า ๑-๒๒.

กลุ่มที่สอง เชื่อว่า คนไทยมีถิ่นกำเนิดบริเวณเทือกเขาอัลไต มีเชื้อสายมองโกล ซึ่งเป็นชาติที่เก่าแก่กว่าจีน ต่อมาอพยพมาอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง แม่น้ำแยงซีเกียง และล่าสุดอพยพเข้าสู่แหลมอินโดจีนในดินแดนสุวรรณภูมิ กลุ่มที่สาม เชื่อว่า ถิ่นกำเนิดของคนไทยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลุ่มที่สี่ เชื่อว่า ถิ่นเดิมของไทยคือดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ต่อมาได้แยกย้ายกระจัดกระจายไปในมณฑลใกล้เคียง

นอกจากนั้นหนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของภาษาไทย สรุปได้ว่า ชนเผ่าไทยมีภาษาพูดที่แน่นอน เมื่ออพยพกระจัดกระจายไปตามถิ่นต่าง ๆ ภาษาพูดก็ค่อยแตกต่างกันไป แต่ก็ยังพอสื่อความหมายกันได้ ต่อมามีการนำเอาอักษรของอินเดียซึ่งได้ต้นเค้ามาจากอักษรเพนเซีย มาดัดแปลงเป็นอักษรไทยแบบต่าง ๆ จนกระทั่งถึงตัวอักษรแบบของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๓) หนังสือชื่อ **หลักภาษาไทย** เรียบเรียงโดย สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์^{๒๓} กล่าวถึงประวัติชนชาติไทยและภาษาไทย ไว้ตอนหนึ่ง สรุปสาระสำคัญได้ว่า ชนชาติไทยมีถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเหลือง เป็นชนชาติที่เจริญชนชาติจีนจึงเรียกว่า “ไต” หรือ “ไต” ต่อมาชนชาติไทยต้องอพยพลงมาเพราะถูกรุกราน ความแห้งแล้ง และภัยธรรมชาติ อาณาจักรอัยลาวของไทยตกอยู่ในอำนาจของจีน ต่อมาอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นของไทย ก็ตกเป็นดินแดนของจีนอีก จึงทำให้คนไทยจำนวนมากอพยพลงมาทางใต้ โดยแยกเป็นสองสาย คืออพยพตะวันออกไปตามแถบลุ่มแม่น้ำโขง เป็นพวกไทยน้อย ส่วนพวกที่ไปอยู่ทางตังเกี๋ย ก็คือพวกไทยดำ ไทยขาว ไทยแดง อีกพวกหนึ่งไปทางตะวันตกแถบลุ่มแม่น้ำมาแม่น้ำคง พวกนี้คือ ไทยเงิน ไทยใหญ่ และไทยอาหม อาณาจักรไทยที่รุ่งเรืองในดินแดนแหลมอินโดจีน ก็คืออาณาจักรลานนาไทย และในเวลาต่อมาพวกที่ลงมาอยู่แถบสุโขทัยก็ได้ตั้งเป็นอาณาจักรขึ้นเช่นกัน

ส่วนเรื่องภาษาไทยนั้นผู้เรียบเรียงชี้ว่าที่แยกย้ายกันไปอยู่ถิ่นต่าง ๆ ย่อมได้รับอิทธิพลของชาติอื่นภาษาอื่น ดังนั้น ภาษาไทยของคนไทยเหล่านั้นจึงมีความแตกต่างไปจากกันและกัน ปัจจุบันยังมีคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังคงใช้ภาษาไทยอยู่ เช่น ไทยใหญ่ (คนไทยในอัสสัม) ไทยในมณฑลเสฉวน และไกวเจา ไทยในแคว้นเชียงตุง ไทยในยูนนาน ไทยในมณฑลกวางซี ไทยไห้ ไทยเงิน ไทยในเกาะไหหลำ ไทยดำ และไทยขาว สุดท้ายผู้เรียบเรียงสรุปว่า คนไทยที่ใช้ภาษาไทยไม่ได้มีเฉพาะคนไทยในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น การที่มีคนไทยกลุ่มอื่นหลายกลุ่มยังคงใช้ภาษาไทยอยู่เช่นนี้ แสดงว่าเผ่าไทยนั้นเป็นชาติเก่าแก่ และมีอำนาจมาก่อนในดินแดนแห่งทวีปเอเชีย

๔) หนังสือชื่อ **ภาษาวรรณนา** ของ เปลื้อง ณ นคร^{๒๔} มีลักษณะเป็นหนังสือปริทรรศน์ กล่าวถึงเนื้อหาที่สำคัญ ๒ ภาค ภาคแรก เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับภาษาทั่ว ๆ ไป เป็นความรู้เบื้องต้นของ

^{๒๓} สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. **หลักภาษาไทย**. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖). หน้า ๑-๑๓.

^{๒๔} เปลื้อง ณ นคร. **ภาษาวรรณนา**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด, ๒๕๔๐). หน้า ๒๔.

ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายที่สำคัญที่สุด ภาคที่สองว่าด้วยเรื่องราวของภาษาไทยโดยสังเขป ทำให้ทราบที่มาของชาติไทย ภาษาไทย รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับวรรณคดี วิวัฒน์และวิบัติของภาษาไทย

ในภาคสองส่วนที่ว่าด้วยชนชาติไทยนั้น ผู้เรียบเรียงกล่าวว่าไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีประวัติอันยาวนาน ถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณเขาอัลไต ประมาณ ๖,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ต่อมาได้อพยพย้ายถิ่นลงมาทางใต้เรื่อย ๆ สมัยเริ่มแรกชนชาติจีนเรียกชนชาติไทยว่า ไต ไต๋ หรือ ไทย ซึ่งหมายความว่ารุ่งเรือง หรือ มหาอำนาจ ครั้นเมื่อมาอยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลือง เผ่าไทยมีชื่อเรียกว่า อ้ายลาวหรือมุง ต่อมาพวกดาตากรานพวกจีน จนต้องอพยพลงมาที่นครปา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของไทยสมัยนั้นแล้วเบียดเบียนพวกไทยมากขึ้น ไทยต้องเคลื่อนย้ายหนีจีนหลายครั้ง จนถึงล่าสุตอาณาจักรน่านเจ้าของไทยก็สูญเสียแก่จีน และอพยพลงมาอยู่ทางตอนเหนือของไทย ได้ครอบครองดินแดนซึ่งขอมเคยมีอำนาจมาก่อน พวกหนึ่งตั้งกรุงสุโขทัยเป็นเมืองหลวง และอีกพวกหนึ่งตั้งเมืองหลวงที่เชียงใหม่ นอกจากนั้นยังกระจัดกระจายอยู่ตามถิ่นต่าง ๆ เป็นชนกลุ่มน้อยอีกมาก ล้วนมีคำว่า ไทย นำหน้าทั้งสิ้น แสดงว่าเป็นชนเผ่าไทยเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นหนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงเรื่องประวัติความเป็นมาของภาษาไทยไว้ด้วย โดยกล่าวว่า มีคนไทยก็ต้องมีภาษาไทย ภาษาไทยเมื่อ ๖,๐๐๐ ปีมาแล้วย่อมแตกต่างจากภาษาไทยปัจจุบันมาก แต่คำภาษาไทยช่วยให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชนชาติไทย เมื่ออพยพไปตั้งรกรากอยู่ในแดนใดภาษาก็ย่อมได้รับอิทธิพลของภาษาเจ้าถิ่น ส่วนเรื่องตัวอักษรนั้นผู้เขียนสันนิษฐาน ตัวอักษรไทยแบบพอขุนรามคำแหงนั้น พระองค์คงจะได้แนวความคิดจากพวกพราหมณ์ที่เข้ามาสู่ราชสำนัก โดยดัดแปลงตัวอักษรเทวนาครี กับตัวอักษรขอมและมอญ มาเป็นตัวอักษรไทยที่เขียนได้ง่ายขึ้น

๘.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความเป็นมาของภาษาและหนังสือไทย

๑) บทความเรื่อง “อักษรในประเทศไทยกับการตีความเรื่องชนชาติ”^{๒๕} ในหนังสือ ๗๐๐ ปี แห่งลายสือไทย สรุปความได้ว่า ตัวอักษรไทยแบ่งอย่างกว้างได้เป็น ๒ สมัย คือ ๑. สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไทย ส่วนใหญ่เป็นอักษรอินเดียได้เรียกว่าอักษรปัลลวะ ต่อมาคลี่กลายเป็นอักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณ ๒. สมัยประวัติศาสตร์ไทย หลังพุทธศตวรรษที่ ๔ ส่วนใหญ่ใช้บันทึกภาษาไทยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มอักษรไทย ได้แก่ อักษรพอขุนรามคำแหงซึ่งต่อมาวิวัฒนาการเป็นอักษรสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน อักษรฝักขาม อักษรไทยน้อย และอักษรลาว กลุ่มอักษรขวน ได้แก่ อักษรลานนาไทย และ กลุ่มอักษรธรรมอีสานและอักษรธรรมลาว ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากอักษรขวน

^{๒๕} รัช บุญ โฉมทก. “อักษรในประเทศไทยกับการตีความเรื่องชนชาติ”. ๗๐๐ ปีแห่งลายสือไทย. (นครปฐม : วิทยาลัยครูนครปฐม), ๒๕๒๖. หน้า ๑๑-๒๕.

๒) หนังสือ **ลายสือไทย ๓๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง)**^{๒๖} ของ กำธร สติรกุล เป็นหนังสือ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนหนังสือของคนไทยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัย ปัจจุบัน ตัวหนังสือของชนชาติต่าง ๆ ที่เป็นต้นเค้าของตัวหนังสือและการเขียนหนังสือของคนไทย การ เขียนหนังสือของคนไทยเผ่าต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายตามถิ่นที่อยู่ต่าง ๆ นอกราชอาณาจักรไทย การ ประดิษฐ์ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง การพัฒนารูปแบบตัวอักษรไทย ตัวหนังสือไทยสมัย รัชกาลที่ ๔ รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ การพัฒนาหนังสือไทยทั้งตัวเขียนและตัวพิมพ์ การเขียนตัว อักษรอื่นๆ เช่น เครื่องหมายที่อยู่บนและอยู่ล่างตัวพยัญชนะ การเขียนตัวเลข และการปรับตัวหนังสือ ไทยเพื่อใช้กับเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวอักษรไทยนั้น ผู้เรียบเรียงสันนิษฐานว่า ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรง ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นนั้น ในฐานะที่ชาติไทยมีหลักฐานเชื่อได้ว่าเป็นชาติเก่าแก่เจริญมาแต่โบราณ เมื่อ แยกย้ายไปอยู่ใกล้ชาติใดก็มีการปรับตัวให้กลมกลืนกับชาติเหล่านั้น แต่สิ่งที่ไทยยังคงรักษาไว้ได้ตลอด เวลา คือภาษาไทย แม้จะผิดเพี้ยนกันไปเพราะกาลเวลาและถิ่นที่อยู่ แต่รูปลักษณะหลัก ๆ ของภาษาไทย ยังคงอยู่ จึงทำให้คนไทยเผ่าต่าง ๆ สามารถสื่อสารเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตกันได้^{๒๗} ส่วนตัวอักษรนั้น คนไทยคงรับเอาการเขียนหนังสือของมอญโบราณ และขอมโบราณมาใช้ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงทรง ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นแล้ว คนไทยก็ได้ใช้ต่อเนื่องมาหลายศตวรรษโดยเฉพาะในการเขียนเรื่องราวของ ฆราวาส แต่เรื่องทางศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยากลับนิยมเขียนเป็นตัวอักษรขอมเพื่อให้ดูเป็นของขลัง^{๒๘}

๓) หนังสือชื่อ **ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑**^{๒๙} เรียบเรียงโดย น้ำ ทองคำวรรณ เป็น หนังสือที่แสดงคำอ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พร้อมทั้งการอธิบายคำศัพท์ยากและศัพท์ โบราณในศิลาจารึกดังกล่าว สารสำคัญอย่างยิ่งอีกส่วนหนึ่งอยู่ในคำนำของกรมศิลปากร เป็นต้นว่า การพบศิลาจารึกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะยังทรงผนวชเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๖ พร้อมกับพระแท่นมณีคศิลา ข้อสันนิษฐานว่าได้มีการจารึกเมื่อมหาศักราช ๑๒๑๔ ในเวลาฉลองพระแท่น และการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุทิศหาอ่าน ศึกษา และนำออกเผยแพร่ เป็นพระองค์แรก เนื้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนแรก เป็นพระราช ประวัติของพ่อขุนรามคำแหง ตอนสองเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในเมืองสุโขทัย รวมทั้งเรื่องการประดิษฐ์ อักษรไทย และตอนที่สามเป็นเรื่องขอพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหง มีข้อสันนิษฐานว่าตอนแรกเป็นพระ

^{๒๖} กำธร สติรกุล, **ลายสือไทย ๓๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง)**. (กรุงเทพฯ : องค์การคำของคุรุสภา, ๒๕๒๗), ๒๖๒ หน้า.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๒๙} น้ำ ทองคำวรรณ, **ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑** (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๔), นับหน้าไม่ได้.

ราชนิพนธ์ของพ่อขุนรามคำแหงเอง ส่วนตอนที่สองและสาม เป็นข้อความที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตในราชสำนักนิพนธ์ขึ้น เฉพาะตอนที่สามนั้นคงจารึกหลักจากสองตอนแรกหลายปีเพราะลักษณะตัวอักษรแตกต่างไปจากเดิม ศิลาจารึกหลักนี้มีคุณค่าหลายด้าน ทั้งทางประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ เฉพาะด้านอักษรศาสตร์ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ กล่าวไว้ว่า “วิธีเขียนหนังสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติขึ้นเขียนสระอยู่บรรทัดเดียวกับพยัญชนะ ไม่เอาสระไว้บนไว้ล่างเหมือนแบบขอม ความจริงวิธีเขียนอย่างพ่อขุนรามคำแหงนี้ตรงกับแบบของยุโรป ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจยิ่งนักว่าพ่อขุนรามคำแหงไม่รู้จักหนังสือยุโรปเลย เหตุไฉนจึงไปมีความคิดตรงกันเข้าได้”^{๓๐}

๔) หนังสือชื่อ **ตำนานอักษรไทย ตำนานพระพิมพ์ การขุดค้นที่พงตึก และความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณแห่งประเทศไทย ศิลปไทยสมัยสุโขทัยราชธานีรุ่งแรกของไทย**^{๓๑} ของ ยอร์ช เซเดส์ เป็นหนังสือตำนานที่สำคัญยิ่งเฉพาะตำนานอักษรไทย กล่าวถึง กำเนิดอักษรไทย ประวัติอักษรไทยในประเทศอินเดีย ประวัติอักษรไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น ยอร์ช เซเดส์ สันนิษฐานว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยเลิกประพฤติตามธรรมเนียมขอม จึงได้ให้เลิกใช้ภาษาเขมรในทางราชการ ต่อมาพ่อขุนรามคำแหงทรงมีพระราชดำริเห็นว่า อักษรไทยที่ได้แบบอย่างมาจากมอญ ไม่สะดวกแก่การเขียนภาษาไทยทั้งการใช้อักษรขอมก็ไม่เป็นการสมควร จึงทรงเปลี่ยนแปลงรูปสันนิษฐานตัวอักษรและวิธีเขียนหนังสือไทยให้เรียงเป็นแนวเดียว คนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ พากันยอมรับและเอาไปใช้อย่างกว้างขวาง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างในสมัยต่อมา แต่ก็ยังยึดหลักสำคัญตามแบบของพ่อขุนรามคำแหง ทำให้เกิดความสะดวกในการคิดแบบเครื่องพิมพ์ดีด และการพิมพ์หนังสือเช่นในปัจจุบัน ตัวอักษรแบบของไทยชนิดนี้ได้แพร่หลายไปในอาณาจักรใกล้เคียงด้วย เช่น อาณาจักรลานช้าง และอาณาจักรลานนาไทย เป็นต้น

๕) หนังสือชื่อ **๓๐๐ ปี ลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ)**^{๓๒} เรียบเรียงโดย ก่องแก้ว วีระประจักษ์ เป็นหนังสือที่กรมศิลปากรจัดพิมพ์เพื่อร่วมฉลอง ๓๐๐ ปี ลายสือไทย ประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ๒ ตอน คือ กำเนิดอักษรไทย และแบบอักษรสมัยต่าง ๆ ตอนเริ่มต้นกล่าวถึงการเขียนหนังสือของคนสมัยก่อนโดยใช้อักษรปัลลวะ ซึ่งต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นอักษรมอญโบราณ และอักษรขอมโบราณ อักษรเหล่านี้ปรากฏในศิลาจารึกหลักต่าง ๆ โดยเฉพาะจารึกที่พบในประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. ๑๗๑๐-๑๗๕๖ นั้น เป็นภาษาไทยที่จารึกด้วยตัวอักษรขอม มีรูปแบบเป็นของไทยโดยเฉพาะ เรียกว่า

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๓๑} ยอร์ช เซเดส์. **ตำนานอักษรไทย ตำนานพระพิมพ์ การขุดค้นที่พงตึก และความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณแห่งประเทศไทย ศิลปไทยสมัยสุโขทัยราชธานีรุ่งแรกของไทย** ฯลฯ. (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๗), ๑๗๕ หน้า.

^{๓๒} ก่องแก้ว วีระประจักษ์. **๓๐๐ ปี ลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ)**. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๖), ๘๐ หน้า.

อักษรวิธีของอักษรขอมไทย ครั้นถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ อันเป็น สมัยกรุงสุโขทัยอักษรไทยได้กำเนิดขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของไทยอย่างแท้จริง พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ ทรงคิดประดิษฐ์ขึ้น รูปอักษรไทยจึงได้มีขึ้นในโลก มีรูปสันนิษฐานแห่งเส้นอักษร และอักษรวิธีที่เป็น เอกลักษณ์ของตนเอง “สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงถึงความเป็นอัจฉริยะอันสูงส่งล้ำเลิศยิ่งของพ่อขุนรามคำแหง มหาราช ในการที่พระองค์ได้ทรงศึกษาค้นคว้าด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ด้วยพระปรีชาญาณอันลึกซึ้งและ กว้างไกล ในอันที่จะได้ทรงวินิจฉัยและปรุงแต่งรูปแบบอักษรให้มีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทยอย่าง แท้จริง เป็นศรีสง่าแก่ชาติ และเป็นแบบอย่างให้คนในชาติได้เรียนรู้ ศึกษา และใช้สืบต่อ”^{๓๓}

สาระสำคัญที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ก็คือ เรื่องการพัฒนาอักษรไทย ซึ่ง กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการเขียนหนังสือไทยยุคต่าง ๆ เช่น สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งกรมอาลักษณ์ได้กำหนดมาตรฐานของรูปอักษรไทยขึ้นแล้ว แต่วิวัฒนาการของ ตัวอักษรไทยก็ยังคงมีอยู่ต่อไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

๖) หนังสือชื่อ **วิวัฒนาการอักษรไทย**^{๓๔} ของ นันทนา ด้านวิวัฒน์ กล่าวถึง ประวัติความเป็น มาของตัวอักษรไทย นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทยว่าเป็นภาษาตระกูล “ไต” เช่นเดียวกับภาษาของคนไทยในพม่า เวียดนาม ลาว และจีน ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องเสียง วรรณยุกต์ และเรื่องคำพยางค์เดียวกันสำหรับตัวอักษรของภาษาตระกูลไตนั้น ผู้เขียนแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ดัดแปลงมาจากอักษรจีน และประเภทที่ดัดแปลงมาจากอักษรอินเดีย ประเภท หลังนี้มีมากมายหลายชนิด แบ่งประเภทใหญ่ได้ ๒ ชนิด คือ ๑. **อักษรสยาม** ได้แก่ อักษรไทยใน ประเทศไทย อักษรลาว อักษรไทยคำ อักษรไทยขาว และอักษรไทยลื้อ และ ๒. **อักษรฉาน** ได้แก่ อักษรที่ใช้เขียนภาษาไทยอาหม ไทยฉาน และไทยคำตี้

๗) หนังสือชื่อ **อักษรไทย**^{๓๕} ของ เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ เป็นหนังสือที่อธิบายความรู้ เกี่ยวกับอักษรของไทย กว่า ๑๐ แบบอย่างละเอียด ตอนต้นอธิบายเรื่อง สรุปได้ว่า ชนชาติไทยมีตัว อักษรใช้มาเป็นเวลานานชั่วทั่วไปเกี่ยวกับอักษรไทยไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทย หรือในประเทศอื่น ๆ ต่าง ก็มีตัวอักษรใช้เป็นของตนเองเฉพาะในประเทศไทย ก่อนที่จะรวมตัวกันตั้งเป็นราชอาณาจักรไทยขึ้นนั้น คนไทยท้องถิ่นต่าง ๆ ล้วนมีตัวอักษรของไทยในปัจจุบัน บทที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องลายสือไทย ผู้เขียนสรุปว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์อักษรไทยโดยนำเอาอักษรไทยที่มีใช้กันอยู่แต่เดิมมาดัดแปลงขึ้น ใหม่ บางตัวก็เอามาโดยได้มีการดัดแปลง แต่เปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนเสียใหม่ ให้อยู่บรรทัดเดียวกัน

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๓๔} นันทนา ด้านวิวัฒน์. **วิวัฒนาการอักษรไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), ๖๔ หน้า.

^{๓๕} เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. **อักษรไทย**. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐), ๓๔๕ หน้า.)

และสร้างเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับคำให้อ่านได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ลายสือไทย ของพ่อขุนรามคำแหง น่าจะได้เค้ามาจากอักษรไทยเดิมที่มีใช้อยู่ในสมัยนั้น คืออักษรพื้นเมืองของลานนาไทย และอักษรไทยฝักขาม มากกว่าที่จะได้เค้ามาจากอักษรมอญ หรือเขมร และกล่าวด้วยว่าไทยเป็นชาติที่มีนิสัยชอบประดิษฐ์คิดค้นใช้กับภาษาของตนเอง และหยิ่งในศักดิ์ศรีของตน ชนชาติไทยแต่ละถิ่นจะมีอักษรใช้เกือบทุกเผ่า จึงนับได้ว่าไทยเป็นชาติเดียวที่มีอักษรใช้กับภาษาของตนมากชนิดที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ในขณะที่ชนชาติอื่นไม่มีอักษรใช้กับภาษาของตนเลย

๘) รายงานการวิจัยเรื่อง **อักษรโบราณที่ใช้บันทึกวรรณกรรมไทย**^{๓๖} ของ ว่าที่ร้อยโท กัตัญญ ชูชื่น กล่าวถึงถิ่นดั้งเดิมของชนเผ่าไทยว่ามี ๔ ทฤษฎี คือ **ทฤษฎีที่ ๑** มีความเห็นว่า ถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของชนเผ่าไทย คือ บริเวณเทือกเขาอัลไต แล้วอพยพลงมายังมณฑลเสฉวน มณฑลไกวเจา และมณฑลยูนนาน ที่สุดหนึ่การรุกรานของจีนลงมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ **ทฤษฎีที่ ๒** มีความเห็นว่า ชนเผ่าไทยมีถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมแบบมณฑลกวางตุ้ง กวางสี ต่อมาอพยพลงมายู่ที่มณฑลยูนนาน และมณฑลเสฉวน ครั้นเมื่อถูกจีนรุกรานก็อพยพลงมาจากทางใต้กระจัดกระจายทั่วไปยังประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ปัจจุบันด้วย **ทฤษฎีที่ ๓** มีความเห็นว่าชนเผ่าไทยมีแหล่งกำเนิดในดินแดนอันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน และ **ทฤษฎีที่ ๔** มีความเห็นว่าชนเผ่าไทยอพยพขึ้นมาจากคาบสมุทรมาลายูและหมู่เกาะอินโดเนเซีย อพยพขึ้นมาตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ไปจนถึงบริเวณมณฑลยูนนาน ครั้นเมื่อถูกจีนรุกราน ก็ถอยกลับลงมาที่เดิมคือ ประเทศไทยปัจจุบัน

ในบทที่ ๖ ของงานวิจัยชิ้นนี้มีตอนหนึ่งกล่าวถึงอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ขึ้นมาว่าได้แพร่หลายเข้าไปในอาณาจักรล้านนาในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท แล้วกลายเป็นอักษรไทยฝักขาม หรืออักษรไทยนิเทศ นอกจากนั้นตัวอักษรที่คนไทยเผ่าต่าง ๆ ใช้ในประเทศลาว และเวียตนามก็เป็นแบบที่วิวัฒนาการไปจากอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เนื้อหาในตอนท้ายของบทนี้กล่าวถึง อักษรไทยสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท และสมัยอยุธยา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาจากแบบของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่เปลี่ยนแปลงมากคือ แบบอักษรวิธีสมัยพระเจ้าลิไทที่มีการวางสระไว้รอบพยัญชนะและยึดถือปฏิบัติกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน

๙) หนังสือเรื่อง **อักษรโบราณอีสาน**^{๓๗} ของ รัช บุญโณทก มีสาระสำคัญตอนหนึ่งกล่าวถึงอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า ตามหลักฐานทางด้านศิลาจารึกสรุปได้ว่า อักษรไทยหรือลายสือไทยของพระองค์มีอายุเก่ากว่าอักษรแบบอื่น ๆ ในสกุลอักษรไทย จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่าไม่พบศิลาจารึกในดินแดนภาคอีสาน และลาว ที่เป็นอักษรไทยที่มีอายุเก่ากว่าอักษรพ่อขุนรามคำแหง

^{๓๖} ว่าที่ร้อยโท กัตัญญ ชูชื่น. **อักษรโบราณที่ใช้บันทึกวรรณกรรมไทย**. (กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๔), ๑๒๖ หน้า.

^{๓๗} รัช บุญโณทก. **อักษรโบราณอีสาน**. (กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์, ๒๕๔๐), ๑๑๐ หน้า.

มหาราช อีกตอนหนึ่งกล่าวถึงการการแพร่กระจายของอักษรสุโขทัยสมัยพระยาสิทธิไทย ว่าระยะแรกได้แพร่หลายไปยังภูมิภาคอีสานของไทยแล้วเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำโขง และระยะที่สองอักษรสุโขทัยแพร่กระจายเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำโขงโดยผ่านทางอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่

๘.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ด้านภาษาและวรรณกรรม

๑) หนังสือชื่อ **พระปรีชาญาณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตและปัจจุบัน**^{๑๔} เป็นผลงานการเรียบเรียงของ อุทัย ศุกนิษฐ์ กล่าวถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต และปัจจุบัน ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จารึกข้อความไว้ในหลักศิลา พระราชทานกระแสพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทพระราชบัณฑิต ในวาระต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี การศึกษา การแพทย์ วิทยาศาสตร์ การเกษตร การศาสนา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ วรรณคดี และอื่น ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์รัชสมัยต่าง ๆ แล้ว ยังแสดงถึงการดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์อีกด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมนั้น ได้กล่าวถึง พ่อขุนรามคำแหงว่าทรงประดิษฐ์อักษรไทยไว้เมื่อพุทธศักราช ๑๘๒๖ สืบทอดเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติเป็นสื่อทางสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา และเสริมสร้างให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางวิชาการ เป็นรากฐานอันมั่นคงและเป็นเกียรติภูมิของชาติ ตอนต่อมากล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือมากจึงทรงเป็นพระมหากวี พระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราโชวาทและพระราชนิพนธ์จำนวนมากของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเป็นจอมปราชญ์แห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะทรงพระราชนิพนธ์หนังสือมาก จึงได้รับเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า “พระมหาธีรราชเจ้า” สุดท้ายกล่าวถึงพระราชดำรัสอันแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสเกี่ยวกับการส่งเสริมมาตรฐานของภาษาไทยด้วย

๒) หนังสือชื่อ **ลายสือไทย**^{๑๕} ของ ประเสริฐ ภู นคร กล่าวถึงกำเนิดลายสือไทยว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ขึ้นเมื่อมหาศักราช ๑๒๐๕ ทั้งทางด้านรูปตัวอักษร และด้านอักษรวิธี แล้วสรุปถึงคุณวิเศษของลายสือไทยรวม ๓ ประการ คือ การมีอักษรครบทำให้สามารถเขียนคำไทยได้ทุกคำ การมีอักษรวิธีที่สามารถออกเสียงได้ง่ายไม่สับสน การเขียนเรียงลำดับพยัญชนะ และสระไว้ในบรรทัด

^{๑๔} อุทัย ศุกนิษฐ์. **พระปรีชาญาณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตและปัจจุบัน**. (กรุงเทพฯ : สยามบรรณ, ๒๕๒๗), ๒๔๑ หน้า.

^{๑๕} ประเสริฐ ภู นคร. **ลายสือไทย**. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการโครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, ๒๕๒๗), ๓๘ หน้า.

เดียวกัน ความสะดวกที่จะนำอักษรไทยไปใช้กับเทคนิควิธีการพิมพ์สมัยใหม่ ความสูงเท่ากันของตัวอักษรทำให้เป็นระเบียบและพิมพ์ง่าย ตัวอักษรเขียนได้ง่ายกว่าอักษรของชาติอื่น และการมีเครื่องหมายวรรณยุกต์ที่จำเป็นมากสำหรับลักษณะของภาษาไทย นอกจากนั้น หนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทย สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

๓) หนังสือชื่อ **นิทรรศการสัญจรฉลอง ๑๐๐ ปี ลายสือไทย พุทธศักราช ๒๕๒๖**^{๔๐} ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีเนื้อหาสาระทั้งหมด ๔ ส่วน คือ ภาษาและความหลากหลายของภาษาในประเทศไทยวิวัฒนาการอักษร และอักษรวิไทย วิวัฒนาการตัวเลขไทย และวิวัฒนาการออกแบบตัวอักษรในงานพิมพ์ สาระสำคัญที่น่าสนใจคือเรื่องภาษาตระกูลไท ซึ่งเป็นตระกูลภาษาหนึ่งในทวีปเอเชียมีหลายภาษา เช่น ภาษาอาหม ภาษาไทยใหญ่ ภาษาไทยจ้วง ภาษาไทยสิบสองปันนา ภาษาไทยคำ ภาษาไทยอ้อ ภาษาลุงเจา และภาษาไทยในประเทศไทยในส่วนที่กล่าวถึงวิวัฒนาการอักษรไทยนั้นระบุว่าตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีลักษณะค่อนข้างเหลี่ยม ตัวพยัญชนะและสระมีขนาดเท่ากัน และเมื่อประสมคำจะเขียนไว้บนบรรทัดเดียวกัน สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตัวอักษรไทยได้พัฒนามาจนมีรูปลักษณ์ตัวอักษรปัจจุบัน สมัยพระเจ้าบรมโกศ มีอักษรไทยย่อเพิ่มขึ้นจากอักษรธรรมดาและถือกันว่าเป็นแบบที่งดงามที่สุด สมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อักษรไทยเหมือนปัจจุบันมากที่สุด สมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์อักษรอริยกิจ ขึ้นสำหรับใช้เขียนภาษาบาลีและนิยมใช้กันในหมู่พระบรมมยุตินิกาย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์สระขึ้นใหม่บางตัว และทรงกำหนดเขียนให้วางสระไว้ข้างหลังพยัญชนะ ให้อยู่ในบรรทัดเดียวกัน ให้เว้นช่องไฟทุกคำและให้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนตามแบบยุโรป ปรากฏว่า อักษรวิไทยแบบนี้ไม่เป็นที่นิยมและเลิกใช้ไปในที่สุด ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงอักษรวิไทยอีกครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ แต่ก็ล้มเลิกไปเมื่อจบสมัยนายกรัฐมนตรีจอมพล ป.พิบูลสงคราม

๔) หนังสือชื่อ **ภาษาไทยกับสังคมไทย**^{๔๑} ซึ่งเป็นรายงานการสัมมนาว่าด้วยภาษาไทยเนื่องในการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี ลายสือไทย พ.ศ. ๒๕๒๖ ประกอบด้วยบทความและเอกสารประกอบการสัมมนา รวม ๑๕ เรื่อง ในจำนวนเรื่องดังกล่าวมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของภาษาไทย ๑ เรื่อง คือ “๑๐๐ ปี ลายสือไทย” ของ ศักดิ์ศรี แยมันดดา บทความเรื่องนี้^{๔๒} กล่าวถึงความสำคัญของการประดิษฐ์อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยอ้างถ้อยคำของพระยาอนุมานราชชนน ตอนหนึ่งว่า “ถ้าพระองค์ไม่ทรงริเริ่มคิดตัวอักษรไทยขึ้น และโปรดฯ ให้จารึกเรื่องราวของพระองค์ไว้ ความ

^{๔๐} นิทรรศการสัญจรฉลอง ๑๐๐ ปี ลายสือไทย พุทธศักราช ๒๕๒๖ (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), ๘๖ หน้า.

^{๔๑} ภาษาไทยกับสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : ประกายพริ้ง, ๒๕๒๖), ๑๗๖ หน้า.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๖๓-๒๖๔.

เจริญก้าวหน้าของชาติไทยต่อมาจะเป็นอย่างไรก็ทราบได้ยาก . . . ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชยังไม่ได้ทรงเป็นพระผู้ริเริ่มสร้างอักษรไทยนั้น หนังสือที่ใช้เขียนกันอยู่ในอาณาจักรสุโขทัยจะต้องเป็นตัวหนังสือขอม และมีผู้อ่านออกเขียนได้แต่ในวงจำกัด ถ้าพ่อขุนรามคำแหงมหาราชไม่ทรงริเริ่มสร้างตัวอักษรไทยขึ้น ความเจริญทางอักษรศาสตร์ภาษาไทยจะมีขึ้นได้อย่างไร . . พระองค์จึงทรงคิดสร้างตัวอักษรไทยโดยอาศัยตัวอักษรขอมเป็นครูอย่างไร . . . พระองค์จึงทรงคิดสร้างตัวอักษรไทยโดยอาศัยตัวอักษรขอมเป็นครูแต่ทรงคิดเปลี่ยนแปลงแก้ไขและเพิ่มให้เหมาะกับภาษาไทย ไม่ได้เอาอย่างตัวอักษรขอมอย่างไม่มีกระดิก . . .”^{๔๓} นอกจากนั้นบทความนี้ยังระบุด้วยว่า ก่อนหน้าอักษรขอมพ่อขุนรามคำแหงมหาราชคนไทยน่าจะมีตัวอักษรไทยเดิมใช้มาแล้ว เพราะไทยเป็นชาติเจริญมีเอกราชนับพันปี แต่อักษรดังกล่าวขาดวิวัฒนาการไม่สะดวกในการใช้ ดังนั้นพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จึงได้ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นใหม่

๕) บทความเรื่อง “อักษรและอักษรวิธีไทย”^{๔๔} ของ นันทนา ดำนวิวัฒน์ กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอักษรไทย ความสำคัญสรุปได้ว่า ก่อนพ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะทรงประดิษฐ์ลายสือไทยนั้น คนไทยมีตัวอักษรไทยชนิดอื่นใช้อยู่แล้ว เพราะนักโบราณคดีไทยค้นพบศิลาจารึกโบราณเป็นอักษรมอญหลายหลัก สันนิษฐานว่าเป็นตัวอักษรที่คนไทยดัดแปลงมาใช้เขียนภาษาไทย เช่นเดียวกับพวกไทยอาหมและไทยลื้อ^{๔๕} นอกจากนั้นยังค้นพบศิลาจารึกด้วยตัวอักษรขอมหัวด และอักษรขอมโบราณอีกหลายหลัก ดังนั้น ผู้เขียนจึงสรุปว่า คนไทยได้ใช้ตัวอักษรมอญโบราณและขอมโบราณมาก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าลิไทย อักษรวิธีของไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยเฉพาะการวางรูปสระซึ่งมีอยู่รอบตัวพยัญชนะ เช่นเดียวกับภาษาขอมและเป็นแบบเดียวกับภาษาไทยปัจจุบัน แต่ตัวอักษรยังคงเป็นเหมือนตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๔๖}

๖) บทความเรื่อง “อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช”^{๔๗} ของ นภรัตน์ มณีรัตน์ มีสาระสำคัญกล่าวถึงการศึกษาจารึกและเอกสารสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ว่าทำให้ทราบว่าอักษร

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๖๕.

^{๔๔} นันทนา ดำนวิวัฒน์. “อักษรและอักษรวิธีไทย” *ลายสือไทย*. (นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช, ๒๕๒๖) หน้า ๒๕-๓๘.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๕.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๘.

^{๔๗} นภรัตน์ มณีรัตน์. “อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช”. *ที่ระลึกงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. (กรุงเทพฯ : จังหวัดลพบุรีจัดพิมพ์, ๒๕๓๒) หน้า ๔๑-๕๕.

ไทยซึ่งใช้อยู่เสมอมา ได้วิวัฒนาการมาจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทย โดยชาวกรุงศรีอยุธยาได้รับมาใช้ตั้งแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

๓) การศึกษาเรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : พระราชอัจฉริยภาพทางภาษาที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ^{๔๘} ของ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เป็นผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในพระราชนิพนธ์แปล ประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญคือ ที่มาของพระราชนิพนธ์แปล ชั้นเชิงและลีลาในพระราชนิพนธ์แปล เช่น กลวิธีแปลและถ่ายทอดพระราชนิพนธ์ กลวิธีใช้ภาษาถ่ายทอดเนื้อหา การเลือกสรรคำมาใช้ การสำนวนโวหาร และการประเมินคุณค่าของพระราชนิพนธ์ ได้แก่ คุณค่าทางภาษาและวรรณศิลป์ และคุณค่าทางเนื้อหาและความคิด

๔) หนังสือเรื่อง เพ็ญพิริยะเกินจะรำพัน.^{๔๙} ของ สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านต่างๆ ได้แก่ เรื่องพระราชดำรัสว่าด้วยภาษาและหนังสือ บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ภาษาไทยในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท อันเนื่องมาจากพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระและเรื่องดิโต พร้อมพระปรีชาญาณด้านภาษา อัจฉริยภาพทางภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามรอยพระยุคลบาทด้วยเอกราชทางภาษา พระราชกรณียกิจด้านภาษาและหนังสือ ทรงเป็นยิ่งกว่ากษัตริย์ และบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกหลายบทความ

๕) หนังสือเรื่อง พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด.^{๕๐} กรมศิลปากร เป็นผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ มีเนื้อหาสาระที่สำคัญคือเชิดชูพระเกียรติคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถอันเป็นอัจฉริยะทุกด้าน เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ตอนที่ว่าด้วย พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา พระปรีชาสามารถในภาษาประดิษฐ์ พระปรีชาสามารถทรงแปล พระราชนิพนธ์ฉบับล่าสุด เรื่อง “พระมหาชนก” พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเป็นธรรมะ ทรงส่งเสริมงานด้านวรรณกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานพระราชนิพนธ์เพลงและดนตรี พระมหากษัตริย์แห่งจักรีบรมมหาราชวงศ์กับการสังคายนาพระไตรปิฎกและการสร้างสรรค์วรรณกรรมพระพุทธศาสนา และ เรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานทางด้านห้องสมุด

^{๔๘} มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ. (กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษณานา, ๒๕๓๘)

^{๔๙} ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคม. เพ็ญพิริยะเกินจะรำพัน. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐.

^{๕๐} กรมศิลปากร. พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๕).

๑๐. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลการวิจัยเป็นเอกสารเพื่อการเฉลิมพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจทางด้านการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม
๒. ผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจนทางด้านพระราชกรณียกิจและพระอัจฉริยภาพ ในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน
๓. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวรรณกรรม ให้ทันสมัย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจทางด้านเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมทางด้านภาษาและวรรณกรรม
๔. ผลการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในพระบรมราชวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา

บทที่ ๒

ชนชาติไทย ภาษาไทย และอักษรไทย

ความเป็นมาของชนชาติไทย

ชนชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีประวัติยาวนาน กอปรด้วยอารยธรรมที่รุ่งเรือง ซึ่งคนไทยทั้งหลายควรจะภาคภูมิใจ และช่วยกันรักษาความเป็นไทยให้ยั่งยืนมั่นคงตลอดไป ตามหนังสือตำนานไทยสังเขปของพระยาอาหารบริรักษ์ สันนิษฐานว่า คำว่า “ไทย” น่าจะมาจากคำว่า “ไถ้” แปลว่า ไหญ่ รุ่งเรือง ดังนั้นอาณาจักรไทยคงจะต้องเคยเป็นอาณาจักรใหญ่แห่งหนึ่งมาก่อน แต่ถิ่นฐานเดิมของไทยก่อนที่จะมีการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยจะอยู่ที่ใด นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักมานุษยวิทยา ตลอดจนนักสังคมวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้มีความเห็นแตกแยกเป็น ๒ ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีที่ ๑ เป็นกลุ่มที่เชื่อว่าถิ่นฐานเดิมของชาติไทยอยู่ในประเทศจีน กลุ่มนี้มีแนวความคิดแยกเป็น ๓ พวก คือ

๑.๑. พวกที่เชื่อว่าถิ่นเดิมของคนไทยอยู่ในบริเวณมณฑลเสฉวน ดินแดนส่วนนั้นอยู่ทางตอนกลางของประเทศจีนในปัจจุบัน บุคคลที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ได้แก่

๑.๑.๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงถิ่นเดิมของคนไทยไว้ในหนังสือ ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ ว่าคนไทยนั้นถิ่นฐานเดิมอยู่ระหว่างดินแดนทิเบตติดกับแดนจีน (แถบมณฑลเสฉวนในปัจจุบัน) ต่อมาราว พ.ศ. ๕๐๐ คนไทยถูกจีนรุกรานต้องอพยพลงทางทิศใต้โดยแยกย้ายกันอยู่ บางพวกตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตะวันตกของยูนนาน เรียกว่าเงี้ยว หรือ ฉาน หรือ ไทยใหญ่ อีกพวกหนึ่งอพยพลงมาทางใต้ ตั้งหลักแหล่งอยู่ในยูนนาน และทางตอนล่างของยูนนาน ที่เรียกว่า แคว้นสิบสองเจ้าไทยหรือแคว้นสิบสองจุไทย บางพวกก็อพยพลงมาอยู่แถบล้านนา ล้านช้าง และตั้งตัวเป็นอิสระขึ้นตามที่ต่างๆ เช่น ในเขตล้านนา ล้านช้าง สุโขทัย ลพบุรี อโยธยา โดยสามารถตั้งตัวเป็นอิสระได้ในระยะเวลาแตกต่างกัน โดยพวกที่อยู่ตอนบน เช่น ล้านนา สุโขทัยตั้งเป็นอิสระได้ก่อนกลุ่มคนไทยที่อพยพลงสู่ดินแดนตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของพวกขอม สำหรับการเปลี่ยนแปลงฐานะของคนไทยจากสภาพรัฐอิสระมาเป็นประเทศโดยสามารถรวมดินแดนไทยเขตต่าง ๆ เข้าอยู่ใต้การปกครองเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรกนั้น สมเด็จพระเจ้า

^๑ จูติมา อนุกุลวรรณะ. ไทยศึกษา. (กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐). หน้า ๒๗-๓๑.

บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงถือว่าอาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักรไทยแห่งแรกในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน

๑.๑.๒ หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” สนับสนุนความคิดเห็นว่า ชนชาติไทยเคยอยู่ในดินแดนจีนแถบลุ่มแม่น้ำเหลือง ก่อนที่จีนจะเข้าไปตั้งหลักแหล่งในดินแดนนั้น อาณาจักรของไทยแต่เดิมตามข้อสันนิษฐานของหลวงวิจิตรวาทการคือ บริเวณผืนแผ่นดินระหว่างแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห) และแม่น้ำแยงซี (หยั่งจื่อ) อาณาจักรดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า อาณาจักรมุงใหญ่ หรือต้ามุง และอาณาจักรปา

๑.๒. พวกที่เชื่อว่าคนไทยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ติดกับพรมแดนรัสเซีย และค่อย ๆ อพยพถอยร่นลงมา ๓ ครั้งใหญ่ ๆ เข้าสู่มณฑลเสฉวน มณฑลยูนนาน และก่อตั้งอาณาจักรน่านเจ้าขึ้น จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จึงอพยพจากอาณาจักรน่านเจ้าเข้าสู่ประเทศไทย และก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้น บุคคลที่สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่

๑.๒.๑ วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ มิชชันนารีชาวอเมริกัน ผู้แต่งหนังสือเรื่อง “ไทย” มีความเห็นว่าถิ่นเดิมของคนไทยน่าจะอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ต่อมาอพยพเข้ามาอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลเสฉวน โดยตั้งเป็นอาณาจักรใหญ่ ซึ่งจีนเรียกว่าอาณาจักรต้ามุง (Ta Mung) อาณาจักรดังกล่าวมีราชธานีใหญ่อยู่ ๒ แห่ง คือ นครลู่ (บริเวณต้นแม่น้ำฮวงโห) กับนครปา (ตอนเหนือของมณฑลเสฉวน) เมื่อราชธานีทั้งสองแห่งถูกจีนสมัยราชวงศ์โจวสุกราณ ชนชาติไทยไม่สามารถจะทนความกดขี่ได้ จึงอพยพต่อไปทางใต้แถบมณฑล ยูนนาน ไกวจา กวางสี กวางตุ้ง ตั้งเป็นอาณาจักรเล็ก ๆ แห่งใหม่ขึ้น เรียกว่า อาณาจักรฮ้ายลาว มีนครเพงายเป็นเมืองหลวง อาณาจักรฮ้ายลาว ต้องเผชิญกับการรุกรานของจีนตลอดมา จนกระทั่งถึงสมัยสามก๊ก คนไทยทนการรบกวนไม่ได้ จึงเริ่มอพยพเข้าสู่แหลมอินโดจีน

๑.๒.๒ ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ได้สันนิษฐานเรื่องถิ่นฐานเดิมของไทยไว้ในหนังสือหลักไทยว่า คงจะอยู่ในบริเวณภูเขาอัลไต อันเป็นบ่อเกิดของพวกมองโกลด้วยกัน ภายหลังจึงแยกมาข้างใต้ มาตั้งภูมิลำเนาใหญ่โตขึ้นในลุ่มแม่น้ำเหลือง ขณะที่จีนแยกไปเรียงราย อยู่ทางตะวันตกของทะเลสาบแคสเปียน เมื่อไทยมาอยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลืองนั้นอย่างน้อยที่สุด รวม ๖,๐๐๐ ปี มาแล้ว ทั้งนี้เพราะในขณะที่พวกจีนเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำเหลืองเมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ปีนั้น ปรากฏว่าชาติไทยได้เป็นเจ้าของที่อยู่แล้ว ทั้งมีความเจริญรุ่งเรืองแล้วด้วย อาณาจักรไทยในยุคดึกดำบรรพ์นี้ตั้งกันอยู่เป็นนครเหนือ และนครใต้ รวม ๒ นคร นครเหนืออยู่ราวต้นแม่น้ำเหลือง มีนามว่า ลุง ส่วนนครใต้อยู่ตรงภาคเหนือของมณฑลเสฉวนทุกวันนี้ มีนามว่า ปา และเป็นราชธานีใหญ่ของอาณาจักรไทย ส่วนชื่อชาติไทยยุคนั้นยังเรียกกันว่า ฮ้ายลาว หรือ มุง

๑.๓. พวกที่เชื่อว่าคนไทยในประเทศไทยเป็นคนในกลุ่มตระกูลภาษาไต-ไท (กลุ่มภาษาจีน-ทิเบต) ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมกระจุกกระจายอยู่ในบริเวณกว้าง ตั้งแต่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และทางตอนใต้ของจีน บริเวณมณฑลไกวเจา กวางตุ้ง กวางสี และยูนนาน ตลอดจนบริเวณตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งในบริเวณแคว้นฮัสสัมของอินเดีย บุคคลที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ ได้แก่

๑.๓.๑ ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ให้ความเห็นไว้ว่ากำเนิดชนชาติไทยจะอยู่ที่ใดไม่ปรากฏชัดเจน แต่จากจดหมายเหตุของจีนทราบว่า พวกคนไทยอยู่ทางแถบตอนล่างของแม่น้ำซีเกียง ทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีนมานานกว่า ๒,๐๐๐ ปี โดยคนไทยแยกย้ายกันอยู่เป็นกลุ่มๆ ซึ่งจีนเรียกรวมๆ ว่า ไตมุง หรือ ต้ามุง ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๖๖๑-๑๖๘๔ ชนชาติไทยสามารถสถาปนาอาณาจักรขึ้นสำเร็จทางแถบแคว้นยูนนาน เรียกว่า อาณาจักรน่านเจ้า เมื่ออาณาจักรน่านเจ้าเสื่อมลงเพราะการรุกรานของกุบไลข่าน คนไทยในประเทศจีนจึงอพยพเข้าสู่แหลมอินโดจีน ในลักษณะทยอยกันลงมา เป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยกำหนดได้เป็น ๓ ทาง คือ ไปทางตะวันตกของยูนนาน ได้แก่ พวกไทยใหญ่หรือไทยหลวง อพยพลงมาทางใต้สู่ดินแดนล้านนา เรียกว่า พวกไทยเมือง และไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน เข้าสู่ดินแดนแคว้นสิบสองจุไทย และตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งหลวงพระบาง

๑.๓.๒ นายเอเตียน เอโมนิเออร์ กล่าวว่าถิ่นฐานเดิมของชนเชื้อชาติไทยอยู่ในที่ราบสูงยูนนาน หรือทิเบตตะวันออกเฉียงใต้ เคลื่อนลงมายึดครองลุ่มแม่น้ำหลายแห่งในประเทศจีนตอนใต้ และแหลมอินโดจีนเกือบทั้งหมด ภายหลังจากได้ขับไล่ชาวป่าชาวดอย เจ้าของถิ่นเดิมให้เข้าไปในป่าดง และภูเขาแล้ว ชนเชื้อชาติไทยก็เข้าครอบครองดินแดน โดยเหลือที่ยืนออกตามชายฝั่งทะเลไว้ให้แก่ชนชาติอื่นที่เจริญแล้ว คือ ฉวน จัมปา เขมร มลายู มอญ และพม่า

ทฤษฎีที่ ๒ เป็นกลุ่มที่เชื่อว่าถิ่นเดิมของไทยน่าจะอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน ต่อมาถูกพวกมอญ เขมร รุกราน จึงขึ้นไปอยู่ทางใต้ของจีน และเมื่อจีนรุกรานก็ได้ถอยกลับเข้ามาใน แคว้นฮัสสัมของอินเดีย พวกที่มีความคิดตามทฤษฎีนี้แยกได้เป็น ๒ พวก คือ

๒.๑. พวกที่เชื่อว่าถิ่นเดิมของไทยอยู่บริเวณจังหวัดกาญจนบุรี เพราะจากการศึกษาค้นคว้าด้านโบราณคดีในประเทศไทย บริเวณดังกล่าวทำให้นักโบราณคดีบางคนเริ่มมีความคิดเห็นว่าผืนแผ่นดินที่เป็นประเทศไทยนั้นเป็นแหล่งอารยธรรมดั้งเดิมแห่งหนึ่งของโลก บุคคลที่สนใจค้นคว้าและเชื่อในความคิดนี้ ได้แก่

๒.๑.๑ นายแพทย์สุด แสงวิเชียร และนายแพทย์สรใจ แสงวิเชียร ได้ศึกษาโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ ซึ่งพบเฉพาะที่จังหวัดกาญจนบุรี มีอายุประมาณ ๑,๕๐๐ ปี ก่อนพุทธกาล เปรียบเทียบลักษณะกระดูกส่วนต่าง ๆ ของกะโหลกศีรษะ กับกะโหลกศีรษะของคนไทยปัจจุบัน (ซึ่งรวบรวมอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช) แล้วพบคำตอบที่น่าจะมีผลสำคัญที่สุดต่อการศึกษาในเรื่องถิ่นฐานเดิมของชนชาติไทย คือ พบว่า กะโหลกศีรษะ ของคนทั้ง ๒ กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันจนแบ่งเป็นคนละเชื้อชาติได้

จากการศึกษาเรื่องนี้เบื้องต้นได้ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว คงจะมีมนุษย์ชนชาติไทยอาศัยอยู่แล้วในเขตจังหวัดกาญจนบุรี และน่าจะกระจายไปในบริเวณใกล้เคียง เช่น ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี ลพบุรี นครสวรรค์ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นแบบเดียวกัน และต่อเนื่องกันอยู่ วัฒนธรรมของคนไทยดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมในยุคหินใหม่ ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในยุคนั้นเจริญไปในระดับเดียวกันกับคนยุคหินใหม่ในดินแดนอื่นๆ ของเอเชีย เช่น ในจีน เวียดนาม แลพม่า ยกเว้นในภาคอีสานของไทย เพราะคนในภาคอีสานนั้น มีอารยธรรมสูงกว่ามาก เนื่องจากสามารถสร้างเครื่องมือสำริด และเครื่องมือเหล็กขึ้นใช้ได้ แล้ว อีกทั้งรู้จักปลูกพืชผล เช่น ข้าว รู้จักการเลี้ยงไหม ทอผ้าไหม รู้จักใช้สีเขียนลายนับเป็นพันๆ ลาย ลงบนเครื่องปั้นดินเผา ขณะที่คนไทยภาคกลางยังทำได้เพียงแต่เครื่องปั้นดินเผา แล้วจัดเป็นลายหยาบๆ เช่น ลายเชือกทาบ ลายจักสาน และเพิ่งเริ่มรู้จักใช้สีแดงเพียงสีแดงเดียวมาเขียนบนเครื่องปั้นดินเผาของตน

๒.๑.๒ ดร. กวอริชท์ เวลด์ ได้ศึกษากะโหลกศีรษะมนุษย์สมัยทวารวดี ซึ่งขุดพบที่ ตำบลพงตึก ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งขวา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่ามีลักษณะคล้ายกับกะโหลกศีรษะของคนไทยมากที่สุด เกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีนี้ นักประวัติศาสตร์ยุคหลังๆ สืบค้นได้ว่าอาณาจักรนี้เป็นอาณาจักรของคนไทยอาณาจักรแรกที่พบแล้วทางแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าถิ่นฐานเดิมของคนไทยอยู่ในดินแดนนี้มาตั้งแต่ดั้งเดิม อารยธรรมของคนไทย ในสมัยทวารวดี น่าจะเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานที่สำคัญของอาณาจักรไทยทางตอนกลางของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยต่อมา เช่น อาณาจักรละโว้ อาณาจักรอโยธยपुर อาณาจักรอโยธยา ซึ่งเป็นอาณาจักรสำคัญๆ ทางแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง เท่าที่สืบค้นได้ในขณะนี้ ความเกี่ยวพันประการหนึ่งที่น่าสังเกต คือนามของเมืองหรืออาณาจักรจะเป็นอโยธยपुर หรืออโยธยา หรืออยุธยาก็ตาม ล้วนแต่มีความเกี่ยวพันกับชื่อทวารวดีทั้งสิ้น เช่น กรุงทวารวดีศรีอโยธยา เป็นต้น

๒.๑.๓ ศาสตราจารย์ พอล เบนเนดิก นักภาษาศาสตร์ ชาวอเมริกัน ได้พยายามศึกษาเรื่อง การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชนชาติไทย เพื่อหาคำตอบที่ว่าทำไมจึงมีคนกลุ่มที่พูดภาษาไทยกระจัดกระจายในดินแดนต่าง ๆ เช่น ในแคว้นอัสสัม รัฐฉาน ตอนใต้ของจีน ตอนบนของเวียดนาม ในลาว และในประเทศไทย ศาสตราจารย์ พอล เบนเนดิก ไม่เห็นด้วยกับการจัดตระกูลภาษาไทยว่าอยู่ในกลุ่มภาษาจีน-ทิเบต แต่ได้จัดใหม่ เรียกว่า ภาษาตระกูลกาได (Kadai) โดยให้ความเห็นว่าภาษาไทยมีส่วนคล้ายภาษาจีน-ทิเบต น้อยมาก แต่คล้ายคลึงกับภาษาของชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ไทยในประเทศไทย ไทยในจีน ในพม่า ในอินเดีย ในอินโดนีเซีย และในเวียดนาม ศาสตราจารย์เบนเนดิก สันนิษฐานว่าเมื่อประมาณ ๔,๐๐๐-๓,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว (ประมาณ ๑,๕๐๐-๑,๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล) ชนชาติไทยซึ่งมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในดินแดนไทยปัจจุบัน ได้อพยพออกจากถิ่นฐานเดิม เนื่องจากถูกพวกชาติตระกูลมอญ เขมร ซึ่งไปจากอินเดีย รุกรานจนแตกแยกไปเป็น ๒ ทาง คือ

(๑) อพยพขึ้นเหนือ ไปตั้งถิ่นฐานทางแถบมณฑลเสฉวน เซนซี และฮูเป่ เป็นต้น คนไทยกลุ่มนี้ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงอพยพลงทางใต้ อีก โดยไปตั้งถิ่นฐานตามที่ต่าง ๆ กันเช่น ในยูนนาน

ของจีน ในอินเดียแถบแคว้นอัสดัม ในรัฐฉาน รวมทั้งทางแถบมณฑลชายทะเลของจีน เช่น กวางสี (Kwangsi) ไกวเจา (Kweichow) กวางตุ้ง (Kwangtung) และเกาะไหหลำ (Hainan) รวมทั้งตังเกี๋ย (Tongking)

(๒) อพยพลงใต้ ล่องไปตามแหลมมลายู เข้าไปตั้งหลักแหล่งตามหมู่เกาะต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันเป็นประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซีย

๒.๒. พวกที่เชื่อว่าคนไทยมีถิ่นเดิมอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย หรือมีเจนนั่นก็อาจเป็นบริเวณใกล้เคียงประเทศไทย เช่น อินโดจีน หรือคาบสมุทรมลายู แล้วค่อยๆ แพร่กระจายไปทางใต้และทางตะวันตกของอินโดจีน และตอนใต้ของจีน พวกที่มีความเชื่อเช่นนี้ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการด้านการแพทย์ ที่ศึกษาจากหมู่เลือดและยีน ซึ่งพบว่า คนไทยมีหมู่เลือดคล้ายคลึงกับคนที่อยู่ทางชาวตอนใต้มากกว่าจีนทางเหนือ

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดจึงยังไม่สามารถจะหาข้อยุติได้ อย่างไรก็ตามความคิดที่ว่าถิ่นเดิมของไทยอยู่ในบริเวณมณฑลเสฉวน จะเป็นที่ยอมรับกันมากในหมู่นักวิชาการ ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ส่วนทฤษฎีที่เชื่อว่า คนไทยมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ไม่น่าจะเป็นไปได้เพราะอารยธรรมบริเวณนั้นมีความคล้ายคลึงกับอารยธรรมของชาวเปอร์เซียมากกว่าคนไทย สำหรับทฤษฎีอื่น ๆ นั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับกันเท่าใดนัก เพราะหลักฐานยังมีน้อยมาก

เรื่องราวของอาณาจักรไทยในสมัย พ.ศ. ๑๔๐๐ เป็นต้นมา มีหลักฐานมากขึ้น แต่หลักฐานส่วนใหญ่เป็นลักษณะของตำนาน เช่น ตำนานโยนก ว่ามีพระเจ้าพรหมเป็นหัวหน้าของคนไทยพวกหนึ่ง นำพวกไทยลงมารบได้ดินแดนในมณฑลพายัพจากขอม ซึ่งมีอำนาจอยู่ก่อน และได้สร้างเมืองฝางขึ้น ไทยที่อยู่ทางเหนือจึงได้อพยพตามลงมาเรื่อย ๆ ต่อมาพวกรามัญยกทัพมาตีไทย พระเจ้าไชยศิริซึ่งเป็นเชื้อสายของพระเจ้าพรหมผู้ครองเมืองฝาง สู้ไม่ได้จึงอพยพลงมาที่เมืองร้างชื่อเมืองแปบ (อยู่แขวงเมืองกำแพงเพชร) และตั้งนครใหม่ขึ้นที่นี้ เรียกชื่อว่า เมืองไตรตรึงษ์ อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า ราชบิดาเจ้าเมืองแปบ ได้สวามีเป็นคนเงี้ยว ชื่อนายแสนปม จึงถูกขับออกจากเมือง นายแสนปมมาตั้งเมืองชื่อ เมืองเทพนคร ครองราชย์มีพระนามว่า พระเจ้าศิริไชยเชียงแสน ต่อมาได้พระโอรสองค์หนึ่ง พระองค์ทรงทำอู่ด้วยทองคำให้พระโอรสองค์นั้นนอน จึงได้นามว่าพระเจ้าอู่ทอง และได้สืบราชสมบัติสืบมา ต่อมาเกิดโรคระบาดขึ้น จึงย้ายราชธานีมาตั้งที่หนองโสน (คือกรุงศรีอยุธยา) เมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๕

ในระยะเดียวกันนี้ คนไทยซึ่งอยู่ทางตอนเหนือได้ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นเมืองหลวงพวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เชียงใหม่ ต่อมาไทยสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งกว่าพวกอื่น ก็ได้ตั้งวงศ์พระร่วงหรือวงศ์สุโขทัย มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงอำนาจมากคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๘๒๐ กรุงสุโขทัยก็ค่อยอำนาจลงในสมัยพระเจ้าไสลือไทย แต่ไทยอยุธยากลับเรืองอำนาจขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พ.ศ. ๑๘๕๓ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แล้วมีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ได้ครองราชย์ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงได้เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ต่อมาพระเจ้าตากสินมหาราชได้กอบกู้อิสรภาพได้ภายใน ๑ ปี และย้ายราชธานีมา

ตั้งที่กรุงธนบุรี ครองราชย์อยู่ได้เพียง ๑๕ ปี เกิดจลาจลวุ่นวายขึ้นในพระนคร สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปราบปรามได้สำเร็จและขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๑ ต้นราชวงศ์จักรี ย้ายราชธานีมาตั้งทางฝั่งตรงข้ามนครหลวงเก่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ คือ กรุงเทพมหานคร

ภาษาไทยและชนชาติไทย

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ภาษาพูด คือ ภาษาที่แท้จริงและดั้งเดิมของมวลมนุษยชาติ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวนมากที่ยืนยันถึงความเป็นมาของชนชาติไทยเอาไว้ตรงกันประการหนึ่ง ก็คือ ชนชาติไทยมีอายุของชาติไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ ปี ความจริงนี้แสดงว่า ภาษาไทยจะต้องมีมานานเช่นเดียวกับอายุของชาติ เพราะภาษาคือเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติ ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในโลกนี้มีเป็นจำนวนมากหลายภาษา บางภาษาอาจจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน บางภาษาก็แตกต่างกัน ภาษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อาจจะมีสืบเนื่องมาจากแหล่งเดียวกัน หรืออาจวิวัฒนาการมาจากภาษาเดียวกัน วิธีการจำแนกภาษามีอยู่ ๒ วิธีคือ ๑. จำแนกตามรูปลักษณะของภาษา และ ๒. จำแนกตามตระกูลภาษา

๑. การจำแนกภาษาตามรูปลักษณะของภาษา^๒

เป็นการจำแนกภาษาโดยพิจารณาลักษณะของคำในภาษาเป็นเกณฑ์ วิธีนี้นักภาษาศาสตร์ (Linguists) ได้จำแนกภาษาทั้งหลายในโลกออกเป็น ๔ ประเภท คือ **ภาษาคำโดด** (Isolating Language) **ภาษามีวิภัติปัจจัย** (Inflectional Language) **ภาษาคำติดต่อ** (Agglutinative Language) และ**ภาษาคำควบมากพยางค์** (Poly-synthetic Language) สำหรับภาษาไทย นักภาษาศาสตร์จัดให้อยู่ในประเภทภาษาคำโดด (Isolating Language) มีรูปลักษณะที่เด่นเป็นพิเศษ คือถ้อยคำในภาษาส่วนใหญ่จะเป็นคำพยางค์เดียว (Monosyllables) และเป็นภาษาเสียงดนตรี (Tonal Language) คือมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ แตกต่างจากภาษามอญ เขมร ชาว มลายู บาลี สันสกฤต และภาษาของชาวตะวันตก เพราะภาษาเหล่านั้นล้วนไม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ภาษาคำโดดที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาเวียดนาม เป็นต้น

สำหรับภาษาจีนซึ่งชนชาติเจ้าของภาษามีความเกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์กับชนชาติไทย มาเป็นเวลานานนับพันปี และเป็นภาษาคำโดดเช่นเดียวกัน มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์เช่นเดียวกับภาษาไทย ต่างกันตรงที่มีระดับเสียงสูงต่ำมากกว่าภาษาไทย นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างกันอย่างมากทางด้านกริยา ลำดับคำและอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ดังนั้น แม้ภาษาทั้งสองจะถูกนักภาษาศาสตร์จัดไว้ในตระกูลเดียวกัน คือ ตระกูลไทย-จีน เพราะมีรูปลักษณะของภาษาใกล้เคียงกันมาก จึงมีคนจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจคลาดเคลื่อนว่าไทยกับจีนเป็นชนชาติเชื้อสายเดียวกัน หรือเข้าใจว่าภาษาไทยกับภาษาจีนมีกำเนิดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน แท้ที่จริงตระกูลภาษากับตระกูลของคนนั้นมิใช่เรื่องเดียวกัน ดังนั้น เมื่อศึกษาความเป็นมาของภาษาไทยจึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาษาจีนมากนัก

^๒ พระยาอนุมานราชธน. นิรุกติศาสตร์ ภาค ๑. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๐).

ภาษาของชนชาติไทยแต่ครั้งอดีตกาล สมัยที่มีแต่เพียงภาษาพูดนั้น ย่อมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เป็นเพราะอิทธิพลของภาษาของชนชาติอื่นที่คนไทยมีความสัมพันธ์ด้วยอย่างไรก็ตาม รูปลักษณะที่สำคัญของภาษาไทยยังคงเด่นชัด และสามารถใช้ติดต่อสื่อสารกันได้ระหว่างชนชาติไทยที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก

๒. การจำแนกภาษาอีกวิธีหนึ่งคือจำแนกตามตระกูลภาษา^๑

เป็นการจำแนกโดยยึดความสัมพันธ์ของภาษาเป็นหลัก วิธีนี้จะมีตระกูลภาษาต่าง ๆ มากมาย เช่น ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) ภาษาตระกูลแฮมิตโต-เซมิติก (Hamito-Semitic) ภาษาตระกูลซิโน-ทิเบตัน (Sino-Tibetan) ภาษาตระกูลไต (Tai) ภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ภาษาตระกูลออสโตร-ไท (Austro-Tai) ภาษาตระกูลมาลาโย-โพลีเนเซียน (Malayo-Polonesian) ภาษาตระกูลออสเตรเลีย (Australian) ภาษาตระกูลปาปัว (Papuan) ภาษาตระกูลเจแปนนิส (Japanese) ภาษาตระกูลแอฟริกัน (African) ภาษาตระกูลอเมริกันเดียน (Amerindian) ฯลฯ และยังมีภาษาอีกมากมายที่ยังไม่ได้นำมาจัดแบ่งตระกูล แต่สำหรับภาษาไทยเรานั้นจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท ซึ่งภาษาตระกูลนี้เป็นภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้พูดภาษาตระกูลไทกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ๘ ประเทศ คือ จีน พม่า อินเดีย เวียดนาม เขมร ลาว ไทย และมาเลเซีย ตั้งแต่แคว้น ยูนนานตอนใต้ของประเทศจีนเข้าไปถึงรัฐฉานของประเทศพม่า รัฐอัสสัมของอินเดีย และจากรัฐฉานเข้ามายังประเทศไทยจนถึงประเทศมาเลเซีย จากแคว้นยูนนาน กวางสีไปถึงประเทศลาว เวียดนาม และเขมร ซึ่งภาษาตระกูลนี้แบ่งออกเป็น ๓ สาขา คือ^๔

๑. สาขาตะวันตกเฉียงใต้ (The Southwestern group) เป็นภาษาตระกูลไท ที่ใช้พูดในประเทศเวียดนาม พม่า ลาว ไทย อินเดีย มีภาษาไทย (Siamese) ลาว (Lao) ไทยดำ (Black Tai) ไทยขาว (White Tai) ไทลื้อ (La) ไทอาหม (Ahom) ชาน (Sham)

๒. สาขากลาง (The Central group) คือ ภาษาตระกูลไทที่ใช้พูดในแถบบริเวณระหว่างจีนและเวียดนามใต้ มีภาษาไท (Tay) โท้ (Tho) ไทนุง (Tai Nung) ลุงโจว (Lung-Chow) เทียนเป่า (Tien-pao) ยุงชุน (Yung-chun)

๓. สาขาเหนือ (The Northern Group) คือ ภาษาไทยที่ใช้พูดในแถบบริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของจีน มีภาษากูมิง (Wu-ming) เซียนเซียง (Chien-Chiang) เซเฮง (Tse-heng) ลิงยูน (Ling-Yun) ซี่ลิน (Tsi-lin) เทียนโจว (Tien-chow) และโปอ้าย (Po-ai)

^๑ เปรมาจิต ชนะวงศ์. วิจารณ์การใช้คำและการเรียงคำในภาษาถิ่นใต้ : ชุมพรและนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓). หน้า ๔.

^๔ Fang kuei li "Classification by Vocabulary : Tai Dialects" *An Topological Linguistics*. Vol.1. No.2, p.p. 15-21.

ภาษาไทยทั้ง ๓ สาขานี้ กลุ่มที่มีผู้พูดมากที่สุดคือสาขาตะวันตกเฉียงใต้เป็นภาษาตระกูลใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทยเป็นภาษาในตระกูลนี้

เอกลักษณ์ของภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นภาษาในกลุ่มภาษาคำโดด ตระกูลไท มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะ ดังนี้

๑. ระบบเสียงในภาษาไทยมี ๓ ประเภทคือ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์
๒. คำพื้นฐานในภาษาไทยเป็นคำพยางค์เดี่ยว อาทิ คำเรียกเครือญาติ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน คำสรรพนาม เช่น มึง กู เรา เขา แก เอ็ง ข้า คำเรียกอวัยวะในร่างกาย เช่น หัว ผม ตา หู ปาก ลิ้น ฟัน แขน ขา คำบอกกิริยาอาการ เช่น นั่ง นอน ยืน ย่าง คลาน ย่ำเหยียบ กิน เล่น คำบอกจำนวน เช่น อ้าย ยี่ สาม สิบ ร้อย พัน ล้าน คำเรียกชื่อเครื่องใช้ในบ้าน เช่น หม้อ ไห ถ้วย ชาม โอง โถ ถาด ฯลฯ
 ๓. คำมีเสียงสูงต่ำต่างกัน ความหมายก็จะต่างกัน เช่น ขา ข่า ข้า ค้ำ, ปา ป่า ป้า ป๊า ฯลฯ
 ๔. มีวิธีการสร้างคำใหม่โดยการประสมคำ เช่น น้ำ + ปลา = น้ำปลา, ลูก + น้ำ = ลูกน้ำ หาง + เสือ = หางเสือ, พัด + ลม = พัดลม ฯลฯ
 ๕. คำในภาษาไทยถือเป็นคำสำเร็จรูป นำไปใช้ในประโยคได้ทันที โดยไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ ถ้าต้องการบอกรายละเอียดเกี่ยวกับ เพศ พจน์ กาล จะต้องใช้คำอื่นมาประกอบ
 ๖. การเรียงลำดับคำในประโยคเป็นเรื่องสำคัญของภาษาไทย โดยเรียงคำแบบประธาน + กริยา + กรรม ถ้าเรียงคำสลับที่กันความหมายจะเปลี่ยนไป
 ๗. ภาษาไทยมีคำลักษณนามใช้ และจะอยู่หลังจำนวนนับ เช่น ขวด ๒ ใบ, พระพุทธรูป ๒ องค์, ฟัน ๓๒ ซี่, แมว ๕ ตัว ฯลฯ
 ๘. คำขยายในภาษาไทยจะวางไว้ตามหลังคำที่ถูกขยาย เช่น เด็ก **ข**น เสือ **ส**วย วิ่ง **ว**เร็ว
 ๙. การใช้คำในภาษาไทยใช้ตามระดับชั้นของบุคคลในสังคม คือ มีคำราชาศัพท์และคำสุภาพใช้เป็นการใช้ภาษาตามความนิยมของสังคมไทย

ตัวอย่าง^๕

คำสามัญ	คำสุภาพ	คำราชาศัพท์
กิน	รับประทาน	เสวย
ตาย	ถึงแก่กรรม	สวรรคต
ดิน	แท้	พระบาท
เลือด	โลหิต	พระโลหิต
หัว	ศีรษะ	พระเศียร
เหล้า	สุรา	น้ำจันทน์

^๕ เปรมจิต ชนวงษ์. เรื่องเดิม. หน้า ๓๐.

ลักษณะของภาษาไทยที่กล่าวมานี้ นับเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของภาษาไทยซึ่งจะแตกต่างจากภาษาอื่น ๆ

ภาษาไทยนอกประเทศไทย

เนื่องจากชนชาติไทยได้อพยพไปตามถิ่นต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้ว จึงมีคนพูดภาษาตระกูลไทยกระจัดกระจายอยู่นอกประเทศไทยอีกมาก ถ้าจะแบ่งภาษาไทยที่พูดกันอยู่นอกประเทศไทย ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ จะแบ่งได้ ๕ กลุ่ม คือ

๑. ภาษาไทยกลุ่มตะวันตก
 ๒. ภาษาไทยกลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง
 ๓. ภาษาไทยกลุ่มที่ราบสูง
 ๔. ภาษาไทยกลุ่มตะวันออก
 ๕. ภาษาไทยกลุ่มไทยกะได
- ภาษาไทยทั้ง ๕ กลุ่ม มีข้อมูลสังเขปดังต่อไปนี้

๑. ภาษาไทยกลุ่มตะวันตก (Western Group) เป็นภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่ส่วนใหญ่พูดกันอยู่ในประเทศพม่าตอนเหนือ และรัฐอัสสัมในประเทศอินเดีย เช่น ภาษาไทยอาหม (Ahom) อยู่ในรัฐอัสสัมของอินเดีย ภาษาไทยคำตี้ (Hkamti Shans) ใช้พูดกันอยู่ทางเหนือสุดของพม่าและอีกพวกหนึ่งพูดอยู่ใกล้พรมแดนทิเบตเชิงเขาหิมาลัย ภาษาชานจีน (Chinese Shan) หรือไตแซ่ อยู่บริเวณชายแดนยูนนานตามลำน้ำไทปิงและสาละวิน ภาษาชานพม่า (Burmese Shan) หรือภาษาไตใหญ่ หรือเงี้ยว อยู่ทางเหนือของรัฐชานทางเหนือของประเทศพม่า ภาษาไทยรง (Tairong) อยู่ทางตอนเหนือเฉียงไปทางทิศตะวันตกของรัฐอัสสัมของอินเดีย ภาษาไทยโนรา (Nora) มีพูดในรัฐอัสสัมของอินเดีย ภาษาไทยอ้ายตัน (Aiton) มีพูดในรัฐอัสสัมของอินเดีย ภาษาไทยพาเก (Pake) พูดอยู่ใน รัฐอัสสัมของอินเดีย เช่น เดียวกัน

๒. ภาษาไทยกลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง (Central Makong River Group) เป็นภาษาไทยถิ่นที่พูดอยู่แถบที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง นับตั้งแต่พม่าลงไปทางตอนเหนือของลาว เลยไปถึงประเทศเวียดนาม ซึ่งมีภาษาไทยเหนอ (Nua, No, Nu) อยู่ทางยูนนานตะวันตกเฉียงใต้ระหว่างแม่น้ำโขงกับแม่น้ำสาละวิน ภาษาไทยลื้อ (Lu) พูดอยู่ในสิบสองปันนาแล้วมาอยู่ในรัฐชานเมืองของ ประเทศพม่าและในประเทศลาว (ที่มาอยู่ในประเทศไทย ได้แก่ แถบอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ภาษาไทยขิ่น (Khun) หรือไตขิ่น เป็นภาษาของชาวเชียงตุงในพม่า ภาษาไทยลาว (Laotian Tai) ได้แก่ ภาษาไทยที่พูดในประเทศลาวทั้งหมด

๓. ภาษาไทยกลุ่มที่ราบสูง (Central upland Group) เป็นกลุ่มที่พูดอยู่ในประเทศลาวและเวียดนาม ได้แก่ ภาษาไทยดำ (Black Tai) หรือลาวโห่ง อยู่ในเวียดนามและลาว ภาษาไทยขาว (White Tai) พูดอยู่ในเวียดนาม ภาษาไทยแดง (Red Tai) พูดอยู่ในประเทศเวียดนามภาคเหนือในแถบเมืองแดงและในประเทศลาว ภาษาไทยซำเหนือ (Sam Neua) มีพูดอยู่ในเมืองหัวพันทั้งหกในเขตซำเหนือและเมือง

หลวงพระบาง ประเทศลาว ภาษาไทยพวน (Phuan) มีพูดอยู่ในเมืองพวน จังหวัดเชียงขวาง ประเทศลาว ภาษาผู้ไทย (Phu Thai) มีพูดอยู่ในประเทศลาวและเวียดนาม ภาษาไทยญ้อ (Nyo, Yo) มีพูดอยู่ในเมืองคำเกิดประเทศลาว ภาษาไทยโย้ย (Yooy) มีพูดในประเทศเวียดนามและลาว

๔. ภาษาไทยกลุ่มตะวันออก (Eastern Group) ภาษาไทยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีพูดในจีน และในเวียดนาม ได้แก่ ภาษาไทยย้อย (Yoi) พูดอยู่ในจังหวัดไกวเจาประเทศจีน ภาษาไทยจ้วง (Chuang) มีพูดอยู่ในมณฑลกว่างสี ประเทศจีน ภาษาไทยกำ (Kam, Nin, Kam Tung, Tung-Jen) ผู้พูดภาษานี้ส่วนใหญ่ตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองไกวเจา และกระจายไปอยู่ใกล้ๆ แถบเมืองฮุนานและกว่างสี ภาษาไทยโถ้ (Tho) อยู่แถบชนบทในประเทศเวียดนามเหนือทางตะวันออกของแม่น้ำแดง ภาษาไทยชองเกีย (Chong Kia, Trung-Cha) มีถิ่นฐานอยู่ทางแถบชายแดนระหว่างเวียดนามและจีน ภาษาไทยนุง (Nung) มีพูดอยู่ในประเทศจีนและเวียดนาม ภาษาไทยญ้ง (Nhang, Nyang) อยู่ติดกับชายแดนจีนและเวียดนามเหนือตามลำน้ำแดงตั้งแต่ฮุนานไปถึงเวียดนาม ภาษาไทยท้าวลาว (Tou Lao, Thu Lao) พวกนี้อยู่ในแถบชองไก พรหมแดนจีนติดต่อกับเวียดนามเหนือทางอ่าวตังเกี๋ย ภาษาไทยปาอีหรือปายี (Pa-y, Padi) ได้แก่ไทยพวกหนึ่งที่อยู่ในเวียดนามตอนเหนือ ส่วนใหญ่อพยพมาจากจีนและส่วนมากจะอยู่ในแถบภูเขาปาคา และในบริเวณเมืองขวางหรือเมืองขวง ใกล้พรหมแดนจีน

๕. ภาษาไทยกลุ่มไทยกะได (Tai Kadai) มีพูดส่วนใหญ่บนเกาะไหหลำของจีน ได้แก่ ภาษาไทยลิ (Li) เป็นชาวไทยพวกหนึ่งที่อยู่ในเกาะไหหลำ แถบภูเขาตอนใต้ของเกาะ ภาษาไทยเกลาว (Kelao, Khalao, Thu) ส่วนใหญ่อยู่แถบตะวันตกเฉียงเหนือติดกับพรหมแดนจีน ภาษาไทยลักกะหรือละเกีย (Lagua หรือ ManLagua) พูดอยู่ในแถบภูเขาเล็ก ๆ ในตอนเหนือของแม่น้ำแดง ระหว่างชายแดนเวียดนามและฮุนาน ภาษาไทยลาตี (Lati) ไทยพวกนี้จะอยู่บนเขาเล็กๆ ทางตอนเหนือของแม่น้ำแดง ระหว่างชายแดนเวียดนามและแคว้นฮุนานในจีน ใกล้ ๆ กับเมืองฮาเกียง

ภาษาไทยในประเทศไทย

ภาษาไทยที่พูดกันในประเทศไทยนั้น เป็นภาษาไทยกลุ่มใต้ (Southern Group) หรือเรียกว่า ภาษาไทยสยาม (Siamese Tai) เป็นภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทยทั้งหมด โดยมีภาษาไทยภาคกลางที่ใช้เป็นภาษาทางราชการหรือเรียกว่า ภาษาไทยมาตรฐาน แล้วยังมีภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ อีกมากมายที่พูดอยู่ในประเทศไทย ภาษาถิ่นเป็นภาษาย่อยของภาษาที่คนส่วนใหญ่พูดกันในแต่ละประเทศหรือในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ ซึ่งจะเป็นภาษาที่พูดแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นต่างๆ ที่เจ้าของภาษาถิ่นนั้น ๆ ตั้งหลักแหล่งอยู่ แต่สามารถพูดจาติดต่อกันโดยใช้ภาษาถิ่นของตนรู้เรื่องกันได้ เพราะภาษาถิ่นก็คือภาษาที่มีลักษณะทั่วไปเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมากที่สุด และเจ้าของภาษา มีความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติอย่างใกล้ชิดกันมาแต่ดั้งเดิม จนเจ้าของภาษาถิ่นนั้น ๆ สื่อความซึ่งกันและกันโดยใช้ภาษาถิ่นของตน

พอรู้เรื่องกันได้ แม้จะอยู่คนละท้องถิ่นคนละภูมิภาคก็ตาม ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่มีพูดอยู่ในประเทศไทย นอกเหนือไปจากภาษาไทยภาคกลางหรือเรียกว่าภาษาไทยสยาม ซึ่งเป็นภาษาทางราชการแล้วมีดังนี้^๖

๑. **ภาษาไทยถิ่นใต้** (Southern Thai Dialect) ได้แก่ ภาษาไทยที่พูดโดยคนไทยส่วนใหญ่ บริเวณภาคใต้ของประเทศไทย นับตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปจนถึงชายแดนประเทศมาเลเซีย รวม ๑๔ จังหวัด

๒. **ภาษาไทยตากใบ** (Thai Tak Bai) หรือภาษาเง๊ะเห เป็นภาษาไทยถิ่นหนึ่งที่พูดโดยคนไทยส่วนใหญ่ที่อยู่บริเวณอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และที่อยู่ในพื้นที่ตั้งแต่อำเภอปะนาเระ อำเภอมายอ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง อำเภอสายบุรี และกิ่งอำเภอไม้แก่น ในจังหวัดปัตตานี และคนไทยที่อยู่ตามเขต อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนราธิวาส ภาษาไทยตากใบจะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองไม่เหมือนกับภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป

๓. **ภาษาไทยถิ่นอีสาน** (Northeastern Thai Dialect) ภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ ภาษาไทยลาว ที่พูดโดยคนไทยส่วนใหญ่ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คนไทยในประเทศไทยนิยมเรียกภาษาไทยถิ่นนี้ว่า ภาษาอีสาน หรือ ภาษาลาว มีพูดในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า ๑๖ จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

๔. **ภาษาไทยอู้อี้** (Thai Yo, Thai Nyo) เป็นภาษาถิ่นหนึ่งของภาษาถิ่นตระกูลไทยกลุ่มภาษาลาว ชาวไทยอู้อี้ได้อพยพมาจากเมืองคำเกิด ประเทศลาวเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ ๓ ผู้พูดภาษาไทยอู้อี้ในปัจจุบันอยู่หลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น ที่อำเภอท่าป่อ จังหวัดหนองคาย อำเภอท่าอุเทน อำเภอเรณูนคร อำเภอศรีสงคราม อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม และหลายอำเภอในจังหวัดสกลนคร อำเภอชัยประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี และที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๕. **ภาษาไทยโย้ย** (Thai Yooy) มีพูดอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยเฉพาะบางหมู่บ้านในเขตอำเภวนาหว้า อำเภอพังโคน และกิ่งอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ชาวไทยโย้ยได้อพยพจากประเทศลาวเข้ามาสู่ประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๓-๔ นี้เอง

๖. **ภาษาไทยพวน** (Thai Phuan) คนไทยภาคกลางนิยมเรียกภาษานี้ว่า ลาวพวน ผู้พูดภาษานี้เดิมอยู่ที่เมืองพวน จังหวัดเชียงขวาง ประเทศลาว ได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทยหลายร้อยปีมาแล้ว ผู้พูดภาษานี้อยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น สุโขทัย กำแพงเพชร อุทัยธานี พิจิตร ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี อ่างทอง เพชรบุรี สุพรรณบุรี เลย อุดรธานี หนองคาย แพร่ ฯลฯ

๗. **ภาษาผู้ไทย** (Phu Thai) ผู้พูดภาษานี้เดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย ประเทศลาวและเวียดนาม อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย อยู่หลายจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น

^๖ เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐). หน้า ๑๓๔.

อำเภอธาตุพนม คำชะอี นาแก และศรีสงคราม จังหวัดนครพนม อำเภอพรรณานิคม วาริชภูมิ และวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี หนองคาย อุบลราชธานี และกาฬสินธุ์

๘. **ภาษาไทยกะเลิง (Thai Kalerng)** ภาษานี้จัดอยู่ในกลุ่มภาษาลาว สันนิษฐานว่าชาวไทยกะเลิงอพยพมาจากประเทศลาวมาอยู่ประเทศไทยเมื่อประมาณร้อยกว่าปีนี้เอง ปัจจุบันไทยกะเลิงตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และอำเภอนาหว้าจังหวัดนครพนม

๙. **ภาษานครไทย (Nakhon Thai)** ผู้พูดภาษานี้ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ และบางหมู่บ้านในเขตอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

๑๐. **ภาษาไทยแสก (Thai Sack)** มีผู้พูดอยู่เฉพาะในจังหวัดนครพนมเท่านั้น ชาวไทยแสกเดิมมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่เวียดนาม และอพยพมาอยู่ในลาว และบางพวกมาอยู่ในประเทศไทยสมัยอยุธยา มาอยู่ในตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

๑๑. **ภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai Dialect)** หรือเรียกว่า **ภาษาล้านนา** หรือ**ภาษาไทยยวน** คนไทยที่พูดภาษานี้ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ ๘ จังหวัดในภาคเหนือของไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน บางอำเภอและหมู่บ้านในเขตจังหวัดตาก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ ภาษาถิ่นนี้เจ้าของภาษานิยมเรียกภาษาของตนว่า **คำเมือง**

๑๒. **ภาษาไทยใหญ่ (Tai Yai)** หรือเรียกว่า **ภาษาเงี้ยว** หรือ**ภาษาซาน** ผู้พูดภาษานี้เดิมอยู่ในรัฐชาน ประเทศพม่า และได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยทางภาคเหนือ เช่นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เชียงใหม่และเชียงราย และบางพื้นที่ในจังหวัดตาก พิษณุโลก และพิจิตร

๑๓. **ภาษาไทยหย่า (Tai Ya)** ผู้พูดภาษานี้เดิมอยู่ที่เมืองหย่าในมณฑลยูนนานหรือคุนหมิง เขตติดต่อระหว่างประเทศจีนกับเวียดนามภาคเหนือ ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๕ มีผู้พูดภาษานี้อยู่ใน ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านน้ำบ่อขาวและหมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๑๔. **ภาษาไทยจีน (Tai Khuen หรือ Tai Khun)** เป็นภาษาที่พูดอยู่ในเขตเชียงตุง ประเทศพม่า ได้อพยพมาอยู่ในท้องที่เขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๑๕. **ภาษาไทยลื้อ (Tai Lu)** ผู้พูดภาษานี้เดิมอยู่ในแคว้นสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ต่อมาบางส่วนได้อพยพเข้าสู่ลาวและรัฐชาน ประเทศพม่า บางส่วนอพยพสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคเหนือของไทย เช่น ที่อำเภอเชียงม่วน อำเภอปางศิลาทอง ตำบลห้วยน้ำแว่น ฯลฯ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่ตำบลยางฮอม อำเภอเทิง บ้านท่าข้าม ตำบลม่วงยาย ตำบลปอ อำเภอเชียงของ หลายหมู่บ้านในเขตอำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย และบ้านสันมะแฟน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

๑๖. **ภาษาไทยยอง (Tai Yong)** ภาษาไทยยองเป็นภาษาถิ่นของภาษาไทยลื้อที่พูดอยู่ในเมืองยอง ชาวไทยยองอพยพเข้ามาอยู่ในล้านนาไทยสมัยกู่เอกราชจากพม่า ปัจจุบันมีอยู่ในจังหวัดลำพูนเป็น

ส่วนใหญ่ นอกนั้นอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย รวมทั้งที่ตำบลสวนกล้วย จังหวัดลำปาง ที่บ้าน ถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน

๑๗. ภาษาไทยดำ (Tai Dam) มีพูดส่วนใหญ่ในประเทศเวียดนามและลาว ได้อพยพมาสู่ประเทศไทย ๓ ครั้ง คือ สมัยกรุงธนบุรี จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีเป็นแห่งแรก ต่อมาก็อพยพไปตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง เช่น นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี สระบุรี พิจิตร และสุโขทัย

๑๘. ภาษาไทยแดง (Tai Deang) ชาวไทยแดงมีภูมิลำเนาเดิมอยู่บริเวณเดียวกันกับพวกไทยดำ ในเวียดนาม ต่อมาอพยพเข้าสู่ภาคเหนือของลาว บางส่วนอพยพเข้าสู่รัฐชาน ประเทศพม่า และจากรัฐชาน ได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ที่กล่าวมานี้เป็นภาษาไทยถิ่นต่างๆ ที่มีพูดกันอยู่ในประเทศไทย นอกเหนือไปจากภาษาไทยสยามที่พูดกันอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยดังกล่าวแล้ว

ภาษาไทยและอักษรไทย

๑. กำเนิดตัวอักษร

ตัวอักษรหรือตัวหนังสือ เป็นเครื่องหมายที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเสียงพูดในภาษา ทั้งนี้เพราะเสียงพูดไม่สามารถคงอยู่ได้นาน จึงมีผู้พยายามคิดหาสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาเขียนแทนเสียงพูด อาทิ การทำเครื่องหมายบอกเรื่องราวไว้ตามผนังถ้ำ หน้าผา แผ่นหิน เช่น ภาพเขียนปลาใหญ่พร้อมเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ภาพวัวแดงที่ภูพานน้อย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ภาพวัวที่ถ้ำผายนต์ กิ่งอำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร^๗

แต่การใช้สัญลักษณ์ภาพดังกล่าวระบุบุคคลและสื่อสารไปไม่ได้ไกล ต่อมาเมื่อมีผู้คนเริ่มรวมกันเป็นกลุ่ม รู้จักวาดสิ่งที่มองเห็นให้เป็นรูปธรรม เพื่อสื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น เช่น วาดรูปคน หมายถึง คน วาดรูปนก หมายถึง นก นั่นคือวาดรูปอะไรก็หมายถึง สิ่งนั้น ภาพที่วาดเพื่อสื่อสารนี้ เรียกว่า **อักษรภาพ** (Pictographs) เช่น หนังสือภาพของอียิปต์หรือจีน^๘ แต่อักษรภาพก็ยังจำกัดไม่สามารถสื่อความหมายที่เป็นนามธรรมได้ มนุษย์จึงคิดสร้างเครื่องหมายขึ้นแทน ให้เป็นตัวหนังสือ เรียกว่า **อักษรแทนความคิด** (Ideographs) ซึ่งก็ยังมีปัญหาในการสื่อสาร ต่อมาอักษรภาพและอักษรความคิดค่อยๆ พัฒนาขึ้น โดยชาวอียิปต์สามารถคิดตัวอักษรขึ้นใช้แทนเสียง เรียกว่า **อักษรแทนเสียง** (Alphabet) แต่ก็ยังไม่สามารถแยกเอาตัวอักษรออกมาใช้ได้ จนกระทั่งราวปี ๑๒๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล ชาวเฟนิเชียน ซึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณประเทศอิสราเอล ในปัจจุบันได้พยายามคิดใช้ตัวอักษรแทนเสียงขึ้นโดยเลือกอักษร

^๗ รัชช ปุณ โนนทก. การอ่านจารึกสมัยต่างๆ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕).

^๘ นันตพร นิลจินดา, อักษรไทย (สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒). หน้า ๓.

อีโรกลีฟ อักษรฮีเรติก และอักษรรูปเล่ม ที่พัฒนาจากอักษรภาพมาปรับใช้เป็นภาษาของตน ในระยะแรก มีอักษรใช้แทนเสียงพยัญชนะ ๑๕ ตัว "ไม่มีสระ" ดังตัวอย่าง

	อียิปต์	ฟินิเซียน	กรีก	โรมัน (ลาติน)
นกดูก				
น้ำ				
วัว				
นก				
ร้ว				

ชาวฟินิเซียนได้ติดต่อค้าขายกับชนชาติต่าง ๆ ทำให้อักษรฟินิเซียนแพร่กระจายไปทั่ว และได้กลายเป็นต้นแบบของตัวอักษรแทนเสียงที่ดัดแปลงเป็นอักษรกรีกโบราณ อักษรโรมัน อักษรอังกฤษ เยอรมัน รัสเซีย ฝรั่งเศส รวมทั้งอักษรของชาติต่าง ๆ ในเอเชียด้วย^{๙๙}

ความเป็นมาของอักษรไทย

ตัวอักษรของชาติในเอเชียที่พัฒนามาจากอักษรฟินิเซียน ก็คือ อักษรพราหมี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ดังภาพ^{๑๐}

	เฮียโรกลีฟ	เฮียราติก	ฟินิเซียน	กรีก	โรม	พราหมี
ก						
ค						
น						
ด						

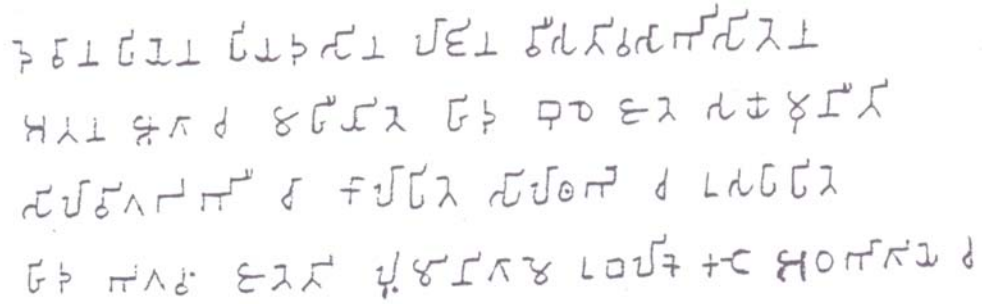
^{๙๙} รัชช ปุณโณทก, เรื่องเดิม. หน้า ๑๒.

^{๑๐} นันตพร นิลจินดา, เรื่องเดิม. หน้า ๖.

^{๑๑} การศึกษาอักษรวิจิตรโบราณ. (สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, เอกสารสำเนา, มปป.)

อักษรพราหมินีใช้กันในประเทศอินเดีย สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. ๑๗๑-๓๑๑) มีตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะ สระ และเครื่องหมายอื่นๆ รวมกันถึง ๖๔ ตัว ดังตัวอย่างอักษรพราหมินี

ตัวอย่างอักษรพราหมินี

คำอ่าน

เทวาน ปิเณ ปิยทสิน ลาชิน วิสทิวสากิสิตเร
อดน อากา จ มหียิตเต หิท พุเช ชาเต ลกฺยมนฺตี
สิลาวิกทถิ จา กาลาปิต สีลาถภจอสปาปีเต
หิท ภควิ ชาเตติ ลูมินิคามะ อุลิกะ กญฺ อฐฎากิเย จ

คำแปล

พระเจ้าปิยทสิผู้เป็นที่รักของทวยเทพ ผู้ได้อภิเษกแล้ว ๒๐ ปี ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เองทรงแสดงความเคารพเพื่อให้รู้กันว่าพระพุทธเจ้าผู้เป็นสากยมนฺตีได้ประสูติ ณ ที่นี้ รูปนางลาหิณอ่อนได้ถูกสลักไว้แล้ว และเสาหินได้ถูกยกขึ้นตั้งไว้แล้ว หมู่บ้านลุมพินีพระองค์ได้ทรงกระทำให้ปลอดภายี และให้เสียภายีที่ดินเพียงเศษหนึ่งส่วนแปดของรายได้จากที่นา เพราะว่าพระภาคได้ประสูติ ณ ที่นี้

ข้อความดังกล่าวปรากฏในศิลาจารึกที่ลุมพินี (Rummindei) ใกล้เนาตันวา ของพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณ พ.ศ. ๒๗๑-๓๑๑ โดยจารึกเป็นภาษาปรากฤต^{๑๒}

ลักษณะของอักษรพราหมินี

อักษรพราหมินี ประกอบด้วย พยัญชนะ สระ และอักษรวิธิตี ดังนี้
พยัญชนะ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็นวรรคเช่นเดียวกับภาษาบาลี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

^{๑๒} ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร, จารึกและอักษรวิธิตีโบราณ. มปป., ๒๕๒๗). หน้า ๓๗.

พยัญชนะ มี ๓๓ ตัว คือ

วรรณ กะ	+	๒	^	๒	๒			
วรรณ จะ	๑	๑	๕	๕	๕			
วรรณ ฎะ	๐	๐	๓	๐	๕			
วรรณ ตะ	๗	๐	๑	๑	๒			
วรรณ ปะ	๒	๒	๑	๕	๑			
เศษวรรณ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	๑

สระ มี ๕ ตัว คือ

๕	๕	๐	๐	๒	๕	๑	๒	๕
อะ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ	อัง

อักษรวิธ ในกรณีที่เหมาะสมกับพยัญชนะ สระดังกล่าวจะลดรูปลงดังนี้

๕	ไม่มีเครื่องหมายปรากฏ	เช่น	+	= (กะ)	๒	= (ชะ)
๕	มีรูป (-) ชิดไปด้านขวาตัวอักษร	เช่น	๑	= (ทา)	๕	= (หา)
๐	มีรูป (๐) เขียนบนตัวอักษร	เช่น	๕	= (ลี)	๕	= (ย)
๐	มีรูป (๐) เขียนบนตัวอักษร	เช่น	๕	= (ลี)	๕	= (ลี)
๒	มีรูป (๐ หรือ -) เขียนใต้หรือข้างตัวอักษร	เช่น	๕	= (ฤ)	๕	= (ฤ)
๕	มีรูป (๐ หรือ =) เขียนใต้หรือข้างตัวอักษร	เช่น	๕	= (ฤ)	๕	= (ฤ)
๑	มีรูป (-) ชิดไปข้างหน้าตัวอักษร	เช่น	๑	= (เว)	๑	= (เว)
๒	มีรูป (๕) ชิดไปข้างหน้า และหลังตัวอักษร	เช่น	๕	= (โถ)	๑	= (โถ)

หลังจากสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว ประเทศอินเดียแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ อินเดีย ฝ่ายเหนือกับอินเดียฝ่ายใต้ อักษรพราหมีที่อินเดียฝ่ายเหนือนำไปดัดแปลงให้มีรูปเป็นเหลี่ยมแตกต่างจากเดิม เรียกว่า อักษรเทวนาครี

यका मानसाला दीन ल्याक कृत । आन धाकला ल्याक बाला म्हाला,
बाबा, माच्या वाटनीची जिनगानी माला ये । आन बान आपली जिनगानी
ल्येसनी वाटून-शानी दिली । आन ले दीस काई जाल नाहीती बुक्या मंदी

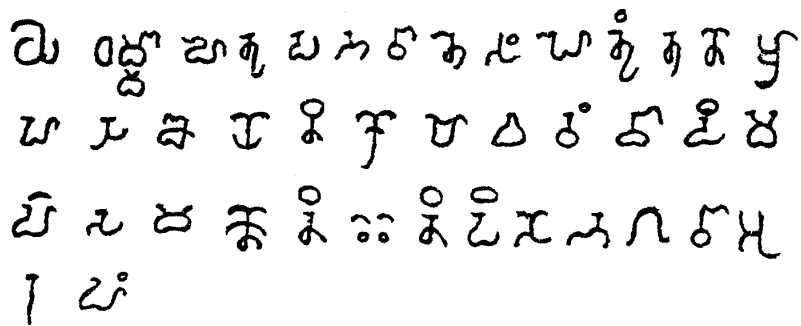
ส่วนอินเดียฝ่ายใต้ได้ดัดแปลงอักษรพราหมีให้เป็นรูปโค้ง เรียกว่า อักษรคฤนถ์ ดังตัวอย่างจาก
ทานบัตร์ของพระเจ้าทิวรมาแห่งราชวงศ์ปัลลวะพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ดังต่อไปนี้

ต่อมาเมื่อราชวงศ์ปัลลวะ มีอำนาจขึ้นในอินเดียฝ่ายใต้ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ได้พัฒนาอักษรคฤนทร์ เป็นอักษรปัลลวะ ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวอักษรที่เรียบง่ายและสวยงาม ดังตัวอย่าง

คำอ่าน สวตติศุริมเหนุทรวกรม
มตตวิลาส ชยชยกกุ

ตัวอักษรปัลลวะนี้ได้แพร่กระจายมาในดินแดนสุวรรณภูมิ ดังหลักฐานในจารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม หรือจารึกเขมรมา ซึ่งพบที่พระปฐมเจดีย์ ดังนี้

คำอ่าน เข รมมา เหตุปภาวา ต้เหตุ ตถคัโธ อรห้ เตสญโจ นิโรโธ เอวิ
วาที มหาสมปติ อิติปิโสภควา อิริห้

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ชาติที่เจริญสูงสุดในดินแดนสุวรรณภูมิคือ ขอม ซึ่งได้ดัดแปลงอักษรปัลลวะให้เป็นเหลี่ยมเป็นมุม และเพิ่มหนามเตยขึ้นบนตัวอักษร กลายเป็นตัวอักษรที่เรียกว่า อักษรขอมพระนครหรืออักษรขอมโบราณ^{๑๔} ซึ่งมีลักษณะดังนี้

๑. เส้นกลางของตัวอักษรปัลลวะจะยาว เมื่อดัดแปลงเป็นอักษรขอมโบราณจะหดให้เหลือเท่า ป่าอักษรที่ลากลงมา เช่น

อักษรปัลลวะ	𑀓	อักษรขอมโบราณ	𑀓̄	= ก
อักษรปัลลวะ	𑀔	อักษรขอมโบราณ	𑀔̄	= ข

^{๑๔} รัชช ปุณโณทก. เรื่องเดิม. หน้า ๒๗.

๒. ตกแต่งบ่่าอักษรเพื่อความสวยงามเป็นรูปแกะ รูปเขา ลวดลายสวยงาม ซึ่งต่อมาเรียกว่า ศก หรือหนามเตย เช่น

นริบติ = นรปติ

๓. เขียนพยัญชนะตัวสะกด ตัวตาม หรือตัวควบกล้ำไว้ข้างล่างบรรทัด ซึ่งต่อมาเรียกว่า ตัวเชิง ก่อนหน้าที่จะจัดเรียงไว้บนบรรทัดเดียวกัน เช่น

ศรี สุรย ช ย ว มม

๔. สระวางไว้รอบตัวพยัญชนะเช่นเดียวกับอักษรวิธีของอักษรปัลลวะ

๕. สระแบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ สระลอย กับสระจม

สระลอย คือ สระที่ปรากฏตามลำพังได้ เช่น

อุตตระ = อุตตระ

อาจารย์ = อาจารย์

สระจม คือ สระที่ใช้ประสมกับพยัญชนะต้นโดยวางไว้รอบพยัญชนะ เช่น

โลก = โลก

ศรีบดี = ศรีบดี

ตัวอักษรปัลลวะนี้นอกจากได้พัฒนามาเป็นอักษรขอมโบราณดังกล่าวแล้ว อักษรปัลลวะยังได้รับการนำมาดัดแปลงเป็นอักษรมอญโบราณของชนชาติมอญซึ่งเดิมมีหลักแหล่ง อยู่ในเมืองสะเทิม (ประเทศพม่าในปัจจุบัน) โดยเปลี่ยนแปลงตัวอักษรปัลลวะให้มีเส้นกลางหดสั้นลง บ่่าอักษรลากลงมาเสมอเส้นกลางหัวอักษรไม่มีโครงสร้างสันฐาน จะมีลักษณะเป็นตัวอักษรเกลี้ยงเกลา เช่น^๕

^๕ นันทพร นิลจินดา. เรื่องเดิม. หน้า ๒๓-๒๔.

เมื่อชนชาติไทยอพยพเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมินั้น มอญกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในฝ่ายตะวันตก ไทยได้ศึกษาศาสนาและอักษรจากมอญโดยเอาตัวอักษรมอญมาเขียนภาษาไทย ต่อมาราว พ.ศ. ๑๕๐๐ ขอมแผ่อำนาจมาถึงดินแดนของไทย ทำให้ไทยได้ศึกษาอักษรของขอมด้วย จนถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราชครองสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๘ พระองค์ทรงพระราชดำริว่า ตัวอักษรที่ใช้ตามแบบอักษรมอญ ไม่สะดวกแก่การเขียนภาษาไทย ครั้นจะใช้อักษรขอมล้วนๆ ก็ไม่เหมาะสม พระองค์จึงทรงประดิษฐ์ ตัวอักษรไทยขึ้น โดยดัดแปลงจากตัวอักษรปะลลวะ อักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณ ในปี พ.ศ. ๑๘๒๖

การเปรียบเทียบตัวอักษรปัลลวะ อักษรขอม และอักษรมอญโบราณ

ตัวอักษรทั้ง ๓ ชนิดนี้ ซึ่งเป็นต้นเค้าของตัวอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงฯ ดังกล่าวแล้ว มีลักษณะดังนี้

๑. อักษรปัลลวะ

๑.๑ พยัญชนะ

𑀓 กะ	𑀔 ขะ	𑀕 คะ	𑀖 ฆะ	𑀗 งะ	𑀘 จะ	𑀙 ฉะ	𑀚 ชะ	𑀛 ญะ
𑀜 ฎะ	𑀝 ทะ	𑀞 ธะ	𑀟 ดะ	𑀠 ถะ	𑀡 ดะ	𑀢 ตะ	𑀣 นะ	
𑀤 ปะ	𑀥 หะ	𑀦 ฬะ	𑀧 ภะ	𑀨 มะ	𑀩 ยะ	𑀪 วะ	𑀫 ละ	𑀬 ระ
𑀭 สะ	𑀮 ษะ	𑀯 ษะ	𑀰 หะ	𑀱 หะ	𑀲 อิง			

๑.๒ สระ

𑀅 ะ	𑀆 อิ	𑀇 ึ	𑀈 ึ	𑀉 เอ	𑀊 เ	𑀋 ไ	𑀌 ึ	𑀍 ุ	𑀎 ุ	𑀏 เ
𑀐 เ	𑀑 า									

๒. อักษรขอม

ตัวอักษรขอมบรรจงพร้อมตีนหรือพยัญชนะเชิง

ក ខ គ ឃ ង ច ឆ ជ ញ ត ថ ឌ ឍ ណ
រ វ ឧ ធុ ណ ប ផ ព ក ម យ រ ល រ ស ហ ម អ

ตัวพยัญชนะเชิงใช้สำหรับเขียนอยู่ใต้พยัญชนะตัวอื่น หรือเมื่อเขียนพยัญชนะตัวเดียวซ้อนกัน สองตัว ขอมใช้เขียนตัวสะกด ตัวตาม หรือตัวควบ ตัวกล้ำซ้อนกันสองตัวแทน ตัวเขียนซ้อนกันนี้เรียกว่า ตัวสังโยค ซึ่งตัวอยู่บนเป็นตัวหน้า ตัวอยู่ล่างเป็นตัวตาม ตัวหน้า เขียนด้วยตัวพยัญชนะเชิงหรือตีนของตัวอักษรเท่านั้น โดยเขียนเรียงกันจากซ้ายไปขวาทุกตัวแบบหนังสือไทย

๓. อักษรมอญ

พยัญชนะมอญ ๓๕ ตัว

က	ခ	ဂ	ဃ	င	စ	ဆ	ဇ	ဈ	ည
ก	ข	ค	ช	ง	จ	ฉ	ช	ญ	
ကဲး	ခဲး	ဂဲး	ဃဲး	ငဲး	စဲး	ဆဲး	ဇဲး	ညဲး	
ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	ဋ	
ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	ถ	ท	ธ	น
ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး	ဋဲး
ပ	မ	ဖ	ဂ	ယ	ယ	ရ	လ	ဝ	ဆ
ปะ	ผะ	ฝะ	เกียะ	เกียะ	เมียะ	เมียะ	เรียะ	เรียะ	สะ
			อะ	อำ	อึ	อึ	อุ	อุ	เอ
สระลอย			ว	ว	ส	อึ	อึ	อึ	อึ
สระจม		-	ว		อ	อ			อ

แรกกำเนิดอักษรไทยในประเทศไทย

อักษรของชาติไทยได้กำเนิดขึ้นมาเมื่อพ่อขุนรามคำแหงฯ ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้น ดังข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๔ บรรทัดที่ ๘-๑๑ ว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี ศักราช ๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง หาใครใจในใจ และใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้” แล้วพระองค์ก็โปรดให้จารึกภาษาของพระองค์ไว้ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕

ตัวอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงดัดแปลงมาใช้ นั้นปรากฏว่าคนไทยที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำขอมและแม่น้ำเจ้าพระยายอมรับว่าดีและนำไปใช้ทั้งหมด ต่อมาได้แพร่หลายไปในอาณาจักรล้านนา อาณาจักรล้านช้าง และในปี พ.ศ. ๑๘๕๓ พระเจ้าอู่ทองประกาศตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ชาวสยามฝ่ายใต้จึงรับเอาแบบอักษรสุโขทัยของพ่อขุนรามคำแหงมาใช้ และได้วิวัฒนาการมาเป็นอักษรไทยที่ใช้ในทุกวันนี้^{๑๗}

อักษรไทยท้องถิ่นในประเทศไทย

ตัวอักษรที่วิวัฒนาการมาเป็นอักษรไทยสุโขทัย ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้วิวัฒนาการมาเป็นตัวอักษรไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ และจะใช้กันในประเทศไทยแถบภาคกลางและภาคใต้ ยังมีตัวอักษรท้องถิ่นที่ใช้ในภาคอื่นของประเทศไทยอีกหลายชนิด ดังนี้

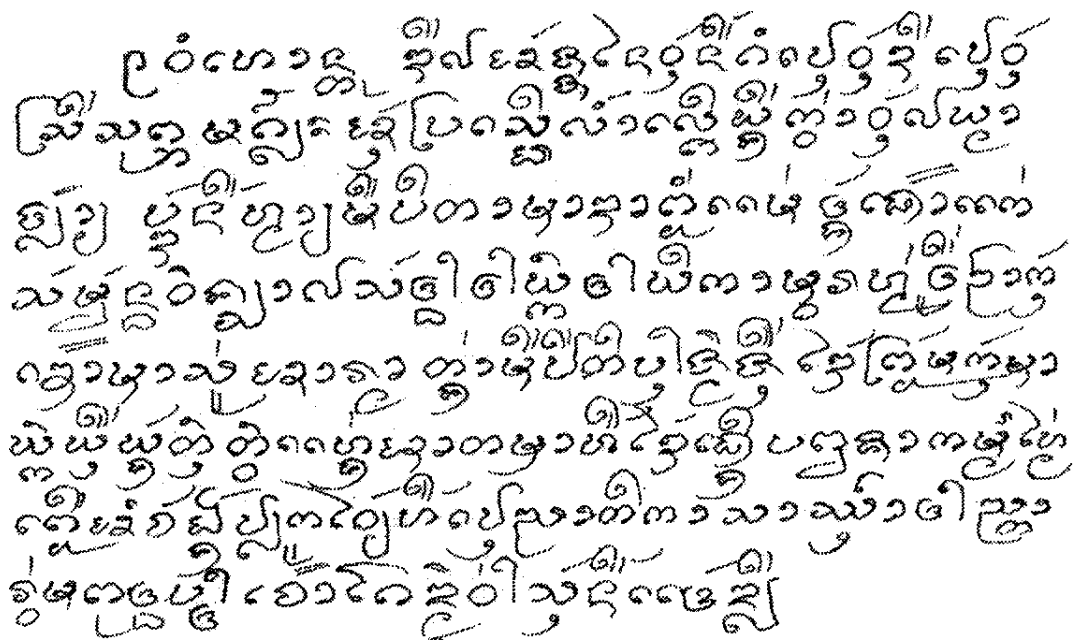
^{๑๗} ยอร์ช เซเดย์, *ตำนานอักษรไทย*. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่งเสริมการอาชีพ, ๒๕๐๕). หน้า ๑๕.

๑. อักษรไทยถิ่นล้านนา

เป็นตัวอักษรที่ใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นภาคเหนือ ซึ่งมีตัวอักษรใช้อยู่ ๒ ชนิด คือ

๑.๑ อักษรธรรมภาคเหนือ (ล้านนา) หรือเรียกว่า ตัวเมือง มีลักษณะตัวกลมคล้ายกับอักษร มอญ และมักจะใช้บันทึกเรื่องราวที่เป็นเรื่องทางพุทธศาสนา เช่น พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธ เจ้าหรือพระไตรปิฎก จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าอักษรธรรมล้านนานั้นจะมาพร้อมกับพุทธศาสนา ซึ่งได้รับ โดยตรงมาจากสิงหล มอญ และพม่า อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมืองนี้ถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ จะเหยียบ ข้ามมิได้ เป็นตัวอักษรที่น่าจะเก่าแก่กว่าลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง^{๑๑} ส่วนใหญ่อักษรธรรมล้านนา นี้นิยมใช้จารในใบลานหรือสมุดข่อย แต่ไม่ทราบหลักฐานแน่นอนว่าอักษรธรรมล้านนานี้ใครเป็นผู้ ประดิษฐ์ขึ้น และประดิษฐ์ขึ้นเมื่อใด ได้แต่สันนิษฐานกันว่าผู้ประดิษฐ์อักษรธรรมล้านนาจะเป็นพ่อขุน เม็งราย กษัตริย์องค์แรกของอาณาจักรของอาณาจักรล้านนาไทย

ตัวอย่างของอักษรธรรมล้านนา

๑.๒ ตัวอักษรฝักขาม เป็นตัวอักษรที่มีรูปร่างลักษณะยาว และมีเส้นโค้งงอ คล้ายฝัก มะขาม จึงเรียกว่า อักษรฝักขาม มีรูปร่างคล้ายกับอักษรไทยสุโขทัยและอักษรไทยน้อย จึงน่าจะเป็น ตัวอักษรร่วมสมัยเดียวกัน ชาวล้านนานิยมใช้ตัวอักษรฝักขามบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับราชอาณาจักร เช่น บันทึกประวัติของวัดหรือเรื่องราวของบ้านเมืองหรือสังคมสมัยนั้น มักจะนิยมใช้อักษรฝักขามจารึกลงใน หลักศิลา ในทางภาคเหนือของประเทศไทยนั้นพบว่า มีศิลาจารึกด้วยอักษรฝักขามจำนวนร้อยกว่าหลัก

^{๑๑} เรื่องเดช ปันเขื่อนขัติย์. เรื่องเดิม. หน้า ๘.

ตัวอย่างอักษรฝักขาม

๑. บัญญัติที่ข้าพเจ้าขอเสนอชื่อไว้ว่า
บรรทัดต้นละตย อวดอรบุษย์บังโถมสอ
ดยอ ไต่กระท่าเลอเป็นฝางยั้งเข่นนี้
ข้อบขทอระทอชลาผ ออย์ำม่แก่อาพ
โ้วเลอ ด้วยอำนาจความสาเรออัน
เกดชาภบุญนั้น ฯ

๒. ตัวอักษรไทยถิ่นอีสาน

เป็นตัวอักษรที่ใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตนเอง ซึ่งมีการใช้ตัวอักษร ๒ ชนิด คือ

๒.๑ ตัวอักษรธรรมอีสาน

มีรูปลักษณะกลมเช่นเดียวกับตัวอักษรธรรมล้านนา และมีลักษณะคล้ายกันกับตัวอักษรธรรมล้านนา จะมีแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะบางตัวเท่านั้น ในบางครั้งก็อาจใช้ร่วมกับตัวอักษรธรรมล้านนา มักจะใช้บันทึกเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เช่น ใช้จารคัมภีร์เทศน์ที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อพระจะได้นำไปใช้เทศน์ให้พุทธบริษัทฟังในงานบุญต่าง ๆ หรือในวันธรรมสวนะในระหว่างเข้าพรรษา และได้จ้างวานท่านผู้รู้จารหรือคัดลอกสืบต่อ ๆ กันมา แล้วถวายในพุทธศาสนาเพราะถือว่าได้บุญ ทำให้คัมภีร์ใบลานที่จารด้วยอักษรตัวธรรมอีสานแต่ละวัดมีอยู่มากมาย และถือว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ ใครจะเหยียบจะข้ามมิได้เช่นเดียวกัน

ตัวอักษรธรรมอีสานวิวัฒนาการมาจากอักษรธรรมล้านนา^{๑๙} โดยทางประเทศลาวรับมาจากอาณาจักรล้านนาไทย เพราะสมัยนั้นอาณาจักรล้านนารุ่งเรืองมาก มีอิทธิพลต่อประเทศลาวและประเทศใกล้เคียงมากภาคอีสานของไทย ซึ่งเป็นคนลาวเหมือนกัน ได้รับเอาอักษรธรรมจากลาวมาใช้อีกทีหนึ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรไปบ้าง จึงกลายเป็นอักษรธรรมอีสานดังกล่าว เอกสารโบราณที่จารด้วยอักษรธรรมอีสาน ซึ่งเก่าแก่ที่สุดที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติของประเทศไทย คือ คัมภีร์ใบลานที่พบที่วัดศรีชมชื่น จังหวัดหนองคาย จารด้วยอักษรธรรมอีสาน เป็นภาษาบาลี^{๒๐}

^{๑๙} เรื่องเดช ปิ่นเขื่อนขันธ์. อักษรไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐). หน้า ๖๒.

^{๒๐} คงเดช ประพัฒน์ทอง. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. (กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๐). หน้า ๑๖.

ตัวอย่างอักษรธรรมอีสาน

โฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉง โฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง
โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง โฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉงโฉง

คำอ่าน ดังนี้^{๒๐}

โศ พุราหุณ อ้นว่าซุชกพราหุณ อาทาย มันก็ถือเอาแล้ว ชังนางแก้วอมิตตาคว่าคิ
หนีฟังฟ้า ไปสู่ดาวทุนวิฐคาม ตามประเทศ เขตเมืองกลิงราชฎร์ วลี มันก็อยู่ดอมอัครราชาก็มีแล
อมิตตดาปนา ส่วนคั้งนางอมิตตดาผู้โถมงามบริสุทธิ มันได้เข้าพิรุชเป็นผัว เหตุมันได้เอาดอกบัวบาน
หับแล้วเมื่อบูชาพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อยามค่ำค้อย บุญน้อยแลแต่ จึงได้ผัวเจ้าฟ้าสามชาว ทั้งเข้าขาว
แลตาเหลือกเหลือกเพือกชีแมงวันประมาณต่อหมากทันแลหมากออก หมากมอกแลนาวากาน นางก็บ้ารบัติ
ตามบูรณทุกคำเข้า แก่ผัวเจ้าเป็นธรรมคาก็มีแลนา

๒.๒ ตัวอักษรไทยน้อย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยนั้น นอกจากจะใช้อักษรธรรมอีสานแล้ว ยังมีการใช้
อักษรไทยน้อยด้วย โดยจะใช้ต่างกัน คือ อักษรธรรม ใช้จารเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมในพระพุทธศาสนา
ส่วนอักษรไทยน้อยนิยมใช้จารลงในใบลานเหมือนกัน แต่มักจะเป็นเรื่องราวที่เป็นนิทาน ตำนาน คำสอน
ที่เป็นสุภาษิตเป็นทำนองนิยาย หรือนิทานพื้นบ้านที่อิงชาดกต่าง ๆ และส่วนใหญ่เรื่องราวก็จะคล้ายคลึง
กับนิทานที่จารด้วยตัวอักษรฝักขามของภาคเหนือ แต่ก็จะมีแตกต่างกันไปบ้าง ที่แตกต่างเพื่อเพิ่มความ
บันเทิงสนุกสนานยิ่งขึ้นให้เข้ากับประเพณีท้องถิ่นอีสานเท่านั้น เรื่องส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่น
สำนวนที่แต่งเป็นสำนวนกลอนอีสานโดยเฉพาะ เช่น เรื่องสังข์สินไชย นุชบาปลาแดกปลาหมอ ท้าวกำ
กาคำ นางแดงอ่อน การะเกด ฯลฯ

^{๒๐} ธวัช ปุณโณทก อักษรโบราณอีสาน. (กรุงเทพฯ : บริษัทสยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๐).
หน้า ๘๐-๘๑.

ตัวอักษรไทยน้อยมีรูปลักษณะคล้ายกับอักษรฝักขามของภาคเหนือ เป็นอักษรที่ค่อนข้างจะมีระบบและมีอักษรวิธีที่แน่นอน เหมาะสมกับภาษาไทยถิ่นในยุคนั้นมาก นิยมจารลงในใบลานมากกว่าจะเขียนลงในสมุดข่อย เพราะสมุดข่อยนิยมเขียนด้วยตัวอักษรธรรมเป็นส่วนใหญ่

ตัวอย่างอักษรไทยน้อย

๗:บ๋บิมวาวุฏแวง มีบุตขูขูว ทวอญทวิ ทวอญมว ทวอญวิไซ ทวอญเม็ย ทวอเว
ด๋ ทวอเวว ทวอแวงบะวิไซตี ทวอญมบุด ลวมแปดคน บุตขูขูว บวแวงคำ บวแวงแวง
บวมึง บวตอม บวชอด บวคำพิง บวเวา บวแผะ ลวมบุตขูยเสวิคิม ๗:บ๋บิมวาวา ๗:ไซ
ววูแวง ๑๖ ปี

คำอ่าน ดังนี้

พระบรมราชา (ภูแก้ว) มีบุตรชายชื่อว่า ท้าวอุทัง (ราชา) ท้าวพรหมา ท้าวศรีวิชัย ท้าว
อุ่นเมือง ท้าวเลาค่า ท้าวราช ท้าวแก้วมณีโชติ ท้าวพรหมบุตร รวมแปดคน บุตรหญิงชื่อว่า นางแห่งคำ
นางแห่งแก้ว (นางคำพา) นางมิ่ง นางตอม นางชอด นางคำพิ้ว นางเบ้า นางแมะ (แม่ะ) รวมบุตรหญิง
เก้าคน พระบรมราชา (ภูแก้ว) อยู่ในราชการ ๑๒ ปี

๒.๓ อักษรไทยลื้อ

ชาวไทยลื้อที่อยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบจังหวัดทางภาคเหนือของไทย เช่น
ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และจะมีตัวอักษรไทยลื้อใช้เฉพาะ
ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับตัวอักษรธรรมล้านนา แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง

ตัวอย่างอักษรไทยลื้อ

๑๑๑๑๑๑ ๑๓๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑
๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑
๑๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑
๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

ตัวอย่างต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นตัวอักษรไทยท้องถิ่น ที่มีใช้ในท้องถิ่นทางภาคเหนือ
และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคงมีตัวอักษรไทยท้องถิ่นอื่นอีกหลายแบบ ซึ่งล้วนมีรูปแบบตัวอักษร
และอักษรวิธีที่แปลกออกไป แต่ก็เห็นได้ชัดว่าอักษรเหล่านั้นมีวิวัฒนาการมาจากแหล่งเดียวกัน

บทที่ ๓
พระบรมมหาราชวังไทย
กับการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา

การนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้จะจำแนกออกเป็น ๓ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ พระราชอัจฉริยภาพของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา
- ตอนที่ ๒ พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา
- ตอนที่ ๓ พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา

ตอนที่ ๑
พระราชอัจฉริยภาพของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา

ความเป็นมาของการประดิษฐ์ตัวอักษรไทย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงมีพระราชประสงค์ “หาใคร่ใจในใจ”^๑ ที่จะให้คนไทยมีตัวอักษรไทยสำหรับเขียนหนังสือไทย เป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะ ให้สมกับที่เป็นชาติสำคัญเก่าแก่มาแต่ครั้งอดีตกาล ดังนั้นพระองค์จึงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อมหาศักราช ๑๒๐๕ ซึ่งตรงกับพุทธศักราช ๑๘๒๖ พระองค์ทรงเรียกอักษรที่พระองค์ประดิษฐ์ขึ้นนี้ว่า *ลายสือไทย* ดังที่กล่าวในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงฯ ตอนหนึ่งว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลได้ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนสุนันใส่ไว้”^๒

^๑ “หาใคร่ใจในใจ” เป็นข้อความในศิลาจารึก หา โบราณหมายความว่า ด้วยตนเอง ส่วน *ใคร่ใจในใจ* หมายความว่า คำนึงในใจ. ดูเพิ่มเติมใน พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๖). หน้า ๑.

^๒ สนิท ตั้งทวี. *วรรณคดีและวรรณกรรมไทยเบื้องต้น*. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔). หน้า ๑๓.

เรื่องเกี่ยวกับปฐมกำเนิดตัวอักษรไทยนี้ นักวิชาการทางด้านภาษามีความเห็นที่แตกต่างกัน บางพวกมีความเห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยโดยได้แบบอย่างมาจากอักษรไทยเดิมและอักษรขอมหัด^๓ แต่นักวิชาการบางกลุ่ม มีความเห็นว่าพวกไทยยังไม่มีตัวอักษรของตนเองมาก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะได้ทรงประดิษฐ์ขึ้น เพราะไม่มีหลักฐานอย่างใดเลย^๔ ความเห็นที่ขัดแย้งกันนี้ส่วนหนึ่งมาจากการตีความคำว่า “ลายสือไทยนี้มี” ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งมีผู้อธิบายความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

๑. หมายความว่า หนังสือไทยอย่างนี้ไม่มีอยู่ก่อน มิได้หมายความว่าหนังสือของชนชาติไทยเพิ่งเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ เพราะคนไทยน่าจะใช้ตัวอักษรแบบอื่นอยู่ก่อนแล้ว เช่น พวกไทยน้อยทางลุ่มน้ำยม เดิมใช้อักษรไทยที่ได้แบบมาจากมอญ ต่อมาเมื่อขอมมีอำนาจปกครองในดินแดนแถบนั้น พวกไทยก็ได้รับอิทธิพลของอักษรขอมหัดซึ่งเป็นอักษรแบบราชการของขอม ตัวอักษรแบบของไทยจึงได้เปลี่ยนแปลงมา มีรูปร่างคล้ายกับอักษรขอมหัด^๕

๒. หมายความว่า ตัวอักษรไทยยังไม่เคยมีมาก่อนในดินแดนแถบนี้ เพราะไม่ปรากฏหลักฐานการเขียนหนังสือของคนไทยก่อนศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงฯ ในที่ใดๆ เลย ต่อมาตัวอักษรไทยแบบของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้แพร่หลายเข้าไปในล้านนา ซึ่งต่อมาได้วิวัฒนาการแบบลักษณะและอักษรวิธีไปจากเดิมกลายเป็นตัวอักษรแบบฝักขาม นอกจากนั้นตัวอักษรไทยแบบของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชยังได้แพร่หลาย และวิวัฒนาการไปปรากฏในศิลาจารึกของคนไทยนอกประเทศอีกเป็นจำนวนมาก เช่น คนไทยในประเทศพม่า ลาว และเวียดนาม เป็นต้น^๖

เกี่ยวกับตัวหนังสือแบบไทยนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร เป็นผู้หนึ่งที่มีความเห็นว่าพวกไทยในสมัยกรุงสุโขทัยน่าจะยังไม่เคยมีตัวอักษรเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาก่อน เพราะถ้าหากมีอักษรไทยเดิมอยู่ก่อนแล้ว ก็คงจะไม่ยอมรับลายสือไทยเข้าไปใช้จนแพร่หลายในประเทศพม่า ลาว และเวียดนามดังได้กล่าวแล้ว นอกจากนั้นยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าในชั้นแรกคนไทยยังมิได้เป็นชนชั้นปกครองจึงต้องศึกษาภาษาของผู้ปกครองเพื่อให้สามารถอ่านประกาศต่างๆ ได้ ในช่วงนั้นจึงยังคงไม่มีตัวอักษรของตนเอง ครั้นเมื่อพวกไทยได้ตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้นได้แล้ว ก็กลับเป็นชนชั้นปกครอง พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงทรงได้โอกาสที่จะประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

^๓ เช่น ยอร์ช เซเดส์ และ นายฉ่ำ ทองคำวรรณ. อ้างถึงใน พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๖). หน้า ๗.

^๔ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร. ดูเพิ่มเติมใน เรื่องเดิม. หน้า ๘.

^๕ ยอร์ช เซเดส์. ตำนานอักษรไทย. หน้า ๑-๑๑. อ้างถึงใน เรื่องเดิม. หน้าเดิม.

^๖ เรื่องเดิม. หน้า ๘-๙.

“...เมื่อใดคนไทยได้เป็นชนชั้นปกครองขึ้น ก็น่าจะดัดแปลงตัวหนังสือที่ใช้กันอยู่ในถิ่นนั้นมาเป็นตัวหนังสือของไทย เช่น คนไทยในเมืองจีนคงดัดแปลงตัวหนังสือจีนมาใช้ คนไทยในล้านนาคงจะดัดแปลงตัวหนังสือมอญซึ่งนิยมใช้กันในถิ่นนี้มาก่อน ส่วนพ่อขุนรามคำแหงมหาราชน่าจะดัดแปลงตัวหนังสือขอมซึ่งนิยมใช้กันอยู่แถวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามาแต่เดิม หากมีตัวอักษรไทยเดิมอยู่แล้ว พ่อขุนรามคำแหงมหาราชคงจะใช้ตัวอักษรไทยเดิม หรือทรงดัดแปลงจากนั้นบ้างเล็กน้อยแทนที่จะดัดแปลงจากอักษรขอมเป็นส่วนใหญ่...”^๑

เอกลักษณ์พิเศษของอักษรไทยแบบพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๑. ตัวอักษรแบบพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีแบบลักษณะที่โดดเด่นเป็นพิเศษ คือมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ตัวป้อมๆ กลมๆ มีลักษณะของศิลปะที่สวยงามตามแบบธรรมเนียมนิยมมากที่สุด แตกต่างอย่างมากกับแบบลักษณะต่างๆ ของตัวอักษรไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแบบเส้นตรงๆ ตัวเป็นเหลี่ยมๆ

๒. พยัญชนะและสระเรียงอยู่ในระดับเดียวกัน เหมือนกับการเขียนหนังสือของชาวตะวันตก แตกต่างกับปัจจุบันที่วางรูปสระไว้รอบตัวพยัญชนะเช่นเดียวกับขอมและอินเดีย

นับเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่การเขียนสระในปัจจุบัน มิได้เป็นไปตามแบบของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยเฉพาะการเขียนสระไว้ข้างบนและข้างล่างพยัญชนะ เป็นอุปสรรคในการเขียนหนังสือมากเพราะทำให้ไม่สามารถเขียนให้บรรทัดชิดกันได้มากเหมือนหนังสือตะวันตก เป็นเหตุให้สิ้นเปลืองกระดาษพิมพ์และกระดาษเขียนมากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ

นอกจากนั้นในการประมวลผลคำภาษาไทยปัจจุบันด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ (คอมพิวเตอร์) ก็ต้องใช้เวลากวาดจับ (scan) มากกว่าตัวอักษรภาษาอังกฤษถึงสี่เท่า เพราะต้องกวาดจับ ๔ ครั้ง คือวรรณยุกต์ สระบน พยัญชนะ และสระล่าง ถ้าเขียนแบบพ่อขุนรามคำแหงจะกวาดจับเพียง ๒ ครั้ง คือวรรณยุกต์ และ พยัญชนะ ซึ่งถ้าปรับให้วรรณยุกต์อยู่ในระดับเดียวกับพยัญชนะ เครื่องคอมพิวเตอร์ก็จะใช้เวลากวาดจับเพียงครั้งเดียวเหมือนภาษาอังกฤษ ทำให้การประมวลผลคำและข้อมูลต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบันถึง ๔ เท่า

๓. พยัญชนะทุกตัวเขียนเรียงอยู่บนบรรทัดเดียวกันโดยตลอด ไม่มีตัวพยัญชนะซ้อนกันเหมือนตัวหนังสือของเขมร มอญ พม่า และไทยใหญ่

การเขียนหนังสือเรียงเป็นแนวเดียวกันนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดความสะดวกในการคิดแบบเครื่องพิมพ์ดีดและการพิมพ์หนังสือ รวมทั้งการเรียงพิมพ์โดยใช้ชุดคำสั่งประมวลผลคำ (Word Processing Program) ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้การศึกษาภาษาและหนังสือไทยมีความเจริญรุ่งเรืองเพราะความสะดวกและรวดเร็ว

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย ศิลปจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ ๑ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๖). หน้า ๕.

๔. ตัวอักษรทุกตัวสูงเท่ากัน แม้พยัญชนะบางตัวจะมีหาง เช่น ศ ส แต่ก็กำหนดให้ขีดออกไปข้างๆ แทนที่จะสูงขึ้นไปข้างบนเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนตัว ป และ ฝ ก็มีหางสูงกว่าตัวอื่นๆ เพียงเล็กน้อย และสระทุกตัวสูงเท่าตัวพยัญชนะ แม้สระ โ ใ ใ ซึ่งปัจจุบันสูงเลยบรรทัด แต่พ่อบุณรามคำแหงมหาราชทรงกำหนดให้ทุกตัวสูงเท่ากับพยัญชนะ

๕. ตัวอักษรทุกตัวสามารถเขียนต่อเส้นไปตลอดจนจบสมบูรณ์โดยไม่ต้องยกมือขึ้น แตกต่างไปจากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาขอม เป็นอย่างมาก ทำให้เขียนได้สะดวกและรวดเร็วมากกว่า

๖. อักษรนำ เขียนตัวนำและตัวตามติดกันเช่นเดียวกับ อักษรควบ แต่ตัวสะกดจะเขียนแยกออกไป ทำให้อ่านแยกคำได้สะดวกไม่กำกวมเหมือนการเขียนในปัจจุบัน เช่น ตากลม ถ้าใช้ตามแบบของพ่อบุณรามคำแหงมหาราช ก็จะเขียนได้ ๒ แบบ ดังนี้ ตาก ลั (ตาก-ลม) และ ตาก ลั (ตา-ลม)

๗. ตัวอักษรแบบของพ่อบุณรามคำแหงมีครบทุกเสียง เพราะพระองค์ได้ประดิษฐ์ตัวอักษรเพิ่มเติมให้เพียงพอที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเขียนหนังสือไทยสมัยนั้น ดังนี้

- พยัญชนะที่ทรงประดิษฐ์เพิ่มเติม คือ ข ค ช ฎ ค บ ฝ ฟ อ
- สระที่ทรงประดิษฐ์เพิ่มเติม คือ อี อือ แอ เอือ^๔
- วรรณยุกต์ ทรงริเริ่มประดิษฐ์ขึ้น ๒ ตัว คือ ไม้เอก (รูปฝนทอง) และ ไม้โท (รูปกากบาท)

อักษรวิธีของหนังสือไทยแบบพ่อบุณรามคำแหงมหาราช

อักษรวิธีของการเขียนหนังสือไทยแบบพ่อบุณรามคำแหงฯ ที่สำคัญมาก คือ

๑. สระ เขียนไว้ข้างหน้าพยัญชนะทั้งหมด ยกเว้นสระ อะ สระ อา เขียนไว้ข้างหลัง
๒. สระทุกตัวเขียนติดกับพยัญชนะต้นของแต่ละคำ ไม่ว่าจะอยู่ข้างหน้าหรือข้างล่าง
๓. อักษรควบ เขียนพยัญชนะตัวควบติดกับพยัญชนะตัวหลัก เช่น กรา
๔. ตัวสะกดเขียนแยกออกไปเพื่อมิให้เกิดความสับสน เช่น การ (การ) เปน (เป็น)
๕. อักษรนำ เขียนพยัญชนะตัวตามติดกับพยัญชนะตัวนำ เช่น หมา ก (หมา ก)
๖. สระ อะ เมื่อมีตัวสะกด ใช้พยัญชนะซ้อนกัน เช่น น่ง (นั่ง) ขบบ (ขับ)
๗. สระ เอีย ใช้ ย แทน เช่น สยง (เสียง) ถ้าไม่มีตัวสะกดใช้สระ อี โดยไม่มีไม้ เอ ข้างหน้า
๘. สระ อัว ที่ไม่มีตัวสะกด ใช้ ว เช่น ตว (ตัว)
๙. สระ อือ และสระ ออ ที่ไม่มีตัวสะกด ไม่ใช้ อ เช่น ชี (ชื่อ) พ (พ่อ)
๑๐. สระ อี ใช้สระ อี และสระ อี แทน เช่น จัน (จัน) จิง (จิง)
๑๑. ตัว ม ที่เป็นตัวสะกดใช้ันถูกขีดแทน^๕

^๔ เรื่องเดิม. หน้า ๑๑.

^๕ บรรเทา กิตติศักดิ์ และ กรรมกร กิตติศักดิ์. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑.

อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงฯ ใช้แพร่หลายทั่วไปในเขตล้านนา ล้านช้างและกรุงศรีอยุธยา ต่อมาชาวล้านนาและล้านช้างได้เลิกใช้อักษรไทยในสมัยกรุงสุโขทัยและใช้อักษรของพวกไทยลื้อ ซึ่งเป็นอักษรไทยพวกหนึ่งแทน ส่วนกรุงศรีอยุธยายังคงใช้อักษรไทยและได้แก้ไขดัดแปลงมาเป็นระยะๆ จนเป็นดังเช่นอักษรไทยในปัจจุบัน^{๑๑}

ลักษณะตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๑}

เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน

ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ก	ข	ฃ	ค
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	ค	ค	ค	ค
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ด	ฅ	ง	จ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	ค	น	ค	จ
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ฉ	ช	ช	ฌ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	จ	ช	ช	—
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ญ	ฎ	ฎ	ฌ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	ง	ง	ง	จ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑-๒๓.

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓.

ลักษณะตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๖}
เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน (ต่อ)

ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ท	ต	ถ	ด
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	—	—	ฦ	ด
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ด	ถ	ท	ธ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๓	๓	๓	๕
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	น	บ	ป	ผ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๙	๒	๒๒	๘
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ฝ	พ	ฟ	ภ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๘,๘	๓	๓	๓

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๔.

ลักษณะตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๓}

เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน (ต่อ)

ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ม	ย	ร	ล
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๒	๒	๒	๒
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ว	ศ	ษ	ส
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๒	๒	๒	๒
ตัวอักษรไทยสมัยปัจจุบัน	ห	ฬ	อ	ฮ
ตัวอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๒	—	๒, ๒	—

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕.

ลักษณะตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๔}

เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน (ต่อ)

สระไทยสมัยปัจจุบัน	ะ	ั	า	ำ
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	-ก	-ลล	-จ	-จ
สระไทยสมัยปัจจุบัน	ิ	ี	ึ	ุ
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	อ-	อ-, ๐	—	๐-
สระไทยสมัยปัจจุบัน	ึ	เ	เ	เ-อ
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	จ-	ล-	จ-	จ-ข
สระไทยสมัยปัจจุบัน	เ-า	เ	เ	เ-ย
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	จ-จ.	ล-	ล-	ล-ขข

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๖.

ลักษณะตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๕}

เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน (ต่อ)

สระไทยสมัยปัจจุบัน	เ-ย	เ-อ	เ-อ	เ-อ
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	-ย-	๓-๒	๓-๒	๓-๒๒
สระไทยสมัยปัจจุบัน	แ-	โ-	ใ-	ใ-
สระไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๓-	๕-	๑-	๑-

ลักษณะเครื่องหมายวรรณยุกต์และเครื่องหมาย^{๑๖}

เปรียบเทียบกับตัวอักษรในปัจจุบัน

วรรณยุกต์ไทยสมัยปัจจุบัน	ˊ	ˋ	ˌ	ˎ
วรรณยุกต์ไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	┆	+	—	—
เครื่องหมายนิคหิตสมัยปัจจุบัน	◌			
เครื่องหมายนิคหิตสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	◌			

^{๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๗.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะของตัวเลขของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช^{๑๗}

เปรียบเทียบกับตัวเลขในปัจจุบัน

ตัวเลขไทยสมัยปัจจุบัน	๑	๒	๓	๔
ตัวเลขไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๑	๑, ๒	—	๒
ตัวเลขไทยสมัยปัจจุบัน	๕	๖	๗	๘
ตัวเลขไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๕	—	๗	—
ตัวเลขไทยสมัยปัจจุบัน	๙	๐		
ตัวเลขไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	—	๐		

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (หลักที่ ๑)
 จารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ หลังจากทรงประดิษฐ์อักษรไทย
 เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖
 ขนาดกว้าง ๓๕ เซนติเมตร สูง ๑๑๑ เซนติเมตร
 หน้า ๓๕ เซนติเมตร
 ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ

^{๑๗} เรื่องเดิม. หน้า ๑๘.

ตอนที่ ๒

พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา

ทรงเป็นผู้นำในการอ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระวิริยะอุตสาหะในการศึกษาหาความรู้ และทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทยอย่างยิ่ง เมื่อครั้งพระองค์อยู่ในเทศบรรพชิตได้เสด็จฯ ไปกรุงสุโขทัย และได้ทรงพบศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อทรงนำกลับลงมายังกรุงเทพฯ ได้ทรงสนพระราชหฤทัยภาษาในหลักศิลาดังกล่าวอย่างยิ่ง และด้วยพระวิริยะอย่างที่สุดของพระองค์ทำให้ทรงสามารถอ่านเนื้อความทั้งหลายได้อย่างครบถ้วน พระปรีชาสามารถดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ไม่เฉพาะในหมู่คนไทยเท่านั้น แม้แต่ต่างชาติต่างภาษาที่สนใจในภาษาจารึกโบราณของไทยก็ได้ตระหนักและยอมรับในพระปรีชาสามารถของพระองค์โดยทั่วกัน

ทรงสร้างสรรค์ “อักษรอริยกะ”

ในระหว่างที่พระองค์ผนวชอยู่ ณ วัดบวรนิเวศน์นั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงประดิษฐ์อักษรสำหรับเขียนภาษาบาลีขึ้นแบบหนึ่งเรียกว่า “อักษรอริยกะ” เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๕๐^{๑๔} ปฐมเหตุที่พระองค์ทรงคิดประดิษฐ์อักษรชนิดนี้ เกิดขึ้นตั้งแต่พระองค์ทรงจำพรรษาอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ทรงได้ศึกษาภาษาบาลี สันสกฤต และพระไตรปิฎกจากวัดนี้อย่างแตกฉานลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็ได้ทรงสังเกตเห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ห่างเหินจากพระธรรมวินัย ไม่เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ แต่กลับปฏิบัติผิดเพี้ยนไปจากบทบัญญัติของพระพุทธศาสนา มีพฤติกรรมผิดใฝ่หรือหมกมุ่นทางด้านไสยศาสตร์ มีความเชื่อเรื่องผีสังนางไม้และอภินิหารต่างๆ พระองค์จึงทรงพระวิริยะอุตสาหะศึกษา และตีความพระธรรมวินัย หลังจากนั้นพระองค์ได้ทรงปฏิรูปพระพุทธศาสนาด้วยการจัดตั้งพระพุทธศาสนานิกายใหม่ขึ้น เรียกว่า “ธรรมยุติกนิกาย” ทรงฟื้นฟูการทำนุบำรุง การศึกษา การอนุรักษ์ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นการ ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือพระองค์ทรงมีพระราชดำริว่า การจัดทำตำราภาษาบาลี และการคัดลอกในการสังคายนาพระไตรปิฎกสมัยนั้นซึ่งต้องเขียนด้วยตัวอักษรขอม ทำให้เกิดปัญหาคือความยากลำบากในการศึกษา ดังนั้นพระองค์จึงได้ทรงสร้างสรรค์ “อักษรอริยกะ”

^{๑๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. คาถาชาดกแลแบบอักษรอริยกะ. (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔). หน้า ๑๘.

เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีแทนอักษรขอม ซึ่งจะทำให้พระภิกษุและสามเณรศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมได้สะดวก และง่ายกว่าการเรียนภาษาบาลีจากตัวอักษรขอม^{๑๙} นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงมีพระประสงค์ให้เกิดความสะดวกแก่การเขียนและการพิมพ์หนังสือไทยต่อไปในอนาคตด้วย เพราะอักษรอริยະแบบที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้นวางพยัญชนะและสระอยู่บนบรรทัดเดียวกันแบบเดียวกับหนังสือตะวันตก ทำให้เกิดความสะดวกในการหล่อตัวพิมพ์และการเรียงพิมพ์^{๒๐} หลังจากนั้นพระองค์ได้โปรดให้ตั้งแทนพิมพ์และทำตัวพิมพ์อักษรอริยະขึ้นที่วัดบวรนิเวศ เพื่อพิมพ์ตำราภาษาบาลี และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งได้พิมพ์หนังสือปาคิโมกข์ด้วย^{๒๑} นับเป็นโรงพิมพ์แห่งแรกที่ดำเนินการโดยคนไทย^{๒๒}

อักษรอริยະนี้ในชั้นแรกนิยมใช้กันในพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย แต่เพราะคงมิได้กำหนดให้ใช้ต่อเนื่องกันแพร่หลายจึงไม่ปรากฏว่าได้ใช้กันในชั้นหลัง ตัวอักษรแบบอริยະพร้อมทั้งตัวอย่างต่อไปนี้ได้จากหนังสือฉบับพิมพ์ และหนังสือฉบับเขียนจากตู้หนังสือบนพระตำหนักของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๒๓}

๑. ลักษณะของอักษรอริยະ

ตัวอักษรอริยະที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้นทรงได้แบบอย่างมาจากอักษรโรมัน มี ๒ แบบ คือ

๑) อักษรอริยະแบบเหลี่ยม

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์ตัวอักษรแบบเหลี่ยม เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีแทนอักษรขอมที่ใช้มาแต่เดิม และสำหรับใช้เป็นตัวพิมพ์เท่านั้น มิได้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะใช้เขียนภาษาไทย มีทั้งแบบที่เป็นตัวบรรจงและตัวหวัด^{๒๔} ทรงดัดแปลงมาจากอักษรโรมัน (A-Z) มีลักษณะเส้นอักษรคล้ายกันเป็นคู่ๆ มีจำนวนทั้งหมด ๑๑ คู่^{๒๕}

^{๑๙} เอ บี กริสโวลด์. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม. ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแปล.

(พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘). หน้า ๓๕-๓๖.

^{๒๐} กำธร สติรกุล. ๓๐๐ ปี ลายสือไทย. (กรุงเทพฯ : กุรุสภา, ๒๕๒๗). หน้า ๑๓๔.

^{๒๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. เรื่องเดิม. หน้า ๑๘.

^{๒๒} กริสโวลด์. เรื่องเดิม. หน้า ๓๖.

^{๒๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. อักษรอริยະ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดประดิษฐ์. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑). หน้าคำนำ.

^{๒๔} พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลีในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒. (นครหลวง : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕). หน้า ๖.

^{๒๕} จูไรรัตน์ ลักษณ์ศิริ. “อักษรอริยະ : พระจักรยปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านอักษรวิทยา” ทอถักอักษร. (นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑). หน้า ๔๖.

๒) อักษรอริยกะแบบกลมหรือแบบตัวเขียน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรแบบกลม หรือแบบตัวเขียน จำนวน ๒ ชุด ชุดหนึ่งเพื่อใช้ในการเขียนภาษาบาลี และอีกชุดหนึ่งใช้สำหรับเขียนภาษาไทย โดยแยกเป็นภาษาละชุด แต่ละชุดมีทั้งแบบตัวเขียนใหญ่และแบบตัวเขียนเล็ก^{๒๖}

๒. พระบรมราชาธิบายเรื่องอักษรอริยกะ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชาธิบาย เกี่ยวกับเรื่องการใช้ “อักษรอริยกะ” ดังต่อไปนี้^{๒๗}

“เมื่อเขียนคำภาษามครด้วยอักษรไทย ให้ผู้อ่านศึกษาสำเนียงให้คงอยู่ตามอริยภาษา, อย่าให้ยกเสียงสำเนียงไปตามกฎหมาย ให้ผู้ศึกษาสังเกตตามอักษรอริยกะ แลอักษรไทย ซึ่งแสดงไว้เป็นแบบตามลำดับ”

“ตัว (ก) นี้ จะชื่ออย่างในภาษาไทย ไม่มีที่ชื่อว่าเหมือนคำใดได้ ต้องศึกษาแต่ผู้ที่อ่านถูก เทียบได้ในคำภาษาอังกฤษ คือ

Go. I shall go. Will you go.

เมื่อเห็นตัว (ก) นี้ ให้อ่านอย่างตัว **Go.** ในคำภาษาอังกฤษฯ

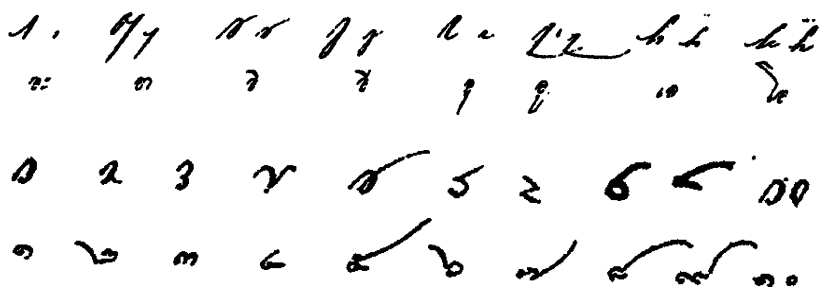
ตัว (ข) นี้ อ่านคล้ายกับตัว (ย) แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว

ตัว (ฃ) นี้ อ่านเช่นตัว (ฎ) นี้ แต่ให้คงเป็นมูทชฯ

ตัว (ฅ) นี้ อ่านเช่นตัว (ด) นี้ แต่ให้คงเป็นทันตชฯ

ตัว (ฉ) นี้ อ่านเช่นตัว (ม) ฯ”^{๒๘}

(ตัวอย่างสระและตัวเลขอักษรอริยกะ แบบตัวเขียน)

^{๒๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. คาถาชาดกแลแบบอักษรอริยกะ. (พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔). หน้า ๑-๓.

^{๒๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. อักษรอริยกะ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดประดิษฐ์. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑). หน้า ๒-๕.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓.

(ตัวอย่างพยัญชนะอริยกะแบบตัวเขียน)

ก	ข	ค	ฅ	ฉ
ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ
ฒ	ณ	ด	น	
ด	น	ต	ถ	ท
ท	ธ	ด	น	
ด	น	ต	ถ	ท
ท	ธ	ด	น	
ด	น	ต	ถ	ท
ท	ธ	ด	น	

(ตัวอย่างสระและพยัญชนะอริยกะแบบตัวเหลี่ยม)

สระอริยกะ

ī	ī	ī	ī	ī	ī	ī	ī
ī	ī	ī	ī	ī	ī	ī	ī

พยัญชนะ ๓๓

ก	ข	ค	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	น	ต	ถ	ท	ธ	ด	น
ก	ข	ค	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	น	ต	ถ	ท	ธ	ด	น
ก	ข	ค	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	น	ต	ถ	ท	ธ	ด	น
ก	ข	ค	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	น	ต	ถ	ท	ธ	ด	น
ก	ข	ค	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	น	ต	ถ	ท	ธ	ด	น

(ตัวอย่างอักษรริยะแบบเขียนบรรจง)

หิวนุตปฐเทศ

๑. หิวนุตปฐเทศ เอโก มหานิครุโธ อิโหสิ.
 ตตุร อนกา สกฺณมา มลีสู.
 ตทา มนุสฺสา ชาตีสมนฺนํ คุณวนุตํ ปุริสํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู.
 จตุปฐทามิ สีนํ อตุตโน ราชานํ กรีสู.
 มหาสมุทเท มจฺฉาปี อานนทํ นาม มจฺฉํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู.

(ตัวอย่างอักษรริยะกะแบบเขียนหวัด)

๑. หิวนุตปฐเทศ เอโก มหานิครุโธ อิโหสิ
 ตตุร อนกา สกฺณมา มลีสู
 ตทา มนุสฺสา ชาตีสมนฺนํ คุณวนุตํ ปุริสํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู
 จตุปฐทามิ สีนํ อตุตโน ราชานํ กรีสู
 มหาสมุทเท มจฺฉาปี อานนทํ นาม มจฺฉํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู.

(เขียนเป็นอักษรไทย)

ปกฉิปกรณ

๑. หิวนุตปฐเทศ เอโก มหานิครุโธ อิโหสิ.
 ตตุร อนกา สกฺณมา มลีสู.
 ตทา มนุสฺสา ชาตีสมนฺนํ คุณวนุตํ ปุริสํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู.
 จตุปฐทามิ สีนํ อตุตโน ราชานํ กรีสู.
 มหาสมุทเท มจฺฉาปี อานนทํ นาม มจฺฉํ
 อตุตโน ราชานํ กรีสู.

(ตัวอย่างตัวเลข และข้อความเขียนด้วยอักษรอริยกะ)

บเขมว]

- ๑. ทมฺยเตจเตเบบเรหฺคหฺ ทฬฺจฺยฺย วจเคคหฺ เทหฺคว ?
- ๒. ทเคเต เจหฺททฺ คทคเฝ] ๒คเ๑ค๑๐ ๓
- ๓. เ๑เ] ๒ยฺจคเคคฺ ทเ๑ เ๑เ๑จหฺ ๓จฺจจฺยเ๑ ทเว๑๐คเ ๓
- ๔. ๑หฺ คทคเฝ] คยฺยเ๑จเต] ท๑ ทเว๑๐คเ ๓
- ๕. ทคเ๑๑ ๑หฺ เ๑๒๒ยฺย๒๒๑๑ ๒ยฺจเ๑เว๑๐คเ ๓
- ๖. ๑หฺคเ ทฬฺ ๒เทยฺยเยุทเ ๓
- ๗. ทคเ๑๑ คหฺ ๒ุทเ ๓
- ๘. ท๒๒ยฺย ๓หฺ๑จฺจ ๓หฺจฺย ๒๑๑๑๑ ๓
- ๙. เ๑๑ คเ๑เ] ๒คเคหฺคคฺ ท๒จฺย๑เ] ท๑ ทเว๑๐คเ.
- ๑๐. ทหฺ คยฺยเว๑ยฺย๑๑๑๑๑ ๒เท๑จฺจ๑๑๑คเ

(เขียนเป็นอักษรไทย)

ปจฺจจนา

- ๑. หิมฺวณฺตปฺปเทส โก นาม รุกฺโข อโหสิ.
- ๒. กตฺถ อเนกา สกฺกมา วสฺสีสุ. (ตัวเขียนเป็นวสฺสี)
- ๓. ตทา มนฺุสฺสา กํ อตฺตโน ราชานํ กรฺสีสุ.
- ๔. เต สกฺกมา สมากนฺุตฺวา กํ กรฺสีสุ.
- ๕. กถํ เต อถฺยุมถฺยญํ มนฺุตฺยีสฺสุ
- ๖. เตสุ โก ปจฺจฺจมาห.
- ๗. กถํ โส อาห.
- ๘. กิถฺจาปี โภคิอาทิ เถน วุตฺตํ.
- ๙. ตํ สุตฺวา อวเสสา กิณฺติ วตฺวา กํ กรฺสีสุ.
- ๑๐. เก สมฺุทฺทมชฺฌํ ปกฺขนฺุทฺยีสฺสุ.

พระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษา^{๒๙}

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาอย่างยิ่งทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษนั้น ได้ทรงศึกษาตั้งแต่องค์ต้นจนจบ และทรงศึกษาอย่างต่อเนื่องจนถึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ด้วยความที่ใฝ่พระทัยศึกษาจึงทำให้พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างชำนาญซึ่งอำนวยประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินวิเทศব্যกับต่างประเทศและเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยสามารถชำระเอกราชอธิปไตยรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก^{๓๐}

แม้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงสนพระทัยภาษาต่างประเทศเป็นอย่างมาก แต่พระองค์ก็ได้ทรงนำเอาสำนวนภาษาต่างประเทศมาใช้ปะปนในภาษาไทย พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ ไว้เป็นอันมาก และหลากหลายประเภท ทั้งประเภทศาสนา การบริหารราชการแผ่นดินและราชการในพระองค์ พระราชสาสน์ หมายประกาศ และพระบรมราชาธิบาย เกี่ยวกับพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งทางด้านการใช้ภาษาไทยนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ได้ทรงแสดงความคิดเห็นไว้ในคำนำของหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งว่า

“พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือภาษาไทยในประโยชน์เรียงความ ย่อมเป็นหนังสือดี มีเนื้อความชัดเจน และมีโวหารน่าอ่านน่าฟัง ควรถือเป็นแบบแผนอันดี ยากที่จะหาผู้เสมอได้ ทั้งไม่พบวิปลาสคลาดเคลื่อนเลย นอกจากที่ทรงปลั่งพลาดในตัวอักษร สระ พยัญชนะ บ้างเล็กน้อย ถ้าแม้จะมีความคลาดเคลื่อนในถ้อยคำแห่งใดก็มักจะเป็นไปเพราะการคัดลอกขาดเกินไปหาได้วิปลาสจากที่ทรงไว้แต่เดิมไม่...”^{๓๑}

นอกจากพระองค์เองจะทรงพิถีพิถันในการทรงพระราชนิพนธ์หนังสือประเภทต่างๆ แล้ว พระองค์ยังทรงพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้ภาษาของคนไทยทั้งหลายไว้เป็นอันมาก ทั้งในด้านการเขียน การอ่าน ตลอดจนการพูด จนถึงกับได้พระราชทานกระแสพระราชดำริแนะนำตักเตือนทักท้วงแก้ไขแก่พสกนิกรทั้งหลายทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะในหมู่ผู้รู้พระองค์จะทรงกวาดค้นเป็นพิเศษเพราะจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลทั้งหลายต่อไป นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณแก้ววงการภาษาไทยและคนไทยทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

^{๒๙} ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๐๐. (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๓).

^{๓๐} โอภาส เสวีกุล. พระราชบิดาแห่งการปฏิรูป. (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๓). หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^{๓๑} พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์. อ้างอิงในเรื่องเดิม. หน้า ๑๓๔.

๑. ทรงประกาศให้ใช้คำให้ถูกตามเกียรติยศ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายการใช้คำ “สมเด็จพระ” ในกรณีต่างๆ คือ

- พระบาทสมเด็จพระ ใช้กับพระเจ้าอยู่หัววังหลวง (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) และ พระเจ้าอยู่หัววังหน้า (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว)
- กรมสมเด็จพระ ใช้กับเจ้าที่เป็น กรมสมเด็จพระ เช่น กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และ กรมสมเด็จพระเดชาดิศร อย่าใช้เพียง กรมสมเด็จพระ
- กรมพระ ก็เช่นเดียวกันต้องใช้ให้เต็มคำ เพราะถ้าตัดคำจะทำให้เกิดความสับสนระหว่างผู้ที่ เป็นเชื้อพระวงศ์กับขุนนางทั่วไป^{๓๒} ดังตัวอย่างพระบรมราชาธิบายต่อไปนี้

“พระเจ้าอยู่หัววังหลวงวังหน้าสองพระองค์ให้ออกพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระ นำหน้าก่อน อย่าให้ว่าสมเด็จพระเปล่า ถ้าเจ้าเป็นกรมสมเด็จพระก็ให้ว่ากรมสมเด็จพระ อย่าให้ว่าสมเด็จพระเปล่า ถ้าเป็นกรมพระก็ให้ว่ากรมพระ อย่าให้ว่าพระเปล่า เหมือนอย่างพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์บัดนี้ ถ้าจะออกพระนามก็ให้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าที่เป็นกรมสมเด็จนั้น เหมือนอย่างกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส กรมสมเด็จพระเดชาดิศร และกรมสมเด็จพระอื่น ๆ . . . ถ้าจะใช้อย่างอื่นแล้วเจ้ากับขุนนางฟังดูก็เป็นเหมือนกันไป”^{๓๓}

๒. ทรงประกาศห้ามใช้คำหยาบในคำกราบทูล

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงห้ามใช้คำว่า “ขอบเนื้อเจริญใจ” และ คำว่า “คิดเนื้อต้องใจ” เพราะเป็นคำหยาบ ดังพระบรมราชาธิบายว่า

“ . . . ถ้าจะกราบทูลพระกรุณาด้วยข้อความสิ่งใด ๆ ก็ดี ในคำควรจะว่า ๆ ขอบเนื้อเจริญใจ แล คิดเนื้อต้องใจ ที่เคยใช้มาแต่ก่อน ๆ นั้นอย่าได้ว่าเลยเป็นอันขาดทีเดียว เพราะว่าโวหารเช่นนั้นเป็นคำหยาบไม่ควรจะกราบบังคมทูลหาได้ . . . ”^{๓๔}

ในกรณีที่คำโบราณบางคำเป็นคำหยาบ แต่มีคำสุภาพใช้กันอยู่แล้ว พระองค์ก็ทรงแนะนำให้ใช้คำสุภาพเหล่านั้น เช่น คำว่า กะปิ น้ำปลา ก็ทรงแนะนำให้ใช้ว่า เยื่อเคยและน้ำเคย ดังตัวอย่าง

“ . . . คำโบราณราษฎรชาวบ้านเรียกกันว่า กะปิ น้ำปลา คำข้าราชการกราบบังคมทูลพระกรุณาน้ำเคย ว่า งาปี พระราชดำริทรงเห็นว่า เรียกว่างาปีนั้นหาสมกับของดีบังเกิดในเยื่อเคยไม่ แลงาปีนั้นชอบแต่จะเรียกว่า เยื่อเคย จึงจะต้องกับของที่บังเกิดจึงจะควร แต่น้ำเคยนั้นข้าราชการเรียกว่าน้ำเคย ก็

^{๓๒} เช่น สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นต้น

^{๓๓} ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๐๐. (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๓๘-๓๙.

^{๓๔} เรื่องเดิม. หน้า ๔๒-๔๓.

ควร ด้วยเป็นของบังเกิดแต่เชื้อเคย คำโบราณราษฎรเรียกกันว่า กะปิ น้ำปลา เห็นหาควรกับของที่บังเกิด
ไม่ ตั้งแต่ขึ้นไปภายหลัง... ให้เรียกว่า เชื้อเคย น้ำเคย...”^{๓๕}

๓. ทรงเลือกใช้คำตรงตามความหมายที่แท้จริง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาความหมายของคำศัพท์อย่างถี่ถ้วน
รอบคอบก่อนที่จะทรงนำคำเหล่านั้นไปใช้โดยเฉพาะราชทินนามและนามสำคัญต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- อิศรานุภาพ ไม่ใช่ อิศราภาพ
- พระธัญญาภิบาล ไม่ใช่ พระธัญญาบริบาล

“... ชื่อพระยาอิสราภาพ นั้นแปลออกไม่ได้ความ ถ้าจะแปลว่าความไม่เป็นอิสระหาถูกต้อง
ไม่ ให้เติมอักษร นุ เข้าอักษรแห่งพระอิสวร ดังนี้จึงจะสมควร...”

... ชื่อพระธัญญาบริบาลก็ไม่สมควร ด้วยความแปลว่าผู้ไม่รักษาข้าวเปลือกหาสมต้องตาม
ความประสงค์ไม่ ให้แปลงเสียว่า พระธัญญาภิบาล แปลว่า ผู้รักษาข้าวเปลือกโดยยิ่ง... ”^{๓๖}

- พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ไม่ใช่ พระที่นั่งสุทธาสวรรย์
- พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ไม่ใช่ พระที่นั่งพุทธสวรรย์

ดังพระบรมราชธิบายต่อไปนี้

“... พระที่นั่งสุทธาสวรรย์ที่เรียกกันมาแต่ก่อนนั้นหาถูกไม่ ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า
พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แปลเป็นคำไทยว่าพระที่นั่งไอสวรรย์โถงไม่มีฝาบัง อนึ่ง พระที่นั่งพุทธสวรรย์
ในพระบรมราชวัง นั้น ให้กราบทูลว่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์...”^{๓๗}

บางครั้งพระองค์จะทรงวิจารณ์ราชทินนามอย่างแยบคาย เช่น

“อนึ่ง พระยาประเสริฐดำรง นั้นไม่ค่อยจะรู้ ให้เติมคำว่า ศาสตร์ ลงไปเป็น พระยาประเสริฐ
ศาสตร์ดำรง ทั้งนี้เพราะชื่อพระยาประเสริฐดำรง แปลได้แต่เพียงว่า ดำรงความประเสริฐ จะอะไร
ประเสริฐก็ไม่ทราบ...”^{๓๘}

ราชทินนามอีกคำหนึ่งที่น่าสนใจและแปลกมากก็คือ ราชทินนามของข้าราชการผู้หนึ่งที่คนทั่วไป
ไปเรียกกันติดปากว่า “หลวงทุกขราษฎร์” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายแปลกเหมือนกับจะเป็นผู้ทำให้
ราษฎรเดือดร้อน จึงโปรดให้เปลี่ยนเสียใหม่เป็น “หลวงบรรเทาทุกขราษฎร์” ซึ่งเป็นคำที่มีความ
หมายชัดเจนดีขึ้นกว่าเดิมมาก

^{๓๕} เรื่องเดิม. หน้า ๔๖-๔๗.

^{๓๖} เรื่องเดิม. หน้า ๔๓-๔๔.

^{๓๗} เรื่องเดิม. หน้า ๕๐-๕๑.

^{๓๘} โอภาส เสวีกุล. เรื่องเดิม. หน้า ๑๗๖.

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เรียกชื่อต่างๆ ให้ตรงกับ ความหมายและความเหมาะสม พร้อมทั้งมักจะทรงมีพระบรมราชาธิบายประกอบด้วยเสมอๆ มีอยู่ เป็นอันมาก นอกจากที่กล่าวแล้ว คำที่น่าสนใจยิ่งอีกคำหนึ่งก็คือคำว่า ท้องสนามหลวง

สมัยก่อนคนมักจะเรียกท้องสนามหลวงว่า พุ่งพระเมรุ เพราะเป็นสถานที่สร้างพระเมรุถวาย พระเพลิงพระบรมศพพระบรมวงศานุวงศ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า “พุ่งพระ เมรุ” เป็นคำไม่เหมาะสมเพราะไม่เป็นมงคล จึงทรงมีประกาศห้าม พร้อมทั้งมีพระบรมราชาธิบายว่าดังนี้

“... ที่ท้องนาหน้าวัดมหาธาตุนี้ คนอ้างการซึ่งนานๆ มีครั้งหนึ่งแลเป็นการอวมงคลมาเรียก เป็นชื่อตำบลว่า พุ่งพระเมรุ นั้นหาชอบไม่ ตั้งแต่นี้สืบไปที่ท้องนาหน้าวัดมหาธาตุนี้ให้เรียกว่า ท้องสนามหลวง...”^{๓๙}

๔. ทรงประกาศเตือนผู้ที่ใช้ภาษาไทยผิดพลาด

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษาอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากทรงอธิบายความผิดพลาดในการใช้ภาษา และทรงพระราชทานคำแนะนำอย่างชัดเจน พร้อมด้วยเหตุผลในทางภาษาศาสตร์ ตามตัวอย่างต่อไปนี้

- การใช้อักษรผิด ทรงพระกรุณาอธิบายว่า

“... ด้วยอักษร ๔ อักษร คือ ฤ ฎ ฃ ฎ นี้หาควรจะใส่ ห นำแลกากบาทไม่ เมื่อถึงคำ ว่า ฤ ที่เขียนนอตรีกว่าโบราณว่า ฤฎ บ้าง ฤฎ บ้าง ก็ให้เขียนแต่ ฤ อย่างนี้ อย่าให้เขียน ห นำและ ใส่กากบาทเลย ด้วยตัว ห นั้น เฉพาะนำได้แต่อักษรต่ำ... แลกากบาทนั้นใช้ได้แต่อักษรกลาง...”

- การใช้สรรพนามสำหรับช้างม้า และการหลีกเลี่ยงคำพวน

ทรงพระกรุณาอธิบายว่า

“... ช้างม้านี้เป็นสัตว์มีชาติมีสกุลไม่ควรเรียกว่าตัวหนึ่งสองตัว ให้เรียกว่าช้างหนึ่งสองช้าง มานึ่งสองม้า แต่สัตว์เดียรัจฉาน นอกจากช้างม้านั้นให้เรียกว่าตัวหนึ่งสองตัว อย่าให้ว่าสองชะมด สองเต่า สองปลา กับคำจำเป็นคำพวน เหมือนหนึ่งต้นไม้ ๘ ต้น ๕ ต้น หรือแปดเต่า แปดตัว อย่างนี้ ถ้าจะกราบบังคมทูลพระกรุณาให้กราบทูลพระกรุณาอย่าให้เป็นคำพวนได้...”^{๔๐}

- การออกเสียงผิด

คำว่า “ฉศก” เวลาพระเทศน์บอกศักราชมักจะออกเสียงว่า “น้อศก” พระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้า ไม่โปรดให้ออกเสียงเช่นนั้นเพราะไม่ไพเราะและฟังเหมือนล้อโก่ง ต่อมาพระองค์โปรด ให้ออกประกาศว่า

^{๓๙} เรื่องเดิม. หน้า ๑๗๕.

^{๔๐} ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๐๐. (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๕๕-๕๖.

“... คำที่พระธรรมกิติถวายว่า ปิจาล ลอศก เป็นคำที่ถูกตามอักษรภาษาไทยที่เล่าเรียนกันต่อมา จึงทรงพระกรุณาให้ใช้หมายแทนเงินถวายบูชาคำที่ว่า ปิจาล ลอศก แก่พระธรรมกิติ หมายละสลึง ๒๕ หมาย เป็นเงินตรา ๖ บาท ทรงเห็นว่า การถวายศักราชครั้งนี้เป็นแบบฉบับสำหรับแผ่นดินต่อไปได้ ต่อไปนี้ให้ถวายพระพรถวายศักราชว่า ปิจาล ลอศก ไม่ให้ว่าปิจาล ล้อศก หรือ ละศก เป็นอันขาด...”^{๕๐}

- การใช้คำเชื่อม กับ แก่ แต่ ต่อ ฯลฯ ผิดพลาดสับสน ^{๕๑}

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศอธิบายการใช้คำ กับ แก่ แต่ ต่อ ฯลฯ พร้อมทั้งตัวอย่างประกอบไว้อย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

คำว่า “กับ” ใช้ในกรณีคนสองคนสามคนขึ้นไปทำกิริยาเหมือนกัน เช่น

ผัวนอน-กับ-เมีย	ผัวอยู่-กับ-เมีย	นายไป-กับ-บ่าว
คนหนึ่งพูดเล่น-กับ-คนหนึ่ง		ขุนนางเจรจา-กับ-แขกเมือง
บุตรร่วมทุกข์ร่วมสุข-กับ-บิดามารดา		คนหนึ่งวิวาท-กับ-เพื่อนบ้าน ฯลฯ

คำว่า “กับ” ใช้ในกรณีเป็นของที่ไปด้วย มาด้วย อยู่ด้วย ได้มาด้วย เสียหายด้วย เช่น

คนไป-กับ-ยามของตัว	ไป-กับ-คาบปิ่นของตัว	คนแก่มา-กับ-ไม้เท้า
คนมา-กับ-ช้าง	คนอยู่-กับ-หีบ	ผ้าทองเก็บไว้-กับ-เงิน
คนได้มีดมา-กับ-ด้าม	ได้ปืนมา-กับ-ดินดำ	ได้เกวียนมา-กับ-วัว ฯลฯ

คำว่า “กับ” ใช้ในกรณี สิ่งของ สัตว์ หรือคน อยู่ด้วยกัน ไปด้วยกัน ทำอะไรด้วยกัน เช่น

เงิน-กับ-ทอง	หม้อข้าว-กับ-เชิงกราน	บังเหียน-กับ-ม้า
ตะพด-กับ-โค	ม้า-กับ-รถ	นก-กับ-รัง
โค-กับ-เกวียน	บุตร-กับ-ธิดา	ข้า-กับ-เจ้า ฯลฯ

หมายเหตุ

คำว่า “กับ” ห้ามใช้กรณีที่เกี่ยวกับการให้ การรับ และการเรียกเอา เช่น ห้ามใช้ว่า ครูให้ดินสอกับนักเรียน เจ้าของบ้านรับจดหมายกับครู ผู้เสียหายเรียกเงินชดเชยกับผู้ละเมิด ฯลฯ

คำว่า “ใน” “แต่” “ต่อ” ใช้ตามตัวอย่างต่อไปนี้โดยสมควร

ทูลเกล้าฯ ถวาย-ใน-หลวง-ใน-พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	ถวาย-ใน-เจ้าต่างกรม
ก้านล-แต่-ท่านเสนาบดี	ถวายพระพร-แต่-พระเจ้าอยู่หัว
กราบทูลพระกรุณา-แต่-พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	
กราบทูล-ต่อ-เจ้าต่างกรม	เรียน-ต่อ-ท่านเสนาบดี
แจ้งความ-ต่อ-ผู้สำเร็จราชการเมือง	กรมการฟ้อง-ต่อ-ลูกขุน ณ ศาลหลวง

^{๕๐} โอภาส เสวีกุล. เรื่องเดิม. หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

^{๕๑} เรียบเรียงจาก โอภาส เสวีกุล. เรื่องเดิม. หน้า ๑๘๖-๑๘๘.

คำว่า “แก่” ใช้ในกรณีอื่นๆ นอกเหนือจาก “ใน” “แต่” “ต่อ” ตามตัวอย่างข้างต้น การใช้ “แก่” เช่นนี้เพื่อแสดงความต่อเนื่องกัน และจะใช้ “กับ” แทนไม่ได้ เช่น

พระราชทาน-แก่	ให้-แก่	บอก-แก่	แจ้งความ-แก่
ทำโทษ-แก่	ลงโทษ-แก่	แจ้ง-แก่	ร้องเรียน-แก่
ทำคุณ-แก่	ทำให้-แก่	บอกให้-แก่	แจกจ่าย-แก่
เสียไป-แก่	ลงพระราชอาชญา-แก่	ปรับให้-แก่	ให้ปรับไหม-แก่
ได้-แก่	เสีย-แก่	ไว้-แก่	ไว้ใจ-แก่
ไว้ความ-แก่	เอ็นดู-แก่	เห็น-แก่	ยอม-แก่
โกรธ-แก่	ไว้ธุระ-แก่	ให้ศีลพร-แก่	สมควร-แก่
จงมี-แก่	สงสาร-แก่	อนุเคราะห์-แก่	ขายให้-แก่
ให้ห้อง-แก่	ฯลฯ		

คำว่า “แต่” ใช้ในกรณีที่แสดงถึงคั่นทางที่ได้มา ดังตัวอย่าง

รับ-แต่	ขอ-แต่	เอา-แต่	เรียกเอา-แต่
ได้พระราชทาน-แต่	ได้อนุเคราะห์-แต่	เรียกภาษี-แต่	เอามา-แต่
ฟัง-แต่	มา-แต่	ซื้อมา-แต่	เรียกเอา-แต่
เก็บเอา-แต่	รู้-แต่	ฯลฯ	

- การใช้คำว่า “ใส่” ผิดพลาด

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ประกาศพระบรมราชโองบาย เรื่องว่าด้วยลักษณะ คำว่า “ใส่” สรุปได้ดังต่อไปนี้

คำว่า “ใส่” ใช้กับของไม่มีตัวคือ ใส่ความ ใส่โทษ เอาใจใส่ ใส่ใจรักใคร่ ใส่จริต และอื่นๆ ใช้กับของที่มีตัวตนไม่ได้ เช่น

ห้ามใช้ว่า	ใส่บาตร	ต้องใช้ว่า	ตักบาตร
ห้ามใช้ว่า	ใส่เสื้อ ใส่กางเกง	ต้องใช้ว่า	ห่มเสื้อ นุ่งกางเกง
ห้ามใช้ว่า	ใส่คุม	ต้องใช้ว่า	ขัดคุม
ห้ามใช้ว่า	ใส่เกี้ยว	ต้องใช้ว่า	สวมเกี้ยว
ห้ามใช้ว่า	ใส่กำไล	ต้องใช้ว่า	สวมกำไล
ห้ามใช้ว่า	ใส่ปิ่น	ต้องใช้ว่า	ปักปิ่น
ห้ามใช้ว่า	ใส่สร้อย ใส่จี้	ต้องใช้ว่า	ผูกสร้อย ผูกจี้
ห้ามใช้ว่า	ใส่โซ่ ใส่ตรวน	ต้องใช้ว่า	จำโซ่ จำตรวน
ห้ามใช้ว่า	ใส่ข้อ ใส่คา	ต้องใช้ว่า	จำข้อ จำคา
ห้ามใช้ว่า	ใส่คุก	ต้องใช้ว่า	จำคุก ขึ้นคุก ต่งคุก ขังคุก เข้าคุก

ห้ามใช้ว่า	ใส่เล่า	ต้องใช้ว่า	ข้างเล่า
ห้ามใช้ว่า	ใส่กรง	ต้องใช้ว่า	ข้างกรง ไว้ในกรง
ห้ามใช้ว่า	ใส่หม้อ ใส่ไห ใส่ขวด	ต้องใช้ว่า	กรอกหม้อ กรอกไห กรอกขวด
ห้ามใช้ว่า	ใส่เรือ	ต้องใช้ว่า	บรรทุกเรือ
ห้ามใช้ว่า	ใส่คลัง	ต้องใช้ว่า	ขึ้นคลัง
ห้ามใช้ว่า	ใส่หีบ ใส่ตู้ ใส่ถุง	ต้องใช้ว่า	เข้าหีบ เข้าตู้ เข้าถุง
ห้ามใช้ว่า	ใส่ยุง ใส่ฉาง	ต้องใช้ว่า	ขึ้นยุง ขึ้นฉาง
ห้ามใช้ว่า	ใส่ใส่กำป็น ใส่สำเภา	ต้องใช้ว่า	บรรทุกกำป็น บรรทุกสำเภา
ห้ามใช้ว่า	ใส่ข้าง ใส่เกวียน (ของมาก)	ต้องใช้ว่า	บรรทุกข้าง บรรทุกเกวียน
ห้ามใช้ว่า	ใส่ข้าง ใส่เกวียน (ของน้อย)	ต้องใช้ว่า	ขึ้นข้าง ขึ้นเกวียน
ห้ามใช้ว่า	ใส่กุญแจ ใส่กลอน	ต้องใช้ว่า	ลั่นกุญแจ ขัดกลอน
ห้ามใช้ว่า	ตักน้ำใส่ตุ่ม	ต้องใช้ว่า	ตักน้ำขังตุ่ม
ห้ามใช้ว่า	ใส่ยา	ต้องใช้ว่า	ทายา
ห้ามใช้ว่า	บ้วนใส่กะโถน	ต้องใช้ว่า	บ้วนลงกะโถน

- การใช้คำนำหน้านามสตรีผิดพลาด

เนื่องจากสมัยก่อนการใช้คำนำหน้านามสตรียังใช้กันผิดพลาดสับสน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงอธิบายการใช้คำนำหน้านามสตรีซึ่งน่าสนใจมากดังนี้

- ใช้คำว่า “อ้าแดง” นำหน้าชื่อสตรีที่มีสามีแล้ว รวมทั้งที่เป็นหม้ายด้วย
- ห้ามใช้คำว่า “อ้าแดง” นำหน้าชื่อสตรีที่ยังไม่มีสามี
- ใช้คำว่า “ท่าน” นำหน้าชื่อภรรยาหลวงของขุนนาง และให้บอกด้วยว่าเป็นภรรยา

ของขุนนางใด แต่ภรยาน้อยของขุนนางไม่ต้องใช้คำว่า “ท่าน” นำหน้าชื่อ เพียงแต่บอกว่า เป็นภรรยาของขุนนางใดเท่านั้น และจะเรียกว่า “อ้าแดง” นำหน้าชื่อไม่ได้ ดังตัวอย่างพระราชอธิบายต่อไปนี้

“... ผู้ที่รู้เรื่องฉวยฎีกา... บางทีก็เป็นคนอวดฉลาด อวดรู้ อวดรี ยกย้าย เขียนหลายอย่างนักนั้น หาถูกไม่... อนึ่ง ถ้อยคำจะจดชื่อผู้หญิงนั้น ถ้าผู้หญิงที่ไม่มีบรรดาศักดิ์ มีผิวแล้วอยู่กับผัวก็ดี เป็นหม้ายก็ดี จึงให้เรียกว่า อ้าแดง ถ้ายังไม่มีผัวเรียกว่าอ้าแดงไม่ได้ ให้ออกชื่อเปล่า ๆ เถิด และภรรยาขุนนางซึ่งเป็นเจ้าพระยา แลพระยาพระหลวง เอาคำว่าท่านนำชื่อแล้วว่าภรรยาผู้นั้น ๆ ถ้าภรยาน้อยให้ออกชื่อเปล่า ๆ แล้วอ้างว่าภรรยาผู้นั้น อย่าให้เรียกว่าอ้าแดง...”^{๔๓}

^{๔๓} ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๐๐. (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๓),

๕. ทรงประกาศแนะนำวิธีทำฎีกาถวายและการเรียกหนังสือราชการ

- การใช้กระดาษทำฎีกาถวาย

ทรงพระราชทานพระบรมราชาธิบายวิธีทำฎีกา ทั้งลักษณะของกระดาษที่ใช้ทำฎีกา ตัวอักษร และภาษาที่ใช้ในฎีกา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... ข้าราชการ... แลราษฎร บรรดาที่ต้องทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย อย่าให้เขียนกระดาษม้วนยาวๆ อย่าให้ต้องทรงคลี่ลำบาก ให้เขียนใส่กระดาษตัดเป็นท่อนแล้วติดเข้าเหมือนอย่างสมุดฝรั่ง จะได้ทรงทอดพระเนตรง่าย ๆ อักษรที่จะใช้ให้ถูกต้อง... ถ้าเขียนไม่ถูกต้องก็ให้มาดูแบบดูอย่างในห้องอาลักษณ์อย่าเขียนให้ผิดอักษรและพระนามเจ้าแลชื่อขุนนางเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นอันขาดทีเดียว...”^{๔๔}

- การเรียกหนังสือราชการ

สมัยนั้นหนังสือราชการที่มีออกไปมีหลายประเภทด้วยกัน และมีชื่อเรียกต่างๆ กัน และต่างก็มีความสำคัญยิ่งหย่อนกว่ากันโดยลำดับ จึงจำเป็นจะต้องเรียกให้ถูกต้อง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายว่า

หนังสือที่ดำเนินพระบรมราชโองการจากกรุง ไปถึงหัวเมืองประเทศราช ให้เรียกว่า “สุภอักษร” หรือ “ท้องตรา”

หนังสือที่ดำเนินพระบรมราชโองการจากกรุง ไปถึงเมืองที่เจ้าเมืองถือน้ำพระพิพัฒน์ สัตยา ให้เรียกว่า “ท้องตรา”

จดหมายราชการของเสนาบดีส่งไปหัวเมือง ให้เรียกว่า “ตรา”

จดหมายราชการของขุนนางที่ต่ำกว่าเสนาบดี ให้เรียกว่า “หนังสือ”

จดหมายราชการจากประเทศราชหรือหัวเมืองต่างๆ เข้ามายังกรุง ให้เรียกว่า “ใบบอก” หรือ “หนังสือบอก”

จดหมายราชการจากกรุงเทพฯ ถึงหัวเมือง จะเรียกว่า “ใบบอก” ไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นว่า กรุงเทพฯ เป็นเมืองขึ้นของหัวเมือง ยกเว้นหนังสือราชการที่เสนาบดีทำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าแผ่นดินเมื่อพระองค์ประทับอยู่นอกกรุง กรณีให้ใช้ว่า “ใบบอก”

๖. ทรงมีพระบรมราชาธิบายเรื่องการใช้คำราชาศัพท์

คำราชาศัพท์นั้นแต่เดิมอาลักษณ์และมหาดเล็กได้จดบันทึกถ้อยคำตามที่พระเจ้าแผ่นดินโปรดว่าดี มีการใช้ภาษาอื่นๆ เข้ามาแทนคำไทยเพื่อเลี่ยงคำหยาบ หรือพลิกแพลงทำให้ดูแปลกพิเศษออกไป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ระมัดระวังในการพูดมิให้เปลือยเป็นคำพวนหรือคำพูดที่หยาบคาย หรือใช้คำที่ไม่เหมาะสมกับบริบท

^{๔๔} ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๐๐. (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

๑. ทรงตำหนิและลงโทษผู้ที่ใช้ภาษาวิปลาสคลาดเคลื่อน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยให้ถูก ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน หรือการอ่าน บางครั้งพระองค์จะกริ้วเมื่อมีผู้ใช้ภาษาไทยผิดพลาดมากโดยเฉพาะพวกที่อวดรู้ หรือดั่งคือถือดีโดยไม่มีเหตุผลที่เพียงพอ บ่อยครั้งพระองค์จะทรงตำหนิและทรงคิดหาวิธีการลงโทษแบบต่างๆ บางกรณีถ้าไม่ใช่เรื่องสำคัญก็จะทรงว่ากล่าวโดยแฝงด้วยพระอารมณ์ขันของพระองค์ด้วย ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็วางโทษปรับไว้หนักเบาต่างกัน เช่น ถ้ากราบทูลใช้คำที่ไม่มีที่ใช่ไว้ความหมาย ก็โปรดให้อาลักษณ์ปรับเสียดำละเฟื้อง และถ้าใช้คำผิดความหมายในเรื่องที่สำคัญ ก็ทรงวางโทษปรับไว้รุนแรงเกินกว่าการปรับเงิน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

- ทรงแข่งให้คนชอบพูดภาษาวิปลาสกลายเป็นคนหัวล้าน

ในสมัยนั้นพระผู้ใหญ่มากมายรูปเลี้ยงที่จะถวายพระธรรมเทศนาเมื่อจำเป็นต้องเอ่ยถึงคำว่า “ศพ” โดยเปลี่ยนไปใช้คำอื่น พระองค์จึงออกประกาศเตือนสติว่า

“...คำเรียกซากศพว่า ศพ นั้นถูกแล้ว ให้ใช้เขียนหนังสือและกราบทูลว่าศพอยู่นั้นแล ใครอย่าอุตริคิดตามชาววัดคิดลั่นไป เขียนบ้าง กราบทูลบ้างว่า อสุภ อสก อาสก ดังนั้นในหลวงทรงแข่งไว้ว่าให้ศิระคนนั้นล้านเหมือนหลวงตาในวันโกนเป็นนิจันรันครไป ถ้าใครเขียนแลกราบทูลว่า ศพ ตรงๆ แล้ว ทรงพระอริษฐานอวยพรผู้นั้นว่า ถ้าศิระล้านให้ผมงอกคก ถ้าไม่ล้านก็อย่าให้ล้านเลย คำว่า ศพ นี้ ออกมาจากคำมครว่า ฉโว เป็นแท้ไม่ใช่คำอื่น”^{๔๕}

- ทรงบริภาษคนใช้ภาษาผิดว่าชอบเอาอย่างภาษาไพร่หลวง

คนไทยจำนวนมากมักจะอ่าน หรือพูดคำบางคำตามความสะดวกลิ้นสะดวกปาก ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เมื่อออกเสียงผิด ต่อมาก็พาให้เขียนหนังสือผิดตามไปด้วย ดังนั้นการพูดผิดและเขียนผิดจึงระบาดไปทั่ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง ได้ทรงออกประกาศตำหนิและบริภาษอย่างรุนแรง เช่น

“...หนังสือพิมพ์ลงชื่อว่า พระอินสวร ผู้ลงหนังสือพิมพ์ก็มีครูอาจารย์ให้ถาม ครูอาจารย์ความีหรือที่ชื่อว่าพระอินสวร ดูเป็นตาดินไม่ได้ในเมืองเป็นคนอยู่สวน ถูกแล้วหรือหนังสือในราชการเขียนอย่างหนึ่ง ครูโรงพิมพ์อุตริยกไปเป็นหลายอย่าง อย่างภาพเขียนเป็นฝ่ายลมพยุห์ เขียนว่าลมพยุห์ และอะไรอื่นๆ อีกเป็นอันมาก ก็พระอินสวรหนังสือราชการก็ไม่เคยเขียนเคยใช้ เป็นแต่คำผู้หญิงเรียกไม่ถูก เรียกเล่น ถามครูดูก่อนเถิด ถูกแล้วหรือ หรือจะเถียงว่าทำตามเสียงคนอ่าน ก็หนังสืออังกฤษเป็นอะไร ในภาษาอังกฤษเองเขียนแลลงพิมพ์ตามลัทธิแทบทั้งนั้น เสียงคนอ่านไปอย่างหนึ่ง ตัวหนังสือไปอย่างหนึ่งสืออ่านกันได้ เขียนกันได้ หนังสือไทย

^{๔๕} โอภาส เสวีกุล. เรื่องเดิม. หน้า ๑๘๐.

ภาษาไทย ก็เป็นภาษาหนังสือ ลูกศิษย์มีครู แต่ทำไมพวกโรงพิมพ์มาคิดว่าหนังสือแลภาษาอาภัพ
อัปลักษณ์หนักหนา... สำเนียงเสียงผู้ดีและผู้รู้อ่านก็ไม่เอา เฉพาะแต่จะเอาเสียงไพร่พลที่ไม่รู้
หนังสือ ที่เรียกอะไรไม่ถูกมาใช้เอาเป็นประมาณ หนังสือจำพวกเรียงรายวัน นับคดีพระอาทิตย์
พระจันทร์ แลอื่นๆ ที่ลงเป็นตารางนั้นๆ ภาษาไทยเช่นเขียนประวิทิน ถึงคำเพ็ดทูลแลอ่านก็ว่า
ประวิทิน แต่คำคนไม่รู้เรียกว่าประวิทิน คำๆ นี้ พวกโรงพิมพ์จะไม่รู้ดอกกระมัง ด้วยมิใช่ของ
ข้างวัดวาอารามบาล่าบาลืออะไร ฯ”^{๔๖}

- ทรงลงโทษผู้ใช้ภาษาผิดให้บำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ

กรณีผู้ใช้ภาษาผิดพลาดเกี่ยวกับการเรียกหนังสือราชการดังกล่าวแล้ว พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศคาตโทษเอาไว้ก่อนข้างรุนแรงดังนี้

“... ถ้าใครมาเรียกผิดๆ เขียนถวาก็ดี กราบทูลก็ดี จะต้องปรับให้กวาดชานหมาก และล้าง
น้ำหมาก ทั้งในทั้งนอกห้องพระโรงพระบรมมหาราชวัง ให้ท่านทั้งปวงจงระวังปาก...”^{๔๗}

กล่าวโดยสรุป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถและทรงไว้ซึ่ง
พระราชอัจฉริยภาพทางด้านการใช้ภาษาและการทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม ซึ่งแม้ว่าเวลาจะล่วงเลย
มานานมากแล้วแต่ก็ยังไว้ซึ่งคุณค่ามิได้ล้าสมัย เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง ทั้งทางด้านอักษรศาสตร์
ภาษาศาสตร์ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดทั่วไปว่าทรงเป็นเพชรน้ำเอกที่โดดเด่น
อยู่ในบรรณพิภพที่มีอาจจะมิผู้ใดเสมอเหมือน

^{๔๖} เรื่องเดิม. หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^{๔๗} เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๓.

ตอนที่ ๓

พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสร้างสรรค์แบบลักษณ์ของภาษา

พระมหาธีรราชเจ้า : เอกอัครมหาราชปราชญ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น นอกจากพระองค์จะทรงมีพระปรีชาสามารถในทางการทหารและทางการเมือง โดยเฉพาะการดำเนินวิเทศโยบายแบบลู่ตามลม (Bending with the Wind) ตามพระยุคลบาทแห่งสมเด็จพระราชบิดา จนทำให้ประเทศไทยสามารถฝ่าคลื่นลมรูดพันจากลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก (Western Colonialism) และธำรงรักษาเอกราชอธิปไตยไว้ได้อย่างงดงาม ความจริงอันยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์ไทยในช่วงวิกฤตนี้ได้จารึกลงแล้วในประวัติศาสตร์โลก และเป็นความภาคภูมิใจอย่างหาที่เปรียบมิได้ของปวงประชาราษฎร พระองค์ยังทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งในด้านอักษรศาสตร์อีกด้วย นอกไปจากพระราชนิพนธ์เป็นจำนวนมากทั้งงานด้านร้อยแก้วและร้อยกรองแล้ว พระองค์ยังทรงสนพระทัยในกิจการต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับหนังสือไทยและภาษาไทยอีก เป็นอเนกประการ ดังนั้นพระองค์จึงทรงได้รับสมัญญาภิไธยว่า “พระมหาธีรราชเจ้า”

ด้วยเหตุที่พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือประเภทต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมากซึ่งล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่าทั้งทางด้านศาสตร์และศิลป์ยิ่งนัก ดังนั้นในวโรกาสที่วันพระบรมราชสมภพของพระองค์ครบ ๑๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ พระองค์จึงทรงได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (ยูเนสโก)^{๔๘} ให้เป็นปราชญ์ทางด้านวัฒนธรรมคนที่ ๕ ของไทย^{๔๙} ในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจ และพระปรีชาสามารถด้านวัฒนธรรมสาขาต่างๆ รวมทั้งด้านอักษรศาสตร์ของพระองค์นั้น คณะกรรมการได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็กชื่อ King Vajiravudh Thailand's Prolific Writer^{๕๐} เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติโดยแจกจ่ายไปทั่วโลก

ในหนังสือดังกล่าวได้มีการจัดแบ่งพระราชนิพนธ์ออกเป็น ๗ หมวด ดังนี้

- หมวด ข. โจน-ละคร (D. Drama) มี ๑๘๓ เรื่อง

^{๔๘} United Nations Education Science and Cultural Organization (UNESCO)

^{๔๙} ปราชญ์ไทยทั้งห้าที่ได้รับการยกย่องจากยูเนสโก เรียงตามลำดับอายุ คือ ๑.พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๒. พระสุนทรโวหาร (ภู่) ๓.สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ๔.สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ ๕.พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

^{๕๐} แปลว่า นักประพันธ์ของประเทศไทยผู้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้มากล้นพันพรรณนา

- หมวด ค. พระราชดำรัส เทศนา (S. Speech)	มี	๒๒๕	เรื่อง
- หมวด น. นิทาน เรื่องชวนหัว (F.Fiction)	มี	๑๕๕	เรื่อง
- หมวด บ. บทความหนังสือพิมพ์ (A Articles)	มี	๓๑๖	เรื่อง
- หมวด ร. ร้อยกรอง (P. Poetry)	มี	๑๕๑	เรื่อง
- หมวด ส. สารคดี (N. Nonfiction)	มี	๑๕๔	เรื่อง
- หมวด อ. อื่นๆ (M. Miscellaneous)	รวบรวมยังไม่เสร็จในขณะนี้ ^{๕๑}		

นอกจากพระปรีชาสามารถทางด้านการประพันธ์ โดยทรงมีผลงานพระราชนิพนธ์มากมายดังกล่าวแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์และภาษาศาสตร์อีกด้วย จึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่ได้ถวายพระราชสมัญญานามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า” อันมีความหมายว่า เอกอัครมหาราชปราชญ์

พระราชอัจฉริยนิยามภาษาไทย

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาต่างประเทศเป็นเวลาเกือบสิบปี แต่ก็ไม่ปรากฏว่าทรงละเอียดภาษาไทยทั้งการอ่านและการเขียนเหมือนอย่างคนในสมัยปัจจุบันนี้ บางคนที่เป็นต่างประเทศเพียงปีครึ่งปี ก็มีอาการพูดภาษาไทยไม่ได้ชัดเจนเสียแล้ว^{๕๒} พระราชอัจฉริยนิยามใช้ภาษาไทยอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ การไม่พูดคำต่างประเทศปะปนกับการพูดภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่โปรดการพูดภาษาไทยด้วยคำต่างประเทศ ดังนั้นจึงโปรดเกล้าให้บัญญัติศัพท์ต่าง ๆ เป็นภาษาไทยขึ้นไม่น้อย คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่ใช่คำที่ฟังแล้วต้องแปลไทยเป็นไทย มีบางคำที่ดัดแปลงมาจากภาษาต่างประเทศ แต่เมื่อเป็นคำไทยแล้วก็ไม่ฟังขัดหูแต่ประการใด เช่นคำว่า ยูนิฟอร์ม อันหมายถึงเครื่องแบบแต่งกายนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “อยู่ในฟอร์ม” แต่คำว่า บรรณาธิการ ก็เป็นคำที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ แทนคำว่าเอดิเตอร์ ซึ่งสมัยก่อนใช้เรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษ^{๕๓}

^{๕๑} คณะอนุกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม อ้างถึงใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า. (มปท., มปป.). หน้า ๑๐๕-๑๑๐.

^{๕๒} ถาวรัตน์ โชคตมระ. “พระมหาธีรราชเจ้ากับหนังสือไทย” ๘๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป.). หน้า ๔๕.

^{๕๓} เรื่องเดิม.

๒.๒ การใช้ภาษาด้วยสำนวนไทย

แม้ว่าพระองค์จะทรงรู้ภาษาต่างประเทศขนาดทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ ด้วยภาษาต่างประเทศได้ดี แต่ก็โปรดใช้ภาษาไทยด้วยสำนวนไทย ไม่โปรดภาษาไทยที่เขียนเยิ่นเย้อแต่ไม่มีใจความ ถ้าเป็นร้อยแก้วก็ต้องเป็นภาษาที่อ่านง่าย เข้าใจสะดวก ถ้าเป็นร้อยกรองก็ต้องประกอบไปด้วยถ้อยคำและสำนวนที่ไพเราะ ทรงติพวกที่เขียนหนังสือไทยไม่ให้คนไทยอ่านเข้าใจนี้ว่า เป็นพวกสมับบ้าง พวกโซ่ดบ้าง^{๕๔} พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์ก่อนและหนังสือสมัยใหม่ไว้ในบทเห่เรือยุคใหม่ ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือสมุทรสาร อันเป็นหนังสือของราชนาวิสมาคมแห่งกรุงสยามไว้ดังนี้^{๕๕}

อ่าน ๆ รำคาญฮือ	แบบหนังสือสมัยใหม่
อย่างเราไม่เข้าใจ	ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ภาษาสมัยใหม่	ของลูกใจพวกนักเรียน
อ่านนักชกวิงเวียน	เขาช่างเพียรเสียจริงจัง
แบบเก๋เขวภาษา	สมมติว่าแบบฝรั่ง
อ่านเบื้อเหลือกำลัง	ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ
อ่านไปไม่ได้เรื่อง	ชักชวนเคื่องเครื่องให้เบื้อ
แต่งกันแสนฝันเฟือ	อย่างภาษาบ้านน้ำลาย
โอ้อวภาษาไทย	ช่างกระไรจวนฉิบหาย
คนไทยไพล่กลับกลาย	เป็นโซ่ดบ้านำบัดลี
หนังสืออุหวังอ่าน	แก้รำคาญได้สักที
ยิ่งอ่านดลฤดี	เลยต้องขว้างกลางสาคร
ลองหมาอ่านใหม่	เผชิญได้เป็นบทกลอน
สมมตบทละคร	ขึ้นชื่อเสียงเฉวียงไว
พุทโธโอ้อใจหาย	เราคราะห์ร้ายนี้กระไร
จบหมตบทกลอนไทย	ไม่เป็นสำระยำมัง
ทั้งมวลล้วนเหลวแหลก	ทุกแผนกอนิจจัง
เรื้อยเปื้อยเลื้อยรุงรัง	ทั้งถ้อยคำซ้ำหยาบคาย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีลายพระราชหัตถเลขาถามเป็นระเบียบ และอ่านง่าย พระองค์โปรดให้คนเขียนลายมืออ่านง่าย แม้ไม่งดงามแต่ก็ควรจะต้องให้ชัดเจน เช่น ตัว ก ค ด ถ จะต้องเขียนให้ชัด เครื่องหมายไม้ทัณฑฆาตและไม้หันอากาศ จะต้องเขียนให้แตกต่างกัน ไม่โปรด

^{๕๔} คำว่า พวกสมับบ้าง หมายถึง พวกที่บ้าความทันสมัย ส่วนคำว่า พวกโซ่ด (sod) หมายถึง พวกมีสติวิปลาส

^{๕๕} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. “บทเห่เรือยุคใหม่” อ้างถึงใน ลาวัณย์ โชตามระ. เรื่องเดิม. หน้า ๕๐.

ทอดพระเนตรลายเซ็นที่อ่านไม่ยาก ถึงกับประกาศพระราชนิยามไว้ว่าถ้าใครเซ็นชื่อแล้วอ่านไม่ออก ก็ให้อ่านชื่อนั้นว่านายหมา^{๕๖}

พระราชดำริเรื่องปัญหาของการเขียนหนังสือไทย^{๕๗}

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นว่า หนังสือไทยเป็นหนังสือที่เรียนและเขียนอ่านให้ถูกต้องได้ยากเกินไป หนังสือใดที่เรียนเขียนอ่านได้ยาก ย่อมจะเป็นของทำให้ผู้ใช้เสียเปรียบแก่ผู้ที่มีอักษรใช้อย่างที่เรียนเขียนอ่านได้ง่าย พระองค์ทรงมีพระราชดำริว่าการเขียนหนังสือไทยตามแบบที่ใช้กันอยู่ในเวลานั้น เป็นเรื่องลำบากเกินสมควร โดยเฉพาะแก่ชาวต่างประเทศที่ใครจะเรียนหนังสือไทย ด้วยไม่มีความเคยชินเหมือนคนไทยที่ไม่รู้สึกถึงความลำบากเหล่านั้น จึงทรงคิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยพระราชประสงค์จะให้เขียนอ่านได้ง่ายยิ่งขึ้น และได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัส เรื่อง “วิธีใหม่สำหรับใช้สระและหนังสือไทย” ให้แก่สามัคยาจารย์สมาคม อันเป็นแหล่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตครูบาอาจารย์ได้ตรวจดู สามัคยาจารย์สมาคมได้นำลงพิมพ์ในหนังสือวิทยากรย์ เล่ม ๑๗ ตอน ๑๑ วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยเสนาบดีกระทรวงธรรมการประกาศเป็นใจความว่า มีพระราชประสงค์ให้ครูอาจารย์และผู้อื่นทั่วไปที่สนใจเรื่องเช่นนี้ตรวจดู และพระราชทานบรมราชานุญาตไว้ว่า ผู้ใดมีความเห็นอย่างไรให้ทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นได้ โดยให้ส่งผ่านเสนาบดีกระทรวงธรรมการเพื่อประกอบพระราชดำริ^{๕๘}

พระองค์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย ว่าความยากลำบากในการเรียนการเขียนภาษาไทยมีสาเหตุต่างๆ สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. วิธีเขียนของไทยซึ่งเขียนไว้ในที่ต่าง ๆ กัน ข้างหลังบ้าง ข้างหน้าบ้าง ข้างล่างบ้าง ทำให้ผู้เรียนใหม่งงง

๒. สระประสมของไทย มักจะประสมเอาตามใจโดยมิได้คำนึงถึงสำเนียงจริง ๆ เพราะฉะนั้นเป็นอันต้องจำเอาคือ ๆ เป็นอย่างอาณัติสัญญาแทนนั่นเอง เป็นต้นว่า “เ” กับ “เ็” กับตัว “อ” ถ้าวางออกเสียงกล่ากันดูตามตัวสระนั้นๆ ก็หาเป็น เอื่อ ไม่ แต่เราบัญญัติให้เป็น “เอื่อ” จึงเป็น “เอื่อ” อีกประการหนึ่งบางเสียงอ่านออกมาเป็นเสียงเดียว แต่สระแยกกันอยู่ทั้งข้างหน้า ข้างบน และแถมมีตัว “อ” ซึ่งเป็นสระไว้ข้างหลังอีก ทำให้ยุ่งเหยิงยากที่จะเข้าใจได้

^{๕๖} ลาวินัย โขตามระ. เรื่องเดิม.

^{๕๗} เรียบเรียงจาก พระบรมราชาธิบาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย. พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, (พระนคร : ไทยเขษม, ๒๔๕๓).

^{๕๘} “คำนำ” อ้างถึงใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบรมราชาธิบาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย. (พระนคร : ไทยเขษม, ๒๔๕๓).

๓. ตัวพยัญชนะเปล่าไม่มีสระกำกับอยู่เลย ก็อ่านออกสำเนียงได้ และสำเนียงที่ออกนั้นก็ไม่แน่นอนด้วยว่าจะเป็น “อะ” หรือ “อ” เช่น “ปฐุม” อ่านว่า “ปะ-ถม” ส่วน “บดิ” มิได้อ่านว่า “บะ-ดิ” แต่กลับอ่านว่า “บอ-ดิ” ดังนี้เป็นต้น ย่อมจะทำให้เป็นข้อฉงนได้ไม่น้อยเหมือนกัน

๔. วิธีใช้พยัญชนะกล้ำของไทยก็ยากแก่ผู้เรียนเป็นอันมาก ทั้งนี้เป็นเพราะสาเหตุ ๒ ประการ คือ

(ก) ตัวพยัญชนะเปล่า ที่ไม่มีสระกำกับก็ออกเสียงได้ ดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๓ นั้นเอง เป็นเหตุให้รู้ได้ยากเมื่อใดจะควรอ่านกล้ำและเมื่อใดจะไม่กล้ำ เช่นคำว่า “ปราด” อ่านกล้ำเป็น “ปราด” แต่ “ปลาต” เราอ่านว่า ปะ-หลาด” ดังนี้จึงเป็นอันว่า นอกจากที่รู้ภาษาไทยอยู่แล้วยากที่จะอ่านให้ถูกต้อง และถ้ายังเป็นคำที่มาจากภาษามครหรือสันสกฤตด้วยแล้ว แม้คนไทยเองที่รู้หนังสือก็อ่านพลาดได้

(ข) การที่เขียนสระไว้ข้างหน้าทำให้ฉงน ไม่แน่ว่าพยัญชนะตัวที่ ๒ จะกล้ำกับตัวที่ ๑ หรือเป็นตัวสะกด เช่น “โสน” เมื่ออ่านไปโดยไม่นึกก็อาจจะไม่เป็น “โสน” เลยทีเดียว จะเป็น “โสนุ” ถ้ายังมีพยัญชนะตามหลังตั้ง ๓ ตัวก็ยังลำบากขึ้นอีก เช่น “จันทโครพ” มีผู้อ่านว่า “จันทโครพ” ไปก็มี และตรงกันข้าม ผู้ที่ฟังจะจับเรียนภาษาไทย อาจจะอ่านคำ “โคลน” ว่า “โค-ลน” ก็ได้ ถ้ายังเป็นสระผสมก็ยังยากยิ่งขึ้นอีก เช่น “อิเหนา” ผู้ที่ฟังเรียนหนังสือไทยอ่านเป็น “อิ-เห-นา” ไปเสียก็มี และมีบางคำ เช่น “เพลา” จะอ่านว่า “เพลา” ก็ถูก และ “เพ-ลา” ก็ถูก เป็นอันจะรู้ได้ว่าควรอ่านอย่างไรก็แต่โดยพิจารณาดูกระแสความในประโยคเท่านั้น

๕. ลักษณะเขียนหนังสือ ไทยเขียนถ้อยคำติดกันไปหมดไม่เว้นระยะคำทุกๆ คำ อย่างเช่นลักษณะเขียนหนังสือของชาวยุโรป จึงทำให้เป็นที่ฉงนแก่ผู้ที่ไม่สู้ชำนาญในเชิงการอ่านหนังสือ ไม่ใช่แต่ชาวต่างประเทศ ถึงแม้คนไทยเองก็รู้สึกลำบากอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

พระราชดำริวิธีใหม่ใช้เพื่อแก้ปัญหการเขียนหนังสือไทย

๑. ทรงกำหนดการแบ่งระยะและวรรคตอน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายว่าแม้วิธีเขียนหนังสือไทยจะยุ่งยากหลายประการดังกล่าวแล้วแต่ก็ยังนับว่าง่ายกว่าหนังสือจีน อาหรับ และเปอร์เซีย เพราะหนังสือจีนใช้ตัวอักษรอ่านออกสำเนียงเป็นคำๆ และเขียนเรียงตัวจากข้างบนลงมาข้างล่าง เป็นแถวห้อยตรงลงมา ไม่ใช่เป็นบรรทัด และเมื่อเขียนลงมาจนหมดถึงดินแผ่นกระดาษแล้ว จึงเริ่มใหม่อีกแถวหนึ่ง ทางเบื้องซ้ายแห่งแถวที่เขียนมาแล้ว และวิธีเขียนหนังสือของอาหรับและเปอร์เซียจะเขียนเป็นบรรทัดจากขวามือไปหาซ้าย ส่วนหนังสือไทยเขียนจากซ้ายไปขวาอย่างหนังสือยุโรปอยู่แล้ว ต่างกันที่เขียนติดกันเป็นพิดไปไม่เว้นระยะอย่างหนังสือยุโรป ดังนั้นพระองค์จึงทรงพิจารณาน่าจะแก้ไขวิธีเขียนหนังสือของไทยให้อนุโลมตามวิธีเขียนหนังสือของยุโรปอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้

พระองค์ทรงมีความเห็นว่าการแบ่งระยะระหว่างคำต่อคำตามแบบหนังสือยุโรป จะไม่เป็นการยากอะไร และน่าจะไม่เป็นการอุดรจนเกินไป เพราะในหนังสือสวดมนต์และเทศนามหาชาติ เป็นต้น ที่ได้พิมพ์ขึ้นแล้วก็ได้แบ่งระยะระหว่างคำภาษามครไว้แล้วดังตัวอย่างต่อไปนี้

อิติปิโส ภควา, อรหํ สัมมา สัมพุทฺธโร วิชฺชาจารณ สัมปันโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสธัมมสารถิ, สัตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ

ถ้าหากว่าจะเขียนภาษาไทยให้มีระยะระหว่างคำทุกคำก็น่าจะเป็นไปได้เช่นกัน

ตัวอย่าง

วัน ที่ ๑ เมษายน เป็น วัน ขึ้น ปี ใหม่ ของ ไทย เรา

แต่ถ้าจะเขียนหนังสือไว้ระยะระหว่างคำทุกคำเช่นนี้ ก็ต้องเปลี่ยนวิธีแบ่งวรรคตอนให้ทั้งสิ้น คือ จะคงใช้แต่เว้นช่องว่างระหว่างตอนหรือวรรคอย่างที่ได้เคยใช้กันมาแล้วเท่านั้นไม่ได้ทีเดียว จำเป็นจะต้องใช้เครื่องหมายแบ่งวรรคตอนตามแบบยุโรป

เครื่องหมายการแบ่งวรรคตอนเหล่านี้ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล ณ กรุงเทพฯ) ตั้งแต่ยังเป็นพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ อธิบดีกรมศึกษาธิการ ได้คิดชื่อขึ้นไว้เรียก และได้แต่งคำอธิบายวิธีใช้เครื่องหมายแบ่งวรรคตอนไว้โดยละเอียด และได้พิมพ์เป็นแบบเรียนการแต่งหนังสือของกรมศึกษาธิการด้วยแล้ว

วิธีเขียนโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ก็ต้องเปลี่ยนไปบ้าง เช่น ไม่มีช่องว่างระหว่างวรรคหน้ากับวรรคหลัง

(๑) ตัวอย่างการเขียนโคลง ๔

๑ เพื่อนกิน, สิ้น ทรัพย์แล้ว แหนงหนี,
หา ง่าย, หลาย หมั่น มี มากได้;
เพื่อน ตาย, ถ้าย แทน ชีวา อาตม์,
หา ยาก, ฝาก ผี, ไข่, ยาก แท้ จักหา. (โคลงโลกนิติ)

(๒) ตัวอย่างการเขียนโคลง ๒

๑ รอย รูป อินทร์ หยาดฟ้า,
มา อ่า องค์กร ใน หล้า
แหล่ง ให้ คน ชม, แล ฤฯ. (ลิลิตพระลอ)

(๓) ตัวอย่างการเขียนฉันท์

๑ องค์กร ไค พระ สัม พุทฺธ, สุวิสุทฺธะ สันดาน,
ตัด มูล เกลศ มาน บ่ มิ หม่น มิ หมอง มัว.
๑ หนึ่ง ใน พระ ทัย ท่าน ก็ เบิก บาน คือ ดอก บัว,
ราศี บ่ พัน พัว สุวคนธะ กำจร.

(คำนำมัสการพระพุทธคุณ)

๑ ปาง เมื่อ พระองค์ ประมะ พุทธะ วิสุทธะ ศาสดา
ตรีส ฐู อานุตตะระ สะมะระ ณ โพธิ์บัลลังก์,
ขุน มาร สะหัสสะ พุพพาหุ วิชา วิจิต ขลัง,
จี คีรี เมฆะละ ประทัง คชะ เข็ยม กระเหิม หาญ

(มนต์นักรบสยาม)

(๔) ตัวอย่างการเขียนกาพย์

๑ พระ เสด็จ โคย แคน ชล, ทรง เรือ ดัน งาม เนิลฉาย
กิ่งแก้ว แพรว พรรณราย, พาย อ่อน หยับ จับ งาม งอน

(เห่เรือ)

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การเขียนหนังสือมีระยะระหว่างคำทุก ๆ คำ และมีเครื่องหมายแบ่งวรรคตอนประกอบ ไม่ขัดขวางแก่การเขียน โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เลย

๒. ทรงกำหนดวิธีใช้สระอย่างใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่า การเอาสระลงไว้ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะทั้งหมดทำให้เขียนหนังสือได้สะดวกดีมาก แต่ผู้รู้หนังสือในกรุงสุโขทัยโดยมากเป็นนักบวช ได้เคยใช้หนังสือขอมมาเสียนานแล้ว และไม่ยอมใช้หนังสือไทยสำหรับเขียนคัมภีร์และหนังสือเทศนาต่างๆ ตัวหนังสือแบบพ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงมิได้ใช้ต่อกันเป็นแบบแผนสำหรับเขียนภาษาไทย ต่อจากรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมาไม่กี่ปี ในรัชสมัยของพระยาเสือไท สระต่างๆที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ถอนเอาขึ้นหรือลงมาไว้บรรทัดเดียวกับพยัญชนะนั้น ก็ได้กลับลงหรือขึ้นไปอยู่อย่างเดิมตามแบบเขียนสระของอักษรขอม ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพระยาเสือไท พ.ศ. ๑๙๐๐ นั้นแล้ว และได้คงอยู่เช่นนี้ต่อมาจนทุกวันนี้

การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประดิษฐ์หนังสือ “อริยกะ” ขึ้นสำหรับใช้ในหมู่พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ นั้น ได้ทรงกำหนดไว้ให้เขียนสระไว้ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะและตามหลังด้วยพยัญชนะตามแบบอักษรยุโรป ซึ่งในชั้นต้นก็ได้มีผู้รู้สึกว่าเป็นของลำบากมาก แต่พอใช้เคย ๆ เสียแล้วไม่ช้าก็รู้สึกความสะดวก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า การที่หนังสืออริยกะไม่แพร่หลายได้เท่าที่ควรนั้น เพราะมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนตัวพยัญชนะใหม่ทั้งหมด ซึ่งเป็นตัวที่ไม่คล้ายกับตัวอักษรที่คนเคยรู้สึกชินตาเลย

ส่วนพระราชดำริในข้อที่ให้เขียนสระไว้ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ และให้ตามพยัญชนะนั้นเป็นของดีมาก ควรที่จะใช้สำหรับเป็นแบบในการเขียนหนังสือไทยต่อไป แต่ควรใช้รูปสระให้เป็นไปอย่างแบบที่เคยใช้กันมาแล้วในหนังสือไทยมากที่สุดเท่าที่จะใช้ได้ และพยัญชนะควรคงรูปตามเดิมทั้งสิ้น พระองค์เชื่อว่าถ้ากำหนดระเบียบลงไว้ได้เช่นนี้แล้วจะแก้ปัญหาทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วได้เกือบทั้งหมด

๓. ทรงประดิษฐ์รูปสระอย่างใหม่

เมื่อตกลงว่าจะใช้ไว้ข้างหลังพยัญชนะและในบรรทัดเดียวกันทั้งหมดแล้ว ก็ยังมีสิ่งทีพระองค์ต้องทรงมีพระราชดำริอยู่อีก ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าจะใช้สระตามหลังพยัญชนะทั้งหมด รูปสระบางตัวที่ใช้อยู่ในบัดนี้ เช่น สระ “ิ” “ี” “ึ” และ “ุ” จะใช้ไม่ได้ ต้องแก้รูปใหม่ ส่วนสระ “เ” “ไ” และ “โ” นับว่าพอใช้ได้ เป็นแต่ต้องดัดแปลงวิธีเขียนนิดหน่อยพอให้เหมาะแก่การที่จะทำให้นั่งสือเรียบเท่านั้น

๒. ถ้าจะใช้สระเป็นตัวนำที่เดียว ตามแบบหนังสือยุโรป ไม่ใช่ตัว “อ” ประกอบด้วย เช่น จะเขียนว่า “ะภิบาล” “าทิศย์” “ันตร์” “ิก” “ุม” “โภาศ” ดังนี้ก็ยังไม่ดีๆ ตาอยู่ส่วนสระ “ิ” “ี” “ึ” “ุ” “ุ” และ “ู” ฯลฯ จะต้องเปลี่ยนอยู่แล้วและรูปที่จะเปลี่ยนใหม่นั้นเป็นอันใช้ได้สำหรับเป็นตัวนำด้วย สระ “ะ” จะใช้วิสรรชนีย์ไม่ได้ ต้องแปลงรูปใหม่ และสระ “า” แก้ไขเพียงเล็กน้อยก็ใช้ได้

๓. วิธีผสมสระ เช่น “เอือ” เป็นต้น ต้องแก้เป็นผสมตามสำเนียง เช่น เอือ” เอา “ุ” กับ “า” ผสมกัน ดังนี้ เป็นต้น

สระแบบใหม่ของพระมหากษัตริย์ราชเจ้า

สระแบบเดิม	สระแบบใหม่		คำอธิบาย
	ตัวประจง*	ตัวหวัด ⁺	
ะ	เ	๑	สระ “อะ” อริยกะของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 4 ลากข้างเดิมนั้นเอง เป็นแต่หยัก เพื่อมิให้ปนกับตัว “ว” } แบบพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
า	๓	๗	
า	๐	๐	
า	๑	๑	
า	๑	๑	} แสดงจาก “ุ” ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
า	๓	๓	
า	๓	๓	“ ุ ” ขอม
า	๓	๓	“ ู ” ขอม
เ	๑	๑	ไม้หน้าเดิมนั้นเอง เป็นแต่ต้องการให้ตัวผิงออก จึงเขียนเป็น ไม้มีวน (แต่เดี่ยวเท่าไม้หน้า)
เ	๑	๑	ไม้หน้า ๒ อันคิดกันนั้นเอง
เ	๑	๑	ไม้มีลายเดิมนั้นเอง แต่เดี่ยวเท่าไม้หน้า (ส่วนไม้มีวนเล็ก)

หมายเหตุ * คือตัวพิมพ์นั้นเอง + คือตัวเขียนปกติ

สระแบบเดิม	สระแบบใหม่		คำอธิบาย
	ตัวประจง *	ตัวหวัด +	
ใ	โ	เอ	ก็ไม้ “โ” เดิมนั่นเอง แต่กดให้เตี้ยลงเท่าไม้หน้า และเขียนในห้วงม
เา	ห	ห	คือ “า” กับ “ุ” ผสมกัน
ำ	ำ	ำ	อย่างเดิมนั่นเอง, แก้แต่รูปลากข้าง (อนึ่ง สระ “า” ใช้เป็นแต่ สระตามอย่างเดียว ไม่ใช่เป็นสระนำเลย เช่น “อำแดง”
เีย	อว	พว	“เีย” กับ “า” ผสมกัน
เือ	อว	พว	“เือ” กับ “า” ผสมกัน
เออ	เอ	เอ	“โ” กับ “เ” ผสมกัน
ออ	อ	อ	อย่างเดิม (แต่ตัว “อ” จะอ่านเป็น “อะ” ไม่ได้เป็นอันขาด”
เาะ	อะ	อะ	สระ “ออ” เดิมวิสรรชนีย์ให้สำเนียงกระชับเข้าเท่านั้น
อัว	อว	อว	“อว” กับ “า” ผสมกัน (เพิ่มวิสรรชนีย์เข้าเป็น “อัวะ”)

เมื่อได้คิดเรื่องสระได้สำเร็จแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ตามภาษาชาวนาว่า “ร่วมหัวงานแล้ว” ส่วนข้อที่จะต้องแก้ไขอย่างอื่น ๆ ก็มีอีกบ้าง จึงได้เก็บรวบรวมข้อแก้และตัดแปลงทั้งปวงทำเป็นบัญญัติขึ้นอันหนึ่ง ซึ่งเป็นข้ออธิบายและชี้แจงวิธีเขียนหนังสือไทยแบบใหม่ดังปรากฏต่อไปข้างหน้านี้

ความประสงค์เบื้องต้นในการเขียนหนังสือไทยก็คือ ต้องให้สะดวกแก่การเขียนภาษาไทยเราเองนั้นแล แต่ก็มีเวลาอยู่บ้างที่เราจำต้องใช้หนังสือไทยเขียนภาษาอื่น เช่น ภาษามคร สันสกฤต และภาษายุโรป ซึ่งเราใช้คละอยู่กับภาษาในเวลาบางเวลา เป็นต้น ส่วนภาษายุโรปนั้นตามแบบเขียนหนังสือไทยที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ มีบางคำเกือบจะเขียนไม่ได้ทีเดียว แต่ถ้าเขียนตามแบบใหม่ เป็นอันเขียนได้ให้ใกล้ที่ถูกมากที่สุดที่จะเขียนได้ ส่วนภาษามครและสันสกฤต ถ้าเขียนตามแบบใหม่เป็นสะดวกเขียนได้ ส่วนภาษามครและสันสกฤต ถ้าเขียนตามแบบใหม่เป็นสะดวกกว่าแบบเก่าแน่แท้ และอยากหาญกล่าวไว้สะดวกกว่าใช้ตัวหนังสือแบบเขียนด้วยซ้ำ

๔. ทรงบัญญัติอักษรวิธีแบบใหม่

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยวิธีใช้สระ

ข้อ ๑ สระทั้งหมดให้เขียนตามหลังพยัญชนะซึ่งสระนั้นให้สำเนียง และให้เขียนในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ

ข้อ ๒ ถ้ามีพยัญชนะอยู่กว่าหนึ่งตัวหน้าสระใด ให้ออกสำเนียงพยัญชนะนั้น ๆ กล้ากันและตามสำเนียงสระ ถ้าจะไม่ให้ออกสำเนียงกล้าต้องมีสระแทรกระหว่างพยัญชนะ

ข้อ ๓ สระผสมทั้งปวงให้เขียนหลังพยัญชนะ ดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๑ ไม่ใช่แยกย้ายกันไว้ในที่ต่าง ๆ

ข้อ ๔ วิสรรชนีย์ (ะ) ไม่ใช่เป็นสระ “อะ” คงใช้แต่สำหรับทำให้สำเนียงสระอื่นห้วนเข้าเท่านั้น

ข้อ ๕ ไม้หันอากาศ (ั) เลิก เพราะใช้สระอะแบบใหม่แทนทั่วไปได้

ข้อ ๖ นิคหิตมีที่ใช้ใน ๒ สถาน คือ

(ก) ประกอบกับสระ “อา” ให้ออกเสียงเป็น “อำ” แต่สระ “า” นี้ให้ใช้แต่จำเพาะเป็นสระตามเท่านั้น ไม่ให้ใช้เป็นสระนำเลย

(ข) เมื่อเขียนภาษามครหรือสันสกฤต ออกสำเนียงเป็น “อัง” โดยลำพัง และประกอบกับสระอื่นๆ เป็น “อิง” “อุง” ฯลฯ

ข้อ ๗ อัฒสระ คือตัวพยัญชนะที่ใช้เป็นสระหรือประกอบกับสระในบางคราวนั้น มีกำหนดใช้ดังนี้

(ก) ฤ ฤ ฤ ฤ คงใช้ตามเดิม

(ข) ย ใช้เป็นตัวสะกดประกอบสระ “อะ แบบใหม่” ออกเสียงเป็น “อัย” ประกอบสระ “อา แบบใหม่” ออกเสียงเป็น “อาย” ประกอบกับสระ “อุ แบบใหม่” ออกเสียงเป็น “อุย” ฯลฯ

(ค) ว ใช้เป็นตัวสะกดประกอบกับสระ “า” ออกสำเนียงเป็น “อาว” ประกอบกับสระ “ิ” เป็น “อิว” ฯลฯ

(ง) อ ใช้เป็นสระ “ออ” ส่วนในหน้าที่พยัญชนะคงใช้แต่สำหรับเขียน มีพยัญชนะอื่นสะกดและออกสำเนียง “โอ” สั้น แต่ส่วนที่เคยใช้เป็นพยัญชนะในที่อื่น ๆ ไม่มี เพราะใช้ตัวสระที่ออกสำเนียงนั้น ๆ แทนทีเดียว เช่น องค์ อ่อน ออก อด ฯลฯ

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยพยัญชนะ

ข้อ ๘ พยัญชนะคงอ่านตามเดิมทุกประการ คือที่มีสระกำกับแล้วเป็นอ่านได้ แต่ถ้าไม่มีสระออกเสียงไม่ได้

ข้อ ๙ พยัญชนะที่ใช้ประกอบอยู่โดยมิได้ออกเสียง ให้ใช้เครื่องหมาย ฆา เป็น ๒ อย่าง คือ :-

(ก) ที่เป็นตัวการันต์ ให้ใช้ไม้ทัณฑฆาต (์)

(ข) ที่เป็นตัวนำ ทำให้เสียงอักษรกลางและอักษรต่ำสูงขึ้นอย่างหนึ่ง กับที่มีอยู่ในระหว่างสระกับตัวสะกด แต่มิได้ออกเสียงอีกอย่างหนึ่ง ให้ใช้เครื่องหมายฆาประกาศ (ฆ) จุดไว้ภายใต้ตัวอักษรแทนไม้ทัณฑฆาต เพื่อมิให้รุงรัง เช่น พรหม สามารถ สาสน อย่าง ฯลฯ

ข้อ ๑๐ ตัว ณ โดยลำพังได้เคยใช้กันมาในที่ต่างๆ ออกสำเนียงเป็น “ณะ” ให้คงใช้ตามเดิมได้ ไม่ต้องเติมสระอะ เพราะ “ณ” นี้เลื่อนมาจาก “น” เขียนหวัดจึงกลายเป็น “ณ”

ข้อ ๑๑ “ป” ที่มีใช้ในจินตกวีนิพนธ์ ให้คงใช้ออกเสียงได้ตามเดิมและ “กี” ให้คงใช้ออกเสียงได้ตามเดิมเหมือนกัน

ข้อ ๑๒ พยัญชนะบางตัว ที่ใช้ประกอบอยู่ในคำที่มาจากภาษามคธ หรือสันสกฤต และที่ออกเสียง “อ” ได้โดยที่มีได้มีตัว “อ” ประกอบนั้น ให้มีเครื่องหมายเรียกว่า “เป็ยาลย่อ” คือ Apostrophe ของหนังสือยุโรป รูปเช่นนี้ “ ’ ” ไว้หลังตัวที่จะออกเสียงว่าเป็น “อ” ได้นั้น เพื่อแสดงว่าในที่นั้นนั้นควรจะมิสระ แต่คงไปจึงเขียนเป็ยาลย่อไว้แทน เช่น จ’ดล ท’รฆาน

ข้อ ๑๓ พยัญชนะที่มีตัว “ร” สะกดโดยไม่มีตัวสระให้คงอ่านออกเสียง “อรน” ได้ตามเดิม

ที่บัญญัติเช่นนี้ เพราะใกล้มูลเดิมมากกว่าที่จะเติมตัว “อ” ลงไประหว่างกลาง เช่น กร จร พร ฯลฯ

ข้อ ๑๔ พยัญชนะ ๒ ตัวติดกัน เป็นตัวออกเสียงตัวหนึ่ง เป็นตัวสะกดตัวหนึ่ง ถ้าใช้สำหรับเขียนภาษาไทย ให้คงออกเสียง “โอ” สั้นได้ตามเดิม ถ้าไม่ต้องออกเสียงตัวสะกดอีกด้วย แต่ถ้าจะออกเสียงพยัญชนะตัวสะกดอีกด้วย ให้มีเครื่องหมายเป็ยาลย่อไว้ข้างหลังพยัญชนะตัวหน้า

ข้อ ๑๕ ตัว “รร” (“ร” หัน) ให้คงใช้ออกเสียง “อัน” ได้ตามเดิม

ที่บัญญัติเช่นนี้ก็เพราะเห็นว่า ใกล้มูลเดิมมากแล้ว เช่น คำว่า “วรรณ” นี้มาจาก “วรรณ” (สันสกฤต) เป็นต้น

ข้อ ๑๖ ในเวลาที่ใช้อักษรไทยเขียนภาษาต่างประเทศ ทั้ง มคธ สันสกฤต และภาษายุโรปต่าง ๆ ต้องอาศัยเครื่องหมายอนุสวาระ (°) สำหรับบอกให้ทราบว่าอักษรใดต้องอ่านออกเสียงกลั้อีกตัวหนึ่ง วิธีใช้ออนุสวาระ ให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) กลั้เพียง ๒ ตัว ให้วางอนุสวาระเหนือตัวที่ ๑ เช่น ลัปอรุต, คัลีน ฯลฯ

(ข) กลั้ ๓ ตัว ให้วางอนุสวาระเหนือตัวที่ ๒ เช่น สตรี สตรีม ฯลฯ

หมวดที่ ๓ เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๑๗ เครื่องหมายผันให้สำเนียงสูงต่ำ คือ ‘ ’ ° + คงใช้อย่างเดิม

ข้อ ๑๘ การเขียนหนังสือ เมื่อจะให้ไว้ระยะระหว่างทุกๆ คำแล้ว ก็ต้องมีเครื่องหมายวรรคตอน ตามแบบที่มีปรากฏอยู่พร้อมกับคำอธิบายในหนังสือชื่อ “เครื่องหมายวรรคตอน” ซึ่งเป็นหนังสือแบบเรียนแต่งหนังสือของกรมศึกษาธิการ

ข้อ ๑๙ วิธีเขียนหนังสือร้อยแก้ว คงเป็นไปตามเดิม ผิดแต่ไว้ระยะระหว่างคำทุกๆ คำ และใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบเว้นช่องว่างท้ายวรรคเท่านั้น

ข้อ ๒๐ วิธีเขียนโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ให้เขียนบาทละบรรทัด (หรือถ้าไม่จบบาทในบรรทัดเดียวก็ต่ออีกบรรทัดหนึ่งได้) แต่เมื่อขึ้นบาทใหม่ต้องขึ้นบรรทัดใหม่ด้วย

๕. การใช้อักษรวิธีแบบใหม่เขียนภาษาต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า ถ้าใช้อักษรวิธีตามแบบใหม่นี้แล้ว จะทำให้เป็นการสะดวกแก่การเขียนหนังสือเป็นอันมาก ไม่ใช่แต่สำหรับเขียนภาษาไทยเองเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อการเขียนภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาอื่นๆ ด้วย สำหรับการเขียนภาษาไทยนั้น พระองค์ทรงมีความเห็นว่าถึงแม้ว่าเดิมจะไม่ใช่ปัญหาใหญ่มากนัก เพราะเป็นภาษาของไทยเองคงพอเดาเอาได้บ้าง แต่การศึกษาของเรานับวันจะเจริญมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อักษรที่ต่างประเทศเจีปนในเวลาพูดและเขียนเรื่องกิจการบางอย่าง และผู้ที่มีความจำเป็นจะต้องใช้อักษรไทยเขียนศัพท์ หรือนามบุคลลยุโรปหากใช้ตามบัญญัติอักษรวิธีแบบใหม่นี้แล้ว พระองค์ทรงเชื่อว่าจะช่วยให้เขียนได้ใกล้เคียง และออกเสียงได้ถูกยิ่งกว่าการเขียนตามแบบเก่าเป็นอันมาก

สำหรับหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าคนไทยสมัยนั้นมักจะชอบใช้อักษรขอมเขียน โดยมีเหตุผลว่าเขียนด้วยหนังสือไทยค่อนข้างจะยุ่งเหยิงไม่เรียบร้อย อีกประการหนึ่งผู้อ่านมักมีความสับสนเกี่ยวกับไม้ทัณฑฆาต เพราะในภาษาบาลี แปลว่าเป็นพยัญชนะนั้นเป็นตัวสะกด แต่ในการอ่านเขียนหนังสือภาษาไทย ตัวใดมีทัณฑฆาตก็แปลว่า การันต์ คือไม่ออกเสียงเท่ากับตายแล้ว พระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าถ้าเขียนภาษาบาลีตามบัญญัติอักษรวิธีใหม่นี้แล้ว จะทำเป็นระเบียบเรียบร้อยและทำให้อ่านได้เลยทีเดียว ถึงแม้จะไม่เข้าใจคำก็คงอ่านออกเสียงได้โดยถูกต้องไม่เกิดความสับสน ถ้าหากว่าได้มีการจัดพิมพ์หนังสือเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาด้วยอักษรไทยแบบใหม่นี้แล้ว คงจะทำให้มีผู้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัยหรือพระปริยัติธรรมมากขึ้น เพราะไม่ต้องทนเบื่อนายที่ต้องจดบันทึกด้วยตัวอักษรขอม

ส่วนภาษาสันสกฤต ทรงเห็นว่ามีคนไทยน้อยคนที่ใฝ่ใจศึกษา แต่ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่เป็นแหล่งที่มาของคำในภาษาไทยมีใช้น้อยเพราะฉะนั้นต่อไปคงจะต้องมีผู้ปรารถนาเรียนขึ้นบ้าง หนังสือ “พระนลคำหลวง” เป็นหนังสือแรกที่ตีพิมพ์ขึ้น มีภาษาสันสกฤตกำกับ ผู้ที่ต้องมีกิจธุระเกี่ยวข้องกับหนังสือนี้ ได้รู้สึกความลำบากเป็นอันมาก ในการที่ใช้ตัวอักษรไทยเขียนและพิมพ์ภาษาสันสกฤต และจำเป็นจะต้องมีเครื่องหมายรุงรังซับซ้อนยิ่งเสียดว่าเขียนภาษาบาลีเสียดอีก ทั้งของสำคัญอย่างหนึ่งในหนังสือสันสกฤต คือ วิสารค์ ก็ต้องบัญญัติใช้ “หฺ” แทน เพราะขัดข้องด้วยการใช้ วิสฺรชฺณียฺ (ะ) ตามที่ได้มีคำอธิบายไว้ในคำนำในหนังสือ “พระนลคำหลวง” นั้นแล้ว แต่ครั้งนั้นมาลองเขียนภาษาสันสกฤตตามบัญญัติใหม่ ก็ปรากฏชัดว่าเขียนได้โดยเรียบร้อยงดงามดี และวิสฺรชฺณียฺก็ได้ใช้ในที่วิสาร์คตามที่ถูกต้อง

การดำเนินการเพื่อเผยแพร่การเขียนหนังสือแบบใหม่

๑. การทำประชาพิจารณ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้สนใจในเรื่อง “วิธีใหม่สำหรับใช้สระและหนังสือไทย” ทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นได้โดยผ่านเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ทั้งนี้พระองค์ได้พระราชทานเรื่องดังกล่าวลงเผยแพร่ในหนังสือวิทยาชารีย์ เล่มที่ ๑๗ ตอน ๑๑ วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๐ นอกจากนี้ ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น) เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการขอรับกระแสพระราชดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ และถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระดำรงราชานุภาพ (บรรดาศักดิ์ขณะนั้น) ในฐานะนายกรรณคดีสโมสรขอให้ทรงนัดประชุมกรรมการพิจารณาปรึกษากันเสนอความเห็นประกอบพระราชดำริกับทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มอบฉันทะให้พระยาธรรมศักดิ์มนตรีเลือกบุคคลอื่นๆ ที่สมควรรับเชิญเป็นพิเศษให้ทูลเกล้าฯ ถวายความเห็น^{๕๙}

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งทรงสามารถใช้พระราชอำนาจกำหนดวิธีเขียนหนังสือตามแนวพระราชดำริเรื่อง “วิธีใหม่สำหรับใช้สระและหนังสือไทย” ได้ตามพระราชโองบาย แต่เนื่องจากทรงมีน้ำพระราชหฤทัยเป็นประชาธิปไตย จึงทรงมีพระราชประสงค์จะทรงรับฟังความคิดเห็นตามแบบที่นิยมเรียกกันในปัจจุบันว่า “ประชาพิจารณ์” (Public Hearing) จากครูบาอาจารย์และนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย ก่อนที่จะประกาศใช้เป็นทางการต่อไป นับเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมในพระราชอัธยาศัยประชาธิปไตยของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

๒. สาเหตุที่พระราชดำริฯ ต้องระงับไป

หลังจากการดำเนินการรับฟังข้อคิดเห็นดังกล่าวแล้วข้างต้น ปรากฏว่าการสนับสนุนและการดำเนินการผลักดันไปสู่การปฏิบัติไม่แพร่หลายเท่าที่ควร พระราชดำริและพระบรมราชโองบาย เรื่อง “วิธีใหม่สำหรับใช้สระและหนังสือไทย” จึงต้องระงับไป^{๖๐} สาเหตุน่าจะเกิดจากสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้^{๖๑}

๑. ความเคยชินในระบบเก่า

คนไทยเคยชินกับการเขียนหนังสือแบบเก่ามานานมากแล้ว ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นต้นมา การศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยตามแบบที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ก็แพร่หลายกว้างขวาง

^{๕๙} ว่างลายพระราชหัตถ์ถึง พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

^{๖๐} สัมภาษณ์ ขุนตำรวจเอก พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก). ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓.

อ้างถึงใน ลาวัณย์ โชตามระ. “พระมหาธีรราชเจ้ากับหนังสือไทย” ๘๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป.) หน้า ๕๗.

^{๖๑} จูไรรัตน์ ลักษณ์ศิริ. “พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการใช้รูปสระและอักษรวิธีแบบใหม่” ภาษาและหนังสือ. เมษายน ๒๕๓๘ – มีนาคม ๒๕๓๙. หน้า ๖๐-๖๑.

มากยิ่งขึ้นโดยลำดับ ในขณะที่ผู้รู้หนังสือไทยมีอยู่ทั่วไปทั่วทั้งประเทศแล้วจึงเป็นเรื่องยากที่จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใดๆ

๒. การมองข้ามความสำคัญ

คนไทยสมัยนั้นคงจะยังไม่ตระหนักถึงปัญหาของการเขียนหนังสือไทย ตามที่พระองค์ได้ทรงอธิบายไว้ นั่น เพราะความอ่อนด้อยประสบการณ์และขาดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการใช้ภาษาของตนเองทั้งในกาลปัจจุบันและสืบเนื่องต่อไปในอนาคต จึงมองไม่เห็นความจำที่จะต้องแก้ไขปรับเปลี่ยน

๓. ความไม่พร้อมเปลี่ยนแปลง

เนื่องจากการศึกษาภาษาไทยสมัยนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางแล้ว การจะเปลี่ยนระบบการเขียนหนังสือครั้งนี้ จึงนับว่าเป็นเรื่องใหญ่มากเพราะเป็นการปฏิรูปสังคมและการศึกษาไปด้วยพร้อมๆ กัน จำเป็นต้องมีกระบวนการรณรงค์ชี้แจงอย่างกว้างขวางและจริงจัง ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก ต้องใช้กระบวนการที่ดีเพื่อเสนอแนวคิดใหม่ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และเวลามาก การเปลี่ยนแปลงเพียงวงแคบๆ ย่อมจะไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างยั่งยืน

พระมหาธีรราชเจ้า : พระมหากษัตริย์นักอักษรศาสตร์

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับอักษรวิธีแบบใหม่ดังได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น นับว่าแสดงถึงพระปรีชาสามารถอันเป็นอัจฉริยะยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน โดยเฉพาะทางด้านภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่พระราชประสงค์อันเปี่ยมล้นคุณค่ามหาศาลนั้น มิได้รับการตอบสนองและสืบสานเท่าที่ควร ดังนั้นการเขียนหนังสือไทยจึงยังคงเป็นปัญหาอยู่เหมือนเดิม และนับวันจะยิ่งสะสมปัญหามากขึ้นตามลำดับ ดูเหมือนว่ายุคปัจจุบันประเทศไทยจะหมดหวังในเรื่องการปฏิรูปการเขียนหนังสือ หากการเขียนหนังสือไทยเป็นไปตามที่พระมหาธีรราชเจ้าได้ทรงบัญญัติและทรงออกแบบไว้ การใช้ภาษาไทยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ก็คงจะเป็นไปด้วยความสะดวกและพัฒนาก้าวหน้าไปไกลกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างไม่ต้องสงสัย เป็นที่น่าเสียดายอย่างที่สุดที่ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนแปลงการเขียนหนังสือไทยครั้งนั้น ได้สลายไปแล้วโดยสิ้นเชิง และไม่เกิดผลใดๆ ถึงคนไทยในยุคนี้เลยแม้แต่น้อย

ถึงอย่างไรพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ภาษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ และวรรณศิลป์แห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่าที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในปัจจุบัน ก็สมควรอย่างยิ่งที่พระองค์จะได้ทรงรับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติ ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกทางด้านวัฒนธรรม พระราชกรณียกิจของพระองค์จะเป็นพระราชานุสรณ์อันยั่งยืนที่ทำให้พสกนิกรชาวไทยตระหนักถึงความเป็น “มหาปราชญ์” ผู้ยิ่งใหญ่ที่ทรงไว้ซึ่งพระราชอัจฉริยภาพที่คู่ควรคำว่า “พระมหาธีรราชเจ้า” โดยแท้ พระราชกรณียกิจ และพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นของพระองค์จะสถิตอยู่ในความทรงจำของคนไทย และของชาติตราบนานนิรันดร์

บทที่ ๔

พระราชอัจฉริยภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม

การเสนอผลการศึกษาในบทนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

- ตอนที่ ๑ พระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทย
- ตอนที่ ๒ พระปรีชาสามารถทางการสร้างสรรค์วรรณกรรม
- ตอนที่ ๓ พระราชอัจฉริยภาพทางการสร้างสรรค์วรรณศิลป์

ตอนที่ ๑

พระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มศึกษาภาษาไทยเมื่อพระชนมายุประมาณ ๑๓-๑๔ พรรษาซึ่งนับว่าทรงเจริญวัยแล้วโดยเริ่มเมื่อครั้งยังทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระอนุชาธิราช พระองค์ได้ทรงศึกษาภาษาไทยบ้างเล็กน้อยจากพระอาจารย์ที่ไปถวายพระอักษรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ณ ประเทศสวีเดน เมื่อสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเสด็จนิวัติพระนครครั้งสุดท้าย พระองค์จึงได้ทรงศึกษาภาษาไทยอย่างจริงจัง ด้วยพระวิริยะอุตสาหะก่อปรด้วยทรงสนพระราชหฤทัยภาษาไทยมากจึงทรงศึกษาได้อย่างรวดเร็ว วรรณกรรมพระราชนิพนธ์ที่ปรากฏเป็นครั้งแรกคือเรื่อง “พระราชานุกลกิจรัชกาลที่ ๘” ขณะเมื่อพระชนมายุเพียง ๑๘ พรรษา ผู้ได้อ่านทุกคนยอมรับทั่วกันว่าเป็นภาษาที่กระชับชัดเจน สละสลวย ไม่มีข้อบกพร่องที่ผู้ใดจะสามารถติ หรือแก้ไขได้^๑

ทางด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ พระองค์ก็ทรงมีพระปรีชาสามารถครบทุกด้าน ทั้งด้านสรวทยา วิชา วิภาค วากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ การเรียบเรียง การแปล และภาษาศาสตร์เชิงสังคม พระปรีชาสามารถและพระราชอัจฉริยภาพทางด้านเหล่านี้ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดมากขึ้นโดยลำดับ^๒

^๑ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์. อ้างถึงใน สุชาติ พงษ์พานิช. “มหาราชผู้ทรงเป็นครูภาษาไทยของแผ่นดิน”. ครูภาษาไทยของแผ่นดิน. (นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๒). หน้า ๖.

^๒ สมศักดิ์ วิราพร. “คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ศิลปศาสตร์คุณูปการจิตตคติคัมภีร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)”. สรรพศิลป์ศาสตร์ราช. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

นอกจากนี้ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับภาษาไทย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานข้อคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การอนุรักษ์ การพัฒนา และการส่งเสริมให้ภาษาไทยเจริญงอกงามเป็นเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยตลอดไป พระมหากษัตริย์คุณและพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาไทยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ทรงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พสกนิกรทุกด้าน กล่าวเฉพาะด้านภาษาและหนังสือ จะเห็นได้จากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ทั้งในสถาบันราชการและเอกชนในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ล้วนเหมาะแก่บุคคล เหมาะแก่โอกาสและเหมาะแก่สถานการณ์ ทั้งในการพระราชทานพระราชดำรัส และในการใช้ภาษา คำแต่ละคำมีความหมาย สำนวนภาษาเรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง กินความ ทรงประณีตมากในการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา ดัง ตอนหนึ่งดังนี้

“...ท่านจะต้องไม่ลืมว่าตัวเป็นคนไทย ไทยเรามีความเจริญของเราเองมาช้านานแล้ว ซึ่งล้วนเป็นแก่นสารเป็นประโยชน์ยั่งยืนและเหมาะสมแก่คนไทย สิ่งใดที่เรามีคืออยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งอื่นมาแทน ถ้าเราสามารถรับสิ่งที่เรายังขาดอยู่และที่เราจะนำมาปรับปรุงใช้ให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้ก็สมควร...”^๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาไทย ในวโรกาสต่างๆ อยู่เสมอ ดังเช่นพระบรมราโชวาทต่างๆ ต่อไปนี้^๔

“ภาษาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับบ้านเมือง ขอให้ร่วมมือช่วยกันรักษามาตรฐานของภาษาไทยไว้อย่าให้ทรุดโทรม”

“ภาษาไทย เราต้องหวงแหน เป็นภาษาของเราเองแต่โบราณกาล เราต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน รักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้คำ”

“ คำใหม่ ๆ จำเป็นทางวิชาการ แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรใช้คำเก่า ๆ ของเราที่มีอยู่แล้ว ไม่ควรใช้คำบัญญัติใหม่ แต่คงจะเห็นไม่ไ่พอ”

“ ความร่ำรวยของภาษาไทยเรามีอยู่มาก แต่นี้ก็กันไปเองว่าไม่รวย เลยต้องบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ ๆ การบัญญัติศัพท์นั้นจำเป็น แต่ก็อันตราย”

เนื้อความในพระราชดำรัสดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ช่วยกันรักษาให้เป็นภาษาที่ได้มาตรฐาน ไม่

^๓ พระบรมราโชวาท พระราชทานสามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในการประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่ ๕๕ วันศุกร์ที่ ๒ ถึง วันอาทิตย์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๑

^๔ ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยฯ, สมาคม. เพ็ญพระพิริยะเกินจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐). หน้า ๑๕๑.

เกิดความเสื่อมโทรม การออกเสียงคำไทยต้องให้ชัดเจน และควรใช้คำไทยซึ่งมีความรู้ร่ำรวยอยู่มากนั้น ให้บริสุทธิ์ ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ต้องบัญญัติศัพท์ใหม่ โดยควรพิจารณาใช้คำเก่าที่มีอยู่แล้วจะเหมาะสมกว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย อีกตอนหนึ่งว่า

“... ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง... ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเอง ซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง...”^๕

และอีกตอนหนึ่งแสดงถึงความคลุ้มคลั่งในเรื่องภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

“... เมืองไทยของเราไม่เหมือนเมืองแขกไม่เหมือนเมืองที่ใกล้เคียง... เมืองไทยเราโชคดี มีภาษาของเรา มีภาษาที่เราใช้ได้ไม่จำเป็นที่จะไปทำลายเสีย แต่ของแขกของประเทศใกล้เคียงนี้เขาต้องทำลายภาษาเดิมที่เขาพูดอยู่เพราะว่ารักษาดี เราขอรักษาดีอย่าทำลายภาษาที่มีอยู่ แขกนั้นเขาอยู่ได้ อังกฤษมานานก็ต้องใช้ภาษาแบบอังกฤษมาตลอดเวลา แล้วก็อยู่คละกับปากีสถานเขาก็อยากแยกเรื่องชาติอีกแล้ว ไม่อยากตาม จะว่าตามกันก็จะเป็นศัพท์หนังสือพิมพ์ไปหน่อย ไม่อยากตามกันปากีสถาน ปากีสถานก็ไม่อยากตามกันอินเดีย เลยทะเลาะกันใหญ่ เป็นเรื่องที่จะต้องแสดงศักดิ์ศรัทธาแสดงยานุภาพว่าตัวมีภาษาของตัวเอง จนกระทั่งไม่รู้เรื่อง ก็ไม่รู้เรื่องนั้นไม่สำคัญเท่าความรักชาติ...”^๖

ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยทั้งหลายมีความตระหนักในคุณค่าของภาษาไทย และมีความสำนึกที่จะใช้ภาษาไทยด้วยความรู้สึกนิยมชมชอบนั้น พระองค์จะทรงเป็นตัวอย่างที่ดีทางด้านการใช้ภาษาด้วย ดังจะเห็นได้จากทุกครั้งที่พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำรัสทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทรงใช้หลักวาทศิลป์อย่างครบถ้วน บางครั้งยังแทรกพระอารมณ์ขันด้วย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีเป็นการส่วนพระองค์ ณ หอประชุมแพทยาลัย ศิริราชพยาบาล วันเสาร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ พระองค์ก็ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิตมหาวิทยาลัยมหิดล แสดงถึงพระอารมณ์ขัน แต่แฝงไว้ด้วยสาระที่ทรงเตือนทุกคนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทย

ตอนหนึ่งว่า

“...ผู้ป่วยนั้นก็เป็นวัดดูที่อยู่ในเมืองไทย แล้วส่วนมากก็เป็นคนไทย ทั้งผู้ที่มาช่วยในการทำงาน คือผู้ที่เป็นพนักงานในโรงพยาบาล ที่ไม่ใช่แพทย์ปริญญาหรือประกาศนียบัตรพยาบาล เป็นผู้ที่มา

^๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย. (กรุงเทพฯ : ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗), หน้า ๕.

^๖ เรื่องเดิม. หน้า ๑๗.

ประกอบการทำงาน นั่นก็เป็นคนไทย แต่ว่าทำไม ป้ายที่จะเข้าไปในห้องน้ำจึงต้องเขียนเป็นภาษาฝรั่ง ภาษาไทยก็ไม่มี ถ้าอยากไปห้องน้ำก็ไปไม่ได้ แม้การโรงจะปิดกวาดพื้นที่ต้องอ่านภาษาฝรั่งเป็น จะได้ไปหาไม่กวาดมาได้...”^๘

ทรงเป็นตัวอย่างเป็นการใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างว่าคนไทยต้องใช้ภาษาไทย เพราะภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ เป็นหลัก เป็นศักดิ์ศรี เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องทรงติดต่อกับชาวต่างประเทศในประเทศไทย พระราชดำรัส หรือพระราชสาส์นที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ไปอ่าน พระองค์จะพระราชทานเป็นภาษาไทย และมีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพราะทรงถือว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล ดังเช่นในพิธีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญทองเฉลิมพระเกียรติคุณฯ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ในวันอังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๐ พระองค์ก็พระราชทานพระราชดำรัสเป็นภาษาไทยโดยมีเอกสารภาษาอังกฤษอย่างไม่เป็นทางการ (Unofficial translation) แจกแก่ผู้มาร่วมพิธี^๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในภาษาไทยเป็นพิเศษ แม้จะทรงมีพระราชภารกิจมากมาย ในปัจจุบันนี้ก็ยังทรงศึกษาด้วยพระองค์เองอยู่ตลอดเวลาจากตำรา จากประสบการณ์ และจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางภาษาไทย ประกอบกับได้ทรงศึกษาภาษาบาลี สันสกฤต เขมรโบราณ และเทวนาครีอีกด้วย จึงทรงศึกษาภาษาไทยได้อย่างลึกซึ้งถึงรากศัพท์ที่มาจากภาษาต่างๆ ดังจะเห็นได้จาก การที่ทรงเป็นตัวอย่างเป็นการบัญญัติศัพท์โดยใช้คำไทย เช่น “ธนาคารกระป๋อง”^{๑๐} และ “ธนาคารข้าว”^{๑๑} ซึ่งไม่มีใช้ที่ใดมาก่อน ทรงใช้คำศัพท์ไทยๆ ว่า “คำคะนอง” แทนการทับศัพท์ว่า สแลง (slang) เป็นต้น นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเป็นตัวอย่างเป็นที่เล็งในการใช้เครื่องดนตรี (คอมพิวเตอร์) มาผสมผสานในการศึกษาภาษา และการพระราชนิพนธ์ต่างๆ ให้ได้ประโยชน์อย่างสมบูรณ์ด้วย

ทรงสนพระราชหฤทัยด้านการใช้ภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย และทรงศึกษาภาษาไทยอย่างแตกฉาน และทรงนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการที่จะเข้าถึงจิตใจของประชาชน อันวยผลให้เกิดความใกล้ชิด ยังความสันติสุขแก่ประเทศ

^๘ ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยฯ, สมาคม. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๑.

^๙ ทวีสันต์ ลดาวัลย์. “พร้อมพระปรีชาญาณด้านภาษา”. เพ็ญพระพิริยะเกินจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐). หน้า ๑๕๖.

^{๑๐} เรื่องเดิม.

^{๑๑} จิรายุ นพวงศ์, ม.ล. “ธนาคารข้าว”. เรื่องเดิม. หน้า ๑๔๓ - ๑๔๔.

เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ด้านภาษาและหนังสือไทยในปัจจุบัน ซึ่งควรแก่การบันทึกไว้เป็นหลักฐานที่ไม่มีเรื่องอื่นใดเสมอเหมือน คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการประชุมของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการประชุมทางวิชาการตามปกติเดือนละสองครั้ง เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินมาเป็นการส่วนพระองค์ เพราะพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องของภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง^{๑๑}

จากกรณีที่เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการประชุมสัมมนาทางวิชาการภาษาไทย ด้วยทรงมีน้ำพระราชหฤทัยห่วงใยปัญหาการใช้ภาษาไทยเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕ นั้น เป็นเหตุให้หน่วยงานต่างๆ มีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอาทิ ได้ร่วมกันพิจารณาเห็นว่า สมควรกำหนดให้มี “วันภาษาไทยแห่งชาติ” ขึ้นเพื่อน้อมนำให้คนไทยหันมาตระหนักในคุณค่าของภาษาไทยอันเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นไทยโดยเฉพาะ วันที่เสด็จไปทรงร่วมการประชุมครั้งนั้นพระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงพระราชอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถ และน้ำพระราชหฤทัยห่วงใยภาษาของชาติ ดังนั้นคณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเสนอให้รัฐบาลประกาศให้วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ของทุกปีเป็น “วันภาษาไทยแห่งชาติ” ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ อันเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบเป็นต้นไป ทั้งนี้นอกจากจะเพื่อน้อมนำให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยดังกล่าวแล้ว ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเพื่อเป็นการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ต่อภาษาและวรรณกรรมของชาติ^{๑๒}

สำหรับหัวข้อของการสัมมนาครั้งนั้น คือ “การชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย” เป็นหัวข้อที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดขึ้นมา และพระราชทานให้แก่ชุมนุมภาษาไทย เพราะทรงมีพระราชปรารภว่า การใช้คำไทยที่แปลกจากภาษาต่างประเทศทุกวันนี้ มักจะไม่ค่อยตรงกับความหมายในภาษาเดิม สมควรจะได้วางแนวทางการใช้ไว้ให้เป็นหลักฐานที่จะปฏิบัติได้สะดวกต่อไป^{๑๓} จึงนับว่าพระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่ภาษาไทยเป็นอย่างมาก หลักฐานอีกประการหนึ่ง ที่แสดงว่าพระองค์ทรงเอาพระทัยใส่เรื่องภาษาไทยเป็นอย่างมาก คือพระราชดำรัสของพระองค์เองในคราวที่ทรงร่วมการประชุมครั้งนั้นตอนหนึ่งที่ว่า

^{๑๑} เรื่องเดิม. หน้า ๑-๒.

^{๑๒} กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. “วันภาษาไทยแห่งชาติ พระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”. พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านภาษาและวรรณกรรม. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓). หน้า ๒๒ – ๒๔.

^{๑๓} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. เรื่องเดิม. หน้า ๓.

“...ขอขอบใจและแสดงความยินดีที่มีการก่อตั้งชุมนุมภาษาไทย เพื่อรักษาและศึกษาเรื่องภาษาไทย และขอขอบใจที่ต้อนรับในวันนี้ ซึ่งท่านทั้งหลายไม่ได้เชิญมา แต่เราเชิญตัวเองมา เพราะสุดแสนจะทนทาน การที่มีชุมนุมภาษาไทยนั้นเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง เพราะว่าภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่นในทางวรรณคดีเป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเอง ซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง...”^{๑๔}

อีกตอนหนึ่งทรงมีพระราชดำรัสว่า

“.....เรามีโชคดีที่มีภาษาของเราเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษามีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในการออกเสียง คือ ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่า วิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือการบัญญัติศัพท์ใหม่...”^{๑๕}

พระราชดำรัสดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทรงห่วงใยที่จะให้คนไทยตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ รัก และหวงแหนภาษาไทยอันเป็นมรดกตกทอดมาช้านาน การเสด็จพระราชดำเนินไปร่วมอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิครั้งนั้น นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้พระราชทานพระมหากรุณาเสด็จไปร่วมประชุมทางวิชาการ และได้พระราชทานพระราชกระแสอันเป็นหลักสำคัญซึ่งสะท้อนให้เห็นพระปรีชาญาณด้านภาษาอันลึกซึ้ง

ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริด้านการใช้ภาษาไทย

จากการที่เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการประชุมทางวิชาการดังกล่าวข้างต้นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยรวม ๓ เรื่อง คือ ๑. การรักษาภาษาไทยให้บริสุทธิ์ในด้านการออกเสียง ๒. การรักษาภาษาไทยให้บริสุทธิ์ในด้านวิธีใช้ และ ๓. การบัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในภาษาไทย

๑. การรักษาภาษาไทยให้บริสุทธิ์ในด้านการออกเสียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“... ปัญหาเรื่องการออกเสียงนั้นก็อันตรายอย่างยิ่ง นึกถึงคำว่ามหาวิทยาลัย เดิมนั้นทางโทรทัศน์หรือทางวิทยุได้ยินว่า “หมาวิทยาลัย” กลายเป็น “วิทยาลัยหมา” ออกจะอันตราย ซึ่งเรายอมไม่ได้ บางอย่างเรายอมได้ อย่างคำว่า “ฉัน” ที่จริงเขียนว่า ฉัน แต่ว่าพูดกัน “ชัน” ทั้งนี้ ก็เป็นสิ่งที่ต้อง

^{๑๔} เรื่องเดิม. หน้า ๕.

^{๑๕} เรื่องเดิม.

ยอมไว้บ้าง แต่บางทีก็เกินไปหน่อยกลายเป็นอย่างอื่น... คำว่า “น้ำม” เขียนว่า “น้ำ” แต่ออกเสียงว่า “น้ำม” นี่เราก็ต้องยอมบ้าง อย่างนี้ไม่เป็นไร แต่คำว่ามหาวิทยาลัยเราอย่ายอม แสดงให้เห็นว่ามีปัญหาต่างๆ และบางสิ่งบางอย่างเราต้องยอม บางสิ่งบางอย่างเราต้องคัดค้านอย่างเด็ดขาด”^{๑๖}

อีกตอนหนึ่งทรงกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการออกเสียงภาษาไทยว่า

“... พูดถึงความเปลี่ยนแปลงที่ได้เห็นมาตลอด หลายสิบปี มาก็คิดดูในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปมาก. แม้จะฟังที่เขาพูดทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เสียงพูดนั้นก็เปลี่ยนแปลงไป. การออกเสียงของผู้ที่ประกาศโฆษณา ประกาศข่าวในวิทยุ เสียงเปลี่ยนไปมาก. เราก็มาคิดดู ทำไมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ ดีหรือไม่ดี. ทุกอย่างต้องมีการพัฒนา...”^{๑๗}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงพระองค์เองว่า ภาษาพูดของพระองค์เปลี่ยนไปเพราะทรงมีพระราชปฏิสันถารกับชาวบ้านมาก ทรงกล่าวว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นภาษาไทยที่ไม่ถูกต้อง “ค่อนข้างจะเป็นภาษาไทยที่คละ. ภาษาไทยดั้งเดิมนั้นที่จริงเป็นภาษาที่เรียกว่าต่างจังหวัด... ก็หมายความว่า ภาษาไทยดั้งเดิมจริงๆ นั้น ไม่ใช่กรุงเทพฯ...”^{๑๘}

อีกตอนหนึ่งในคราวที่เสด็จไปร่วมการประชุมเรื่องปัญหาการใช้คำไทยดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงการอนุรักษ์ภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาที่บริสุทธิ์มากกว่าภาษากรุงเทพฯ ว่า

“มองอย่างเป็นห่วง เห็นด้วยในการที่เราควรจะรักษาภาษาภาคเหนือ ภาคใต้ ต้องระวังรักษาให้ดี เพราะว่าเป็นแหล่งที่จะไปศึกษาภาษาไทยโดยแท้ เป็นความจริง เพราะว่าคนในกรุงเทพฯ ได้พบปะกับชาวต่างประเทศ ทั้งแขก ฝรั่งเศส จีน มากมาย ทำให้ภาษาของเราพูดจาแล้วบางทีก็ไม่รู้เรื่อง.. แล้วก็แพร่ไปต่างจังหวัด ไปทำลายภาษาพื้นเมืองซึ่งจะเป็นหลักประกันของความบริสุทธิ์ของภาษา”^{๑๙}

พระราชดำรัสดังกล่าวแสดงถึงพระปรีชาสามารถรอบรู้ทางด้านภาษาถิ่น และภาษาศาสตร์ รวมทั้งการส่งเสริม การอนุรักษ์ และการพัฒนาภาษาอย่างลึกซึ้ง

^{๑๖} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริเรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย. (กรุงเทพฯ : ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์, ๒๕๐๗). หน้า ๕-๖.

^{๑๗} พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๕ ที่มา “พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา”. พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๕). หน้า ๓๐๐.

^{๑๘} เรื่องเดิม.

^{๑๙} กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. “พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยภาษาไทย”. พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านภาษาและวรรณกรรม. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓). หน้า ๒๕.

๒. การรักษาภาษาไทยให้บริสุทธิ์ในด้านวิธีใช้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้คำ และการใช้ประโยคให้บริสุทธิ์ คือใช้ให้ถูกต้อง ในการประชุมครั้งนั้นตอนหนึ่งว่า

“... ขอบุคอีกอย่าง วิธีพูด หมายถึงใช้คำมาเป็นประโยคหรือใช้คำมาแสดงเป็นความคิด ซึ่งได้ยินมามากในทางข่าว ขอบุคตัวอย่างว่า คำอุบัติเหตุในความหมายของอุบัติเหตุคือสิ่งที่อุบัติเหตุ ก็เข้าใจว่าเป็นเหตุที่ไม่ดี อุบัติขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่ต้องประสงค์ แต่เดี๋ยวนี้ใช้ใช้คำว่า อุบัติเหตุ ในความหมายว่า เหตุการณ์ อุบัติเหตุนั้นแปลมาจากภาษาฝรั่ง accident เดียวนี้มาใช้ในความหมายว่า incident ฟังข่าววิทยุซึ่งผิดอย่างร้ายที่สุด เพราะว่า accident เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีมนุษย์ต้องการ ส่วน incident นั้นถ้าจะอธิบายก็หมายความว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เหตุที่เกิดขึ้นแต่โดยที่มีความต้องการของมนุษย์ไปใช้อุบัติเหตุก็ไม่ถูก ควรใช้เหตุการณ์หรือเหตุร้าย แต่อาจง่ายเกินไป มีคำชนิดนี้อีกหลายคำซึ่งต่อไปอาจจะได้อธิบายในคำที่ไม่ควร...”^{๒๐}

อีกตอนหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า การแปลภาษาต่างประเทศตรงๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างกันของภาษาเป็นสิ่งที่อันตราย ต้องระวังเรื่อง genius of the language โดยเฉพาะการใช้คำให้ตรงความหมาย^{๒๑} เกี่ยวกับเรื่องการใช้คำไทยโดยเฉพาะในหนังสือแปลนี้ พระองค์ทรงห่วงใยมาก ทรงกล่าวว่าเรื่องการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยนั้น ผู้แปลจะต้องมีความรู้ทั้งสองภาษาเป็นอย่างดี มีความเข้าใจในรสของภาษาและวัฒนธรรมของชาตินั้น และสามารถถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกันได้ ดังกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

“...ต้องนึกถึง genius ของภาษา แต่ว่าต้องขอย้ำเกี่ยวข้องกับ genius ของภาษานี้ว่าวิธีพูดของคนไทย เราเป็นคนไทยกับวิธีพูดของฝรั่งเช่น อังกฤษ เขาเป็นอังกฤษหน้าตาเขาก็ไม่เหมือนกับเรา รูปร่างก็ไม่เหมือนกับเรา วิธีพูดเสียงเขาก็ไม่เหมือนเรา สมอง วิธีคิดของเขาก็ไม่เหมือนของเราแน่นอน เราเห็นสิ่งใดอย่างหนึ่ง เขาเห็นอีกอย่าง เห็นได้ในศิลปะ ศิลปะเขียนรูปหรือศิลปะดนตรีก็ตามต่างกันไปเป็นสิ่งสำคัญ วิธีพูดก็ต่างกัน แล้วก็ expression ศัพท์ของเขาก็ต่างกับของเรา แต่โดยมากที่เดี๋ยวนี้ที่อันตรายที่สุดจากการแปลในข่าวอย่างหนึ่ง การแปลในการบันเทิงโดยเฉพาะภาพยนตร์นั้นผิดกันมาก ผิดเรื่อย เพราะว่าเอาภาษาที่เขาพูดมา แล้วมาแปลคำนั้นตามที่นึกว่าตรงจนกระทั่งความหมายไม่เหมือนกันอย่างนี้เป็นสิ่งที่อันตราย”^{๒๒}

^{๒๐} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. เรื่องเดิม. หน้า ๖.

^{๒๑} เรื่องเดิม. หน้า ๒๐.

^{๒๒} เรื่องเดิม.

๓. การบัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในภาษาไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทยทุกคนพยายามใช้คำไทยในการเรียกสิ่งต่างๆ มากกว่าที่จะบัญญัติศัพท์ยากๆ จากภาษาอื่นขึ้นมาแทนคำภาษาไทยที่มีอยู่แล้ว ในการประชุมดังกล่าวทรงมีพระราชดำรัสหลายครั้งเกี่ยวกับศัพท์บัญญัติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... ปัญหาที่สามคือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้ ที่โตะนี่ก็มี “ศัพท์บัญญัติกร”^{๒๓} หลายท่าน... การบัญญัติศัพท์ใหม่ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน จำเป็น แต่อันตราย...”^{๒๔}

ในการประชุมครั้งนั้นผู้อภิปรายบางคนแสดงความคิดเห็นว่า ในการบัญญัติศัพท์ก็ได้พยายามคิดหาคำไทยก่อน เมื่อหาคำไทยที่เหมาะสมไม่ได้จึงคิดหาคำจากภาษาอื่นๆ แต่ประชาชนมักจะใช้ศัพท์บัญญัติกันไม่ค่อยจะถูกต้อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“... ภาษาไทยหรือภาษาทั้งหลายที่ใช้กันในปัจจุบันนั้นเป็นภาษาที่มีชีวิต เป็นภาษาที่ประชาชนใช้ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความหมาย ถ้าเราบัญญัติศัพท์อะไรขึ้นมา ก็จะขอให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีความคิดในด้านภาษา เป็นศัพท์บัญญัติกรกันทั้งชาติ หรือเป็นวิทยากรผู้ที่มีความรู้ทั้งชาติก็ได้ เราจะไปโกรธประชาชนแทนโกรธตัวเองไม่ได้ แก้วไม่หลุด ทางที่ดีเราบัญญัติศัพท์แล้ว ก็ต้องลองดูว่าเขาเข้าใจหรือเปล่า การบัญญัติศัพท์หรือการมีคำใหม่มีบ่อเกิดหลายทาง... ท่านทั้งหลายที่เป็นศัพท์บัญญัติกรก็เป็นบ่อเกิด... อีกบ่อเกิดก็คือสำนักข่าวต่างๆ ที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย อีกอย่างหนึ่งภาษาชาวบ้านหรือภาษาเด็กๆ... ซึ่งใช้กันด้วยความหมายพิเศษของหมู่คณะ บางทีก็ติดเหมือนกัน... อย่างคำว่าหล่อใช้กับคนสวยที่น่านรักน่าเกรงขาม ก็ว่าคนนั้นหล่อ เฉพาะผู้ชาย คำว่าหล่อนี้มาจากรูปหล่อ รูปหล่อก็หมายความว่ารูปร่างหน้าตาเหมือนรูปปั้นรูปหล่อ... แล้วกลายเป็นหล่อเฉยๆ คำว่าหล่อนี้ซึ่งจะติดเข้ามาในภาษา อีกหน่อยก็คงจะกลายเป็นภาษาที่ใช้ได้ แต่ว่าพูดถึงบัญญัติศัพท์ คำต่างๆ ที่มาจากคณะกรรมการประชาชนก็มาใช้ บางทีก็มาใช้อย่างผิดๆ ถูกๆ ไม่ใช่หน้าที่ของผู้บัญญัติศัพท์ที่จะโกรธ เพราะว่าเป็นผู้ทำผู้สร้างขึ้นมา ต้องทราบถึงผลสะท้อนที่จะมี...”^{๒๕}

อีกตอนหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า การบัญญัติศัพท์ก็ตาม กิจการใดก็ตาม ต้องมีเหตุผลที่สำคัญคือเพื่อให้คนเข้าใจซึ่งกันและกัน จะใช้อย่างไรก็ต้องให้มีความหมายชัดเจน ให้ตกลงกันให้ได้ คำศัพท์บัญญัติที่พูดยากหรือเข้าใจยากต่อไปก็อาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้ขึ้นได้^{๒๖}

^{๒๓} ศัพท์บัญญัติกร เป็นคำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติขึ้นเพื่อสื่อถึงนักบัญญัติศัพท์หลายคนที่ได้ร่วมโตะอภิปรายในครั้งนั้น คำนี้มีความหมายว่า ผู้บัญญัติศัพท์หรือผู้กำหนดคำใหม่

^{๒๔} เรื่องเดิม. หน้า ๕.

^{๒๕} เรื่องเดิม. หน้า ๑๑-๑๒.

^{๒๖} เรื่องเดิม. หน้า ๑๗-๑๘.

กระแสพระราชดำริดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพอันสูงส่งในทางภาษาศาสตร์ ทั้งทางด้านสรีรวิทยา จีวิทยา และวากยสัมพันธ์ในภาษา ซึ่งยากที่จะหาบุคคลใดเสมอเหมือน^{๒๗}

ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษาไทย

ดังได้กล่าวข้างแล้วในตอนต้นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถและทรงพิถีพิถันในการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้คำว่า “อุบัติเหตุ” ที่มาของคำว่า “รูปหล่อ” การใช้คำ “คนอง” แทนคำ slang และการสร้างคำ “ศัพท์บัญญัติกร” เพื่อล้อเลียนคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ เป็นต้น ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการทรงเลือกใช้คำและการสร้างสรรค์สำนวนโวหารที่แปลกใหม่ ก่อให้เกิดความฉงนสนเท่ห์ชวนให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและติดตาม

“โครงการโรงเรียนพระดาบส” หมายถึง แนวพระราชดำริในการวางรูปแบบการศึกษาออกระบบ โดยถือตามแบบโบราณที่ให้โอกาสแก่ผู้มีความประสงค์ที่จะพัฒนาความรู้ไปฝากตัวกับอาจารย์เพื่อเล่าเรียนความรู้และอยู่รับการฝึกอบรมศิลปกรรมไปพร้อมกัน^{๒๘}

โครงการแก้มลิง หมายถึง โครงการผันน้ำส่วนเกินไปเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมหรือเพื่อรอใช้ประโยชน์ อันเป็นวิธีเดียวกับพฤติกรรมของลิงเวลากินกล้วยที่มักจะเก็บไว้ในกระพุ้งแก้มทั้งสองข้างก่อนแล้วค่อยกลืนในภายหลัง^{๒๙}

ก่อกวน เลี้ยงให้อ้วน โจมตี^{๓๐} เป็นกลุ่มคำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดขึ้นใช้กับกลวิธีและขั้นตอนในการทำฝนเทียม^{๓๑} ซึ่งทรงเริ่มศึกษาค้นคว้าเพื่อบรรเทา และขจัดความแห้งแล้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ทรงประสบความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ จนสามารถนำฝนเทียมมาบรรเทาความแห้งแล้งครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จึงทรงกำหนดกลวิธี และขั้นตอนในการทำฝนเทียมด้วยกลุ่มคำคือ **“ก่อกวน เลี้ยงให้อ้วน โจมตี”**

ก่อกวน คือ การโปรยสารเคมีบริเวณเหนือลมขึ้นไป ไกลจากจุดที่ต้องการให้ฝนตก ประมาณ ๔๐-๘๐ กิโลเมตร เพื่อให้เมฆก่อตัว

เลี้ยงให้อ้วน คือ การโปรยสารเคมีตามยอดเมฆและไหล่เมฆที่ก่อตัวขึ้นให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

โจมตี คือ การโปรยสารเคมีหยอดเข้าไปให้ฝนตก

^{๒๗} ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, สมาคม. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๑.

^{๒๘} สมศักดิ์ วิจารณ์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๑๐.

^{๒๙} เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๕.

^{๓๐} สมศักดิ์ วิจารณ์. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๘.

^{๓๑} ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ คณะรัฐมนตรีมีมติให้ใช้ชื่อ “ฝนหลวง” แทนคำว่า “ฝนเทียม”

นอกจากนี้ยังมี ถ้อยคำ วลี หรือประโยคที่ปรากฏในพระราชปรารภในโครงการ และพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรในวโรกาสต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ ทรงมีพระปรีชาสามารถในการเลือกใช้คำที่เรียบง่าย ด้วยความประณีตกะทัดรัด แต่มีความชัดเจนและมีความหมายลึกซึ้งชวนให้คิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ภาษาที่ทรงใช้ยังเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาได้อย่างสมบูรณ์ เป็นต้นว่า^{๓๒}

“ธรรมปราบธรรม”	“ป่าสามอย่างสี่ประโยชน์”
“แก่งดิน”	“การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก”
“สี่น้ำสามรส”	“เศรษฐกิจแบบพอเพียง”
“ขาดทุนคือกำไร”	“รู้รักสามัคคี”
“การที่จะทำโครงการอะไรจะต้องทำด้วยความรอบคอบและอย่าคาโตเกินไป”	
“หากว่าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่หรูหรา แต่ว่าจะไม่ล้มหรือถ้าล้ม มีอันตรายนี่ก็ไม่เสียมาก”	
“มีความจำเป็นที่จะถอยหลังเพื่อจะก้าวหน้าต่อไป”	
“ต้องสามัคคีกัน ต้องอย่าปิดขากันมากเกินไป” ๑๓๑	

ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านวาทศิลป์

ในพิธีการสำคัญต่างๆ ผู้กล่าวรายงานก็ดี หรือผู้เป็นประธานในพิธีก็ดี ส่วนใหญ่มักจะอ่านจากต้นฉบับที่มีผู้เตรียมเอาไว้ให้ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เช่นเดียวกัน พระบรมราชโองการ และพระราชดำรัสต่าง ๆ นั้นจะมีผู้ร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ เช่น การเสด็จฯ เปิดสถานที่สำคัญ การพระราชทานปริญญาบัตร ฯลฯ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องร่างพระราชดำรัสตอบหรือร่างพระบรมราชโองการถวาย แต่มิได้หมายความว่าทรงรับเอาตามที่มีผู้ร่างถวายเสมอไป เจ้าหน้าที่สำนักพระราชเลขานุการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะทราบที่ร่างขึ้นไปทูลเกล้าฯ ถวายแต่ละครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตกแต่งแก้ไขมาน้อยเพียงไร เพื่อให้เหมาะกับบรรยากาศและเหมาะสมกับเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น ถ้าไม่ทรงเป็นอัจฉริยะทางภาษา พระบรมราชโองการในโอกาสต่าง ๆ ก็คงจะไม่ถึงออกถึงใจอย่างที่ได้สดับกัน^{๓๓}

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในวโรกาสต่างๆ เป็นต้นว่า วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันขึ้นปีใหม่ โอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษา และโอกาสเสด็จในสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อเป็นการเสด็จอย่างไม่เป็นทางการ ทรงใช้หลัก

^{๓๒} สมศักดิ์ วิราพร. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๐.

^{๓๓} เรื่องเดิม.

วาทศิลป์อย่างครบถ้วน บางครั้งยังแทรกพระอารมณ์ขัน ดังเช่นเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีเป็นการส่วนพระองค์ ล้วนเหมาะแก่บุคคล โอกาส และสถานการณ์^{๓๔}

พระราชดำรัสที่เพียบพร้อมด้วยรสชาติทางด้านวรรณศิลป์มักจะเป็นพระราชดำรัสชนิดที่ใคร่ตนเองสดๆ ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล เล่าว่า

“คราวหนึ่งที่พระราชวังไกลกังวล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่ง (อย่างไม่เป็นทางการ) ตอนหนึ่งทรงใช้คำที่บัญญัติกันขึ้นใหม่ๆ แต่ยังไม่แพร่หลาย ผมจึงกราบทูลพระกรุณาไปว่า “ข้าพระพุทธเจ้าไม่เข้าใจ เหมือนกับคำใหม่ๆ อีกหลายคำ เช่น ทักยะ ระเบียบน เป็นต้น” ... ทอดพระเนตรเห็นคุณหญิงอัมพร มีสุข (ตอนนั้นดูเหมือนจะเป็นอธิบดีกรมวิชาการ) ยืนอยู่ห่างออกไป รับสั่งว่า “ไปเรียกคุณหญิงอัมพร มา” เมื่อคุณหญิงอัมพรเข้ามาเฝ้า จึงรับสั่งเข้าว่า “หะรินเขาบอกว่าเขาไม่เข้าใจศัพท์ของกระทรวงศึกษาฯ อธิบายให้เขารู้เรื่องหน่อย” แม้จะทรงยั่วด้วยทรงมีพระอารมณ์ขันแต่ก็มีความเป็นจริงเป็นจังอยู่...”^{๓๕}

อีกตอนหนึ่งพลอากาศเอกหะริน หงสกุล เล่าถึงพระอารมณ์ขันว่า

“พูดถึงพระอารมณ์ขันเกี่ยวกับภาษา ในสมัยหนึ่งรัฐบาลคณะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ออกคำขวัญว่า รัฐบาลไม่ขอให้ท่านรัดเข็มขัด แต่ขอให้ท่านประหยัด” ผมตามเสด็จไปต่างประเทศคราวหนึ่งเมื่อเครื่องบินใกล้จะลง นักบินเปิดสัญญาณ “โปรดรัดเข็มขัด” คงจะยังไม่ทันทอดพระเนตรเห็น ผมจึงเข้าไปกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรง “รัดเข็มขัด” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแยมพระสรวลแล้วตรัสว่า “ทำไมมาบอกให้รัดเข็มขัด ที่จริงต้องบอกให้ประหยัด”^{๓๖}

ทรงเชี่ยวชาญในด้านภาษาต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญวัยในประเทศสวีเดนและเดนมาร์ก ทรงศึกษาภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาละติน เมื่อใดพระองค์ทรงมีเวลาว่างแม้เพียงเล็กน้อย ก็ยังทรงตำราพระราชมหาราชและพระราชหฤทัยในงานสนุกเกี่ยวกับการใช้ภาษา เป็นต้นว่า การเล่นปริศนาอักษรไขว้ ซึ่งเป็นที่นิยมและเล่นกันในหมู่ชาวต่างประเทศ พระองค์ก็ทรงได้อย่างสบายไม่ลำบากในทางใช้ภาษาเลย^{๓๗} พระปรีชาสามารถในด้านการใช้ภาษาต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเริ่มเป็นที่ทราบกันทั่วไปเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประมุข

^{๓๔} ทวีสันต์ ลดาวัลย์, ม.ล. “พร้อมพระปรีชาญาณด้านภาษา”. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๖.

^{๓๕} พลอากาศเอกหะริน หงสกุล . “ตามรอยพระยุคลบาท ด้วยเอกราชทางภาษา”. เพ็ญพระพิริยะเกินจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐). หน้า ๑๕๑ – ๑๕๒.

^{๓๖} เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๒.

^{๓๗} ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค อ้างอิงใน “พระอัจฉริยภาพทางภาษาและหนังสือ” สารานุกรมไทยฉบับกาญจนาภิเษก. (กรุงเทพฯ : สำนักงานกลาง หอรัษฎาพิพัฒน์ฯ, มปป.) หน้า ๕๕.

ประเทศนั้น ๆ พระองค์ทรงสามารถรับสั่งภาษาต่างประเทศได้ถึง ๓ ภาษา คือภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน พระราชดำรัสที่เป็นทางการที่ทรงเตรียมเอง ร่างเอง และที่ทรงตอบโต้โดยจับพลันก็มีหลายครั้ง จนเป็นที่กล่าวขวัญกันมากทั้งในและนอกประเทศว่าพระราชดำรัสของพระองค์เป็นที่ประทับใจผู้มาต้อนรับ และสามารถชนะใจผู้ซึ่งไม่หวังดีจนยอมแพ้โดยคุณธิภาพ^{๓๘}

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบความสำเร็จอย่างสูงในการทรงมีพระราชดำรัสทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ นายอภิรักษ์ จันทวิมล เล่าถึงพระปรีชาสามารถทางด้านภาษากว่าสุนทรพจน์ในโอกาสต่างๆ ซึ่งบางครั้งพระองค์ทรงมีโอกาสเตรียมพระราชดำรัสล่วงหน้า แต่หลายครั้งก็ต้องทรงกล่าวโดยไม่มีโอกาสเตรียมพระองค์ เพราะไม่มีในหมายกำหนดการมาก่อน ดังนี้

“ ภายในเวลา ๑๘ วันของการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึง ๒๗ ครั้ง เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส แล้วแต่ที่ไหนและโอกาสใด บางครั้งก็รับสั่งสด ๆ เพราะไม่ทรงมีเวลาเตรียม ไม่มีในหมายกำหนดการ”^{๓๙}

ตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาเยอรมันซึ่งเป็นที่ประทับใจ ได้รับการบอกกล่าวเล่าถึงมาโดยตลอด ได้แก่เมื่อครั้งเสด็จสถาปนากองการดนตรีแห่งกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เพื่อทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาและการแต่งตั้งเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบัน “เพียร์ มูสิก อุนดี คาร์สเทลแลนด์ คุณส์ท อินเวียน” โอกาสนั้นทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาเยอรมัน ทรงได้รับการปรบมือกราวใหญ่ท่ามกลางความชื่นชมยินดี^{๔๐}

ส่วนหลักฐานที่แสดงว่าทรงเชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษนั้นมีเป็นอันมาก ตัวอย่างเช่นครั้งที่พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษในรัฐสภาของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง “ในระหว่างที่มีพระราชดำรัสนั้น ทั้งสมาชิกรัฐสภาตลอดจนประชาชนที่เข้าไปฟังได้ปรบมือ หรือหัวเราะโห่ร้องแสดงความพอใจในถ้อยคำแห่งพระราชดำรัสถึง ๑๗ ครั้งด้วยกัน ซึ่งทางรัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นสถิติที่หาผู้เปรียบได้ยาก และมีได้เคยมีมานานแล้ว เมื่อจบพระราชดำรัสแล้ว ผู้ที่อยู่ในที่นั้น ตลอดจนประชาชนคนฟังได้ลุกขึ้นยืนปรบมือโห่ร้องแสดงความชื่นชมยินดีอยู่เป็นเวลานานกว่าหนึ่งนาที อันเป็นเหตุการณ์ซึ่งไม่ปรากฏบ่อยครั้งนักในรัฐสภาของสหรัฐอเมริกา”^{๔๑}

^{๓๘} ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์. “พร้อมพระปรีชาญาณด้านภาษา”. เพ็ญพระพิริยะเก็นจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สยามภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐). หน้า ๑๕๕.

^{๓๙} อภิรักษ์ จันทวิมล. “เกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านอักษรศาสตร์”. เพ็ญพระพิริยะเก็นจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สยามภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐). หน้า ๑๕๘.

^{๔๐} เรื่องเดิม.

^{๔๑} พระองค์เจ้าวิภาวดี รังสิต ทรงบรรยาย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ อ้างถึงใน อภิรักษ์ จันทวิมล. “เกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านอักษรศาสตร์”. เรื่องเดิม. หน้า ๑๕๘.

จากหลักฐานเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว จึงสรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นเลิศทางด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ ทรงสามารถกล่าวสุนทรพจน์ทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน ได้อย่างยอดเยี่ยม “... ไม่มีประมุขของประเทศใดๆ ในโลกที่สามารถทำได้ อย่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา” ^{๔๒}

ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาคณิตกรรม ^{๔๓}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถทางการช่างมากมายหลายด้าน เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานด้านวิศวกรรมแหล่งน้ำ งานด้านแผนที่ งานด้านวิศวกรรมเกษตร หรืองานด้านวิทยุสื่อสาร ทั้งนี้เพราะทรงสนพระทัยใฝ่รู้ และทรงศึกษาอย่างจริงจัง ลึกซึ้งในการค้นคว้าวิจัย เพื่อการพัฒนาในทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การเกษตร การชลประทาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์

๑. ทรงสนพระราชหฤทัยและศึกษาคณิตกรรมด้วยพระองค์เอง

กล่าวเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ทรงเห็นความสำคัญและประโยชน์อย่างยิ่ง ทรงสนับสนุนการค้นคว้าในทางวิทยาการคอมพิวเตอร์หรือคณิตกรรม จะเห็นได้จากความสนพระราชหฤทัยของพระองค์เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรเทคโนโลยีในงานแสดงวิชาการ ของมหาวิทยาลัย และสถาบันเทคโนโลยีต่างๆ พระองค์ทรงสนพระทัยเรื่องคณิตกรรมและทรงใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ตรงกันข้ามกับผู้บริหารระดับผู้ใหญ่มากมายไม่น้อยที่มักจะไม่ค่อยกล้าลงมือใช้คอมพิวเตอร์ เพราะ “กลัว” คอมพิวเตอร์บ้าง หรือ “กลัวขายน้้า” ผู้ได้บังคับบัญชาบ้าง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับทรงเป็นแบบฉบับของผู้บริหารที่ทันสมัย เพราะมิได้ทรงกลัวคอมพิวเตอร์ แต่ทรงกล้าที่จะศึกษาและสำรวจประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ ทั้งยังทรงสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ^{๔๔} พระองค์ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการพิมพ์ งานทรงพระอักษรส่วนพระองค์ และทรงเก็บงานเหล่านี้เป็นเรื่องราว มาปะติดปะต่อกัน จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจ และบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ เช่น เรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ เป็นต้น ^{๔๕}

^{๔๒} เรื่องเดิม.

^{๔๓} คณิตกรรม เป็นศัพท์บัญญัติของอนุกรรมการบัญญัติศัพท์คอมพิวเตอร์ของราชบัณฑิตยสถาน

^{๔๔} ครรชิต มาลัยวงศ์. “ในหลวงกับคอมพิวเตอร์” พระร่มเกล้าของชาวไทย. (กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๕). หน้า ๕๒๐.

^{๔๕} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “ในหลวงกับคอมพิวเตอร์.” พระราชอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : kanchanapisek.or.th/ (17 Dec.2001).

๒. ทรงสามารถใช้เครื่องคิดเลขจัดทำโน้ตเพลงพระราชนิพนธ์

ความเป็นมาที่พระองค์จะได้เริ่มทรงใช้คอมพิวเตอร์นั้น ม.ล.อัศนี ปราโมช องคมนตรี ได้เล่าว่าเป็นเพราะ ม.ล.อัศนี สังเกตเห็นว่าพระองค์ต้องทรงตราพระราชวรกาย และทรงเหน็ดเหนื่อยมากในการคัดลอกโน้ตดนตรีที่ได้ทรงเรียบเรียงไว้ออกพระราชทานแก่ให้แก่นักดนตรี และโน้ตแต่ละตัวแต่ละบรรทัดนั้นต้องคัดลอกด้วยพระหัตถ์อย่างคร่ำเคร่ง ม.ล.อัศนี ได้เคยทราบว่าคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล หรือที่เรียกว่าเครื่องพีซี (Personal Computer) ในปัจจุบันสามารถใช้บันทึกโน้ตเพลงและพิมพ์ออกมาได้ด้วย ดังนั้น ม.ล.อัศนี จึงดำริที่จะจัดหาคอมพิวเตอร์ดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ให้ทรงใช้เป็นเครื่องมือในการคัดลอกโน้ต ต่อมา ม.ล.อัศนี ปราโมช ก็ตกลงใจซื้อคอมพิวเตอร์แมคอินทอชพลัส อันเป็นเครื่องที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ^{๕๖} คุณสมบัติพิเศษอย่างหนึ่งของเครื่องนี้คือสามารถเก็บและพิมพ์โน้ตเพลงได้ การเรียนรู้และใช้งานก็ไม่ยาก ทั้งยังอาจเชื่อมต่ออุปกรณ์พิเศษสำหรับเล่นดนตรีตามโน้ตเพลงที่เก็บไว้ได้ด้วย ม.ล.อัศนี ปราโมช เล่าว่า

“เรื่องคอมพิวเตอร์นี้ พระองค์ท่านเคยมีรับสั่งว่าไม่รู้เรื่อง แต่ผมเห็นแมคอินทอช นั้นใช้ง่าย จึงนำมาทูลเกล้าฯ ถวายท่าน ก็ปรากฏว่าพระองค์ท่านสนพระทัยดี พระองค์ท่านทรงละเอียดมาก เมื่อทรงรับเครื่องไว้แล้วก็ทรงเริ่มศึกษาวิธีใช้งานต่าง ๆ อย่างจริงจังด้วยพระองค์เอง... ไม่มีใครไปสอนหรือแนะนำพระองค์ท่าน ยกเว้นนายตำรวจสื่อสารท่านหนึ่งที่ปฏิบัติงานบางอย่างถวาย”^{๕๗}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ดังกล่าวในการทรงดนตรี โดยทรงใช้ชุดคำสั่งสามชุด คือ Concertware, Deluxe Music Construction และ Professional Composer ซึ่งสามารถใช้ร่วมกับอุปกรณ์ MIDI Interface สำหรับต่อร่วมกับอเล็กทรอนิกส์ออร์แกน^{๕๘}

๓. ทรงประดิษฐ์แบบตัวอักษรไทย

การสนพระราชหฤทัยในด้านต่างๆ อย่างละเอียดและจริงจังนั้น เป็นพระอุปนิสัยสำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดพระองค์ท่านต่างทราบเป็นอย่างดี เมื่อครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรนิทรรศการเทคโนโลยีที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง นั้น ได้ทรงซักถามเกี่ยวกับงานโครงการต่างๆ อย่างสนพระราชหฤทัยจริงจัง ศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช ชัยพงษ์ แห่งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง เล่าว่า

“ทางสถาบันมีโครงการถวายให้ทอดพระเนตรหลายเรื่อง เรื่องหนึ่งเป็นระบบแปลภาษาไทย-ญี่ปุ่น และไทย-อังกฤษ เมื่อท่านทรงฟังคำรายงานแล้ว ท่านก็ทรงซักว่า ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นมีกี่ชนิด และ

^{๕๖} เรื่องเดิม. หน้า ๕๒๑.

^{๕๗} ม.ล. อัศนี ปราโมช. อ้างถึงใน วรรชิต มัลลขวงศ์. เรื่องเดิม. หน้า ๕๒๑.

^{๕๘} “พระปรีชาสามารถในภาษาประดิษฐ์”. พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด.

การแสดงตัวอักษรบนจอภาพและที่พิมพ์บนเครื่องพิมพ์นั้นใช้รูปแบบอักษรที่เรียกว่า ฟอนต์ (font) แบบไหน จัดเรียงเป็นตารางก็จุด คำถามอย่างนี้พวกเราไม่คิดว่าพระองค์ท่านจะทรงทราบนำมาซ้มาได้”^{๔๙}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องอักษรคอมพิวเตอร์ หรือฟอนต์ (Font) หลังจากที่พระองค์ได้ทรงศึกษาและใช้คอมพิวเตอร์ทำโน้ต คือเมื่อประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ และทรงทดลองใช้ชุดคำสั่ง Fontastic และ Resource Editor ในการจัดรูปแบบตัวอักษร และทรงใช้ Mac Writer ในการทรงพระอักษร^{๕๐} เมื่อประมาณเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ต่อมาได้มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องคอมพิวเตอร์ IBM PC Compatible ทรงสนพระทัยศึกษาเพื่อพัฒนา Software ต่างๆ และได้สร้างชุดคำสั่งใหม่ๆ ขึ้นมา ทรงปรับปรุง Software ใหม่ขึ้นใช้ และทรงแก้ซอฟต์แวร์ในเครื่อง เช่น ชุดคำสั่งภาษาไทย CU WRITER ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์^{๕๑} ทรงประดิษฐ์รูปแบบตัวอักษรไทยเพื่อแสดงผลบนจอภาพคอมพิวเตอร์และเครื่องพิมพ์สำหรับใช้ส่วนพระองค์ อักษรไทยที่ทรงประดิษฐ์มีหลายแบบ เช่น แบบจิตรลดา แบบภูพิงค์ ฯลฯ ทรงสนพระทัยประดิษฐ์อักษรขนาดใหญ่ที่สุดจนถึงขนาดเล็กที่สุด ทุกแบบล้วนมีลักษณะงดงาม นอกจากนี้ยังตั้งพระทัยในการประดิษฐ์อักษรภาษาอื่นๆ เพิ่มขึ้น เช่น อักษรภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น^{๕๒}

๔. ทรงสร้างสรรค์ชุดคำสั่งแสดงอักษรอินเดียโบราณ

เนื่องจากรูปแบบตัวอักษรไทยนั้นจัดทำไม่ยากนัก เพราะตัวอักษรแต่ละตัวมีลักษณะตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันจึงมีนักคอมพิวเตอร์จำนวนไม่น้อยแข่งขันกันจัดทำรูปแบบตัวอักษรไทยแบบต่างๆ สำหรับใช้ในคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปพิมพ์เอกสารได้อย่างสวยงาม ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์ในหนังสือทั่วไปนี้มีลักษณะต่างกัน รูปแบบตัวอักษรแต่ละชุดนั้น มีชื่อต่างๆ ตามแต่ผู้คิดรูปแบบจะตั้งชื่อให้^{๕๓} แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหันมาศึกษาการใช้คอมพิวเตอร์แสดงตัวอักษรเทวนาครี บนจอภาพ ทั้งๆ ที่รูปแบบตัวอักษรเทวนาครี ซึ่งเป็นอักษรอินเดียโบราณหรือที่ทรงเรียกว่า “ภาษาแขก” จัดทำได้ยากกว่าตัวอักษรภาษาไทย เพราะตัวอักษรเทวนาครีนั้น รูปแบบไม่คงที่ เวลาอักษรบางตัวควมมากับอักษรตัวอื่นแล้ว ตัวอักษรสองตัวนั้นจะผนวกรวมเป็นตัวเดียวกัน คือ นำส่วนหนึ่งของอักษรนำมาต่อรวมกับอีกส่วนหนึ่งของอักษรตาม เกิดเป็นอักษรใหม่ขึ้นคล้ายกับตัวอักษรภาษาฮินดีของอินเดียในปัจจุบัน ศาสตราจารย์

^{๔๙} ศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช ชัยพงษ์. อ้างถึงใน เรื่องเดิม. หน้า ๕๒๒.

^{๕๐} “พระปริชาสามารถในภาษาประดิษฐ์” หน้า ๑๐๑.

^{๕๑} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศฯ. เรื่องเดิม.

^{๕๒} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศฯ. เรื่องเดิม.

^{๕๓} เช่น ตัวอักษรแบบกรุงเทพ จันทบุรี นริศรา ปักยิม พระปฐม พงมาน พรรณพิลาศ

ของสถาบันเทคโนโลยีแห่งอินเดียที่เมืองคานนบุรี ซึ่งทำการวิจัยเกี่ยวกับการทำตัวอักษรภาษาฮินดีบนจอภาพคอมพิวเตอร์ ก็ยังกล่าวว่าการทำตัวอักษรแบบนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายเลย^{๕๔}

แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงคิดวิธีแสดงตัวอักษรเทวนาครีบนจอคอมพิวเตอร์ได้ โดยทรงเริ่มสร้างตัวอักษรเทวนาครีเมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงศึกษาตัวอักษรเทวนาครีด้วยพระองค์เองจากพจนานุกรมและตำราภาษาสันสกฤต และทรงสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีสันสกฤต เช่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และท่านองคมนตรี ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ ซึ่งจะต้องตรวจสอบตัวอักษรที่ทรงสร้างขึ้น เมื่อครั้งที่พระองค์ท่านเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรคอมพิวเตอร์ที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ทรงมีรับสั่งด้วยพระอารมณ์ขันว่า “มีรางวัลใหม่ ถ้าทำภาษาแขกเสร็จแล้ว จะมาเอารางวัล”^{๕๕}

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอดพระเนตรงาน “จุฬาริชาการ” ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐^{๕๖} ครั้งนั้นพระองค์ได้ทรงนำชุดคำสั่งสำหรับตัวอักษรเทวนาครีออกแสดงเป็นครั้งแรก โดยมีสัญลักษณ์ (phonetic symbols) กำกับด้วย พระองค์ได้ทรงสาธิตให้อาจารย์และนิสิตที่ตามเสด็จได้ชมโดยได้ทรงอธิบายลักษณะของตัวอักษรและการใช้งาน พร้อมกับได้ทรงพิมพ์ชื่ออาจารย์และพระนามของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ให้ได้ชมด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้^{๕๗}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิริราช นวवंश
सम्जाय्
कम्ता
सिरिन्दरदेवरतनसुता
sirindharadevaratanasutā
สิรินธรเทพรัตนสุดา

^{๕๔} วรรณคดี มัลลย์วงศ์. เรื่องเดิม. หน้า ๕๒๒.

^{๕๕} สถาบันราชภัฏนครสวรรค์. “ตัวอย่างอักษรเทวนาครี” คุรุภาษาไทยของแผ่นดิน. (นครสวรรค์: สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๒). หน้า ๒๔๒.

^{๕๖} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ. เรื่องเดิม.

^{๕๗} สถาบันราชภัฏนครสวรรค์. เรื่องเดิม. หน้า ๒๔๒.

เหตุที่พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในตัวอักษรเทวนาครีนั้น เป็นเพราะทรงศึกษาข้อธรรมะใน พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังลึกซึ้ง การที่ทรงศึกษาตัวอักษรเทวนาครีก็เพื่อเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจทาง ด้านอักษรศาสตร์และการเข้าใจหัวข้อธรรมะนั้นเอง นับว่าพระองค์ทรงมีพระวิจรรณญาณที่ลึกซึ้งยิ่งนัก เพราะคำสอนและข้อธรรมะในพระพุทธศาสนานั้น เดิมทีก็เกิดและเผยแพร่มาจากประเทศอินเดีย เมื่อกาล เวลาผ่านไปบรรดาธรรมะที่ลึกซึ้งและยากแก่ความเข้าใจก็อาจจะถูกตีความผันแปรบิดเบือนไปได้ แม้จะมีการบันทึกคำสั่งสอนไว้ในพระไตรปิฎกก็เป็นเรื่องสมัยหลังซึ่งอาจคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้า ลึกลงไปถึงภาษาอินเดียโบราณก็น่าจะได้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะชัดเจนกระจ่างมากขึ้น^{๕๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้ประโยชน์ในการศึกษาตัวอักษรเทวนาครีเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากบทพระ ราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ที่บางตอนทรงนำอักษรเทวนาครีมากำกับข้อความในชาดกเฉพาะที่เป็น คำ “อรรถ” ซึ่งพระองค์ทรงต้องการอธิบายให้ชัดเจนและเน้นเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น^{๕๙}

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า เอวํ คเต ความว่า ในท้วงน้ำ
ซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ คือในมหาสมุทรทั้งลึกทั้งกว้าง. บทว่า
ธมฺมวายามสมฺปนฺโน ความว่า ประกอบด้วยความพยายามอันชอบ
ธรรม. บทว่า กมฺมฺนา นาวสีทลล ความว่า ท่านไม่จมลงด้วยกิจ
คือความเพียรของบุรุษของตน. บทว่า ยตุถ เต ความว่า ใจของ
ท่านยินดีในสถานที่ใด ท่านจงไปในสถานที่นั้นเถิด.

एवं गते

धम्मवಾಯामसम्पन्โน

कम्पुना नावसीदसि

यत्थ ते

๕. ทรงปรุง ส.ค.ส.พระราชทานประชาชน

นอกจากทรงศึกษาเรื่องรูปแบบและออกแบบตัวอักษร การใช้คอมพิวเตอร์ในการทรงพระอักษร และบันทึกพระราชนิพนธ์ต่างๆแล้ว ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือการที่ทรงใช้คอมพิวเตอร์สร้างสรรค์ ส.ค.ส. พระองค์ทรงเริ่มใช้เครื่องคอมพิวเตอร์นำพระพร ส่งท้ายปีเก่า...๒๕๑๘ ส.ค.ส.๒๕๑๘...รับปีใหม่ โดยทรงใช้เนื้อเพลง “เราสู้” และทรงพระราชนิพนธ์คำแปลเป็นภาษาอังกฤษกำกับไว้ด้วยในแต่ละตอน ต่อมาทรงสร้างสรรค์ ส.ค.ส. ๒๕๒๑ โดยทรงนำคำประพันธ์ที่มีหัวข้อว่า “นักรบใด ใจมั่น พลันเริงรำ” จากพระราชนิพนธ์ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” และทรงใช้พระนามแฝงว่า “ก.ส.ธ ปรุ/ส่ง” ทรงส่ง

^{๕๘} เครือข่ายกาญจนาภิเษก. หน้า ๕๒๓.

^{๕๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระมหาชนก. หน้า ๘๖.

ทางโทรสาร (Telex)^{๖๐} เพื่อพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่ทุกเหล่าทุกหน่วย ต่อมาในปี ๒๕๒๕ พระองค์ทรงใช้แบบตัวอักษรที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นเองและทรงใช้ “ก.ศ.ศ. ปรุ” เป็น ส.ค.ศ. ๒๕๓๐ ถึงเจ้าหน้าที่และสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง^{๖๑}

ต่อมาเมื่อปี ๒๕๓๑ ทรงเริ่มใช้คอมพิวเตอร์ “ปรุ” คำอวยพรปีใหม่เพื่อพระราชทานแก่บรรดาทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติภารกิจอยู่ ณ ที่กัณดาร และประชาชนทุกคน และปีต่อๆ มาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทาน ส.ค.ศ. ที่ทรงปรุจากเครื่องคอมพิวเตอร์แก่พสกนิกรเป็นประจำตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ส.ค.ศ.คอมพิวเตอร์พระราชทานเหล่านี้ล้วนมีคุณค่ามหาศาล ดังนั้นทุกปีประชาชนต่างก็เฝ้ารอคอยที่จะได้รับพระราชทาน ส.ค.ศ. มาเป็นมิ่งมหามงคล และเป็นแนวปฏิบัติในการครองชีวิต ครองเรือน และครองงาน ข้อความใน ส.ค.ศ. แต่ละปีล้วนมีสาระอันลึกซึ้ง^{๖๒} ดังตัวอย่างต่อไปนี้^{๖๓}

Happy Old Year, Happy Today, Happy New Year

สวัสดิ์ปีใหม่ ๒๕๓๑

วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวันที่หนึ่ง เดือนก็มา

ถ้าเป็นเดือนธันวา วันเดือนไป ปีใหม่ก็มา

วันเดือนปี จะไปจะมา เขาก็สวัสดิ์ เขาก็ดี

เราชอบสุขสวัสดิ์ ทุกวิทุกวัน ทุกเดือนทั้งขึ้นทั้งแรม

เราคิดดีทำชอบตลอดปี ก็เหมือนวันเดือนปี

จะไปจะมา เราก็จสวัสดิ์ เราก็จดี

ขอจงมีความสุขความเจริญ

ส.ค.ศ.ปี ๒๕๓๑

^{๖๐} พระองค์ทรงสนพระทัยเรื่อง Telex มากและสิ่งหนึ่งที่ไม่เคยทรงขาดคือ การพระราชทานพรปีใหม่ นอกจากจะทรงมีกระแสพระราชดำรัสพระราชทานพรปีใหม่แก่พสกนิกรไทยทางวิทยุ และโทรทัศน์ทุกแห่งแล้ว พระองค์ท่านยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพรทางเทเล็กซ์สม่ำเสมอ ข้อมูลได้จากบทความในหนังสือ

๑) การสื่อสารแห่งประเทศไทย. พระราชอัญชลีภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการสื่อสาร (เนื่องในวันสื่อสารแห่งชาติ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๐). กรุงเทพฯ : วิสคอมเซ็นเตอร์. ๒๕๓๐.

๒) หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. ไทยคมกับการศึกษาได้รับพระบารมี. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๓๑.

^{๖๑} สถาบันราชภัฏนครสวรรค์. เรื่องเดิม. หน้า ๒๕๑-๒๕๓.

^{๖๒} ส.ค.ศ.พระราชทานปีต่างๆ ได้รวบรวมไว้ในภาคผนวก

^{๖๓} สถาบันราชภัฏนครสวรรค์. เรื่องเดิม. หน้า ๒๕๔.

ทรงสนับสนุนการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์^{๖๔}

พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพื่อการพระพุทธศาสนา ในฐานะที่ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกนั้น พระองค์ได้ทรงสนับสนุนโครงการ “พระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์”^{๖๕} ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๑,๔๗๒,๕๐๐ บาท ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔ ให้มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโครงการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถา ต่อเนื่องจากโครงการพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์เดิมที่มหาวิทยาลัยมหิดลพัฒนาเสร็จแล้ว และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสรัชมงคลาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับคอมพิวเตอร์นี้ด้วยพระองค์เอง ทรงเห็นว่าควรจะได้รวบรวมเอาชุดอรรถกถาและฎีกาเข้าไว้ด้วยกัน จึงทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยและพระราชวิจารณ์ในการออกแบบโปรแกรมสำหรับใช้ในการสืบค้นข้อมูล พระราชกรณียกิจนี้เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต เพราะโครงการพระราชดำรินี้เป็นส่วนสนับสนุนอย่างสำคัญ ที่ทำให้การศึกษาพระไตรปิฎกและชุดอรรถกถาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ อีกทั้งรวบรวมเนื้อหาไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับเป็นการใช้วิทยาการอันก้าวหน้าทางคอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

สำหรับโครงการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อการศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถาตามพระราชดำรินี้ ได้พัฒนาแล้วเสร็จในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๔ ในชื่อ BUDSIR IV โดยพัฒนาต่อเนื่องจากโปรแกรม BUDSIR^{๖๖} มาจากคำว่า Buddhist Scriptures Information Retrieval

สำหรับประวัติของ BUDSIR นั้น BUDSIR I สามารถค้นหาคำทุกคำ ศัพท์ทุกศัพท์ ทุกวลี ทุกพุทธวจนะ ที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก จำนวน ๔๕ เล่ม หรือข้อมูลมากกว่า ๒๔.๑ ล้านตัวอักษร ที่ได้รับการบันทึกในคอมพิวเตอร์ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์

BUDSIR II พัฒนาแล้วเสร็จในเดือนกันยายน ๒๕๓๒ ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกอักษรโรมัน สำหรับการเผยแผ่ไปยังต่างประเทศ BUDSIR III ได้รับการพัฒนาขึ้นอีกในเดือนเมษายน ๒๕๓๓ เพื่องานสืบค้นที่มีความซับซ้อน

^{๖๔} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศฯ. เรื่องเดิม.

^{๖๕} โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศฯ. เรื่องเดิม. รวบรวมและเรียบเรียงจาก

- ๑) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.วารสารภาษาปริทัศน์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ ภาคปลายการศึกษา ๒๕๓๐.
- ๒) ศุภชัย ตั้งวงศ์สานต์. ในหลวงกับงานพระไตรปิฎกฉบับ คอมพิวเตอร์. เอกสารสำเนา.
- ๓) องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. อนุสาร อ.ส.ท. ธันวาคม ๒๕๓๑.
- ๔) ออฟฟิศ เทคโนโลยี. ในหลวงกับงานไอที. ธันวาคม ๒๕๓๗.

^{๖๖} อ่านออกเสียงว่า บุคเซอร์

สำหรับ BUDSIR IV นี้ ได้รวบรวมพระไตรปิฎกและอรรถกถา/ฎีกา รวมทั้งคำภีร์ทุกเล่มที่ใช้ศึกษาหลักสูตรปริยัติธรรม นอกจากนี้ยังรวม version ที่เป็นอักษรโรมันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งมีขนาดข้อมูลรวม ๑๑๕ เล่ม หรือประมาณ ๔๕๐ ล้านตัวอักษร นับเป็นพระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับคอมพิวเตอร์ที่สมบูรณ์ที่สุดในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดล ยังได้พัฒนาโครงการดังกล่าวเพิ่มเติม โดยบันทึกพระไตรปิฎกและอรรถกถา ลงบนแผ่น CD-ROM แล้วเสร็จในเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๗ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกอย่างมากต่อผู้ที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก ไม่ว่าจะเป็นชาวไทย หรือชาวต่างประเทศ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๓๘

ทรงได้รับการยกย่องเป็น “มหाराชนักคอมพิวเตอร์”

ในด้านการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์นี้ อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอยู่แนวหน้าของกลุ่มที่ตามทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทรงเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี เป็นผู้ที่ไม่กลัวความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความพร้อมที่จะทดลองประเมินคุณค่า กล่าวลองใช้ด้วยตัวเอง และแนะนำคนอื่นให้รู้ประโยชน์และโทษภัยของเทคโนโลยีนั้นๆ ได้ด้วยสายพระเนตรที่เป็นธรรมและทรงเห็นการณ์ไกล นับเป็นโชคลีที่วิเศษที่สุดของชาวไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในด้านต่างๆ ดังกล่าวอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในส่วนที่เกี่ยวกับการที่ทรงศึกษาและใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดี ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับจัดทำและบันทึกโน้ตเพลงก็ดี ทรงคิดค้นสร้างชุดคำสั่งคอมพิวเตอร์เพื่อการประมวลผลข้อมูลต่างๆ ด้วยพระองค์เองก็ดี ทรงประดิษฐ์รูปแบบตัวอักษรไทยที่มีลักษณะงดงามเพื่อแสดงผลบนจอภาพคอมพิวเตอร์ และเครื่องพิมพ์ก็ดี ทรงใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกพระราชกรณียกิจต่างๆ ก็ดี ทรงติดตั้งเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์เพื่อสนับสนุนพระราชภารกิจด้านต่างๆ ก็ดี ทรงประดิษฐ์ ส.ค.ส. ด้วยคอมพิวเตอร์แล้วทรงเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนเพื่อทรงอวยพรแก่ปวงชนชาวไทยก็ดี และทรงสนับสนุนการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ก็ดี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นหลักฐานสนับสนุนที่มากเกินพอว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคู่ควรกับพระราชสมัญญานามที่พสกนิกรไทยทั้งหลายพร้อมใจกันน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายว่า “มหाराชนักคอมพิวเตอร์”^{๖๗} โดยแท้

^{๖๗} “พระปรีชาสามารถในภาษาประดิษฐ์”. พระมหากรุณาธิคุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๕. หน้า ๓๐๒.

ตอนที่ ๒

พระปรีชาสามารถทางการสร้างสรรค์วรรณกรรม

ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางการสร้างสรรค์วรรณกรรมทุกประเภท ทั้งที่เป็นวรรณกรรมร้อยแก้ว วรรณกรรมร้อยกรอง กวีวรรณกรรม และวรรณกรรมแปล ทั้งจากภาษาอื่นมาเป็นภาษาไทย และจากภาษาไทยเป็นภาษาอื่น ล้วนเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีคุณค่าควรแก่การอ่าน การศึกษา และการวิเคราะห์เพื่อรับอรรถรสและสุนทรียรส ซึ่งมีอยู่อย่างพร้อมมูลในบทพระราชนิพนธ์ทุกชิ้น

วรรณกรรมพระราชนิพนธ์ที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในฉบับเดียวกัน คือ **บทพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหานก** ซึ่งในภาคภาษาอังกฤษมีชื่อว่า **The Story of Mahajanaka** นับว่าเป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงและสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านรูปแบบทางบรรณลักษณะ รูปแบบของคำประพันธ์ คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ และสารัตถภาพ ตลอดจนด้านศิลปประยุกต์ และนวัตกรรมประยุกต์วิทยา ล้วนมีอยู่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน เป็นที่มหัศจรรย์ยิ่งนัก

ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมแปล

ทางการแปลวรรณกรรมนั้นกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงเลือกแปลเรื่องสำคัญที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย หรือเรื่องที่จะเป็นคุณค่าแก่การดำรงชีวิตของพสกนิกรและการบริหารบ้านเมืองอย่างแท้จริง พระราชนิพนธ์แปลทุกเรื่องทำให้ผู้อ่านได้รับสาระอันเป็นคุณค่าแก่การดำเนินชีวิต นอกเหนือไปจากสุนทรียรสอันเกิดจาวรรณศิลป์

วรรณกรรมพระราชนิพนธ์แปลที่สำคัญซึ่งได้รับการพิมพ์เผยแพร่แล้ว ได้แก่^{๖๔}

๑) นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

ทรงแปลจากเรื่อง A Man Called Intrepid ของ William Stevenson

๒) ตีโต

ทรงแปลจากเรื่อง Tito ของ Philis Auty

๓) ผันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง

ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “No Need for Apocalypse” ในนิตยสาร

The Economist ฉบับ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๖๔} สมศักดิ์ วิราพร, บรรณาธิการ. **สรรพศิลป์ศาสตราธิราช**. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒) หน้า ๑๑๖ – ๑๑๗.

- ๔) เศรษฐศาสตร์ตามนัยของพระพุทธศาสนา บทที่ ๔ เล็กศิรส์โต
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Small Is Beautiful” ของ E.F.Schumacher
- ๕) จากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Radio Peace and Progress” ในนิตยสาร Intelligence Digest ฉบับ ๑ เมษายน ๒๕๑๘
- ๖) การลึบหน้าของมาร์กซิสต์
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “The Marxist Advance” ของ Special Brief
- ๗) รายงานตามนโยบายคอมมิวนิสต์
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Following the Communist Line”
- ๘) รายงานจากลอนดอน
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “London Report” ในนิตยสาร Intelligence Digest : Weekly Review ฉบับ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๘
- ๙) ประเทศจีนอยู่ยง
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Eternal China” “ ในนิตยสาร Intelligence Digest : Weekly Review ฉบับ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๑๘
- ๑๐) ทศนะนำอัครรย์จากชิลีหลังสมัยอัลเลนเด
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Surprising Views from a Post – Allende Chile” ในนิตยสาร Intelligence Digest : Weekly Review ฉบับ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘
- ๑๑) เขาว่าอย่างนั้น เราก็ออย่างนั้น
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Sauce for the Gander” ในนิตยสาร Intelligence Digest : Weekly Review ฉบับ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘
- ๑๒) จีนแดง : ตัวเหยี้ยค้ายาเสพติดแห่งโลก
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Red China : Drug Pusher to the World” ในนิตยสาร Intelligence Digest : Weekly Review ฉบับ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘
- ๑๓) วีรบุรุษตามสมัยนิยม
ทรงแปลและเรียบเรียงจากเรื่อง “Fashion in Heroes” ของ George F. Will ในนิตยสาร Newsweek ฉบับ ๖ สิงหาคม ๒๕๒๒

ทรงสร้างสรรค์และส่งเสริมคีตวรรณกรรม^{๖๙}

๑. ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเพลง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงได้รับการยกย่องทั่วโลกว่า ทรงเป็นคีตกวี ผลงานเพลงพระราชนิพนธ์เป็นที่ยอมรับถึงความไพเราะที่มีเอกลักษณ์พิเศษไม่เหมือนเพลงของผู้ใด พระราชอัจฉริยภาพด้านดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรากฏก้องในนานาประเทศ นับตั้งแต่เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสาธารณรัฐออสเตรียอย่างเป็นทางการในปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ สถาบันการดนตรีและศิลปะแห่งกรุงเวียนนา (Die Akademie für Musik und Darstellende Kunst in Wien) ได้ทูลเกล้า ถวายตำแหน่งอันทรงเกียรติสูงส่งยิ่งนั่นคือ สมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบันอันเก่าแก่แห่งนี้ เนื่องจากพระปรีชาสามารถในการพระราชนิพนธ์ดนตรีเป็นที่ปรากฏ และนิยมชื่นชมอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนชาวออสเตรีย จนกระทั่งวงดุริยางค์ นีเคอร์ เอสเตอร์ไรซ์ โทนคันส์เลอร์ (Nieder Osterreich Tonkünstler) ได้ัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ ชุด “มโนราห์” “สายฝน” “ขามเย็น” “มาร์ชราชนาวิกโยธิน” และ “มาร์ชราชวัลลภ” ออกกระจายเสียงทางสถานีวิทยุของรัฐบาล ถ่ายทอดไปทั่วดินแดนแห่งดนตรีคลาสสิกอันลือชื่อของทวีปยุโรป^{๗๐}

เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วกันแล้วว่า บรรดาเพลงทั้งหลายที่ได้ชื่อว่าเพลงพระราชนิพนธ์ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๔๓ เพลงนั้น ส่วนใหญ่เป็น “ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์” ส่วนเนื้อร้องนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยเป็นผู้แต่งเนื้อร้องถวาย^{๗๑} นอกจากบางเพลงที่มีเนื้อเพลงเกิดขึ้นมาก่อน และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงขึ้นในภายหลัง เช่น เพลงพระราชนิพนธ์ “ความฝันอันสูงสุด” และ “เรารู้” เป็นต้น

ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ มีเพลงพระราชนิพนธ์จำนวนหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงพร้อมกับเนื้อร้องด้วยพระองค์เอง เนื้อร้องเพลงแรกที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเนื้อ

^{๖๙} หัวข้อนี้เนื้อความหลักเรียบเรียงจากบทความเรื่อง “พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี” ข้อมูลโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. และเรื่อง “พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี” โดย สุกรี เจริญสุข. *เครือข่ายกาญจนาภิเษก* โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๗๐} สุกรี เจริญสุข. “พระราชอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี” *เครือข่ายกาญจนาภิเษก* โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๗๑} ผู้ที่โปรดเกล้าฯ ให้แต่งคำร้องประกอบเพลงพระราชนิพนธ์ได้แก่หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์คฤ ณ อยุธยา นายจ่านทรราชกิจ (จรัล บุญยะรัตพันธุ์) หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค เป็นต้น

ภาษาอังกฤษ คือเพลง “Echo” เมื่อปีพระพุทธศักราช ๒๕๐๕ ขณะเมื่อทรงมีพระชนมายุ ๔๐ พรรษา^{๗๒} นอกจากนี้มีเพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อร้องเป็นภาษาอังกฤษด้วยพระองค์เอง อีก ๔ เพลง คือ เพลง “Still on My Mind” “Old-Fashioned Melody” “No Moon” และ “Dream Island”^{๗๓}

๒. ทรงให้ความสำคัญในเรื่องเสียงวรรณยุกต์ในบทเพลง

ดังได้กล่าวแล้วว่า “ความฝันอันสูงสุด” ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นบทเพลงที่ไพเราะยิ่งบทหนึ่งนั้น เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องมาก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชนิพนธ์ทำนอง เนื้อร้องเป็นกลอนสุภาพ เมื่อจะใส่ทำนองจะพบความยากลำบากมากในเรื่องเสียงวรรณยุกต์ เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์ถึงห้าระดับเสียง ความลำบากคือจะต้องให้ได้ทั้งทำนองที่ไพเราะและยังรักษาเนื้อหาที่สำคัญของคำร้องไว้ในขณะเดียวกันด้วย ถ้าทำนองและเสียงวรรณยุกต์ไม่ตรงกัน จะทำให้เสียงเพี้ยน ผิดความหมาย ร้องยากและฟังไม่ชัดเจนอีกด้วย ทรงให้ความสำคัญต่อลักษณะพิเศษของเสียงวรรณยุกต์ที่มีในภาษาไทย ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงเลือกใช้ตัวโน้ตที่มีสเกลตรงกับพยางค์ของคำร้อง ทั้งยังทรงเน้น โน้ตเสียงเพลงให้เหมาะสมกับเสียงของคำ เช่น คำตาย ทำให้เสียงดนตรีมีความหมายหนักแน่นขึ้นเป็นพิเศษหรือทรงเลือกใช้ตัวโน้ตให้ตรงกับเสียงวรรณยุกต์ เช่น เสียงจัตวาที่มีในภาษาไทยอีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกถึงเอกภาพของคำร้องและทำนองได้ไม่รู้ตัว

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงต้องทรงพระราชนิพนธ์ทำนองของกลอนแต่ละวรรคทั้งห้าบทเปลี่ยนไปตลอดตามเสียงของคำ กลอนแต่ละวรรคมีทำนองที่แตกต่าง และไม่ซ้ำกันแม้แต่วรรคเดียว การที่พระองค์ทรงใช้จินตนาการสร้างทำนองเพลงใหม่ขึ้นได้โดยมิต้องแก้ไขบทประพันธ์เดิมนั้น เป็นเครื่องแสดงถึงพระปรีชาสามารถในการพระราชนิพนธ์ทำนอง และการให้ความสำคัญแก่เสียงวรรณยุกต์ของคำในภาษาไทย โดยทรงระมัดระวังมิให้นักร้องออกเสียงคำผิดเพี้ยนไปในเวลาขับร้อง ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์นี้เสริมให้บทกลอนมีคุณค่าและงดงามประทับใจมากยิ่งขึ้น แสดงถึงพรสวรรค์ส่วนพระองค์อันยากที่จะหาผู้ใดเทียมได้ และพระวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะคงเสียงวรรณยุกต์ของคำไทยไม่ผิดเพี้ยนไปจากภาษาไทยมาตรฐาน ยิ่งไปกว่านั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เพลงนี้ในขณะที่พระราชภารกิจเพื่อประเทศชาติและประชาชนของพระองค์มีมากมายเหลือคณานับ^{๗๔}

๓. ทรงส่งเสริมให้จัดทำวรรณกรรมทำนองเพลงไทย (Thai Music Notebook)

นอกจากพระปรีชาสามารถอย่างน่าอัศจรรย์ทางด้านพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงสากล เนื้อเพลงภาษาอังกฤษ และการทรงดนตรีหลายประเภทแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญแก่

^{๗๒} เรื่องเดิม.

^{๗๓} โปรดดูเนื้อเพลงพระราชนิพนธ์ ภาษาอังกฤษ ในภาคผนวก

^{๗๔} เรื่องเดิม.

การดนตรีไทยอย่างมากด้วยเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ การส่งเสริม และการสืบสานดนตรีไทยและเพลงไทย ทรงเห็นว่าวิชาดนตรีไทยเป็นศิลปวิทยาการที่สำคัญของชาติ และสมควรที่จะได้รวบรวมเพลงไทยเดิมต่าง ๆ ไว้มิให้เสื่อมสูญและผันแปรไปจากหลักเดิม วิธีเดียวที่จะทำได้ดี ก็คือการจัดให้มีหนังสือหรือวรรณกรรมเพลงที่มีการบันทึกทำนองเอาไว้ด้วยการใช้สัญลักษณ์ หรือตัวโน้ตแบบสากล ทำให้สามารถสืบทอดเพลงไทยต่อไปได้โดยไม่เกิดการผิดเพี้ยน ทรงมีพระราชดำริที่จะให้จัดการบันทึกโน้ตเพลงให้ถูกต้องและจัดพิมพ์ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน เพราะในการบันทึกแนวเพลงเป็นโน้ตสากลแต่เดิมนั้น ยังมีได้มีการบันทึกไว้อย่างครบถ้วนและจัดพิมพ์ให้เป็นการสมบูรณ์ ต่อมาพระองค์จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรรับพระราชดำริไปดำเนินการ นอกจากจะทรงเป็นผู้นำทางด้าน การอนุรักษ์และส่งเสริมเผยแพร่ดนตรีไทยแล้ว พระองค์ยังได้ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อพระราชทานให้เป็นทุนในการจัดพิมพ์โน้ตเพลงไทยชุดสมบูรณ์นี้อีกด้วย วรรณกรรมทำนองเพลงไทยเล่มนี้มีคุณค่าอย่างต่อวงการศึกษาดนตรีไทย เพราะเป็นการรักษาศิลปะดนตรีอันสำคัญของไทยไว้มิให้ผิดเพี้ยนและเสื่อมสูญ ทั้งยังเป็นการเผยแพร่วิชาดนตรีของไทยออกไปในหมู่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทำให้ได้ศึกษากันโดยสะดวก เพราะมีหนังสือบันทึกทำนองเพลงไทยไว้สำหรับครูอาจารย์จะได้เป็นหลักในการสั่งสอน ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนตนเองได้ด้วย^{๓๕} ดังนั้นปัจจุบันการศึกษาเล่าเรียนดนตรีไทยและเพลงไทยจึงมีหลักวิชาที่เป็นศาสตร์สากลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพลงไทยเพื่อให้มีวิวัฒนาการต่อไปอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยทรงริเริ่มให้มีการวิจัยเกี่ยวกับดนตรีไทยในด้านบันไดเสียงของเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างระหว่างบันไดเสียงของเครื่องสาย และบันไดเสียงของระนาด ฯลฯ เป็นต้น พระราชดำรินี้เป็นที่มั่นใจได้อย่างแน่นอนว่า จะทำให้วิชาการดนตรีไทยก้าวหน้า และแพร่หลายกว้างออกสู่สากลประเทศมากยิ่งขึ้น^{๓๖} เพราะมีหนังสือตำราวิชาดนตรีไทยให้ได้ศึกษาเล่าเรียนกันอย่างถูกต้อง นับเป็นวรรณกรรมหรือหนังสือวิชาการที่เหมาะสมกับความเจริญรุ่งเรืองของวิทยาการในยุคปัจจุบันอย่างยิ่ง

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความรู้แตกฉานยิ่งในทฤษฎีการประพันธ์เพลงมาตั้งแต่ก่อนเสด็จฯ นิวัติพระนคร ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ระบบการประพันธ์แบบสิบสองเสียง (Chromatic Scale) ซึ่งเป็นประเพณีที่นิยมกันทางตะวันตก เพราะถือว่าสามารถสร้างสีสันของเสียงดนตรีได้มากมาย โดยการใส่คอร์ดต่าง ๆ อย่างสลับซับซ้อน ต่อมาทรงพิจารณาเห็นว่าควรจะปรับปรุงให้ง่ายขึ้นเพื่อเหมาะสำหรับคนทั่วไปและลักษณะของเพลงไทย ดังนั้นพระองค์จึงทรงประพันธ์ทำนองเพลงแบบใหม่โดยใช้ระบบห้าเสียง (Pentatonic Scale) ซึ่งเป็นระดับเสียงที่เรียบง่าย และมักจะ

^{๓๕} “ในหลวงกับการดนตรี” เครือข่ายกาญจนาภิเษก. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : kanchanapisek.or.th/ (5 December 2001).

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน.

พบในทำนองเพลงพื้นบ้าน เป็นการพิสูจน์ว่าแม้ระบบบันไดเสียงที่เรียบง่ายก็อาจประพันธ์ทำนองให้ไพเราะได้ ทรงเรียบเรียงทำนองเพลงที่จำได้ง่ายแต่มีระเบียบและมีความสมดุลกันเป็นอย่างดี ด้วยระบบบันไดเสียงที่เรียบง่าย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้นำในด้านการประพันธ์ทำนองเพลงสากลของเมืองไทย โดยใส่องค์ดนตรีที่แปลกใหม่และซับซ้อน ทำให้เกิดเสียงประสานที่เข้มข้นในดนตรี เมื่อประกอบกับลีลาจังหวะเด่นรำที่หลากหลาย ทำให้บทพระราชนิพนธ์บรรเลงได้อย่างไพเราะ หลายบทกลายเป็นเพลงอมตะของไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงนำพระปรีชาสามารถดังกล่าวมาปรับเข้ากับเพลงไทย โดยทรงริเริ่มให้มีการบรรเลงเพลงไทยที่เรียบเรียงขึ้นจากเพลงสากล ดังจะเห็นได้จากกรณีที่โปรดเกล้าฯ ให้ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล นำทำนองเพลง “มหาจุฬาลงกรณ์” ซึ่งมีทำนองแนวสากลมาแต่งให้เป็นแนวไทย นายเทวาประสิทธิ์ ได้นำทำนองเพลงพระราชนิพนธ์นี้มาดัดแปลงเพื่อใช้บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ถึง ๒ ครั้ง ภายหลังจึงได้ปรับปรุงเป็นเพลงโหมโรงในการบรรเลงดนตรีไทยของชมรมดนตรีไทย สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับว่าเป็นเพลงไทยเพลงแรกที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากเพลงแนวสากล^{๓๓} ตามพระราชดำริในการสร้างสรรค์และส่งเสริมดนตรีไทย และเป็นที่ยืนยันว่าดนตรีไทยสามารถวิวัฒนาการไปตามกาลเวลาอย่างไม่หยุดยั้ง สามารถผสมกลมกลืนเข้ากับทำนองและเครื่องดนตรีสากลได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ดนตรีไทยทันสมัยอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อการดนตรีไทยอย่างหาที่สุคติได้

๔. ทรงมีพระราชอัธยาศัยเป็น “ครูดนตรี” ที่แท้จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นครูต้นแบบที่มีน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ จะเห็นได้จากกรณีที่สมาชิกของวงดนตรีลายครามซึ่งมีสำนักดนตรีอาชีพ ยังคงไม่ชำนาญและมักเล่นดนตรีผิดๆ ถูกๆ เป็นที่ขบขันยิ่งนัก แต่ไม่ทรงเห็นเป็นเรื่องสำคัญกลับพอพระราชหฤทัยที่จะแนะนำ ทรงทำหน้าที่เป็นครูที่ “เอาใจ” นักดนตรีสมัครเล่นรุ่น “ลายคราม” เหล่านั้น ให้เป็นที่คลั่งไคล้อยู่เสมอ บ่อยครั้งที่ “วงลายคราม” บรรเลงอย่างไม่ยอมหยุด ครั้งหนึ่งขณะที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล “วงลายคราม” ก็ได้แสดงฝีมือบรรเลงดนตรีตลอดคืน และเมื่อรุ่งอรุณของวันใหม่นักดนตรีก็ลุกขึ้นตั้งแถวบรรเลงเพลงเดินชายหาด เพื่อรับลมทะเลและแสงอาทิตย์ยามเช้าอย่างครึกครื้นเป็นที่สนุกสนานยิ่ง^{๓๔}

ความสนพระราชหฤทัยและพระมหากรุณาธิคุณสนับสนุนทางด้านดนตรีดังกล่าวนี้ มีส่วนสำคัญทำให้หน่วยงานทั้งราชการและเอกชนมีการพัฒนางานดนตรีของตนให้ดีขึ้น

^{๓๓} “พระราชอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก :

kanchanapisek.or.th/ (5 December 2001)

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน.

๕. ทรงแทรกพระอารมณ์ขันที่เกี่ยวกับเพลงในพระราชดำรัส

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงงานอย่างตรากตรำโดยมิได้ทรงคำนึงความเหน็ดเหนื่อย พระวรกาย แต่ในพระราชวโรกาสที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ไปร่วมทรงดนตรี เวลานั้นดูเหมือนพระองค์จะได้ทรงผ่อนคลายพระอิริยาบถมากที่สุด และบางครั้งจะปรากฏพระอารมณ์ขันในพระราชดำรัสด้วย เช่น ครั้งหนึ่งทรงรับสั่งเล่นๆ เรื่องเพลงพระราชนิพนธ์ แสดงถึงพระอารมณ์ขันที่คมคาย

“...เรื่องเพลงที่แต่งขึ้นใหม่นี้ต้องขอชี้แจงไว้นิด ฟังแล้วอาจจะตกใจ เพราะว่าเพลงที่ประจำมหาวิทยาลัยในเมืองไทยเดี๋ยวนี้นี้ ก็มีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วก็ของธรรมศาสตร์ที่ได้ให้ทั้งสองเพลงนี้ กับเพลงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นี้ ต้องบอกว่ายาวเท่ากัน ไม่ต้องอธิบายว่าของเขายาวกว่าหรือสั้นกว่ายาวเท่ากัน แล้วก็การสร้างเพลงนี้ก็สร้างในแบบเดียวกัน ไม่ต้องต้องอธิบายอะไร แล้วก็บอกว่าชอบ ถ้าไม่ชอบก็ไม่ต้องทำอะไร อาจจะแก้ไข อย่างไรก็ตามแต่ก็มีอย่างหนึ่งคือ เพลงของจุฬาฯ เขาก็บอกว่าเพลงของเขาเพราะที่สุด ถ้าไปถามชาวธรรมศาสตร์ ว่าเพลงไหนเพราะที่สุด เขาก็บอกว่า เพลงธรรมศาสตร์ แล้วก็ถ้าถามพวกเกษตรน่าจะบอกเพลงเกษตรเพราะกว่า ก็เลยไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรนะ แต่ว่าเพลงของจุฬาฯ เขาโอ้อวดว่าสง่าผ่าเผยมาก แล้วก็เพราะมาก ถ้าพูดถึงเพลงธรรมศาสตร์เขาก็บอกว่า งามใจดี เดินก็ได้ จุฬาฯ เขาก็ตอบว่า ของเขาก็เดินได้เหมือนกัน เป็นเพลงสำหรับนำแถวได้ เพลงของเกษตรนี่ก็จริงก็ควรจะตัดลิ้นเอาเองว่า เป็นยังไง แต่ความคิดส่วนตัวของผู้แต่ง รู้สึกว่าเป็นเพลงที่อ่อนหวาน อ่อนหวานกว่าเพลงโน้น แต่อ่อนหวาน นี้ไม่ได้หมายความว่าไม่เข้มแข็ง แต่อ่อนหวานนี้อาจจะมีความหมายได้ว่า ผลผลิตของทางการเกษตรรวมทั้งผลไม้หรือสิ่งที่มีบริโภค ถ้ารสหวาน รู้สึกว่าดี เพราะว่าเขานิยมกันอย่างนั้น ข้าวโพดหวานเขาก็ชอบ ก็เลยคิดว่า เพลงหวานไม่เป็นไร แต่ถ้านำไปเดินสำหรับนำแถวก็อาจจะได้เปลี่ยนแปลงไปหน่อย ก็อาจจะเป็นเพลงสำหรับแตรวงเดินก็อาจจะพอได้ แต่ขออย่างเดี๋ยวย่าเดินขบวน...”^{๗๙}

ทรงมีพระราชอำนาจภาพทางด้านดนตรี

๑. พระปรีชาสามารถทางการทรงดนตรี^{๘๐}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาสามารถในการทรงดนตรีเป็นพิเศษ เครื่องดนตรีที่โปรดคือ เครื่องเป่าแทบทุกชนิด เช่น แซกโซโฟน คลาริเน็ต และทรัมเป็ต ทั้งยังทรงกีตาร์และเปียโนได้

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๐} หัวข้อนี้เนื้อความหลักเรียบเรียงจากบทความเรื่อง “พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี” ข้อมูลโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. และเรื่อง “พระราชอำนาจภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี” โดย สุกรี เจริญสุข. เครือข่ายกาญจนาภิเษก โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (5 Dec. 2001).

อีกด้วย นอกจากนี้ทรงเล่นดนตรีร่วมกับวงดนตรีได้ทุกวงทั้งไทยและต่างประเทศ ทรงเข้าบรรเลงร่วมกับวงดนตรีนั้น ๆ ได้ ไม่ว่าวงดนตรีนั้นจะมีแนวการเล่นแบบใด สำหรับวงดนตรีแจ๊สนั้น ยังทรงดนตรีได้ทั้งชนิดมีโน้ตและไม่ต้องมีโน้ต เมื่อถึงตอนเดี่ยว (Solo) ทรงสามารถใช้ปฏิภาณเล่นเดี่ยวได้อย่างยอดเยี่ยม ศัพท์ทางดนตรีเรียกว่า การเดี่ยวแบบ “Solo adlib” ซึ่งถือว่ายาก เพราะนักดนตรีจะต้องแต่งเนื้อหาค้นโดยฉับพลัน แต่ให้อยู่ในกรอบของจังหวะและแนวเพลงนั้น พระราชอัจฉริยภาพทางดนตรีนั้นถึงขั้นที่ทรงคลาริเน็ต และแซกโซโฟนบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่ว และสามารถบรรเลงโต้ตอบได้อย่างครื้นเครงกับนักดนตรีต่างๆ ที่มีชื่อเสียงของโลก เช่น เบนนี กูดแมน (Benny Goodman) แจ็ก ทีการ์เดน (Jack Teagarden) นักดีระนาดเหล็กสากล โลออลแฮมป์ตัน (Lionel Hampton) นักเป่าทรัมโบน และ สแตนเกตส์ (Stan Getz) นักเป่าเทนเนอร์ แซกโซโฟน เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ นักดนตรีที่มีชื่อเสียงของโลกเหล่านั้นล้วนถวายการยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นนักดนตรีแจ๊สที่มีพระราชอัจฉริยภาพสูงส่ง

๒. ทรงใช้นวัตกรรมประยุกต์วิทยา^{๔๐} ในทางการดนตรี

ความสนพระราชหฤทัยที่จะศึกษาและค้นคว้าอย่างลึกซึ้งด้านดนตรี จะเห็นได้จากการที่ทรงนำวิธีการบันทึกเสียงสมัยใหม่ ที่สามารถบันทึกเสียงได้เป็นช่อง (sound track) มาใช้ในการปรับปรุงวิธีการเล่นดนตรี และคุณภาพในการบันทึกเสียง ด้วยวิธีการนี้ จึงสามารถทรงเล่นเครื่องดนตรีได้หลายชิ้นในเพลงเดียวกัน เมื่อบันทึกเสียงเรียบร้อยแล้ว ก็จะทรงเปิดเทปฟังทบทวนอย่างละเอียดเพื่อวิจารณ์การบรรเลงในแต่ละครั้ง พร้อมทั้งแก้ไขและบันทึกเสียงใหม่ให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทรงมีความเชี่ยวชาญในเทคนิคการบันทึกเสียง ตลอดจนการใช้เครื่องมือกลไกอิเล็กทรอนิกส์อันทันสมัยที่เกี่ยวกับการดนตรีด้วย

๓. ทรงส่งเสริมการดนตรีไทย

ประธานสถาบันได้กล่าวสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นผู้สร้างสัมพันธอันดียิ่งระหว่าง ดนตรีตะวันออกกับตะวันตก และทรงพระราชนิพนธ์เพลงด้วยพระปรีชาสามารถ นับเป็นครั้งแรกที่พระมหากษัตริย์แห่งทวีปเอเชีย ทรงมีบทบาทสำคัญยิ่ง ณ ศูนย์กลางแห่งการดนตรีในทวีปยุโรป ทรงเป็นชาวเอเชียพระองค์แรกที่ทรงได้รับการถวายพระเกียรติให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์ ขณะที่ทรงมีพระชนมพรรษาเพียง ๓๗ พรรษา พสกนิกรชาวไทยทุกคนล้วนชื่นชมในพระเกียรติยศทางดนตรีที่ทรงได้รับจากนานาประเทศ

^{๔๐} นวัตกรรมประยุกต์วิทยา บัญญัติขึ้นแทนคำว่า Innovation & Technology

พระบรมราโชวาทดังกล่าว เป็นการส่งเสริมนักดนตรีให้ช่วยกันจรรโลงสังคมด้วยผลงานในเสียงดนตรี สร้างสรรค์งานศิลปะให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย พระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถด้านดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนับว่าเป็นเอกอนันต์ ทั้งในด้านวิชาการ การดนตรี การพระราชนิพนธ์ การส่งเสริมและการอุปถัมภ์ด้านดนตรี ทั้งนี้ด้วยทรงเข้าพระราชหฤทัยอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ในศาสตร์แห่งศิลปะการดนตรี ที่สร้างความดีงามและความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นประโยชน์นานับประการแก่สังคมและประชาชนชาวไทยโดยส่วนรวมอย่างเต็มเปี่ยม สมดังที่พสกนิกรชาวไทยน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา “อัครศิลปิน” โดยแท้.

พระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์วรรณกรรมวิชาการ

“สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน”^{๑๒}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักดีว่าการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนนั้นเป็นพื้นฐานอันสำคัญของประเทศชาติจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์จัดตั้งมูลนิธิอานันทมหิดลให้เป็นทุนสำหรับการศึกษาในแขนงวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีทุนออกไปศึกษาหาความรู้ต่อในวิชาชั้นสูงในประเทศต่าง ๆ โดยไม่มีเงื่อนไขข้อผูกพันแต่ประการใด เพื่อที่จะได้นำความรู้ที่นั่น ๆ กลับมาใช้พัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป นอกเหนือไปจากนี้แล้วทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนขึ้น

๑. ความเป็นมาของโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารถนาว่าการเรียนรู้ในเรื่องราวและวิชาการสาขาต่าง ๆ โดยกว้างขวางเป็นเหตุให้เกิดความรู้ ความคิด และความฉลาด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับชีวิตช่วยให้บุคคลสามารถสร้างประโยชน์สุข สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเองทั้งแก่สังคม และบ้านเมืองอันเป็นที่พึ่งอาศัยได้ ทุกคนจึงควรมีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ได้ตามความประสงค์และกำลังความสามารถโดยทั่วกัน โดยเฉพาะเยาวชนทรงมีพระราชประสงค์ให้ให้มีหนังสือดีที่เปี่ยมด้วยคุณค่าสำหรับ

^{๑๒} รวบรวมและเรียบเรียงจากแหล่งต่างๆ ที่สำคัญคือ

๑. การสื่อสารแห่งประเทศไทย. พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการสื่อสาร (เนื่องในวันสื่อสารแห่งชาติ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๐). กรุงเทพฯ : วิสคอมเซ็นเตอร์. ๒๕๓๐.

๒. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. “ไทยคมกับการศึกษาได้ร่มพระบารมี”. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๓๗.

๓. โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

“โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.” พระราชอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทรงพระราชดำริว่า หนังสือประเภทสารานุกรมนั้น บรรจุสรรพวิชาการอัน เป็นสาระไว้ครบทุกแขนง เมื่อมีความต้องการหรือพอใจจะเรียนรู้เรื่องใด ก็สามารถค้นหาอ่านทราบได้ โดยสะดวก นับว่าเป็นหนังสือที่มีประโยชน์เกื้อกูลการศึกษา เพิ่มพูนปัญญาด้วยตนเองของประชาชน อย่างสำคัญ โดยเฉพาะในยามที่มีปัญหาการขาดแคลนครูและสถานที่เล่าเรียนเช่นขณะนี้ หนังสือ สารานุกรมจะช่วยคลี่คลายปัญหาดังกล่าวให้บรรเทาเบาบางลงได้เป็นอย่างดี จึงมีพระราชดำรัสให้ตั้ง โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ที่ควรศึกษาออกเผยแพร่แก่เยาวชนให้แพร่หลายทั่วถึง เพื่อ เยาวชนจักได้หาความรู้ช่วยตัวเองได้จากการอ่านหนังสือ

เพื่อให้ได้ประโยชน์อันกว้างขวางยิ่งขึ้น พระองค์ทรงกำหนดหลักการทำคำอธิบายเรื่องต่างๆ แต่ละเรื่องเป็นสามตอนหรือสามระดับ สำหรับให้เด็กรุ่นเล็กอ่านเข้าใจระดับหนึ่ง และสำหรับเด็กรุ่นใหญ่ รวมถึงผู้ใหญ่อีกระดับหนึ่ง เพื่ออำนวยโอกาสให้บิดามารดาสามารถใช้หนังสือเป็นเครื่องมือแนะนำวิชา แก่นุตรธิดา และให้พี่แนะนำวิชาแก่น้อง เป็นลำดับกันลงไป นอกจากนี้ เมื่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดมีความ เกี่ยวพันต่อเนื่องถึงเรื่องอื่น ๆ ก็ให้อ้างอิงเรื่องนั้น ๆ ด้วยทุกเรื่องไป ด้วยประสงค์ให้ผู้ศึกษาทราบ ตระหนักว่า วิชาการแต่ละสาขามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกัน พึงจะศึกษาให้ครบถ้วนทั่วถึง

๒. พระราชประสงค์ในการจัดตั้งโครงการฯ

๑) ทรงต้องการให้เป็นครูของเด็กด้อยโอกาส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงพระราชประสงค์ว่าทรงต้องการให้สารานุกรม เล่มนี้เป็น “ครู” สำหรับเด็กที่ด้อยโอกาส ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...การทำสารานุกรมสำหรับเด็กนี้มีเหตุผลว่าในปัจจุบันนี้เด็กไม่มีที่เรียนพอ แล้วก็จะ ไม่มีวันที่จะมีที่เรียนพอ ถ้าเราในฐานะผู้มีความรู้คืออาจารย์ทั้งหลายหวังดีทำสารานุกรมนี้สำเร็จแล้วจะ ได้แพร่หลายออกไปจะเป็นครูอยู่ในตัว และถ้าเป็นครูอย่างนี้ ถ้าเราทำได้ดีก็จะเป็นครูสำหรับเด็กตั้งแต่ อายุน้อยถึงอายุมาก”^{๑๓}

๒) ทรงต้องการให้เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับคนทุกวัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า ทรงต้องการให้สารานุกรมเล่มนี้ เหมาะกับคนทุกระดับอายุ ดังนี้

^{๑๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำริ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒”. โครงการ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

“สารานุกรมนี้ที่จะทำนี้ไม่เหมือนกับ บุกออฟโนวเลจจ์ ที่เคยยกตัวอย่าง ไม่เหมือน ซิลเดรนส์เอนไซโครปีเดีย แต่เคยบอกให้มีความคิดใหม่อาศัยหลักสองหลักนี้ ว่าเด็กตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ จนถึงอายุ ๖๐ ขวบ อ่านได้มีประโยชน์ได้ตามความสามารถ” ^{๔๔}

สารานุกรมฉบับนี้มีลักษณะพิเศษ ไม่เหมือนหนังสือบุกออฟโนวเลจจ์ (Book of Knowledge) คือหนังสือประมวลความรู้ หรือ ซิลเดรนส์เอนไซโครปีเดีย (Children’s Enclopeidea) หรือสารานุกรมสำหรับเด็ก แต่เป็นหนังสือสำหรับทุกคน

๓) ทรงต้องการให้เป็นหนังสือสำหรับเด็กที่มีฐานะร่ำรวย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงต้องการให้ลูกของคนรวยได้ประโยชน์จากหนังสือ สารานุกรม จะได้ไม่กลายเป็นอันธพาลเพราะจะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ดังพระราชดำรัสต่อไปนี้

“...แล้วก็ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งพวกเด็ก ๆ ที่เป็นอันธพาลมีมากที่ ไม่ใช่เป็นพวกที่จนเขา อ้างว่ามีคนจนมากนั้นไม่ใช่คนรวย ๆ ลูกคนรวย ๆ เป็นอันธพาลเยอะ เพราะว่าไม่มีการอบรมถ้าในบ้านผู้ ที่มีเงินพอควรก็จะซื้อสารานุกรมนี้ได้” ^{๔๕}

๔) ทรงต้องการให้เป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ใช้สอนเด็ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงต้องการให้สารานุกรมเล่มนี้เป็นหนังสือที่ผู้ใหญ่ สามารถใช้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับสอนเด็ก ดังพระราชดำรัสที่ว่า^{๔๖}

“...จะให้สารานุกรมนี้เป็นหลัก เป็นครู ได้เป็นผู้ช่วยบิดามารดา ให้บิดามารดาสามารถ เป็นครู ให้รุ่นพี่เป็นครูสามารถสอนรุ่นน้องด้วย”

“แม้แต่ผู้ใหญ่ที่ต้องการทราบความรู้ต้องการมีความรู้ในสาขาต่างๆ ก็สามารที่จะหา ความรู้นี้ ตามปกติควรที่จะให้บิดามารดาเป็นผู้อบรมบุตรธิดา แต่ว่าบิดามารดาเองก็อาจไม่มีความรู้พอ ถ้าอาศัยสารานุกรมได้ก็จะทำได้ง่ายขึ้น พี่ก็สอนน้องได้ ...”

๓. ลักษณะของสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสอธิบายลักษณะของสารานุกรมไทยสำหรับ เยาวชน กล่าวโดยสังเขปคือ ^{๔๗}

^{๔๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำรัส ๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๖” โครงการ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๔๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำรัส ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒” โครงการ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๔๖} เรื่องเดิม.

^{๔๗} เรื่องเดิม.

๑) เป็นตำราสหวิทยาการ

สารานุกรมนี้เป็นตำราที่แสดงให้เห็นว่าวิชาทุกสาขาทั้งทางสังคมศาสตร์ และทางวิทยาศาสตร์ ทั้งทางอื่น ๆ ด้วยที่เป็นศาสตร์ทั้งนั้น สัมพันธ์กันหมด จึงได้ตั้งนโยบายเอาไว้ว่าแบ่งเป็นสาขาต่าง ๆ เป็นส่วน ๆ ด้านวิทยาศาสตร์ก็แบ่งเป็นส่วน ๆ ด้านสังคม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ แต่ทำให้รู้ว่าส่วนต่าง ๆ เหล่านี้มันสัมพันธ์กัน ถ้าในแขนงใดหรือหัวข้อใดที่จะต้องอาศัยหัวข้ออื่นแทนที่จะเขียนซ้ำในหัวข้อนั้นก็บอกว้ให้ไปดูหัวข้ออื่นตามลำดับที่จะบอกให้ดูหน้านั้นๆ หรือข้อนั้นๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายว่า

“หลักวิชาต่าง ๆ เป็นทางไหนก็ตามในด้านวิทยาศาสตร์ หรือในด้านศิลปะมันโยงกันหมด ชีวิตของเราต้องโยงกันหมดทั้งในด้านกฎหมายก็มี เศรษฐกิจก็มี อะไรพวกนี้โยงกันหมด ถ้าโยงกันหมดแล้ว มันเชื่อว่าสารานุกรมนี้อาจจะช่วยชาติให้รอดพ้นได้”^{๔๔}

๒) เป็นหนังสือที่มีสามระดับ

สารานุกรมนี้แบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรกต้องพิมพ์เป็นตัวโตสำหรับให้เด็กอ่านได้ อันที่สองเป็นหัวข้อขยายสำหรับเด็กอายุมากขึ้นหน่อย อายุสิบสองถึงสิบสี่ ข้อที่สามก็เป็นเรื่องจริงๆ สอนเด็กโตอายุเกินสิบห้าขึ้นไป มีคำพูดที่ยากพอใช้แล้วก็อธิบายถึงประโยชน์ต่อเด็กสิบห้าขึ้นไปจนกระทั่งผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ที่แม่แต่จะเข้ามหาวิทยาลัย หรือถึงขั้นพ่อแม่ที่ไม่ใช่เป็นผู้ที่มหาวิทยาลัยจะได้สอนต่อไป

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเป็นสารานุกรมไทยแบบเป็นชุด เน้นความรู้ที่เกิดขึ้นและใช้อยู่ในประเทศไทยจัดทำโดยคนไทยเพื่อให้นักไทยทุกเพศทุกวัยมีโอกาสได้อ่าน แต่ละเล่มรวบรวมเนื้อเรื่องจากหลากหลายสาขา แต่ละเรื่องเริ่มต้นด้วยเนื้อหาของระดับเด็กรุ่นเล็ก ตามด้วยเนื้อหาของรุ่นกลางและรุ่นใหญ่ตามลำดับ เนื้อหาในแต่ละระดับพิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดต่างกัน

๓) เป็นหนังสือที่เรียบเรียงด้วยความประณีต

สารานุกรมนี้เรียบเรียงและจัดพิมพ์ด้วยความประณีตดังพระราชดำรัสที่ว่า^{๔๕}

“ถ้าช้าไม่ว่าเพราะรู้ว่าแม่จะให้เวลาอีกหกเดือน (จากเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๒) เพราะว่าจะต้องปรับปรุงที่เขียนไว้แล้วก็ต้องปรับปรุงอีก แล้วก็จะต้องให้คนอื่นดูอย่างของแต่ละคนต้องให้อีกคนหนึ่งที่อยู่พอควรในหลักวิชานั้นด้วยสายตาของเขา แล้วก็แล้วอย่าโกรธ อย่างฉันพุดนี้ผู้เขียนจะไม่โกรธ”

“ภาษาก็ต้องตรวจช่วยกันตรวจ ไม่ใช่เสร็จแล้วก็ส่งไปให้พวกภาษาตรวจ บางทีก็ไม่รู้ภาษาเทคนิคบางอย่างก็ไม่กล้าที่จะแก้บ้าง เดียวจะทำให้โยนกันไปโยนกันมาเสียเวลา แต่ว่าก็พยายามที่จะให้ใส่ภาษาให้เข้าใจ โดยเฉพาะภาษาเด็กต้องนึกถึงว่าตัวเองนี่เข้าใจและมีความรู้แก่เด็กอายุ ๑๒ ปี ก็

^{๔๔} เรื่องเดิม.

^{๔๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำรัส ๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๖” โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

ไม่ได้ประสบอะไรมากมาย คำใหม่ ๆ ก็ใส่เข้าไปได้ แต่ว่าต้องอธิบายคำใหม่ ๆ ไม่อย่างนั้นก็ไม่มีความหมาย คำใหม่ ๆ ที่เข้าไปก็ควรมีอธิบายเรื่องที่จะเป็นเล่ม”

“ในการเขียนสมมติว่าคนหนึ่งมีในสาขาที่ตนได้รับมอบหมายจะไปพาดพิงในสาขาอื่น ๆ ขอบพบท่านผู้คนที่เกี่ยวข้องให้ประชุมกันเป็นครั้งคราว และเห็นว่าที่ครั้งนี้จะเขียนอย่างไร ทางโน้นเขาจะเขียนในด้านประวัติศาสตร์นะ ก็ตกลงกันได้แล้ว ก็จะได้โยนกันแล้ว ก็ประชุมใหญ่ทุกสาขาพร้อมกัน ก็นาน ๆ ที่ก็ต้องมีจะได้มีความเข้าใจประสานงานกัน”

๔) เป็นหนังสือที่มีลักษณะหลากหลาย

นอกจากจะมีเนื้อหาสาระหลากหลายในลักษณะของสหวิทยาการดังกล่าวแล้ว ในการจัดพิมพ์ภาพประกอบก็ดี ขนาดของตัวอักษรก็ดี และลักษณะของแถวตัวอักษรที่เรียกว่าคอลัมน์ ก็มีลักษณะที่มีหลายแบบประสมประสานอยู่ด้วยกัน ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“ส่วนรูปที่จะประกอบก็เป็นรูปเขียนบ้าง รูปถ่ายบ้างก็เห็นด้วยจะต้องพยายามเลือกที่เหมาะสมจำนวนพอควร ขนาดก็มีใหญ่บ้างเล็กบ้างได้ไม่ไรจะมารีเยงแถวเป็นทหาร รูปสี่บ้างรูปเขียนบ้างนี้ไม่ขัดข้อง”^{๙๐}

๕) เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ด้วยความประณีต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงมีพระราชดำรัสถึงการจัดทำว่าต้องใช้เวลาานานมากเพราะต้องระมัดระวังให้ถูกต้องและประณีต ดังต่อไปนี้

“การพิมพ์ก็ต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวังไม่ต้องรีบร้อนถ้าทำเสร็จเข้าไปปีกว่า (คือเข้าไปจากปี ๒๕๑๒ อีกปีกว่า) ก็ยังดีขอให้ทำให้ดีแบ่งเป็นสองเล่ม สามเล่ม สี่เล่ม ก็เล่มเท่าที่จะขนาดจะสวยงามอย่างเหมาะสมกับการใช้ ถ้าเราบอกว่ายี่สิบเล่มหนาเท่านั้น เดียวเกิดอาจารย์โน้นขอเพิ่มนี้หน่อยก็ผิดส่วน เดียวสองเล่มไม่เท่ากันเกิดปัญหายุ่งขึ้นก็จะไม่”^{๙๑}

๖) เป็นหนังสือของคนไทย โดยคนไทย และเพื่อคนไทย

ทรงมีพระราชดำรัสถึงเรื่องเงินทุนว่าต้องใช้มาก แต่ทรงเน้นว่าเป็นเรื่องของคนไทยที่ควรจัดหาทุนมาดำเนินการโดยคนไทย และเพื่อคนไทย ดีกว่าขอทุนจากต่างชาติ ดังนี้

“งานสารานุกรมนี้เป็นงานยาก แต่ถ้าสำเร็จแล้วจะเป็นประโยชน์ใหญ่หลวงสารานุกรมนี้เป็นสารานุกรมในทางที่ประสาทความรู้แก่ทุกคน รวมวิชาทำให้เกิดความก้าวหน้า เป็นสารานุกรมสำหรับทุกอายุ อนาคตประสงค์ สารานุกรมนี้จะต้องเสียเงินเยะ ค่าพิมพ์จะแพงเป็นส่วนๆ แต่หาได้

^{๙๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำรัส ๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๖” โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๙๑} เรื่องเดิม.

ไลออนส์หาไม่ได้ ฉันหาได้ ถ้าต้องไปชูครีตกก็ยอมชูครีตกได้แน่ ๑๐๐% ไม่อยากขอฝรั่งด้วย เป็น
สาธารณกรมไทย ความคิดไทย”^{๑๒}

๔. ลักษณะพิเศษของสาธารณกรมไทยฉบับเยาวชนเทียบกับฉบับทั่วไป^{๑๓}

๑) ลักษณะของสาธารณกรมสำหรับเด็กและเยาวชนทั่วไป

สาธารณกรมสำหรับเด็กและเยาวชนทั่วไป เช่น บริเทนิกาจูเนียร์ เวอร์ลนุกอนไซโคลปี
เดีย และคอมป์ตันส์เอนไซโคลปีเดีย จะมีเนื้อหาเป็นเรื่องทั่วไป หรือเฉพาะสาขาวิชา และจะเรียง
ลำดับเนื้อหาในแต่ละเล่ม หรือรวมกลุ่มวิชาหรือเนื้อหาประเภทเดียวกันไว้ในเล่มเดียวกัน ลักษณะของ
เนื้อหาหรือสาระ และภาษาจะเป็นแบบเดียวกันไปโดยตลอดทั้งหมดทุกเล่ม

๒) ลักษณะของสาธารณกรมไทยฉบับเยาวชน

สาธารณกรมไทยฉบับเยาวชน มีเนื้อสาระแสดงความเป็นไทยทางวิชาการสาขาต่างๆ รวมทั้ง
ศาสตร์อื่นๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต และศาสตร์สากลที่วิวัฒนาการด้วยความสามารถของคนไทย ส่วนการจัด
แบ่งเนื้อหาในแต่ละเล่มจะประกอบด้วยสาขาวิชาต่างๆ โดยมีดัชนีสำหรับค้นเรื่องอยู่ที่ท้ายเล่ม และลักษณะของ
เนื้อหาในแต่ละเล่มจะมีสามระดับ ทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและระดับความยากง่ายของภาษา

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

โครงการสาธารณกรมไทยสำหรับเยาวชนนี้ต้องใช้เวลาในระยะเริ่มงานต่อมาอีกถึง ๕ ปี จนถึง
พุทธศักราช ๒๕๑๑ คณะกรรมการฯ จึงได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อขอรับพระราชทานพระบรม
ราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินงาน และต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายบทความเรื่องแรก
เพื่อขอพระราชทานพระราชวินิจฉัย ซึ่งได้พระราชทานหลักการไว้ ๒ ประการ คือ การจัดเรื่องต่าง ๆ
ให้จัดเป็นหมวดหมู่ตามหลักวิชาและแต่ละเรื่องให้จัดทำเป็น ๓ ระดับ สำหรับเด็กรุ่นเล็ก รุ่นกลาง และ
รุ่นโตรวมทั้งผู้ใหญ่ โครงการสาธารณกรมไทยสำหรับเยาวชนที่ก่อกำเนิดขึ้นได้รับความร่วมมือจากผู้ทรง
คุณวุฒิหลายสาขาวิชาร่วมมือเขียนบทความ ตรวจสอบความถูกต้องทางภาษาและวิชาการ ออกแบบรูป
เล่ม และร่วมปฏิบัติงานอื่น ๆ ในการจัดพิมพ์ และสตรีไลออนส์แห่งประเทศไทย ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน
เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและจัดพิมพ์สาธารณกรมไทยฯ^{๑๔}

^{๑๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำริ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒”. โครงการ
สาธารณกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

^{๑๓} แม้นมาส ชาวลิต. . “สาธารณกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว”. เพ็ญพิริยะเก็นจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : สยามภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๑).
หน้า ๑๘๖.

^{๑๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. “พระราชดำริ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒”. โครงการ
สาธารณกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (18 Dec. 2001).

๖. วัตถุประสงค์ในการจัดพิมพ์เผยแพร่

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์เผยแพร่สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีดังต่อไปนี้^{๑๕}

๑) เพื่อส่งเสริมให้เด็กไทยมีความรู้ขั้นพื้นฐานในเรื่องหรือสิ่งเกี่ยวกับวิชาการสาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ คณิตศาสตร์ และแพทยศาสตร์ เป็นต้น

๒) เพื่อให้เด็กไทยทราบว่าในประเทศไทยมีเรื่อง หรือสิ่งต่างๆ อะไรบ้างที่เกี่ยวกับวิชาการสาขาดังกล่าวข้างต้น และที่อาจมีขึ้นในอนาคต มีความเป็นมา และความเจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

๓) เพื่อให้เด็กไทยมีความรู้และความเข้าใจในความสำคัญของวิชาการต่างๆ ว่าเป็นหลักฐานแห่งความเจริญ ความก้าวหน้า และความมั่นคงทางวัฒนธรรม ระบอบการปกครอง การเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของประเทศไทย

๔) เพื่อให้เด็กไทยมีความรู้ความเข้าใจว่าเรื่องและสิ่งต่างๆ ซึ่งกล่าวแล้วในข้างต้น มีความสัมพันธ์ ความหมาย และเป็นประโยชน์อย่างสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง ตลอดจนคนไทยทั้งชาติในปัจจุบัน

๕) เพื่อให้เด็กไทยตระหนักว่าเรื่องและสิ่งต่างๆ ที่จัดพิมพ์ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ทั้งหมดเป็นมรดกและสมบัติของชาติซึ่งตนและคนไทยทุกคนควรรู้สึกภูมิใจ มีความรัก รู้จักรักษา และช่วยกันสร้างสรรค์ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๗. หลักการเขียนเขียนเรื่อง^{๑๖}

๑) เนื้อหาของเรื่องที่เขียน มีลักษณะดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ขั้นพื้นฐาน ในเรื่องหรือสิ่งเกี่ยวกับวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้แก่วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ คณิตศาสตร์ และแพทยศาสตร์

(๒) ให้ทราบว่าในหัวข้อเรื่องเขียนนั้น ประเทศไทยมีเรื่องหรือสิ่งต่าง ๆ อะไรบ้าง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัว เช่น มีประวัติความเป็นมา และ หรือความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนมีการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบันนี้ได้อย่างไร

^{๑๕} แม้นมาส ชวลิต. เรื่องเดิม. หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

^{๑๖} “หลักการเขียนเขียนเรื่องในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรับปรุงเมื่อ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๘ โดยคณะกรรมการฝ่ายภาษา”. โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/ (17 Dec. 2001).

(๓) ให้ผู้อ่านมีความรู้และเข้าใจว่าเรื่องและสิ่งต่าง ๆ ในข้อ ๒ เป็นรากฐานแห่งความเจริญ ความก้าวหน้า และความมั่นคงทางวัฒนธรรม ระบบการปกครอง การเศรษฐกิจ การศึกษา ของประเทศไทย

(๔) ให้ผู้อ่านมีความรู้และเข้าใจว่า เรื่องและสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ ๒ และ ๓ มีความสัมพันธ์มีความหมาย และประโยชน์อย่างสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ตลอดจนประชาชนคนไทยทั้งชาติในปัจจุบันและอนาคต

(๕) ให้ผู้อ่านตระหนักว่า เรื่องและสิ่งต่าง ๆ (ซึ่งเป็นเนื้อหาและรูปภาพประกอบ) ดังกล่าวในข้อ ๑ ถึง ๕ เป็นมรดกและสมบัติของประเทศชาติ ซึ่งตนและคนไทยทุกคนควรรู้สึกภูมิใจ มีความรัก รู้จักรักษา และช่วยกันสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้ยิ่งขึ้น

หมายเหตุ

(๑) เนื้อหาของหัวข้อเรื่องต่าง ๆ และภาพประกอบต้องพยายามให้มีลักษณะตามข้อ ๑ ถึง ๕ โดยเน้นความเป็นไทยให้มากที่สุด

(๒) เนื้อหา ภาษาเขียน และวิธีการเสนอเนื้อเรื่องแต่ละส่วน (คือส่วนเด็กเล็ก ส่วนเด็กกลาง และส่วนเด็กโต) ต้องมีความง่ายและเหมาะสมกับความสนใจและพื้นความรู้ของผู้อ่านแต่ละระดับ โดยเฉพาะส่วนที่สามนั้นไม่ควรให้ยากหรือสูงเกินไปจนกระทั่งผู้อ่านธรรมดาสามัญอ่านไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง

๒) การวางรูปเรื่องและวิธีดำเนินเรื่อง

(๑) หัวข้อเรื่องใหญ่ไม่ต้องวงเล็บคำภาษาอังกฤษ

(๒) แบ่งเรื่องเป็น ๓ ส่วน และให้มีความยาวไม่เกินจำนวนหน้าทีระบุไว้

ส่วนเด็กเล็ก ความยาวประมาณ ๑ - ๑ ๑/๒ หน้าพิมพ์ดีด ไม่รวมรูป (๓๐๐ - ๖๐๐ คำ)

ส่วนเด็กกลาง ความยาวประมาณ ๑ ๑/๒ - ๔ หน้าพิมพ์ดีด ไม่รวมรูป (๕๐๐ - ๑,๐๐๐ คำ)

ส่วนเด็กโต ความยาวประมาณ ๑๒ - ๑๕ หน้าพิมพ์ดีด ไม่รวมรูป (พิมพ์ดีดคือตัวธรรมดาหนึ่งหน้าจู่ประมาณ ๘๐๐๐ คำ)

(๓) การเขียนส่วนเด็กเล็กและเด็กกลาง ต้องพิจารณาต้นฉบับของส่วนเด็กโตเป็นหลัก และเขียนให้มีลักษณะดังนี้คือ ส่วนเด็กเล็ก เป็นการแนะนำให้รู้จักความหมาย หรือให้นิยามเบื้องต้นของเรื่องอาจเขียนด้วย วิธีนำเข้า (Introduction) โดยเริ่มจากสิ่งที่พบใกล้ตัว ใช้คำง่าย ๆ ประโยคสั้น ย่อหน้าไม่ยาวยกตัวอย่างให้มาก ให้มีภาพประกอบส่วนเด็กเล็กเป็นภาพ นำเรื่อง และหรือภาพประกอบไม่เกิน ๓ แผ่นภาพ ส่วนเด็กกลาง ดำเนินเรื่องของส่วนนี้ให้จบในตัวเอง โดยมีลักษณะดังนี้คือ

- ก. เป็นความเรียงที่สมบูรณ์ กล่าวถึงเนื้อเรื่องในส่วนที่เด็กในส่วนนี้พอรู้เรื่อง
- ข. อาจใช้เป็นบทนำ (Introduction) ของเรื่องในส่วนเด็กโต กรณีที่เด็กโตไม่มีบทนำ

โดยชัดเจน

ค. เนื้อเรื่องที่จะดำเนินต่อไป ควรมีเนื้อความและสาระเพียงพอ ในลักษณะที่เป็นข้อสรุปของส่วนเด็กโต อย่างน้อยก็มีเค้าโครงเรื่องของส่วนเด็กโตวางไว้ให้เห็นว่าส่วนเด็กโต เป็นส่วนขยายของเด็กกลาง ไม่ใช่ส่วนต่อที่เฉยๆ ภาพประกอบควรมีตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง

ส่วนเด็กโต เป็นส่วนสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย นิสิตนักศึกษาปีแรก ๆ และผู้ใหญ่ที่มีพื้นความรู้ไม่สูงนัก การเขียนควรจะดำเนินเรื่องให้จบในตัวเอง ศัพท์บางคำก็ควรให้นิยามและความหมายให้ละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เนื้อเรื่อง ต้องไม่เป็นวิชาการชั้นสูงหรือยากจนกระทั่งคนอ่านโดยทั่วไป ๆ ไป ไม่สามารถจะเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์กับตัวเองได้ ภาพประกอบควรมีตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง

๓) การแบ่งตอนในเนื้อเรื่อง

- ส่วนเด็กเล็ก ไม่มีหัวข้อตอนในเนื้อความ เขียนเป็นความเรียง
- ส่วนเด็กกลาง ไม่มีหัวข้อตอนในเนื้อความ เขียนเป็นความเรียง
- ส่วนเด็กโต มีหัวข้อตอนโดยไม่มีวงเล็บคำภาษาอังกฤษ ส่วนในเนื้อความจะมีคำภาษาอังกฤษได้โดยวงเล็บไว้ครั้งเดียวในเนื้อความครั้งแรก การวางหัวข้อย่อไม่ใช้ตัวเลข

๔) วิธีเขียนต้นฉบับ

(๑) หัวข้อตอน ชื่อคน คำเฉพาะ... ฯลฯ ที่ต้องการให้พิมพ์ตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนัก ตัวดำ ให้ขีดเส้น ได้มา หัวข้อตามควรขีดสองเส้น นอกนั้นควรขีดเส้นเดียว เพื่อให้ฝ่ายพิมพ์สามารถจัดขนาดตัวอักษรได้ต่างกัน เพราะการพิมพ์ในเล่ม ไม่มีการขีดเส้นได้

(๒) ชื่อคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่เขียนสะกดมาเป็นคำไทย โดยใช้ระเบียบการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน ถ้าเป็นชื่อชาวต่างประเทศ ให้ใช้ชื่อเต็มในครั้งแรกและใส่วงเล็บภาษาอังกฤษ พร้อม ค.ศ. ที่เกิด-ตายเชื้อชาติ นักเคมีหรือนักฟิสิกส์ หรือนักวิทยาศาสตร์ เช่น เซอร์ ไอแซก นิวตัน (Sir Isaac Newton ค.ศ. ... ชาวอังกฤษ, นักฟิสิกส์) ถ้าเป็นคนไทยใช้ พ.ศ.

(๓) การเขียนควรใช้ภาษาที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา

(๔) คำเทคนิค ถ้าแปลได้และคำแปลนั้นสื่อความหมายได้ก็ให้ใช้คำแปล มิฉะนั้นต้องใช้ทับศัพท์ แล้ววงเล็บคำภาษาอังกฤษ (ใช้ตัวนำใหญ่หรือตัวเล็ก ตามแต่ลักษณะของคำ) ทั้งนี้ให้วงเล็บคำภาษาอังกฤษเฉพาะการกล่าวถึงครั้งแรกครั้งเดียว

(๕) การระบุเวลาในประวัติ ใช้เดือน และพุทธศักราช (พ.ศ.) หรือ คริสตศักราช (ค.ศ.) เท่านั้นในกรณีที่ใช้ศตวรรษจะต้องใส่ พุทธศตวรรษ หรือคริสต์ศตวรรษ ถ้าจำเป็นจึงจะระบุวันที่

(๖) เมื่อต้องการขยายความ ถ้าสั้นใช้วงเล็บ ถ้ายาวใส่ตัวเลขกำกับแล้วทำเชิงอรรถ หรือ ฟูตโน้ต (footnote) อธิบาย ถ้าไม่จำเป็น พยายามไม่ใช้

- (๓) การใช้ตัวเลข ให้ใช้เลขไทยทั้งหมด ยกเว้นในสูตร สมการ สัญลักษณ์สากล
- (๔) การอ้างอิงเรื่องในสารานุกรม ถ้าอิงเรื่องให้อิงเมื่อจบเรื่อง ถ้าอิงความโดยใส่ไว้ในวงเล็บหลังข้อความนั้น ในวงเล็บเขียนว่า (คูเรื่อง.....ชื่อเรื่องใหญ่ เล่ม.....)
- (๕) คำอธิบายใต้ภาพ ให้เขียนชื่อภาพ และ หรือ คำอธิบายภาพไว้ใต้ภาพ หรือทำรายละเอียดคำอธิบายแนบมาพร้อมภาพประกอบและใช้วิธีจัดรูปเข้าหน้าให้ใกล้ข้อความที่อ้างอิง ในเนื้อเรื่องไม่ต้องระบุว่าให้ดูภาพนั้นภาพนี้ การจัดคำอธิบายภาพเพื่อการพิมพ์ให้ใช้คำระบุตำแหน่งของภาพ เช่น บน กลาง ล่าง ซ้าย ล่างซ้าย ล่างขวา เป็นต้น

๕) การจัดภาพประกอบมากับเนื้อเรื่อง

- (๑) ให้ระบุว่าเป็นภาพประกอบเนื้อเรื่องหน้าใดของต้นฉบับ ถ้ามีชื่อภาพหรือคำอธิบายใต้ภาพ (caption) ให้เขียนไว้ใต้ภาพด้วย
- (๒) เนื่องจากคำอธิบายในภาพจะใช้ตัวเรียงทั้งหมด ฉะนั้นให้เขียนอธิบายภาพมาในกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง
 - (๓) ในกรณีที่ต้องระบุชื่อส่วนย่อยของภาพ (label) ขอให้ผู้เขียนและช่างเขียนเขียนเส้นฉลากชื่อหรือคำอธิบายเป็นเส้นหมึกดำด้วยตัวบรรจง เส้นฉลากชื่อ ไม่ต้องใช้ตัวลูกศรชี้ วางเส้นให้กระจายไม่ยุ่งยาก ไม่คร่อมหรือสับสนกับรูป ความสั้นความยาวให้เหมาะกับการวางตำแหน่งชื่อและคำอธิบาย
 - (๔) คำอธิบายภาพควรเป็นภาษาไทยเท่านั้น ไม่ต้องวงเล็บคำภาษาอังกฤษ
 - (๕) ควรใช้ภาพให้เป็นไทย ๆ ไม่ควรมีบุคคลต่างชาติปรากฏอยู่ในรูปโดยไม่จำเป็น ควรเป็นรูปที่เหมือนจริงทางวิทยาศาสตร์ มิใช่ศิลป์
- (๖) ไม่ควรนำภาพจากแหล่งอื่นมาใช้โดยตรง ถ้าจำเป็นก็ควรขอมมา แล้วอ้างอิงที่มาท้ายเล่มขอมมาจากที่ไหน
 - (๓) ภาพส่วนใหญ่ควรเป็นภาพถ่าย ถ้าไม่สามารถจัดหาภาพถ่ายที่สื่อความหมาย หรือให้รายละเอียดที่ต้องการได้ ก็ใช้ภาพเขียน
 - (๔) ภาพในเล่มเดียวกันควรมีลวดลาย (pattern) แบบเดียวกัน
 - (๕) ภาพประกอบเรื่องและผู้เขียนเรื่องต้องการ แต่ไม่สามารถจัดหาด้วยตนเองได้ ขอให้ระบุไว้ตามข้อ ๓.๑ ว่าเป็นภาพเกี่ยว กับอะไร จะเป็นภาพเขียนหรือภาพถ่าย เพื่อทางสำนักงานโครงการสารานุกรมฯ จะได้ติดต่อขอรายละเอียดเกี่ยวกับการเขียนหรือถ่ายภาพนั้น ๆ กับผู้เขียนต่อไป

๘. ผลของการดำเนินงาน

การดำเนินงานในระยะเริ่มแรกมีความยุ่งยากพอสมควร จนถึงพุทธศักราช ๒๕๑๖ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม ๑ จึงสำเร็จลุล่วงออกเผยแพร่ได้ จำนวนพิมพ์ ๑๐,๐๐๐ เล่ม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานแก่โรงเรียนและห้องสมุดต่างๆ จำนวน

๕,๐๐๐ เล่ม อีก ๕,๐๐๐ เล่ม ได้นำออกจำหน่ายแก่ประชาชนผู้สนใจ ในช่วงแรกโรงเรียนต่างๆ ไม่เข้าใจพระราชประสงค์ เห็นว่าเป็นหนังสือพระราชทานจึงเก็บใส่ตู้รักษาอย่างดี ไม่นำออกให้นักเรียนอ่าน ด้วยเกรงว่าจะฉีกขาด คณะกรรมการฯ ต้องทำความเข้าใจว่า มีพระราชประสงค์จะให้นักเรียนใช้สารานุกรมให้เกิดประโยชน์ พัฒนาสติปัญญาให้มีความรอบรู้ในวิทยาการอย่างกว้างขวาง ถ้านักเรียนใช้สารานุกรมกันมาก จนหนังสือฉีกขาดชำรุด ก็สามารถขอเปลี่ยนเล่มใหม่ได้ เขาชนจึงได้ประโยชน์มากขึ้นสมตามพระราชประสงค์ หลังจากนั้นโครงการได้ดำเนินงานและจัดพิมพ์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนออกเผยแพร่มาตามลำดับ

๕. ทรงเอาพระทัยใส่การดำเนินงานโครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่การดำเนินงานของโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนตลอดมา นอกจากพระราชทานข้อวินิจฉัยและข้อแนะนำต่าง ๆ แล้ว ยังพระราชทานคำรับชมเชยเป็นกำลังใจแก่คณะกรรมการดำเนินงานและวิทยากรผู้เขียนบทความ ในวาระที่โครงการดำเนินงานครบ ๑๕ ปี และจัดทำสารานุกรมไทยฯ ออกเผยแพร่ถึงเล่ม ๘ ซึ่งขออัญเชิญมาดังนี้

“... ท่านผู้ที่เป็นนักวิชาการนี้ก็น่าชมมาก เพราะว่าได้อุทิศทุ่มเทเวลาของตัวเองและอาจจะกำลังกายของตนเองด้วย นอกจากกำลังความคิด แม้จะกำลังทรัพย์ก็ทุ่มเทเหมือนกันตามธรรมดา ผู้ที่ทำอะไรก็หวังประโยชน์ หวังตอบแทน ท่านผู้ที่เป็นนักวิชาการในโครงการนี้ ไม่มีสักคนที่หวังตอบแทน อันนี้ที่ทำให้คนที่ไม่รู้จักพวกเรา ฉะนั้นก็ว่าใครล่ะที่จะทำงานฟรี ๆ ไม่มีใคร แต่ก็ปรากฏมาแล้วว่า ทำงานด้วยความเข้มแข็ง ตั้งใจเพื่อที่จะให้ความคิดของโครงการสารานุกรมได้บรรลุผล...”

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ นี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

โครงการยังคงได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในการเขียนบทความ และสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย ยังคงบริจาคเงินสนับสนุนการดำเนินงานตลอดมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ โครงการฯ ได้จัดพิมพ์สารานุกรมไทยฯ ออกเผยแพร่ถึงเล่มที่ ๑๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานสารานุกรมไทยฯ ทุกเล่มแก่โรงเรียนและห้องสมุด ตามพระบรมราโชวาทส่วนที่เหลือจึงจำหน่ายเผยแพร่และเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตศรัทธาจัดซื้อสารานุกรมไทยแจกจ่ายโรงเรียน และสถานศึกษาด้วย

ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบ ๖ รอบ โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนก้าวหน้ามาด้วยดี และได้จัดพิมพ์สารานุกรมไทยฯ สมองพระราชประสงค์และพระมหากษัตริย์คุณถึงเล่มที่ ๒๔ (นับถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๒) ในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการฯ ได้เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินซื้อสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เพื่อมอบให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ตามที่โครงการแนะนำ โดยโครงการรับเป็นผู้จัดส่งให้เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลด้วย

๑๐. เนื้อหาสาระสังเขป

เนื้อหาสาระครอบคลุมสาขาวิชาการทั้ง ๗ หมวด ได้แก่ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี แพทยศาสตร์ และคณิตศาสตร์ แบ่งเป็นเล่มต่างๆ ดังนี้^{๑๗}

เล่มที่ ๑ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๖ มีทั้งหมด ๕ เรื่อง คือ

ดวงอาทิตย์อุปราสาทท้องฟ้ากลางคืน นก ปลา เครื่องจักรกล พลังงาน อากาศยาน และดนตรีไทย

เล่มที่ ๒ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๘ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง คือ

การจำแนกและจัดลำดับหมวดหมู่ของสัตว์ เวลา บรรยากาศ การตรวจอากาศ อุตสาหกรรม อุปกรณ์ขยายขอบเขตของสัมผัส มหาราชในประวัติศาสตร์ไทย การศึกษา กรุงเทพมหานคร และตราไปรษณียากรไทย

เล่มที่ ๓ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๐ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง คือ

ข้าว ข้าวโพด ฝ้าย ยางพารา ทรัพยากรป่าไม้ ผลิตผลป่าไม้ การทำไม้ วัชพืช วัควาย และช้าง

เล่มที่ ๔ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๑ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง คือ

การเรืองแสงของสิ่งมีชีวิต การหายใจ ความสมดุลของของเหลวในร่างกาย ไวรัส ปฏิกิริยาการเกิดของอากาศ ภูมิอากาศ รถไฟ การศาสนา การต่างประเทศสมัยรัตนโกสินทร์ และลำดับพระมหากษัตริย์ไทย

เล่มที่ ๕ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๓ มีทั้งหมด ๕ เรื่อง คือ

ผัก ไม้ผล อ้อย มันสำปะหลัง พืชหัว การขยายพันธุ์พืช เบ็ด ไก่ และพันธุ์ไม้ป่า

เล่มที่ ๖ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีทั้งหมด ๑๕ เรื่อง คือ

คณิตศาสตร์เบื้องต้น ประวัติและพัฒนาการเกี่ยวกับจำนวนเซต ตรรกวิทยา ฟังก์ชัน สมการและอสมการ จุดเส้น และผิวโค้ง ระยะทาง พื้นที่ปริมาตร สถิติความน่าจะเป็น เมตริก กราฟ และ คณิตศาสตร์ ธรรมชาติและศิลปะ

^{๑๗} เรียบเรียงจากเอกสารเผยแพร่สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน : งานฉลองครบรอบ ๓๐ ปี โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

เล่มที่ ๗ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีทั้งหมด ๕ เรื่อง คือ

กล้วยไม้ ฝึเสื้อในประเทศไทย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โรคพืช ครั้ง การเลี้ยงปลา การชลประทาน บ้านเรือนของเรา และโทรคมนาคม (ภาคแรก)

เล่มที่ ๘ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีทั้งหมด ๗ เรื่อง คือ

ประวัติการแพทย์และเกษตรกรรมไทย ภายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา การกำเนิดของโรค การบริหารทารกและโรคทางกุมารเวชศาสตร์ ศัลยศาสตร์และวิสัญญีวิทยา เลือดและธนาคารเลือดในประเทศไทย และอุบัติเหตุและการปฐมพยาบาล

เล่มที่ ๙ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๘ มีทั้งหมด ๑๓ เรื่อง คือ

เรื่องของยา สุนัขศาสตร์และนรีเวชวิทยา วิธีการทางการแพทย์ในการควบคุมการเจริญพันธุ์ การทำแท้ง การสาธารณสุข โรคมะเร็ง รังสีวิทยา ฟันและเหงือกของเรา เวชศาสตร์ชั้นสูง เวชศาสตร์ฟื้นฟู นิติเวชศาสตร์ โภชนาการ และยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท

เล่มที่ ๑๐ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๐ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง คือ

โรคทางยूरศาสตร์ โรคติดต่อและโรคเขตร้อน โรคภูมิแพ้ โรคผิวหนังที่พบบ่อยในประเทศไทย โรคตา โรคหู คอ จมูก จิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และการปลูกกระดุกข้ามคน

เล่มที่ ๑๑ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๑ มีทั้งหมด ๕ เรื่องคือ

วิวัฒนาการของคอมพิวเตอร์ ส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ ระบบการสั่งงานของคอมพิวเตอร์ การประยุกต์คอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบ สิ่งประดิษฐ์จากพัฒนาการด้านคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์อุตสาหกรรม ผลของการใช้คอมพิวเตอร์ และพัฒนาการอักษรไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์

เล่มที่ ๑๒ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๑ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง คือ

การแพทย์ การศึกษา การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาชาวเขาและการเกษตรที่สูง การพัฒนาการเกษตรในชนบท การศึกษาการพัฒนา การสหกรณ์ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาปัจจัยการผลิต และแผนที่

เล่มที่ ๑๓ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๒ มีทั้งหมด ๑๑ เรื่อง คือ เรือนไทย ชีวิตชนบท

หัตถกรรมพื้นบ้าน จิตรกรรมไทย นาฏศิลป์ไทย ตุ๊กตาไทย การละเล่นของไทย อาหารไทย การประดิษฐ์ผักและผลไม้ การเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม และธนาคาร

เล่มที่ ๑๔ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๓ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

พระราชวังในกรุงเทพมหานคร พระราชวังในส่วนภูมิภาค ประติมากรรมไทย อาหาร สัตว์ พืชอาหารสัตว์ การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ ข้าวฟ่าง เทคโนโลยีชีวภาพ สารพิษและสิ่งปนเปื้อนอาหาร และสมุนไพร

เล่มที่ ๑๕ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๔ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

ผึ้ง การเลี้ยงผึ้งโพรงไทย ยาสูบ ไม้สัก ผ้าไทย ชุมชนโบราณในเมืองไทยจากหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศ น้ำเสีย ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ และปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับสากล

เล่มที่ ๑๖ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๕ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

การบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระไตรปิฎกและการชำระพระไตรปิฎก การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ศิลาจารึก และการอ่านจารึก สังคมและวัฒนธรรมไทย การผลิตหนังสือ การดนตรีสำหรับเยาวชน การช่างและหมู่บ้านช่าง เทียมเพื่อการเกษตร และการฟื้นฟูสมรรถภาพเยาวชนผู้พิการทางด้านการศึกษา

เล่มที่ ๑๗ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๖ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

ช้างเผือก ฉันทลักษณ์ไทย ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับสิ่งมีชีวิต โรคตับอักเสบจากไวรัส ของเสียที่เป็นอันตราย การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ปอแก้วปอกระเจา พืชเส้นใย การปรับปรุงพันธุ์พืช และข้าวสาลี

เล่มที่ ๑๘ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๗ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

สภาพแวดล้อมกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในประเทศไทย ประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์ การแต่งกายของคนไทย กฎหมายกับสังคมไทย ประวัติการพิมพ์ไทย ภาษาและอักษรไทย ยาน้ำแมลง ดินและปุ๋ย การเลี้ยงไหม และระบบการกำผลิตผลการเกษตร

เล่มที่ ๑๙ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๘ มีทั้งหมด ๕ เรื่องคือ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พืชน้ำมัน การถนอมผลิตผลการเกษตร ม้า แมลง เครื่องมือทางการแพทย์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ศิลปะการนับเบ็องดั้น ภูมิปัญญาชาวบ้าน และสารกึ่งตัวนำ

เล่มที่ ๒๐ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๘ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

ศาสนาและระบบความเชื่อในประเทศไทย ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศ จิตรกรรมไทยแบบประเพณี เสียงและมลภาวะทางเสียง เลเซอร์ เซลล์แสงอาทิตย์ อัญมณี เวชศาสตร์การบิน ภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือโรคเอดส์ และการปลูกถ่ายอวัยวะ

เล่มที่ ๒๑ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๕ มีทั้งหมด ๕ เรื่องคือ

ขบวนการพยุหยาตรา วีรสตรีไทย ศิลปะการทอผ้าไทย เครื่องถม เครื่องปั้น การตลาด และการส่งออกศิลปหัตถกรรม พฤษศาสตร์พื้นบ้าน การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และองค์การสหประชาชาติและองค์การในเครือ

เล่มที่ ๒๒ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีทั้งหมด ๕ เรื่องคือ

ภาษาศาสตร์ เครื่องถ้วยไทย เครื่องจักรสาน ไม้ดอกหอมของไทย เครื่องทุนแรงและ เครื่องจักรกลเกษตร อาชีวอนามัย ครอบครัวไทย สัตว์ทะเลหน้าดิน และท่าอากาศยาน

เล่มที่ ๒๓ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๑ มีทั้งหมด ๑๐ เรื่องคือ

ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมทางละครไทย (ละครรำ) การละเล่นพื้นเมือง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ชาติพันธุ์ เฟิร์นไทย ไม้ในวรรณคดีไทย (ตอน ๑) การทำงานได้น้ำ ระบบวิทย์ และการผลิตเบียร์

เล่มที่ ๒๔ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีทั้งหมด ๕ เรื่องคือ

วรรณคดีมรดก ไม้ในวรรณคดีไทย (ตอน ๒) เมืองหลวงเก่าของไทย การผลิตรถยนต์ การผลิตรถจักรยานยนต์ การผลิตปูนซีเมนต์ ปิโตเลียมและการผลิต โรคติดเชื้ออุบัติใหม่ และโรคติดเชื้ออุบัติซ้ำ และแผนพัฒนาประเทศ

เล่มที่ ๒๕ พิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๔ มีทั้งหมด ๘ เรื่องคือ

ซอฟต์แวร์พื้นฐานสำหรับสำนักงาน วิวัฒนาการของไมโครคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต แนวโน้มของเทคโนโลยีสารสนเทศต้นศตวรรษที่ ๒๑ ระบบฐานข้อมูล โครงข่ายประสาทเทียม การประยุกต์ใช้ภาษาไทยในคอมพิวเตอร์ และการพัฒนาซอฟต์แวร์

จะเห็นได้ว่าสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ นี้เป็นประจักษ์ุทธิ์แห่งความรู้ ที่จะใช้สำหรับพัฒนาชีวิตของปวงชนชาวไทย เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลอันมีคุณค่า เป็นพลังงานในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าสืบไป นับได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีสายพระเนตรกว้างไกล มีพระมหากรุณาธิคุณอันเกล้าอันกระหม่อมหาที่สุดมิได้

ตอนที่ ๓ (๑)

วรรณศิลป์ : หลักวิเคราะห์พระราชนิพนธ์

ดังได้กล่าวแล้วว่าวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๑. บทพระราชนิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เรื่อง พระมหาชนก

๒. บทพระราชนิพนธ์แปล

- ๑) นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ
- ๒) ตีโต
- ๓) ผีนร่ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง
- ๔) เศรษฐศาสตร์ตามนัยของพระพุทธศาสนา บทที่ ๔ เล็กคิรสโต
- ๕) จากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า
- ๖) การคืบหน้าของมาร์กซิสต์
- ๗) รายงานตามนโยบายคอมมิวนิสต์
- ๘) รายงานจากลอนดอน
- ๙) ประเทศจีนอยู่ยง
- ๑๐) ทักษะนำอัจฉริยภาพจากชิลีหลังสมัยฮาล์เลนเด
- ๑๑) เขาว่าอย่างนั้น เราก็ว่าอย่างนั้น
- ๑๒) จีนแดง : ตัวเหี้ยค้ายาเสพติดแห่งโลก
- ๑๓) วีรบุรุษตามสมัยนิยม

บทพระราชนิพนธ์ดังรายชื่อข้างต้นนั้น เป็นที่ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถโดยเฉพาะทางด้านวรรณศิลป์ อันได้แก่ การเลือกใช้คำ และสำนวนโวหาร ในการศึกษาวิจัยพระราชอัจฉริยภาพทางด้านการสร้างสรรค์วรรณกรรมครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะวรรณกรรม ๓ เรื่อง คือ

- ๑) เรื่อง พระมหาชนก
- ๒) เรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ
- ๓) เรื่อง ตีโต

สำหรับประเด็นที่จะศึกษาคือพระปรีชาสามารถทางด้านการสร้างสรรค์วรรณกรรมนั้น จะศึกษาเรื่องสำคัญที่เป็นหลักของวรรณศิลป์ ๒ ด้าน ได้แก่ การใช้คำ และการใช้สำนวนโวหาร

การใช้คำ

ในการสร้างสรรค์วรรณศิลป์นั้น การใช้คำเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คำในวรรณศิลป์ที่นิยมใช้ในวรรณกรรมต่างๆ สามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้^{๙๘}

๑. **คำมีพลัง** (Powerful Words) หมายถึง คำที่มีความหมายเข้มข้น เร้าอารมณ์ กระตุ้นความรู้สึก และพุ่งเข้ากระทบหัวใจผู้อ่านกว่าคำธรรมดาสามัญทั่วไป เช่น

ใช้คำว่า	มีฤทธานุภาพ	แทนคำว่า	มีอำนาจ
	วิกฤตการณ์	แทนคำว่า	เหตุพิศปกติ
	ดักเตือน	แทนคำว่า	ให้ข้อคิด
	สำนึกในพระคุณอันหาที่สุดมิได้	แทนคำว่า	ขอบพระคุณมาก

๒. **คำโบราณ** (Obsolete) หมายถึง คำเก่าที่ล้าสมัย หรือพ้นสมัย เป็นคำที่ไม่มีที่ใ้ช้อยู่ในภาษาปัจจุบัน คำประเภทนี้จะให้ความรู้สึกหรือทำให้มองเห็นบรรยากาศแบบเก่าๆ รู้สึกขลัง และเกิดความสมจริงมากยิ่งขึ้น เช่น ย่างเท้า พี่ท่าน กระนั้นหรือ รดธิบ ใต้เท้า ฯลฯ

๓. **คำคะนอง** หรือ **คำสแลง** (Slang) หมายถึง คำที่ใช้ด้วยความรู้สึกครึกครื้น คะนองปาก คะนองอารมณ์ ก่อให้เกิดความรู้สึกสะใจ ใ้ด้อารมณ์ และทำให้ภาษามีสีสันมากยิ่งขึ้น โดยมีได้คำนี้ถึงความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ เช่น มันเป็นบ้า ง่วงจะตายซัก ยากส์ เด็กเสี่ย ตู๊กตาหน้ารด กินแห้ว ฯลฯ

๔. **คำภาษาปาก** หรือ **คำตลาด** (Colloquial) หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดกันธรรมดาสามัญทั่วไปในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความเป็นระเบียบแบบแผน บางครั้งอาจเป็นคำด่าทอบ้าง แต่ไม่ถึงกับลามกหยาบคาย การใช้ภาษาปาก ทำให้รู้สึกง่าย เป็นกันเอง มีรสชาติดีรส และมีชีวิตชีวาอ่านมากยิ่งขึ้น เช่น วัดพระแก้ว รถเครื่อง รถเก๋ง สะพานลอยฟ้า กินเหล้าเมายา มหาลัย น่องรหัส หนีเนา ฯลฯ

๕. **คำซ้อน** หมายถึง การใช้คำเป็นชุดตั้งแต่สองคำขึ้นไป โดยที่ทุกคำที่ใช้ในชุดนั้นมีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด ทั้งนี้เป็นการทำให้ภาษาสละสลวยมากขึ้น หรือช่วยเน้นความหมายของคำนั้นๆ ให้มีความเด่นชัดขึ้น “คำซ้อน” เป็นลักษณะที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของภาษาไทย เช่น อาลัยอาวรณ์ เสรีโสภณเสียใจ ใหญ่โตมโหฬาร เอการเองาน อุดสาหะวีริยะ ปลิ้นปลอกหลอกหลอน ไอ้เอ๋อืดอาด มิตรสหาย ฯลฯ

๖. **คำราชาศัพท์** หมายถึง คำศัพท์ที่ทรงงามสำหรับใช้ตามวาทะทั้งสามของคนทั้งหลาย คือ ชาติ วุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิ เป็นคำที่ใช้กับบุคคลฐานะต่างๆ ตั้งแต่ สุภาพชน ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส จนกระทั่งถึง พระสงฆ์ พระเถรานุเถระ พระบรมวงศานุวงศ์ และพระมหากษัตริย์ คำราชาศัพท์เป็นวัฒนธรรมพิเศษของคนไทยที่แสดงความละเอียดอ่อน ความประณีต การยกย่องให้เกียรติบุคคลที่มีคุณงามความดี

^{๙๘} รวบรวมจาก วิชา เสนานาญ. **วรรณคดีศึกษา**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กพรนขบถ, ๐๐๐๐). หน้า ๐๐๐. และ เปลื้อง ณ นคร. **ภาษาวรรณนา**. (กรุงเทพฯ : ข้าวฟ้า, ๒๕๔๐). หน้า ๕๐-๕๘. และ ชำนาญ รอดเหตุภัย. **สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน**. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๓๖). หน้า ๑๐-๑๑.

๗. **คำสะท้อนสังคม** หมายถึง คำที่มีความหมายเชิงนัยประหวัดคือมีความหมายบ่งบอกเรื่องราวของสังคมที่เกิดขึ้นในยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง คำประเภทนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพมองเห็นสภาพความเป็นไปของสังคมและประเทศชาติ เช่น ลำลักวัฒนธรรมตะวันตก เกิดภาวะสมองไหลในระบบราชการ เศรษฐกิจแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา สองมาตรฐาน เศรษฐกิจแบบพอเพียง วิสัยทัศน์พัฒนาจิตสาธารณะ ประชาพิจารณ์ ฯลฯ

๘. **คำทับศัพท์** หมายถึง คำที่เขียนด้วยตัวอักษรไทยโดยการถ่ายทอดเสียง หรือเลียนเสียงคำภาษาต่างประเทศที่นำเข้ามาใช้ในภาษาไทย ให้ใกล้เคียงกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นับเป็นการยืมคำของภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่งไปพลางๆ ก่อนในระหว่างที่ยังไม่มีคำภาษาไทยที่เหมาะสม การยืมคำภาษาอื่นเกิดขึ้นได้กับทุกภาษาขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ สมัยก่อนมีคำยืมจากภาษาจีน ภาษาเขมร และภาษาบาลีสันสกฤต เข้ามาปะปนใช้ในภาษาไทยมาก สมัยปัจจุบันภาษาดังกล่าวลดความสำคัญลง และมีการยืมคำจากภาษาอังกฤษมาใช้กันอย่างกว้างขวาง ซึ่งนับวันจะมีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่มากขึ้นโดยลำดับ จะเห็นได้ว่าการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษในวงการสื่อสารมวลชน นักวิชาการ และนักบริหาร โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะนิยมชมชอบใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษกันมาก

๙. **คำศัพท์บัญญัติ** (Technical term) หมายถึง คำที่ผู้รู้ นักวิชาการ และนักปราชญ์ราชบัณฑิตได้สร้างขึ้น หรือกำหนดขึ้น เพื่อใช้แทนคำทับศัพท์ซึ่งยืมมาจากภาษาอื่น ศัพท์บัญญัติเป็นการทำให้ภาษาเกิดความเจริญงอกงาม และเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้คำภาษาต่างประเทศโดยไม่มีความจำเป็น ทั้งยังช่วยในการสื่อสารความหมายระหว่างคนในชาติได้สะดวกมากยิ่งขึ้นด้วย ศัพท์บัญญัติที่ราชบัณฑิตยสถานเป็นผู้กำหนดขึ้นถือว่าเป็นทางการ มีอยู่หลายสาขาวิชาชีพ ศัพท์เหล่านี้ถือกันว่าเป็นศัพท์มาตรฐานสำหรับคนทั่วไปจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างและใช้ในโอกาสต่างๆ ทั่วไป บางคำยังคงใหม่มากหรือยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเมื่อนำมาใช้ อาจจะต้องมีการวงเล็บคำภาษาเดิมหรืออธิบายความหมายกำกับไว้ด้วย ก็จะสามารภแก้ปัญหาการสื่อสารความหมายที่อาจจะเกิดขึ้นได้

๑๐. **คำไกลเกินความเข้าใจ** (Far fetched) คำที่ใช้กันเฉพาะบางกลุ่ม (Jargon) บางอาชีพ เมื่อนำไปใช้ในวงการอื่น อาจจะสื่อสารกันไม่ได้ หรือไม่ตรงตามความประสงค์ คำเหล่านี้บางกรณีก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ เพราะไม่มีคำอื่นใดที่เหมาะสมมากกว่า หรือต้องการให้ดูสมจริง เช่น เรื่องเกี่ยวกับทหาร บุคคลในเรื่องก็ควรจะใช้ศัพท์เฉพาะทางการทหารปะปนอยู่ในเรื่องบ้าง เป็นต้น กรณีเช่นนี้ ผู้ใช้ควรจะได้หาทางอธิบายความหมายคำเหล่านี้ไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น คำศัพท์ในการพิมพ์ ได้แก่ ปรูฟอาร์ต เลย์เอาต์ ตรวจหน้าแทน ขนาด ๑๐ พอยต์ เย็บกึ่ง แปกหน้ายก คอลัมน์นี้ไว้ เก็บหน้า ฯลฯ

การใช้สำนวนโวหาร

สำนวน หมายถึง “ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร เช่น สารคดี สำนวนโวหารดี ความเรียงเรื่องนี้สำนวนโวหารลุ่มๆ ดอนๆ ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ, ไร่ไม่ดีโทษปีไทยกลอง, ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่ง เช่น สำนวนฝรั่ง สำนวนบาลี,

ชั้นเชิง หรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น *สำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน)* *สำนวนยาขอบ* *สำนวนไม้เมืองเดิม*, *ลักษณะนาม* ใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆ เช่น *อิเหนามีหลายสำนวน* หรือ *บทความหลายสำนวน*^{๙๙}

จะเห็นได้ว่า คำว่า “สำนวน” มีความหมายหลายนัย สรุปว่า *สำนวน* หมายถึง ทำนองของการพูด หรือถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นอย่างสละสลวย หรือการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง ไม่ตรงไปตรงมา เป็นข้อความชวนอ่าน ชวนให้คิดติดตาม หรือข้อความซึ่งจะสามารถเข้าใจความหมายได้

ส่วนคำว่า *โวหาร* มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า หมายถึง ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือ หรือพูด, ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน^{๑๐๐}

โวหารช่วยให้วรรณกรรมมีรสชาติ มีความสละสลวยมากกว่าภาษาธรรมดา วิชา เสนานาญ กล่าวไว้ว่า “โวหารเป็นภาษาที่ช่วยให้เกิดมโนทัศน์ หรือจินตภาพได้ชัดเจนหรือกว้างขวางกว่าภาษาตรงไปตรงมา เหตุผลประการหนึ่ง ก็เพราะการใช้โวหารนั้นส่วนใหญ่คือการใช้ภาษาเปรียบเทียบสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม”^{๑๐๑}

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “โวหาร” ดังกล่าว จะเห็นว่าใกล้เคียงกับความหมายของคำว่า “สำนวน” เป็นอย่างมาก ดังนั้นบางทีก็จะใช้ควบคู่กันไปว่า “สำนวนโวหาร” ซึ่งมีความหมายว่า ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นอย่างไพเราะ สละสลวย เสริมสร้างจินตนาการก่อให้เกิดภาพขึ้นในความคิดคำนึงมากกว่าที่จะใช้ภาษาธรรมดาซึ่งเป็นการใช้ตรงไปตรงมา เมื่อได้วิเคราะห์ภาพรวมของสำนวนโวหารที่มีความสำคัญและใช้แพร่หลายโดยทั่วไปแล้ว สามารถจำแนกสำนวนโวหารเป็น ๔ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑. สำนวนโวหารที่สละสลวย
๒. สำนวนโวหารที่เผ็ดร้อน ประชดประชัน
๓. สำนวนโวหารแบบไทยๆ
๔. สำนวนโวหารแบบต่างประเทศ

ความหมายของ “สำนวนโวหาร” ที่ว่าหมายถึง ถ้อยคำซึ่งเรียบเรียงขึ้นอย่างไพเราะ สละสลวย เสริมสร้างจินตนาการก่อให้เกิดภาพขึ้นในความคิดคำนึงมากกว่าที่จะใช้ภาษาธรรมดา ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ตรงกับความหมายของคำว่า “โวหารภาพพจน์”^{๑๐๒}

^{๙๙} ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘). หน้า ๘๓๕.

^{๑๐๐} เรื่องเดิม. หน้า ๗๗๖.

^{๑๐๑} วิชา เสนานาญ. *วรรณคดีศึกษา*. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๓). หน้า ๓๕-๕๕.

^{๑๐๒} คำนี้บัญญัติขึ้นแทนคำว่า Figure of Speech และ Figure of Rhetoric

โวหารภาพพจน์ หรือ โวหารลักษณะ หมายถึง การกล่าวคำอันมีนัยชวนให้คิด แทนที่จะกล่าวความจริงไปตรงมาโดยมุ่งหมายที่จะให้คำกล่าวนั้น มีผลกระทบกระเทือนความรู้สึกอารมณ์ของผู้ฟัง^{๑๐๓}

สำหรับ โวหารภาพพจน์หรือโวหารลักษณะ ซึ่งใช้สร้างภาพให้เกิดขึ้นในจินตนาการ หรือภาพในความคิดที่สำคัญและมีที่ใช้อย่างแพร่หลายนั้น นักวิชาการหลายคนได้จัดแบ่งประเภทของโวหารภาพพจน์ไว้ใกล้เคียงกันดังนี้

เปลื้อง ณ นคร กล่าวว่า โวหารลักษณะ (Figure of Speech or Figure of Rhetoric) หมายถึง ลักษณะของโวหาร คือ การกล่าวคำอันมีนัยชวนให้คิด แทนที่จะกล่าวความจริงไปตรงมา โดยมุ่งหมายที่จะให้คำกล่าวนั้น มีผลกระทบกระเทือนความรู้สึกและอารมณ์ของผู้ฟัง และได้อ้าง ตำราเรียนศาสตร์ (Senior Course of English Composition)^{๑๐๔} ว่าได้กำหนดชนิดของโวหารลักษณะไว้ดังต่อไปนี้

๑. โวหารอุปมา หรือโวหารเทียบเคียง (Simile)
๒. โวหารอุปลักษณะ (Metaphor)
๓. โวหารนิทานเทียบ หรือโวหารนิทานอุปมา (Allegory)
๔. โวหารขัดแย้ง หรือโวหารอรรธานันดร (Antithesis)
๕. โวหารวิภาษิต (Epigram)
๖. โวหารประโยคควบ (Condensed Sentence)
๗. โวหารวิฤตภาวะ (Climax)
๘. โวหารปฏิวิฤตภาวะ (Anticlimax or Pathos)
๙. โวหารอุปนาม (Metonymy)
๑๐. โวหารเทียบนาม (Synecdoche)
๑๑. โวหารเทียบฉายา (Transferred Epithet)
๑๒. โวหารบุคลาธิษฐาน (Personification)
๑๓. โวหารอับปาลปนนะ (Apostrophe)
๑๔. โวหารจินตทัศน์ (Vision)
๑๕. โวหารอติพจน์ (Hyperbole or Exaggeration)
๑๖. โวหารอุปนัย (Enuendo)
๑๗. โวหารประชด (Irony)
๑๘. โวหารเหน็บแนม (Sarcasm)
๑๙. โวหารเสาวพจน์ (Euphemism)

^{๑๐๓} เปลื้อง ณ นคร. ภาษาวรรณนา. (กรุงเทพฯ : ขั้วฟ้า, ๒๕๔๐). หน้า ๖๒-๖๖.

^{๑๐๔} เนสฟิลด์, เจ. ซี. อ้างถึงใน เปลื้อง ณ นคร. ภาษาวรรณนา. (กรุงเทพฯ : ขั้วฟ้า, ๒๕๔๐), หน้า ๖๑-๖๒.

๒๐. โวหารนิประติขญา (Litotes)
๒๑. โวหารปจฉาพจน์ (Interrogation)
๒๒. โวหารอัศเจรีย์ (Exclamation)
๒๓. โวหารซ้อนความ (Identical Statrment)
๒๔. โวหารคำเลียนเสียง (Onomatopoeia)
๒๕. โวหารเสียงสัมผัส (Assonance)
๒๖. โวหารเล่นคำ (Pun)

ชำนาญ รอดเหตุภัย^{๑๑๕} ได้จัดแบ่งโวหารภาพพจน์โดยยึดแนวทางของ เซย์เมอร์ แชตแมน (Seymour Chatman) เป็นหลักได้ทั้งหมด ๑๕ ประเภท ดังนี้

๑. โวหารอุปมา (Simile)
๒. โวหารอุปลักษณ์ (Metaphor)
๓. โวหารอุปนัย (Innuendo)
๔. โวหารบุคคลาธิษฐาน (Personification)
๕. โวหารวิปินเพทนาการ (Pathetic fallacy)
๖. โวหารอธิพจน์ (Hyperbole)
๗. โวหารคำพังเพยและสุภาษิต (Locution and Proverb)
๘. โวหารนิทานสาธก (Allegory or Parable)
๙. โวหารเลียนเสียง (Onomatopoeia)
๑๐. โวหารพุดรับเชิงปฏิเสธ (Litotes)
๑๑. โวหารกระทู้คำถาม (Interrogation)
๑๒. โวหารเคลือบคำ (Euphemism)
๑๓. โวหารย้ำความและย้ำคำ (Identication statement and Repetition)
๑๔. โวหารเหน็บแนม (Sarcasm)
๑๕. โวหารเล่นคำ (Pun on word)
๑๖. โวหารเล่นเสียงสัมผัส (Rhyme and Alliteration)
๑๗. โวหารปรพากษ์ (Antitheses)
๑๘. โวหารบันไดความ (Climax)
๑๙. โวหารปฏินัย (Anticlimax)

^{๑๑๕} ชำนาญ รอดเหตุภัย. สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๖). หน้า ๗๕-๗๘.

วิภา กงกะนันทน์^{๑๐๖} ได้รวบรวมโวหารภาพพจน์จากแหล่งต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. Metaphor (เมตาฟอรั)
๒. Simile (สิมิลี)
๓. Synecdoche (สมพจน์)
๔. Metonymy (นามนัย)
๕. Oxymoron (ปฏิวาทะ)
๖. Paradox (ปฏิภาคพจน์)
๗. Synesthesia (อาวัตพากย์)
๘. Hyperbole (อติพจน์)
๙. Overstatement (อธิพจน์)
๑๐. Allusion (ปฏิรูปพจน์)
๑๑. Personification (บุคลาธิษฐาน)
๑๒. Analogy (อุทาหรณ์)
๑๓. Rhetorical Question (ปฏิปจฉา)

จะเห็นได้ว่า การจำแนกประเภทของโวหารลักษณะตามแนวทั้งสามข้างต้น มีบางส่วนที่คล้ายกันหรือเหมือนกันและบางส่วนแตกต่างกัน สำหรับการวิเคราะห์วรรณศิลป์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ จะได้เลือกสรรเฉพาะโวหารลักษณะที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมาเพียงบางประเภทดังต่อไปนี้

๑. โวหารอุปมา (Simile) หมายถึง สิ่งหรือข้อความที่ขมมาเปรียบเทียบ มักใช้คู่กับอุปไมย แปลว่า สิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นเพื่อให้เข้าใจดีขึ้น^{๑๐๗} โวหารอุปมา เป็นการกล่าวเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดการเทียบเคียงจากลักษณะที่รู้จักกันดีแล้วของสิ่งหนึ่ง ไปสู่อีกสิ่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักหรือยังไม่ตระหนักทั่วไป เช่น

- The problems of humanity now are so immense, like an ocean, that it's hard to see how to solve them. So people stop trying, they sink into hopelessness.^{๑๐๘}

- วาจาสุภาษิตย่อมไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไม่ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย สันฐานดี แต่หากกลิ่นไม่ แต่วาจาสุภาษิตจะมีประโยชน์มากแก่ผู้ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย มีสันฐานงาม และมีกลิ่นหอม (จากเรื่อง พระอนันตพุทธธนูชา)^{๑๐๙}

^{๑๐๖} วิภา กงกะนันทน์.

^{๑๐๗} เรื่องเดิม, หน้า ๖๔.

^{๑๐๘} Visionary Monarch. เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (19 November 2001).

^{๑๐๙} ชำนาญ รอดเหตุภัย. สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๓๖).

๒. **โวหารอุปลักษณ์ (Metaphor)** คำว่า อุปลักษณ์ แปลว่า ลักษณะรอง หรือลักษณะใกล้เคียง โวหารอุปลักษณ์ คล้ายกับโวหารอุปมา ต่างกันตรงที่โวหารอุปลักษณ์จะไม่ยกสิ่งใดขึ้นมาเทียบว่าเหมือนกับสิ่งใด แต่จะยกสิ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกันนั้นขึ้นมากล่าวโดยให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าหมายถึงอะไร โปรดสังเกตข้อความที่ใช้คำว่า แก้วตา ตู๊กตา และกึ่งแห่ง แต่ละคู่ดังต่อไปนี้

โวหารอุปมา : พ่อรักลูกปานแก้วตา

โวหารอุปลักษณ์ : แก้วตาของพ่อคนนี้เรียนเก่ง^{๑๑๐}

โวหารอุปมา : ใบหน้าของสาวรุ่นเปล่งปลั่งจิ้มลิ้มเหมือนตูกตาญี่ปุ่น

โวหารอุปลักษณ์ : ผู้อำนวยการนั่งคู่ไปกับตูกตาหน้ารถที่เขาหมายเคลม

โวหารอุปมา : คนรักเก่าบัดนี้หอมเหมือนกึ่งแห่ง

โวหารอุปลักษณ์ : ในที่สุดเขาก็จากกึ่งแห่งนั้นไปอย่างไม่อาลัยไยดี

๓. **โวหารบุคลาธิษฐาน (Personification)** หมายถึง การสมมุติสิ่งที่ไม่มีความคิด ไม่มีกิริยาอาการ และมีใช้คนให้ดูเหมือนเป็นคน คือมีกิริยาอาการมีพฤติกรรมประหนึ่งว่าเป็นคน ในทางกวีเรียกว่า Pathetic fallacy^{๑๑๑} หมายความว่า อารมณ์นึกไปไม่ยึดเหตุผลความเป็นจริง โวหารประเภทนี้ทำให้อ่านแล้วเกิดภาพขึ้นในจินตนาการ ช่วยให้เข้าใจเรื่องราวหรือลักษณะต่างๆ ได้ชัดมากยิ่งขึ้น เช่น ^{๑๑๒}

- ทุกวันนี้ข้าพเจ้าก็ได้อาศัยหนังสือเท่านั้น ที่คอยเป็นเพื่อนปลอบใจให้คลายความว้าวุ่นลงได้บ้าง ยามใดที่ข้าพเจ้ารู้สึกปวดร้าวจนสุดแสนจะอดกลั้น ข้าพเจ้าก็ได้อาศัยหนังสือนี้แหละที่มากอยช่วยยืม คอยชี้แนะหนทางที่ทำให้ปลอดโปร่งใจขึ้นมาบ้าง

- ความโลภตามมหาหลอกลอนชั่วยวน แม้ว่าเขาพยายามจะข่มตาให้หลับลง แต่มันก็ยังมากกระซิบที่ข้างหู กระตุ้นเตือนให้เขาฉวยโอกาสที่ไม่แน่ว่าชาตินี้จะได้พบอีกหรือไม่

๔. **โวหารย้ำความและซ้ำคำ (Identical statement and Repetition)** หมายถึง การเรียบเรียงข้อความให้มีการใช้คำซ้ำกันมากกว่าสองครั้งโดยเจตนา เพื่อเป็นการเน้นคำสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งให้น้ำหนักและมีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โวหารซ้ำคำเป็นการเล่นเสียงและเน้นด้วยการซ้ำคำ และทำให้เกิดภาพ อารมณ์ ความรู้สึก มากยิ่งขึ้น^{๑๑๓} ตัวอย่างเช่น

- เราจะต้องต่อสู้ สู้กับสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดตัว สู้กับโรคภัยไข้เจ็บ สู้กับศัตรูร้ายของประเทศชาติ และสู้กับค้นหาเพื่อที่จะเอาชนะตนเองให้จงได้

- หน้าที่ของผู้นำคือนำ การรีบร้อนปรับ ครม. มีแต่เสียกับเสีย

^{๑๑๐} เรื่องเดิม, หน้า ๖๕.

^{๑๑๑} เปลื้อง ณ นคร. เรื่องเดิม, หน้า ๖๕.

^{๑๑๒} ชำนาญ รอดเหตุภัย. เรื่องเดิม, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๑๑๓} เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๑.

- ปีใหม่นี้ ข้าพเจ้าจะทုံเมทกาย ทုံเมทใจ และทုံเมทสติปัญญาให้ถึงที่สุด เพื่อสร้างผลงานวิชาการให้เป็นรางวัลของชีวิตให้จงได้

๕. **โวหารอธิพจน์** บางแห่งเรียกว่า **โวหารอดิพจน์** หมายถึง คำกล่าวอันสูงพ้นเกินความจริง แต่ยิ่งในทางจินตนาการ^{๑๑๔} เป็นการกล่าวโลดโผนเกินกว่าที่จะเป็นจริงได้ แต่เป็นการกล่าวที่ให้ผลทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดความซาบซึ้งไปกับเนื้อความที่มีน้ำหนักมากเช่นนั้น ผู้อ่านย่อมทราบดีว่าคำกล่าวเช่นนั้นไม่มีทางเป็นความจริงได้ แต่ก็ยังยอมรับฟังด้วยความรู้สึกที่ประทับใจ ไม่ถือว่าเป็นการพูดโกหกแต่อย่างใด^{๑๑๕} เช่น

- ผมนั่งคอยคุณอยู่ตรงนี้ตั้งปีแล้ว - เขารู้สึกหิวจนไส้จะขาด
- เริ่มรำน่านาตรถั่วม ถึงพรหม พาเทพเจ้าตกจม จ่อมม้วย^{๑๑๖}

๖. **โวหารสัทพจน์** หรือ **โวหารเลียนเสียงธรรมชาติ** (Onomatopoeia) หมายถึง การใช้คำเลียนเสียงที่เกิดตามธรรมชาติ ทำให้เกิดบรรยากาศ หรืออารมณ์ความรู้สึกตามท้องเรื่องได้ดียิ่งขึ้น เช่น ^{๑๑๗}

- ทหารเดินดบเท้ากันพื้พื้
- เปรี๊ยะ! เสียงฟ้าผ่าดังสนั่นไปทั่ว ลมกระโชกหวีดหวิวเหมือนเสียงปิศาจอันน่าสะพรึงกลัว สักครู่ฝนเริ่มเปาะเปาะๆ แล้วก็กระหน่ำจ๊กๆ อย่างลื้มหลื้มตามไม่ขึ้น

๗. **โวหารปฏิพจน์ (Paradox)** นักวิชาการบางคนเรียกว่า **ปรพาคย์ (Antithesis)**^{๑๑๘} บ้างและ **ปฏิภาคพจน์**^{๑๑๙} บ้าง หมายถึง การเรียบเรียงข้อความให้มีเนื้อความขัดกัน ไม่ว่าผู้ใช้จะตั้งใจเจาะจงหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้แต่เป็นไปได้ ทำให้เนื้อความดูเด่นยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

- ใหญ่พริกหยวก เล็กพริกขี้หนู
- ขณะที่หัวใจของเรามีแต่ความเศร้า จงเติมความรื่นเริงสนุกสนานลงไป
- ความรักทำให้ความขี้ริ้วกลับเป็นความงาม ความโง่กลับเป็นความฉลาด ความแก่กลับเป็นความหนุ่ม บากกลับเป็นบุญ ความซึมเซากลับเป็นความแจ่มชื่น ใจแคบกลับเป็นใจกว้าง..
- ยิ่งเขาพยายามใช้เงินเพื่อซื้อเสียงมากเพียงใด ดูเหมือนประชาชนก็จะยิ่งหมดศรัทธาในตัวเขามากเพียงนั้น

^{๑๑๔} เปลื้อง ณ นคร. เรื่องเดิม. หน้า ๗๑.

^{๑๑๕} ชำนาญ รอดเหตุภัย. เรื่องเดิม. หน้า ๕๘.

^{๑๑๖} เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ศรีปราชญ์ เป็นผู้แต่ง ดู เปลื้อง ณ นคร. **ประวัติวรรณคดีไทยฉบับนักศึกษา.** (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๕). หน้า ๑๑๕.

^{๑๑๗} ชำนาญ รอดเหตุภัย. เรื่องเดิม. หน้า ๕๕.

^{๑๑๘} เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๒.

^{๑๑๙} วิภา กงกะนันทน์. เรื่องเดิม. หน้า ๓๔.

ตอนที่ ๓ (๑)

พระราชอำนาจภาพทางด้านวรรณศิลป์ ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”

ประวัติความเป็นมาของหนังสือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแปลเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” จากต้นฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง “A Man Called Intrepid” ของ William Stevenson ซึ่งเป็นหนังสือประเภทเบสต์เซลเลอร์ (Bestseller) มียอดจำหน่ายมากกว่า ๒ ล้านเล่ม^{๑๒๐} พระองค์ทรงใช้เวลาว่างวันละเล็กน้อยหลังจากทรงจบสิ้นพระราชภารกิจ ตั้งแต่วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ รวมเวลาประมาณเกือบสามปี เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลเสร็จ ได้พระราชทานเอกสารแปลเรื่องนี้แก่ผู้ทรงรู้จักคุ้นเคยแต่ยังมีได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญในเรื่องลิขสิทธิ์วรรณกรรม จะเห็นได้จากทรงมีพระราชประสงค์ให้การเผยแพร่พระราชนิพนธ์แปลของพระองค์เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ พระองค์จึงได้ทรงมอบหมายให้ ม.ล.พีรพงศ์ เกษมศรี เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา ทำหนังสือติดต่อขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และได้รับคำตอบอนุญาต เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้จัดพิมพ์จำหน่ายเพื่อหารายได้สมทบกองทุนการกุศลต่างๆ ตามพระราชประสงค์ได้ทั่วราชอาณาจักรไทย^{๑๒๑}

ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ขณะที่ทรงจำเริญพระชนมายุ ๖๖ พรรษา พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการจัดพิมพ์จำหน่าย เพื่อหารายได้สมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนา^{๑๒๒} ปรากฏว่าหนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง หนังสือพิมพ์ครั้งที่ ๑ จำหน่ายหมดภายในเวลาไม่กี่วัน และต้องเร่งพิมพ์เพิ่มเติมอีกถึง ๑๔ ครั้ง รวมยอดพิมพ์จำหน่ายแล้วเกือบสองแสนเล่มภายในเวลาเพียง ๒ เดือน^{๑๒๓}

^{๑๒๐} ขวัญแก้ว วัชรโรทัย, “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ และ ดิโตะ”. เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001)

^{๑๒๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๒๖), หน้าคำนำ.

^{๑๒๒} เรื่องเดิม, หน้า ๕.

^{๑๒๓} เรื่องเดิม, หน้าบรรณลักษณะ.

สังเขปเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”

ตอนที่ เป็น “คำนำ” ของหนังสือนี้ เจ้าของเรื่องสำคัญคือ เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson) หรือ นายอินทร์ เป็นผู้เขียนด้วยตนเอง โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายอินทร์ในฐานะผู้แทนลับพิเศษของวินสตัน เชอร์ชิลล์ และหัวหน้าสำนักงานรักษาความปลอดภัยอังกฤษ (British Security Coordination) ซึ่งตั้งอยู่ในนครนิวยอร์ก เป็นผู้ส่งข่าวให้ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้ทราบข้อเท็จจริงว่าหากอังกฤษปราชัย ภัยสงครามจะต้องต่อเนื่องถึงสหรัฐอเมริกา ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงเข้าร่วมสงครามอย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันสงครามลับก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างซบซ้อน และเหตุการณ์เหล่านั้นยังคงปกปิดกันมาโดยตลอด นายอินทร์เห็นว่าการสงครามผ่านมานานแล้วไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ควรจะต้องปกปิดต่อไปอีกแล้ว ทั้งควรจะนำมาเปิดเผยเพื่อสติเกียรติดูของผู้นำเหล่าผู้ที่ต้องตายไปจำนวนมาก และที่สำคัญยิ่งก็คือ นายอินทร์ต้องการให้โลกรับรู้แผนลับทั้งหลายที่ใช้เป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้โลกเสรีพ้นจากภัยสงคราม ซึ่งไม่แน่ใจว่าจะไม่หวนกลับมาอีก

เรื่องราวของ สำนักงาน บี.เอส.ซี. สลับซบซ้อนเป็นอันมาก มีเอกสารจำนวนมากมายมหาศาลมีเจ้าหน้าที่บางคนรวบรวมไว้เป็นระเบียบ สะดวกแก่การศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประโยชน์มหาศาลสำหรับการเขียนหนังสือของนายวิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) ซึ่งเป็นเพื่อนและเคยร่วมงานกับนายอินทร์-เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson)^{๑๒๔} มาก่อน และเป็นผู้เรียบเรียงหนังสือ A Man Called Intrepid หรือ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

ตอนที่ ๒ เป็นตอน “เผยเรื่อง” เนื้อหาตอนนี้เป็นส่วนนำเรื่องอีกตอนหนึ่ง ซึ่ง ชาร์ลส์ เฮวาร์ด เอลลิส เป็นผู้เขียน เขาเล่าถึงความเป็นมาของสำนักงานรักษาความปลอดภัยอังกฤษที่นิวยอร์ก (บี.เอส.ซี.) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่สหรัฐอเมริกา เอลลิส ยอมรับว่า นายอินทร์ เป็นสายลับพิเศษลับสุดยอดระหว่างประธานาธิบดี รูสเวลต์ ของสหรัฐอเมริกา และนายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิลล์ ของอังกฤษ

เอลลิส ทราบเรื่องราวความลับของสำนักงาน บี.เอส.ซี. มากมาย และเก็บความลับสำคัญเหล่านั้นมาได้ยาวนานกว่าสิบปี เขาได้ปรึกษาหารือกับนายอินทร์ อย่างกว้างขวาง และในที่สุดก็เห็นด้วยกับ วิลเลียม สตีเวนสัน ที่จะเปิดเผยเรื่องของนายอินทร์ และสำนักงาน เพราะจะมีผลได้มากกว่าผลเสีย เขาได้มอบเอกสารของ บี.เอส.ซี. จำนวนมากแก่ วิลเลียม สตีเวนสัน เพื่อประกอบการเขียนหนังสือเรื่องนี้ เอลลิส เป็นผู้แนะนำให้นายกรัฐมนตรีเชอร์ชิลล์ ประกาศเกียรติคุณของนายอินทร์ และสำนักงาน บี.เอส.ซี. ของนายอินทร์ว่า “เราแน่ใจได้ ไม่เคยมีการกระทำใดๆ ในนิยายหรือในประวัติศาสตร์ อันเป็นเรื่องของบุุคคลที่จะเกินความสูงส่งของวีรกรรมและความกล้าหาญของบุคคลเหล่านี้”^{๑๒๕}

^{๑๒๔} วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) ผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้กับ เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson) คือ “นายอินทร์” บุคคลสำคัญในหนังสือนี้ มีชื่อที่คล้ายคลึงกันมาก ทั้งๆ ที่มีได้เป็นญาติกัน ทำให้ผู้อ่านบางคนเกิดความสับสน และหลายคนเข้าใจผิดว่าเป็นคนเดียวกัน

^{๑๒๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เรื่องเดิม. หน้า ๑๒.

เนื้อหาของเรื่องหนังสือซึ่งหนานกว่า ๖๐๐ หน้า เรียบเรียงโดย วิลเลียม สตีเวนสัน มีทั้งหมด ๖ ภาค รวม ๔๕ บท มีสาระโดยสังเขปดังนี้^{๑๒๖}

กล่าวถึงความร่วมมือทางสงครามจารกรรมระหว่างอังกฤษกับสหรัฐ ที่ได้ร่วมกันต่อต้านการขยายอำนาจของเยอรมันยุคนาซี โดยมีนายอินทร์เป็นผู้ประสานระดับสูง เรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนเลือกมาเปิดเผยโดยได้รับการตรวจสอบว่าถูกต้องตามข้อเท็จจริงด้วยตัว “นายอินทร์” เอง บางเรื่องน่าทึ่งยิ่งกว่านิยายสายลับที่แต่งขึ้นเสียอีก เช่น ปฏิบัติการขโมยเครื่องใส่-ถอดรหัสลับ “เอนิกมา” อันทันสมัยที่สุดของเยอรมัน ซึ่งฮิตเลอร์ภูมิใจมากกว่าข้าวต่างๆ ที่ส่งด้วยเครื่อง “เอนิกมา” จะไม่มีผู้ใดสามารถแปลความได้ แต่ “นายอินทร์” สามารถวางแผนขโมยเครื่องได้ โดยฝ่ายเยอรมันไม่ระแคะระคายเลย จึงเป็นก้าวแรกที่ทำให้หน่วยจารกรรมของ “นายอินทร์” สามารถสืบข่าวสำคัญๆ ของฝ่ายเยอรมันได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างกล้าหาญของ “มาเดอแลน” สายลับของ “นายอินทร์” ที่เสี่ยงชีวิตเข้าไปในแดนข้าศึกแล้วส่งข่าวให้ “นายอินทร์” ตลอดจนการปฏิบัติการของสาว “ซินเธีย” สายลับอังกฤษแสนสวยที่ใช้เสน่ห์ของตน ล้วงความลับเกี่ยวกับการถอดรหัสนักการทูตฝ่ายข้าศึกได้สำเร็จ

นายอินทร์หรือ Sir William Stephenson ซึ่งต่อมาไปเป็นหัวหน้าฝ่ายจารกรรมในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เจ้าของรหัสลับ Intrepid ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นทหารอาสาสมัครไปแนวหน้า ได้รับภัยจากแก๊สพิษในสงครามจนเกือบทุพพลภาพ แต่ด้วยเลือดนักสู้ เขาพยายามจนได้กลับไปเป็นทหารนักบินอีกครั้งหนึ่ง เขาได้เขียนรายงานเกี่ยวกับค่ายกักกันของฝ่ายข้าศึกจากประสบการณ์ที่เคยถูกจับ เป็นเหตุให้นายพลเรือเอก บลิงเกอร์ ฮอลล์ เกิดสนใจนายอินทร์ และต่อมาได้เรียกนายอินทร์ กลับจากลอนดอนเพื่อมาช่วยปฏิบัติราชการลับ ซึ่งนายพลฮอลล์ แห่งอังกฤษ และ บิล โดโนแวน แห่งอเมริกา ได้ดำเนินการด้านราชการลับต่อ และเฝ้าจับตาดูความเคลื่อนไหวของพวกนาซีเยอรมัน นายอินทร์และพรรคพวกยังคงติดตามพฤติกรรมของฮิตเลอร์ต่อไป พวกเขาพยายามศึกษาเกี่ยวกับรหัสลับที่เยอรมันใช้ผ่านเครื่องเอนิกมา เพื่อจะได้ตีความข่าวสารที่ดักฟังได้อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้เตรียมการป้องกันประเทศของตนได้ทันทั่วทั้งที่ ด้วยการประสานงานของนายอินทร์ ทำให้อังกฤษและอเมริกาได้ร่วมมือกันอย่างลับๆ ในการเตรียมตัวรับสงครามอันจะเกิดขึ้น โดยอเมริกาพยายามหาความลับของเครื่องเอนิกมาแบบญี่ปุ่น อังกฤษก็หาข้อมูลขอเอนิกมาแบบต่าง ๆ ของนาซีเยอรมัน ในขณะที่ฮิตเลอร์ลอบผลิตอาวุธต่างๆ มากมาย โดยใช้โรงงานผลิตเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็กเป็นแหล่งผลิต การกระทำนี้ไม่รอดพ้นการล่วงรู้ของนายอินทร์และพรรคพวกไปได้

^{๑๒๖} สรุปใจความสำคัญจาก ๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ, ๒๕๓๖, ๖๐๓ หน้า). ๒) “อันเนื่องมาจากพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” **เพ็ญพระพิริยะเก็นจะรำพัน**. (สำนักพิมพ์ประกายพรึก, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑) หน้า ๘๐-๘๑. และ ๓) ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001)

เมื่อเยอรมันประกาศสงครามกับอังกฤษ ในขณะที่อเมริกายังไม่ร่วมสงครามด้วยนั้น นายอินทร์ และพรรคพวกได้ติดต่อกับประธานาธิบดีรูสเวลต์ตลอดเวลา และประสานงานระหว่าง FBI ของอเมริกา และ BSC ของอังกฤษ การประสานงานของนายอินทร์และพรรคพวกนี้ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และทำให้อังกฤษได้รับความช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการจากสหรัฐอเมริกา วิธีทำงานของคนกลุ่มนี้นอกจากการสืบข่าวแล้ว บางครั้งอาจจะต้องมีการปล่อยข่าวลวงศัตรูและบางครั้งจะต้องใช้แบบ “กลซ่อนกล”

จากการที่ญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ทำให้สหรัฐประกาศสงครามได้อย่างเปิดเผย และจากการที่ฮิตเลอร์ทำพลาดในการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐสามารถจัดการทางด้านยุโรปได้อย่างเต็มที่ และแผนปลุกยุโรปให้ลุกเป็นไฟเพื่อต่อต้านนาซีได้รับความสำเร็จ โดยเฉพาะการต่อต้านนโยบายกีดกันชาติของฮิตเลอร์ ที่มีหลัก ๓ ประการ คือ การทำให้ชนชาตินั้นกลายเป็นเยอรมัน ซึ่งจะต้องเลือกเผ่าพันธุ์บริสุทธิ์ การเนรเทศหรือกำจัดพวกที่ไม่ต้องการ รวมทั้งปัญญาชน และการนำผู้ที่มีเลือดเยอรมันบริสุทธิ์มาตั้งรกรากในที่ที่ว่างเหล่านี้

กล่าวโดยสรุป การทำสงครามมี ๒ ด้าน คือการทำสงครามโดยฟิงฟายวิทยาการและผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ และในอีกด้านหนึ่ง คือการมีสงครามลับซึ่งต้องอาศัยสัญชาตญาณในการหยั่งรู้และตัวบุคคลเป็นหลัก สันติภาพในอนาคตจะขึ้นอยู่กับการควบคุมผสมผสานของทั้งสองด้านนี้ หนังสือเล่มนี้ได้เปิดเผยเบื้องหลังปฏิบัติการของหน่วยกล้าตายของ “นายอินทร์” มากมายหลายเรื่อง เช่น เบื้องหลังการช่วยเหลือนักวิทยาศาสตร์ชั้นหัวกระทิออกจากดินแดนยึดครองของนาซี การขัดขวางมิให้เยอรมันคิดค้นระเบิดปรมาณูได้สำเร็จ การวางแผนปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้าน การยึดครองทวีปยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ของนาซี

“นายอินทร์” เขียนไว้ในคำนำหนังสือเล่มนี้ว่า เหตุผลที่เขายินยอมให้วิลเลียม สตีเวนสัน นำเรื่องราวเหล่านี้มาเปิดเผย ก็เพื่อเป็นการสดุดีผู้ที่ได้ต่อสู้เพื่อชาติเป็นจำนวนมาก แต่น้อยคนที่จะได้รับการกล่าวขวัญถึง นอกจากชื่อที่บันทึกในเอกสารลับ ส่วนใหญ่ที่รอดตายก็กลับมาประกอบอาชีพธรรมดา โดยไม่ได้รับเกียรติหรือรางวัลใดๆ คนที่ได้รับการกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ เป็นเพียงส่วนน้อยในจำนวนคนเป็นกองทัพมหา เรื่องราวของ “นายอินทร์” และผู้ร่วมงานของเขา เป็นตัวอย่างของบุคคลพิเศษที่มีความกล้าหาญ เสียสละ ผู้ยอมอุทิศแม้ชีวิต เพื่อความถูกต้อง ความยุติธรรม เสรีภาพและสันติภาพ อันเป็นที่รักยิ่งของพวกเขา ทั้งนี้โดยไม่หวังให้ใครรับรู้ หรือหวังลาภยศคำสรรเสริญเยินยอใดๆ ทั้งสิ้น พวกเขาเป็น “ผู้ปิดทองหลังพระ” โดยแท้จริง

วรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปล “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”

ดังได้กล่าวแล้วว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางด้านการพระราชนิพนธ์ ทั้งภาษาร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นที่ประจักษ์ของพสกนิกรทั่วไป โดยเฉพาะทางด้านวรรณศิลป์ อันได้แก่ การเลือกใช้คำ และสำนวนโวหารในหนังสือพระราชนิพนธ์แปลหลายเรื่อง กล่าวเฉพาะเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” ม.ล.ทวีสันต์ ลดาวัลย์ กล่าวถึงพระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษาของพระองค์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...เพียงการตั้งชื่อเรื่องก็จะเห็นพระอัจฉริยภาพในการแปลแล้วว่า ทรงเลือกคำและสำนวนไทยๆ ที่กินความกว้าง และชวนให้ผู้อ่านติดตามมากกว่าจะตั้งชื่อตรงตามภาษาเดิม ถ้าผู้อ่านได้อ่านตลอดเรื่อง ยิ่งจะได้อรรถรสซึ่งพระปรีชาญาณในด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนวิธีการถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งมาสู่อีกภาษาหนึ่ง เรื่องนี้เป็นสารคดีที่ยาวมาก มีเนื้อหาเป็นวิชาการและสลับซับซ้อนมาก ทรงทำให้เรื่องหนักกลายเป็นเรื่องเบาและน่าสนใจ ด้วยการที่ทรงใช้สำนวนแบบไทยๆ บางครั้งก็แฝงด้วยพระอารมณ์ขัน”^{๑๒๗}

คณะกรรมการวิจัย ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ก็ได้กล่าวถึงพระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้คล้ายคลึงกัน ดังข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

“คุณค่าทางด้านภาษาและวรรณศิลป์จากพระราชนิพนธ์เรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” มีมากมายตั้งแต่การตั้งนามเรื่อง... กลวิธีการแปล กลวิธีถ่ายทอดเนื้อหา ความคิด ตลอดจนการเลือกสรรคำมาใช้ ล้วนแต่ประณีตละเอียดลออละรอบคอบ เป็นการผสมผสานหลากหลายลีลาซึ่งมีปรากฏในพระราชนิพนธ์”^{๑๒๘}

เนื่องจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” เป็นหนังสือที่มีความยาวมากกว่า ๖๐๐ หน้า และอุดมด้วยภาษาที่ได้ทั้งอรรถรสและสุนทรียรส การยกตัวอย่างในบทวิเคราะห์ต่อไปนี้ จึงเป็นแต่ยกมาให้เห็นพอสังเขปเท่านั้น

๑. การใช้ศิลปะและความพิถีพิถันในการตั้งชื่อหนังสือ

เมื่อได้วิเคราะห์ชื่อของบทพระราชนิพนธ์แปลคือ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” ซึ่งแปลมาจากหนังสือชื่อ “A Man Called Intrepid” จะพบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งชื่อพระราชนิพนธ์แปลอย่างพิถีพิถัน ทรงเลือกใช้คำที่มีความหมายลึกลับ เป็นคำที่มีพลังทั้งทางเสียง และความหมาย สอดรับกับเนื้อหา บทบาทของบุคคลสำคัญในหนังสือ และแนวคิดของเรื่อง เป็นชื่อที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมแบบไทยๆ และที่สำคัญยิ่งคือตรงกับพระราชปณิธานในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระองค์อีกด้วย

^{๑๒๗} ทวีสันต์ ลดาวัลย์. “พร้อมพระปรีชาญาณด้านภาษา.” เพ็ญพระวิริยะเกินจะรำพัน. (กรุงเทพฯ : ปรกาศพริก, ๒๕๓๑). หน้า ๑๕๗.

^{๑๒๘} มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : พระราชอัจฉริยภาพทางภาษาที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์แปล “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”. (กรุงเทพฯ : เอกสารสำเนา, ๒๕๓๕). หน้า ๑๔๖.

คำว่า “Intrepid”^{๑๒๙} เป็นรหัสลับของเซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง แต่คนทั่วไปมักจะ 모르จักบุคคลผู้นี้ พฤติกรรมของเขาจึงเปรียบเสมือนกับคนปิดทองหลังพระ คำนี้มีความหมายว่า “ไม่รู้จักกลัว ไม่รู้จักหวาดกลัวหาญแต่ไม่เหี้ยม ผู้ศัตรูทั้งภายนอกภายในอย่างไม่ทอดย ใ่ม่น้อยใจ ไม่หยุดยั้ง รุกรันฟันฝ่า”^{๑๓๐}

รหัสลับดังกล่าวนับเป็นชื่อที่เหมาะสมแก่การใช้เป็นสายลับในยามศึกสงคราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งในการที่ทรงเลือกใช้คำว่า “นายอินทร์” ซึ่งเป็นชื่อแบบไทยๆ นอกจากนั้นที่น่าชื่นชมอย่างมากก็คือ เสียงของคำว่า “อินทร์” ก็คล้ายกับเสียง “In-” ซึ่งเป็นพยางค์แรกของคำว่า “Intrepid” ซ้ำคำว่า “ปิด” ของภาษาไทย ก็ใกล้เคียงกับพยางค์ท้าย คือ “-pid” ทำให้เป็นเสน่ห์น่าอ่านมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นทรงใช้คำว่า “ผู้ปิดทองหลังพระ” เป็นคำขยายชื่อบุคคลสำคัญของเรื่อง ก็ยิ่งดึงดูดความสนใจของผู้อ่านมากขึ้นอีก

คำว่า “ปิดทองหลังพระ” เป็นคำที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่ทั่วไปในสังคมไทย เพราะการ “ทำบุญปิดทองพระพุทธรูป” นั้นเป็นค่านิยมของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ส่วนใหญ่มักจะปิดทองทางด้านหน้าของพระพุทธรูปเพราะสะดวก ทำให้องค์พระพุทธรูปสวยงาม และใครๆ ก็มองเห็น แต่ส่วนหนึ่งอาจจะคิดในทางตรงกันข้าม คือ จะอ้อมไปปิดทองด้านหลังขององค์พระพุทธรูปปฏิมา เพราะต้องการให้พระพุทธรูปสวยงามหมดตลอดทั้งองค์ แม้จะไม่ค่อยมีใครพบเห็น แต่ก็มีความภาคภูมิใจของผู้ที่ได้ทำบุญปิดทองพระพุทธรูป

ชื่อ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” เป็นคำที่มีความหมายตรงกับพฤติกรรมและบทบาทสำคัญของเซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน ผู้อยู่เบื้องหลังชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของฝ่ายสัมพันธมิตรในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กระนั้นความเป็นสายลับของเขาทำให้เขาไม่สามารถเปิดเผยบทบาทยิ่งใหญ่ของตนเองได้ จึงแทบจะไม่มีใครรู้จักตัวของเขา เขาจึงควรคู่กับคำว่า “ปิดทองหลังพระ” โดยแท้ สำหรับคนไทยที่ได้อ่านชื่อพระราชนิพนธ์นี้ ก็ย่อมจะงุนงงสนทนงเหตุใดพระราชนิพนธ์แปลจึงใช้ชื่อเป็นแบบไทยเช่นนั้น น่าติดตามอ่านต่อไป เพื่อจะได้ทราบว่าเนื้อหาสาระจะเหมือนหรือแตกต่างไปจากที่คนไทยคุ้นเคยหรือไม่หรืออย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นศิลปะการตั้งชื่อที่ควรแก่การชื่นชมในพระปรีชาสามารถทางด้านศิลปะการใช้ภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

^{๑๒๙} ในดิกชันนารี ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ **Intrepid** : fearless, undaunted, courageous, heroic, gallant, valorous (Weekley, Ernest and Anne Scott. **New Gem Dictionary**. (London : Collins Clear – Type Press, 1961). P.278.

^{๑๓๐} สตีเฟนสัน. เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๕.

๒. การเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์

หนังสือเรื่อง “A Man Called Intrepid” เป็นภาษาร้อยแก้วเกือบทั้งหมด มีภาษาร้อยกรองปนบ้างเล็กน้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลเป็นภาษาร้อยแก้วและร้อยกรอง ตามแบบของต้นฉบับเฉพาะที่โดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่ตอนต่อไปนี้

๑) ตอนต้นของหนังสือก่อนถึงหน้าสารบัญ มีลักษณะเป็นความนำของหนังสือ ผู้เขียนคือ วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) ได้นำเอาบทประพันธ์ตอนหนึ่งของกวีอังกฤษชื่อ วิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ท (William Wordsworth) มาใส่ไว้เพื่อเป็นการนำเข้าสู่หนังสือเล่มนี้ คือ

“Who is the happy Warrior...
That every man in arms would wish to be ?
-It is the generous spirit....
Who, doomed to go in company with Pain,
And Fear, and Bloodshed..
Turns his necessity to glorious gain...
And in himself possess his own desire...
And therefore does not stoop, nor lie in wait
For wealth, or honours, or for worldly state...
And, through the heat of conflict, keeps the law
In calmness made, and sees what he foresaw.”^{๑๑๑}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงแปลข้อความส่วนนี้เป็นบทร้อยกรองด้วยเช่นเดียวกัน โดยทรงใช้กลอนสุภาพที่ไพเราะทั้งรสคำ และรสความดังต่อไปนี้

“ นักรบใด ใจมั่น พลันเริงร่า	ถ้วนทหาร ปรารธนา เป็นเช่นเขา
ผู้สุดฤทธิ์ ในกิจ ทั้งหนักเบา	ยอมรับเอา ด้วยมโน อันโอฬาร
เป็นเกลือกกับ ทุกข์กล้าแสนสาหัส	อันตราย สารพัด ไม่น่ายหวั่น
ถึงขามจิต โลหิตซบ กับพสุธา	ใจเย็นได้ ไม่ว่า หวันพะวง
แลเห็นความ สำคัญ เป็นประโยชน์	อันช่วง โขติ ชวลิต นำพิศวง
ตั้งจิตไว้ ไม่พรั่น ด้วยมันคง	และอาจอง ทนรัก ศักดิ์แห่งตน
ไม่ยอมลด ภายใจ ให้ต่ำต้อย	เพื่อจะคอย ดวงตัก แม้สักหน

^{๑๑๑} Stevenson, William, *A Man Called Intrepid. The Secret War 1939-1945*, The International Bestseller. London : Sphere Books Limited. 1978, p.42.

ซึ่งยศศักดิ์ อัครฐาน ศฤงคารคน หมายเหตุผล คือความดี ที่ศรัทธา
กฏอันใด แม้วางไว้ในยามสงบ ปองเคารพ ชูเชิด ให้เจ็ดจ้า
ดำเนินตาม ที่เห็นชัด ในหัตถยา ว่าเป็นภา- ระเลิศ ประเสริฐจริง”^{๑๓๒}

๒) ตอนเริ่มต้นใหม่ในแต่ละภาค ผู้เขียนมักจะนำคำประพันธ์ที่มีชื่อเสียงมาไว้เป็นการนำเข้าสู่สาระในภาคนั้นๆ ข้อความใดเป็นภาษาร้อยกรอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นร้อยกรองด้วย เช่น ภาคที่สอง ผู้เขียนนำเอา Ballad ของ Sir Andrew Barton มานำไว้ดังนี้

Fight On

“Fight on, my men, Sir Andrew says,
A little ime hurt, but yet not slaine,
lle but lye downe and bleede awhile,
And then ile rise and fight againe”^{๑๓๓}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงพระปรีชาสามารถ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่พสกนิกร ด้วยการทรงแปลเป็นภาษาไทยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่ไพเราะ ได้สรรคระทบทหัวใจ ดังนี้

ออกขุนอันครุจึงกล่าวว่ “นักรบทั้งหลาย, สูเจ้าจงยุทธนาการสู้ต่อไป บาดแผลที่
กายตู่ข้านั้นเพียงเล็กน้อย ตู่ข้ายังหาได้ถูกพิฆาตถึงแก่ชีวิตไม่ ตู่ข้ำจักเอนกายและหลังโลหิตเพียงชั่วขณะ
แล้วจึงอุฎฐาการเข้าสู้ประยุทธไปคั้งเดิม

ออกขุนอันครุว่า “เหล่าทหารกล้า, สู้ต่อไป
แผลเราไม่เท่าไร ไม่ถูกฆ่าถึงอาสัญ
เอนหลังลงเสียหน่อย ปล่อยเลือดไหลคงหายพลัน
แล้วจักลุกโรมรัน เข้าสู้ประยุทธคั้งเดิม”^{๑๓๔}

๓) ตอนที่ เป็นเนื้อหา จะมีบางตอนที่ผู้เขียนได้แทรกภาษาร้อยกรองไว้บ้างเพื่อสร้างสีสันและบรรยากาศให้เกิดความประทับใจน่าอ่านขึ้นอีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทกลอนที่ไพเราะ ได้แรงบันดาลใจกว่าภาษาเขียนร้อยแก้วธรรมดาทั่วไป เช่น

แล่นไป เถิดรัฐ นาวา! สหพันธ์ เกตรา แข็งขัน!
มนุษยชาติ ถ้วนทั่ว ทุกพรรณ ทั้งความหวัง ความหวัง ในอุรา

^{๑๓๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เรื่องเดิม. หน้า ๓๕.

^{๑๓๓} เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๕.

^{๑๓๔} เรื่องเดิม, หน้าเดิม.

พากัน ไม่หยาบ ใจมอง
แล่นไป เกิดรัฐ นาวา

มุ่งจ้อง อาศัย วิชา
จนกระทั่ง ถึงท่า สวัสดิ์^{๑๓๕}

๓. การเลือกแนวคิด (Theme)

ดังได้กล่าวแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลความนำ^{๑๓๖} โดยใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ ใครก็ตามที่ได้อ่านความนำแล้วย่อมจะมองเห็นแนวคิด ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของเรื่องอย่างชัดเจน กล่าวโดยสรุป “การต่อสู้กับภัยอันตรายนานด้วยความมุ่งมั่นและปราศจากความไหวหวั่นใดๆ เพื่อสร้างไว้ซึ่งคุณความดีและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์”

แนวคิดของเรื่องดังกล่าวตรงกับพระราชปณิธานแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ จะเห็นได้จากข้อมูลที่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้หลายประการ เป็นต้นว่าสาระสำคัญของเพลงพระราชนิพนธ์ “ความฝันอันสูงสุด” และ “เราสู้” เป็นต้น หรือแม้แต่ในเพลงพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชื่อ “ตามรอยเท้าพ่อ” ก็เห็นได้ชัดเจนว่ามีเนื้อหาสาระที่มุ่งเน้นอุดมการณ์ของการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อสังคม และเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง แม้เส้นทางที่ก้าวผ่านไปแล้วจะเต็มไปด้วยขวากหนาม สร้างความเจ็บปวดเสียเลือดเนื้อ และอาจถึงขั้นเสียชีวิตก็ไม่รู้สึกท้อถอยหวาดหวั่น^{๑๓๗}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“งานทุกอย่างมีด้านหน้าและด้านหลังเหมือนเหรียญบาท งานด้านหน้านั้นมีคนทำกันอย่างเยอะเยอะ และมีคนแย่งกันทำเพราะมีผลเห็นได้ชัด และก็ปูนบำเหน็จกันได้อย่างเต็มที่ แต่งานด้านหลังที่ไม่ปรากฏต่อสายตาของคน ต้องเป็นคนที่เข้าใจงานและหน้าที่ของตัวเองจริงๆ ถึงจะทำได้และต้องเสียสละด้วยเพราะงานด้านหลังเป็นงาน ปิดทองหลังพระ ถ้าทำดีแล้วต้องไม่ให้เห็นปรากฏและต้องยอมรับว่าไม่ได้อะไรตอบแทนเลย นอกจากความภาคภูมิใจในการทำงานในหน้าที่ของตน”^{๑๓๘}

จากพระราชดำรัส พระราชกรณียกิจ และผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้เกิดความตระหนักในพระราชประสงค์แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการที่ทรงเลือกเรื่อง “A Man Called Intrepid” ของ William Stevenson ซึ่งเป็นหนังสือที่มีแนวคิด (theme) และเนื้อหาสาระตรงตามพระราชปณิธานของพระองค์ นั่นคือ ทรงต้องการให้พระราชนิพนธ์แปลเป็นแรงบันดาลใจในการทำงาน และการดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทย เพื่อความเจริญรุ่งเรือง มั่นคง ทั้งของส่วนตน ส่วนรวม และประเทศชาติ

^{๑๓๕} เรื่องเดิม, หน้า ๒๑๔.

^{๑๓๖} หมายถึงบทประพันธ์ของ วิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ท (William Wordsworth) ดังกล่าวแล้ว

^{๑๓๗} โปรดดูเนื้อเพลงพระราชนิพนธ์ทั้งสามเพลงในภาคผนวก หน้า.....

^{๑๓๘} พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ [ออนไลน์] เข้า

๔. พระปรีชาสามารถทางการใช้คำ

เมื่อได้วิเคราะห์ลักษณะของ “คำ” ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” แล้ว จะพบพระปรีชาสามารถเด่นชัดในการใช้คำประเภทต่างๆ อย่างเหมาะสม ดังต่อไปนี้

๔.๑ การใช้คำมีพลัง (Powerful Word)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเลือกใช้คำไทยๆ ที่มีพลังเพื่อกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการเลือกวลีที่นำมาเป็นชื่อหนังสือ

คำว่า “**Intrepid**”^{๑๓๙} ซึ่งเป็นรหัสลับของสตีเฟนสัน เป็นตัวอย่างที่ดีของการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปรีชาสามารถมากในการเลือกใช้คำอย่างพิถีพิถันทำให้ทรงได้คำที่มีพลัง ทั้งทางเสียงและความหมาย นับเป็นตัวอย่างของพระราชอัจฉริยภาพที่เด่นชัดประการหนึ่ง^{๑๔๐}

ต่อไปนี้เป็นอย่างส่วนหนึ่งของการใช้คำที่มีพลัง

ตารางเปรียบเทียบคำมีพลังที่ทรงใช้กับคำในต้นฉบับเดิม

คำ	ข้อความ
การตบเท้า march	รูสเวลท์วาดภาพ “การตบเท้าบุกเข้ายึดทั้งโลกด้วยทหารจำนวนสิบล้านคน และเครื่องบินสามหมื่นลำ” อันเป็นแผนของฮิตเลอร์ (น.๒๓๕) He pictured Hitler’s march of invasion across the earth with ten million soldiers and thirty thousand planes.” (p.188.1)
จอมมาร Devil	การขอร้องฮิตเลอร์เท่ากับขอร้องจอมมารนั่นเอง. (น.๕๕๗) “An appeal to Hitler is an appeal to the Devil . (p.477.4)
บ้าบิ่น และบ้าคลั่ง reckless and impassioned	...หลังจากที่ฮิตเลอร์เข้าโจมตีสหรัฐอเมริกาอย่างบ้าบิ่น และ บ้าคลั่ง และถึงแม้ข่าวจากสนามจะนำมิดม่นเพียงไร ... (น.๓๕๕) ... after Hilter’s reckless and impassioned attack on the United States, and despite all the gloomy war news, ... (p.333.3)
ขบแตก were broken	ตอนสงครามรหัสลับที่ฝ่ายข้าศึกใช้เคยถูกขบแตก (น.๗) It is common knowledge now that enemy codes were broken . (p.xviii.4)

^{๑๓๙} **Intrepid** : fearless, undaunted, courageous, heroic, gallant, valorous (Weekley, Ernest and Anne Scott. **New Gem Dictionary**. (London : Collins Clear – Type Press, 1961). P.278.)

^{๑๔๐} โปรดอ่านศิลปะการตั้งชื่อพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ หน้า.....

คำ	ข้อความ
มัจจุราช Death	พวกอังกฤษ ซึ่งตกอยู่ใต้การคุกคามโดยตรงที่จะถูกทำลายให้สิ้นซาก ได้แต่คิดถึงปัจจุบัน มัจจุราช ค้างลงจากฟ้าอย่างไม่มีปีไม่มีขลุ่ย. (น.๕๓๐) The English, under the threat of direct annihilation, could think only of today. Death plunged out of the sky, unheralded. (p.488.3)
ถูกถลุงโจมตีอย่างไม่ปราณีปราศรัย had been damaged	จากผู้บัญชาการทหารคนหนึ่งในวันออกกลาง ขุนศึก อีกคนหนึ่งรายงานคณะแนวว่าสองในสามของกองเรือในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้รับความเสียหาย เพราะถูกฝ่ายอักษะ ถลุงโจมตีอย่างไม่ปราณีปราศรัย ในการปฏิบัติการใกล้เกาะครีต (Crete). (น.๓๑๖) from another, an estimate that two-thirds of the mediterranean Fleet had been damaged by a merciless, Axis pounding during operations around Crete. (p.260.2)
โค้งหักมุม hairpin bend	กบซิกถือปืนสเต็น (Sten) ได้เสื้อฝนที่พาดอยู่บนแขนของเขา ขณะที่เขายืนคอยอยู่ที่ โค้งหักมุม ที่ซานเมืองปราก ... (น.๔๖๐) Gabcil carried a sten under the raincoat draped over his arm as he stood waiting at the hairpin bend outside Prague, ... (p.390.5)

๔.๒ การใช้คำโบราณ (Obsolete)

จากตัวอย่างต่อไปนี้ จะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้คำเก่าๆ ในบทประพันธ์ที่มีชื่อเสียงของผู้อื่นซึ่งผู้เขียนยกมาประกอบ ทำให้ได้บรรยากาศและคุณสมบัติจริงว่าเป็นคำประพันธ์ของเก่าที่นำมาแทรกไว้ในหนังสือ เช่น คำว่า ออกขุน สูเจ้า ตูข้า ยุทธนาการ อัญญาการ สัมประยุทธ์ วสุธา เสน่ห์ อีหรรอบ ปวงสหาย ตัวสูเอง ฯลฯ ในคำประพันธ์ต่อไปนี้

ออกขุนอันครุจึงกล่าวว่ “นักรบทั้งหลาย, **สูเจ้าจงยุทธนาการสู้ต่อไป** บาดแผลที่กาย **ตูข้านั้น**เพียงเล็กน้อย **ตูข้ายังหา**ได้ถูกพิฆาตถึงแก่ชีวิตไม่ **ตูข้ายักเอนกาย** และหลังโลหิตเพียงชั่วขณะแล้วจักอัญญาการเข้า**สัมประยุทธ์**ไปดั่งเดิม”

ออกขุนอันครุว่า “เหล่าทหารกล้า, **สู้ต่อไป**
แผลเราไม่เท่าไร **ไม่ถูกฆ่าถึงอาสัญ**

เอนหลังลงเสียหน่อย ปล่อยเลือดไหลกองหายพลัน
แล้วจักถูกโรมรัน เข้าสัประยุทธ์คู่จิ้งเคิม”^{๑๔๑}

“ไม่มีมนุษย์ใดเป็นเกาะ ครอบบริบูรณ์ลำพังตน
มนุษย์แต่ละคนเป็นภาคของทวีป, เป็นส่วน
ของวสุธา แม้ว่า เสน่ห์ สักก้อนหนึ่งถูกสาครซัดหลุดไป
อีหรือบ ก็หลดคลง เหมือนหนึ่งว่าตะโหงกหัวแหลมถูกซัดขาดไป
เหมือนหนึ่งว่าคฤหาสน์ของปวงสหายสุเจ้า หรือของสุเจ้า เองถูกซัดหายไป :
มรณกรรมไม่ว่าของมนุษย์ใด ย่อมทำให้ ตูซำ หลดคลง เพราะ
ตูซำ ผูกพันอยู่กับมนุษยชาติ ; คั้งนั้นจึง
อย่ามาถามเลยว่าร้ายระฆังวังเวงให้ผู้ใด
ระฆังนั้นอย่าให้ตัวสูงเอง”^{๑๔๒}

๔.๓ การใช้คำคะนอง (Slang)

เป็นที่น่าสังเกตว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถมากทางด้านการใช้คำนองซึ่งเป็นคำที่สามัญชนทั่วไปใช้กันอยู่ในแต่ละยุคสมัยได้อย่างมีรสชาติและกลมกลื่น แสดงถึงความ เป็นพหูสูตของพระองค์ ที่ทำให้ทรงใช้คำได้ดีทั้งศัพท์ “สูง” และ ศัพท์ “คะนอง” ของประชาชน

ตารางเปรียบเทียบการใช้คำคะนองแบบไทยกับคำในภาษาเดิม

คำ	ข้อความ
ผู้ฉาวโฉ่ notorious	“นายพักเอก โดโนแวน ผู้ฉาวโฉ่ ซึ่งต่อมาได้ก่อตั้งแก๊งค์จารกรรม โอ.เอ็ส.เอ็ส. อันเลวทราม ...” (น.๒๘๕) “... the notorious Colonel Donovan who later created the infamous OSS spy-ring. (p.234)
พับผ่า Christ Almighty	ผมจึงว่า พับผ่า ... ถ้าเราจ่ายเงินให้พวกคุณ เป็นเงินปอนด์เก็ของอังกฤษ จะว่ายังไง. (น.๔๗๖) So I said Christ Almighty – how about us paying you off in phoney british pounds? (p.405.2)

^{๑๔๑} กาพย์เรื่องออกขุนอินทรู บารตัน (น.๕๘๘)

^{๑๔๒} จากดิโวซันส์ ของ จอห์น ดันน์ (Devotimos, John Donne) (น.๕๘๘)

คำ	ข้อความ
<p>ยู ไอ เซด ไอรู้หมดไวย์!</p> <p>You, I, I know damn-all!</p>	<p>วันหนึ่งเขาเรียกให้เรามาเรียงแถว เพราะเขาได้พบคนแหกคุก. เขาตะเบ็งเสียงว่า “ยูนี่กว่าไอไม่รู้อะไรกำลังเกิดขึ้น แต่อย่าให้เซดเลยไอรู้หมดไวย์! (น.๓๑)</p> <p>“... One day he lined us up because he'd uncovered and escape plan. 'You think I know what' s going on!' he yelled. 'But I tell you. I know damn-all!' ” (p.10.2)</p>
<p>คิดสะระตะ calculations</p>	<p>... ทางลอนดอนคิดสะระตะ แล้วสรุปลงเป็นข้อเสนอดตรง ๆ ... (น.๕๑๕)</p> <p>... The calculations there had been narrowed down to a simple proposition... (p.444.4)</p>
<p>ตำแหน่งต๊อक्त้อย humble title</p>	<p>ตำแหน่งต๊อक्त้อยนี้เป็นที่ยอมรับโดยดีของ เอ็ฟ.บี.ไอ. (น.๑๔๕)</p> <p>This humble title was acceptable to the FBI, ... (p.113)</p>
<p>เซ็งเต็มที very low</p>	<p>สติเฟ่นสันบอกรูสเวลล์ว่า : “วินสตันกำลัง เซ็งเต็มที” (น.๑๔๕)</p> <p>“Winston's very low”, Stephenson told Roosevelt. (p.444.2)</p>
<p>ก๊วยหยาบคาย trash vulgarity</p>	<p>การอาบเลือดต่างน้ำหาว่าเป็นมารยาทของก๊วยหยาบคาย (น.๒๖)</p> <p>in the midst of bloodbath, for trash vulgarity. (p.6.1)</p>
<p>เซ็งลี trading</p>	<p>ส่วนหนึ่งของกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเคื่องเพราะมีประกาศทางราชการฉบับหนึ่งจากลอนดอนกล่าวหาว่า บริษัทอเมริกาบางบริษัท “เซ็งลี กับข้าศึก” ... (น.๓๑๕)</p> <p>A section of the state Department was angered by a public statement from London that certain American Companies were “trading with the enemy.” (p.314.5)</p>
<p>แต่แม่เจ้าไวย์ But by God</p>	<p>ทันทีทันใด เซอร์ชิลล์ก็ทุบโต๊ะดังเปรี้ยง และระเบิดด้วยถ้อยคำรุนแรงใส่หน้าผู้นำโซเวียตเป็นเวลาห้านาที สตาลินตัดบทว่า : “ผมไม่เข้าใจคำพูดของคุณ แต่แม่เจ้าไวย์ ผมชอบอารมณ์ของคุณจังเลย.” (น.๔๕๕)</p> <p>Suddenly Churchill crashed his fist on the table and unleashed on the Soviet leader a five-minute explosion of angry words. “I do not understand what you say.” Stalin interrupted. But by God, I like your spirit.” (p.423.2)</p>

๔.๔ การใช้คำภาษาพูด หรือภาษาปาก (Colloquial)

ต้นฉบับเดิมบางแห่งใช้คำภาษาปาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้ภาษาปากแบบไทยๆ ได้อย่างมีรสนิยม เช่นคำในตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบการใช้คำภาษาปากกับคำในต้นฉบับ

คำ	ข้อความ
คนหัวทึบ soft-headed	มีความแตกต่างมากมายระหว่างการเป็นคนมีจิตใจสูงกับการเป็น คนหัวทึบ (น.๕๕๖.๒) There's a considerable difference between being high-minded and soft-headed (p.511.3)
อ้ายอ้วนเล็ก Little fat man,	ประธานาธิบดีเจตุลิโอ วาร์กัส (President Getulio Vargas) คือ “ อ้ายอ้วนเล็ก ” ที่กล่าวถึงนั่นเอง (น.๑๕๕) President Getulio Vargas, the “ Little fat man. ” (p.295.2)
นอน และ หลับปุ๋ย to bed and slept the sleep	จึงเข้า นอน และ หลับปุ๋ย อย่างผู้ที่รู้สึกปลอดภัยเพราะหมดห่วง กังวล” (น.๑๕๕) I went to bed and slept the sleep the saved and thankful. (p.333.3)
บิลล์เบิ้ม บิลล์เปี้ยก Big Bill, Little Bill	แท้จริงเขาได้ส่ง บิลล์เบิ้ม โดโนแวน ไปเบอร์มิวดาพร้อมกับ บิลล์เปี้ยก สตีเฟนสัน (น.๒๖๕) He had in fact dispatched Big Bill Danovan with Little Bill Stephenson to Bermuda. (p.218.2)
หยั่งเขา work on him	“ดิฉันจะไป หยั่งเขา เอง (น.๔๑๐) “Let me work on him ” (p.365)
ใครเป็นใคร identification	ฝ่ายอังกฤษได้ข้อมูลว่า ใครเป็นใคร มาจากการวิเคราะห์ข่าวเยอรมันที่ถอด รหัสแล้ว (น.๔๑๑) Their identification had been made through British analysis of deciphered German signals. (p.406.4)
อ้ายญี่ปุ่น the Japs	เรื่องผู้เชี่ยวชาญรหัสญี่ปุ่นขบประมวลรหัสของเราที่ชั้นสามสิบหกของตึก อาร์.ซี.เอ. (R.C.A. Building) ในร็อกกีเฟลเลอร์ เซนเตอร์ ซึ่งเป็นสถานกงสุล ของ อ้ายญี่ปุ่น (น.๑๕๗) ... a Japanese cipher expert cracking our codes on the thirty-sixth floor of the R.C.A. building in the Rockefeller Center, where the Japs had their consulate. (p.297.2)

คำ	ข้อความ
ช่างหัวไอ้ห่าระเบิด 'damn-the-torpedoes' spirit ...	ทั้งหมดนี้กระทำอย่างไม่มีที่พระ โดยยึดคติในแบบที่บ๊อบ เซอร์วูด เรียกว่า “ช่างหัวไอ้ห่าระเบิด”... (น. ๔๓๓) all done in what Bob Sherwood called a 'damn-the-torpedoes' spirit ... (p.155.3)
เก๊ bogus	เขาสร้างสนามบิน เก๊ ได้อย่างคล่องแคล่ว และพรางสนามบินได้จริงอย่างง่ายดาย (น.๒๖๔) He had no difficulty creating bogus airfields and camouflaging the real one. (p.214.1)
รู้ใต้ got... methods	แต่ฮูเวอร์ก็ซักจะรู้ใต้ วิธีของท่านประธานาธิบดีในการริเริ่มปฏิบัติการสำคัญอย่างนุ่มนวลทำให้คุณเป็นเรื่องเล็ก (น.๒๑๘) But Hoover now got some experience in the President's methods of inserting the thin end of a wedge. (p.174.1)
แบไต๋ laid bare	เขาแบไต๋ เรื่องกิจการอันสลับซับซ้อนของอังกฤษในยามสงคราม (น.๑๑๗) He laid bare the complexities of Britain's wartime secret intelligence. (p.83.1)
เซียน experts in a variety of recondite skills	“เซียน ทางวิทยาศาสตร์เจ็ดพันคน” (น.๕๒๘) Seven thousand “boffins” - experts in a variety of recondite skills . (p.451.3)
หายต่อม to vanished	แล้วเขาก็หายต่อมไปสองสัปดาห์ นัยว่าถูกถ่วงเวลาในเบอร์มิวดาเพราะอากาศไม่อำนวย ... (น.๒๓๐) ... Then he vanished for two weeks, delayed by diplomatically bad weather in Bermuda. (p.218.2)

นอกจากนั้นยังมีคำภาษาปากที่ทรงใช้ได้อย่างแนบเนียนกลมกลืนกับบริบทแทรกอยู่ในที่ต่างๆ โดยตลอดอีกเป็นจำนวนมาก นับเป็นเสน่ห์ที่ชวนให้น่าอ่านมากยิ่งขึ้น เช่น

- เขาต้อง ... เห็นทหารล้มซัดดินซัดกองและตายลง ... ต้องทนทุกข์ทรมาน (น.๒๕)
- นายทหารเรือ หน้าตาบู๊บุ๋บอญญไม่รับ ... (น.๒๔๒)
- สตีเฟนสัน วิจารณ์ว่า : ท่านผู้นำนี้กว่าตนมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการวางแผนรุกราน ผู้ที่ไม่รู้โอหนอหนโดยไม่ทันให้รู้ตัว ... อิตเลอร์เกรี้ยวโกรธโกรธาและมินเมาด้วยความฝันเพื่อเจ้า จึงภูมิใจที่ได้ชิงดี รุสเวลท์ก่อน. (น.๓๕๑)

- หน่วยนี้ทำงานในห้องใต้ดินแถวบ้านลับปะรังเคจะพังมีพังแหล่งที่ติดกับบริษัทวิทยุกระจายเสียงแห่งแคนาดา (Canadian Broadcasting Corporation) ที่ถนนจาร์วิส (น.๒๑๘)
- “แม่เจ้าไว้อย! ช่างมีคนประหลาดพิลึกพิลั่นในหมู่บุคคลที่มาปฏิบัติงานสงครามอันใหญ่ไพศาลและน่าสลดสังเวชนี้ - บุคคลเหล่านี้ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของเรา จะต้องได้พบอ่านในตำราประวัติศาสตร์ต่อไป. บุคคลที่พิลึกกึกกือ ยอดเยี่ยมที่สุด ได้แก่นายทหารเรือผู้นี้ ซึ่งก็คงจะไม่ปรากฏตามในตำราประวัติศาสตร์เลย.” (น.๑๕)
- แซนเดอร์สบอกโคโนแวนว่า : “โดยวิธีเปลี่ยนเวลาส่งและคลื่นวิทยุ เราหมายให้เจ้าหน้าที่เกสตาโปจำนวนไม่น้อยต้องวิ่งพล่านมุ่งไล่จับฝักกกองย ไล่ไปไล่มา จับผิดจับถูก คนที่เป็นนาซีดี ๆ ก็อาจเจอดีไปด้วย อันเป็นผลพลอยได้สำหรับเรา, ...” (น.๑๖๔)
- แม้ความสัมพันธ์ระหว่างเอฟ.บี.ไอ. กับ บี.เอส.ซี. จะลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่ ฮูเวอร์ก็ไม่เคยร่วมมืออันดีในระยะต้น (น.๒๑๔)
- เมอร์เรย์ ... “ถึงแม้กิจการซับซ้อนนี้ฟังดูเหมือนเรื่องในหนังสือผจญภัยสำหรับเด็กผู้ชาย แต่ก็มิใช่จุดประสงค์เอาเป็นเอาตายจริง ๆ (น.๒๕๓)
- เพดานบางส่วนหล่นลงมาเห็นรูปโหว่บ้อเรอ... ลูกระเบิดตกลงเปรี้ยง ๆ ลูกแล้วลูกเล่า (น.๕๘๕)
- โดยที่ยังไม่ได้เตรียมการโต้แย้งอย่างละเอียดรอบคอบในระหว่างที่ความตะลึงงันเนื่องจากเหตุการณ์ เวิร์ด ฮาร์เบอร์ ยังสด ๆ ร้อน ๆ อยู่... กระทรวงกลาโหมสหรัฐจึงไม่มีเวลารวบรวมสติกำลังเพื่อดำเนินการโจมตังพายุบูแคม แบบนี้ ... (น.๕๘๖)
- แน่ละ เขาก็ได้เป็นหัวหน้าครอบครัวตั้งแต่ตัว กะเปี้ยก
- ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดา โหระต้องแต่ง นี้
- แต่ แม่เจ้าไว้อย! ผมชอบอารมณ์ ของคุณจังเลย
- ฟุ้งชนออกมา ไซโยโห้อิ้ว
- พวกนี้พบว่าแฮ่วอเตอร์ทั้งหมดของนอร์สท์ ไฮโดรหยาสาบสูญไปไม่ เหลือหลอ
- แต่ที่เกรงกลัวความเฉยแฉะของอังกฤษ ยิ่งกว่าเสียอีก
- โดยเสียงการใช้เชื้อเพลิงเปลือง และเสียงการถึงฝั่งด้วยถ้ำน้ำมันที่เกือบแห้งขอด
- สิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกนี้อาจใช่หรืออาจไม่ใช่ ชูระกงการของเขาก็ได้
- เพิ่มข้อมูลเท็จขึ้นอีกเป็นสองเท่าอย่างไม่ขาดสายในจังหวะที่ แม่นยำเหมาะสม ...
- เมื่อสมาชิก... มาบุกชาวบ้านที่ งงเต็ก ในเมืองตลาดที่เล็ก กะจู้ด นี้

๔.๕ การเล่นคำซ้อน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความสันทัดในการใช้คำซ้อนเป็นอย่างมาก ดังเช่นตัวอย่างในข้อความต่อไปนี้

- “นักประวัติศาสตร์หลังสงครามมีความเห็นว่า ฮิตเลอร์กระทำสิ่งที่โง่เขลาบาปปัญญา ในการประกาศสงครามกับอเมริกา (น.๓๕๓)
- ไฮทริชเองมีความทะเยอทะยานไฟสูงที่จะเป็นใหญ่ จึงประกาศว่า : “ไม่มีผู้ใดเหยียดหยาม พวกข้ามากกว่าผมเอง. ผมตั้งใจตั้งมั่นที่จะทำลายล้างพวกนี้ให้สิ้นซาก.” (น.๔๕๓)
- เมื่อกลับมาจากการบินที่เหน็ดเหนื่อยเปล่าเปลี่ยวเดียวดายเหล่านี้ พวกเขาไม่มีอะไรที่จะมารายงานและไม่มีหลักฐานเป็นตัวเป็นตนใดๆ ว่าความพยายามบากบั่นอุทิศสาหัสและความสามารถซ้ำของของเขาได้ทำความเสียหายแก่ผู้ใดบ้าง นอกจากตนเอง. (น.๕๘๑)
- เขายังเจ็บแค้นขุนเคื่อง อยู่เมื่อให้ดิฉันเข้าพบ ... เขาแสดงความดูถูก เหยียดหยาม ในความหยาบคาย และ ความไร้กิจกรรมารยาทของพวกอเมริกา พวกอเมริกาช่างไม่เข้าใจความละเอียดอ่อนของการเมืองในยุโรป ... (น.๔๑๑)
- ความไม่พอใจจึงเพียงคุกกรุ่น อยู่โดยไม่มีใครเห็น คำไปปดมดเท็จ และความจริงครึ่ง ๆ กลาง ๆ ทำให้เรื่องราวถูกบิดเบือนไป ... (น.๕๓๑)
- สตีเฟนสัน มีจุดประสงค์ที่จะสมานร้อยราว และทำให้มีการร่วมมือร่วมแรงกัน อย่างสนิทสนมราบรื่น ที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ (น.๔๗๗)
- ฮูเวอร์ ไม่นิยมชมชอบการปิดบังอำพรางพยานหลักฐาน สตีเฟนสันต้องการให้หวังเหนี่ยวการดำเนินคดีไว้ ... (น.๔๗๗)
- ทั้งนี้อาจทำให้สหรัฐเปลี่ยนใจเป็นดำเนินนโยบาย “ญี่ปุ่นก่อน” หากอังกฤษทำท่าจะ ไอ้เอ้ชักช้า. (น.๔๘๘)

นอกจากนั้นยังมีคำซ้อนแทรกอยู่ตามข้อต่างๆ ตลอดทั้งเรื่อง เช่น เขี่ยหยัน ล้มตาย พิลึกพิลั่น ใหญ่ไพศาล ครึกครื้นคึกคัก หัวือหวาว่องไว บรรจบครบรอบ ปลดเปลื้อง เปล่าเปลี่ยวเดียวดาย บากบั่นอุทิศสาหัส ยินดีปรีดา ต่ำต้อย ใหญ่โตกว้างขวางมโหฬาร ฉับพลันทันที พิศวงงงงวย ฯลฯ

๔.๖ การใช้คำราชาศัพท์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำราชาศัพท์แบบไทยในที่ที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับภาษา และวัฒนธรรมอันละเอียดอ่อนของไทย เช่น

- ผู้บังคับบัญชาในกรมราชการลับอังกฤษจะได้รับการแต่งตั้งโดย พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ตามโบราณราชประเพณี ตำแหน่งเหล่านี้แต่งตั้ง “ตามพระราชอัธยาศัย” (น.๓๓)
- ก็ได้แลเห็นพระจริยวัตรลึกซึ้งที่แสดงถึงพระราชขัตติยมานะ... (น.๑๐๔)

- หัวหน้าตอบว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจำต้องกราบบังคับทูลว่า ปากของข้าพระพุทธเจ้าปิด
ผนึกอยู่ พะยะคะ ขอรับ” พระองค์รับสั่งต่อไปว่า : ... ถ้าเช่นนั้นศิระของข้าพระพุทธเจ้าก็จะต้องขาด
ไป ทั้ง ๆ ที่ปากก็ยังปิดผนึกอยู่ พะยะคะ ขอรับ” (น.๗๓)
- พระเจ้าจอร์จมีพระราชหัตถเลขา ...อย่างตรงไปตรงมาอย่างประหลาด (น.๑๐๔)
- เซอร์ซิดล์ กราบบังคมทูล ขอให้ให้มีพระบรมราชานุญาต (น.๑๐๕)
- ก็ได้รับพระราชทานพระมหากฎาธิคุณ ... (น.๑๐๖)
- ข้าพระพุทธเจ้า ขอวิงวอนให้พระองค์ ใ้วางพระราชหฤทัยเขา (น.๒๖๘)
- เซอร์ซิดล์หีบปากกามาร่าง คำกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวว่า : พระราชอาชญาไม่พ้น
เกล้าฯ หาก ข้าพระพุทธเจ้าจะต้อง เสียชีวิตในการเดินทางที่กำลังจะไปครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้า จะขอ
พระราชทานพระมหากฎาธิคุณ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้... ตั้งรัฐบาลใหม่...” (น.๔๕๑)
- ผู้มีพระชนม์เจ็ดสิบสามปีและทรงมีพระพลานามัยไม่สมบูรณ์ ... (น.๕๓)
- อันเป็นสิ่งที่พระเจ้าแผ่นดินต้องพระประสงค์ พระองค์ทรงรีบเขียนบันทึกแนะนำให้
โบร์รออกไปเสีย พระเจ้ากุสตาฟ (King Gustav) ทรงยื่นพระหัตต์. (น.๕๕๕)
- ตอนกลางคืนเขาขอเข้าเฝ้าเจ้าหญิงอินเกบอร์ก พระขนิษฐา ของพระเจ้าคริสเตียน ซึ่ง
เป็นสตรีทรงเสน่ห์ ผู้เข้าทำงานร่วมกับสติเฟนสัน (น.๕๕๖)
- สติเฟนสันส่งสารอีกฉบับหนึ่ง คราวนี้ถึงพระเจ้าจอร์จที่หก โดยเจ้าหน้าที่เคย
กระทำตามระเบียบประเพณีว่า “ทอดพระเนตรเฉพาะพระองค์” ดังนี้ (น.๑๕๕)
- นายทวารตอบว่า ... “จงออกไปในความมืดแล้วจับ พระหัตต์ ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าซึ่งจะ
เลิศกว่าแสงสว่างใด ๆ และปลอดภัยกว่าทางเดินสว่างไสวที่คุ้นเคยดี...” (น.๕๑)
- กษัตริย์อังกฤษพระองค์นี้เสด็จเข้าสวมบทบาทของ พระเชษฐา (น.๕๒)

๔.๗ การใช้คำตามแบบสังคมไทย

ลักษณะเด่นมากอีกประการหนึ่งในบทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลัง
พระ” คือ การที่ทรงเลือกใช้คำที่กลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิตไทยในทุกด้าน ทรงแปลคำภาษาอังกฤษโดย
คำนึงถึงความรู้สึกแบบไทยๆ จึงใช้คำแบบไทยๆ มิได้ใช้คำที่พบเห็นทั่วไปใน dictionary แต่เป็นคำที่พบ
เห็น ได้ยิน ได้ฟังกันอยู่ทั่วไปในสังคมไทย

ตารางเปรียบเทียบการใช้คำแบบไทยๆ กับคำที่เป็นแบบวัฒนธรรมตะวันตก

คำ	ข้อความ
ทิพยจักขุ prophetic	เซอร์ซิดล์นับว่ามี ทิพยจักขุ (น.๔) prophetic as he was, ... (p.XVI)

คำ	ข้อความ
<p>คุณพระช่วย</p> <p>Dear God!</p>	<p>เจ้าหญิงอุทานออกมา : คุณพระช่วย (น.๕๕๖)</p> <p>“Dear God!” the Princess burst out. (p.477.4)</p>
<p>พระเจ้าช่วย</p> <p>My God</p>	<p>เซอร์ซิลล์คำราม หลังจากได้ฟังเกินเนติ เทศนาอย่างคนธรรมะซั่มโมว่า</p> <p>“พระเจ้าช่วย” คุณทำให้ผมรู้สึกว่าคุณควรจะนุ่งกระสอบเดินเอาจี๊ดโรยหัว เพื่อแสดงว่าสำนึกในบาป.” (น.๒๐๒)</p> <p>“My God!” Churchill roared after one of Kennedy’s teetotal sermons. “You make me feel I Should go around in Sack-cloth and ashes!” (p.159)</p>
<p>อ้ายเสียเอว</p> <p>Cry Havoc!</p>	<p>“เป็นการประกาศ : เอาละวาในความหมายที่ร้ายที่สุด คือ ในความหมาย อ้ายเสียเอว” (น.๓๕๓)</p> <p>“In the worst possible sense, it does. “Cry Havoc!” (p.332.1)</p>
<p>ก้านันบ้านนอกนั่งเรือหางยาวไปงานวัด</p> <p>market-town mayor rowing across le petit lae for the annual gala.</p>	<p>เอกอัครราชทูตฮังกรี-เฮย์ ... ถึงแม้ว่าในยามสงบแล้ว เขาคงจะไม่สามารถได้ตำแหน่งสูงกว่าตำแหน่ง ก้านันบ้านนอกนั่งเรือหางยาวไปงานวัด (น.๔๒๑)</p> <p>Vichy diplomats were in a position to sink great battleships. Although in peacetime they might have no more naval influence that a market-town mayor rowing across le petit lae for the annual gala. (p.357.2)</p>
<p>เล่นเป็นพระพรหม</p> <p>playing God</p>	<p>“ต่อมาภายหลังจึงเกิดคำกล่าวหาว่า “เล่นเป็นพระพรหมเสียเอง” (น.๕๖๒)</p> <p>“Later came the accusation of ‘playing God’.” (p.491)</p>
<p>เหมือนเถร-เทวทัต</p> <p>machiavellian</p>	<p>เซอร์ซิลล์ผู้รู้สึกอึดโรย และไม่สบาย สงสัยว่าคริสจะปฏิบัติตน เหมือนเถร-เทวทัตหรืออย่างไร (น.๕๑๖)</p> <p>Churchill, weary and sick, wondered if there was something machiavellian about Cripps’ s behavior (p.444.1)</p>
<p>เล่นตั้งเต</p> <p>hopping</p>	<p>การสู้รบแบบ เล่นตั้งเต จากเกาะหนึ่งไปอีกเกาะหนึ่งทั่วมหาสมุทรแปซิฟิกของกำลังสะเทินน้ำสะเทินบกสหรัฐ (น.๕๐๓)</p> <p>The island hopping campaign through the Pacific by US. Amphibious forces was based on equipment and lessons arising from the ashes of Dieppe. (p.431)</p>

คำ	ข้อความ
เพลงโหมฆอนตอน ศึกลงกา overture to calamity	ความสนใจใน เอนิกมา เป็นเสมือนจังหวะแรกของ เพลงโหมฆอนตอนศึก ลงกา (น.๖๐) Interest in Enigam was a minor note in the overture to calamity .(p.35)
เป็นหมันไป defeated	ผลงานทั้งหมดจะเป็นหมันไป หากฝ่ายข้าศึกสามารถล่วงรู้ว่าการสื่อสารของ ตนถูกตรวจตรา (น.๒๔๐) The whole object would have been defeated of the enemy guessed that this clandestine traffic was being examined. (p.192.3)
เล่นเป็นพระพรหม play God	เซอร์ซิลล์ก็มึนศีรษะลงและตอบว่า : “คุณครับ ถ้าอย่างนั้น ผมเกรงว่าเพื่อการ อยู่รอด เราจำต้องเล่นเป็นพระพรหมเสียเอง” (น.๕๓๓) “Then I greatly fear, sir. That in order to live” replied Churchill, lowering his head, “we must play God ” (p.456.4)
“พระเจ้าแท้ ๆ” “Jesu!”	บรูสส์ทิ้งตัวลงแผ่ราบบนโซฟา “พระเจ้าแท้ ๆ” (น.๔๓๘) Brousse collapsed on the sofa “ Jesu! ” (p.372.2)
เคราะห์บุญ Fortunately	... เพราะมีคำสั่งให้ถือว่า “สิ่งใดที่ไม่แสดงตัว” เป็น “ศัตรู” เคราะห์บุญ เครื่องบินทะเลของเซอร์ซิลล์สามารถหลบเลี่ยงผู้ล่าสังหาร ... (น.๒๒๖) ... Who were told the “unidentified object” was “hostile”. Fortunately , Churchill’s flying boat eluded the hunters ... (p.180)

๔.๘ การใช้คำไทยแทนคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

กรณีคำในภาษาอังกฤษที่เป็นคำประสม หากคำใดมีคำไทยที่เหมาะสมอยู่แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้คำไทยแทนคำภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นถึงพระราชอัธยาศัยและพระรายนิยมในการใช้ภาษาประจำชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน^{๑๑} ด้วย เช่น

- โรงแรมทาฟต์ (Hotel Taft)
- จุดไมโคร (micro dot)
- กรรมการ เอ็กซ์ วาย ซีต (X Y Z Committee)
- ถนนเซนต์เจมส์ (St. James’s Street)

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน. หลักเกณฑ์การเขียนทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๖).

- พลเรือเอกวิลเฮลม คานาวิส (Admiral Wilhelm Canaris)
- มหาวิทยาลัยควีนส์ (Queens University)
- ท่านดยุ๊กแห่งเวสต์มินสเตอร์ (Duke of Westminster)
- ดยุกแห่งเบ็ดฟอร์ด (Duke of Bedford)
- กรรมวิธีเบสเซเมอร์ (Bessemer process)

ฯลฯ

๔.๕ การใช้ศัพท์บัญญัติ (Technical terms)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้คำศัพท์บัญญัติซึ่งราชบัณฑิตได้ประกาศกำหนดไว้แล้วเป็นทางการ เพื่อส่งเสริมให้ภาษาไทยเกิดความเจริญงอกงาม มีคำศัพท์ภาษาไทยที่เหมาะสมเพิ่มมากขึ้น แทนที่จะใช้คำจากภาษาต่างประเทศ เช่น

- อนุญาโตตุลาการ (arbitrator) - รหัส (astrology)
- ยุทธศาสตร์ (strategy) - ถอดรหัส (cryptanalysis)
- รัฐบาลหุ่น (puppet government)
- รัฐบาลพลัดถิ่น (the exiled government)
- อุตสาหกรรม (industrialists)
- ล้มเสถียรภาพ (destabilizing) ฯลฯ

๔.๑๐ การอธิบายความหมายของคำศัพท์ที่เข้าใจยาก

คำศัพท์ภาษาอังกฤษบางคำเป็นคำยากหรือเป็นคำที่ไกลเกินความเข้าใจ (far fetched words) แต่มีความจำเป็นต้องใช้ เพราะเป็นชื่อเฉพาะหรือวิสามานยนาม กรณีนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงอธิบายคำเหล่านั้นเพิ่มเติมไว้ในวงเล็บ ทำให้อ่านได้ง่ายขึ้น เช่น

- เกสตาโป (Gestapo ตำรวจลับพิเศษของนาซี)
- เอฟ.ดี.อาร์. (F.D.R. – อักษรย่อของ Franklin Delano Roosevelt)
- เวสต์มินสเตอร์ (Westminster – รัฐสภาอังกฤษ)
- ไรชชตาค (Reichstag – รัฐสภาเยอรมัน)
- เลเบนชราวม์ (Lebensraum – living space – ที่สำหรับดำรงชีวิตอยู่ได้)
- ไวท์เฮาส์ (White House – ทำเนียบประธานาธิบดีสหรัฐ)
- อเมริกาเฟอริสเตอร์ส (America Firsters) (คือพวกที่มีความเห็นว่าประเทศอเมริกาต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด)
- ไรบ์ที่สาม (Third Reich– เยอรมันของฮิตเลอร์)

ฯลฯ

๔.๑๑ การสรรหาคำไทยมาใช้แทนศัพท์ต่างประเทศ

หากศัพท์ยากคำใดมิได้มีการบัญญัติคำไทยไว้เป็นทางการ พระองค์ก็จะทรงหาคำไทยที่สื่อความหมายได้ดีมาใช้ แต่ถ้าเป็นคำค่อนข้างใหม่ก็จะทรงใส่เครื่องหมายอัญประกาศกำกับไว้ เช่น

- “วิเคราะห์การสื่อสาร” (Traffic Analysis) (น. ๓๖)
- “ถอดรหัส” (Cryptanalysis) (น. ๓๖)
- “ปริสลักษณะพยากรณ์ศาสตร์” (Proso-Profiles) (น. ๔๕๒)
- “เครื่องกระป๋อง” (Canned Goods) (น. ๗๖)
- “สงครามเงา” (the Phony War) (น. ๘๕)
- “นาวิกบุรุษ” (Naval Person) (น. ๘๕)
- “หน่วยช่วยรบ” (Auxiliary Units) (น. ๑๐๕)
- “สุดยอด” (Ultra) น. ๑๒๗)
- “หักหลัง” (Double Cross System) (น. ๑๖๓)
- “ลับที่สุด สุดยอด” (Top – secret Ultra) (น. ๑๒๗)
- “มหามุสา” (The Big Lie) (น. ๔๙)

๔.๑๒ การอธิบายเรื่องที่เข้าใจยาก

หากข้อความตอนใดไม่กระจ่างหรือมีเรื่องที่จะต้องอธิบายเพิ่มเติม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงค้นคว้าและทรงทำคำอธิบายไว้ในวงเล็บ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น เช่น

- บุรุษที่จะชักนำพวกอเมริกันจะต้องเป็นคนไม่รู้จักรักแล้ว เขาหยุดตรองครู่หนึ่ง “จะเป็นเหยี่ยวหาญดีไหม” เขาควนหาคำที่จะเหมาะสมดีเฟนสันได้แต่คอย “คุณต้องเป็น – นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ!” (*Intrepid – ไม่รู้จักรักกลัวไม่รู้จักรักหวาด กล้าหาญแต่ไม่เหยี่ยวผู้ศัตรู ทั้งภายนอกภายในอย่างไม่ทอดทิ้ง ไม่น้อยใจ ไม่หยุดยั้ง รุกรัน ฟันฝ่า...*). (น. ๑๔๙)

- แต่บัดนี้เป็นต้นไป ทุกแห่งหนที่ “แมรี” ไป “ลัมม” ก็จะต้องติดตามไปด้วยเสมอ (เหมือนในเพลงสำหรับเด็กว่าหนูแมรีมีแกะตัวเล็ก และทุกหนแห่งที่เธอไป แกะตัวนั้นก็จะต้องแกะรอยไปด้วย) โดโนเวนไปไหนพวกเยอรมันก็ติดตามไป และฮิตเลอร์ก็ถูกล่อไปตกหลุม (น. ๒๗๑)

คำหรือข้อความยากบางแห่งพระองค์ทรงวงเล็บคำอธิบายเป็นคำเปรียบเทียบกับที่คนไทยสามารถเข้าใจได้โดยทันที นับว่าทรงช่วยทำเรื่องเข้าใจยากให้เป็นเรื่องเข้าใจง่ายที่ได้ผลดีมาก เช่น

- “ซี” ต้องลำบากใจมิใช่น้อย เมื่อต้องมาเผชิญกับความครึกครื้น คึกคัก และหัวเราะหัวเราะไวแบบเด็กนักเรียนน้องใหม่ใน จี.ซี.ซี.เอส. (เหมือนจับปูใส่กระด้ง). (น. ๗๙)

“**ปรีศลักขณาพยากรณ์ศาสตร์**” (Prosopography) นี้มีรากฐานจากการวิจัยการปฏิวัติโรมัน (Roman Revoluition)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์คำอธิบายไว้ในเชิงอรรถดังนี้

.....
หมายเหตุของผู้แปล :

ปรีศลักขณาพยากรณ์ศาสตร์ แปลมาจาก *Prosopography* ซึ่ง *prosopon* แปลว่าบุคคลหรือตัวละคร ปรีศลักขณาบรรยาย แปลมาจาก *Proso-Profile* ซึ่ง *Profile* แปลว่าคำบรรยายสั้น ๆ เกี่ยวกับบุคคลหนึ่งบุคคลใด. (น.๔๕๒)

- หัวหน้าของกรมการ... เขียนเรื่องราวตอนนีในหนังสือ “ระบบหักหลัง” (The Double Cross System) (น. ๔๕๑)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์คำอธิบายไว้ในเชิงอรรถดังนี้

.....
หมายเหตุของผู้แปล :

คำว่า *ดับเบิล ครอสส์* ตรง ๆ แปลว่า “กากบาทคู่” แต่ความหมายอีกอย่างคือ “หักหลัง” อังกฤษใช้คำนี้เรียกระบบการใช้สายลับนกสองหัว โดยมีกรมการควบคุมการปฏิบัติ ที่เรียนกันว่ากรมการยี่สิบ (*Twenty Committee*) เพราะกากบาทคู่ (*XX*) เหมือนเลขยี่สิบเขียนแบบอักษรโรมัน. (น.๓๔๕)

๔.๑๓ การแทรกอารมณ์ขัน

แม้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงตราพระราชบัญญัติพระวรวงศ์เธอ พระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยอุตสาหะอย่างยิ่ง แต่พระองค์ก็ยังทรงมีพระอารมณ์ขันเพื่อผ่อนคลายความเครียดของพสกนิกรในเรื่องต่างๆ เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปอยู่แล้ว ในเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายคำยากด้วยการหาสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบแบบไทยที่เปี่ยมด้วยอารมณ์ขัน นั่นคือทรงยกวลีหนึ่งในเพลงลูกทุ่งไทยมาอธิบายความสำคัญตอนหนึ่งซึ่งอาจจะเข้าใจยากสำหรับคนไทย ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นพร้อมทั้งอารมณ์ขันที่ช่วยคลายเครียดเรื่องสงครามลับซึ่งเป็นเรื่องหนักสมองได้เป็นอย่างดี ดังนี้

“แม้ว่าคุณจะเป็นการกั๊ก ก็ต้องอย่าตำราฐของสงครามลับจะหมดอานภาพ ถ้าหากเราเปิดเผยความลับหมด (ดังเพลงที่ว่า *ปืนบ่มีลูกยิงถูกก็บ่ตาย*) หลักสำคัญของระบบประชาธิปไตยคือเสรีภาพของสื่อมวลชนดูเหมือนจะเป็นการดีถ้าเราจะเปิดเผย **แบไต๋** องค์การลับต่าง ๆ ของฝ่ายเราว่าปฏิบัติงานอย่างไร ทำไมและที่ไหน **แต่หากเผยจนหมดเปลือกก่อนจ็อนก็หมดหอยป้องกันตัว.**” (น.๖)

พระปรีชาสามารถทางการใช้สำนวนโวหาร

สำนวนในบทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” มีลักษณะโดดเด่นทางด้านต่างๆ ต่อไปนี้

๑. การใช้โวหารสำนวนสละสลวย

หนังสือพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ ในภาพรวมกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่มีสำนวนภาษาสละสลวย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิถีพิถันในการเลือกใช้สำนวนภาษาที่เรียบง่าย มีความงดงาม เป็นภาษาที่มีสำนวนแบบไทยๆ น่าอ่าน ชวนให้ติดตามตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงหน้าสุดท้าย ดังตัวอย่างเช่น

ตอนเริ่มเรื่อง “จุดเริ่มเรื่อง”

“ในระยะเวลาสองปีที่สหรัฐอเมริกายังมิได้เข้าร่วมสงครามอย่างเป็นทางการนั้น ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดีลาโน รูสเวลท์ ก็ได้สนับสนุนสงครามลับเพื่อต่อสู้อำนาจมืดของความกดขี่อยู่แล้ว. ต่อไปเมื่อถูกโจมตีอย่างกะทันหัน สหรัฐจึงผลิตเครื่องบินเต็มยศของนักการทูตมาสวมเครื่องแบบสนามของทหาร. ในที่สุดข้าศึก... คือเยอรมันของนาซี จักรวรรดิญี่ปุ่น อิตาลีของฟาสซิสต์ รวมทั้งรัฐหุ่นอื่นๆ ... ได้แสดงตัวออกมาอย่างเปิดเผยแล้ว. แต่ว่าสงครามลับก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างลับๆ...” (น. ๑)

ตอนดำเนินเรื่อง จะมีสำนวนสละสลวยโดยตลอด เช่น

- เราต้องตั้งความหวังว่า วันหนึ่งข้างหน้าทรชนผู้คิดร้ายจะหมดหนทางที่จะคุกคามเสรีภาพของประชาชนโลกและรัฐบาลของทุกชาติในระบบการปกครองใดก็ตาม จะปกครองด้วยพระคุณมิใช่พระเดช เพื่อส่งเสริมความอยู่ครกินดี ไม่ใช่เพื่อกดขี่ควบคุม... ระหว่างรอยคยวันดีที่ปลอดภัยนั้น ประเทศประชาธิปไตยมีทางเลือกอยู่อย่างเดียวเพื่อหลีกเลี่ยงหายนะและอาจถึงการถูกทำลายล้างโดยสิ้นเชิง คือต้องรักษากำลังพร้อมรบป้องกันตัวได้” (น. ๘)

- เมื่อใด ที่สายโทรศัพท์ขาดหมุนอย่างกะทันหัน ขบวนรถไฟถูกสับรางไปผิดเส้นทาง ป้ายชี้ทางทำให้เฉไปหมด โรงงานทั้งหลายชะงักลง เพราะคนงานไม่มาทำงาน ระบบไปรษณีย์ถูกทำให้เชื่อถือไม่ได้ เมื่อนั้น บ้านเมืองก็อยู่ในสภาพไม่มีชื่อไม่มีแป. (น.๕๕๒)

ตอนจบ “คำอำลา” จะเห็นเสน่ห์ของความเรียบง่ายได้อย่างชัดเจน สำนวนสละสลวย เป็นกันเอง เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกถึงความขอบคุณที่เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน ผู้เขียนได้ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลด้วยสำนวนภาษาที่ละเมียดละไม ให้ความรู้สึกที่ดีเช่นเดียวกัน

“ก่อนจบหนังสือเล่มนี้ ซึ่งผมใช้เวลาส่วนใหญ่เป็นเวลาเกือบสามปี ผมใคร่ขอขอบพระคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผมเป็นพิเศษในการนี้. ตามที่ผู้อ่านจะทราบดี นายอินทร์ได้บันดาลให้หลายต่อหลายสิ่งเป็นไปได้ และดังนั้นจึงทำให้หนังสือเล่มนี้ออกมาได้เช่นเดียวกัน. ในกรณีและนอกเหนือไปกว่านี้อีก ผมขอแสดงความรู้สึกในบุญคุณอันเหลือคณานาของเขา.

คงจะเห็นประจักษ์แล้วว่า ผมเป็นหนี้บุญคุณอย่างมากต่อพวกที่ได้กรุณาให้ผม หรือ นายอินทร์สัมภาษณ์โดยตรง ทำให้ได้รายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์บางเรื่องซึ่งผมได้เลือกมาเพื่อแสดงถึงขอบข่ายที่กว้างขวางของสงครามลับ. อีกหลายคนได้มอบเอกสารส่วนตัวและเอกสารลับปกปิดให้ผม. ผมได้ออกนามของผู้เอื้อเฟื้อดังนี้ในที่ที่เหมาะสมในท้องเรื่อง ในกรณีที่เป็นไปได้ และโดยที่เจ้าตัวให้อุญญาตเท่านั้น. แต่ในบางครั้ง ชนิดของข้อมูลหรือโครงสร้างของการดำเนินเรื่อง ก็ทำให้ไม่สามารถเปิดเผยชื่อของหลายคนที่ให้ข้อมูลลับได้อย่างโจ่งแจ้ง. แทนที่จะเอ่ยถึงบางคนและไม่เอ่ยถึงบางคน ผมจึงเว้นการให้รายละเอียด ณ ที่นี้ ซึ่งก็คงต้องเป็นรายการใหญ่โตมโหฬารทั้งในด้านความยาวและเนื้อหา. ผมได้แสดงความขอบคุณเป็นส่วนตัวต่อบุคคลที่ไม่ได้เอ่ยชื่อนามเหล่านี้มาแล้ว และขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย. (น. ๖๐๓)

๒. การใช้สำนวนเผด็จรื้อน ประชดประชัน

หนังสือที่มีสาระเกี่ยวกับการทำสงครามลับเกี่ยวกับ ทั้งแบบสงครามลับ และสงครามเปิดเผย อย่างเช่นหนังสือนี้ ย่อมจะต้องกล่าวถึงความลับเกี่ยวกับทั้งในทางการวางแผนและยุทธนาการ ความโกรธแค้น ชิงชัง ย่อมจะต้องมีแทรกอยู่ในเรื่องโดยตลอด การเขียนหนังสือประเภทนี้จึงจำเป็นต้องใช้สำนวนเผด็จรื้อนประชดประชันเพื่อเพิ่มรสชาติ และทำให้น่าอ่านมากขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้สำนวนเผด็จรื้อนประชดประชันแบบไทยๆ ในที่ที่จำเป็นและสัมพันธ์กับบริบทของเนื้อเรื่อง ทำให้อ่านได้สนุกสนาน เร้าอารมณ์ กระตุ้นความรู้สึก ชวนขัน ชวนให้ติดตามมากกว่าหนังสือประเภทสารคดีสงครามทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- หนังสือพิมพ์ “ชิคาโก ทริบูน” (Chicago Tribune) ขุดเอาความระแวงนี้ขึ้นมา ตักเตือนแก่นเนติมิให้ “เป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยม”^{๑๔๕} (น.๑๒๓)

- “ช่างหัวไอ้ระเบิดตอร์ปิโด เดินหน้าเต็มตัว. (น.๑๕๘)

- สงครามประชาชนเริ่มในยูโกสลาเวีย, กองทัพคอมมิวนิสต์ของติโต (Tito) ดำเนินศึกกองโจรต่อต้านและทำให้พวกเยอรมันต้องเสียหน้า พวกเยอรมันที่เซอร์ซิลล์ เรียกว่า “ฝูงไอ้พวกทหารฮัน (Hun) ที่ทีมที่ถูกสนตะพาย ว่านอนสอนง่าย โง่งเง่าเต่าตุ่น ที่เดินทัพลากสังขารกันไปเป็นโขยง เสมือนห้าตักเตนที่คลานยุบยับยุ่มยามไปทั่ว.” (น.๒๖๕)

- พวก “รักยิว” จำนวนหยิบมือเดียวที่ เฝ้าหอนโวกเวกไววาย

^{๑๔๕} ทรงแปลจากสำนวนอังกฤษว่า “playing the role of office-boy of empire” ...

- เพราะไม่กี่ปีก่อนหน้านี้กรีนคงจะยอมทำอะไรก็ได้ด้วยหวังที่จะให้ **เตตาพี่เบิ้ม** ในกิจการภาพยนตร์เหล่านี้.

- คติแบบ “ช่างหัวไอ้ห่าระเบิด”
 - มีเรื่องเล่ากันว่าชาวแคนาดาหน้าแดงคนหนึ่ง ที่ออกเล่นทดลองเรืออย่างบ้าเห่อ ต้องไวยวยร้องทุกข์ว่า : “อ้ายกัปตันเรือห่าของพัม มันตะพัมลงจากหอบังคับการของพัมเอง.”^{๑๔๖}
- (น.๑๒๗)

๓. การใช้สำนวนพูดแบบไทยๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภาษาพูดที่คนธรรมดาสามัญใช้ เพื่อให้เกิดความสมจริง สำนวนที่ทรงแปลจะทรงปรับปรุงให้เข้ากับบรรยากาศและสมจริง บางครั้งจะทรงแปลตามสำนวนเดิม แต่ทรงแทรกสำนวนไทยไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดยิ่งขึ้น แม้คำอุทาน ก็ทรงคิดหาคำที่ให้อารมณ์ความรู้สึกแบบไทยๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น

- “ปัจจุบันนี้ หน่วยราชการลึกลับกลาง ซี.ไอ.เอ. กลายเป็นเป้าหมายเอกสำหรับพวกที่ตั้งหน้าตั้งตาที่จะปลดอาวุธเราโดยสิ้นเชิง และตั้งข้อหา จะจริงหรือเท็จ (ก็เอาทั้งนั้น) ว่ามีการทุจริตคดโกง ว่าต้องซักฟอกล้างให้สะอาด แบบ “**ศรีธัญชัยอาบน้ำให้น้อง**” เป็นการทำลายอุปกรณ์สำคัญอันดับแรกที่เราจะใช้ป้องกันตัว ซึ่งเราได้สร้างขึ้นด้วยความลำบากยากเย็นแสนเข็ญ ตอนสงครามโลกครั้งที่สอง.”
- (น. ๑๒)

- เขาระบายที่จะอ่านหนังสือ. (น.๒๕)
- “แม่เจ้าไว้ย! ช่างมีคนประหลาดพิลึกพิลั่นในหมู่บุคคลที่มาปฏิบัติงานสงครามอันใหญ่ไพศาลและน่าสลดสังเวชนี้...” (น.๑๔)

- ผู้เป็นนักประพันธ์ ได้บรรยายถึงตอนบุคคลทั้งสองพบปะกันเป็นครั้งแรกดังนี้ :
“เมื่อใครพบสติเฟินสันเป็นครั้งแรกจะรู้สึกทันทีว่า เขาเป็นคนเล็กพริกขี้หนู.” (น. ๑๕)

- “ลิตเติล ฮาร์ด จึงมาเข้าร่วมกลุ่มราชการลับของสเตเฟินสัน และนายทหารอังกฤษตัวอย่างที่ยังคงถูกนักเขียนการ์ตูนหนังสือพิมพ์ล้อเลียนในรูป พันเอก บลิมป์ (Colonel Blimp) ที่ติดหล่มล้ำสมัย แบบพวกไดโนเสาร์เต่าล้านปี.” (น. ๖๖)

- “วัดสัน-วัดต์ บอกไดโนแวนว่า : “ผมเชื่อถือมาว่าจิตใจเหนือวัตถุ. แต่ให้ตายซิ. ก่อนสงครามเราต้องทนทรมานแทบย่ำแย่กับการมีผู้นำที่ไม่รู้เรื่องเลย.” (น. ๑๔๔)

- สปีดไฟร์ลำหนึ่งบินโฉบยกเขยกกลับฐาน ... (น.๑๕๓)
- ในระหว่างที่ท่านขุนศึกให้ปลุกปล้ำ กับเสือเข็ญที่ติดกระดุมคอไม่ถึง (น.๒๒๘)

^{๑๔๖} คำว่า “พัม” ในข้อความนี้คือ “ผม” ทรงใช้คำนี้เพื่อให้เห็นว่าออกเสียงเหนือเพี้ยนไปจากภาษาทั่วไป เพราะผู้พูดเป็นชาวแคนาดา ในต้นฉบับก็ใช้คำที่แสดงเสียงเหนือแบบคนต่างจังหวัด

- ดูเขาเป็นคนประหยัดการเคลื่อนไหว. (น.๔๐๘)
- เขา ยับยู่ไปทั้งตัวในชุดลำลองที่สวมอยู่ หน้าตาก็มีดมนเป็นกำลัง (น.๔๕๑)
- จากบรรดาผู้รับการฝึกเหล่านี้จำนวน เพียงหยิบมือเดียว จะถูกส่งเข้าไปปฏิบัติกรบบนภูเขาบาร์เรนยิ่งหน่วยเล็กเท่าไรก็ยิ่งเสี่ยงต่อการถูกค้นพบน้อยลงเท่านั้น ... (น.๕๔๔)
- วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
- ลัทธินาซี ... ศินรค ... หลักแหลมแกมโกง
- ขอมให้บัวขำน้ำขุ่น
- ความปรักหักพัง ปรากฏเห็นเด่นชัดในยามเช้า
- เอา หูไปนาอาตาไปไร่เสีย
- มัจจุราชคั่งลงมาจากฟ้าอย่าง ไม่มีปีไม่มีขลุ่ย
- ผู้โดยสารต้อง นั่งก่องอชิง ในป้อมปืน
- นายทหารเรือ หน้าตามูฮูบอกบุญ ไม่รับ

พระปรีชาสามารถทางการใช้โวหารภาพพจน์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โวหารภาพพจน์หรือโวหารลักษณะสอดแทรกอยู่ในเนื้อความโดยตลอด เป็นลักษณะเด่นหรือเป็นสีสันที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของโวหารลักษณะประเภทต่างๆ ที่ยกมาให้เห็นพอสังเขป

๑. โวหารอุปมา (Simile)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โวหารอุปมาหรือโวหารความเปรียบตามต้นฉบับ นอกจากบางแห่งทรงใช้ความเปรียบที่มีลักษณะเป็นไทยๆ หรือที่นิยมใช้กันในหมู่นักไทย เช่น

- นายทหารอังกฤษตัวอย่างก็ยังคงนักเขียนการ์ตูนหนังสือพิมพ์ล้อเลียน ในรูปพันเอกบลิมพ์ (Colonel Blimp) ที่ติดหล่มล้าสมัยแบบพวกไดโนเสาร์เต่าล้านปี (น.๗๑)
- ดังนั้น ฮิตเลอร์ผู้รับฟังเฉพาะสิ่งที่ชอบฟังจึงแน่ใจว่า “เคนราชาตาบ” ของอเมริกาเชื่อมั่นในชัยชนะสายฟ้าแลบของเยอรมัน และถือว่าอังกฤษนี่อกเฮ้าต์แล้ว. การแทรกแซงของอเมริกาไม่เป็นปัญหาแน่. ความช่วยเหลือเล็กน้อยที่อเมริกาให้เป็นเพียงเพื่อปิดปากพวก “รักยิว” จำนวนหยิบมือเดียวที่เห่าหอนโวกเวกโวยวาย ... (น.๒๑๘)
- “ซูเวอร์ตอบปฏิเสธด้วยความนุ่มนวลดุจตีนแมว” (น.๒๒๔)
- อันเป็นความแตกต่างอย่างฟ้ากับดินกับเบอร์บีวคาที่ยื่นไกลออกไปในทะเลอันแควดล้อมด้วยปฏิบัติการสงคราม (น.๒๕๑)
- เบอร์บีวคาเป็นเสมือนแขนที่ยื่นออกไปเป็นโล่กำบัง ส่วนแคมป์เอกซ์ เป็นกำปั้นที่เตรียมตะบันให้เข้าศึกแผ่หราบ้านฤทธิ์.” (น.๒๕๑)

- ข้าฯ ยังเห็นภาพมวลทหารอันที่ทิมที่ถูกสนตะพายว่านอนสอนง่าย โง่งเงาแต่คุ่น ที่เดินทัพลากสังขารกันไปเป็นโขยงเสมือนห้าคักแค้นที่คลานยุบยับยามั่วไป (น.๓๓๕)
- เอกอัครราชทูตอังรี-เฮย์... ถึงแม้ว่าในยามสงบแล้วเขาคงจะไม่สามารถได้ตำแหน่งสูงกว่าตำแหน่ง กำนันบ้านนอกนั่งเรือหางยาวไปงานวัด (น.๔๒๑.)
- สตีเฟนสัน กล่าวโดยเลียนแบบวัจนะของลุงหมา (Mao) ว่า : “ยังขาดทะเลประชาชนซึ่งเป็นเสมือนน้ำให้พวกกองโจรว่ายได้เหมือนปลา” (น.๕๐๔)
- “การโจมตีก็เหมือนปล่อยูทูลิงให้ลิ่งไปตามราง โดยปล่อยูทูลิงกระเบิดในอึดใจสุดท้าย และยกกำลังขึ้นในวงเลี้ยวแคบ ๆ ไปตามถนนด้านข้าง.” (น.๕๘๑)

๒. การใช้โวหารอุปลักษณ์ (Metaphor)

โวหารอุปลักษณ์ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ในท้องเรื่องได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะความเปรียบที่นำมาใช้แทนคำตามปกติเป็นคำที่รู้จักแพร่หลายในหมู่มนุษย์ทั่วไป ตัวอย่างเช่น

- เรากวาดระบบราชการเย็นเยื่อแข็งกระด้าง ตายตัวจนเป็นอันตรายทั้งหมด เราทงเขะพวกรับราชการเข้าขามเย็นขาม ตลอดจนพวกทหารไดโนเสาร์เต่าล้านปี... กล่าวได้ว่าเราได้สร้างศัตรูจำนวนไม่น้อย...” (น.๑๔๒)
- ไฮดริชเป็นหัวหน้าที่โหดเหี้ยมที่สุดในหน่วยที่เหี้ยมที่สุดของฮิตเลอร์ ... เขาเป็นตัวปีศาจที่ร้ายล้าหน้าเกินนายของตน คือ นายพลเรือเอกทาคาริส “เจ้าแห่งความมืด” (น.๒๓๗)
- จำลองไว้ให้เหมือนที่มันสำคัญๆ ของฝ่ายนาซี ซึ่งเป็นเป้าหมายการบุกของพลร่มที่เป็นนักสะสมหมอนบ่อนไส้นาซี. (น.๒๕๑)
- ทางราชนาวีอังกฤษได้ปฏิบัติฝ่าฝืนโบราณประเพณีที่ถือว่ากองทัพเรือ เป็นกองทัพเสียบปิดทองหลังพระ และออกข่าวอย่างละเอียดในทุกฝีก้าวของการสู้รบ ... ก็ด้วยจุดประสงค์ที่จะปกบังความจริงที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น (น.๓๑๘)
- เมื่อถึงนิวยอร์ค เดอ โวห์ล ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนว่าในดวงชะตาของฮิตเลอร์ ดาวเนปจูน (Neptune) อยู่ในเรือนมรณะ ... “ในสี่เดือนข้างหน้าจะมีดาวพฤหัสบดีสีแดงปรากฏขึ้นที่ขอบฟ้าตะวันออก. คนที่เป็นภัยผู้กระทำชั่วอันทำให้โลกต้องนองเลือดจะชะตาขาด.” (น.๔๔๘)
- รายงานของชาวเยอรมันเกี่ยวกับการต่อต้านฮิตเลอร์ เป็นเพียงเรื่องตลกโคมลอย. (น.๔๖๓)
- ทำให้ทางลอนดอนรู้สึกเห็นสมควรว่าต้องปล่อยให้เขาติดอยู่ในปลักที่เขาขุดขึ้นเอง (น.๔๖๓)
- โหราจารย์ เดอ โวห์ล ได้เขียนคำตัดสินประหารชีวิตในบทความที่ลงในหนังสือพิมพ์หลายฉบับแล้ว : “สุนัขรับใช้ตัวเองของฮิตเลอร์ กำลังเคลื่อนเข้าสู่ราศีของความรุนแรง”

- บิลล์ สตีเฟนสัน ตกอยู่ระหว่างเขาควางในสถานการณ์นี้ (น.๕๒๘)
- แต่ละกลุ่มทำงานโดยเอกเทศและเข้าใจว่าคนเท่านั้นเป็นตัวการในการล้มแผน วิ. ของฮิตเลอร์ ที่จะทำลายลาคือ อังกฤษตัวเปี้ยก ๆ ให้แหลกเป็นจุน. (น.๕๖๗)
- อีกด้านหนึ่งก็มีสงครามลับซึ่งต้องอาศัยสัญชาตญาณในการหยั่งรู้และตัวบุคคล. ทั้งสองด้านจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพันมารร้ายให้ล้มลง แต่ราชการลับเป็นกุญแจดอกสำคัญ เป็นระบบประสาทและเป็นสมองแห่งกำลัง ... (น.๕๘๕)

- เราก็จะมีโอกาสเดาที่จะหาเรื่องที่จะดึงออกจากการสนทนาที่วกวนเป็นเขาวงกต
- ถึงกระนั้น ทางเบเกอร์ สุทธิท ยังรบเร้าให้สตีเฟนสันส่งเงินงวดต่อไปให้ทัน

จันทร์ข้างแรมครั้งสุดท้ายของฤดูหนาว (น.๕๖๔)

- “ในระดับสูง ๆ ของงานราชการลับ มีหลายกรณีที่เกิดการณ์จริง ๆ จะเสมอเหมือนในทุกทางกับการคิดฝันที่เพื่อเจือที่สุดของหนังสืออ่านเล่นและละครสืบตาดัง การพั่วพัน การวางแผนทำลายกับการล้างแผนทำลาย เล่ห์เหลี่ยมกับการทรยศ การหนุนหลังกับการหักหลัง สายจริงกับสายปลอม สายนกสองหัว ทอกับเหล็ก ระเบิด มีด และหมู่สังหาร ทั้งหมดนี้สานเข้าด้วยกันเป็นเนื้อเรื่องที่ซับซ้อนจนเหลือเชื่อแต่ก็เป็นเรื่องจริง.”^{๑๔๗}

๓. โวหารบุคลาธิษฐาน (Personification)

ในบทพระราชนิพนธ์แปล เรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โวหารชนิดนี้หลายแห่ง ตัวอย่างเช่น

- มีทอรูปร่างน่าเกลียดเลื้อยไปตามห้องในเขาวงกต ทำเสียงหวิว ๆ หวือ ๆ ประหลาด ๆ ทุกครั้งที่ที่ใส่ส่งสาร ... (น.๑๗๒)

- เครื่องบิน สอร์ตพิช ที่รูปร่างทะอะทะอัยอัย ลีบห้าลำเตรียมอาวุธและเต็มเชื้อเพลิงบนเรือบรรทุกเครื่องบิน อาร์ด รอยด์ เมื่อเวลาอาหารกลางวัน ทั้งหมดก็ทะยานขึ้นจากลานบิน ที่โคลงเคลงและโชนหายไปในฝนหนาเม็ดและเมฆหมอก ... (น.๑๗๑)

- รถรางฟ่งกำลังแล่นส่งเสียงครี๊ดคราดเป็นมาจากเบื้องหลังและรถรางอีกคันกำลังอัยอัยสวนขึ้นจากทิศตรงกันข้าม. (น.๔๖๑)

- นายพลทหารอากาศประจำตัวเขาควางหนึ่งรายงานว่า : “ดูเขายับยู่ไปทั้งตัวในชุดลำลองที่สวมอยู่ หน้าตาก็มีดมนเป็นกำลัง คุณครูสเวลท์ก็ดูขี้พ้อ ๆ กัน” ทั้งคู่จะไม่ค่อยสนใจเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการส่งกำลังบำรุงและก็ไม่น่าแปลกใจ. (น.๔๕๒)

^{๑๔๗} วินสตัน เอช. เชอร์ชิลล์ ตามที่ เอียน เฟลิมมิง อ้างถึงในจดหมายถึง เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน

- พวกบุรุษพยาบาลพร้อมกับช่างเครื่องวังไปที่ใต้ห้อง ซึ่งปิดแน่นของเครื่องบินรูปร่างกึ่งก้าง ขณะที่แสงสีน้ำเงินของไอเสียพุ่งผ่านความมืดเป็นครั้งสุดท้าย. (น.๕๖๒)
- ในสมัยที่ความยากไร้เลื้อยคลานอยู่ตามถนนในเมือง (น.๕๖๑)

๕. การใช้โวหารซ้ำคำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โวหารซ้ำคำเพื่อเน้นน้ำหนักของคำสำคัญ (key words) โดยทรงเลือกโอกาสที่จะสอดแทรกได้จังหวะที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น

- พวกบ้า ๆ บอ ๆ นอดหลวม
- ท่ามกลางแสงแดดที่ผลุบ ๆ โผล่ ๆ แหวกก้อนเมฆที่ผ่านเป็นระลอก
- ลูกกระเบิดตกลงเปรี้ยง ๆ ลูกแล้วลูกเล่า
- แต่ราชการลับ เป็นกุญแจดอกสำคัญ เป็นระบบประสาท และเป็นสมองแห่งกำลัง
- พวกที่เซอร์ซิลล์เรียกว่า อ้ายพวกสังฆราชปัญญาทราวม และคอมมิวนิสต์ พวกชีชลาดตาขาว และ พวกบ้า ๆ บอ ๆ นอดหลอม พวกขุนนาง และพวกธาตุพิการธรรมดา ๆ
- ผม รักทองคำ ผม รักสีความแวววาว ... ผมรักสัมผัสของเนื้อทอง ... จนทำให้ผมสามารถกะคะแนนความบริสุทธิ์ของแท่งทองได้อย่างแม่นยำ ... หลอมให้เป็นน้ำเชื่อมทองคำแท้ ... ที่ผมรักที่สุดคือ อานาจ

๖. การใช้โวหารสัทพจน์ (Onomatopoeia)

โวหารสัทพจน์ ที่น่าสนใจในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีอยู่ทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- แนนอนการติดตื้อสื่อสารเหล่านี้ใช้เครื่องส่งกำลังต่ำ และส่งเป็นเสียงกร๊อก ๆ แกร๊ก ๆ ที่เปลี่ยนรูปเสียงร่าไป. ดังนั้นในการรับฟัง ... จำเป็นต้องใช้ “หู” ที่ไวที่สุด (น.๗๕)
- “ถอดเสื้อฟ้าออก” เมื่อเขารีรอเธอก็ขู่ฟ้อว่า : “เขาเข้าใจว่าเรากำลังพลอดรักกัน ... (น.๔๗๘)
- โค้งหักศอกที่กบชกขึ้นถึป็นสเด็นคอยอยู่เป็น โค้งหักมุมที่แคบมาก. รรรางที่ฟ่วงกับมาสองคันและใช้กำลังจากสายไฟที่ขึงอยู่สูง ส่งเสียงเอี้ยดอาดเมื่อเลี้ยว โค้งนั้น ถนนสายนั้นจรรจรคับคั่ง ในป่าละเมาะใกล้เคียงมีทหารเยอรมันกำลังฝึกลูก. (น.๔๖๐)
- ไม่นานที่ต่อมาเกิดเสียงหวีดแผ่วๆ ดังออกมาจากตึกเจ็ดชั้นส่วนกลาง ตามด้วยเสียงกรึนทึม ๆ และเบา ๆ. เขาเกล็ดเรียกว่า “เสียงเปรี้ยงน้อย ๆ ที่ไม่มีความหมายเลย” (น.๕๔๕)
- ประตูช่องบรรทุกถูกระเบิดปิดลงเสียงดังฉับ เหมือนฝ่าหอย ... พวกนี้ค้อยอยู่จนได้ยินเสียงสนั่นของเครื่องยนต์กำลังแรงเครื่องและเสียงเอี้ยดของห้ามล้อ ... (น.๕๖๐)
- เครื่องส่งกำลังต่ำและส่งเสียงกร๊อก ๆ แกร๊ก ๆ ที่เปลี่ยนรูปเสียงร่าไป
- ตัญญาณมอร์ส ดิด ดิด ดิด ดา ... คือตัววี

- นายทหารพรานที่แต่งกายโก้หรู ประดับประดาเครื่องตราแวววาว ลากกระบี่
โคร่งกร่าง ชิดเท้าปึงปึง คบเท้าเข้ามา

๘. การใช้โวหารอภิปจน์ (Hyperbole)

โวหารอภิปจน์ เป็นสีสันของภาษา แม้จะรู้ว่าไม่อาจจะเป็นเรื่องจริงได้ตามที่พูด แต่ก็ทำให้
รู้สึกถึงความสำคัญ ความจริงจัง หรือน้ำหนักของเหตุการณ์ ส่วนหนึ่งของโวหารอภิปจน์ที่พบในพระ
ราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ ได้แก่

- แต่ยังมีความหวังอยู่ได้เสมอว่าพวกเผด็จการ อาจถูกจำกัดได้โดยไม่ต้องมีการสังหาร
กันอย่างไม่เลือกหน้าอินทร์หน้าพรหม ...

- ประเทศอังกฤษจะหมดตัวไม่มีอะไรมีค่าเหลืออยู่เลย จะทำให้เราอังกฤษถูกขูดจน
เหลือแต่กระดูก หลังจากที่เรได้ชัยชนะมาด้วยเลือดของเรา และ...เพื่อให้พร้อมเผชิญเหตุการณ์ใดๆ ที่
เกิดขึ้นต่อไป” (น.๒๑๒)

- อุดมการณ์ของเซอร์ซิลล์มีว่า : “หากฮิตเลอร์จะบุกนรก อย่างน้อยผมต้องถือเป็น
หน้าที่ที่จะกล่าวในสภาผู้แทนราษฎร พาดพิงถึงพระยายมอย่างเป็นมิตร (น.๒๓๗)

๙. การใช้โวหารสาธก (Allusion)

โวหารสาธก หรือ โวหารเท่าความ ในเรื่องนี้มีอยู่หลายตอน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับวัฒนธรรมตะวันตก จึงเป็นเรื่องค่อนข้างเข้าใจยากสำหรับผู้อ่านเรื่องแปลที่เป็นคนไทย ดังนั้น
บางตอนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชนิพนธ์คำอธิบายเอาไว้ด้วย มีอยู่ตอนที่ทรงยก
เอานิทานเรื่องศรีธนญชัย ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของไทยมาเป็นนิทานสาธกประกอบเหตุการณ์ ทำให้เข้าใจ
ได้ง่ายขึ้น ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

- ปัจจุบันนี้หน่วยราชการลึกลับกลาง ซี.ไอ.เอ. กลายเป็นเป้าหมายเอกสำหรับพวกที่ตั้ง
หน้าตั้งตาจะปลดอาวุธเราโดยสิ้นเชิงและตั้งข้อหาจะจริงหรือเท็จ (ก็เอาทั้งนั้น) ว่ามีการทุจริตคดโกงว่า
ต้อง ชักฟอกล้างให้สะอาดแบบ “ศรีธนญชัยอาบน้ำให้น้อง”^{๑๔๔} เป็นการทำลายอุปกรณ์สำคัญอันดับแรกที่
เราจะใช้ป้องกัน ซึ่งเราได้สร้างขึ้นด้วยความลำบากยากเย็นแสนเข็ญ ตอนสงครามโลกครั้งที่สอง (น.๑๑)

- เขาเดินอู้อัยกลับไปกลับมาในห้องนั้นเหมือนตัว ฮัมปตี้ ดัมปตี้^{๑๔๕} (น.๒๒๘)

^{๑๔๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยกเรื่อง “ศรีธนญชัย” นิทานพื้นบ้านของไทย เป็นเรื่องที่เล่า
สืบต่อ ๆ กัน “ศรีธนญชัย” เป็นคนฉลาดแกมโกง มีใจคอโหดเหี้ยม ขาดคุณธรรม และสร้างความเดือดร้อนให้
กับผู้อื่น วันหนึ่งพ่อแม่ของศรีธนญชัยต้องออกไปทำไร่ทำนาจึงสั่งความไว้ว่า ให้ศรีธนญชัยอาบน้ำให้น้องให้
สะอาดหมดจด ศรีธนญชัยก็ทำตามด้วยการฉ่ำน้ำน้องแล้วเอาใส่เอาฟองออกมาล้างจนหมด สร้างความทุกข์เวทนาให้
กับพ่อแม่เป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยความฉลาดแกมโกงนี้เองทำให้ศรีธนญชัยได้เข้ารับราชการ

^{๑๔๕} Humpty. Dumpty - ตัวที่รูปร่างเป็นไข่ในกลอนสำหรับเด็ก

- ทุกแห่งทุกหนที่ “แมรี” ไป “ล้มม่”^{๑๕๐} ก็จะต้องติดตามไปด้วยเสมอ (น.๒๓๑)

๑๐. การใช้โวหารปฏิพจน์ (Paradox)

โวหารปฏิพจน์ เป็นการใช้ภาษาขัดความกันที่ทำให้มีรสชาติแปลกไปจากปกติ โวหารประเภทนี้พบอยู่ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้บ้าง เช่น

- “เราทราบว่ายายของคุณเพิ่งได้รับคนใหม่ชื่อ มาเดอลีน เราค้นหาเธอไม่พบ แต่เราจะพบแน่ (น.๓๐๓)

- คุณบอนด์ครับ ตลอดชีวิตผมตกอยู่ในห้วงรัก ผมรักทองคำ ผมรักสีความแวววาว น้ำหนักอันน่าเสน่ห์ของทองคำ ผมรักสัมผัสของเนื้อทอง ความละเอียดอ่อนอันนุ่มนวลรื่นมือ จนทำให้ผมสามารถกะคะแนนความบริสุทธิ์ของแท่งทองได้อย่างแม่นยำ ... ภายในหนึ่งกะรัต และผมก็รักกลิ่นอันระอุที่กำลังคายออกมาเมื่อผมหลอมให้เป็นน้ำเชื่อมทองคำแท้. แต่คุณบอนด์ครับ ที่ผมรักที่สุดคือ อำนาจ ... (น.๔๑๖)

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของโวหารภาพพจน์หรือโวหารลักษณะประเภทต่างๆ ได้นำมาเทียบเคียงกับต้นฉบับเดิม เพื่อให้เห็นว่า หลายแห่งใช้คำที่ค่อนข้างธรรมดา แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้โวหารภาพพจน์ จึงทำให้หนังสือน่าอ่านมากยิ่งขึ้น

ตารางเปรียบเทียบสำนวนโวหารในพระราชนิพนธ์แปลกับข้อความในต้นฉบับเดิม

คำ	ข้อความ
ชาติลิงจ๋อ nation of monkeys	ชาวบราซิลอาจเป็น “ชาติลิงจ๋อ” เหมือนที่คุณว่า (น.๓๕๕) “The Brazillians may be, as you said, nation of monkeys ” (p.295.2)
ฟ้ากับดิน fundamentally	... ความเห็นของฝ่ายอังกฤษแตกต่างไปอย่างฟ้ากับดิน the British approach was fundamentally different.
อิ่มอกอิ่มใจ satiated with emotion and sensation	ผมรู้สึกว่ารุ่มร่ามชุ่มชื้น และอิ่มอกอิ่มใจ... (น.๓๕๕) being saturated and satiated with emotion and sensation , ... (p.333.3)
ตัวเป็นเกลียวใจจะขาด	สติเฟินสั่นกลัวภายหลังว่า : “ตอนนี้เราต้องทำงาน ตัวเป็นเกลียว ใจจะขาด โดยรวบเองงานที่ตามธรรมดาจะใช้เวลาหนึ่งปีมาทำให้เสร็จภายในเจ็ดวัน (น.๑๔๒)

^{๑๕๐} เหมือนในเพลงสำหรับเด็กว่าหนูแมรีมีแกะตัวเล็ก และทุกหนแห่งที่เธอไป แกะตัวนั้นก็ต้องเกาะรอยไปด้วยเสมอ

คำ	ข้อความ
squeezing	“We were squeezing into a week what normally took a year,” Stephenson said later. (p.106.3)
เข้าขามเย็นขาม thumb twiddlers,	เรา กวาดระบบ ราชการที่เย็นเยื่อ แข็งกระด้าง ดายตัวจนเป็นอันตรายทั้งหมด เราเทยยะพวกนี้รับราชการเข้าขามเย็นขาม (น.๑๔๒) “we swept aside the dangerous rigidity of bureaucracy the thumb twiddlers . (p.106.3)
ไดโนเสาร์เต่าล้านปี military dinosaurs	ตลอดจนพวกทหาร ไดโนเสาร์เต่าล้านปี กล่าวได้ว่าเราได้สร้างศัตรูจำนวนไม่น้อย ...” (น.๑๔๒) and military dinosaurs . I daresay we made some enemies ...” (p.106.3)
อำนาจบาตรใหญ่ great power	ไฮดริชถูกอุบายชักนำให้ปฏิบัติสิ่งนี้เท่ากับทำลายตัวเอง ปัญหาที่ว่าเขาจะถูกชักนำได้มากกว่านี้หรือไม่ เขามี อำนาจบาตรใหญ่ ใช้นอกเขตปกครองของเขา เขาไป ๆ มา ๆ ระหว่างปรากกับเบอร์ลิน ... (น.๔๕๘) Heydrich had been maneuvered into one self-dereating act ; could he be manipulated further? He wielded great power outside his satrapy. Shuttling between Prague and Berlin, ...(p.389.1)
ม้วนเสื่อ end	ตามร่างปัจจุบันจะหมายความว่า หน่วยของเขาจะต้องม้วนเสื่อ ด้วยเหตุเพราะกฎหมายฉบับนั้นระบุว่า ... (น.๔๑๐) pointing out that in its present form it would mean the end of his organization in as much as the bill stipulated ... (p.๔๐๐)
ห้ำหั่น slightly stupid	บลิมพ์ – ที่มักทำทำโอ้แต่ ห้ำหั่น อยู่เสมอ ... ทำทางเซ่อ ๆ ซ่า ๆ และเขยมิวแต่ผู้สงครามอนาคตด้วยศิลปะล้ำสมัย ของสงครามที่ผ่านมาแล้ว (น.๑๔๔) Blimps – bumbing slightly stupid , fighting the next war with the lessons of the last. (p.๔๔)
เต็นโชน uncalculated rage	สุนทรพจน์นี้ถึงฮิตเลอร์ และก็อย่างที่วางแผนไว้ทำให้เขาเกิดกริ้วโกรธโกรธอย่างอันตราย และคราวนี้ไม่ใช่การแสดงเต็นโชนเฉย ๆ (น.๒๘๒) The speech reached Hitler and, as intended, sent him into a dangerous and this time uncalculated rage . (p.230.3)
เพลงเด็วอิตเลอร์ก็ตกม้าตายแล้ว	เมื่อเขากล่าวเพียงห้าวันก่อนที่พวกเยอรมันจะได้ชัยชนะอย่างสายฟ้าแลบในนอร์เวย์และเดนมาร์กว่า : เพลงเด็วอิตเลอร์ก็ตกม้าตายแล้ว.* (น.๑๐๒) When he declared, five days before the Germans scored their lightning

คำ	ข้อความ
Hitler has missed the bus.”	victories in Norway and Denmark, that “Hitler has missed the bus.” (p.70.2)
งงเป็นไก่อตาแตก absolute astonishment,	ในทีนั้นเขียนไว้ว่ามีสามชั้น ผมงงเป็นไก่อตาแตก (น.๑๓๕) It was only labeled to go up three floors. To my absolute astonishment , (p.103.1)
ผู้ดีแปดสาแหรก big monocled Junken	ผู้บังคับบัญชาในสนามคือ ผู้ดีแปดสาแหรก (น.๓๖๑) Their field officer was a big monocled Junken , (p.300.1)
มีहनอนบ่อนไส้ some kind of leak	เขาสามารถแจ้งว่าท่านประธานาธิบดีมีเพียงแต่สายการติดต่อกับลอนดอนไม่ปลอดภัย มีहनอนบ่อนไส้ ให้ข่าวรั่วภายในสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐ. (น.๑๒๔) ... , he could at first tell the President only that the communications with London were not secure. There was some kind of leak inside the United States Embassy. (p.98.2)
ถาดประเคน silver plate	ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายที่ฮิตเลอร์ได้รับข่าวนำขึ้นบนซึ่งใส่ ถาดประเคน ให้ถึงบ้าน (น.๑๓๐) It was the last time Hitler got such cheering news handed him on this silver plate . (p.84.5)
ตัดหางปล่อยัด to disown	คั้งนั้นเอกอัครราชทูตจึงจำต้อง ตัดหางปล่อยัด คณะของตัวเอง (น.๑๓๑) The Ambassador than had to disown his own man. (p.95.1)
ยกเมฆ created an imaginary	แซนเดอร์สคิดผูกเรื่องที่มีนายพลเยอรมันคิดโค่นฮิตเลอร์ต่อไป เขา ยกเมฆ ว่า มีข่ายสถานีวิทยุเถื่อนที่ฝ่ายขบถต่อเยอรมันดำเนินการ (น.๑๖๔) Sanders invented a conspiracy among German generals against Hitler. Then he created an imaginary network of radio station run by the rebels. (p.125.2)
ให้บัวขำนำขุ่น to tread on some- one’ s cormsการกระทำแบบขอมให้บัวขำนำขุ่น (น.๔๗๕) ... to tread on some-one’ s corms (p.409.1)
นำตาตก	เซอร์ซิลล์ต้องนำตาตก เพราะอเมริกาตำหนิติเตียน อังกฤษถึงแม้ได้ต่อสู้ยังไม่ลดละทั่วโลกเป็นเวลาเกือบสามปีมาแล้ว (น.๔๕๓๗)

คำ	ข้อความ
wept out	Churchill wept out American criticism of Britain after she had fought steadily for nearly three years around the globe. (p.421.3)
เข้ากลีบเมฆ all vanished	พวกที่ปฏิบัติงานลับทุกคนหาย เข้ากลีบเมฆ ไปโดยไม่ได้รับความดีความชอบหรือเสียงใด ๆ (น.๕๐๒) The man who carried out the secret mission all vanished , unrewarded, into anonymity. (p.429.3)
พวกหนอนบ่อนไส้ worms of doublet	สติเฟินสันนึกว่าเขากำจัด พวกหนอนบ่อนไส้ หมดไปแล้ว (น.๕๒๕) “Stephenson thought he’d killed the worms of doublet , ... (p.453.1)
ตัวเท่ายักษ์ immense fellow	เมื่อขึ้นถึงชั้นสี่ ยามที่เฝ้าที่นี้ ตัวเท่ายักษ์ สวมเครื่องแบบยามประค้อมกันจนคู่อึดอัด ... (น.๑๓๕) it went to the fourth instead. An immense fellow guarded the place, all scrunched up inside a porter’s uniform and looking very uncomfortable,... (p.103.1)
น้ำนิ่งไหลลึก subtleties	... และมีกิริยาท่าทางแบบ น้ำนิ่งไหลลึก จนผู้ที่ไม่รู้จักอาจเจตดี ถ้าไม่ทันสังเกต. (น.๒๕๗.๑) ... and subtleties of behavior that a stranger might fatally ignore.(p.243.2)
เอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสีย blind eye	ฮูเวอร์ ได้ชื่อว่าเป็นตำรวจที่มีอำนาจมากที่สุดในโลก แต่มาบัดนี้เขาจำต้อง เอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสีย (น.๒๑๕) Hoover was publicized at the as the world’s most powerful policeman, but now he was being forced to turn a blind eye when the laws were bent. (p.174.4)
แบบลื่นตัวดถึงใบหู slippery-tongued	... นอกจากการเกลี้ยกล่อม แบบลื่นตัวดถึงใบหู ของลูกพี่ลูกน้องอายุสี่สิบสองปีของพระเจ้าจอร์จที่หก. (น.๔๘๕) ... apparently for no reason other than the slippery-tongued persuasiveness of a forty years old cousin to king George VI. (p.418)
แบบไม้ نرمและควงไม้กระบองไม้แข็งขนาดยักษ์	ผู้แทนพิเศษผู้มีอำนาจเต็มของท่านผู้นำในเคนมาร์ก คือ ดร.แวร์เนอร์ เบสต์ (Dr.Werner Best) ผู้ถือหลักการพูดแบบ ไม้ نرمและควงไม้กระบองไม้แข็งขนาดยักษ์ (น.๕๕๓)

คำ	ข้อความ
puts his faith in talking softly and carrying a bit stick.	ยั๊กษ์ (น.๕๕๓) The Fuhrer's Special Plenipotentiary in Denmark is Dr.Werner Best who puts his faith in talking softly and carrying a bit stick. (p.474.1)
เด็กอมมือ an infant	สติเฟ่นสันก็ทำอะไรไม่ได้มากนักในการที่จะทำให้ทางลอนดอนเลิกปฏิบัติต่อ โอ.เอ็ส.เอ็ส. เสมือนเป็นเด็กอมมือ (น.๕๑๑) There was only so much Stephenson could do to persuade London to stop treating the OSS like an infant. (p.437.1)
“หมอน้ำมึมหึมา” a gigantic boiler	... สหรัฐเป็นเสมือน “หมอน้ำมึมหึมา” ... (น.๓๕๕) ... that the United States is like “ a gigantic boiler ” (p.333.3)
ฝูงชนชั้นสวะหัวรุน แรง rag-tag-bobble mobs of rebels	... ฝูงชนชั้นสวะหัวรุนแรงก็มีประสิทธิภาพมาก แม้จะดูขาดแคลนอาวุธ (น.๕๒๔) ... that rag-tag-bobble mobs of rebels were worth more that their lack of arms would indicate. (p.448.3)
เครื่องกำบัง place covered	แต่ ณ ที่นั้น น้ำชาตอนบ่ายและแซนด์วิชแดงกวาง เป็น เครื่องกำบัง สำหรับจุดหมายที่ร้ายแรงกว่ามาก (น.๒๕๗) but afternoon tea and cucumber sandwiches in that place covered a deadlier purpose. (p.243.3)
อย่างกล้วย ๆ no trouble	พวกญี่ปุ่นก็คงทำได้อย่างกล้วย ๆ เพราะมีเครื่องบินทิ้งตอร์ปิโด และเรือบรรทุกเครื่องบินที่เหนือกว่า (น.๔๔๓) the Japanese should have no trouble with their superior torpedo planes and carriers. (p.285.1)
สวมแอก back into	... พวกที่ต้องการให้อเมริกาอยู่โดดเดี่ยวก็น่าจะหาเรื่องเขาว่าพาสหรัฐกลับมาสวมแอก ของจักรวรรดิอังกฤษ (น.๑๗๘) ... the isolationists would accuse him of delivering the United States back into the British Empire. (p.138.1)
อ้ายเฒ่าหัวงูที่อยู่ดี กินดี an old man, wickedly well-fed,	“ทหารที่ได้ผ่านศึกเหมือนฝันร้ายนี้ คนหนึ่งเป็นชาวแคนาดาอายุเพียงยี่สิบเอ็ดปี เปรียบกับเด็กกะเหรี่ยงผู้นี้ มีความรู้สึกว่าเป็น อ้ายเฒ่าหัวงู ที่อยู่ดีกินดี (น.๒๖) “One of the ‘veterans’ from this night mare was this twenty-year-old canadian, I felt an old man, wickedly well-fed, against this skinny kid. (p.5)

คำ	ข้อความ
เหมือนน้ำให้พวก กองโจรว่ายได้ เหมือนปลา paraphrasing Mao.. guerrillas could swim like fish	สตีเฟนสัน กล่าวโดยเลียนแบบวาทะของลุงเหมา (Mao) ว่า : “ยังขาดทะเล ประชาชนซึ่งเป็นเหมือนน้ำให้พวกกองโจรว่ายได้เหมือนปลา” (น.๕๐๔) “The sea of people in which the guerrillas could swim like fish was still missing, “said Stephenson, paraphrasing Mao. (p.431.1)
การเซาะทราย undermining	หาก “ท้อร์ช” ใช้ได้ผล ก็จะได้เป็นจุดเริ่มต้นในการเซาะทราย กำลังของข้าศึก (น.๕๒๐) IF torch worked, a start would be made in undermining the enemy. (p.444.4)
พันตัวเลขต่างๆ ออกมาอย่างน้ำไหล ไฟดับ reeled off figures	เขานั่งลงและเริ่ม พันตัวเลขต่าง ๆ ออกมาอย่างน้ำไหลไฟดับ ... (น.๔๔๕) He sat down and reeled off figures. (p.377.4)
พวกกระหาย สงครามกำลังต้มยำ warmongers plotting	“พวกคุณที่กระหายสงครามนัก กำลังต้มยำอะไรกัน” (น.๑๘๗) “What are you warmongers plotting now?” (p.143.1)

จากการวิเคราะห์พระปรีชาสามารถทางด้านวรรณศิลป์ และการเปรียบเทียบดังกล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลหนังสือ โดยได้ทรงทำความเข้าใจกับต้นฉบับอย่างถ่องแท้ แล้วจึงใช้พระปรีชาสามารถทางภาษาไทยของพระองค์ ในการทรงเลือกใช้คำ สำนวน โวหาร เพื่อการถ่ายทอดความหมาย ความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกอย่างพิถีพิถัน อย่างถูกต้องตามต้นฉบับ และอย่างศิ่เยี่ยม ยิ่งกว่านั้นที่สำคัญมากคือวรรณศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความไพเราะ สละสลวย และมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยด้วย

ตอนที่ ๓ (๓)

พระราชอำนาจริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต”

ประวัติความเป็นมาของหนังสือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่อง “ติโต” จากต้นฉบับภาษาอังกฤษ เรื่อง “Tito” ของฟิลลิส ออติ (Phyllis Auty) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕^{๕๑} ตั้งได้กล่าวแล้วตั้งแต่ตอนต้นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญในเรื่องลิขสิทธิ์ของผลงานทางด้านวรรณกรรม ดังนั้นเมื่อทรงปรับปรุงต้นฉบับที่ทรงแปลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ พระองค์ได้ทรงมอบหมายให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงนิวยอร์กสมัยนั้นติดต่อเจ้าของลิขสิทธิ์เรื่อง “Tito” เพื่อขออนุญาตพิมพ์เผยแพร่และจำหน่ายพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๗ เอกอัครราชทูตไทยก็ได้รับหนังสือตอบอนุญาตให้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ เพื่อหารายได้สมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนาได้ตามพระราชประสงค์ ในการนี้หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์ เป็นผู้แทนพระองค์ลงนามรับทราบคำตอบอนุญาตดังกล่าว^{๕๒} ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๗ ฟิลลิสออติ ผู้ประพันธ์เรื่องนี้ ก็ได้ทำหนังสือถึงเอกอัครราชทูตไทย โดยแจ้งว่าตนมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติยศอย่างยิ่งในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยแปลงานประพันธ์ของตน โดยมุ่งหารายได้เพื่อสาธารณประโยชน์ทั่วไป^{๕๓}

ต่อมาในปีเดียวกันนั้นเองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เพื่อให้ข้าราชการได้ทราบถึงบุคคลที่น่าสนใจคนหนึ่งของโลก ทรงกล่าวว่า “ติโต” เป็นผู้ทำให้ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งประกอบด้วยชนชาติที่แตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ให้กลับมารวมกันเป็นปึกแผ่นในยามวิกฤต สามารถรักษาความสมบูรณ์ และเพิ่มพูนความเจริญของประเทศชาติตลอดชีวิตของเขา แต่เมื่อ “ติโต” สิ้นอายุขัยเมื่อ พ.ศ.

^{๕๑} ขวัญแก้ว วัชรโรทัย, “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ และติโต”. เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001).

^{๕๒} เทอริ เฮนรี (Teri Hemry). อ้างถึงใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. ติโต. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗. หน้า (๕)

^{๕๓} ฟิลลิส เอลติส. เรื่องเดิม. หน้า (๖).

๒๕๒๓ รวมอายุได้ ๘๘ ปี ประเทศยูโกสลาเวีย ก็ค่อยๆ สลายลงจนกระทั่งมีสภาพแตกแยกอันยากที่จะแก้ไขได้ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน^{๑๕๔}

ฟิลลิส ออดี นักประพันธ์ผู้เขียนเรื่อง“ติโต” สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำดานูบ ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฟิลลิส ออดี ทำงานที่แผนกยูโกสลาเวีย ของวิทยุ บีบีซี และที่กรมข่าวการเมืองกระทรวงการต่างประเทศ เขาเป็นนักหนังสือพิมพ์คนแรกที่ได้สัมภาษณ์ “ติโต” หลังจาก “ติโต” ได้แยกออกจากคอมินฟอรัม^{๑๕๕} ในปี พ.ศ.๒๔๙๑^{๑๕๖}

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” ได้รับการต้อนรับจากประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง เพียงระยะเวลาประมาณ ๕ ปี นับถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มียอดการพิมพ์ถึง ๑๑ ครั้ง เป็นจำนวนหนังสือมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม^{๑๕๗}

สังเขปเรื่อง “ติโต”

เรื่อง “ติโต” เป็นหนังสือชีวประวัติของนักปฏิวัติ นักการเมือง และผู้นำในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง นามอุโฆษ ชื่อ “ติโต” เขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้างประเทศยูโกสลาเวียขึ้นมาหลังสงครามโลก ยูโกสลาเวียเป็นประเทศที่ประกอบด้วยชนชาติมากมาย มีทั้งเซิร์บ โครแอต มอนตานิโกร มาซิโครเนียน บอสเนีย และเซอร์เซโกวีนา ต่างชาติต่างความคิด มีเลือดรักชาติรุนแรงทุกกลุ่ม ต่างศาสนา มีทั้งออร์ทอด็อกซ์ โรมันคาทอลิก และมุสลิม

“ติโต” เป็นรหัสลับที่คอมมิวนิสต์รัสเซีย ตั้งให้แก่ **ชิป โบรซ** เขาเกิดเมื่อ ค.ศ.๑๘๙๒ เป็นคนเชื้อสายโครแอต (Croat) ทางบิดาและ สโลวีนิ (Slovene) ทางมารดา จึงเป็นชาวสลาฟได้ เขามีความรักชาติอย่างรุนแรงมาตั้งแต่ยังเด็ก เพราะไม่พอใจสภาพที่ต้องอยู่ใต้การปกครองของออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งเป็นพวกต่างเผ่าพันธุ์ ครอบครัวของติโตเป็นชาวนาซึ่งไม่ยากจนนัก นับว่าดีกว่าชาวนาโดยทั่วไป ติโตต้องทำงานหนักแบบเด็กชนบท แต่ธรรมชาติและความอิสระของชีวิตชนบทหล่อหลอมให้ติโตมีความรักในผืนแผ่นดินของตน และกลายเป็คนที่ไม่เคยย่อท้อ เมื่ออายุ ๑๕ ปี ติโตได้ศึกษาสำเร็จประกาศนียบัตรช่างกล จึงได้สมัครการเมืองชนชั้นกรรมกรเป็นครั้งแรก ต่อมาได้สมัครเป็นทหาร มีโอกาสออกแนวหน้าในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เขาได้รับบาดเจ็บในการรบกับรัสเซีย และได้ประสบการณ์ในฐานะพลจักษในรัสเซียเป็นเวลานาน

เมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคใน ค.ศ. ๑๙๑๗ ติโตเคยถูกฝ่ายรัฐบาลพระเจ้าซาร์จับขังเพราะต้องสงสัยว่าเป็นฝ่ายบอลเชวิค เมื่อพวกบอลเชวิคได้ชัยชนะแล้ว ติโตก็เป็นอิสระและตกลงใจกลับไปตั้งรกราก

^{๑๕๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “คำนำ”, เรื่องเดิม, หน้า (๓).

^{๑๕๕} คอมินฟอรัม (Communist International Form) หมายถึง องค์การคอมมิวนิสต์สากล

^{๑๕๖} เรื่องเดิม, หน้า (๓).

^{๑๕๗} เรื่องเดิม, หน้าบรรณลักษณะ.

รากที่บ้านเกิดในโครเอเชีย พร้อมด้วยภรรยาชาวรัสเซีย ซึ่งพบกันในช่วงการปฏิวัติ แต่ดิโตนถูกสงสัยว่าเป็นบอลเชวิคศัตรูของชาติ ต่อมาเมื่อจักรวรรดิออสเตร-ฮังการีได้สลายตัวลง โครเอเชียก็กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรซึ่งตอนหลังเรียกว่า ยูโกสลาเวีย โดยมีกษัตริย์ปกครอง

รัฐใหม่ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ของพวกสลาฟได้ มีวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ กันถึง ๓ ศาสนา มีกษัตริย์ราชวงศ์ชาวเซอร์บปกครอง ความแตกต่างกันดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ดิโตนได้เดินทางไปเมืองหลวงของโครเอเชีย และเข้าเป็นสมาชิกสหภาพข่างเหล็ก จึงกลายเป็นสมาชิกอັตโนมัตติคของพรรคโซเชี่ยล เดโมแครติก (Social Democratic Party) ซึ่งได้ผนวกเข้าไปในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวีย เขาจึงกลายเป็นคอมมิวนิสต์โดยมิได้ตั้งใจ เนื่องจากเขาเคยอยู่ในรัสเซียระหว่างการปฏิวัติบอลเชวิค ดิโตนจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการปลุกระดมคนงาน ในการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศยูโกสลาเวีย เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับคะแนนเสียงเป็นที่สาม แต่ต่อมารัฐบาลก็ล้มพรรคคอมมิวนิสต์ลง โดยอ้างว่าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคผิดกฎหมาย พวกสมาชิกพรรคจึงถูกกวาดล้าง ดิโตนหลบไปใช้ชีวิตช่างเครื่องยนต์ของโรงสีในหมู่บ้านนอกเป็นเวลาสี่ปีครึ่ง แต่ชีวิตของดิโตนก็เปลี่ยนไปได้ถูกชักชวนให้จัดตั้งกระบวนการของกรรมกรเพื่อการปฏิวัติ ต่อมาไม่นานดิโตนก็ถูกจับกุม แม้ศาลจะยกฟ้องแต่ก็ถูกตำรวจเฝ้าถึง และในที่สุดก็ทำงานธรรมดาไม่ได้ จึงต้องทำงานการเมืองใต้ดินเต็มเวลา

การต่อสู้ทางการเมืองของดิโตนทำให้เขาเป็นที่สนใจของผู้นำในองค์การคอมมิวนิสต์รัสเซีย เขาจึงได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนให้มีความรู้ เมื่อดิโตนถูกจับและจำคุก เขาได้ใช้เวลาศึกษาเรียนรู้การเมือง ซึ่งจำเป็นในการฝึกแบบคอมมิวนิสต์ โดยมีเจ้าหน้าที่คอมินเทอร์นลอบนำเอกสารคอมมิวนิสต์เข้ามาให้ศึกษาในคุกซึ่งผู้คุมไม่เข้มงวดนัก เมื่อออกจากคุกก็เป็นตัวกึ่งที่จะเลื่อนฐานะในพรรค การอยู่ในยูโกสลาเวียเป็นการเสี่ยงอันตรายมาก เมื่อเขาได้รับมอบหมายให้ไปที่กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวียที่เวียนนา เขาจึงได้โอกาสออกไปทำงานนอกประเทศ ที่นี้เองเขาได้รับชื่อรหัสหลายชื่อ แต่รหัส “ดิโตน” เป็นชื่อที่ทำให้เขามีชื่อเสียง ต่อมา ดิโตนไปประจำที่มอสโคว์ เขามีโอกาสพบปะคอมมิวนิสต์คนสำคัญ ๆ จากทั่วโลก ซึ่งดิโตนเข้าร่วมในฐานะเลขานุการของคณะยูโกสลาเวีย การชำนาญภาษารัสเซียให้ประโยชน์แก่ดิโตนมาก ไม่นานดิโตนก็เรียนรู้ว่า คอมินเทอร์นเต็มไปด้วยความขัดแย้งส่วนตัวและเล่ห์กลต่างๆ นานา

เมื่อสตาลินเริ่มการกวาดล้างครั้งใหญ่ ดิโตนยังอยู่ที่มอสโคว์ พวกคอมมิวนิสต์ที่ไม่เป็นชาวรัสเซียก็เริ่มถูกจับกุมแต่เคราะห์ดีที่ดิโตนได้รับอนุญาตให้กลับเวียนนาจึงรอดพ้นการถูกจับกุม เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียย้ายที่ทำการไปยังปารีส ที่นี้ดิโตนได้ทำงานอย่างเต็มกำลัง พรรคยังอยู่นอกกฎหมายและอ่อนแอมาก ในค.ศ. ๑๙๓๗ ดิโตนได้เริ่มสร้างองค์การใหม่ พยายามสร้างความแข็งแกร่งโดยรับสมาชิกใหม่ เขาเลือกผู้ร่วมงานอย่างระมัดระวังไม่ให้คอมินเทอร์นระวางสงสัยตัวเขา ผู้ที่เขาเลือกมีคุณสมบัติสำคัญคือ ความภักดีต่อดิโตนในฐานะเลขาธิการพรรค ในปีนั้นเอง ดิโตนก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวียอย่างเป็นทางการ ฝ่ายนาซีของฮิตเลอร์ในเยอรมนี และฝ่ายฟาสซิสต์ของมุสโสลินีในอิตาลี เริ่มคุกคามยูโกสลาเวียอย่างหนักให้เข้ากับฝ่ายอักษะ (Axis) และทำสนธิสัญญาระหว่างเยอรมันกับ

อิตาลี อันหมายถึงการเสียเอกราช ซึ่งชาวยูโกสลาเวียยอมไม่ได้ จึงมีผู้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นพรรคเดียวที่ตั้งบนรากฐานเพื่อชาติยูโกสลาเวียแท้ๆ การเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้ดิโตต้องประสบอุปสรรคมากเนื่องจากความสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์นั้นทำให้เขาอยู่ในระหว่างอันตราย เพราะมีผู้ต้องการตำแหน่งนี้มาก อย่างไรก็ตาม ดิโตมีเพื่อนที่มีอิทธิพลในมอสโคว์ช่วยให้เขารอดพ้นจากการกวาดล้างของสตาลิน นอกจากนี้ เขายังมีความสามารถส่วนตัว กล่าวเผชิญผู้ที่กล่าวหาและลุกขึ้นต่อสู้

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ดิโตพยายามต่อสู้เพื่อเอกราชอิตาลีโดยของยูโกสลาเวีย ซึ่งถูกคุกคามจากพวกนาซีซึ่งเข้าควบคุมเศรษฐกิจของประเทศเกือบทั้งหมด ดิโตไม่อาจช่วยประเทศของตนได้ ในช่วงแรกของสงคราม เขาได้รับมอบหมายให้แปลประวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเขียนโดยสตาลิน จากภาษารัสเซียเป็นภาษาเซอร์โบ-โครแอต ซึ่งใช้กันในยูโกสลาเวีย ดังนั้นในช่วง ๒ ปีแรกของสงคราม ดิโตต้องไปอยู่มอสโคว์ถึง ๑๑ เดือน เมื่อดิโตเดินทางจากรัสเซียกลับสู่อูโกสลาเวีย เขาต้องเสี่ยงต่อการถูกจับมาก ต้องใช้หนังสือเดินทางและวีซ่าปลอมเสียดลอดเข้ามา ทันทีที่เขาถึงยูโกสลาเวียก็ได้คืนสู่ตำแหน่งหัวหน้าพรรคในยูโกสลาเวีย เป้าหมายอันสำคัญก็คือการทำลายรัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานั้น และให้รัฐบาลปฏิวัติคอมมิวนิสต์ยึดการปกครอง ดิโตสามารถรวบรวมทุนดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือการปฏิวัติให้ยูโกสลาเวียเป็นคอมมิวนิสต์

ยูโกสลาเวียได้พยายามทำตัวเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ในที่สุดรัฐบาลก็ถูกบีบบังคับให้ทำสนธิสัญญากับฮิตเลอร์ เพื่อร่วมกับเยอรมนีในการบุกรัสเซีย เนื่องจากชาวยูโกสลาเวียเกลียดชังพวกนาซีมาก รัฐบาลจึงถูกกระทำรัฐประหารโดยกลุ่มนายทหาร ฮิตเลอร์ถือว่ายูโกสลาเวียเป็นศัตรู จึงเริ่มโจมตีกรุงเบลเกรดทางอากาศและบุกยูโกสลาเวียด้วยยานยนต์ และยานเกราะจากฐานในประเทศบัลแกเรีย ภายในสัปดาห์เดียว ยุทธวิธีสงครามแบบสายฟ้าแลบ และอาวุธที่มีเหนือกว่าของเยอรมันก็สามารถเอาชนะกองทัพเล็ก ๆ ของยูโกสลาเวียได้ เยอรมันได้ครอบครองส่วนใหญ่ของประเทศ

ฮิตเลอร์ต้องการให้ประเทศยูโกสลาเวียถูกลบล้างจากแผนที่ จึงพยายามให้เกิดการแบ่งแยกแต่การแบ่งแยกครั้งนี้ ทำให้เยอรมันเสียประโยชน์ เพราะเป็นการกระตุ้นให้ยูโกสลาเวียเกิดการรวมตัว ซึ่งดิโตได้พยายามอยู่แล้ว นอกจากนั้น กลุ่มประเทศอักษะที่ได้รับส่วนแบ่งก็มิได้มีความพอใจในส่วนของตนจนเกิดความไม่ปรองดองกัน ดิโตจึงใช้ความลับสนจากสถานการณ์นี้เพื่อประโยชน์ของตน มีการลงนามสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างยูโกสลาเวียและรัสเซีย แต่เมื่อฮิตเลอร์เตรียมบุกรัสเซีย รัสเซียจึงถอนกำลังรบขึ้นขอออกจากยูโกสลาเวีย ดิโตพยายามต่อสู้โดยหวังจะได้อาวุธจากรัสเซีย แต่ถูกปฏิเสธ ดิโตมิได้ย่อท้อ เขาเห็นว่าความสำเร็จของฝ่ายคอมมิวนิสต์ของเขาขึ้นอยู่กับ การต่อต้านการบุกจากต่างประเทศ ไม่ว่าจากที่ใด เขาจึงสั่งให้พวกคอมมิวนิสต์ตั้งกลุ่มเล็ก ๆ ในทุกเมืองทุกหมู่บ้าน สะสมอาวุธและฝึกใช้อาวุธ ตลอดจนการเตรียมการด้านอื่น ๆ ให้พร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งได้ทันที

ระหว่างนั้นผู้นำรัฐบาลโครเอเชียดำเนินนโยบายให้รัฐโครเอเชียเป็นรัฐคาทอลิก และเป็นที่อยู่ของชาวโครแอตเท่านั้น เป็นเหตุให้ชาวเซอร์บในโครเอเชีย จำนวนเกือบสองล้านคนถูกรวบปราบอย่างป่าเถื่อน ผู้ต่อต้านนับล้าน ๆ ถูกฆ่าอย่างโหดเหี้ยม คนจำนวนมากจึงกลายเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาล และหัน

มาสนับสนุนติโต ติโตได้เป็นผู้นำฝ่ายปาร์ติซาน (Partisans) ซึ่งหมายถึงผู้ร่วมกระบวนการของประชาชน เพื่อเอกราช เนื่องจากติโตเห็นว่าทางสู่อำนาจคือการสร้างสรรค์กระบวนการประกอบด้วยชาวยูโกสลาเวีย ล้วนๆ เพื่อต่อสู้กับฝ่ายเยอรมันและพวก เขาจึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทุกเชื้อชาติ เมื่อติโต ผิดหวังจากรัสเซีย ติโตต้องนำพวกปาร์ติซานต่อสู้ตามลำพัง และถูกคุกคามอย่างหนักจากฝ่ายเยอรมัน

ต่อมาอังกฤษได้ตระหนักว่ากระบวนการของติโตมีผลในทางตรงกันข้ามกับของเยอรมัน และ อิตาลีเยน ก็เริ่มให้ความช่วยเหลือสนับสนุนติโต ติโตได้รับความช่วยเหลือทั้งจากรัสเซียและฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ความช่วยเหลือของรัสเซียที่ล่าช้า ทำให้ติโตมีอิสระที่จะเป็นผู้ดำเนินสงครามเอง เขาเริ่มฝิดชอบในการชี้ขาดในการปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญทั้งหมดรวมทั้งการต่างประเทศ จึงเป็นการสร้างรากฐานเพื่อเป็นประมุขของประเทศในอนาคต กองทัพที่ทรงพลังของติโตมีประโยชน์ในการกู้ชาติ และเป็นกำลังที่สำคัญที่สุดที่จะก้าวติโตในการต่อสู้กับสหภาพโซเวียตเพื่อรักษาเอกราชของยูโกสลาเวีย ในการเลือกตั้ง หลังการยุติสงคราม ติโตได้รับคะแนนสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากประชาชน

การที่ติโตถูกทอดทิ้งให้ดำเนินการต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว กลับเป็นการส่งเสริมการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ ในยูโกสลาเวีย ติโตจึงเป็นผู้ป็นคอมมิวนิสต์ ชาตินิยม และเอกราชให้แข็งแกร่ง ซึ่งเรียกกันว่า “ติโตอิซึม” (Titoism) ซึ่งแข็งแกร่งจนสามารถผ่านการปะทะกับสหภาพโซเวียตได้ ติโตเป็นคอมมิวนิสต์ที่เป็นอิสระ ในความคิดเห็น ไม่ต้องการเป็นลูกน้องใคร ไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลของสหภาพโซเวียต ทั้งทางด้าน ทหาร และทางการเมืองระหว่างประเทศ เขาเป็นบุคคลสำคัญมากในการก่อตั้งกระบวนการกับกลุ่ม ประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด นโยบายการเมืองภายในของเขาก็ไม่ขึ้นกับองค์การคอมมิวนิสต์สากล เขาเป็น คอมมิวนิสต์ที่ไม่เคยคิดที่จะนำนโยบายฟาร์มร่วมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสหภาพโซเวียต ซึ่งประสบ ความล้มเหลว มาใช้ในยูโกสลาเวีย เขาเป็นคอมมิวนิสต์ที่นอกคอก เขาจึงถูกไล่ออกจากองค์การคอมมิวนิสต์ สากล เขากล้าพอที่จะประณามและวิจารณ์รุนแรงก่อนนโยบายอันไม่ชอบธรรมของสหภาพโซเวียต เมื่อ บุกรุกเข้าในเชโกสลาเวีย ประเทศคอมมิวนิสต์ซึ่งมีพรมแดนใกล้ชิดกับโซเวียตมาก

ยูโกสลาเวียเป็นประเทศเล็ก และอยู่ใกล้ประเทศใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลมากมาย บางครั้งบางครั้งเขา ก็ยอมโอนอ่อนบ้าง เขาเองทำตัวอยู่ในจุดศูนย์กลางระหว่างประเทศอภิมหาอำนาจ สหภาพโซเวียตกับ สหรัฐอเมริกา แต่เขาก็ไม่เคยทำอะไรที่ขัดผลประโยชน์กับสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจัง แต่เขายึดถือหลักการของกระบวนการที่ไม่ร่วมกับฝ่ายใด ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เขาสามารถคลบบันดาลให้คนทุกชนชาติมารวม กันจัดตั้งสมาพันธ์ และสร้างความเป็นปึกแผ่นในยามวิกฤติ สามารถรักษาความสมบูรณ์และเพิ่มพูน ความเจริญของประเทศตลอดชีวิตของเขา แต่เมื่อติโตสิ้นชีวิตลง ประเทศยูโกสลาเวีย กลับค่อยๆ สลายลง จนกระทั่งมีสภาพแตกแยกอันยากที่จะแก้ไขได้ ดังที่เห็นในทุกวันนี้ นายอานันท์ ปันยารชุน เข้าใจว่า เหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในชีวิตประวัติของติโต รวมทั้งผลงานในการรวบรวม ประเทศของเขา คงเพราะทรงต้องการให้คนไทยมองดูตัวอย่างด้วยความสลดใจว่า ประเทศใดก็ตามที่ตาม สังคม ใดก็ตาม ที่ยอมให้ที่ฐิมานะ ที่ยอมให้ออคติในเรื่องของชนชาติ ในเรื่องศาสนา ในเรื่องของวัฒนธรรม หรือ ถ้ายอมให้ความรักชาติที่ไม่ถูกต้องทางเข้ามาครอบงำจิตใจ และประหัดประหารกันต่อไป พวกเราคนไทยนับ

ว่าโชคที่เกิิดมาในแผ่นดินนี้ เกิดมาในสังคมที่ควรจะรู้จักกลมกลืนกันได้ ในสังคมที่ยึดมั่นอยู่ในสถาบันอันสูงสุด และสังคมที่มีความอะลุ่มอะล่วยแบ่งรับแบ่งสู้ และไม่ประหัดประหารซึ่งกันและกัน

“เราเรียนชีวประวัติของคนเพื่อสะสมความรู้ และเพื่อที่จะสอนให้เราไม่กระทำอะไรทั้งสังคมในอันที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาด ที่ประเทศอื่นเขาได้ประสบมาแล้วในประวัติศาสตร์”^{๑๕๘}

วรรณศิลป์ในพระราชนิพนธ์แปล “ติโต”

นายอนันท์ ปันยารชุน ได้มีความเห็นในเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลหนังสือเรื่อง ติโต นี้ว่า “เป็นการแปลที่กะทัดรัด เก็บสาระและประเด็นได้อย่างแยบคาย และรักษาเนื้อหาความต้นตอของแนวเรื่องได้อย่างดี ถ้าใครมีโอกาสได้อ่านหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้ความรู้และสนุกสนานแล้ว ยังจะได้เห็นว่าติโตนั้น มิใช่เป็นเพียงตัวแสดงที่สำคัญในประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ประวัติศาสตร์ของการรวมตัวกันด้วยความสมานฉันท์ และเสถียรภาพของชนชาติที่แตกต่างกัน ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์”^{๑๕๙}

พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” เป็นหนังสือขนาดกลาง มีความหนาไม่มากเพียง ๑๒๑ หน้าเท่านั้น แต่ก็อุดมด้วยภาษาที่ไพเราะ สละสลวย เรียบง่าย แต่แฝงด้วยเอกลักษณ์ทางการใช้ภาษาที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางด้านวรรณศิลป์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างเห็นได้ชัด ดังประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๓.๑ ศิลปะการใช้คำ

๑) การใช้คำภาษาปาก (Vulgarism)

ภาษาปาก ก่อให้ภาษาเกิดรสชาติ ผู้อ่านรู้สึกถึงความมีชีวิตชีวา และให้ภาพของตัวละครที่ชัดเจนมากกว่าภาษาแบบแผนหรือภาษาที่เป็นทางการ ดังตัวอย่างการใช้คำภาษาปากในข้อความต่อไปนี้

- มีอีกหลายอย่างที่คาดไม่ถึงในตัวเขา : ความคิดเห็นที่กว้างขวางอย่างประหลาด. ความอิสระในความคิดที่เห็นได้ชัด อารมณ์ขันที่มีอยู่เสมอ. ความชื่นชมอย่างไม่อับอายในความสูงพั้น ๆ ของชีวิต. ตามธรรมชาติ เป็นคนขี้อายในการติดต่อกับผู้อื่น แต่ก็มีใจเป็นมิตรและชอบสังสรรค์ครึกครื้น. อารมณ์แรงบางครั้งโมโหแบบปึงปึง บางครั้งค่อนข้างชอบที่จะแสดงโอ้อวด. ความเห็นใจผู้อื่น และใจกว้าง

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑)

^{๑๕๘} ขวัญแก้ว วัชรโรทัย. “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระและติโต.”

เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/>. (21 December 2001).

^{๑๕๙} เรื่องเดิม.

- เขากล่าวถึงตัวเองว่าเมื่อเด็กเขาอ่อนแอ และเขาก็ติดเชื้อโรครจริง ๆ เพราะเป็นคนผมสีอ่อน ผอมกะหร่อง และร่างเล็ก.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘)

- จากรายได้ครั้งแรกที่ได้จากงานช่างซ่อมจักรยาน เขาซื้อเสื้อชุดใหม่ทันสมัยเปียบ โดยหมายจะสวมใส่เวลาไปเยี่ยมบ้าน.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐)

- ตอนปลายปี (๑๙๔๔) เขาได้รับข่าวว่าเซอร์ซิลล์และสตาลินได้ทำข้อตกลง “ห้าสิบ – ห้าสิบ” ซึ่งทำให้ยูโกสลาเวียตกเป็นแดนผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศ – ที่จริงเป็นข้อตกลงชั่วคราว ก่อนจะมีการตกลงสันติภาพ แต่ติโตเชื่อว่าเป็นข้อตกลงถาวร -.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๐)

- ระยะนั้นเป็นระยะ “คิดบัญชี” กับพวกศัตรูทางการเมือง อันเป็นการโหมโรงสำหรับขั้นสุดท้ายของการปฏิวัติ.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๑)

- ครั้งนี้ปฏิบัติภารกิจไม่บรรลุผลอีก แม้ว่าติโตถูกปิดล้อมอยู่ในกองบัญชาการตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๒๕ พฤษภาคม. กระต๊อบซึ่งเป็นที่ทำงานและห้องนอนของเขาติดกับถ้ำธรรมชาติในหน้าผาที่อยู่เหนือเมือง.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘๕)

๒) การใช้คำำนวนไทย

แม้จะเป็นเรื่องแปล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงใช้คำำนวนไทย ทำให้ผู้อ่านซึมซับรสชาติของภาษาได้ดียิ่งขึ้น และมีได้ทำให้เสียความเลยมั่วแต่น้อย ดังตัวอย่างเช่น

- เมื่อเริ่มวัยรุ่น – ตั้งแต่อายุสิบสองถึงสิบห้า – เขาก็ต้องทำงานคั้งนี้ ที่แรกทำงานให้ลุงที่เลี้ยงเขา และสัญญาจะให้รองเท้าบูทใหม่เยี่ยมเป็นค่าแรง. เมื่อถึงอายุสิบห้า เขาก็จะซีพอรลงเท้า.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘)

ความยุ่งยากที่สุดที่ติโตต้องประสบในตำแหน่งเลขาธิการพรรคเกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์กับคอมินเทอร์น ซึ่งตามความเป็นจริงก็คือความสัมพันธ์กับจ้าวนายรัสเซียผู้บงการ โดยผ่านองค์กรนั้น.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๓๒)

- ข้าพเจ้าหวังว่าจะมีทางจัดการเป็นปากเสียงกันระหว่างสองฝ่าย เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นก็มีแต่จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายเยอรมัน.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐๑)

- สภาพของพรรคยิ่งย่ำแย่ขึ้นอีกเมื่อรัฐบาลโซเวียตยอมรับการที่ยอร์มันได้ทำลาย ยูโกสลาเวีย
ว่าเป็นสิ่งเลวตามเลย

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๕๑)

- ตั้งแต่เริ่มแรกที่ฝ่ายปาร์ติซานออกโรงจับศึก ติโตได้รับบทผู้นำทางทหารและทางการเมืองคู่
กันไป.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘๕)

๓) การใช้คำคู่

การเล่นคำแบบที่เรียกว่า “คำคู่” เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในพระราชนิพนธ์ทุกเรื่อง
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่นเดียวกับในเรื่อง ติโต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- เป็นจุดอ่อนที่ไม่เป็นพิษเป็นภัย คือนิสัยห่อเครื่องนุ่งห่มที่โก้หรู ที่เขามีอยู่ตลอดชีวิต.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐)

- ภายในสองปี เขาผ่านงานหลายต่อหลายงาน.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐)

- ซาวิชเป็นคนฉลาดนำคนมาคุยด้วย เป็นคนที่โยชิบิจจะคุยและเรียนรู้จากเขาได้.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒๑)

- เขาจัดการปลุกระดมอย่างกล้าและบ้าระห่ำ ในโอกาสการฉลองวันกรรมกร ในปี ๑๙๒๘

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒๓)

- เขาได้รับนามแฝงหลายชื่อตลอดเวลาที่ทำงานคอมมิวนิสต์อันผิดกฎหมาย แต่นามที่ได้รับที่
เวียนนาตอนนั้น คือ ติโต อันเป็นชื่อที่เขาเกิดชื่อเกิดเสียง.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒๖)

- เขายังตระหนักในความสำคัญข้อนี้ ด้วยได้เห็นอะไร ๆ หลายต่อหลายอย่าง.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๓๘)

- เป็นการจักระบบงานที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอยมีข้อขัดข้องเรื่อย เพราะสมาชิกทรอลง ด้วย
เหตุเพราะป่วยหรือถูกจับกุม.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๓)

- พวกปาร์ติซานเตรียมเขตรับในหิมะ และสร้างที่กำบังพายุหิมะ. แล้วก็เฝ้าคอยให้เครื่องบิน
โซเวียตมาคินแล้วคินแล้ว ซึ่งก็ไม่มาสักที.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๖๔)

๔) การใช้คำซ้อน

คำซ้อน เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของภาษาไทย และพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังตัวอย่างข้อความในเรื่อง **ติโต** ต่อไปนี้

- เขาได้เรียนรู้การ**ถนอมอาหาร**และการ**ทำตัวให้กลมกลืน** ไม่เป็นเป็นสายตา. เขาได้กลายเป็นผู้ชำนาญการในศิลปะของการ**หลบหลีก** **หลบหนี**.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๔)

- **กลิ่นอายของชัยชนะเริ่มฟุ้งขึ้น** และโดยมี**หวังความสำเร็จ** การสนับสนุนพวก**ปาร์ติซาน**ก็เพิ่มขึ้นทุกวัน.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘๔)

๕) การใช้คำศัพท์

การใช้คำศัพท์ที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่อง เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพราะทำให้ “คำ” กับ “ความ” มีความกลมกลืนกัน ดังตัวอย่างในเรื่อง **ติโต** ต่อไปนี้

- ต้องหมายว่าการต่อสู้จะนำมาซึ่ง**อิสรภาพ** **เสมอภาค** และ **ภราดรภาพ** สำหรับทุกชนชาติในยูโกสลาเวียอย่างแท้จริง. นี่คือ**สาระสำคัญ**ของการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๖๓)

- หลังจากการจัดตั้ง**กองพลน้อยชนกรรมาชีพ** มีการ**ออกประกาศกฎ**ต่าง ๆ เป็น**แนวทางการจัดตั้งกองทัพ**.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๗๘)

- ความ**สัมพันธ์**ระหว่างหญิงกับชาย**มีกฎบังคับ**ที่เด็ดขาดให้เป็น “**สหยา**” เท่านั้น.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๗๘)

- เป็น**โอกาส**สำหรับ**ฉลองกัน**อย่าง**คึกคัก**มีการ**แสดงภราดรภาพ**

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐๐)

๓.๒ ศิลปะการใช้โวหาร

๑) โวหารอุปมา

โวหารอุปมา เป็นโวหารลักษณะที่พบในพระราชนิพนธ์เรื่อง “ติโต” หลายแห่ง ล้วนทำให้ภาษามีความสละสลวยมากยิ่งขึ้น เช่น

- **ข้าพเจ้าพบชายผู้หนึ่ง** อายุประมาณ **๕๐ ปี** รูปร่าง**แข็งแกร่ง** **ผมสีเทา** ลักษณะ**ใบหน้าคมสัน** **เด่นชัด** แต่**อดโรยและคล้ำด้วย**ครา**แดด** **ปากแสดง**นิสัย**มุ่งมั่น**เด็ดเดี่ยว **ตาสีน้ำเงินอ่อน** **คม** และ**ไว**. **เขามีลักษณะ**เป็นคนที่มี**พลังแรงกล้า** **พร้อมที่จะปฏิบัติ**การ**ทันที** **คุณเสื่อ**โคร่งที่**พร้อมจะ**กระ**โจนใส่**.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑)

- งานนี้มีความสำคัญยิ่งกว่างานอื่นใดที่ติโตจะต้องทำในยูโกสลาเวีย. สำหรับติโตเองเหมือนตกนรก เพราะต้องอยู่ในบรรยากาศอันมีภัยและตึงเครียดในมอสโคว์ ทั้งถูกตัดจากปฏิบัติการในประเทศของตนเอง.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๓๕)

- เขาเริ่มมีกำลังใจขึ้นเมื่อนึกถึงความสำเร็จที่เห็นรำไร. “ตาสีฟ้าของเขาเป็นประกายเหมือนเหล็กกล้า และเสียงพูดของเขาสนั่นด้วยความมั่นใจและแน่วใจ”. เขาไม่จำเป็นต้องเล่นละคร ว่ามั่นใจในอนาคตเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชา

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๕)

๒) โวหารอุปถัมภ์

โวหารอุปถัมภ์ เป็นการใช้ข้อความที่กล่าวเป็นนัยซึ่งทำให้ผู้อ่านต้องคิดเอาเองว่า เนื้อความที่แท้จริงมีลักษณะเป็นอย่างไร โวหารชนิดนี้ปรากฏในเรื่อง “ติโต” เป็นอันมาก เช่น

- แม้ว่าเกิดแปดปีก่อนเริ่มศตวรรษนี้ ติโตก็เป็นบุคคลแห่งศตวรรษปัจจุบัน โดยเนื้อแท้. เหตุการณ์สำคัญที่ประอะเปื้อนด้วยเลือด - สงครามโลกสองครั้ง การปฏิวัติในรัสเซีย สงครามกลางเมืองในสเปน การขึ้นและตกของฮิตเลอร์และมุสโสลินี การกวาดล้างขนานหนักของโซเวียตในช่วงปี ๑๙๓๐ - ๑๙๔๐ การลอบสังหารบุคคลสำคัญที่ซาราเยโว (Sarajevo) มาร์เซิลล์ (Marseilles) และแดลลัส (Dallas) - ล้วนได้มีส่วนในการสร้างบุคลิกลักษณะของเขา และมีอิทธิพลโดยตรงต่อชีวิตของเขา.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒)

- เมื่อมีการฉลองวันครบรอบของการปฏิวัติแห่งเดือนตุลาคม โยชิป โบรช เป็น ผู้ปราศรัยคนหนึ่ง และได้กล่าวถึงการที่คนงานรัสเซียได้ชัยชนะ “ด้วยอำนาจระบอบป็น”.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๘)

- ภายหลังติโตเคยกล่าวว่า : “เมื่อข้าพเจ้าไปมอสโคว์ ข้าพเจ้าไม่มีทางทราบเลยว่า อาจต้องถูกปลุกกลางดึกและได้ยินเสียงเคาะประตูมรณะ”.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๓๑)

- เขาได้เรียนรู้ว่าผู้นำโซเวียตถือว่าบุคคลนั้นจำหน่ายได้ ว่าผู้นำเหล่านั้นบังคับบัญชาอย่างไม่ปราณีปราศรัย อย่างโหดร้ายทารุณ และไร้มนุษยธรรม โดยบังคับให้หลับหูหลับตาเชื่อฟัง และทำตามนโยบายซึ่งไม่มีการชี้แจงเลย.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๓๓)

- เขาคงจะได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเป็นแน่ เพราะเหตุว่าการขยายการปฏิบัติเป็นเป้าหมายอันหนึ่งของคอมมิวนิสต์สากลมิใช่หรือ ? หลักการนี้เขาได้รับการเรียนสอนมาเป็นเวลาแรมปี. สงครามจะดำเนินต่อไปอย่างไร ยังเดาไม่ออก และโอกาสทองจะมาเมื่อใดก็ยังไม่ทราบ.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๑)

- การประชุมครั้งนั้นเป็นการสาธิตไปในตัวในเรื่องความยากลำบากของสิ่งที่เรียกกันว่า “คอนสปีราซียา” (*conspiracija*) หมายถึงถึง**ปฏิบัติการลับใต้ดิน**.
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๕)
- ทหารเยอรมันได้ยึดบ่อน้ำมันในรูเมเนียแล้ว และผู้นำของประเทศยุโรปตะวันออกถูกกดดันอย่างรุนแรงให้เข้าร่วม**สนธิสัญญาสามเส้า** (*Tripartite Pact*) ของเยอรมัน-อิตาลี-ญี่ปุ่น.
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๕)
- ทั้งระดมพลเข้ามาเพียงครั้งเดียว และมีอาวุธที่ไม่เหมาะสมสำหรับ**ด้านยุทธวิธีสงครามแบบสายฟ้าแลบ** (*Blitzkrieg*) และอาวุธที่เหนือกว่าของเยอรมัน.
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๘)
- รัฐนี้ก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการปกครองใหม่ภายใต้การนำของ ผู้นำ “หุ่น” อันเต ปาเวลิช (*Ante Pavelic*)
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๔๘)
- แม้**ถูกรัสเซียมัดมือไว้** ก็เห็นได้ชัดแล้วว่าติโตมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเป็น ผู้นำที่อิสระ
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๕๑)
- การประชุมที่ยัชเซ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อในยุทธศาสตร์ทางการเมืองของติโตในระหว่างสงคราม. เป็นงานชิ้นโบว์แดงในการวางแผนล่วงหน้าและได้ปฏิบัติด้วยความองอาจที่เป็นอีโก้ขององอาจ
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๕๖)
- “สามพีเอ็ม” มิได้กล่าวถึงอนาคตทางการเมืองสำหรับยูโกสลาเวีย แต่มาบัดนี้ก็ทราบดีว่าติโตและปาร์ติซานเป็นพลังที่จะต้องนำมาพิจารณาในการตกลงกันหลังสงคราม”
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐๓)
- ติโตไม่พอใจในข้อตกลงนี้ เพราะจำกัดอำนาจและตัดเสรีภาพของเขาที่จะบริหารกิจการทางการเมืองในยูโกสลาเวียตามที่เขาได้เคยทำมาพร้อมกับพวกในระยะสามปีที่ผ่านมา. สมัย**ฝันหวาน** ของปาร์ติซานในสงครามได้จบลงเสียแล้ว.
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐๕)
- “ท่านอาจนึกว่า เพียงเพราะเราเป็นพันธมิตรกับพวกอังกฤษเราจะลืมเสียแล้วว่าพวกนั้นเป็นใคร และว่าเชอร์ซิลล์เป็นใคร. ไม่มีอะไรที่พวกเขาชอบมากกว่าการจะเล่นตลกกับพันธมิตรของเขา และเชอร์ซิลล์ละ. เชอร์ซิลล์เป็นคนจำพวกที่จะ**ล้วงกระเป๋าคน** แม้แต่จะเป็นเพียงโกเป็ก (*Kopeck* สดางค์แดง) เดียว ถ้าไม่ระวังตัว”.
(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๐๕)

- ไม่ช้าพวกปาร์ติซันก็เริ่มผิหว้างในพันธมิตรฝ่ายโซเวียต ซึ่งวางตัวเป็นกองทัพ “ปลดแอก” ที่ชาควินัย.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๐)

- สตาลิน ได้กล่าว : “ท่านไม่ต้องรับพระราชอาชิตีเป็นการถาวร. ให้กลับมาแค่ชั่วคราว. แล้วต่อไปจะเอามืดปกหลังในเวลาอันควรก็ได้”.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๑)

- ผู้สมัครเลือกตั้งเป็นผู้ใดก็ได้ที่ไม่เป็น “ศัตรูของประชาชน”. พลเมืองทุกคนทั้งชายหญิงที่อายุเกินสิบแปดปีมีสิทธิเลือกตั้ง และเยาวชนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๓)

๓) โวหารปฏิพจน์

การกล่าวความให้ขัดแย้งกันเป็นความคมคายอย่างหนึ่งของภาษา ทำให้ความธรรมดาดูโดดเด่นมากขึ้น ต่อไปนี้คือส่วนหนึ่งของโวหารประเภทนี้ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง “ติโต”

- เมื่อเวลาผ่านไปและได้มีประสบการณ์มากขึ้น ความคิดเห็นของติโตก็ยิ่งกว้างออกไปทุกที และความแข็งกระด้างก็ลดน้อยลง. เมื่อแยกออกจากการบีบบังคับจากมอสโก (Moscow) เขายังพร้อมที่จะทดลองและยอมเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นมากขึ้น. อารมณ์ขันซึ่งเป็นประโยชน์ ก็ยิ่งทวีขึ้น. ในฐานะเป็นบุคคล เขารุนแรงน้อยลง นุ่มนวลขึ้น วุบวาบน้อยลง และอารมณ์สม่ำเสมอขึ้น. เป็นเผด็จการน้อยลง และเป็นมนุษยย์ขึ้น. แต่ก็ไม่ทิ้งความแข็งแกร่งและความเลียบแหลม ไม่ทิ้งคุณสมบัติต่าง ๆ ซึ่งได้ค้ำจุนเขาในอดีต.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒)

- แต่แทนที่จะยอมจำนน หรือปล่อยให้ค่อยๆ ถูกกลืนชาติ เขากลับรักษาไว้ในใจซึ่งความเกลียดชังอย่างดุเดือดในระบบสังคมที่มีอยู่ในเวลานั้น และซึ่งความรู้สึกรักอิสระอย่างรุนแรง.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๕)

- ฮิตเลอร์มิได้คำนึงถึงนิสัยของชาวยูโกสลาเวีย. นโยบาย “แบ่งแยกเพื่อปกครองให้อยู่” (“Divide and rule”) กลับทำให้เยอรมันเสียประโยชน์ในที่สุด.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๕๐)

- คือความพยายามครั้งสุดท้ายในการต่อต้านร่วมระหว่างปาร์ติซันกับเชตนิค. หลังจากนั้น ความล้มพินธ์เลวร้ายลงอีกอย่างรวดเร็ว.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๖๐)

๔. โวหารบุคลาธิษฐาน

โวหารประเภทนี้ทำให้ผู้อ่านนำเอาสิ่งที่เป็นบุคลิกภาพและอารมณ์ความรู้สึกของคน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีแล้ว ไปใช้กับสิ่งที่ไม่มีความรู้สึกคิดหรือจิตใจ เช่น

- หน้าที่ของเขาคือการจัดระบบงานทางการเมืองของพรรคในยูโกสลาเวีย เพื่อพยายามให้ฟื้นจากสภาพที่ร่อแร่ปางตาย.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๒๕)

- แต่อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่า ปล่อยอยู่เดียวดายโดดเดี่ยวแต่ลำพังจนสามารถดำเนินการปฏิบัติของตัวเอง โดยไม่มีการแทรกแซงจากมหาอำนาจใด ๆ นั้นเอง เป็นข้อสำคัญในความสำเร็จของการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในยูโกสลาเวีย. ดังนี้ ติโตจึงเป็นผู้ขึ้นลัทธิตคอมมิวนิสต์ ชาตินิยมและเอกราช ให้เป็นรูปปฏิมากรรมที่หาที่เปรียบไม่ได้. รูปการทางการเมือง ดังนี้ ซึ่งเรียกกันว่า “ติโตอิชึม” (Titoism) จึงแข็งแกร่งจนสามารถผ่านการปะทะกับสหภาพโซเวียตในภายหลังได้.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๒๐)

๕) โวหารอธิพจน์

โวหารอธิพจน์ เป็นการกล่าวเกินความจริง ให้ความรู้สึกที่จริงจัง มากมาย ยิ่งใหญ่ ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “ติโต” มีโวหารอธิพจน์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- พวกปาร์ติซานทั้งขบวนการรู้สึกมีความสุขอย่างบอกไม่ถูก ในความสำเร็จที่ได้มาอย่างมหัศจรรย์ ทุกคนเห็นว่าไม่มีคำชมเชยใดที่เกินไปสำหรับกองทัพอันนำมาซึ่งความสำเร็จนี้.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๘๓)

- เขาหมายให้ทุกคนทำงานสุดกำลังวังชาจะขาดใจตายเหมือนดังที่ตนเองทำ และตอนสงครามทุกคนได้บังคับบัญชาก็ได้ทำเช่นนั้น.

(พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ติโต” หน้า ๑๑๕)

ตอนที่ ๓ (๔)

พระราชอำนาจภาพทางด้านวรรณศิลป์ ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก”

ประวัติความเป็นมาของหนังสือ

๑. ปฐมเหตุของการพระราชนิพนธ์

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า หนังสือชาดกอันมีเนื้อหาสาระตรงตามพระราชประสงค์นั้นเป็นหนังสือชาดกภาษาไทยที่มีผู้แปลมาจากภาษาบาลีบ้าง และเป็นหนังสือภาษาอังกฤษที่แปลมาจากภาษาอังกฤษบ้าง ล้วนเป็นหนังสือที่ไม่มีความหมายมากนัก จึงทรงตั้งพระทัยที่จะทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ให้มีสาระอันสามารถเทียบเคียงได้ในกาลปัจจุบัน ดังตอนหนึ่งของพระราชดำรัสที่ว่า

“...หนังสือเล่มนี้เป็นที่รักของข้าพเจ้าเอง เป็นสิ่งที่เห็นว่ามีความสำคัญและโดยที่ เป็นผู้ได้อ่านขึ้นมาเป็นตัวการ รู้ว่าตัวเองเป็นผู้ที่ทำขึ้นมา ถ้าไม่มีตัวเราเอง มีแต่ชาดก... แล้วก็มีแต่ชาดกภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาบาลี มีแต่ชาดก... อาจจะเป็นภาษาอังกฤษที่เขาแปลมาจากภาษาบาลี ใครไปอ่านก็ไม่รู้เรื่อง และไม่มี ความหมายอะไรมากนัก”^{๑๖๐}

ส่วนการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกเรื่องพระมหาชนกชาดก มาทรงพระราชนิพนธ์นั้น เป็นเพราะทรงได้รับแรงบันดาลใจอย่างมากจากพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วินมุตตสโร มหาเถร) วัดราชผาติการาม เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐ ซึ่งมีใจความสำคัญกล่าวถึงพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยาน ทรงพบต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผลดก แต่อีกต้นหนึ่งไม่มีผล พระองค์ทรงพอพระทัยมากที่ได้เสวยมะม่วงผลหนึ่งซึ่งมีรสโอชาอย่างยิ่ง และตั้งพระทัยว่าจะเสวยมะม่วงอีกเมื่อเสด็จกลับ แต่ปรากฏว่ามะม่วงต้นที่มีผลรสเลิศนั้นได้ถูกข้าราชการบริพารทำโค่นลงแล้วและไม่มีผลหลงเหลืออยู่เลย ส่วนต้นที่ไม่มีผลนั้นยังคงตั้งตระหง่านอยู่ได้อย่างมั่นคง แสดงว่าสิ่งใดดีมีคุณภาพ สิ่งนั้นย่อมเป็นที่หมายปองของคนทั้งหลาย และจะเป็นอันตรายถ้าหากอยู่ท่ามกลางคนที่โง่เขลาเบาปัญญา^{๑๖๑}

^{๑๖๐} พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชนิพนธ์ พระมหาชนก ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕ คัดจาก กระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”. (กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๓๕). ไม่มีเลขหน้า.

^{๑๖๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พระมหาชนก. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐). หน้า (๖).

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องดังกล่าว จึงทรงค้นเรื่องพระมหานกในพระไตรปิฎก^{๑๖๒} และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษตามเนื้อเรื่องเดิมในมหานกชาดก โดยทรงดัดแปลงรายละเอียดบ้างบางประการเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญคือการดัดแปลงเนื้อเรื่องในมหานกชาดกให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่เก่าวิธี โดยที่ทรงมีพระราชดำริว่า พระมหานกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่าหากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วน เกี่ยวกับเรื่องนี้ในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์พระราชปรารภตอนหนึ่งว่า

“มาถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า การที่พระมหานกจะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม ยังไม่ถึงวาระเวลาอันสมควร เพราะว่าได้ทรงสร้างความเจริญแก่มิถิลา ยังไม่ครบถ้วน กล่าวคือข้าราชการ “นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมกขุมิถินั้น. ไม่มีความรู้ทั้งทางวิทยาการทั้งทางปัญญา ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แท้แท้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ.” อนึ่ง พระมหานกยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่ เก่าวิธีอีกด้วย.”^{๑๖๓}

๒. การใช้จิตรกรรมประกอบพระราชนิพนธ์

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” เสร็จสมบูรณ์แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ต่อมาได้ทรงพิจารณาเห็นว่าแม้ว่าจะทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องให้ทันสมัยขึ้นแล้วก็ตาม แต่ลำพังพระราชนิพนธ์เพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ การสอนธรรมะจะต้องใช้ศิลปะเข้าช่วย ดังพระราชปรารภตอนหนึ่งที่ว่า “...เพื่อให้เกิดผลเกิดประโยชน์สมบูรณ์ จึงโปรดให้ศิลปินไทยชั้นนำวาดรูปประกอบ”^{๑๖๔}

เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงดัดแปลงให้เป็นเรื่องร่วมสมัยแล้ว ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินช่วยเขียนภาพประกอบเรื่องเป็นศิลปะไทยร่วมสมัย เช่นเดียวกัน พระราชทานพระราชดำริให้ออกแบบจัดหน้าบทพระราชนิพนธ์เป็นแบบหนังสือเทพนิยายของชาวตะวันตก แต่ปรับปรุงให้มีลักษณะเป็นศิลปะไทยร่วมสมัย “...หนังสือเล่มนี้จึงถึงพร้อมทั้งความไพเราะในภาษา ในความงดงามของภาพเขียนประกอบเรื่อง และในวัฒนธรรมที่เป็นแก่นของเรื่อง

^{๑๖๒} พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ ๔ ภาคที่ ๒

^{๑๖๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. เรื่องเดิม. หน้า (๗).

^{๑๖๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พระมหานก ฉบับการ์ตูน. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๒). หน้า (๗).

จึงเทียบได้กับหนังสือศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมชนชาติต่างๆ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ของสังคมไทย”^{๑๖๕}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงรูปประกอบพระราชนิพนธ์ และศิลปินดังกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “รูปที่ประกอบเรื่องเป็นฝีมือของศิลปินไทย ซึ่งได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังความคิดอย่างเต็มที่ เพื่อถ่ายทอดความงามของเรื่องนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์”^{๑๖๖}

รูปภาพประกอบฝีมือของยอดศิลปิน^{๑๖๗} ซึ่งล้วนเป็นจิตรกรผู้มีชื่อเสียงที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับการปรับแก้ตามพระราชวินิจฉัยหลายครั้ง จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงศิลปินเหล่านี้ว่า “...ขอขบใจศิลปิน ขอขบใจผู้ช่วยทำงาน ช่วยสนับสนุนให้หนังสือเล่มนี้ออกมาได้ ก็เข้าใจว่าเป็นงานที่หนัก เพราะที่ทำอยู่นี้ก็เป็นงานหนักแต่มีความสำคัญ หนังสือเล่มนี้รับรองได้ว่าเป็นหนังสือที่ไม่มีที่เทียม นี้ต้องอวดหน่อยว่าไม่มีที่เทียม และก็ท่านผู้ที่เป็นศิลปิน ผู้ที่เป็นกรรมการ และผู้สนับสนุน ย่อมจะทราบดีว่างานที่เราทำนั้นคุ้มแค่ไหน และผู้ที่ยังไม่ได้เห็นหนังสือเล่มนี้ ในที่นี้ก็ได้เห็นรูป รูปที่ศิลปินได้เขียน...”^{๑๖๘}

๓. การจัดพิมพ์เผยแพร่

เมื่อการวาดภาพประกอบของเหล่าศิลปินเสร็จเรียบร้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เป็นหนังสือปกแข็งเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ๖ ไรโรกานนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

^{๑๖๕} อานันท์ ปันยารชุน. “ปาฐกถาเนื่องในงานเริ่มจัดจำหน่ายพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ฉบับปกอ่อน ณ ห้องพิมานแมน โรงแรมริเจนท์ วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๐”. จุลสาร พระราชดำรัสเรื่องพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

^{๑๖๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พระมหาชนก. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐). หน้า (๔).

^{๑๖๗} ศิลปินที่วาดรูปประกอบพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” มีจำนวน ๑๐ ราย ดังนี้

๑. ปัญญา วิจินธนสาร	๒. เนติกร ชินโย
๓. จินตนา เปี่ยมศิริ	๔. เกลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์
๕. ประหยัด พงษ์ดำ	๖. พิชัย นิรันดร์
๗. ชีระวัฒน์ คະนะมะ	๘. ปรีชา เกาทอง
๙. นนทิวรรธนันท์ จันทนะพะลิน	๑๐. พิชญ์ ศุภนิมิตร

^{๑๖๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. กระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก.” (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ไม่มีเลขหน้า).

ให้สร้างเหรียญ “พระมหาชนก” จำหน่ายคู่กับพระราชนิพนธ์^{๑๖๙} ลักษณะของเหรียญ “พระมหาชนก” สร้างด้วยเนื้อโลหะต่างกันสามชนิดเรียกกันว่าเหรียญสามกษัตริย์ (ทองคำ นาก และเงิน) เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๕ มิลลิเมตร ด้านหนึ่งเป็นพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมข้อความ “วีริยะ” เป็นตัวอักษรไทย และตัวอักษรเทวนาครี และข้อความภาษาอังกฤษว่า Perseverance อีกด้านหนึ่งเป็นภาพพระมหาชนกในมหาสมุทรขณะกำลังสนทนากับนางมณีเมขลา มีตราพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. เป็นเรือนยอดด้านบน ออกแบบปั้นนูนลอยเด่น แต่งผิวแบบด้าน ให้ทั้งความรู้สึกรักศักดิ์สิทธิ์และงดงาม^{๑๗๐}

พระมหาชนก ฉบับพิมพ์ครั้งแรก เป็นหนังสือขนาดสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง-ยาวด้านละสิบเอ็ดนิ้ว แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๑๗ บท มีแผนที่สี่พระหัตถ์ ๔ รูป ผลงานจิตรกรรมภาพประกอบของศิลปิน ๓๖ ภาพ หนังสือหนา ๑๔๐ หน้าด้วยกระดาษหนาพิเศษ ๑๘๖ แกรม ปกแข็งหุ้มเร็กซีน เติงทอง บรรจุกล่องแข็งหุ้มเร็กซีน ประดับตราพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. ทำด้วยโลหะสีทอง ข้อความและลายบนกล่องเติงทอง ภายในกล่องบุผ้าซาติน มีช่องบรรจุหนังสือ และช่องบรรจุกล่องเหรียญพระมหาชนก หนังสือพระราชนิพนธ์พร้อมเหรียญเงิน จำหน่ายชุดละ ๕,๐๐๐ บาท และ หนังสือพระราชนิพนธ์พร้อมเหรียญสามกษัตริย์ จำหน่ายชุดละ ๕๐,๐๐๐ บาท^{๑๗๑}

อนึ่ง เพื่อให้หนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เป็นฉบับปกอ่อน เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๐ โดยจำหน่ายเฉพาะหนังสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ราคาเล่มละ ๒๕๐ บาท^{๑๗๒}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้หนังสือพระราชนิพนธ์ พระมหาชนก และเหรียญ “พระมหาชนก” แพร่หลายกว้างขวางที่สุด เพื่อเป็นสิ่งมิ่งมงคลแห่งชีวิตของปวงชน เป็นขวัญ กำลังใจ และเครื่องเตือนสติให้ทุกคนมีความเพียรในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรค จนบรรลุความสำเร็จในชีวิต เปรียบประดุจพรอันล้ำค่าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์พระราชนิพนธ์จำหน่ายพร้อมเหรียญ “พระมหาชนก” ในวโรกาสปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ อีกครั้งหนึ่ง โดยจัดพิมพ์เป็น ๒ ลักษณะ คือ ฉบับปกแข็ง จำหน่ายคู่กับเหรียญพระมหาชนกเนื้อสามกษัตริย์ และฉบับปกอ่อน จำหน่ายคู่กับเหรียญพระมหาชนกเนื้อเงิน ๑ เหรียญ^{๑๗๓}

^{๑๖๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พระมหาชนก. หน้า (๕).

^{๑๗๐} รุ่งวิทย์ สุวรรณอักษร. เรื่องเดิม. หน้า ๕๓.

^{๑๗๑} เรื่องเดิม. หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

^{๑๗๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. เรื่องเดิม. หน้า (๔) - (๕).

^{๑๗๓} เครือข่ายกาญจนาภิเษก. เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.or.th/> (17 December 2001).

๔. การจัดพิมพ์ฉบับการ์ตูน

แม้ว่าพระราชนิพนธ์ **พระมหาชนก** จะทรงไว้ซึ่งคุณค่ามากเพียงใดแต่ก็อาจจะไม่เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางเท่าที่ควร เพราะเป็นหนังสือที่อ่านยากสำหรับคนทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนในสถานศึกษา และผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการอ่านหนังสือยาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชดำริเรื่องความยากของหนังสือนี้ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงมีพระราชปรารภตอนหนึ่งว่า “ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล (พ.ศ.๒๕๓๕) พระราชนิพนธ์เรื่อง **พระมหาชนก** ก็ออกถึงมือผู้อ่าน และเป็นที่ยื่นชมทั่วไป. แต่หนังสือพระราชนิพนธ์นี้ก็ยังไม่ค่อยขยับขยายด้วยความซับซ้อนของข้อความ และของภาพ ทำให้มีการวิจารณ์และตีความกันในทางต่างๆ นานา”^{๑๗๔}

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินผู้ชำนาญการวาดภาพการ์ตูนมากที่สุด^{๑๗๕} เป็นผู้วาดรูปการ์ตูนประกอบพระราชนิพนธ์ และในโอกาสอันเป็นมหามงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖ รอบ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒ พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์หนังสือพระราชนิพนธ์ด้วยกระดาษไทย เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาประหยัดทุกคนสามารถซื้ออ่านได้โดยสะดวก ปรากฏว่าพระราชนิพนธ์เรื่อง **พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน** (Cartoon Edition) เป็นหนังสือที่น่าอ่านมากสำหรับคนทุกวัยและทุกระดับการศึกษา มีราคาจำหน่ายเพียงเล่มละ ๓๕ บาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปรารภถึงหนังสือเล่มนี้ว่า “ปรากฏว่าเด็กอายุเก้าขวบพูดออกมาว่าอย่างนี้อ่านรู้เรื่อง และผู้ใหญ่วัยเจ็ดสิบปีก็อุทานออกมาว่าอ่านสบายไม่ต้องแบกหนังสือที่หนัก. นอกจากนี้ราคานับว่าย่อมเยา พระราชนิพนธ์เรื่อง **พระมหาชนก** ก็จะช่วยให้ทุกคนสามารถพิจารณาแนวดำเนินชีวิตที่เป็นมงคล”^{๑๗๖}

เนื่องจากพระราชนิพนธ์เรื่อง **พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน** ดังกล่าวนั้นเป็นแต่เพียงการ์ตูนขาว-ดำ เพื่อให้หน้าอ่านมากยิ่งขึ้นจึงควรมีฉบับการ์ตูนสี (Cartoon Version in full-colour) ขึ้นมาเป็นทางเลือกอีกแบบหนึ่ง ดังนั้นในการพิมพ์ครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินคนเดิมเขียนการ์ตูนเป็นภาพสีขึ้นมาก็ดูชุดหนึ่ง ทำให้หนังสือมีสีสันสวยงามมากและราคาเพียงเล่มละ ๖๕ บาท แพงกว่าเดิมไม่มากนัก คนทั่วไปยังคงสามารถหาซื้ออ่านได้โดยสะดวก^{๑๗๗}

^{๑๗๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. **พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน**. หน้า (๑).

^{๑๗๕} ศิลปินผู้เขียนการ์ตูนประกอบพระราชนิพนธ์ คือ ชัย ราชวัตร โดยมี โอม รัชเวทย์ เป็นผู้ช่วย

^{๑๗๖} เรื่องเดิม. หน้าเดิม.

^{๑๗๗} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **พระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน ภาพสีตลอดเล่ม**.

ตั้งเขปเรื่อง “พระมหานก”

ในอดีตกาล พระมหานกทรงเป็นกษัตริย์ครองกรุงมิลิลา แคว้นวิเทหะ ทรงมีพระราชโอรสสองพระองค์ คือพระอริยภูษชนกและพระโปลชนก เมื่อพระมหานกสวรรคต พระอริยภูษชนกทรงเป็นกษัตริย์ต่อมา โดยมีพระโปลชนกพระอนุชาเป็นอุปราช พระอริยภูษชนก ทรงเชื่อคำยุยงว่าพระอนุชาไม่ซื่อสัตย์ พระโปลชนกจึงทรงถูกจองจำ แต่ความซื่อตรงทำให้พระองค์หลุดจากเครื่องพันธนาการ และไปตั้งพระองค์เป็นใหญ่ที่เมืองชายแดนแห่งหนึ่ง ต่อมาทรงส่งสาส์นถึงพระเชษฐา ความว่าถ้าพระอริยภูษชนกไม่ยกกรุงมิลิลาให้ก็จะต้องทำสงครามกัน

พระอริยภูษชนก ทรงตัดสินใจพระทัยทำสงคราม และทรงเสียดพระชนมชีพในทีรบ พระมเหสีซึ่งทรงมีพระครรภ์แก่ได้ปลอมพระองค์เป็นผู้ยากไร้ เสด็จหนีไปยังนครกาลจัมปาละ พระอินทร์แปลงตนเป็นคนแก่ขับเกวียนมาหยุดอยู่ที่ศาลาซึ่งพระเทวีประทับอยู่ พระเทวีจึงได้โดยสารเกวียนของพระอินทร์จนถึงนครกาลจัมปาละ และได้เข้าพักที่แห่งหนึ่งในเมืองนั้น พราหมณ์มหาศาลผู้มีวิชาความรู้มากบังเอิญมาพบพระเทวี เมื่อทราบความจริงจากพระเทวี จึงแสดงความปรารถนาเป็นที่ชาย และให้พระเทวีทรงแสดงพระองค์ว่าเป็นน้องสาวของพราหมณ์ และให้บอกให้คนทั้งปวงว่าพระเทวีคือน้องสาวของพราหมณ์

ต่อมาพระเทวีก็ประสูติพระโอรส ทรงตั้งพระนามว่า “มหานกกุมาร” เหมือนพระนามของพระอัยกา เมื่อพระกุมารโตขึ้นและได้ทราบความจริงเกี่ยวกับพระราชบิดาของพระองค์ จึงทรงคิดการจะเอาราชสมบัติของพระราชบิดากลับคืน พระมารดาจึงทรงมอบของมีค่าสูงยิ่งสามอย่างเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งให้แก่พระกุมารสำหรับเป็นทุนในการวางแผนดำเนินการเอาราชสมบัติกลับคืน พระกุมารนำของมีค่าไปจำหน่าย ได้เงินแล้วก็นำมาซื้อสินค้าเพื่อจะนำไปค้าขายยังเมืองสุวรรณภูมิ พระกุมารนำพวกพ่อค้าจำนวนประมาณเจ็ดร้อยคนแล่นเรือไปในมหาสมุทรได้เจ็ดวัน ก็เผชิญกับพายุและคลื่นลมร้าย วันที่เรือแตกนั้นบังเอิญพระโปลชนกก็สวรรคต พระกุมารทรงว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรเป็นเวลาเจ็ดวันโดยมุ่งหน้าไปยังกรุงมิลิลา

ในเวลานั้นนางมณีเมขลา ได้ออกตรวจตรามหาสมุทร และได้พบพระกุมารกำลังว่ายน้ำอยู่ จึงถามว่าทำไมมาว่ายน้ำอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ทั้งๆ ที่มองไม่เห็นฝั่ง หวังประโยชน์อะไร ถึงอย่างไรก็น่าจะต้องตายเปล่า พระกุมารทรงชี้แจงว่า เมื่อได้พยายามอย่างถึงที่สุดแล้ว ถ้าต้องตายก็จะไม่เป็นหนี้ใคร

นางมณีเมขลาสรรเสริญพระมหาสัตว์ว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความเพียรอย่างแท้จริง จึงมิได้จมน้ำตาย แล้วนางก็อุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นจากทะเล พलगกล่าวให้พรว่า คำพูดของพระโพธิสัตว์เช่นนี้เป็นสิ่งที่มิพลั้งและมีคุณค่ามหาศาล จึงไม่ควรให้สูญหายไปเสีย คนทั้งหลายควรจะได้ประโยชน์จากคำพูดของพระโพธิสัตว์ ดังนั้นเมื่อมีโอกาสขอให้พระกุมารจัดตั้งสถาบันการศึกษาชื่อว่า โพธิยาลัยมหาวิทยาลัย ซึ่งแปลว่า ที่อยู่อาศัยแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่ ถ้าทำเช่นนั้นจะได้ชื่อว่าสำเร็จกิจอย่างแท้จริง ต่อจากนั้นนางมณีเมฆลानำพระมหาสัตว์มาถึงสวนมะม่วงแห่งกรุงมิลิลา

ระหว่างที่พระโปลชนกประชวรหนักนั้น อมาตย์ทั้งหลายกราบทูลถามว่า เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว จะถวายราชสมบัติแก่ผู้ใด ตรัสตอบว่าให้มอบราชสมบัติแก่ผู้ที่ทำให้พระธิดาทรงยินดี หรือผู้ที่รู้คำตอบแห่งปริศนาของพระองค์ เมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว ไม่มีผู้ใดสามารถทำให้พระธิดาพอพระทัย ไม่สามารถยกสหัสถามธนูได้ และไม่มีใครตอบปัญหาเหล่านั้นได้ พวกพราหมณ์ปุโรหิต จึงจัดให้มีการเสี่ยงสุสรด แล้วราชรถก็ไปหยุดอยู่ใกล้ที่พระมหาสัตว์บรรทมอยู่ จนทั้งหลายจึงถวายอภิเษกพระมหาสัตว์เป็นกษัตริย์ ต่อมาพระองค์สามารถไขปัญหาทั้งหมดและทรงทำให้พระธิดาพอพระทัยด้วยประชาชนพากันแซ่ซ้องสรรเสริญความเป็นบัณฑิตของพระราชอาพระองค์ใหม่ เมื่อขึ้นครองราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมโดยตลอด ต่อมาพระนางสิวลีเทวีประสูติพระราชโอรส ได้รับพระราชทานนามว่า ทิฆมวราชกุมาร

วันหนึ่งนายอุทยานบาลนำผลไม้และดอกไม้ต่างๆ มาถวาย ทรงยินดี และเสด็จไปยังพระราชอุทยาน ที่ประตูพระราชอุทยาน ทรงพบมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล และอีกต้นหนึ่งไม่มีผล เวลานั้นยังไม่มีใครกล้าเก็บผลมะม่วง เพราะพระราชายังมิได้เสวย พระมหาสัตว์ประทับอยู่บนคอช้างจึงทรงเก็บผลมะม่วงผลหนึ่งมาเสวย ทรงพอพระทัยมากและตั้งพระทัยว่าเมื่อเสด็จกลับจะเสวยผลมะม่วงนี้อีก แล้วเสด็จเข้าไปในพระราชอุทยาน

เมื่อเสด็จกลับออกมาถึงต้นมะม่วงทั้งสอง ทรงพบว่าต้นที่เคยมีผลนั้น บัดนี้ได้โค่นลงแล้ว ส่วนอีกต้นหนึ่งซึ่งไม่มีผลนั้นยังคงอยู่ตามปกติ พระราชาตรัสถามได้ความว่า เมื่อประชาชนทราบที่พระราชอาเสวยผลมะม่วงรสเลิศแล้ว ก็พากันแย่งเก็บกิน จนต้นหักโค่นลง ทรงสดับคำตอบด้วยความสังเวชใจ ทรงดำริว่ามะม่วงต้นหนึ่งตั้งมั่นอยู่ได้เพราะไม่มีผล แต่ต้นที่มีผลอันอุดมกลับหักโค่นลง ราชสมบัติก็เหมือนกับต้นไม่มีผล การออกบวชเหมือนกับต้นไม้ไม่มีผล ดังนั้นพระองค์จะต้องทรงเป็นเหมือนต้นไม้ที่ไม่มีผล

เมื่อพระองค์เสด็จกลับไปยังปราสาท ทรงรำลึกถึงคำของนางมณีเมขลาเมื่ออุ้มพระองค์ขึ้นจากมหาสมุทร แม้จะทรงจำไม่ได้ทุกถ้อยคำ แต่ก็ทรงทราบว่า มณีเมขลากล่าวไว้ว่า พระองค์ไม่อาจจะพบความสุขที่แท้จริงได้ ถ้ายังไม่ได้กล่าวธรรมะให้สาธุชนสดับ เทวดาองค์นั้นต้องการให้พระองค์ตั้งสถาบันการศึกษา ชื่อว่า “ปุทะเลย์มหาวิชาลัย” ทรงดำริว่าทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม อย่างไรก็ตาม ก่อนอื่นใดพระองค์ทรงต้องการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่มีผล ทรงทราบจากอุทิจจพราหมณ์ว่า มีพราหมณ์ลูกศิษย์สองคน คนหนึ่งชำนาญการปลูก อีกคนชำนาญการถอน คนที่ชำนาญการถอนใช้เครื่องกล (ยันตกล) เก็บเกี่ยว ทำให้ต้นหักโค่นลง ทรงมีรับสั่งให้หาทางฟื้นฟูด้วยวิธีการบางอย่างที่อาจจะนำมาใช้ได้ พระราชาตรัสเล่าให้อุทิจจพราหมณ์พราหมณ์มหาศาลฟังว่า ทรงเคยได้ยินชาวสุวรรณภูมิพูดกันว่า เมื่อเกิดคลื่นลมในมหาสมุทรนั้นเป็นเพราะปุทะเลย์กษัตริย์กับปลาและเต่า และพระองค์รู้สึกวาระหว่างว่ายน้ำในมหาสมุทรนั้น คล้ายๆ กับเหมือนทรงเหยียบพื้นทะเลได้ คงจะเป็นปุทะเลย์กษัตริย์มาช่วยพระองค์นั่นเอง พราหมณ์ทูลว่า ปุทะเลย์กษัตริย์นั้นก็แท้ก็คือ พระบุญญาริการ

พระราชอาทรงเล่าถึงเรื่องที่นางมณีเมขลาแนะนำให้ทรงตั้ง “มหาวิชาลัย” เวลานั้นทรงอดโรยมาจากการว่ายน้ำทะเลถึงเจ็ดวัน ทรงฟังภาษาสุวรรณภูมิไม่ถนัด ไม่แน่ว่าพระทัยว่า ควรตั้งชื่อมหาวิชาลัยว่า

“ปุทะเล” หรืออย่างไร พราหมณ์กราบทูลว่า คำว่า ปุทะเล (Pudalay) ที่ทรงได้ยินนั้นน่าจะเป็น “โพธิยาลัย” (Bodhiyalaya) แต่ก็อาจจะตั้งชื่อว่า “ปุทะเลียมหาวิชชาลัย” ได้เหมือนกัน

พระมหากษัตริย์ว่า บัดนี้ถึงเวลาที่พระองค์จะต้องทรงตั้งมหาวิทยาลัยแล้ว เหตุการณ์เรื่องต้นมะม่วงแสดงถึงความจำเป็น เพราะทุกคนล้วนอยู่ในโมหภูมิ คือแดนแห่งความโง่เขลาเบาปัญญา ขาดทั้งความรู้วิชาการและทั้งความรู้ทั่วไป คือ ความสำนึกในเรื่องธรรมดาๆ ไม่รู้แม้ประโยชน์ส่วนตน ดังเช่นพวกชอบกินมะม่วง แต่ก็ยังทำลายต้นมะม่วง พราหมณ์กราบทูลให้พระราชากลายพระทัยว่า มิถิลานครยังไม่สิ้นคนดี ดังนั้นพระราชาก็ทรงสามารถจัดตั้ง “ปุทะเลียมหาวิชชาลัย”^{๑๖๘} ได้อย่างแน่นอน

พระปรีชาสามารถทางด้านภาษาและวรรณศิลป์

๑. ศิลปะการเลือกสรรแนวคิด (Theme)

แนวคิดสำคัญของพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ คือ ความเพียร (Perseverance) นับเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าแก่ผู้อ่านทุกคน เพราะความเพียรสามารถแก้ปัญหาความทุกข์ทั้งปวงได้ ดุจดั่งพุทธภาษิตที่ว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ - คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงย้ำแนวคิดหลักของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ว่า

“การแสดงออกซึ่งความคิดหลักของชาคนี่ คือให้เห็นว่าความเพียรต้องมีและที่สำคัญที่สุดว่าคนเราทำอะไรต้องมีความเพียร แม้จะไม่เห็นอย่างในเรื่องนี้ คือแม้จะไม่เห็นฝั่งก็ต้องว่ายน้ำต่อไป และมีคำตอบอยู่ว่าทำไมต้องว่ายน้ำ ไม่เห็นฝั่งมีประโยชน์อะไร..... มีประโยชน์ เพราะหากไม่เพียรที่จะว่ายน้ำเป็นเวลาเจ็ดวันเจ็ดคืนก็จะไม่ได้พบเทวดา คนอื่นไม่มีความเพียรที่จะว่ายน้ำก็จมเป็นอาหารของปลาของเต่าไปหมดแล้ว ฉะนั้นความเพียรแม้จะไม่ทราบว่าจะถึงเมื่อไร ไม่เห็นฝั่งก็ต้องเพียรว่ายน้ำ สำหรับอื่นๆ ก็เป็นเช่นเดียวกัน ฉะนั้นศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้ก็คือ ความเพียร โดยไม่นึกถึงว่าจะได้ประโยชน์อะไร คือได้ผลอะไร...”^{๑๖๙}

จะเห็นได้ว่า แนวคิดดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่พสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาสังคมไทยที่ทับถมเป็นปัญหาเรื้อรังมานานแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่คนในชาติขาดความเพียรพยายาม วิริยะ และอุตสาหะในการประกอบภารกิจของตน เป็นคนประเภท “หนักไม่เอาเบาไม่สู้” ซึ่งมีจำนวนไม่น้อย ดังนั้น ปัญหาอื่นๆ อีกมากจึงได้เกิดขึ้นตามมา เป็นต้นว่า ปัญหาการว่างงาน ปัญหา

^{๑๖๘} เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้อ่านพระราชนิพนธ์ ควรทราบว่า คำว่า ปุทะเลย์ (Pudalay) เพี้ยนเสียงมาจากคำว่า โพธิยาลัย (Bodhiyalaya) ดังนั้น “ปุทะเลียมหาวิทยาลัย” ก็คือ “โพธิยาลัยมหาวิทยาลัย” คำว่า ปุทะเล ตามบทพระราชนิพนธ์ มีความหมายโดยนัยว่า พระบุญญาธิการ

^{๑๖๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “พระราชดำรัส ณ ศาลาดุสิตาลัย พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕.” จุลสาร พระราชดำรัสเรื่องพระราชนิพนธ์ “พระมหากษัตริย์”

ความอดอยากยากแค้น และปัญหาอาชญากรรมนานาชนิด ปัญหาอันเป็นอุปสรรคใหญ่หลวงในการพัฒนาประเทศชาติดังกล่าวจะหมดสิ้นไปได้ หากบุคคลในชาติถึงพร้อมด้วย “ความเพียร” ดังอุทาหรณ์ในวรรณกรรมพระราชนิพนธ์เรื่องนี้

นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ได้แสดงปาฐกถาเนื่องในงานเริ่มจัดจำหน่ายพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ฉบับปกอ่อน มีใจความตอนหนึ่งว่า “ศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้ คือความเพียร ซึ่งพระองค์ท่านเป็นตัวอย่างของผู้ใช้ความเพียรพยายามที่บริสุทธิ์ตลอด ๕๐ ปีแห่งรัชสมัยของพระองค์ ความเพียรที่ถึงพร้อมด้วยสติปัญญาและความเป็นผู้นำ คือ กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ในสิ่งที่ชอบธรรม และเป็นสิ่งที่ต้องทำ”^{๑๔๐}

ในเรื่อง “ความเพียร” แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งว่า “... พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ทำให้เข้าใจความคิดความอ่านของพระองค์ท่าน พระราชจริยวัตรและความคิดคำนึงถึงพสกนิกรของพระองค์ท่านด้วยทศพิธราชธรรม ซึ่งเมื่อเอ่ยคำว่าทศพิธราชธรรม เรามักจะนึกถึงเป็นนามธรรม แต่ถ้าเรานำทศพิธราชธรรมไปโยงกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน ก็จะได้เห็นทศพิธราชธรรมที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า พระองค์ท่านเป็นกษัตริย์ได้รัฐธรรมนูญ มีขอบเขตจำกัด แต่ตลอด ๕๐ ปีแห่งการครองราชย์ ก็ได้ทรงสร้างสรรค์ประกอบพระราชกรณียกิจเป็นอเนกประการด้วยทศพิธราชธรรม.... เพราะทรงถึงพร้อมด้วยความเพียรและความเพียรนั้นก็คือประเด็นหลักของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้”^{๑๔๑}

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความเพียร” หรือ พระราชจริยะอุตสาหะ อย่างยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทำเป็นตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นนั้นสอดคล้องกับ “พร” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พสกนิกรที่ว่า “ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์” และ “May all readers be blessed with pure perseverance, sharp wisdom and complete physical health.” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ณ กาลปัจจุบันเป็นตัวอย่างแก่พสกนิกรคู่เคียงกับที่พระมหาชนกได้ทรงเพียรพยายามมาแล้วแต่ครั้งอดีตสมัย

แนวคิดหลักเรื่อง “ความเพียร” ของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ นับเป็นคุณูปการแก่ประชาชนไทยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในท่ามกลางความวิกฤตทางเศรษฐกิจที่กำลังโหมกระหน่ำคนไทยทุกหมู่เหล่าเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้ที่มีกำลังใจเข้มแข็ง เพียรพยายามประคับประคองตนเองด้วยจิตใจที่แน่วแน่ และสติอันมั่นคง ก็อาจจะรอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่ออันโอชะของมหันตภัยมืดทางเศรษฐกิจที่เปรียบประดุจมะเร็งร้ายซึ่งจ้องจะเอาเปรียบและเอาชีวิตอยู่ตลอดเวลา

^{๑๔๐} อานันท์ ปันยารชุน. เรื่องเดิม.

^{๑๔๑} เรื่องเดิม.

๒. ศิลปะการสร้างสรรค์สารัตถะ

ดังได้กล่าวแล้วว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเนื้อหาสาระหรือสารัตถะในพระราชนิพนธ์เรื่อง **พระมหาชนก** ให้แตกต่างไปจากเรื่องเดิมในมหานกชาดกบางประการ ทั้งนี้โดยทรงมีพระราชประสงค์ให้สาระของบทพระราชนิพนธ์นี้ มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับคนไทยในกาลปัจจุบัน ดังพระราชปรารภตอนหนึ่งที่ว่า “ในที่สุดก็มีความคิดบางอย่างที่ไม่ตรงกับความคิดในสมัยนี้ก็ได้เว้น และได้มีการตกแต่งส่วนใหม่ที่เข้าใจว่าไม่ได้เรียนในโรงเรียน...”^{๑๘๒}

สารัตถะ ของเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์ประยุกต์ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนชาวไทยที่เด่นชัดมากที่สุดมี ๓ ประการดังต่อไปนี้

๒.๑ การบำเพ็ญประโยชน์ในกาลปัจจุบัน

หลักการสำคัญเดิมในพระมหานกชาดก คือการออกบวชแสวงหาโลกธรรมเพื่อความหลุดพ้น และไปสู่นิพพานอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดัดแปลงเรื่องได้อย่างแนบเนียน คือประยุกต์การทำประโยชน์ในปัจจุบันแทรกลงไปหลักการทางพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^{๑๘๓} ในส่วนที่เกี่ยวกับการออกบวชเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น โดยให้พระมหาชนกทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อประชาชนในชาตินี้ให้เต็มที่เสียก่อน เพื่อจะได้บรรลุนิพพานในภายภาคหน้าได้สะดวกยิ่งขึ้น

ความเดิมในพระไตรปิฎกมีเนื้อเรื่องว่า พระมหานกทรงคิดออกบวชเมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่มีผลดกรสชาติเป็นเลิศต้องถูกทำลายไป ทรงคิดว่ามะม่วงต้องมีสภาพหักยับเยินเพราะมีผล ส่วนต้นที่ไม่มีผลไม่มีอันตรายใดๆ กิ่งใบยังคงเขียวชะอุ่มอยู่เหมือนเดิม พระองค์ทรงคิดเปรียบเทียบระหว่างความเป็นกษัตริย์กับการออกบวช ความเป็นกษัตริย์เปรียบเหมือนต้นมะม่วงที่มีผลดก ส่วนการออกบวชเปรียบเหมือนต้นมะม่วงที่ไม่มีผล เมื่อคิดเปรียบเทียบดังนี้แล้ว พระมหาชนกก็มีพระทัยแน่วแน่ไปยังในทางจะออกบวช โดยทรงมอบหมายราชกิจให้แก่พระโอรสและเริ่มบำเพ็ญสมณธรรม ทรงรำลึกถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า ยิ่งนานวันพระองค์ก็ยิ่งเอนเอียงไปในทางบวชมากยิ่งขึ้น “...พระองค์มองเห็นพระราชวังเหมือนโลกกันตนรก เห็นความสนุกสนานในพระราชวังดูการเล่นกล...

^{๑๘๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “พระราชดำรัส ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๘.” จุลสาร พระราชดำรัสเรื่องพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

^{๑๘๓} พระไตรปิฎก (ฉบับสยามรัฐ) จัดพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นหนังสือรวม ๔๕ เล่ม ได้ชื่อว่าเป็นพระไตรปิฎกฉบับแรกที่มีการพิมพ์ที่สมบูรณ์มากที่สุด ในหนังสือพระสุตันตปิฎกเล่มที่ ๔ ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๘ ของชุดดังกล่าว มีเรื่องพระมหานกชาดกรวมอยู่ในชุดทศชาติ ขุททกนิกายชาดกภาคที่ ๒ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

จากนั้นไม่นานทรงรับสั่งเป็นการลับให้อำมาตย์ผู้หนึ่งจัดหาผ้ากาสาขาวพัสดร์และบาตรดินมาถวาย เนื่อง จากทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ว่าจะเสด็จออกบรรพชาให้ได้ อยู่มาวันหนึ่ง พระมหากษัตริย์เสด็จออก บวชแน่ รับสั่งให้เจ้าพนักงานภูษามาลาเข้าเฝ้าปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงตรัสให้ปลงเสีทั้งหมด แล้วทรงห่มผ้ากาสาพัสดร์ และคล้องบาตรดิน เสด็จเดินไปมาอยู่บนปราสาท พร้อมเปล่งอุทานว่า อะโห สุขัง ประมะมัง สุขัง (การออกบวชเป็นสุขอย่างยิ่งทีเดียวหนอ).....”^{๑๔๔}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่าเรื่องดังกล่าวไม่เป็นประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน มากเท่าที่ควร ทรงวินิจฉัยว่า “พระมหากษัตริย์จะบรรลุโมกษธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราช กรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกรณียกิจในการศึกษา และการสร้างสรรค์ภูมิ ปัญญาให้แก่ประชาชน”^{๑๔๕} ดังนั้นพระองค์จึงทรงเพิ่มเติมข้อความบางประการโดยไม่เป็นความขัดแย้ง กับการแสวงหาพระนิพพานตามหลักพระพุทธศาสนาที่ศรัทธายึดกันมาแต่ดั้งเดิม พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงแทรกเนื้อความลงไปอย่างเหมาะสมแนบเนียน โดยเริ่มจากทรงพระราชนิพนธ์ให้นางมณี เมขลากล่าวสรรเสริญวาทะของพระมหากษัตริย์ผู้ถึงพร้อมด้วยความพยายาม โดยธรรม และให้ข้อคิดแก่พระ มหากษัตริย์เมื่อนางอุ้มพระมหากษัตริย์ขึ้นจากมหาสมุทรว่า

“ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มีบังควรหายไปสู่อากาศ. ท่านต้องให้สาธุชนได้รับ พรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอันสมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่า โพธิ ยาลัยมหาวิทยาลัย. ในกาลอันนั้นท่านจึงจะสำเร็จกิจที่แท้”^{๑๔๖}

ดังนั้นเมื่อพระมหากษัตริย์ต้องทรงสลดพระทัยเพราะเหตุเรื่องต้นมะม่วงดังกล่าวแล้ว แทนที่พระ มหากษัตริย์จะทรงปรารภนาที่จะออกบรรพชาเหมือนเรื่องในชาดก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับทรง กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงรำลึกถึงถ้อยคำของนางมณีเมขลา ดังข้อความที่พระองค์ตรัสกับพราหมณ์ว่า “เมื่อนางมณีเมขลาอุ้มเราขึ้นจากทะเล นางกล่าวว่า : “ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพรแห่ง โพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอันสมควรท่านจงตั้งมหาวิทยาลัย.”^{๑๔๗}

ด้วยเหตุที่ต้องการเน้นประโยชน์ปัจจุบันเป็นสำคัญ ดังนั้นตอนจบของเรื่องนี้จึงแตกต่างจากเรื่อง ในพระไตรปิฎกมาก เพราะเรื่องเดิมกล่าวถึงความเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่งของพระนางสิวลีพระมเหสี เมื่อ ทรงทราบว่าพระสวามีเสด็จออกบรรพชาเสียแล้ว พระนางทรงพยายามทุกวิถีทางที่จะนำพระมหากษัตริย์ กลับคืนมาแต่ก็ไม่ได้ทำให้พระมหากษัตริย์คลายความเพียร คงเสด็จต่อไปเพื่อบำเพ็ญพรตภาวนา พระนาง

^{๑๔๔} รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. “พระมหากษัตริย์ (ฉบับแปลและย่อจากพระไตรปิฎก)” ความเป็นมา พระมหากษัตริย์. (กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๑๕). หน้า ๕๕-๕๗.

^{๑๔๕} อานันท์ ปันยารชุน. เรื่องเดิม.

^{๑๔๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระมหากษัตริย์. หน้า ๕๖.

^{๑๔๗} เรื่องเดิม. หน้า ๑๔๐.

สิวลีจึงเสด็จออกบรรพชาเป็นดาบสินี ทรงทำกสิณบิณฑกรรมจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ และได้ไปบังเกิดในพรหมโลก ต่อมาพระมหากษัตริย์เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วก็ได้ไปบังเกิดในพรหมโลกเช่นเดียวกัน^{๑๔๘}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ให้จบเพียงพระมหากษัตริย์ว่า “...เราแน่ใจว่าถึงกาลที่จะตั้งสถาบันแล้ว. เป็นสิ่งที่จะต้องตั้งมานานแล้ว. เหตุการณ์ในวันนี้แสดงความจำเป็น. นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับตั้งแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น. พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการทั้งความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมดา : พวกนี้ไม่รู้แม้แต่ประโยชน์ส่วนตน. พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง”^{๑๔๙} สูดท้ายพราหมณ์กราบบังคมทูลว่า พระมหากษัตริย์จะทรงจัดตั้งมหาวิทยาลัยได้อย่างแน่นอน แล้วเรื่องก็จบลงเพียงเท่านั้น

พระราชดำริเรื่องการจัดตั้ง “มหาวิทยาลัย” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์สารัตถะ ด้วยการประยุกต์ให้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะความจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาวิชาการระดับอุดมศึกษาคือ “มหาวิทยาลัย” ตามบริบทของเรื่อง ซึ่งในทางเป็นจริงก็คือมหาวิทยาลัยทั้งหลายของประเทศไทยที่ยังคงถูกประเมินว่ามีคุณภาพล้ำหลังมหาวิทยาลัยในอารยประเทศทั้งหลายอยู่ไม่น้อยนั่นเอง

๒.๒ การสร้างสรรค์นวัตกรรมประยุกต์วิทยา

คำว่า นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง สิ่งใหม่ หรือวิธีการใหม่ในการทำอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๑๕๐} ส่วนคำว่า ประยุกต์วิทยา (Technology) หมายถึง การศึกษาวิธีการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง^{๑๕๑} ดังนั้นนวัตกรรมประยุกต์วิทยา จึงอาจหมายถึง วิทยาการใหม่ๆ ในการปรับใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นที่ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถทางด้านนวัตกรรมประยุกต์วิทยาอย่างยิ่งมาโดยตลอด กล่าวเฉพาะที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ที่เห็นได้ชัดก็คือการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่ต้องโค่นลงเพราะโมหจริตและความโลภของคนทั้งหลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ในวิทยาการทางการเกษตรสมัยใหม่ซึ่งไม่มีอยู่เลยในฉบับชาดก ทรงแทรกความรู้อันเป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีทั้งทางด้านชีววิทยาและการเกษตรลงไปในพระราชนิพนธ์ ไม่ปล่อยให้เป็นเรื่องที่ผ่านเลยไปอย่างสิ้นหวัง ทรงแสดงให้เห็นว่าวิทยาการประยุกต์สมัยใหม่สามารถเลือกมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของคนไทยได้เป็นอย่างดี คนที่ได้อ่าน

^{๑๔๘} รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. เรื่องเดิม. หน้า ๑๐๓.

^{๑๔๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เรื่องเดิม. หน้า ๑๔๐.

^{๑๕๐} Collins Cobuild. **Essential English Dictionary**. (London : Harper Collins, 1994), p.408.

^{๑๕๑} Ibid., p.823.

พระราชนิพนธ์แทนที่จะได้รับรู้แต่เพียงธรรมดา เรื่องราว และค่านิยมของคนสมัยก่อนเท่านั้น กลับได้รับความรู้วิชาการสมัยใหม่เป็นของแถมที่มีคุณค่าสามารถนำมาเลือกใช้ได้จริงในสภาพชีวิตปัจจุบัน วิธีการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นความรู้เสริมที่สำคัญมีวิธีการดังต่อไปนี้^{๑๙๒}

๑) เพาะเมล็ดมะม่วง	๒) ถนอมรากที่เหลืออยู่ที่กิ่งอกใหม่
๓) ปักชำกิ่ง	๔) เอากิ่งคิมมาเสียบกิ่งต้นที่ไม่มีผล
๕) เอาตาของต้นมีผลมาต่อกิ่งของอีกต้นหนึ่ง	๖) เอากิ่งมาทาบกิ่ง
๗) ตอนกิ่งให้ห้อยกราก	๘) รมควันต้นที่ไม่มีผลให้ห้อยผล และ
๙) ทำการเพาะชำเนื้อเยื่อ (ชีวอนุสงเคราะห์)	

จะเห็นได้ว่านวัตกรรมประยุกต์วิทยาทางการเกษตรทั้ง ๙ วิธีดังกล่าวข้างต้น ผู้อ่านที่สนใจทางด้านเกษตรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทันยุคสมัยอย่างแท้จริง

๒.๓ การเสริมสร้างสาระที่ควรค่าแก่ความภูมิใจ

สมัยโบราณพ่อค้าวานิชจากชมพูทวีปนิยมเดินทางมาค้าขายยังดินแดนสุวรรณภูมิ เพราะมีสินค้าหลากหลายชนิดที่ค้าขายแลกเปลี่ยนได้กำไรอย่างงดงาม เช่นเดียวกับเรื่องในพระมหากษัตริย์ชาดก เมื่อพระมารดาได้ประทานราชสมบัติกึ่งหนึ่งแก่พระมหากษัตริย์ พระองค์ก็ทรงนำไปขายเพื่อซื้อสินค้าบรรทุกเรือสำเภาไปค้าขายที่เมืองสุวรรณภูมิ เพราะต้องการให้ได้กำไรมากขึ้นจนพอที่จะใช้เป็นทุนในการทำสงครามชิงราชสมบัติกลับคืนมา ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสุวรรณภูมิไม่ปรากฏในชาดก แต่ในฉบับพระราชนิพนธ์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดให้พระมหากษัตริย์กับพราหมณ์เรื่องเมืองสุวรรณภูมิหลายประเด็น เช่น นิทานเรื่องปุทะเลย์กัษสูกับปลาและเต่า และการตั้งชื่อมหาวิทยาลัยว่า “ปุทะเล” ตามภาษาสุวรรณภูมิ ส่วนพราหมณ์ก็กราบทูลพระมหากษัตริย์เรื่องเมืองสุวรรณภูมิในเรื่องสำคัญด้วย คือ กราบทูลว่าชื่อของมหาวิทยาลัยที่นางมณีเมขลากล่าวถึงนั้น น่าจะเป็น “โพธิยาลัย” อันเป็นนามของสถาบันฤๅษีคัตถนที่วัดพระเชตุพน ในเทวมหานคร เมืองสุวรรณภูมิ^{๑๙๓}

คำว่า “โพธิยาลัย” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวว่า เป็นนามของสถาบันที่วัดพระเชตุพนนั้น ย่อมเป็นที่เข้าใจได้อย่างชัดเจนว่าทรงใช้คำนี้เพื่อต้องการเชิดชูสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่อยู่ในวัดพระเชตุพนหรือที่เรียกกันเป็นภาษาปากว่าวัดโพธิ์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในฐานะที่เป็นแหล่งรวมสรรพวิทยาการชั้นสูง คือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย และเป็นมหาวิทยาลัยที่นางมณีเมขลา นำมากล่าวอ้างอิงและแนะนำให้พระมหากษัตริย์จัดตั้งขึ้นในมิลินทร ซึ่งเป็นเหตุให้พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพระทัยในเวลาต่อมาว่าจะจัดตั้ง “ปุทะเลย์มหาวิทยาลัย” ในเมืองมิลินทาทิ้งไว้

^{๑๙๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๒.

^{๑๙๓} เรื่องเดิม. หน้า ๑๔๐.

ส่วนคำว่า “เทวมหานคร เมืองสุวรรณภูมิ” นั้นหมายถึง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย อย่างไม่ต้องสงสัย ยิ่งได้ภาพแผนที่ที่พระหัตถ์ และภาพจิตรกรรมที่ศิลปินวาดประกอบเพื่อแสดงสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้^{๑๙๔} เช่น Devamahanagara, Suvarnabhumi ก็ยังมีความชัดเจนมากขึ้นจนไม่อาจจะมีผู้ใดโต้แย้งได้ เพราะภาพที่ปรากฏเหล่านั้นก็คือดินแดนที่เป็นประเทศไทยในกาลปัจจุบันนั่นเอง

ผู้ได้อ่าน “พระมหานก” ฉบับพระราชนิพนธ์ ย่อมจะบังเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นประชากรในดินแดนที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองตั้งแต่ครั้งอดีตกาล เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งสุวรรณภูมิในกาลปัจจุบัน ได้ทรงประยุกต์เนื้อหาสาระของเรื่องนี้ให้เป็นที่ปลาบปลื้มยินดี ยิ่งความภาคภูมิใจมาสู่คนไทยทั้งหลายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ “ทรงแสดงให้เห็นถึงความเจริญมั่งคั่งของดินแดนแห่งนี้” ซึ่งเป็นที่ปรารถนามาค้าขายของนานาประเทศตั้งแต่สมัยอดีตกาล เชื่อกันว่าใครได้มาค้าขายกับสุวรรณภูมิแล้วจะร่ำรวยกลับไป”^{๑๙๕}

๓. ศิลปะการดำเนินเรื่อง

๓.๑ การเปิดเรื่อง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดเรื่อง พระราชนิพนธ์ “พระมหานก” ด้วยข้อความที่ถึงแม้จะดูเป็นคำยากอยู่บ้าง นั่นก็คือ “ในอดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง” แต่ก็เป็นคำที่ให้ความรู้สึกถึงความภูมิฐาน สมฐานะของตัวละครสำคัญอันเป็นหลักของเรื่อง คือพระมหานกซึ่งเป็นชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ และสมฐานะของหนังสือที่เป็นผลงานการทรงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นคำที่หูและอยู่ในที่ที่เหมาะสมมากกว่าคำธรรมดาที่พบดาษดื่นทั่วไป เช่น ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว... ซึ่งมักจะเป็นคำที่นิยมใช้สำหรับเริ่มต้นเรื่องประเภทนิทานนิยายทั้งหลาย

อนึ่ง คำว่า “ในอดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง” เป็นคำที่แสดงถึงพระอารมณ์ขันของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะนักเล่านิทานทั้งหลายมักจะใช้ลูกเล่นที่มีความหมายทำนองเดียวกับวลีข้างต้นเป็นการนำเรื่องที่จะเล่าต่อไป เช่น ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว... นานมาก... นานจนนับไม่ถ้วน

๓.๒ การเดินเรื่อง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์การเดินเรื่องธรรมะให้สนุกสนานกว่าในชาดก โดยทรงจินตนาการให้มีปูทะเลยักษ์มาช่วยหนุนพระบาทของพระมหานก เป็นการทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีตัวตนขึ้นมา เพราะแท้ที่จริงปูทะเลยักษ์นั่นก็คือ “พระบุญญธการ” ดังข้อความตอนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์ว่า

^{๑๙๔} เรื่องเดิม. หน้า ๕๔-๕๖ และ (๑๒) ตามลำดับ

^{๑๙๕} อานันท์ ปันยารชุน. เรื่องเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

“...นับแต่คราวลงเรือมุ่งสู่สุวรรณภูมินั้น ก่อนคลื่นลมยักษ์มากระหน่ำนาเรา เราได้ยืนพาณิชชาวสุวรรณภูมิพูดกัน เป็นภาษาสุวรรณภูมิว่า : “โน้นปูทะเลยักษ์สู้กับปลาและเต่า” และว่าผู้ใดเหยียบปูนั้นได้ จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ หากมีความเพียรแท้.” พรหมณ์ทูลว่า : “ข้าพระองค์ก็ได้ยินเรื่องอย่างนี้แต่ไม่ทราบว่ามีปูทะเลยักษ์ดังนี้หรือไม่.” พระราชาตรัสต่อว่า : “มีแน่แท้. หลังจากได้กระโดดจากยอดเสากระโดงเรือ ลงทะเลพื้นปลาและเต่า ก็ว่ายข้ามมหาสมุทร. ได้พักผ่อนเป็นคราวๆ. บางครั้งก็รู้สึกเหมือนเหยียบพื้นทะเลได้คล้ายๆ ใกล้ถึงฝั่ง ดังเช่นบุคคลที่หกในจำพวกเจ็ดบุคคล (ในอุทกุปมสูตรที่ ๕). แต่แท้ที่จริงเป็นปูทะเลยักษ์นั่นเอง.” พรหมณ์ทูลว่า : “ที่จริงแท้คือพระบุญญาธิการ” ^{๑๙๖}

เกี่ยวกับการสร้างสรรค์วิธีเดินเรื่องให้สนุกสนานนี้ อานันท์ ปันยารชุน ก็ได้แสดงความชื่นชมในพระปรีชาสามารถไว้ตอนหนึ่งว่า “... เป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติเรื่องความเพียรมาแสดงใหม่โดยทรงคัดแปลงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ทรงปรับปรุงภาษาจากพระอรธกถาชาดกให้กระชับ ง่ายแก่การเข้าใจ และอ่านสนุกยิ่งขึ้น ทรงมีจินตนาการที่นักเขียนพึงมีในการสร้างสรรค์การเดินเรื่องให้ตื่นตื้นน่าน่าอ่าน เช่น กำหนดให้ปูทะเลเป็นผู้ช่วยพระเอก เป็นต้น...” ^{๑๙๗}

๓.๓ การปิดเรื่อง

เรื่องเดิมในพระมหากษัตริย์ชาดก จบลงเมื่อพระมหากษัตริย์ออกบรรพชาเป็นดาบสเพื่อแสวงหาโมกขธรรม และพระมหากษัตริย์ออกบวชเป็นดาบสนี้ด้วย ในที่สุดเมื่อทั้งสองพระองค์สิ้นพระชนม์ลงก็ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก ^{๑๙๘}

แต่ใน “พระมหากษัตริย์ชาดก” ฉบับพระราชนิพนธ์ จบเรื่องลงเพียงพระมหากษัตริย์ทรงรำลึกถึงพระราชภารกิจที่พระองค์จะต้องทรงจัดตั้งมหาวิทยาลัยตามคำแนะนำของนางมณีเมขลา เพราะทรงตระหนักว่าประชาชนของพระองค์มีความโง่เขลาบาปบุญญา จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้หลุดพ้นจากอวิชชาและโมหจริต และพรหมณ์กราบบังคมทูลยืนยันให้ทรงมั่นพระทัยว่า พระองค์จะจัดตั้งปูทะเลย์มหาวิทยาลัยในเมืองมิถิลาได้อย่างแน่นอน

การจบเรื่องลงลักษณะนี้ นับว่าน่าสนใจ แปลกใหม่ เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยแท้ แม้ว่าเรื่องจะมีได้จบลงอย่างสมบูรณ์แต่ก็มีรสชาติ เพราะที่สาระสำคัญคือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพื่อแก้ปัญหาคความวิกฤตของสังคมว่าจะสำเร็จได้อย่างไร เป็นการจบเรื่องชนิดให้คนอ่านคิดเอาเองตามแบบนิยมของเรื่องสมัยใหม่

^{๑๙๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เรื่องเดิม. หน้า ๑๓๖.

^{๑๙๗} อานันท์ ปันยารชุน. เรื่องเดิม.

^{๑๙๘} รุ่งวิทย์ สุวรรณอักษร. “พระมหากษัตริย์ชาดก ฉบับแปลและย่อจากพระไตรปิฎก” ความเป็นมาพระมหากษัตริย์ชาดก. หน้า ๑๐๓.

๔. ศิลปะการใช้ภาษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษาอย่างยิ่ง จะเห็นได้จากทรงมีผลงานพระราชนิพนธ์ที่ใช้ภาษาศิลปะเป็นจำนวนมากหลายเล่ม กล่าวเฉพาะพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” นับเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถทางด้านการใช้ภาษามากถึง ๓ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเทวนาครี เริ่มจากทรงพระราชนิพนธ์แปลตรงเป็นภาษาอังกฤษขึ้นก่อนจากเรื่องมหาชนกชาดกภาษาไทย เรื่องพระมหาชนกชาดกนี้เป็นเรื่องหนึ่งในพระไตรปิฎกหมวดพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ ๔ ภาค ๒

นายอนันต์ ปันยารชุน ได้กล่าวถึงพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่งว่า “... ทรงพระมหากษัตริย์คุณพระราชนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษด้วย ทำให้เราสามารถเทียบเคียงความหมายของทั้งสองภาษาให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน อีกทั้งใช้เป็นตำราเรียนภาษาก็ได้ และทำให้ผลงานของพระองค์สามารถเผยแพร่ไปได้ทั่วโลก ทรงเป็นนักเขียนที่โลกจะรู้จัก ผลงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน จะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่การสร้างสุขความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืนให้แก่ชาวโลกสืบไป”^{๑๙๖}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก อย่างประณีตพิถีพิถัน จะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระองค์เองเมื่อแรกพิมพ์เผยแพร่พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ครั้งนั้นพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะกรรมการดำเนินการจัดพิมพ์เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อรับพระราชทานเหรียญพระมหาชนกทองคำจำลอง และทรงมีพระราชดำรัสถึงการ ใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ตอนหนึ่งว่า

“... หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยหลายส่วน คือส่วนที่เป็นภาษาไทยมาจากพระไตรปิฎก เป็น การนำคำพูดหรือคำที่มีอยู่ในนั้นมาตรงๆ ส่วนที่สองคัดแปลงเพื่อให้ตัวหนังสือบางอย่างหรือคำบางอย่างที่ไม่ตรงกับความคิดสมัยนี้ หรือมีความคิดบางอย่างที่อาจจะไม่เป็นประโยชน์กับคนในปัจจุบันนี้ ก็ได้ดัดแปลงส่วนนี้ให้เป็นประโยชน์กับสังคมในปัจจุบัน ส่วนภาษาอังกฤษนั้นได้แปลตรงจากภาษาไทยที่ได้ปรุงแต่งทั้งของเก่าและของใหม่... ภาษาที่อาจดูแปลกไปเพราะจะต้องเข้าใจว่าเป็นเรื่องเก่าโบราณ หรืออาจเป็นปริศนาบ้าง ถ้าใครรู้ภาษาอังกฤษบางทีก็ต้องดูภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจว่า ภาษาอังกฤษเขาว่าอย่างไร ส่วนคนที่รู้ภาษาไทยบางทีต้องไปดูภาษาอังกฤษ จะได้ว่าภาษาไทยเขาว่าอย่างไร จะได้เป็นประโยชน์กับผู้ที่ชอบศึกษาภาษา และจะเป็นการขจัดเกลารากภาษาไทยสำหรับผู้รู้ภาษาไทย นอกจากนี้ ก็ได้เขียนเป็นตัวอักษรโบราณ คือ อักษรเทวนาครี ซึ่งเป็นสิ่งที่ลำบากมาก เพราะผู้ที่รู้ภาษาโบราณนี้มีน้อยคน จะต้องอาศัยความละเอียดจัดให้ถูกต้องและให้เป็นที่พอใจ... การแก้หนังสือนี้ยังไม่เสร็จ.... แต่งานก็ต้องเพียรต่อ

^{๑๙๖} อนันต์ ปันยารชุน. เรื่องเดิม.

ไป มีการแก้ภาษาไทยซึ่งบางตัวเขียนผิดและภาษาอังกฤษบางตัวที่อาจมีผิดไวยากรณ์ ถกเถียงกัน สมเด็จพระเทพรัตนฯ ก็ทรงช่วยทำถึง ๒ วัน ๒ คืนกับเพื่อนๆ ...”^{๒๐๐}

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภาษาอย่างพิถีพิถันดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจวิเคราะห์ศิลปะการใช้ถ้อยคำภาษาของพระองค์ได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ การใช้คำโบราณ (Obsolete)

เนื่องจากเรื่องพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องโบราณ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงต้องทรงใช้ภาษาโบราณ โดยเฉพาะในส่วนที่ภาษาสนทนาของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ขณะนั้นมีพราหมณ์ผู้เฟื่องมนต์คนหนึ่งชาวกาลจัมปากะเป็นทิสปาโมกข์ มาณพประมาณหัว ร้อยคนแวดล้อมเดินไปเพื่ออาบน้ำ
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๐)
- พอเห็นเท่านั้นก็เกิดสินหารวาทะว่าเป็นน้องสาวของตน
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๐)
- “น้องหญิง แม่เป็นชาวบ้านไหน” พระเทวีตรัสตอบว่า : “ข้าแต่พ่อ ข้าพเจ้าเป็นอักรรมเหสีของพระอริราชชนนกราช กรุงมิลิตา”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๒)
- “เธอจงกล่าวแก่ข้าพเจ้าว่า “ท่านเป็นพี่ชาย” แล้วจับที่เท้าทั้งสองของข้าพเจ้าคร่ำครวญเถิด”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๒)
- “พ่อทั้งหลาย หญิงนี้เป็นน้องสาวของฉัน”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๔)
- พระเทวีขนิษนพระนามพระโอรสเหมือนพระอัยกาว่า มหากษัตริย์กุมาร
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๓๘)
- “ท่านไม่บอกแก่เรา ตามใจท่าน ยกไว้เถิด”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๔๒)
- “ข้าแต่แม่ แม่จงบอกบิดาแก่ฉัน...”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๔๓)
- “...พราหมณ์นี้ตั้งแม่ไว้ในที่เป็นน้องสาว ปฏิบัติดูแลแม่”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๔๓)
- กระโดดจากยอดเสากระโดง ล่วงพื้นผุ่ปลาและเต่า ไปตกในที่สุด อุตสาหหนึ่ง

^{๒๐๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “พระราชดำรัสเกี่ยวกับหนังสือพระราชนิพนธ์ “พระมหากษัตริย์” ความเป็นมา พระมหากษัตริย์. (กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๓๕). หน้า ๑๐๖-๑๑๑.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)

- “ถ้าพระมหาชนกตาย เราก็คงไม่ได้เข้า เทวสมาคม.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๖)

- คิดฉะนี้แล้ว ตกแต่งสร้อยระ สติคอยู่ในอากาศไม่ไกลพระมหาสัตว์

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๖)

- “เราว่ายข้ามมหาสมุทรมาได้เจ็ดวันเข้าวันนี้ ไม่เคยเห็นเพื่อนสองของเราเลย นี่ใครหนอมาทูก
กะเรา”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๘)

- พระมหากษัตริย์เมื่อจะทำนงมณีเมขลาให้จ่านต้อ้อยคำดูก่อนเทวดา

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๖)

- “ท่านทั้งหลายจงมอบราชสมบัติให้แก่ท่านที่สามารถยังสืบลีเทวี ธิดาของเราให้ยินดี

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๐๒)

- ปุโรหิตกล่าวว่าควรจะปล่อยมุสสรธ (ราชรถ) เพราะพระราชินีที่เชิญเสด็จมาได้ด้วยมุสสรธ
เป็นผู้สามารถจะครองราชสมบัติในชมพูทวีปทั้งสิ้น

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๐๘)

- เสนาบดีได้รับโอกาสเป็นคนแรก เสนาบดีไม่สามารถให้พระราชธิดายินดี

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๐๘)

- ชนทั้งหลายมีอมตย์และปุโรหิต เป็นต้น ก็ถวายอภิเษกพระมหาสัตว์ ณ สถานที่นั่นเอง

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๐๘)

- มหาชนชาววิเทหรัฐทั้งสิ้นเอิกเกริกกัน. เฉลิมฉลองด้วยมหกรรมคนตรี.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๓)

- “ดูก่อนนายอุทยานบาล เราใครจะเห็นอุทยาน ท่านจงตกแต่งไว้.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๒๐)

คำโบราณในข้อความดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ ผู้เพ่งมนต์ (ผู้เคร่งครัดในการสาธยายมนต์) ทิศา
ปาโมกข์ (อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ = *A master of philosophy*) มานพ (คน) สิเนหา (เสน่ห์) ราวกะว่า (ราว
กับว่า) แม่-พ่อ (คำเรียกหญิงชายที่เคารพนับถือ) กล่าวกะ (พูดกับ) ขนานนาม (ตั้งชื่อ) ยกไว้เถิด (ลืมเสีย
เถิด) อุสกะ (มาตรวัดระยะทางสมัยโบราณ เท่ากับ ๑ เส้น ๑๕ วา = ๗๐ เมตร) เทวสมาคม (สมาคมของ
เทวะ) มหาสัตว์ (พระโพธิสัตว์) เพื่อนสอง (เจตบุตร = ขวัญหรือวิญญาณประจำตัวของแต่ละคน) ดูก่อน
(คำเรียกขานให้ผู้ฟังรู้สึกตัวก่อนที่จะพูดความต่อไป) ยังให้ยินดี (ทำให้เกิดความพอใจ) มุสสรธ (ราชรถ)
เสนาบดี (นายกรัฐมนตรี = Chief Minister) อมตย์ (อำมาตย์-ข้าราชการสำนัก = courtier) ปุโรหิต
(องคมนตรี = Privy Councillor) เอิกเกริก (เอิกทึทึกรึกโครม) อุทยานบาล (คนเฝ้าสวน) ฯลฯ คำโบราณ
เหล่านี้เหมาะสมกับเนื้อความที่เป็นบริบท ทำให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในครั้งอดีต

๔.๒ การใช้คำภาษาพูด หรือภาษาปาก (Colloquial)

ภาษาพูดหรือภาษาปากช่วยให้อ่านเรื่องได้อย่างมีชีวิตชีวา ทำให้เกิดความสมจริง เป็นต้นว่าตัวละครที่เป็นคนธรรมดาสามัญย่อมพูดภาษาแบบชาวบ้าน ใช้คำราชาศัพท์ถูกบ้าง ไม่ถูกบ้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- องค์พี่..... องค์น้อง.....

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑)

- “ขอเดชะ พระอุปราชเล่นไม่ซื่อกับพระองค์พะยะค่ะ”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๔)

- ณ ที่นั้น ประชาชนจำท่านได้ก็บำรุงพระองค์ ตอนนี้อยู่พระอริราชชนกราชไม่สามารถจับพระองค์ได้

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕)

- แม้เป็นกลางวันแสกๆ แต่ไม่มีใครจำพระนางได้

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔)

- “ข้าแต่พระมารดา ใครเป็นบิดาของฉันทน์”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๔๒)

คำภาษาพูดหรือภาษาปากในตัวอย่างข้างต้น คือ พี่...น้อง... (ภาษาแบบแผนคือราชาศัพท์ = เศษฐา - อนุชา) เล่นไม่ซื่อ (คิดคดทรยศ-ก่อการกบฏ) จำท่านได้ (จำพระองค์ได้) กลางวันแสกๆ (กลางวันที่สว่างไสว) บิดาของฉันทน์ (พระบิดาของหม่อมฉันทน์) แสดงความสมจริงเพราะเป็นการใช้ภาษาที่มีคิดบ้างถูกบ้าง เป็นทางการบ้าง ไม่เป็นทางการบ้างประสมกันไปโดยตลอด

๔.๓ การใช้คำราชาศัพท์

เนื่องจากตัวละครหลักในเรื่องเป็นกษัตริย์ เพราะฉะนั้นเพื่อความสมจริง จึงต้องมีการใช้คำราชาศัพท์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- “ข้าแต่พระมารดา หม่อมฉันทน์จะไปเมืองสุวรรณภูมิ.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๑)

- ในวันนั้นเกิดพระโรคขึ้นในพระสรีระของพระโปลชนกราช บรรทมแล้วเสด็จลุกขึ้นอีกไม่ได้

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๑)

- พรหมณ์สนองพระราชโองการว่า : “พระราชอาณานิพนธ์เกล้า เทวดาน่าจะได้กล่าวว่ “โพธิยาลัย” อันเป็นนามของสถาบันฤๅษีตัดตนที่วัดพระเชตุพน ในเทวมหานคร เมืองสุวรรณภูมิ. แต่หากจะเรียกว่า “ปุทธะเลียมหาวิชชาลัย” ก็น่าจะเหมาะสมเหมือนกัน.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔๐)

๔.๔ การใช้คำตามแบบสังคมไทย

การใช้ภาษาพูดตามแบบที่ใช้กันในหมู่คนไทยที่มีสอดแทรกอยู่ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ทำให้ได้บรรยากาศที่เป็นแบบสังคมไทย ดังเช่น

- “**ยอดรัก** การรบแพ้หรือชนะนั้นไม่อาจรู้ได้ ถ้าพี่มีอันเป็นอันตราย น้องจงรักษาครรรภ์ให้ดี”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๒)
- “**ข้าแต่พ่อ** ข้าพเจ้าจักไป.” ท้าวสักกะตรัสว่า : “ถ้าเช่นนั้นแม่จงลุกขึ้นนั่งบนเกวียนเถิด”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๒๒)
- ถามว่า “**ท่านอาจารย์** เกิดอะไรขึ้นแก่ท่าน”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๔)

การพูดจากันในหมู่คนไทย มักจะเรียกขานกันแบบนับญาติ แสดงความมีอัธยาศัยไมตรี หรือ แสดงการเคารพนับถือบุคคลสำคัญ ดังเช่นคำว่า ยอดรัก พี่ น้อง (คำเรียกระหว่างสามีภรรยา) ข้าแต่พ่อ (เรียกแบบนับญาติทั้งๆที่ได้เป็นญาติ) ท่านอาจารย์ (เพิ่มคำว่า “ท่าน” ลงไปหน้าคำเพื่อแสดงความเคารพนับถือมาก)

๔.๕ การใช้ศัพท์บัญญัติ (Technical terms)

นอกจากราชาศัพท์ ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องธรรมะ การบ้านการเมือง และ ศัพท์บัญญัติเฉพาะกลุ่ม เป็นอันมาก เช่น คำว่า มวลชน (ประชาชนทั้งหลาย = mass population) ยุทธโปกรณ์ (อุปกรณ์ทำสงคราม = military equipment) กองบัญชาการ (head equipments) มหาสัตว์ (พระโพธิสัตว์ = the Great Being) ทิศทัตนิมิต (ทิสได้) อันตเวาสิก (สาวก = disciples) นิเวศ (บ้าน) มานะ (ความถือตน) ประทัตนิมิต (การเวียนขวา) มรณภัย (ภัยจากความตาย) มหาชน (คนทั้งหลายต่างๆ ไป = public) ภักษา พระพาหา (แขน) ทิพยสมบัติ เทพสมาคม ปฏิปทา (พฤติกรรม) อานิสงส์ ธรรมกถา (ข้อความธรรมะ) อานิสงส์ อติเรกถาตา (คำกล่าวอธิบายเพิ่มเติม) วาจาอันมีปาฏิหาริย์ (คำพูดที่ความหมายยิ่ง) อตภาพ อตภาพทิพย์ (กายอันเป็นทิพย์) สดับพระวาจา พระสรีระเศร้ามอง ทิพยสมบัติ แทนมรณมัญญาอาสน์ (เตียงที่นอนตาย) มนสิการ (คิดใคร่ครวญ) โภคะ (ความมั่งคั่ง = wealth) ปังเจกพุทธเจ้า (พระอรหันต์ที่ตรัสรู้เฉพาะตน) ยันตกลเก็บเกี่ยว (เครื่องกลสำหรับเก็บเกี่ยวพืชผล = automatic fruit harvester) ชีวณูสงเคราะห์ (การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ = culturing the cells in a container) ฯลฯ ในข้อความต่อไปนี้

- แล้วเคลื่อนทัพไปสู่กรุงมิถิลา พร้อมด้วยมวลชนจำนวนมาก
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘)
- ก็พากันขนยุทธโปกรณ์ มีพาหนะช้าง เป็นต้น มาที่กองบัญชาการของพระ โปลงชนก
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๙)
- สัตว์ในครรรภ์พระเทวินั้นมิใช่สัตว์สามัญ แต่เป็นมหาสัตว์ผู้มีบารมีเต็มแล้วมาบังเกิด

- (พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๒๐)
- ครั้งนั้นท้าวสักกเทวราชให้พระเทวีลงจากเกวียน ณ ที่ใกล้ประตู ด้านทิศทักษิณ.
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๐)
 - ครั้งนั้นเหล่าอันเตวาลิกได้ยินเสียงของพราหมณ์จึงพากันวิ่งเข้าไปยังศาลา
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๔)
 - พราหมณ์ได้ปฏิบัติพระนางในนิเวศของตน
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๘)
 - พระองค์มีพระกำลังมาก และด้วยความเป็นผู้เข้มงวดเพราะมานะ โดยที่พระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ที่ไม่เจือปน
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๙)
 - ทูลลาพระมารดาถวายบังคมกระทำประทักษิณ
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๑)
 - มหาชนกลัวมรณภัย ร้องให้คร่ำครวญ กราบไหว้เทวดาทั้งหลาย
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)
 - มหาชนเป็นภักษาแห่งปลาและเต่า
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)
 - ข้ามมหาสมุทรด้วยกำลังพระพาหา
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)
 - นางเสวยทิพย์สมบัติเพลินก็ผลอสติมิได้ตรวจตรา บางอาจารย์กล่าวว่านางเทพธิดาไปเทพสมาคมเสีย
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๖)
 - “ดูก่อนเทวดา เราได้ตรวจเห็นปฏิบัติแห่งโลก และอันสงส์แห่งความเพียร...”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๙)
 - นางมณีเมขลาปรารถนาจะฟังธรรมกลาของพระมหากษัตริย์
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๗๕)
 - เทวดาก็ได้กล่าวอติเรกเถาว่า : ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มีบังควรหายไปสู่อากาศ. ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพระแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอันสมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่า โพธิยาลัยมหาวิชาลัย. ในกาลนั้นท่านจึงจะสำเร็จกิจโดยแท้.
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๖)
 - ท่านจงดูผลแห่งความเพียรของเราแม้เราไม่เคยเห็นเทวดาโดยอัคภาพนี้เลย เรานั้นก็ได้เห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้ๆ เราโดยอัคภาพทิพย์นี้
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๘)

- เทวดาได้สดับพระวาทอันมั่นคงของพระมหาสัตว์
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๔)
- พระมหาสัตว์มีศรีระสร้าหมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน ได้สัมผัสพิภพผัสสะ ก็บรรทมหลับ
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๖)
- พระเจ้าโพลชนกราชเมื่อบรรทมอยู่บนแท่นมรมณัญจอาสน์
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๐๒)
- พระมหาสัตว์... ก็ทรงอนุสรณ์ถึงความพยายามที่พระองค์ได้ทรงทำในมหาสมุทร.....จึงทรง
มนสิการว่า...สิ่งที่มีได้คิดว่า จะมีก็ได้ สิ่งที่เกิดไว้จะพินาศไปก็ได้ โภคะทั้งหลายของหญิงก็ตามของชายก็
ตาม มิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๓)
- พระมหาสัตว์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ครองราชสมบัติโดยธรรม ทรงบำรุงพระปัจเจก
พุทธเจ้าทั้งหลาย
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๓)
- “...ข้าพระบาทจึงนำเอา “ยันตกลีบเกี่ยว” มาใช้ มิได้คิดว่าจะทำให้ต้นมะม่วงถอนรากโคน
ลงมา...”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๒)
- “... เก้า ทำชีวิตาญสงเคราะห์...”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๒)
- “... บัดนี้เรากำลังสงสัยว่า ถูกต้องหรือไม่. ท่านอาจารย์ที่ศำปาโมกข์จึงเผยมนสิการ.”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๖)

๔.๖ การใช้คำศัพท์สูง

พระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก เป็นเรื่องสูง เพราะเป็นเรื่องของกษัตริย์ผู้ทรงเป็น
พระโพธิสัตว์ และเทพดา ดังนั้น บางตอนจึงมีคำที่เป็นศัพท์สูง เมื่ออ่านจะรู้สึกถึงความสง่างามของ
สรรพสิ่งในท้องเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น

- พระนางได้หยั่งลงสู่ที่นิตรา เพราะได้บรรทมบนพระที่อันเป็นทิพย์.
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๒๓)
- พระเทวีรับคำแล้วเปล่งเสียงดัง ทอดพระองค์ลงจับเท้าทั้งสองของพราหมณ์ ทั้งสองคนต่างก็
คร่ำครวญกันอยู่
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๔)
- ลำดับนั้น นางพราหมณีให้พระนางทรงสนานด้วยน้ำร้อน แล้วแต่งที่บรรทมให้บรรทม
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๖)

- เป็นผู้ทรงรูปโฉมอันอุดม

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๔)

- แล้วให้ขนขึ้นเรือพร้อมกับพวกพาณิชที่จะเดินทางไปสุวรรณภูมิ

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๐)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ศัพท์ยากและแปลกต่อไปนี้ ช่วยทำให้ภาษาของวรรณกรรมไพเราะเป็นพิเศษ มิใช่วรรณกรรมดาดๆ ทั่วไป เช่น หยั่งลงสู่ที่นิทร (เอนกายลงนอน) บรรทมบนพระที่อันเป็นทิพย์ (นอนบนที่นอนสบาย) ทอดพระองค์ลง คร่ำครวญกัน สรงสนาน ที่บรรทม รูปโฉมอันอุดม (รูปร่าง) พวกพาณิช (พวกพ่อค้า)

๔.๗ การใช้คำอธิบายเรื่องที่เข้าใจยาก

บทสนทนาโต้ตอบกันระหว่างพระมหาชนกกับนางมณีเมขลา เป็นเนื้อความสำคัญ เพราะเป็นข้อความที่แสดงถึงอุดมการณ์สูงสุดอันเป็นเป้าหมายหรือแนวคิดสำคัญของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยกข้อความหลักที่เป็นคำไข (key words) ขึ้นมาประกอบโดยทรงพระราชนิพนธ์คำอธิบายความหมายทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษกำกับไว้ด้วยเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **อปสฺสฺนฺตฺริ** แปลว่า แลไม่เห็นฝั่งเลย. บทว่า **อาหุเห** ได้แก่ กระทำด้วยความเพียร.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๘)

- Among these words the word **apassantiram** means : not a glimpse of the coast. The word **ahuhe** means : acting with perseverance.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๐)

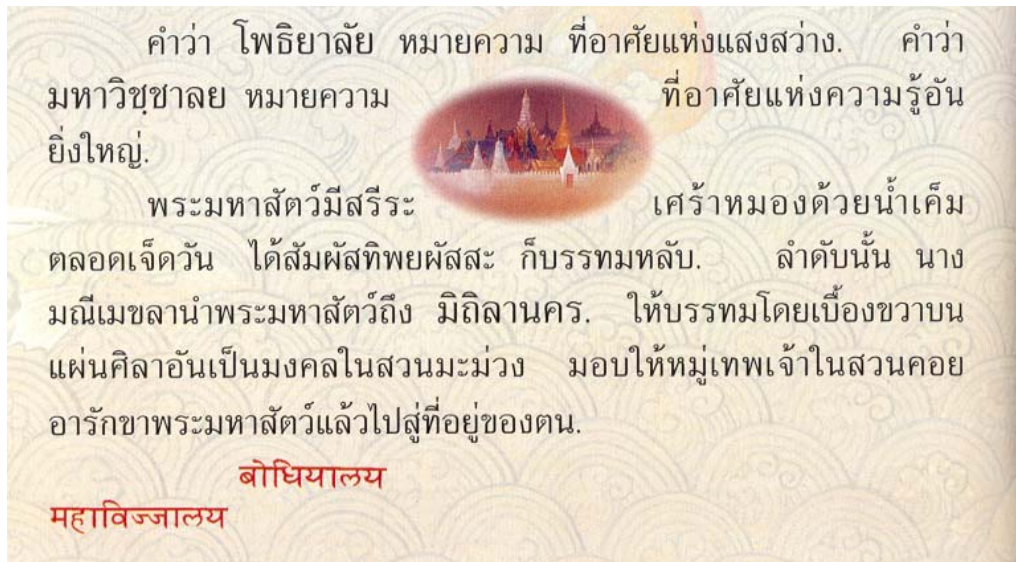
- บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **นิสมฺม วตฺตํ โลกสฺส** ความว่า เรานั้นไตร่ตรอง คือ ใคร่ครวญ วัตร คือ ปฏิปทาของโลกอยู่. บทว่า **วายมสฺส จ** ความว่า พระมหาสัตว์แสดงความรู้ว่าเราไตร่ตรอง คือ เห็นอานิสงส์แห่งความเพียรอยู่.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๕)

- Among these words, the words **nisamma vattam lokassa** mean : we have reflected upon, i.e. thought out, the duties, i.e. the behaviour of the world. The words **vayamassa ca** mean : the Great Being exposes his view : we have reflected, i.e. we have seen the merits of perseverance.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๖๐)

จะเห็นได้ว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นมีสาระสำคัญอันเป็นแก่นของเรื่อง ได้แก่คำว่า **อปสฺสฺนฺตีรึ** = แลไม่เห็นฝั่งเลย **อาหุเห** = กระทำด้วยความเพียร **นิสฺมฺม วตฺตํ โลกสฺส** = การใคร่ครวญวัตรปฏิบัติของโลก และ **วายมสฺส จ** = การไตร่ตรองเห็นอนิสงส์แห่งความเพียร เป็นต้น คำเหล่านี้เป็น “คำหลัก” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะเน้นความหมายของคำเป็นพิเศษ จึงได้ทรงยกเอาคาถาภาษาบาลีขึ้นมาก่อนแล้วก็ทรงพระราชนิพนธ์อธิบายความหมายของคำนั้นๆ นอกจากนั้นยังทรงนำเอาอักษรเทวนาครีที่พระองค์ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นด้วยพระองค์เองโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ มากำกับเพิ่มเติมด้วย ทำให้มองเห็นการเน้นน้ำหนักของคำสำคัญมากขึ้นเป็นพิเศษอีกด้วย สิ่งเหล่านี้คือลักษณะที่โดดเด่นประการหนึ่งของบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อนึ่ง การอ่านพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษควบคู่ไปด้วย บางครั้งอาจจะทำให้เข้าใจความหมายของคำได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นไปตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยทรงมีพระราชดำรัสไว้^{๒๐๐} เช่น

อปสฺสฺนฺตีรึ *apassantiram* means : not a glimpse of the coast.

อาหุเห *ahuhe* means : acting with perseverance.

นิสฺมฺม วตฺตํ โลกสฺส *nisamma vattam lokassa* mean : we have reflected upon i.e. thought out, the duties, i.e. the behaviour of the world.

วายมสฺส จ *vayamassa ca* mean : the Great Being exposes his view : we have reflected, i.e. we have seen the merits of perseverance.

^{๒๐๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “พระราชดำรัสเกี่ยวกับหนังสือพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ความเป็นมา พระมหาชนก. (กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๓๕). หน้า ๑๐๖-๑๑๑.

๔.๘ การใช้คำสละสลวย

ภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก มีลักษณะที่ไพเราะ ด้วยวิธีเล่นคำ การใช้คำคู่ และใช้คำที่สละสลวยมากกว่าภาษาทั่วไป จะสังเกตเห็นได้จากคำในข้อความต่อไปนี้

- *ชาวนครพลเรือนอื่นๆ เข้ามาสวามิภักดิ์ด้วย*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘)

- *การงานอันใด ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานอันนั้นก็ไร้ผล*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๒)

- *การทำความพยายามในฐานะอันไม่สมควรใด จนมาถึงคือความตายนั้นแลปรากฏขึ้น ความพยายามในฐานะอันไม่สมควรนั้น จะมีประโยชน์อะไร.*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๓)

- *ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมรรณพซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ ด้วยกิจคือความเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ ที่ใจของท่านยินดีนั้นเถิด*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๔)

- *นับแต่อุปราช จนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น...”*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔๐)

จะเห็นได้ว่าการใช้คำ *นครพลเรือน* ให้ความรู้สึกรู้ว่าเป็นคำสละสลวยมากกว่าที่จะใช้คำธรรมดาที่เคยชินกันอยู่ทั่วไป คือ ประชาชนพลเมือง

การใช้คำคู่ในข้อความข้างต้นทำให้ภาษาสละสลวยและทำให้ภาษามีสีสันมากขึ้นกว่าธรรมดาตามาก เช่น ในคำว่า *อันใด...อันนั้น อันไม่สมควรใด...อันไม่สมควรนั้น ท่านใด...ท่านนั้น นับแต่...(ระดับสูง)...จนถึง...(ระดับต่ำ) และนับแต่...(ระดับต่ำ)...จนถึง...(ระดับสูง)*

๕. ศิลปะการใช้โวหาร

การใช้โวหารภาพพจน์ หรือโวหารลักษณะ เป็นวรรณศิลป์ที่ปรากฏอยู่ในพระราชนิพนธ์โดยตลอดทั้งเรื่อง ช่วยให้เกิดความไพเราะ ก่อให้เกิดจินตนาการ และสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น โวหารภาพพจน์ที่พบมากในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก มีดังต่อไปนี้

๕.๒ การใช้โวหารอุปมา (Simile)

โวหารอุปมาเป็นโวหารความเปรียบเทียบที่ช่วยให้เกิดภาพที่มีความชัดเจนและเสริมสร้างจินตนาการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- *ประสูติพระโอรส มีวรัณณะดังทอง.*

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๘)

- น้ำโดยรอบมีสีแดงเหมือนโลหิต

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)

- พระมหาสัตว์เป็นไปอยู่ในคลื่นซึ่งมีสีดั่งแก้วมณี เหมือนท่อนต้นกล้วยทอง

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)

- นางจิ่งอุมพระมหาสัตว์ขึ้นดูคนยกกำดอกไม้ ไข้แขนทั้งสองประคองให้นอนแนบทรวงพา
เหาะไปในอากาศ เหมือนคนอุ้มลูกรักฉะนั้น

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๖)

- มะม่วงอีกต้นหนึ่งตั้งอยู่ตรงงาม คุงูเขามิพรรณดั่งแก้วมณี.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๒๔)

- ทรงดำริว่า : “ต้นนี้มีวิริยะสาธิตตั้งอยู่แล้ว เพราะไม่มีผล แต่ต้นนี้ถูกหักโค่นลงเพราะมี
ผล. แม้ราชสมบัติก็เช่นกับต้นไม่มีผล บรรพชาเช่นกับต้นไม้หาผลมิได้. ภัยย่อมมีแก่ผู้มีความกังวล ย่อม
ไม่มีแก่ผู้ไม่มีความกังวล. ก็เราจักไม่เป็นเหมือนต้นไม้มีผล จักเป็นเหมือนต้นไม้หาผลมิได้.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๒๔)

ข้อความที่เป็นเนื้อความหลัก (อุปมา) และข้อความที่ถูกนำมาเป็นตัวเปรียบเทียบ (อุปมา) มักจะมี
ความสัมพันธ์และมีลักษณะร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง จากตัวอย่างข้างต้นวิเคราะห์ได้ดังนี้

อุปมา	อุปมา
- ผิวเหลือง	- เหมือนทอง
- น้ำสีแดง	- เหมือนโลหิต
- สีคลื่น	- เหมือนแก้วมณี
- พระมหาสัตว์	- เหมือนต้นกล้วยทอง
- ลักษณะการอุ้ม	- ดูคนยกกำดอกไม้
- ลักษณะการประคอง	- เหมือนคนอุ้มลูกรัก
- ลักษณะตั้งอยู่อย่างสวยงาม	- คุงูเขามิพรรณดั่งแก้วมณี
- ราชสมบัติ	- เหมือนต้นไม้มีผล
- การบรรพชา	- เหมือนต้นไม้ที่ไร้ผล

๕.๓ การใช้โวหารอุปลักษณ์ (Metaphor)

โวหารอุปลักษณ์ เป็นสำนวนที่ทำให้ผู้อ่านต้องใช้ความคิดว่าถ้อยคำดังกล่าวนี้ ที่แท้จริง
หมายถึงสิ่งใด นับเป็นข้อความที่ช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างของโวหาร
ประเภทนี้ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก เช่น

- “บางครั้งก็รู้สึกเหมือนเหยียบพื้นทะเลได้คล้ายๆ ไกลถึงฝั่ง ดังเช่นบุคคลที่หกในจำพวกเจ็ด
บุคคล (ในอุทกุปมสูตรที่ ๕). แต่ที่แท้เป็นปุถุชนเล่ห์.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๓๖)

- ความสิ้นหาของพระอริราชชนกต่อพระอนุชาทันทาคำอาบพิษอันช้ำไม่ได้
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๔)
- “ลูกรักแม่ไม่ได้มามีมือเปล่า...”
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๔๖)

จากข้อความข้างต้น คำว่า **บุทะเลย์กษ** เป็นอุปสรรคที่ผู้อ่านต้องอุปมานเอาเองจากข้อความแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจได้ว่า หมายถึง พระบุญญาธิการ คำว่า **คำอาบพิษ** ผู้อ่านย่อมคาดเดาได้ว่า น่าจะต้องหมายถึงคำพูดที่ดูผิวเผินเหมือนจะเป็นคำพูดที่ดีแต่แท้ที่จริงกลับอาบด้วยยาพิษ **ไม่ได้มามีมือเปล่า** เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า หมายถึงมีทรัพย์สินเงินทองติดตัวมาด้วย

๕.๔ การใช้โวหารบุคลาธิษฐาน (Personification)

โวหารบุคลาธิษฐาน เป็นศิลปะการใช้ภาษาที่ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรม หรือสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ให้ดูประหนึ่งว่าเป็นที่มีบุคลิภาพเหมือนสิ่งที่มีชีวิต ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เช่น

- ผู้ใคร่แจ้งการงานนี้ว่า แม้ทำความเพียรก็ไม่อาจสำเร็จได้ ไม่ลุล่วงไปได้จริงๆ ทีเดียว ดังนี้ **ไม่นำข้างคร่ำและข้างดกมัน เป็นต้น ออกไปเสีย ชื่อว่าไม่รักษาชีวิตของตน**
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๗)
- ทรงปลอมพระองค์ด้วยภูษาเก่าเศร้าหมอง
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔)
- เรือเล่นด้วยกำลังคลื่นที่ร้ายกาจ ไม่อาจทรงตัวอยู่ได้
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)

โวหารบุคลาธิษฐานจากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ใช้คำว่า **ข้างคร่ำและข้างดกมัน** เป็นความเปรียบที่นำเอาอารมณ์ความรู้สึกของคนอันได้แก่ โทสะ คือความโกรธ และโมหะ คือความหลงเมาไว้ อันเป็นเรื่องนามธรรม มากล่าวเสียใหม่ให้เป็น **ข้างคร่ำและข้างดกมัน** เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความคร่ำน่ากลัวของคนที่ตกอยู่ภายใต้อารมณ์ดังกล่าว **ภูษาเก่าเศร้าหมอง** แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกของคนผู้สวมใส่เสื้อผ้านั้น ในที่นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำเอาอารมณ์ของคนไปใส่ไว้ให้แก่เสื้อผ้านั้น คำว่า **คลื่นที่ร้ายกาจ** ก็เป็นการนำเอาอารมณ์ของคนไปให้แก่ธรรมชาติซึ่งมิได้มีชีวิตจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกัน คนร้ายกาจมีลักษณะและโทษอย่างไร คลื่นร้ายกาจก็มีลักษณะดุจเดียวกันอย่างนั้น

๕.๕ การใช้โวหารอธิพจน์ (Hyperbole)

โวหารอธิพจน์ เป็นการพรรณนาที่เห็นได้ชัดว่ากล่าวมากเกินไปที่จะเป็นจริงได้ แต่ทำให้ได้รสชาติของภาษา มิได้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการกล่าวโกหก ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” มีโวหารอธิพจน์อยู่หลายแห่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ในอดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง *Once upon an uncountable time past*
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑)
- ด้วยอานุภาพแห่งพระโอรสของพระองค์ ในกาลที่พระเทวีจะเสด็จขึ้นเกวียน แผ่นดินได้หนุน
พองขึ้นตั้งจดท้ายเกวียน
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๒๓)
- บุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดา
มารดา. อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย ย่อมไม่เคียดร้อนในภายหลัง
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๘๕)
- พระมหาสัตว์ทรงว่ายข้ามมหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายข้ามวันเดียว
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๕๘)
- เมื่อที่มาราชกุมารทรงเจริญวัย พระราชทานอุปราชภิเษก แล้วทรงครองราชสมบัติอยู่เจ็ดพันปี
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๑๗)
- ไพร่พลของของพระอริราชชนกถูกทหารของพระโปลชนกตะลุยหันแหลก และพระองค์เอง
ต้องเสียดพระชนมชีพในที่รบ
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔)
- ผลนั้นมึรสหวานเหลือเกิน... มะม่วงนั้นพองตั้งอยู่ที่ปลายพระชิวหาของพระมหาสัตว์ ปรากฏ
คุณโอชารสทิพย์.
(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๒๑)

รสชาติของภาษาเกิดจากโวหารอธิพจน์ไม่น้อย เช่นคำว่า อดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดความรู้สึกว่านานเหลือเกินจนไม่รู้ว่ามีนานเท่าไร แผ่นดินได้หนุนพองขึ้นตั้งจดท้ายเกวียน เป็นลักษณะของอิทธิปาฏิหาริย์ แต่แสดงให้เห็นถึงกำลังใจของคนว่าสามารถทำให้งานหนักกลับผ่อนคลายเบาบางลงได้ เมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดามารดา แสดงให้เห็นความเพียรพยายามของคนที่ตั้งใจจริง แม้ไม่เห็นประโยชน์ในชาตินี้ ก็ยังคาดหวังว่าจะไม่เป็นหนี้ใครๆ เมื่อตายไปแล้ว ว่ายข้ามมหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายข้ามวันเดียว แสดงถึงความเข้มแข็งของพลังใจของคนที่ตั้งพร้อมด้วยความเพียร ทรงครองราชสมบัติอยู่เจ็ดพันปี แสดงให้เห็นว่าทรงครองราชย์นานมากเท่านั้นมิได้มุ่งหมายจะให้ใครเชื่อตามจำนวนปีที่แท้จริง ตะลุยหันแหลก ผู้อ่านย่อมมองเห็นภาพที่แท้จริงได้ว่าเกิดความพ่ายแพ้ย่อยยับเพียงใด คงไม่มีใครนึกถึงความจริงว่าทหารถูกหันเป็นชิ้นแหลกละเอียดหวานเหลือเกินคุณโอชารสทิพย์ แสดงถึงความหวานอร่อยพิเศษที่ไม่เหมือนมะม่วงทั่วไป จึงต้องให้แปลกกว่าที่จะเปรียบเทียบกับสิ่งใดๆ ที่มีอยู่ในโลกมนุษย์ ดังนั้นคงไม่มีอะไรจะดีไปกว่าการเปรียบเทียบว่าหวานเหมือนรสทิพย์ซึ่งก็ไม่มีใครรู้ว่าหวานอย่างไร

๕.๖ การใช้โวหารสาธก (Allusion)

โวหารสาธก เป็นศิลปะการใช้เรื่องราว นิทาน หรือเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่งมาประกอบ จะทำให้สามารถเข้าใจเหตุการณ์ ในท้องเรื่องได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- "... นับแต่คราวลงเรือมุ่งสู่สุวรรณภูมินั้น ก่อนคลิ่นยักษ์มากระหน่ำนาว่า เราได้ยินพาณิชชาวสุวรรณภูมิพุดกัน เป็นภาษาสุวรรณภูมิว่า : “โน่นปุทะเลย์กัษู้กับปลาและเต่า.” และว่าผู้ใดเหยียบปูนั้นได้ จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ หากมีความเพียรแท้.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๓๖)

การนำเอานิทานที่เคยได้ยินได้ฟังกันมาแล้ว มาเล่าเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในท้องเรื่อง เป็นศิลปะการเล่าที่ช่วยสร้างภาพในจินตนาการให้เกิดแก่ผู้อ่านได้ไม่น้อย เพราะเป็นการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมซึ่งมีอยู่แล้ว เข้ากับเรื่องใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนิทานของชาวสุวรรณภูมิเรื่อง ปุทะเลย์กัษู้กับปลาและเต่า ซึ่งนำมาเป็นนิทานเปรียบเทียบถึงความเพียรพยายามของพระมหาชนกที่เมื่อถึงที่สุด ย่อมจะบรรลุผลเพราะมีบุญญาธิการคือผลแห่งความเพียรมาช่วยมิให้จมน้ำเป็นภิกษาหารของสัตว์ทะเลเหมือนผู้อื่น

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ภาคภาษาอังกฤษ : *Mahajanaka*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก (Mahajanaka) ภาคภาษาอังกฤษ ขึ้นก่อนภาคภาษาไทย เมื่อได้เปรียบเทียบพระราชนิพนธ์ทั้งสองภาคโดยตลอดแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเนื้อความตรงกันโดยตลอด แม้ลักษณะของการเรียบเรียงสำนวนโวหาร ตลอดจนการเรียบเรียงประโยคก็มีโครงสร้างส่วนใหญ่ตรงกัน ตั้งแต่หน้าแรกจนกระทั่งถึงหน้าสุดท้าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. ภาษาตอนเปิดเรื่อง

ในอดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง พระราชาพระนามว่า มหาชนก ทรงราชสมบัติอยู่ในกรุงมิถิลาแคว้นวิเทหะ. พระเจ้ามหาชนคนั้น มีพระราชโอรสสองพระองค์ พระนามว่าอริฐชนก และโปลชนก. พระราชาพระราชทานตำแหน่งอุปราชแก่องค์พี่ และตำแหน่งเสนาบดีแก่องค์น้อง. กาลต่อมาพระมหาชนกราชสวรรคต. พระอริฐชนกได้ครองราชสมบัติ และทรงตั้งพระโปลชนกเป็นอุปราช.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑)

Once upon an uncomputable time past, there was a king bearing the name of Mahajanaka who reigned in the city of Mithila in the land of Videha. King Mahajanaka had two sons named respectively Aritthajanaka and Polajanaka. The elder son was invested by the King as Viceroy, and the younger one, Chief Minister. In the course of time, the King passed away to Heaven. Prince Aritthajanaka acceded to the throne and invested his brother as Viceroy.

(Majanaka, p.1)

๒. ภาษาตอนดำเนินเรื่อง

สำนวนของทั้งสองภาษาได้รสชาติ ชวนให้ติดตามอ่าน โดยเฉพาะการใช้คำและสำนวนภาษาอังกฤษที่ไพเราะแตกต่างไปจากภาษาไทย ดังตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบในข้อความต่อไปนี้

- ไพ่พลของพระอริฏฐชนกถูกทหารของพระโปลชนกตะลุมหั่นแหลก

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๔)

- In the battle that ensued, Prince Polajanaka’s soldiers **made mince meat** of Aritthajana’s and killed him. (The story of MAHAJANAKA, p. 15)

- สัตว์ที่เกิดในพระครรภ์ของพระเทวีมีบุญมาก

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๒๐)

- The Being in the royal womb has a great destiny . (The story of MAHAJANAKA, p.20)

- ทิศาปาโมกข์ มาณพระมาณห้ำรื้อยคนแควดล้อม...

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๐)

- *A master of philosophy, accompanied by about five hundred disciples.*

(The story of MAHAJANAKA, p. 30)

- ความที่พระองค์มีพระกำลังมาก และด้วยความเป็นผู้เข้มงวดเพราะมานะ โดยที่พระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ที่ไม่เจือปน

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๓๘-๓๙)

- He was physically quite strong and of a rather strict disposition resulting from a subconscious inborn pride of being of pure royal blood. (The story of MAHAJANAKA, p. 40)

- ฟุ้งมหาสมุทรลึกจนประมาณไม่ได้ ย่อมไม่ปรากฏแก่ท่าน. ความพยายามอย่างลูกผู้ชายของท่านก็เปล่าประโยชน์ ท่านไม่ทันถึงฝั่งก็จกตาย

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๕)

- The coast of the unfathomable ocean is assuredly not visible to you. Your heroic efforts are thus of no avail ; you will be dead before you reach the shores.

(The story of MAHAJANAKA, p. 76)

- “บุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่าไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดามารดา อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” หน้า ๑๕)

การใช้สำนวนภาษาที่มีความแตกต่างกันเท่าที่สังเกตเห็นได้มีไม่มากนัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- “Any individual who practises perseverance, even in the face of death, will not be in any debt to relatives or gods or father or mother. Furthermore, any individual who does his duty like a man, will enjoy Ultimate Peace in the future.”

(The story of MAHAJANAKA, p.80)

ภาคภาษาไทย - บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย

ภาคภาษาอังกฤษ - any individual who does his duty like a man

ภาคภาษาไทย - ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง

ภาคภาษาอังกฤษ - will enjoy Ultimate Peace in the future.”

จากตัวอย่างคำว่า ลูกผู้ชาย ซึ่งเป็นคำนิยมแบบไทย ทรงใช้ภาษาอังกฤษว่า like a man ซึ่งเป็นข้อความธรรมดา แต่ในคำว่า ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง ซึ่งเป็นข้อความธรรมดา ทรงใช้ว่า Ultimate Peace ซึ่งหมายถึงความสุขอันเป็นที่สุด จะเห็นได้ถึงรสชาติภาษาที่แตกต่างกัน

“การงานอันใด ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานอันนั้นก็ไร้ผล มีความลำบากเกิดขึ้น. การทำความพยายามในฐานะอันไม่สมควรใด จนความตายปรากฏขึ้น ความพยายามในฐานะอันไม่สมควร นั้นจะมีประโยชน์อะไร.”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๘๒)

“Any enterprise that is not achieved through perseverance, is fruitless; obstacles will occur. When any enterprise undertaken with such misdirected effort results in Death showing his face, what is the use of such enterprise and misdirected effort ?”

(The story of MAHAJANAKA, p.84)

ภาคภาษาไทย - การงานอันใด

ภาคภาษาอังกฤษ - Any enterprise

คำว่า งาน เป็นข้อความธรรมดาหมายถึงสิ่งที่ต้องทำทุกๆ ไป แต่คำว่า enterprise หมายถึงการลงทุนทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีน้ำหนักราคาแก่ความเพียรพยายามให้ประสบความสำเร็จให้จึงได้

“ดูก่อนเทวดา ผู้ใคร่รู้ว่าการงานที่ทำงานจะไม่ลุล่วงไปได้จริงๆ ชื่อว่าไม่รักษาชีวิตของตน ถ้าผู้นั้นละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะพึงรู้ผลแห่งความเกียจคร้าน. ดูก่อนเทวดา คนบางพวกในโลกนี้เห็นผลแห่งความประสงค์ของตนจึงประกอบการทำงานทั้งหลาย การงานเหล่านี้จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม.

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์” หน้า ๘๖)

“Hark, O Goddess! Anyone who knows for sure that his activities will not meet with success, can be deemed to be doomed; if that one desists from perseverance in that way, he will surely receive the consequence of his indolence.

(The story of MAHAJANAKA, p.89)

ภาคภาษาไทย - ดูก่อนเทวดา

ภาคภาษาอังกฤษ - Hark, O Goddess!

คำปฏิสันถาร ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า addressing พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้คำที่แตกต่างไปจากกันตามวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของภาษา

“.....สิ่งที่มีได้คิดไว้ จะมีก็ได้ สิ่งที่มีคิดไว้ จะพินาศไปก็ได้ โภคะทั้งหลายของหญิงก็ตาม ของชายก็ตาม มิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น.....”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” หน้า ๑๑๓)

“.....Things that we do not plan may well happen. Things that we do plan may well meet with disaster. Wealth will not come to anybody by just dreaming about it.”

(The story of MAHAJANAKA, p.115)

ภาคภาษาไทย - โภคะทั้งหลายของหญิงก็ตาม ของชายก็ตาม มิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น

ภาคภาษาอังกฤษ - Wealth will not come to anybody by just dreaming about it

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “โภคะ” เป็นคำศัพท์ที่เหมาะสมกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ และทรงใช้คำว่า Wealth ช่วยให้เข้าใจคำภาษาไทยได้ง่ายขึ้น

๓. ภาษาตอนปิดเรื่อง

นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับตั้งแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการทั้งความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมดา : พวกนี้ไม่รู้แม้แต่ประโยชน์ส่วนตน. พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง.” พรหมณ์มหาศาลเห็นฟ้องกับพระราชดำริ และกล่าวว่า : “พระราชผู้เป็นบัณฑิต ข้าพระองค์ยังมีศิษย์ที่ดีไว้ใจได้ และจะประดิษฐาน “ปุทะเลยมหาวิชชาลัย” ได้แน่นอน. มิถิลา ยังไม่สิ้นคนดี!”

(พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” หน้า ๑๔๐)

From the Viceroy down to the elephant mahouts and the horse handlers, and up from the horse handlers to the Viceroy, and especially the courtiers are all ignorant. They lack not only technical knowledge but also common knowledge, i.e. common sense : they do not even know what is good for them. They like mangoes, but they destroy the good mango tree.” The Brahmin supported the idea; he said : “Wise King, you do not have to worry ; I still have some good dependable disciples and the Pudalay Mahavijalaya will be established. Mithila is not yet at a loss for good people !”

(Majanaka, p.141)

จากข้อความตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าสำนวนภาษาและเนื้อหาสาระของพระราชนิพนธ์ทั้งสองภาษา ตลอดจนโครงสร้างของการเรียบเรียงคำและประโยค ส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอย่างเห็นได้ชัด และมีรสชาดความไพเราะที่แตกต่างกันไป

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง พระราชอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจทางการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระบรมมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา เฉพาะพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเน้นพิเศษในการสร้างสรรค์ภาษาเฉพาะการประดิษฐ์ภาษาไทย ได้แก่ แบบลักษณ์ของตัวอักษรและอักษรวิธีในแต่ละสมัย และ ๒. เพื่อศึกษาพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาและวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

การวิจัยครั้งนี้เน้นด้านการสร้างสรรค์ภาษา เฉพาะการประดิษฐ์ภาษาไทย ได้แก่ แบบลักษณ์ของตัวอักษรและอักษรวิธีในแต่ละสมัย และการสร้างสรรค์ภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเฉพาะพระราชกรณียกิจด้านการทะนุบำรุงภาษาไทย และพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ ๓ เรื่อง ได้แก่ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ดิโต และพระมหาชนก

วิธีวิจัยและเรียบเรียงผลการวิจัย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ชนิดการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และเรียบเรียงผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้องค์ความรู้ที่สำคัญสรุปโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นปราชญ์ทางด้านภาษาหนังสือ

จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการจำนวนมาก ทำให้ทราบว่าชาติไทยมีอารยธรรมรุ่งเรืองมานานหลายพันปี รุ่งเรืองราวเดียวกับชาติจีนและชาติอินเดีย หลักฐานทางอารยธรรมที่สำคัญคือภาษาไทยซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นมาไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ ปี ซึ่งต่อมาได้วิวัฒนาการแตกแยกสาขาตามการกระจายตัวและการอพยพโยกย้ายของชาติไทยในสมัยต่างๆ อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่าในยุคแรกๆ ของการเขียนหนังสือ นั้น ชนชาติไทยยังไม่มีเอกลักษณ์ทางด้านแบบลักษณ์ของตัวอักษรและอักษรวิธีเป็นแบบของตนเอง โดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อจะเขียนหนังสือจึงต้องอาศัยตัวอักษรของชาติอื่น เช่น ตัวอักษรขอม และตัวอักษรมอญ เป็นต้น จนกระทั่งถึงยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ พ่อขุนราม

คำแหงมหาราชทรงเป็นปราชญ์ที่มีสายพระเนตรยาวไกล พระองค์จึงได้ทรงประดิษฐ์ออกแบบตัวอักษร และอักษรวิธีแบบไทยขึ้นมาเป็นแบบของชาติโดยเฉพาะ จึงกล่าวได้ว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่มีหลักฐานเป็นรูปธรรม ว่าทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางด้านการสร้างสรรค์ภาษาหนังสือ แบบลักษณะของตัวอักษรและอักษรวิธีของไทยได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับผ่านยุคกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงสมัยเหล่านี้มีความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเขียนหนังสือไทยมาโดยตลอด พระมหากษัตริย์ที่ทรงสนพระทัยและมีพระปรีชาสามารถสูงยิ่งในการสร้างสรรค์การเขียนหนังสือไทย คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสร้างสรรค์ “อักษรอริยกะ” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงกำหนดวิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระผู้ทรงออกแบบอักษรไทยโดยใช้เครื่องคณิตกรณ์ (คอมพิวเตอร์)

๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นวรรณศิลปิน

นักวิชาการจำนวนมากได้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ของวรรณกรรมไทยได้พบความจริงตรงกันว่า พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงเป็นวรรณศิลปิน โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดเจน คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากเป็นพิเศษถึงขั้นที่เรียกว่ายุคทองของวรรณคดีไทย คือสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยตลอดมาจนสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระผู้ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาภิไชยว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพลังบันดาลการสร้างสรรคภาษาและวรรณกรรม

ทุกสมัยในอดีตพระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นศูนย์รวมพลังอำนาจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการทหาร การเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ การศาสนา และการศิลปวัฒนธรรม รวมตลอดถึง การเป็นศูนย์รวมพลังแห่งความรู้สึกนึกคิดจิตใจของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศด้วย หลักฐานทั้งหลายในประวัติศาสตร์คือกระจุกสะท้อนความจริงดังกล่าวข้างต้น ยามใดที่บ้านเมืองมีพระมหากษัตริย์เป็นมหาราชทางการทหาร ยามนั้นบ้านเมืองก็เข้มแข็งด้วยพลังแห่งขุนศึกขุนทหาร ทำนองเดียวกันยามใดมหาราชเป็นนักปราชญ์หรือศิลปิน ยามนั้นบ้านเมืองก็ย่อมอุดมสมบูรณ์ด้วยนักปราชญ์ราชบัณฑิต พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นศูนย์รวมพลังการสร้างสรรควรรณกรรม เพราะพระองค์จะทรงเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่างให้ข้าราชการดำเนินตามรอยพระยุคลบาทและพระราชนิยม โดยเฉพาะการวิจัยครั้งนี้พบว่า หากสมัยใดองค์พระประมุขเป็นผู้ที่สนพระทัยและทรงไว้ซึ่งพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาและหนังสือ พระองค์ก็จะเป็นองค์เอกอัครราชูปถัมภกแก่ผู้เป็นปราชญ์ในแผ่นดิน ซึ่งมักจะได้รับการชุบเลี้ยงไว้ในราชสำนัก ให้มีโอกาสได้รับราชการ มีหน้าที่การงานมั่นคง และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ก่อให้เกิด

อารมณ์อันสุนทรีย์ และเป็นพลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาษาและวรรณศิลป์ ดังนั้นจึงปรากฏว่าความเจริญทางด้านอักษรศาสตร์เหล่านี้จะเกิดขึ้นเฉพาะในบางรัชสมัยเท่านั้น ช่วงที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่ รัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และทุกรัชกาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

๔. พระราชอัจฉริยปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชนั้น ทรงได้รับการยอมรับทั่วโลกในฐานะเป็นพระมหากษัตริย์นักปราชญ์ผู้มีพระปรีชาสามารถทุกด้าน กล่าวเฉพาะด้านภาษาและวรรณกรรมนั้น ผลการวิจัยพบว่า พระองค์ทรงไว้ซึ่งพระราชอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถ และพระมหากรุณาธิคุณต่อภาษาและวรรณกรรมอย่างยิ่ง สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) ทรงให้ความสำคัญแก่ภาษาไทยและการใช้ภาษาไทย จนกระทั่งเป็นแรงบันดาลใจให้เกิด “วันภาษาไทย” และการทำกิจกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวกับภาษาไทยขึ้นในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ของทุกปี โดยเริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ เป็นต้นมา

๒) ทรงส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาภาษาไทย ที่สำคัญยิ่งคือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีหนังสือประเภทสารานุกรมภาษาไทย บรรจุสรรพวิทยาการครบทุกด้านสำหรับเยาวชนแต่ละรุ่น คือ เด็กรุ่นเล็ก รุ่นกลาง และรุ่นใหญ่ จะสามารถศึกษาค้นคว้าได้โดยสะดวก พระองค์จึงพระราชทานพระราชวินิจฉัยและหลักการให้คณะผู้ทรงคุณวุฒิไปดำเนินการตามพระราชประสงค์ ดังนั้นจึงเกิดมีหนังสือ “สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน” ที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่าสูงยิ่ง

๓) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการใช้ภาษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องและสละสลวย นอกจากนั้นยังทรงสามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้อย่างมีคุณภาพอีกหลายภาษาทั้งภาษาตะวันออกและภาษาตะวันตก ส่วนที่สำคัญมากคือภาษาอังกฤษ จะเห็นได้จากทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมหานกขาคด เป็นภาษาอังกฤษก่อนที่จะทรงพระราชนิพนธ์เป็นภาษาไทย และทรงแปลหนังสือภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยมากกว่าสิบเรื่อง เพลงพระราชนิพนธ์ซึ่งมีประมาณ ๕๐ เพลงนั้น แม้ส่วนใหญ่พระองค์จะทรงพระราชนิพนธ์แต่ทำนองเพลงซึ่งโลกยอมรับในฐานะที่ทรงเป็น “คีตกวี” แต่มีบางเพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ นับเป็นพระราชนิพนธ์ “คีตวรรณกรรม” ที่น่าสนใจ

๔) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางการพระราชนิพนธ์หนังสือไทย หนังสือพระราชนิพนธ์ที่สำคัญและงดงามอย่างยิ่งในทุกๆ ด้าน คือ พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” ซึ่งมีการขยายออกเป็นหลายแบบ (Version) นอกจากนั้นมีหนังสือพระราชนิพนธ์แปลอีกสองเรื่อง คือ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” และเรื่อง “ติโต” หนังสือดังกล่าวล้วนเรียบพร้อมด้วยสารัตถะ อรรถรส และสุนทรีย์รสอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังมีหนังสือพระราชนิพนธ์ที่น่าสนใจอีกหลายเรื่อง เช่น เรื่อง “ฝันร้ายที่ไม่จำเป็นต้องเป็นจริง” เป็นต้น

๕) ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาคณิตกรรม (คอมพิวเตอร์) นอกจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เครื่องคณิตกรรมหรือเครื่องคอมพิวเตอร์ ในการทรงพระอักษรแล้ว เรื่องที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งก็คือทรงใช้เครื่องคณิตกรรมในการออกแบบตัวอักษรภาษาไทย และตัวอักษรภาษาอินเดียโบราณ คือ อักษรเทวนาครี หลักฐานสำคัญที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถทางด้านนี้คือการที่พระองค์ทรง “ปรุง” บัตรอวยพรปีใหม่ ด้วยเครื่องคณิตกรรมเพื่อพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยอย่างต่อเนื่องมาหลายปีแล้ว

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สำคัญเป็นอันมาก ที่สำคัญยิ่งคือทำให้ทราบพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนทางด้านพระมหากษัตริย์คุณและพระอัจฉริยภาพในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าสามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวรรณกรรมให้ทันสมัย และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมทางด้านภาษาและวรรณกรรม สุดท้ายเหนือสิ่งอื่นใดคือเป็นผลงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ได้ศึกษา ล้วนนำไปให้ประชาชนประจักษ์ในพระปรีชาสามารถของพระองค์ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ดำเนินการศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์พระราชกรณียกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวรรณกรรมเหล่านี้ไว้ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับภาษาวรรณกรรม และไทยคดีศึกษา นอกจากนี้ที่สำคัญยิ่งก็เป็นการน้อมนำให้อุทิศเกิดความมั่นคงทางด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ของไทยต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับพระปรีชาสามารถทางภาษาของพระมหากษัตริย์ไทยนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิเคราะห์อีกหลายเรื่อง เป็นต้นว่าพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และวรรณกรรม โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ทางด้านฉันทลักษณ์ วรรณศิลป์ สารัตถะ และการประยุกต์สารัตถะให้สอดคล้องกับบริบทไทย เป็นต้น ประเด็นสำคัญอย่างยิ่งก็คือ หน่วยงานและสถาบันการศึกษาทุกระดับควรอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร แบบเรียน และการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับความเป็นไทยหรือไทยคดีศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ ค่านิยม และวิถีทัศน์ให้แก่เยาวชน เพื่อความเจริญวัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทยที่ควรค่าแก่ความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติตลอดไป

บรรณานุกรม

- กัตัญญ ชูชื่น. **อักษรโบราณที่ใช้บันทึกวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ภาคพัฒนาตำราและเอกสาร
วิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๔.
- กรมประชาสัมพันธ์. **บทสารคดีเฉลิมพระเกียรติ “บรรสานสตูดิโอ”**. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์,
๒๕๔๒.
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวพระราชดำริเก้ารัชกาล**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ทูลเกล้าฯ,
๒๕๒๗.
- _____. **พระราชกรณียกิจและพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช เกี่ยวกับการศึกษาการศาสนาและการวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ :
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๔.
- _____. **บทสำหรับแสดงและบทสำหรับอ่าน เรื่อง พระมหาชนก**. กรุงเทพฯ :
กรมวิชาการ, ๒๕๔๑.
- กรมศิลปากร. **พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรม และห้องสมุด**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร,
๒๕๓๕.
- กรมศิลปากร, หอสมุดแห่งชาติ. **ภูมิดินทรปิ่นสยาม**. กรุงเทพฯ : เอร่าวันการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- _____. **พระมหากษัตริย์คุณต่อภาษา วรรณกรรมและห้องสมุด**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๕.
- _____. **อักษรศิลป์** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **พระร่มเกล้าของชาวไทย**. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด,
๒๕๓๕.
- การศึกษาอักษรวิจิตรโบราณ**. กรุงเทพฯ : สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร. เอกสารสำเนา,
มปป.
- การสื่อสารแห่งประเทศไทย. **พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการสื่อสาร**.
เนื่องในวันสื่อสารแห่งชาติ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๐. กรุงเทพฯ : วิสคอมเซ็นเตอร์, ๒๕๓๐.
- กำธร สติกรกุล. **ลายสือไทย ๓๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ทูลเกล้าฯ, ๒๕๒๗.
- _____. **๓๐๐ ปี ลายสือไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ศูนย์ทูลเกล้าฯ, ๒๕๒๗.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. **“วันภาษาไทยแห่งชาติ พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทร
ภูมิพลอดุลยเดชฯ” พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านภาษาและวรรณกรรม**.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓.
- คงเดช ประพัฒน์ทอง. **การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๒๐.

คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ. การประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๑๕-

๒๕๑๕. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๑๐.

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. รวมเพลงพระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดนตรีจากพระราชหฤทัย ศูนย์รวมใจแห่งปวงชน. กรุงเทพฯ :
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๑๕.

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. คีตวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
จำกัด (มหาชน), ๒๕๑๑.

คณิดา เลขะกุล. มหกรรมเพลงพระราชนิพนธ์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน), ๒๕๔๔.

ครรชิต มาลัยวงศ์. “ในหลวงกับคอมพิวเตอร์” พระร่มเกล้าของชาวไทย. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธา
การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๑๕.

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. สารานุกรมไทยฉบับกาญจนาภิเษก. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กลาง หอรัษฎาพิพัฒน์ในพระบรมมหาราชวัง, มปป.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๐๕.

_____. ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี ในรัชกาลที่ ๔. นครหลวง : โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

_____. อักษรอริยกะ. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑.

_____. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว His Majesty King Mongkut Rama IV
of Thailand. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๑๗.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. “อักษรอริยกะ : พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ด้านอักษรวิทยา” ทอถักอักษร. นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา. ความเป็นครูสถิตในหทัยราช. กรุงเทพฯ : สถาบัน
ไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

_____, คณะอักษรศาสตร์. บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ
เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๗.

เจริญจิตต์ ณ สงขลา, จดหมายเชิญชวนสั่งซื้อหนังสือพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์พร้อมเหรียญ
พระมหากษัตริย์, ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดจำหน่ายพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์
ลงวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๑๕.

น้ำ ทองคำวรรณ. ศิลปจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,
๒๕๑๔.

- ชำนาญ รอดเหตุภัย. สัมมนาการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๖.
- ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร. จารึกและอักษรวิจิตรโบราณ. กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๒๗.
- เซเคย์, ยอร์ช. ตำนานอักษรไทย ตำนานพระพิมพ์ การขุดค้นที่พงศิกและความสำคัญต่อประวัติศาสตร์
สมัยโบราณแห่งประเทศไทย ศิลปไทยสมัยสุโขทัย ราชธานีรุ่นแรกของไทย. กรุงเทพฯ : อรุณ,
๒๕๐๗.
- _____ . ตำนานอักษรไทย. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๔.
- _____ . ตำนานอักษรไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่งเสริมการอาชีพ, ๒๕๐๗.
- จิตติมา อนุกุลวรรธกะ. ไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐.
- ทพวงมหาวิทยาลัย. จดหมายเหตุคำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ :
ในวโรกาสที่สถาบันอุดมศึกษาขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์.
กรุงเทพฯ : ทพวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . เอกกษัตริย์อัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.
- ทพวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน. เอกกษัตริย์อัจฉริยะ. กรุงเทพฯ :
ทพวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ทิพย์สุนทร อนันต์บุตร. วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.
- _____ . “วิธีเขียนหนังสือไทย, พระราชดำริ” สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว เล่ม ๒ ย-อ. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฉลองวันพระราชสมภพครบ ๘ รอบ และ
๑๐๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานเปิดหอ
วชิราวุธานุสรณ์ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔.
- ที่ระลึกงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. ลพบุรี : จังหวัดลพบุรี, ๒๕๓๒.
- “ไทยคมกับการศึกษาได้ร่วมพระบารมี”. เดลินิวส์. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๓๗.
- ธรรมศักดิ์มนตรี, พระยา. หนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
เรื่องวิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๐.
- ธวัช ปุณโณทก. การอ่านจารึกสมัยต่างๆ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.
- _____ . อักษรโบราณอีสาน. กรุงเทพฯ : บริษัทสยามเพรสแมนเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๐.
- ธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัย. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : พระราชอัจฉริยภาพทางภาษาที่ปรากฏใน
พระราชนิพนธ์แปล “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”. กรุงเทพฯ : เอกสารสำเนา, ๒๕๓๕.
- นครปฐม, วิทยาลัยครู. ๗๐๐ ปี ลายสือไทย. นครปฐม : วิทยาลัยครูนครปฐม, ๒๕๒๖.
- นครสวรรค์, สถาบันราชภัฏ. คุรุภาษาไทยของแผ่นดิน. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์,
๒๕๔๒.

- นริศรานุกต์ดิวงษ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. **ขุมขุมบทละคอนและบทขับร้อง**. พระนคร :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิพร, ๒๕๑๔.
- นฤมล กาญจนทัต และอุบลวรรณ โชติวิสิทธิ์ (แปล). **ว่าด้วยหลักวรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา, ๒๕๓๒.
- นวลจันทร์ รัตนกร. **รางวัลวรรณกรรมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๒.
- นันทพร นิลจินดา. **อักษรไทย : เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ๑๕๔๒๓๐๑**. สกสกร :
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒.
- นันทนา ค่านวิวัฒน์. **วิวัฒนาการอักษรไทย**. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.
- นิตยา กาญจนสุวรรณ และเสาวลักษณ์ อนันตศาสน์. **ลักษณะและการใช้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.
- บุญ อินทรมพรรษ์. **พระราชานิยมเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการเขียนหนังสือในพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. (อัดสำเนา). มปป.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (ม.ล.). **แนะแนวการเรียนวรรณกรรมวิจักษณ์ และวรรณคดีวิจารณ์** :
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๔.
- ปรัชญา อภิวิสา, พระภิกษุ. **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหाराชา
ผู้ปกครองแผ่นดินโดยธรรม**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๕.
- ปวเรศวริยาลงกรณ์, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. **ขอมและไทยโบราณ อักษรจารึกในเสาศิลา
ณ เมืองสุโขทัย และอภินิหารการประจักษ์**. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ,
๒๕๓๔.
- ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๔๐๐**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๓.
- เปรมจิต ชนะวงศ์. **วิเคราะห์การใช้คำและการเรียงคำในภาษาถิ่นใต้ : ขุมพรและนครศรีธรรมราช**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.
- เปลื้อง ณ นคร. **ภาษาวรรณนา**. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๐.
- _____. **ประวัติวรรณคดีไทยฉบับนักศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๕.
- ปัญญา บริสุทธิ์. **ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปล**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมกมล, ๒๕๓๓.
- พจน์ ใจชาญสุขกิจ. **รู้ รัก สามัคคี**. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๐.
- พระบรมราโชวาทราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, มปป.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้าง
เอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๓.

พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๒๐.

พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (เอกสารงาน ไอทีเฉลิมพระเกียรติ ๑-๔ มิถุนายน ๒๕๓๘). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, ๒๕๓๘.

พลาดิษฐ์ สิทธิชัยกิจ. สมเด็จพระจอมเกล้า พระเจ้ากรุงสยาม. กรุงเทพฯ : เอ็ม.บี.เอ., ๒๕๒๑. ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคม. เพ็ญพระวิริยะเกินจะรำพัน. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือฯ, ๒๕๓๐.

_____, สมาคม. เพ็ญพระวิริยะเกินจะรำพัน. กรุงเทพฯ : ปรกาศพิริก, ๒๕๓๑.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระ, ผู้แปล. ฝันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง. แปลจากเรื่อง No Need for Apocalypse. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๘.

_____. กระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ พระมหาดชนก. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๓๕.

_____. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชนิพนธ์ พระมหาดชนก. ณ ศาลาศิวะดิศาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕ คัดจาก กระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ “พระมหาดชนก”. กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๓๕.

_____. พระมหาดชนก ฉบับการ์ตูน ภาพสีตลอดเล่ม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๓.

_____. พระมหาดชนก ฉบับการ์ตูน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๒.

_____. พระมหาดชนก. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๓๕.

_____. พระราชานุกิจ. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในการพระราชกุศล ๑๐๐ วัน พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ๒๐ กันยายน ๒๔๘๕. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๘๕.

_____. พระราชนิพนธ์แปล นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๓๖.

_____. พระราชนิพนธ์แปล ฝันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๘.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระบรมราชาธิบายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย. พระนคร : ไทยเกษม, ๒๔๕๓. พิมพ์ในงานพระ

ราชทานเพลิงศพพระยาชนนันทน์พัชรพงศ์ (ล้วน ชนันท) ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม, วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓.

_____. ร่างลายพระหัตถ์ถึงพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

_____. เรื่องสั้นพระราชนิพนธ์ ร.๖. กรุงเทพฯ : บริษัทอีสแลนด์ Publishing, ๒๕๒๓.

_____. พระนลคำหลวง. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๒๓.

มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. อรรถกถาหมานินบาตพระสุตตันตปิฎกขุททกนิกาย.

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัยฯ, ๒๕๒๕.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศิลปกรรมศาสตร์. อัครศิลป์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศิลปกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ. โครงการปฏิวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ, ๒๕๑๕.

มูลนิธิอภิลมราชานุสรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ.

กรุงเทพฯ : ไชยเทกการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ราชทัณฑ์ ภาสยาม, บรรณาธิการ. พระจอมเกล้าพระผู้เปิดประตูสยามสู่อารยประเทศ. กรุงเทพฯ : ไพลินคอมพิวกราฟฟิค, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. คำเขียนทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พ.ศ. ๒๕๒๕ และรายชื่อจังหวัดในประเทศไทย ถอดเป็นอักษรโรมัน. พิมพ์ครั้งที่ ๖

กรุงเทพฯ : บริษัทเพื่อนพิมพ์, ๒๕๓๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. หลักเกณฑ์การเขียนทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๖.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๐.

รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. “พระมหากษัตริย์ (ฉบับแปลและย่อจากพระไตรปิฎก)” ความเป็นมา

พระมหากษัตริย์. กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, ๒๕๑๕.

เรื่องเดช ปิ่นเชื้อนชัย. อักษรไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐.

ลมูล จันทน์หอม. เอกสารคำสอนรายวิชา ๕๕๔๓๐๓ อักษรไทย ๒ : อักษรท้องถิ่นลานนา. เชียงใหม่ :

โปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

ลาวัญย์ โชติามระ. “พระมหาธีรราชเจ้ากับหนังสือไทย” ๘๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. **คาถาชาดกแลแบบอักษรอริยกะ**. พระนคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

_____ . **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด, ๒๕๒๘.

_____ . **อักษรอริยกะ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดประดิษฐ์**. กรุงเทพฯ :

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑.

วรรณาด วิมลเจลา. **ถ่มมือสอนแปล**. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๕๓๕.

วิเชียร ศิริธรรม. **เอกสารประกอบการเรียนวิชาภาษาไทย อักษรไทย**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์,

๒๕๑๘.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

วิภา กงกะนันท์. **วรรณคดีศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๓.

สติเฟนสัน, วิลเลียม. **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ**. แปลจาก A Man Called Intrepid โดย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๖.

สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ภาษาปริทัศน์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ และ ฉบับที่ ๒.

สมชาย พุ่มสะอาด. **๗๒ พรรษาภูมิพลมหาราช**. นนทบุรี : มติชน, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ “ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ”

พระราชนิพนธ์บางตอนในพระราชหัตถเลขาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

คัดจาก พระราชดำริและพระราชนิพนธ์เล่ม ๔ ภาคที่ ๒. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาบันอุดมศึกษา

เอกชนแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๕.

สมพร จารุณี. **ภาษาดีและวรรณกรรมเด่น**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๓๗.

สมศักดิ์ วิราพร. **สรรพศิลป์ศาสตร์ราช**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย. **เพ็ญพระพิริยะเกินจะรำพัน**. กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๓๑.

สวัสดิ์ เรื่องศรี. **หลักภาษาไทย**. เพชรบุรี, สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒.

สัจฉวิ สายบัว. **หลักการแปล**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

สารานุกรมไทยฉบับกาญจนาภิเษก. กรุงเทพฯ : สำนักงานกลาง หอรัษฎาพิพัฒน์ฯ, มปป.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี**.

กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๘.

สุชีราภรณ์ บริสุทธิ์, รวบรวม. **พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า**

เจ้าอยู่หัว, กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๒.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๖.

_____ . **วรรณคดีวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๕.

- สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. ศิลปะแห่งการแปล. พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๓๒.
- เสริมจิตร สิงหเสนี และชัยญรัตน์ ปาณะกุล. ความรู้เบื้องต้นในเรื่องวรรณคดีอังกฤษและ
วรรณคดีอเมริกัน. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.
- หอมหวาน ชื่นจิตร. การแปล : อาชีพผู้ปวงชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๗.
- อานันท์ ปันยารชุน. “ปาฐกถาเนื่องในงานเริ่มจัดจำหน่ายพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”
ฉบับปกอ่อน ณ ห้องพิมานแมน โรงแรมริเจนท์ วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๐”.
- จุดสารพระราชดำรัสเรื่องพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”. มปป., มปป.
- อนุমানราชชน, พระยา. นิรุกติศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๐.
- อเนก นาวิกมูล. แกะรอย ก ไก่. กรุงเทพฯ : สารคดี, ๒๕๓๖.
- ออดี, ฟิลลิป. ดีโต. แปลจาก Tito โดย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๑.
- เอ บี กริสโวลด์. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม. ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแปล. พระนคร :
โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘.
- เอกสารเผยแพร่สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน : งานฉลองครบรอบ ๓๐ ปี. โครงการสารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. มปป., มปป.
- โอภาส เสวีกุล. พระราชบิดาแห่งการปฏิรูป. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๓.

ภาษาอังกฤษ

- Chamnan Rodhetbhai, **Role of Monarchy in Thai Political and Social Development with Special Reference to King Bhumibol Adulyadej.** (Doctoral Thesis, Jawaharlal University, 1990).
- Collins Cobuild. **Essential English Dictionary.** London : Harper Collins, 1994.
- Fang kwei li. “Classification by Vocabulary : Tai Dialects” An Topological Linguistics. Vol.1,
No.2.
- Hornby, A.S. **Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English.** Oxford
University Press, London, 1986.
- Monier-Williams, Monier. **A Sanskrit- English Dictionary.** Delhi : Motilal Banarsidass, ๑๙๘๔.
- Stevenson William. **A Man Called Intrepid : the Secret War.** Thirteenth Printing ;
New York : Ballantine, 1982.
- Stevenson, William, **A Man Called Intrepid. The Secret War 1939-1945,** The International Bestseller.
London : Sphere Books Limited. 1978.

อินเทอร์เน็ต

ขวัญแก้ว วัชโรทัย, “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ และ คีโต”.

พระราชอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช.

เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.org.th/> (5 December 2001).

โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

“โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.” เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.kanchanapisek.or.th/> (5 December 2001).

_____ . “พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”. เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.or.th/> (16 December 2001).

_____ . “พระราชดำริ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๒” เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

www.kanchanapisek.or.th/ (17 December 2001).

_____ . “หลักการเขียนเรียงในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ใน

พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรับปรุงเมื่อ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๘ โดยคณะกรรมการฝ่ายภาษา”

เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.or.th/> (17 December

2001).

_____ . “Visionary Monarch”. เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.kanchanapisek.or.th/> (19 December 2001).

_____ . “ในหลวงกับคอมพิวเตอร์.” เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.kanchanapisek.or.th/> (17 Dec.2001).

_____ . “พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ”

เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.org.th/> (1 December

2001)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ “พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ด้านดนตรี”. เรื่องเดียวกัน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.org.th/>

(1 December 2001)

สุกรี เจริญสุข. “พระราชอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี”

เครือข่ายกาญจนาภิเษก โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <http://www.kanchanapisek.or.th/> (3 December 2001).

ภาคผนวก ก.

บทความเรื่อง “พระราชอำนาจริบยศ-พระมหากษัตริย์”

พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

His Majesty King Bhumibol Adulyadej

เรื่อง

พระมหากษัตริย์

The Story of

MAHAJANAKA

พระมหากษัตริย์ :

สวดมนต์แห่งพระวิริยะและพระปัญญาบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย^๑

ผศ.ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย^๒

อันพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชันั้น มิใช่เฉพาะพสกนิกรชาวไทยเท่านั้นที่ตระหนักในพระอัจฉริยภาพของพระองค์ซึ่งหาผู้เสมอเหมือนมิได้ หากแต่ชาวโลกต่างก็ให้การยอมรับในพระราชกรณียกิจที่ยิ่งใหญ่ เป็นประโยชน์ และเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติทั้งชาวไทยและชาวโลก จึงทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาภิไธยนาหนักการ เป็นต้นว่า Working Monarch, Working King, King of Kings, กษัตริย์นักพัฒนา กษัตริย์ประชาธิปไตย กษัตริย์เกษตร และเอกอัครศิลปิน เป็นต้น

พระราชสมัญญาดังกล่าวนั้น ล้วนชี้ชัดถึงความยิ่งใหญ่ของพระองค์ เป็นเรื่องที่มีหัตถ์กรรณียิ่งนักกว่าเหตุใดจนความเก่งกล้าสามารถรอบด้านสารพัดศาสตร์สารพัดศิลป์จึงมารวมกันอยู่ในบุคคลเพียงหนึ่งเดียวได้เช่นนี้ นับว่ามีไช้เป็นเรื่องธรรมดา หากแต่เป็นปรากฏการณ์สำคัญของโลกที่ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกไว้เป็นหลักฐานแก่นุชนตราบนานเท่านาน

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชสมภพ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงเจริญพระวัยและทรงได้รับการศึกษาในประเทศสวีเดนแลนด์ แต่พระองค์ก็ทรงศึกษาและฝึกฝนการใช้ภาษาไทยตลอดมา ประกอบกับพระปรีชาสามารถอัจฉริยภาพของพระองค์ จึงทรงเชี่ยวชาญยิ่งทางด้านภาษาไทย ดังจะเห็นได้จากคำกราบบังคมทูล ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้นเมื่อทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ตอนหนึ่งว่า

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงปรีชาหลายสถานในด้านภาษา ทรงสามารถมีพระราชกระแสเป็นภาษาต่างประเทศได้ถึง ๓ ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน ส่วนในด้านภาษาไทยนั้นเกล้าฯ ทรงใฝ่พระราชหฤทัยศึกษามาตั้งแต่ครั้งพระเยาว์ ทรงเห็นความสำคัญของภาษาไทยว่า เป็นเอกลักษณ์สำคัญของความเป็นชาติ ที่มีความสำคัญและความจำเป็นยิ่งยวด ในอันที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ประการหนึ่ง และใช้ให้ถูกต้องอีกประการหนึ่ง...”^๓

^๑ พิมพ์ครั้งแรกในวารสาร มนุษยสาร ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม. ฉบับประจำปีการศึกษา ๒๕๔๑.

^๒ ประธาน กกด. ประจำจังหวัดนครปฐม และรองอธิการบดี สถาบันราชภัฏนครปฐม

^๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. นวมินทรมหาราช ๕ สถิตเหนือเกล้าชาวจุฬาฯ, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๖๕.

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงสนพระทัยการศึกษาภาษาโบราณ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาลาติน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาภาษาในปัจจุบัน พร้อมกันนั้นได้ทรงนำความรู้ความเชี่ยวชาญด้านคณิตกรรม (คอมพิวเตอร์) มาใช้ในการพัฒนาวิชาการด้านอักษรศาสตร์ และทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นหลายแบบ เช่น ตัวอักษรเทวนาครีสำหรับเขียนภาษาบาลีและสันสกฤต รูปแบบของอักษรชนิดนี้พัฒนาได้ยากเนื่องจากเป็นตัวอักษรที่มีรูปแบบไม่คงที่ เพราะถ้าส่วนหนึ่งของตัวอักษรมาต่อรวมกับอีกส่วนหนึ่งของตัวอักษร ก็จะเกิดเป็นอักษรตัวใหม่ขึ้น ตัวอักษรแบบนี้ นับว่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญในวงวิชาการภาษาศาสตร์และคณิตกรรม^๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทความและหนังสือหลายประเภท เป็นต้นว่า พระราชนิพนธ์แปล ซึ่งมีมากกว่า ๑๐ เรื่อง เช่น ดิโต จากเรื่อง TITO ของ Phyllis Auty และ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ทรงแปลจากเรื่อง A Man Called Intrepid เป็นต้น หนังสือวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ซึ่งมีที่มาจากชาดกในพระพุทธศาสนา และเป็นวรรณกรรมที่ทำให้พสกนิกรไทยตระหนักในพระอัจฉริยภาพอันล้ำลึกหาที่สุดมิได้ของพระองค์ ก็คือชุดขอควรรณกรรมคำสอนเรื่อง “พระมหาชนก”

เกี่ยวกับผลงานพระราชนิพนธ์นี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ถวายราชสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ในส่วนพระองค์เองยังได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะ แปลหนังสือหรือบทความจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยด้วยความสมบูรณ์ด้วยอรรถรสแห่งต้นฉบับ และนับได้ว่าเป็นแบบอย่างของงานแปลชั้นสูง อาทิ พระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ และ ดิโต เป็นต้น และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ พระราชนิพนธ์ที่ทรงแต่งหรือทรงเรียบเรียงขึ้นเป็นภาษาไทย ทรงเลือกใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมตรงตามความหมายที่ต้องการจะสื่อสาร ขณะเดียวกันก็เปี่ยมด้วย **คุณค่าด้านวรรณศิลป์** พระราชนิพนธ์เรื่องล่าสุดที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในมงคลสมัยที่ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี ได้แก่ พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก สมควรได้รับยกย่องว่าเป็นงานนวัตกรรมใหม่ของการเรียบเรียงชาดก ทรงรักษาแบบแผนและแก่นสำคัญของเรื่องไว้ให้คงเดิม ขณะเดียวกับที่ทรงเสริมแนวคิดใหม่ๆ ที่เข้ากับเรื่องเดิมได้สนิท ทรงเลือกใช้ภาษาที่กระชับ ตรงไปตรงมา และชวนคิดเป็นส่วนพระราชกิจกรรมาทานครั่งสำคัญที่พระราชทานไว้เป็นมรดกของแผ่นดิน”^๕

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” เป็นวรรณกรรมคำสอนที่ชี้ให้เห็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของความเพียร นับเป็นคติสอนใจที่พสกนิกรชาวไทยสามารถนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์ สมดังคำพุทธสุภาษิตที่ว่า “**วิริเยน ทุกขมจฺเจติ - คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร**”

^๔ เรื่องเดิม, หน้า ๖๖.

^๕ เรื่องเดิม, หน้า ๖๕-๖๖.

“พระมหาชนก” เป็นหนังสือซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวพระราชดำริและพระราชจริยาวัตรของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านต่างๆ นอกจากด้านพระวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งแล้ว ยังรวมไปถึงการ ปกครองประเทศและพสกนิกรของพระองค์ด้วย ความเพียรอย่างยิ่งยวดของพระมหาชนกที่มีความ พยายามในการว่ายน้ำเพื่อจะให้ถึงฝั่ง โดยต้องฝ่าฟันกับปัญหาอุปสรรคนานัปการนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้ใช้ปรัชญานี้ในการทรงงาน เป็นความเพียรอย่างต่อเนื่องไม่เคยทอดทิ้ง และเป็น ความเพียรพยายามที่มีความเข้มแข็ง กระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เพื่อนำความผาสุกมาให้แก่พสก นิกรชาวไทย^๖

จุดเน้นสำคัญคือ “ความเพียร” ดังกล่าวอยู่ตอนที่นางมณีเมขลามาพบพระกุมารกำลังว่ายน้ำทะเล อยู่ถึงเจ็ดวัน จึงถามเหตุผล พระกุมารทรงชี้แจงว่า แม้มองไม่เห็นฝั่ง ก็ต้องพยายามต่อไป เมื่อได้ พยายามอย่างถึงที่สุดแล้ว ถ้าต้องตายก็จะไม่เป็นหนี้ใคร คือจะไม่ถูกคนทั้งหลาย รวมทั้งเทวดาและพระ พรหมคติเดียนในภายหลัง ทรงอธิบายว่า คนบางพวกเมื่อทราบว่างานที่ทำอาจจะไม่บรรลุผล จึงมิได้ใช้ ความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ และแล้วผู้นั้นก็จะประสบผลแห่งความเกียจคร้านคือความไม่เพียร พยายามของตน ในทางตรงกันข้ามคนบางพวกมองเห็นผลของความประสงค์ของตน จึงได้เพียร ประกอบการงานนั้นๆ แม้จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

พระมหากษัตริย์คุณอันยิ่งใหญ่ที่เป็นผลพวงแห่งพระวิริยะอุตสาหะแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรนั้น ไม่ผิดกันเลยกับความเพียรแห่งพระโพธิสัตว์ แม้นางมณีเมขลาที่ตระหนกถึงกับ ให้พรว่า คำพูดของพระโพธิสัตว์เช่นนี้เป็นสิ่งที่มีพลังและคุณค่ามหาศาล จึงไม่ควรให้สูญหายไปเสีย คน ทั้งหมดควรจะได้ประโยชน์จากคำพูดของพระโพธิสัตว์ ดังนั้นเมื่อมีโอกาสขอให้พระกุมารจัดตั้ง สถาบันการศึกษาชื่อว่า โภชียาลัยมหาวิทยาลัย ซึ่งแปลว่า ที่อยู่อาศัยแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่

พสกนิกรชาวไทยเมื่อได้อ่านพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ทุกคนต่างล้วนตระหนักว่า พระมหาชนกซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ตามคตินิยมในนิทานชาดกนั้นความเป็นจริงในปัจจุบันก็คือ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา นั่นเอง เพราะทรงถึงพร้อมด้วยพระวิริยบารมีคือความเพียรพยายามทุก วิถีทางเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรเป็นเลิศ คู่เคียงกับพระมหาชนกในชาดกนิทานโดยแท้ พระ มหาชนกโพธิสัตว์มีความเพียรพยายามยิ่งใหญ่ฉันทิ อองค์พระประมุขของพวกเราที่ทรงเป็นพระมหาชน กนาค ที่ถึงพร้อมด้วยพระวิริยบารมีหาที่สุดมิได้ ฉะนั้น

^๖ สุเมธ ดันดิเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖๘.

วโรกาสนี้ขอเสนอสาระสังเขปแห่งพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก เพื่อเป็นเครื่องยังสติปัญญาของพวกเราให้ไพศาล เป็นนิทศน์อุทาหรณ์ให้พวกเรายึดถือเป็นหลักปฏิบัติราชการด้วยความเพียรพยายามอย่างที่สุด ให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นข้าราชการในสถาบันราชภัฏอันมีความหมายว่า สถาบันของปราชญ์แห่งพระราช เพื่อให้อาจารย์และคณาจารย์มีความหมายว่า สถาบันของปราชญ์แห่งพระราช เพื่อให้สถาบันแห่งนี้ก้าวหน้าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพได้รับการยอมรับจากมหาชนต่อไป

สาระสังเขปพระราชนิพนธ์เรื่อง

พระมหาชนก

ครั้งหนึ่งในอดีตกาล พระมหาชนกทรงเป็นกษัตริย์ครองกรุงมิลินา แคว้นวิเทหะ ทรงมีพระราชโอรสสองพระองค์ คือพระอริยราชกุมารและพระโปลชนก เมื่อพระมหาชนกสวรรคต พระอริยราชกุมารทรงเป็นกษัตริย์ต่อมา โดยมีพระโปลชนกพระอนุชาเป็นอุปราช

พระอริยราชกุมาร ทรงเชื่อคำยุยงของอมาตย์ว่าพระอนุชาไม่ซื่อสัตย์ พระโปลชนกจึงทรงถูกจองจำ แต่ความซื่อตรงทำให้พระองค์หลุดจากเครื่องพันธนาการ และไปตั้งพระองค์เป็นใหญ่ที่เมืองชายแดนแห่งหนึ่ง ทรงเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาทรงยกกองทัพมาชิงกรุงมิลินา ประชาชนและทหารกรุงมิลินา มาสวามิภักดิ์พระโปลชนกเป็นจำนวนมาก ทำให้ทรงเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทรงส่งสาส์นถึงพระเชษฐา ความว่าแต่ก่อนพระองค์ไม่เคยคิดเป็นอริ แต่บัดนี้เหตุการณ์เปลี่ยนไปแล้ว ถ้าพระอริยราชกุมารไม่ยกกรุงมิลินาให้ ก็จะต้องทำสงครามกัน

พระอริยราชกุมาร ทรงตัดสินใจทำสงคราม และทรงเสียดพระชนมชีพในทีรบ พระมหาลีซึ่งทรงมีพระครุภักดิ์แก่ได้ปลอมพระองค์เป็นผู้ยากไร้ เสด็จหนีไปยังนครกาลจัมปาละ พระอินทร์ทรงทราบ ว่าในพระครุภักดิ์ของพระเทวี คือพระมหาสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ มีบุญญาธิการมาก จึงแปลงตนเป็นคนแก่ขี้เกียจมาหยุดอยู่ที่ศาลาซึ่งพระเทวีประทับอยู่ พระเทวีจึงได้โดยสารเกียจของพระอินทร์ และบรรทมหลับมาบนเกียจจนถึงแม่น้ำสายหนึ่ง ทรงสงรงน้ำ และทรงได้ผ้าของพระอินทร์มาผัดเปลี่ยน แล้วบรรทมต่อไปจนถึงนครกาลจัมปาละ และได้เข้าพักที่ศาลาแห่งหนึ่งในเมืองนั้น

พราหมณ์ผู้มีความรู้ในศิลปวิทยาการชั้นสูงชื่ออุทิจพราหมณ์มหาศาล บังเอิญมาพบพระเทวี ด้วยอาณูภาพของพระมหาสัตว์ในพระครรภ์ ทำให้พราหมณ์บังเกิดความรักพระเทวีเหมือนน้องสาว เมื่อพราหมณ์ทราบความจริงจากพระเทวี จึงแสดงความปรารถนาเป็นพี่ชาย และให้พระเทวีทรงแสดงพระองค์ว่าเป็นน้องสาวของพราหมณ์ ทำที่ร้องไห้คร่ำครวญกันไปมาเหมือนว่าพี่น้องได้พลัดพรากจากกันมานาน เพิ่งจะได้โอกาสมาพบกันในวันนี้ คนของพราหมณ์ก็เชื่อตามคำบอกเล่าและอาการของคนทั้งสองพากันมาสู่เรือนของพราหมณ์ และให้บอกให้คนทั้งปวงว่าพระเทวีคือน้องสาวของพราหมณ์

ต่อมาพระเทวีก็ประสูติพระโอรส ทรงตั้งพระนามว่า “มหาชนกกุมาร” เหมือนพระนามของพระอัยกา เมื่อพระกุมารโตขึ้นทรงถูกพวกเด็ก ๆ เรียกพระองค์ว่า บุตรหญิงหม้าย จึงทรงไต่ถามพระมารดา และพระกุมารทรงขู่ว่าจะกัดพระถันของพระมารดาให้ขาด พระนางไม่อาจลงต่อไปได้ จึงตรัสเล่าให้พระกุมารได้ทราบความจริงเกี่ยวกับพระราชบิดาของพระองค์

พระกุมารทรงศึกษาศิลปวิทยาการสำเร็จภายในพระชนม์ ๑๖ ปี ทรงคิดการจะเอาราชสมบัติของพระราชบิดากลับคืน พระมารดาจึงทรงมอบของมีค่าสูงยิ่งสามอย่างเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งให้แก่พระกุมาร คือ แก้วมณี แก้วมุกดา และแก้ววิเชียร สำหรับเป็นทุนในการวางแผนดำเนินการเอาราชสมบัติกลับคืนต่อไป

พระกุมารนำของมีค่าดังกล่าวไปจำหน่าย ได้เงินแล้วก็นำมาซื้อสินค้าเพื่อจะนำไปค้าขายยังเมืองสุวรรณภูมิ พระมารดาพยายามห้ามปราม เพราะเกรงอันตรายจากมหาสมุทร แต่พระกุมารทรงยืนยันว่าจะไปเพื่อหาทรัพย์เพิ่มให้เพียงพอแก่การดำเนินการเอาราชสมบัติกลับคืนขณะนั้นในกรุงมิลินทาก็เกิดเหตุคือพระโพลชนกประชวร บรรทมแล้วเสด็จลุกขึ้นไม่ได้

พระกุมารนำพวกพ่อค้าจำนวนประมาณเจ็ดร้อยคน แล่นเรือไปในมหาสมุทรได้เจ็ดวัน ก็เผชิญกับพายุและคลื่นลมร้าย ก่อนที่เรือจะจมลงในมหาสมุทร พระกุมารทรงเตรียมพร้อมด้วยพระสติที่มั่นคงวันที่เรือแตกนั้นบังเอิญพระโพลชนกก็สวรรคต พระกุมารทรงว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรเป็นเวลาเจ็ดวันด้วยพละกำลังเข้มแข็งมุ่งหน้าไปยังกรุงมิลินทา

ในเวลานั้นนางมณีเมขลา ซึ่งเป็นเทวดาผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาสัตว์ทั้งหลายที่ไม่สมควรตายในมหาสมุทร ได้ผลอสติมิได้ทำหน้าที่ถึงเจ็ดวัน เมื่อได้คิด มณีเมขลาก็ออกตรวจตรามหาสมุทร และได้พบพระกุมารกำลังว่ายน้ำอยู่ จึงถามว่าทำไมมาว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ทั้งๆ ที่มองไม่เห็นฝั่ง หวังประโยชน์อะไรหรือ พระกุมารตอบว่า แม้มองไม่เห็นฝั่ง ก็ต้องพยายามต่อไป มณีเมขลาก็ถามว่าความพยายามจะมีประโยชน์อะไร เพราะมองไม่เห็นฝั่ง ถึงอย่างไรก็น่าจะต้องตายเปล่า พระกุมารทรงชี้แจงว่า เมื่อได้พยายามอย่างถึงที่สุดแล้ว ถ้าต้องตายก็จะเป็นหนี้ใคร ก็จะไม่ถูกคนทั้งหลาย รวมทั้งเทวดาและพระพรหมติเตียนในภายหลัง

มณีเมขลา กล่าวต่อว่า การทำความเพียรในสิ่งที่ไม่ควร จนตัวต้องตายนั้นจะเกิดประโยชน์อะไรเล่า พระกุมารพยายามให้เทวดายอมจำนนด้วยการกล่าวว่า คนบางพวกเมื่อทราบว่าจะงานที่ทำงานจะไม่บรรลุผล จึงมิได้ใช้ความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ และแล้วผู้นั้นก็จะประสบผลแห่งความเกียจคร้านคือไม่

เพียรพยายามของตน ในทางตรงกันข้ามคนบางพวกมองเห็นผลของความประสงค์ของตน จึงได้เพียรประกอบกิจการนั้นๆ แม้จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ขอให้นางมณีเมขลาดูพวกถูกเรือเป็นตัวอย่างที่พากันจมน้ำตายหมดเพราะไม่เพียรพยายามอย่างเต็มที่ เหลือแต่พระองค์ที่จะพยายามตามสติกำลังเพื่อไปถึงฝั่งมหาสมุทรให้จงได้

นางมณีเมขลาได้ฟังดังนั้นจึงสรรเสริญพระมหาสัตว์ว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความเพียรอย่างแท้จริง จึงมิได้จมน้ำตาย ขอให้พระกุมารจงประสบความสำเร็จตามที่ใจปรารถนาเถิด พุฒแล้วมณีเมขลาก็อุ้มพระมหาสัตว์ประคองพาเหาะไปในอากาศเหมือนคนอุ้มลูกรัก พลังกล่าวให้พรว่า คำพูดของพระโพธิสัตว์เช่นนี้เป็นสิ่งที่มีพลังและมีคุณค่ามหาศาล จึงไม่ควรให้สูญหายไปเสีย คนทั้งหลายควรจะได้ประโยชน์จากคำพูดของพระโพธิสัตว์ ดังนั้นเมื่อมีโอกาสขอให้พระกุมารจัดตั้งสถาบันการศึกษาชื่อว่า โภชียาลัยมหาวิทยาลัย ซึ่งแปลว่า ที่อยู่อาศัยแห่งความรู้อันยิ่งใหญ่ ถ้าทำเช่นนั้นจะได้ชื่อว่าสำเร็จกิจอย่างแท้จริง

นางมณีเมฆลานำพระมหาสัตว์มาถึงสวนมะม่วงแห่งกรุงมิลินทร ก่อนจากไปได้มอบให้หมู่เทพเจ้าในสวนคอยให้ความอารักขาพระองค์

พระโพลชนก ทรงไม่มีพระโอรส ทรงมีแต่พระธิดาพระนามว่า สีวลีเทวี ระหว่างที่พระองค์ประจวบหน้ากันนั้น อนาคตทั้งหลายกราบทูลถามว่า เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว จะถวายราชสมบัติแก่ผู้ใด ตรัสตอบว่าให้มอบราชสมบัติแก่ผู้ที่ทำให้พระธิดาทรงยินดี หรือผู้ที่รู้ห้วนอนแห่งบัลลังก์สี่เหลี่ยม หรือผู้ที่สามารถยกสหัสสถามธนูได้ หรือผู้ที่อาจนำขุมทรัพย์ใหญ่ลิบหนกแห่งออกมาได้

พวกอนาคตทั้งหลายความหมายแห่งอุทานปัญหาดังกล่าว ทรงอธิบายว่า ผู้นั้นต้องสามารถนำทรัพย์จากขุมทรัพย์ใหญ่ลิบหนกขุมได้ คือ ขุมทรัพย์ที่ดวงอาทิตย์ขึ้น ขุมทรัพย์ที่ดวงอาทิตย์ตก ขุมทรัพย์ภายใน ขุมทรัพย์ภายนอก ขุมทรัพย์มิใช่ภายในภายนอก ขุมทรัพย์ข้างขึ้น ขุมทรัพย์ข้างลง ขุมทรัพย์ที่ไม่รังใหญ่ทั้งสี่ ขุมทรัพย์ที่ในโยชน์หนึ่งโดยรอบ ขุมทรัพย์ใหญ่ที่ปลายงาทั้งสอง ขุมทรัพย์ที่ปลายขนหาง ขุมทรัพย์ที่น้ำ และขุมทรัพย์ที่ยอดไม้ ส่วนธนูนั้นมีน้ำหนักถึงพันแรงคนยก และต้องตอบได้ว่าบัลลังก์มีสี่เหลี่ยมนั้นห้วนอนอยู่เหลี่ยมไหน และพระธิดาต้องพอพระทัยบุคคลนั้นด้วย ผู้นั้นจึงจะได้ราชสมบัติ

เมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว คนทั้งหลายได้โอกาสจะรับราชสมบัติ แต่ไม่มีผู้ใดสามารถทำให้พระธิดาพอพระทัย ไม่สามารถยกสหัสสถามธนูได้ ไม่มีใครรู้จักห้วนอนแห่งบัลลังก์สี่เหลี่ยม และไม่มีใครสามารถนำขุมทรัพย์ลิบหนกแห่งออกมาได้

พวกพราหมณ์ปุโรหิต จึงจัดให้มีการเสี่ยงสุสารถ หรือราชรถเพื่อหาผู้มีบุญ ราชรถไปหยุดอยู่ใกล้ที่พระมหาสัตว์บรรทมอยู่ ชนทั้งหลายจึงถวายอภิเษกพระมหาสัตว์เป็นกษัตริย์ ต่อมาพระองค์สามารถไปปัญหาทั้งหมดและทรงทำให้พระธิดาพอพระทัยด้วย ประชาชนพากันแซ่ซ้องสรรเสริญความเป็นบัณฑิตของพระราชบุตรพระองค์ใหม่

เมื่อขึ้นครองราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมโดยตลอด ต่อมาพระนางสีวลีเทวีประสูติพระราชโอรส ได้รับพระราชทานนามว่า ที่มาวราชกุมาร

วันหนึ่งนายอุทยานบาลนำผลไม้และดอกไม้ต่างๆ มาถวาย ทรงยินดี และเสด็จไปยังพระราชอุทยาน ที่ประตูพระราชอุทยาน ทรงพบมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล และอีกต้นหนึ่งไม่มีผล เวลานั้นยังไม่มีใครกล้าเก็บผลมะม่วง เพราะพระราชายังมิได้เสวย พระมหาสัตว์ประทับอยู่บนคอช้างจึงทรงเก็บผลมะม่วงผลหนึ่งมาเสวย ทรงพอพระทัยมากและตั้งพระทัยว่าเมื่อเสด็จกลับจะเสวยผลมะม่วงนี้อีก แล้วเสด็จเข้าไปในพระราชอุทยาน

เมื่อเสด็จกลับออกมาถึงต้นมะม่วงทั้งสอง ทรงพบว่าต้นที่เคยมีผลนั้น บัดนี้ได้โค่นลงแล้ว ส่วนอีกต้นหนึ่งซึ่งไม่มีผลนั้นยังคงอยู่ตามปกติ พระราชาตรัสถามได้ความว่า เมื่อประชาชนทราบข่าวพระราชเสวยผลมะม่วงรสเลิศแล้ว ก็พากันแย่งเก็บกิน จนต้นหักโค่นลง ทรงสดับคำตอบด้วยความสังเวชใจ ทรงดำริว่ามะม่วงต้นหนึ่งตั้งมันอยู่ได้อย่างสดเขียวเพราะไม่มีผล แต่ต้นที่มีผลอันอุดมกลับหักโค่นลง ราชสมบัติก็เหมือนกับต้นไม้ไม่มีผล การออกบวชเหมือนกับต้นไม้ไม่มีผล ดังนั้นพระองค์จะต้องทรงเป็นเหมือนต้นไม้ที่ไม่มีผล

เมื่อพระองค์เสด็จกลับไปยังปราสาท ทรงรำลึกถึงคำของนางมณีเมขลาเมื่ออุ้มพระองค์ขึ้นจากมหาสมุทร แม้จะทรงจำไม่ได้ทุกถ้อยคำ แต่ก็ทรงทราบว่า มณีเมขลากล่าวชี้ว่า พระองค์ไม่อาจจะพบความสุขที่แท้จริงได้ ถ้ายังไม่ได้กล่าวธรรมะให้สาธุชนสดับ เทวดาองค์นั้นต้องการให้พระองค์ตั้งสถานบันการศึกษา ชื่อว่า “ปุทะเลียมหาวิชชาลัย” ทรงดำริว่าทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ก่อนอื่นใดพระองค์ทรงต้องการฟื้นฟูต้นมะม่วงที่มีผล ทรงทราบจากอุทิจจพราหมณ์ว่า มีพราหมณ์ลูกศิษย์สองคน คนหนึ่งชำนาญการปลูก อีกคนชำนาญการถอน คนที่ชำนาญการถอนใช้เครื่องกล (ยันตกล) เก็บเกี่ยว ทำให้ต้นหักโค่นลง ทรงมีรับสั่งให้หาทางฟื้นฟูด้วยวิธีการแก้ไขที่อาจจะนำมาใช้ได้ คือ

๑) เพาะเมล็ดมะม่วง	๒) ถนอมรากที่เหลืออยู่ในหิ้งอกใหม่
๓) ปักชำกิ่ง	๔) เอากิ่งดีมาเสียบกิ่งต้นที่ไม่มีผล
๕) เอาตาของต้นที่มีผลมาต่อกิ่งของอีกต้นหนึ่ง	
๖) เอากิ่งมาทาบกิ่ง	๗) ตอนกิ่งให้ออกราก
๘) รombokต้นที่ไม่มีผลให้ออกผล และ	๘) ทำการเพาะชำเนื้อเยื่อ (ชีวานูสงเคราะห์)

พระราชตรัสเล่าให้อุทิจจพราหมณ์พราหมณ์มหาศาลฟังว่า ทรงเคยได้ยินชาวสุวรรณภูมิพูดกันว่า เมื่อเกิดคลื่นลมในมหาสมุทรนั้นเป็นเพราะปุทะเลียมกับปลาและเต่า และพระองค์รู้สึกวาระหว่างว่ายน้ำในมหาสมุทรนั้น คล้ายๆ กับเหมือนทรงเหยียบพื้นทะเลได้ คงจะเป็นปุทะเลียมมาช่วยพระองค์นั่นเอง พราหมณ์ทูลว่า ปุทะเลียมนั้น ที่แท้ก็คือ พระบุญญาธิการ

พระราชทรงเล่าถึงเรื่องนี้นางมณีเมขลาแนะนำให้ทรงตั้ง “มหาวิชชาลัย” เวลานั้นทรงอดโรยมากจากการว่ายน้ำทะเลถึงเจ็ดวัน ทรงฟังภาษาสุวรรณภูมิไม่ถนัด ไม่น่าพระทัยว่า ควรตั้งชื่อมหาวิชชาลัยว่า

“ปุทะเล” หรืออย่างไร พรหมณ์กราบทูลว่า คำว่า ปุทะเล (Pudalay) ที่ทรงได้ยินนั้นน่าจะเป็น “โพธิยาลัย” (Bodhiyalaya) แต่ก็อาจจะตั้งชื่อว่า “ปุทะเลยมหาวิชชาลัย” ได้เหมือนกัน

พระมหากษัตริย์ว่า บัดนี้ถึงเวลาที่พระองค์จะต้องทรงตั้งมหาวิชชาลัยแล้ว เหตุการณ์เรื่องต้นมะม่วงแสดงถึงความจำเป็น เพราะทุกคนล้วนอยู่ในโมหภูมิ คือแดนแห่งความโง่เขลาเบาปัญญา ขาดทั้งความรู้วิชาการและทั้งความรู้ทั่วไป คือ ความสำนึกในเรื่องธรรมดาๆ ไม่รู้แม้ประโยชน์ส่วนตน ดังเช่นพวกชอบกินมะม่วง แต่ก็ยังทำลายต้นมะม่วง

พรหมณ์กราบทูลให้พระราชบิดาพระทัยว่า มิถิลานครยังไม่สิ้นคนดี ดังนั้นพระราชบิดาจะทรงสามารถจัดตั้ง “ปุทะเลยมหาวิชชาลัย”^๑ ได้อย่างแน่นอน “พระมหากษัตริย์” วรรณกรรมพระราชนิพนธ์ฉบับนี้อาจเพียงเท่านั้น

*หวังอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะได้ติดตามอ่านบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ด้วยตนเอง
เมื่อใดก็ตามที่ท่านได้เห็น ได้สัมผัส ได้ศึกษาพระราชนิพนธ์ “พระมหากษัตริย์” เมื่อนั้น
ท่านจะต้องได้รับคุณค่ามหาศาลทั้งด้านสุนทรียะและอารมณ์แห่งวรรณศิลป์ ด้านภูมิ
ปัญญา และด้านภูมิธรรม เกิดความสำนึกที่จะเพียรพยายามใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และ
เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ*

เหนือสิ่งอื่นใดที่ท่านจะได้รับจากบทพระราชนิพนธ์ คือ เกิดความเพียร สติปัญญา และพลัง ที่จะประกอบคุณงามความดีจนกว่าชีวิตจะหาไม่ จาก “พรพระราชทาน” ในพระมหากษัตริย์กษัตริย์ของเราชาวไทย คือ

**“ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม
กำลังกายที่สมบูรณ์”**

**“May all readers be blessed with pure perseverance,
sharp wisdom and complete physical health”**

^๑ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้อ่านพระราชนิพนธ์ ควรทราบว่า คำว่า ปุทะเล (Pudalay) เขียนเสียงมาจากคำว่า โพธิยาลัย (Bodhiyalaya) ดังนั้น “ปุทะเลยมหาวิชชาลัย” ก็คือ “โพธิยาลัยมหาวิชชาลัย” คำว่า ปุทะเล ตามบทพระราชนิพนธ์ มีความหมายโดยนัยว่า พระบุญญาธิการ

ภาคผนวก ข.

เนื้อเรื่องย่อ “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”

นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

เนื้อเรื่องย่อพระราชนิพนธ์แปล เรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ”^๑

คำนำ ของหนังสือเรื่องนี้ เจ้าของชีวประวัติ คือ เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson) หรือ นายอินทร์ เป็นผู้เขียนด้วยตนเอง

เริ่มต้น นายอินทร์กล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรในทางลับ ต่อมาเมื่อได้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดจากการกดขี่ของเยอรมัน ญี่ปุ่นและอิตาลี โดยเฉพาะแผนการของฮิตเลอร์ที่จะเป็นเจ้าโลก ซึ่งนายอินทร์ในฐานะผู้แทนลับพิเศษของวินสตัน เชอร์ชิลล์ และหัวหน้าสำนักงานรักษาความปลอดภัยอังกฤษ (British Security Coordination) ซึ่งตั้งอยู่ในนครนิวยอร์ก เป็นผู้ส่งข่าวให้ประธานาธิบดีรูสเวลท์ ได้ทราบข้อเท็จจริงว่า หากอังกฤษปราชัย ภัยสงครามจะต้องต่อเนื่องถึงสหรัฐอเมริกาอย่างไม่ต้องสงสัย ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงเข้าร่วมสงครามอย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันสงครามลับก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างซบซอน และเหตุการณ์เหล่านั้นยังคงปกปิดกันมาโดยตลอด นายอินทร์เห็นว่าสงครามผ่านมานานแล้วไม่มีเหตุผลใดๆ ที่ควรจะต้องปกปิดต่อไปอีกแล้ว และเหตุผลสำคัญที่นายอินทร์เห็นว่าควรจะนำมาเปิดเผย โดยมีเหตุผลคือ ต้องการสดุดีเกียรติคุณของผู้กล้าหาญ ทั้งชายหญิงที่ปฏิบัติหน้าที่ลับเพื่อประโยชน์ของคนร่วมชาติ และต้องล้มตายไปจำนวนมิใช่น้อย โลกเสรีเป็นหนี้บุญคุณคนเหล่านี้ และที่สำคัญยิ่งก็คือ นายอินทร์ต้องการให้โลกรับรู้แผนลับทั้งหลายที่ใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้โลกเสรีพ้นจากความแหลกเหลวจากมหันตภัยสงคราม ซึ่งไม่แน่ใจว่าจะไม่หวนกลับมาอีก เพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ส่อเค้าว่าโลกจะกลับเข้าสู่ความหายนะจากพิษภัยของสงคราม การต่อสู้อาวุธร้าย พวกบ้าคลั่ง กระบวนการก่อการร้าย โดยอ้างว่าเป็นการต่อสู้เพื่อชาติมาทำหั่นกันเหมือนที่กำลังเป็นอยู่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเป็นต่อมาถึงปัจจุบัน

^๑ สรุปใจความสำคัญจาก ๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ, ๒๕๓๖, ๖๐๓ หน้า). ๒) “อันเนื่องมาจากพระราชนิพนธ์แปล เรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” เพ็ญพระพิริยะเก็นจะราพันธ์. (สำนักพิมพ์ประกายพรึก, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑) หน้า ๘๐-๘๒. และ ๓) ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001)

การเปิดเผยลับของนายอินทร์ ทำให้โลกรับรู้ความลับที่ถูกปิดบังมาตลอดหลายเรื่องถูกบิดเบือน และหลายเรื่องคนเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องจริง ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องที่ปรุงแต่งขึ้นลวงฝ่ายตรงข้าม เหนือสิ่งอื่นใด ก็คือการเปิดเผยลับจะเป็นข้อมูลให้นักจิตวิทยาและนักประวัติศาสตร์ศึกษาเพื่อให้ค้นพบความจริงว่า พฤติกรรมของมนุษยชาติที่อ้างอุดมการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดนั้นเป็นเหตุให้นำไปสู่สงคราม แต่ที่จริง มนุษย์มีสิ่งที่จะต้องต่อสู้อยู่แล้วมากมาย เช่น ความอดอยากยากจน โรคภัยไข้เจ็บและความไร้การศึกษา การต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าจะทำให้มีความสุขและได้รับการสรรเสริญอย่างแท้จริง

เมื่อฝ่ายอักษะแพ้สงครามในปี ๑๙๔๕ สำนักงาน บี.เอส.ซี. ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อสถานการณ์ร่อแร่และได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จอย่างคึกคักและอย่างงดงาม ในเวลาประมาณ ๕ ปี ก็ปิดตัวเองลงอย่างเงียบๆ โดยนายอินทร์กล่าวความหวังว่า สำนักงานลักษณะนี้จะไม่ต้องเปิดขึ้นอีกในอนาคต

เรื่องราวของ สำนักงาน บี.เอส.ซี. มีเหตุการณ์กว้างขวางสลับซับซ้อนเป็นอันมาก มีทั้งที่เปิดเผยแล้วในสมัยต่อมา และที่ยังคงปิดเป็นความลับอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน เอกสารจำนวนมากมายมหาศาลนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายประวัติศาสตร์ ได้รวบรวมให้เป็นระเบียบ สะดวกแก่การศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นประโยชน์มหาศาลสำหรับการเขียนหนังสือของนายวิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) ซึ่งเป็นเพื่อนและเคยร่วมงานกับนายอินทร์-เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson)^๒ มาก่อน และเป็นผู้เรียบเรียงหนังสือ A Man Called Intrepid หรือ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

เผยเรื่อง

เนื้อหาตอนนี้เป็นส่วนนำเรื่องอีกตอนหนึ่ง ซึ่ง ชาร์ลส์ เฮวาร์ด เอลลิส เป็นผู้เขียน

เขาเล่าถึงความเป็นมาของสำนักงานรักษาความปลอดภัยอังกฤษ ที่นิวยอร์ก (บี.เอส.ซี.) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่สหรัฐอเมริกายังมีได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อมาเอลลิส ได้รับมอบหมายให้วางแผนจัดตั้งกรมสืบราชการลับ ซึ่งนายอินทร์ ได้ช่วย เอลลิส ในการวางแผนงานดังกล่าว และได้แสดงให้เอลลิส ยอมรับว่า นายอินทร์ เป็นสายลับพิเศษลับสุดยอดระหว่างประธานาธิบดี รูสเวลท์ ของสหรัฐอเมริกา และนายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิลล์ ของอังกฤษ

เอลลิส ทราบเรื่องราวความลับของสำนักงาน บี.เอส.ซี. มากมาย และเก็บความลับสำคัญเหล่านั้นมาได้ยาวนานกว่าสิบปี เขาได้ปรึกษาหารือกับนายอินทร์ อย่างกว้างขวาง และในที่สุดก็เห็นด้วยกับ วิลเลียม สตีเวนสัน ที่จะเปิดเผยเรื่องของนายอินทร์ และสำนักงาน เพราะจะมีผลได้มากกว่าผลเสีย เขาได้มอบ

^๒ วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) ผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้กับ เซอร์ วิลเลียม สตีเฟนสัน (Sir William Stephenson) คือ “นายอินทร์” บุคคลสำคัญในหนังสือนี้ มีชื่อที่คล้ายคลึงกันมาก ทั้งๆ ที่มีได้เป็นญาติกัน ทำให้ผู้อ่านบางคนเกิดความสับสน และหลายคนเข้าใจผิดว่าเป็นคนเดียวกัน

เอกสารของ บี.เอส.ซี. จำนวนมากให้แก่วิลเลียม สตีเวนสัน เพื่อประกอบการเขียนหนังสือเรื่องนี้ เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง เอลลิส เป็นผู้แนะนำให้นายกรัฐมนตรีเซอร์ซิดลีย์ ประกาศเกียรติคุณของนายอินทร์ และสำนักงาน บี.เอส.ซี. ของนายอินทร์ว่า “เราแน่ใจได้ ไม่เคยมีการกระทำใดๆ ในนิยายหรือในประวัติศาสตร์ อันเป็นเรื่องของปुरुชนที่จะเกินความสูงส่งของวีรกรรมและความกล้าหาญของบุคคลเหล่านี้”^๓

สรุปสาระสำคัญของเรื่อง^๔

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องราวของความร่วมมือทางสงครามจารกรรมระหว่างอังกฤษกับสหรัฐ ที่ได้ร่วมกันต่อต้านการขยายอำนาจของเยอรมันยุคนาซี โดยมีนายอินทร์เป็นผู้ประสานระดับสูง เรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนเลือกมาเปิดเผยโดยได้รับการตรวจสอบว่าถูกต้องตามข้อเท็จจริงด้วยตัว “นายอินทร์” เอง บางเรื่องน่าทึ่งยิ่งกว่านิยายสายลับที่แต่งขึ้นเสียอีก เช่น ปฏิบัติการขโมยเครื่องใส่ถอดรหัสลับ “เอนิกมา” อันทันสมัยที่สุดของเยอรมัน ซึ่งอิตเลอร์ภูมิใจหนักหนาว่าชาวต่างชาติ ที่ส่งด้วยเครื่อง “เอนิกมา” จะไม่มีผู้ใดสามารถแปลความได้ แต่ “นายอินทร์” สามารถวางแผนขโมยเครื่องได้ โดยฝ่ายเยอรมันไม่ระแคะระคายเลย จึงเป็นก้าวแรกที่ทำให้หน่วยจารกรรมของ “นายอินทร์” สามารถสืบข่าวสำคัญๆ ของฝ่ายเยอรมันได้สำเร็จ

นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างกล้าหาญของ “มาเดอแลน” สายลับของ “นายอินทร์” ที่เสี่ยงชีวิตเข้าไปในแดนข้าศึกแล้วส่งข่าวให้ “นายอินทร์” ตลอดจนการปฏิบัติการของสาว “ซินเธีย” สายลับอังกฤษแสนสวยที่ใช้เสน่ห์ของตน ล้วงความลับเกี่ยวกับการถอดรหัสนักการทูตฝ่ายข้าศึกได้สำเร็จ นายอินทร์หรือ Sir William Stephenson ซึ่งต่อมาไปเป็นหัวหน้าฝ่ายจารกรรมในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เจ้าของรหัสลับ Intrepid เป็นชาวแคนาดา ที่ต้องต่อสู้ด้วยตนเองมาตั้งแต่เด็ก เขาเป็นคนชอบอ่านหนังสือ สนใจเกี่ยวกับการส่งรหัสสัญญาณของ Morse เรื่องเกี่ยวกับไฟฟ้า เครื่องไอน้ำ ว่า และเครื่องบินเล่นมาแต่เด็ก

ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ นายอินทร์เป็นทหารอาสาสมัครไปแนวหน้า พร้อมกับกรมทหารช่างของแคนาดา ได้รับภัยจากแก๊สพิษในสงครามจนเกือบทุพพลภาพ แต่ด้วยเลือดนักสู้ เขาพยายามจนได้กลับ

^๓ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ, หน้า ๑๒.

^๔ สรุปใจความสำคัญจาก ๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง: กรุงเทพฯ, ๒๕๓๖, ๖๐๓ หน้า). ๒) “อันเนื่องมาจากพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” เพ็ญพระพิริยะเก็นจะรำพัน. (สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง, กรุงเทพฯ: ๒๕๓๑) หน้า ๘๐-๘๓. และ ๓) ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ.” เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001)

ไปเป็นทหารนักบินอีกครั้งหนึ่ง จนถูกจับเป็นเชลยศึกของเยอรมันด้วยความกล้าหาญ ช่างสังเกตุ จดจำ และช่างคิด เขาหลบหนีออกมาได้และเขียนรายงานเกี่ยวกับค่ายกักกันของฝ่ายข้าศึก เป็นเหตุให้ นายพล เรือเอกบิลลิงเกอร์ ฮอลล์ ซึ่งคอยติดตามความเป็นไปของหนุ่มกลุ่มหนึ่งเพื่อนำมาใช้ในงานราชการลับแผนใหม่เกิดสนใจนายอินทร์ แต่ยังคงคิดขังนายอินทร์เป็นคนที่มิผู้รู้จักมากเกินไป

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงบลง นายอินทร์มีโอกาสได้ศึกษาต่อ และสอนวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ เขาใช้เวลาว่างศึกษาเรื่องวิทยุสื่อสาร ทดลองวิทยุกระจายเสียง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพและงานด้านสงครามลับในสมัยต่อมาทั้งสิ้น ในเวลานั้น วงการราชการลับถูกลดกำลังลงไป แต่นายพลฮอลล์ยังเชื่อว่า การสืบราชการลับยุคใหม่ ต้องการการตัดเส้นการสื่อสารของศัตรู ซึ่งจะทำให้ได้ด้วยการถอดรหัสลับ นายพลฮอลล์จึงพยายามรวบรวมคนหนุ่มที่มีความสามารถด้านนี้ รวมทั้งเรียกนายอินทร์กลับลอนดอน ทำให้เขามีโอกาสพบนักวิทยาศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ที่สำคัญ ๆ หลายคน และได้แนวความคิดหลายประการ

คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มทำงานด้านราชการลับสมัครเล่นนอกเหนือจากกรมสืบราชการลับของอังกฤษ ซึ่งทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพราะเจ้าหน้าที่ได้รับเงินเดือนน้อย มีงานล้นมือและไม่ใคร่ได้รับความเชื่อถือรับรองใด ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทั้งรัฐบาลอังกฤษและอเมริกา มีทีท่าไม่สนใจและคาดคิดว่า จะเกิดสงครามขึ้นอีก และไม่สนใจกิจการสงครามลับ เพราะใครก็ตามที่เตือนให้คิดระวังภัยสงครามจะถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระหายสงคราม อย่างไรก็ตาม นายพลฮอลล์แห่งอังกฤษ และบิล โดโนแวน แห่งอเมริกา ได้ดำเนินการด้านราชการลับต่อ และเฝ้าจับตาดูความเคลื่อนไหวของพวกนาซีเยอรมัน

ในขณะนั้นฮิตเลอร์ซึ่งเป็นผู้นำนาซีถูกจำคุกอยู่ที่ป้อมปราการ ลันด์สแบร์ก และกำลังเขียนหนังสือ Mein Kampf “การต่อสู้ของข้าพเจ้า” ซึ่งต่อมากลายเป็นแผนหลักเพื่อการทำลายล้างสังคมที่มีอยู่และการขึ้นครองโลก หลังจากนั้นเชอได้รับการปลดปล่อยและดำเนินงานที่จะเป็นผู้ครองโลกอย่างเงิบ ๆ แต่มีประสิทธิภาพ เขาได้ค้นคิด “มหามุสา” (The Big Lie) ซึ่งหมายความว่าความเท็จจะกลายเป็นความจริงถ้าซ้ำแล้วซ้ำอีก ซ้ำแล้วซ้ำอีก มหามุสาจะแผ่กระจายฟุ้งออกเหมือนแก๊สที่เป็นพิษแก่จิตใจของผู้สังเกตการณ์ชาวต่างประเทศ และชาวเยอรมันที่พร้อมจะเชื่อฟังบุคคลหนึ่งที่อ้างตัวว่าพูดถูกและทำถูกในทุกกรณี หากประเทศต่าง ๆ ไม่รู้ทัน เยอรมันจะใช้ยุทธวิธีนี้เพื่อได้ชัยชนะ โดยไม่เสียเลือดแม้แต่หยดเดียว

ระหว่างนั้น นายอินทร์ได้ทำธุรกิจหลายด้านและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เขาได้แต่งงานกับแมรี เฟรนช์ ซิมมอนส์ (Mary French Simmons) ซึ่งเป็นสตรีชาวอเมริกัน การเป็นนักธุรกิจของเขามีได้ขัดกับงานสงครามลับ นายอินทร์และพรรคพวกยังคงติดตามพฤติกรรมของฮิตเลอร์ต่อไป พวกเขาพยายามศึกษาเกี่ยวกับรหัสลับที่เยอรมันใช้ผ่านเครื่อง เอนิกมา เพื่อจะได้ตีความข่าวสารที่ดักฟังได้อย่างถูกต้อง กลุ่มที่ทำงานสงครามลับพยายามสืบค้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสะสมอาวุธของเยอรมัน เพื่อจะได้เตรียมการป้องกันประเทศของตนได้ทันทั่วทั้ง

ขณะนั้นรัฐบาลอังกฤษมุ่งที่จะประนีประนอมกับฮิตเลอร์ กลุ่มของนายอินทร์จึงไม่สามารถเปิดเผยให้รัฐบาลทราบได้และถึงบอกก็คงไม่มีใครเชื่อ นายอินทร์จึงมีความเห็นว่าควรขอความร่วมมือจาก

สหรัฐอเมริกา ซึ่ง แฟรงคลิน ดีลาโน รูสเวลท์ (Franklin Delano Roosevelt) เป็นประธานาธิบดีอยู่ในขณะนั้น เมื่ออเมริกาจะมีนโยบายวางตนเป็นกลาง แต่สายลับของ รูสเวลท์ (Roosevelt) คือบิลล์ โดโนแวน ได้รายงานความเคลื่อนไหวของฮิตเลอร์ให้ทราบตลอดมา ดังนั้นด้วยการประสานงานของนายอินทร์ อังกฤษ และอเมริกาจึงร่วมมือกันอย่างลับๆ ในการเตรียมตัวรับสงครามอันจะเกิดขึ้นในไม่ช้า โดยอเมริกาพยายามหาความลับของเครื่องเอนิกมาแบบญี่ปุ่น อังกฤษก็หาข้อมูลของเอนิกมาแบบต่าง ๆ ของนาซีเยอรมัน

ในขณะที่ฮิตเลอร์แสวงหาเป้าหมายประนีประนอมกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ก็ลอบผลิตอาวุธต่าง ๆ มากมาย โดยใช้โรงงานผลิตเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็กเป็นแหล่งผลิต การกระทำนี้แม้จะตบตาคณะกรรมการฝ่ายพันธมิตรได้ แต่ไม่รอดพ้นการล่วงรู้ของนายอินทร์และพรรคพวกไปได้ เขาทราบว่าสงครามที่เยอรมันมุ่งจะทำคือ บลิทซคริก หรือ สงครามสายฟ้าแลบซึ่งจะเป็นการเคลื่อนไหวอย่างลับพลันโดยไม่ให้ใครรู้ตัว และใช้อาวุธที่มีพลังยึดครองส่วนใดส่วนหนึ่งหรือส่วนใหญ่ของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะเป็นผลให้ครอบครองประเทศนั้นได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยการสื่อสารด้วยรหัสที่ศัตรูไม่รู้เรื่อง ดังนั้นกลุ่มของนายอินทร์จึงระดมกำลังถอดรหัสดของเอนิกมาเพื่อจะได้ดักฟังและแปลสัญญาณลับของเยอรมัน อันจะเป็นหนทางป้องกันภัยจากบลิทซคริก

ดังนั้นในขณะที่ประเทศต่างๆ ในยุโรปและอเมริกายังมิได้มองเยอรมันในแง่ร้าย ฮิตเลอร์ได้เตรียมการเพื่อจะสร้างจักรวรรดิเยอรมัน เพื่อให้โลกต้องอยู่ภายใต้การปกครองของนาซีเป็นมนุษย์ชั้นเลิศ เป้าหมายอันดับต้น ๆ คือ ประเทศในยุโรป รวมทั้งอังกฤษและอันดับสุดท้ายคือ อเมริกา

อย่างไรก็ตาม รายงานของฮิตเลอร์มาถึงมือของเซอร์ซิลล์ และรูสเวลท์ แต่ทั้งสองคนต้องทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ทว่าดำเนินการเพื่อเตรียมต่อสู้อย่างลับๆ ด้วยการวางตัวบุคคลที่จะใช้ในงานสงครามลับที่สำคัญ ๆ และพยายามหาทางถอดรหัสดแปลคำสั่งที่ส่งผ่านเครื่องเอนิกมาให้ได้

ครั้นเยอรมันประกาศสงครามกับอังกฤษ ในขณะที่อเมริกายังไม่ร่วมสงครามด้วยนั้น นายอินทร์และพรรคพวกได้ติดต่อกับประธานาธิบดีรูสเวลท์ตลอดเวลา และประสานงานระหว่าง เอฟ.บี.ไอ. ของอเมริกา และ บี.เอส.ซี. ของอังกฤษ ซึ่งบางครั้งก็มิได้มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นต่อกันนัก การประสานงานของนายอินทร์และพรรคพวกนี้ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และทำให้อังกฤษได้รับความช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการจากสหรัฐอเมริกาหลายประการ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้อเมริการู้ท่าทีของเยอรมันและเตรียมกำลังอาวุธยุทธโปกรณ์ที่จะรับมือเมื่อถึงคราวจำเป็น

ขอบข่ายของงานราชการลับกว้างขวางมาก และมีผู้ร่วมงานมากมาย งานราชการลับเป็นงานที่เสี่ยงอันตราย บุคคลที่ได้รับเลือกให้ปฏิบัติภารกิจนี้ต้องได้รับการพิจารณา ทดสอบและฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี มีหลายคนถูกสังหารไปหรือฆ่าตัวตายหรือถูกพวกเดียวกันฆ่าเสียก่อนเพื่อรักษาความลับเอาไว้ แต่งานลับราชการลับซึ่งมีนายอินทร์เป็นแกนสำคัญผู้หนึ่งยังดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

วิธีทำงานของคนกลุ่มนี้ออกเหนือจากการสืบข่าวแล้ว บางครั้งอาจจะต้องมีการปลอมข่าวลวงศัตรูและบางครั้งจะต้องใช้แบบ “กลซ่อนกล” คืออังกฤษได้เรียนรู้ที่จะใช้สายลับของฝ่ายเยอรมันให้เป็นประโยชน์ แทนที่จะดักจับ อังกฤษจะใช้สายลับเยอรมันนั่นเองให้เป็นประโยชน์ด้วยวิธีส่งข่าวและข้อมูล

ปลอมกลับไปเบอร์ลินโดยผ่านสายเหล่านี้ และในทางกลับกันทางฝ่ายหน่วยสืบราชการลับ (นายอินทร์กับพวก) ก็ยังต้องคอยระมัดระวังเกี่ยวกับข่าวลวงของข้าศึกที่จงใจแพร่ไว้ซึ่งบางครั้งเกือบจะแยกไม่ออกว่าไหนเป็นข่าวจริง ไหนเป็นข่าวลวง ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้การประเมินสถานการณ์ผิดพลาดได้ อังกฤษใช้การปฏิบัติงานของสายลับนกสองหัวที่ใช้นามรหัสว่า “ไตรไซเคิล” (Tricycle) เป็นผู้ป้อนข่าวที่อังกฤษควบคุมแล้วแก่เยอรมัน และด้วยสายลับนกสองหัวนี้เองฝ่ายพันธมิตรจึงได้ทราบข่าวลับจากเยอรมันเรื่องญี่ปุ่นจะโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ แต่ทางฝ่ายอเมริกาไม่ยอมเชื่อ

ยุทธวิธีของฮิตเลอร์ คือการทำลายศัตรูจากภายใน เป้าหมายคือการชนะข้าศึกโดยให้ศัตรูทำลายตัวเอง ดังนั้นฮิตเลอร์จึงมีฐานปฏิบัติการตามประเทศที่ได้ยึดครอง และประเทศใกล้เคียง เพื่อปฏิบัติการจารกรรมและส่งข่าวลับเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของศัตรูไปยังเบอร์ลิน BSC จึงมีหน้าที่ที่จะต้องใช้กลอุบายปลอมแปลงเอกสารให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันระหว่างผู้นำของประเทศที่ถูกยึดครอง และฝ่ายนาซีในที่สุดก็ทำได้สำเร็จ

ทางอเมริกาก่อนประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมันนั้น สายลับของเยอรมันก็ได้เข้ามาแทรกซึมอยู่ในสหรัฐก่อนหน้านี้แล้วโดยผ่านทางสาขาของบริษัทอุตสาหกรรมเยอรมันที่สหรัฐ คือ บริษัท เซริง-อาเก และ บริษัท อี. เอ. ฟาร์เบน ซึ่ง บี.เอส.ซี. ได้ค้นหาหลักฐานเปิดโปงเรื่องราวของบริษัทจนกิจการค้าต้องชะงักและกระทรวงการคลังอเมริกันเข้ายึดกิจการ

จากกรณีญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๑๙๔๑ ทำให้สหรัฐประกาศสงครามได้อย่างเปิดเผยและจากการที่ฮิตเลอร์ทำพลาดในการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ทำให้สหรัฐสามารถจัดการทางด้านยุโรปได้อย่างเต็มที่แน่ที่จะต่อสู้กับฝ่ายญี่ปุ่นเท่านั้น ทำให้แผนปลุกยุโรปให้ลุกเป็นไฟเพื่อต่อต้านนาซีได้รับความสำเร็จ

ในการปฏิบัติงานลับทางด้านยุโรป บี.เอส.ซี. ได้ใช้จารสตรีสาวให้เป็นประโยชน์ในด้านการขโมยรหัสลับจากฝ่ายนาซีได้ซึ่งเป็นผลให้ปฏิบัติการทอร์ช (Torch) ในอาฟริกาเหนือ และแผน ดี.เดย์ (D.Day - ยกพลขึ้นบก) ประสบความสำเร็จในภายหลัง เพราะประมวลรหัสลับที่ได้จากจารกรรมของจารสตรีสาวทำให้สามารถไขรหัสลับได้ง่ายขึ้น ในเมื่อฝ่ายเยอรมันจะดำเนินการสงครามลับครั้งใดมีคู่มือรหัสลับใหม่โดยลับพลัน

ฮิตเลอร์ได้อาศัยสงครามจิตวิทยาบังคับใช้คำสั่ง นาคต์ อุนด์ เนเบล (Nacht und Nebel - กลางคืนและเมฆหมอก) ซึ่งหมายถึงว่าผู้ที่ต่อต้านนาซีจะต้องอันตรธานไปโดยไม่เหลือร่องรอย และหลักฐานเกี่ยวกับบุคคลนั้นจะถูกกลบฝังหมด ญาติพี่น้องจะไม่รู้เรื่องอะไรเลยซึ่งเป็นการขู่ขวัญที่น่าสะเพ็งกลัว

เพื่อเป็นการคุ้มครองสายลับทุกคน ทาง บี.เอส.ซี. จะบรรจุสายลับเหล่านี้ไว้ในกองทัพบกแคนาดา เพื่อจะได้รับความคุ้มครองหากถูกจับ เพราะพวกเขาสามารถจะอ้างได้ว่าเป็นนายทหารที่มีสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนั้นทางหน่วยสืบราชการลับยังต้องใช้วิถีทางจิตวิทยาในการทำสงครามลับทุกรูปแบบ แม้เรื่องของโหราศาสตร์ก็ได้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยโดยการพยายามแพร่กระจายข่าวเกี่ยวกับทางโหราศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาหมดความเชื่อในความอยู่ยงคงกระพันของฮิตเลอร์และ

สมมุติใจ โดยออกข่าวหมอคูคัง ๆ ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พยากรณ์ว่าดวงชะตาของฮิตเลอร์ ดาวเกตุ อยู่ในเรือนมรณะ เพื่อจะให้เกิดความสิ้นสะเทือนแก่ศรัทธาในตัวฮิตเลอร์

นโยบายในการกลืนชาติของฮิตเลอร์นั้นมีหลัก ๑ ประการ คือ

๑ การทำให้ชนชาตินั้นกลายเป็นเยอรมัน ซึ่งจะต้องเลือกเผ่าพันธุ์บริสุทธิ์

๒ เนรเทศหรือกำจัดพวกที่ไม่ต้องการ รวมทั้งปัญญาชน

๓ การนำผู้ที่มีเลือดเยอรมันบริสุทธิ์มาตั้งรกรากในที่ที่ว่างเหล่านี้ ซึ่งนโยบายนี้สมมุติใจ คือ ไฮดริชจะต้องปฏิบัติ ฉะนั้นการลอบสังหารไฮดริชจึงเป็นสิ่งจำเป็น

การลอบสังหารไฮดริชนี้ได้มีการจำลองสถานที่เพื่อฝึกซ้อมก่อนดำเนินการจริง และต้องศึกษาการทำงานกิจวัตรประจำของผู้ถูกสังหารด้วย นอกจากนั้นทาง บี.เอส.ซี. ได้พัฒนาวิทยาการในการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ได้มาหลายทางต่าง ๆ กันนั้นมาสรุปเป็นลักษณะพฤติกรรมทางจิตวิทยาของบุคคลนั้น ซึ่งเรียกการวิเคราะห์หว่า “โปรไฟล์ลักษณะบรรยาย” (Proso-Profiles) ซึ่งจะวิจัยบุคลิกลักษณะของเขา เพื่อนของเขา และสรุปจากข้อมูลทั้งหลายที่จะสามารถหาได้ ซึ่งการวิเคราะห์นี้มีรากฐานจากการทำวิจัยปฏิวัติโรมันของ ศาสตราจารย์รอนัลด์ ไชม์ (Ronald Syme)

การส่งข่าวลับในการทำสงครามนั้นมีหลายวิธี ในเมื่อวิทยาการก้าวหน้ามากขึ้นวิธีการก็พลิกแพลงได้มากขึ้น นอกจากการใช้สื่อสารข่าวลับทางรหัสลับโดยสัญญาณรับ-ส่งวิทยุแล้ว ฝ่ายเยอรมันยังมีการใช้ระบบ “จุดไมโคร” หน้าของจดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ธรรมดาและการถ่ายการผลิตรายุทโธปกรณ์ของสหรัฐไว้ในไมโครฟิล์มลึกลับลอบส่งออกมาด้วย

การปฏิบัติ “ราชการลับเชิงรุก” ของ บี.เอส.ซี. ได้เริ่มครั้งแรก คือ การปฏิบัติภารกิจจูบิลี (Jubilee) ซึ่งเป็นการปฏิบัติลวงในการโจมตีที่มั่นข้าศึกครั้งยิ่งใหญ่โดยไม่หวังผลที่จะได้ชัยชนะ จุดประสงค์เพื่อจะได้ศึกษาป้องกันและเตรียมการสำหรับรุกราน การปฏิบัติภารกิจครั้งนั้นช่วยให้การปฏิบัติภารกิจทอร์ช (Torch) โจมตีนาซีในอาฟริกาเหนือของฝรั่งเศส และแผน D-Day (การยกพลขึ้นบก) ในเวลาต่อมาของฝ่ายสัมพันธมิตรประสบความสำเร็จ

ก่อนปฏิบัติการ ทอร์ช เซอร์ซิล กับ รูสเวลต์ ได้ปรึกษาหารือกันเรื่อง ทูบแอลลอยส์ (Tube Alloys) ซึ่งเป็นนามรหัสสำหรับงานวิจัยของอังกฤษเกี่ยวกับแยกปรมาณู และจำเป็นต้องมีการลักพาตัวศาสตราจารย์ที่เชี่ยวชาญทางปรมาณูมาจากเดนมาร์ก คือ ศาสตราจารย์นิลส์ โบว์ซึ่งทางเยอรมันกำลังใช้งานอยู่ เป็นการโชคดีของทางฝ่ายโลกเสรีที่การปฏิบัติงานทางด้านปรมาณูได้ก้าวหน้าไปกว่าเยอรมัน มิฉะนั้นประวัติศาสตร์โลกก็จะต้องพลิกโฉมหน้าใหม่เมื่อฝ่ายอักษะเป็นเจ้าโลก ฉะนั้นกิจการทางราชการลับที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการปิดฉากสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือศึกชิงปรมาณูลูกแรกไว้ในควบคุมเป็นผลสำเร็จ

ได้มีการถกปัญหาสำคัญทางด้านศีลธรรมในการทำสงคราม ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาอาวุธลับต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว คือการใช้พลังของปฏิกิริยาปรมาณูอย่างมีมีการควบคุมเป็นอันตรายไม่น้อยไปกว่าพลังระเบิดของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนในวิธีการใหม่ ๆ ในการข่มขวัญโดยใช้การก่อวินาศกรรมและการลอบสังหาร

รูสเวลท์เองก็ตั้งใจที่จะเผยแพร่ให้โลกเห็น “อันตราย” ของการที่นักการเมืองจะยอมรับว่าเป็นเรื่องเลวไม่ได้ที่จะต้องมีการล้างผลาญประชาชนที่ไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย เพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายของตน ตัวอย่างคือการบุกโจมตีกองบัญชาการเกสตาโปในโคเปนเฮเกนโดยกองทัพอากาศอังกฤษ ซึ่งต้องเสียชีวิตพลเรือนไป เพื่อบรรลุเป้าหมายคือการช่วยหน่วยกองทัพลับเดนมาร์กออกมาได้และได้ทำลายเอกสารของเกสตาโปเกี่ยวกับรายชื่อของหน่วยกองทัพลับในเดนมาร์กได้ก่อนที่พวกนาซีจะได้ทราบความลับ และการที่นักวิทยาศาสตร์จะเข้มงวดมากขึ้นในกรรมวิธีของการวิจัยโดยไม่เผยแพร่ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนั้น

ต่อไปการทำสงครามก็จะมี ๒ ด้าน ที่ควบคู่กันไป คือการพึ่งพาอาศัยวิทยาการและผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น และในอีกด้านหนึ่งก็มีสงครามลับซึ่งต้องอาศัยสัญญาความลับในการหยั่งรู้และตัวบุคคลเป็นหลัก สันติภาพในอนาคตจะขึ้นอยู่กับความคลุมเครือของทั้งสองด้านนี้ เพราะฉะนั้นการทำราชการลับก็ต้องดำเนินต่อไป ซึ่งการเก็บรักษาความลับอย่างเคร่งครัดทำให้พวกเรารู้เรื่องน้อยมาก หรือไม่รู้อะไรเลย ผู้ที่ทำงานราชการลับที่เสี่ยงอันตรายต่อชีวิตก็ต้องเป็นบุคคลประเภท “ปิดทองหลังพระ” อยู่ต่อไป

หนังสือเล่มนี้ยังได้เปิดเผยเบื้องหลังปฏิบัติการของหน่วยกล้าตายของ “นายอินทร์” ในการสังหารไฮดริค สมุมนือชาวจอมโหดของฮิตเลอร์ เบื้องหลังการช่วยเหลือนักวิทยาศาสตร์ชั้นหัวกระทิออกจากดินแดนยึดครองของนาซี การขัดขวางมิให้เยอรมันคิดค้นระเบิดปรมาณูได้สำเร็จ การวางแผนปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้าน การยึดครองทวีปยุโรป อเมริกา และแอฟริกา ของนาซี ซึ่งทุกขั้นตอนต้องอาศัยความลับทางทหารที่เครือข่าย “นายอินทร์” เสาะหามาได้เป็นข้อมูลสำคัญ

“นายอินทร์” เขียนไว้ในคำนำหนังสือเล่มนี้ว่า เหตุผลที่เขายินยอมให้วิลเลียม สตีเวนสัน นำเรื่องราวเหล่านี้มาเปิดเผย ก็เพื่อเป็นการสดุดีผู้ที่ได้ต่อสู้เพื่อชาติเป็นจำนวนมาก ที่ต้องถูกฝังไว้ในหลุมศพ ที่ไร้นามไร้ที่อยู่ตาย น้อยคนที่จะได้รับการกล่าวขวัญถึง นอกจากชื่อที่บันทึกในเอกสารลับ ส่วนใหญ่ที่รอดตายก็กลับมาประกอบอาชีพธรรมดา โดยไม่ได้รับเกียรติหรือรางวัลใดๆ ได้รับคำกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้เป็นเพียงส่วนน้อยในจำนวนคนเป็นกองทัพมหาศาล ซึ่งโลกเสรีเป็นหนี้บุญคุณซึ่งจะไม่มีทางใช้คืน และเหตุผลอีกข้อหนึ่งด้วย เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับการป้องกันและการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ^๕

เรื่องราวของ “นายอินทร์” และผู้ร่วมงานของเขา เป็นตัวอย่างของบุคคลพิเศษที่มีความกล้าหาญเสียสละ ผู้ยอมอุทิศแม้ชีวิตเพื่อความถูกต้อง ความยุติธรรม เสรีภาพและสันติภาพ อันเป็นที่รักยิ่งของพวกเขา ทั้งนี้โดยไม่หวังให้ใครรับรู้ หรือหวังลาภยศคำสรรเสริญเยินยอใดๆ ทั้งสิ้น พวกเขานี้ คือ “ผู้ปิดทองหลังพระ” โดยแท้จริง

^๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ, ๒๕๓๖). หน้า ๗.

ภาคผนวก ค.

เนื้อเรื่องย่อ “ติโต”

ในปี ๑๙๔๐ ตีโตถือเป็นภาวะที่จะจัดการให้พวกคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียสามารถนำให้พรรค
และรัฐยืนยงจนถึงหลังสงคราม.

เนื้อเรื่องย่อพระราชนิพนธ์แปล เรื่อง “ติโต”^๑

“ติโต” คือใคร มีความสำคัญอย่างไร นายอานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวถึงติโตในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต แล้วสรุปได้ว่า “คุณลักษณะของติโตนี้ ปรากฏเห็นชัดว่าเขาเป็นผู้นำทางด้านทหาร เป็นเสนาธิการที่ยอดเยี่ยม เป็นแม่ทัพที่มีความละเอียด ที่มีความกล้าหาญ ในขณะที่เดียวกันเป็นนักการเมืองที่ยอดเยี่ยม ที่สามารถรักษาอิสรภาพของยูโกสลาเวีย สร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศ รวบรวมชนชาติต่างๆ ในรัฐยูโกสลาเวียให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ให้มีสิทธิเท่าเทียมกัน ให้มีการปกครองซึ่งมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง”^๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่อง ติโต ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ด้วยทรงหวังว่าโลกนี้จะมีสันติภาพและความสงบขึ้น^๓ ประเทศที่ติโตสามารถสร้างขึ้นมา ซึ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เรียกว่า ยูโกสลาเวีย ประกอบด้วยชนชาติมากมาย มีทั้งเชิร์ช มีทั้งโครแอต มีทั้งมอนตานิโกร มีทั้งมาซิโดเนีย มีบอสเนีย เซอร์เบียโกวีนา ต่างชาติต่างความคิด มีเลือดรักชาติรุนแรงทุกกลุ่ม ต่างศาสนา มีทั้งออร์ทอด็อกซ์ มีทั้งโรมันคาทอลิก และมุสลิม

ติโตเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยความผันผวนทางชีวิตของเขา สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนหนึ่งของดินแดนยูโกสลาเวียอยู่ภายใต้อาณัติของออสเตรีย-ฮังการี และมีการสู้รบกับประเทศรัสเซีย แล้วเขาถูกจับที่พรมแดน และถูกดันไปเป็นเชลยศึกที่รัสเซีย จึงทำให้เขาสามารถเรียนรู้ภาษารัสเซีย สามารถไต่เต้าขึ้นไปในวงการเมืองขององค์การที่เรียกว่า “คอมินเทอร์น” หรือองค์กรคอมมิวนิสต์สากล ที่กุมกระบวนการณ์คอมมิวนิสต์ทุกประเทศ

^๑ สรุปใจความสำคัญจาก ๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. ติโต. (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑, ๑๒๑ หน้า). ๒) “อันเนื่องมาจากพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต.” เพ็ญพระพิริยะเก็นจะรำพัน. (สำนักพิมพ์ประกายพรึก, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑) หน้า ๘๐-๘๗. และ ๓) ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.kanchanapisek.org.th/> (5 December 2001)

^๒ เรื่องเดิม.

^๓ ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

<http://www.kanchanapisek.org.th/> (5 December 2001)

เมื่อตอนเด็ก ๆ นั้น เขาไม่ได้มีความฝันอะไรมากนัก เขาเป็นเพียงแต่อยากจะได้แต่งตัวดี ๆ เพื่อทดแทนเสื้อผ้าที่ขาดวินของเขา เขามีการศึกษาในระบบโรงเรียน บิดามารดาค่อนข้างยากจน เขาได้เห็นความทุกข์ทรมานของคนจน แต่เขาก็ไม่ได้เป็นนักอุดมการณ์ที่จะส่งเสริมให้มีการต่อสู้ เขาเรียนหนังสือด้วยตนเอง ด้วยการอ่านหนังสือต่างๆ แม้แต่หนังสือที่แปลมาจากหนังสือต่างชาติ เช่น เรื่องของเซอร์ลอร์ดโฮล์มส์ เป็นต้น ดิโตนไม่เคยยอมสยบให้ใคร รักความอิสระ ระหว่างที่เขาต่อสู้ด้านการทหารนั้น เขาก็ดูแลพรรคการเมืองของเขาไม่ให้ความวุ่นวาย ไม่ให้มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ไม่ให้ก่อผลประโยชน์แต่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เขามีจิตมุ่งมั่นว่า สร้างประเทศยูโกสลาเวียให้เป็นปึกแผ่นแล้วจึงจะมากดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้มีฐานะดีขึ้น

เขาเป็นคอมมิวนิสต์ที่เป็นอิสระในความคิดเห็น ไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลของสหภาพโซเวียต ทั้งทางด้านทหาร และทางการเมืองระหว่างประเทศ ที่มีความสำคัญมากในการก่อตั้งกระบวนการกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยร่วมกับนายกรัฐมนตรีเนรูห์ของอินเดีย ประธานาธิบดีนัสเซอร์ของอียิปต์ ประธานาธิบดีชูการ์โนของอินโดนีเซีย และประธานาธิบดีของแอลจีเรีย ตลอดระยะเวลาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ นโยบายการเมืองภายในของเขาก็ไม่ขึ้นกับองค์การคอมมิวนิสต์สากล เขาเป็นคอมมิวนิสต์ที่จริง แต่เขาไม่ได้ให้นโยบายร่วมหรือที่เรียกว่า Collective Farm ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในสหภาพโซเวียต และประสบความสำเร็จล้มเหลว ไปใช้ในยูโกสลาเวีย เขาถูกไล่ออกจากองค์การคอมมิวนิสต์สากลเมื่อสหภาพโซเวียตบุกกรุกเข้าไปในประเทศยูโกสลาเวีย ใน ค.ศ. ๑๙๖๘ เขาเป็นผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์ซึ่งมีพรมแดนใกล้ชิดกับโซเวียตมาก แต่กล้าพอที่จะประณามและวิจารณ์รุนแรงต่อนโยบายอันไม่ชอบธรรมของสหภาพโซเวียต

ยูโกสลาเวีย เป็นประเทศเล็ก และเมื่ออยู่ใกล้ประเทศใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลมากมาย ถ้าไม่เสียหลักการมากเกินไปบางครั้งเขาก็ต้องยอมโอนอ่อนบ้าง เขาต้องวางตัวเป็นกลางระหว่างประเทศอภิมหาอำนาจสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกา โดยที่ไม่เคยทำอะไรที่ขัดผลประโยชน์กับสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจัง แต่เขายึดถือหลักการของกระบวนการที่ไม่ร่วมกับฝ่ายใด ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เขาสามารถเรียกร้องศรัทธาของชนทุกกลุ่ม สามารถสร้างความเข้าใจ และสามารถชี้แนะให้คนทุกชนชาติตั้งเขามารวมกันจัดตั้งสมาพันธ์และสร้างความเป็นปึกแผ่นในยามวิกฤติ สามารถรักษาความสมบูรณ์และเพิ่มพูนความเจริญของประเทศตลอดชีวิตของเขา ดิโตนเป็นผู้ทำให้ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งประกอบด้วยชนชาติที่แตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้กลับมารวมกันเป็นปึกแผ่นในยามวิกฤติ สามารถรักษาความสมบูรณ์ และเพิ่มพูนความเจริญของประเทศตลอดชีวิตเขา

“ดิโตน” คือชื่อที่เป็นรหัสลับของคอมมิวนิสต์ นามจริงของเขาคือ ซิป โบรซ เกิดเมื่อ ค.ศ.๑๘๕๒ บิดาเป็นคนเชื้อสายโครแอต (Croat) และ มารดาเชื้อสายสโลวีเนีย (Slovene) เขาจึงเป็นชาวสลาฟได้ เขามีความรักชาติอย่างรุนแรงมาตั้งแต่ยังเด็กเพราะไม่พอใจสภาพที่ต้องอยู่ใต้การปกครองของออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งเป็นพวกต่างเผ่าพันธุ์

ครอบครัวของดิโตเป็นชาวนาซึ่งไม่ยากจนนัก มีที่ดินของตนเองประมาณ ๒๕ ไร่ จึงนับว่าดีกว่าชาวนาโดยทั่วไป ดิโตเป็นลูกคนที่เจ็ด พ่อแม่มีลูกเก้าคน แม่ของเขาเก่งมากและถือศาสนาคริสต์โดยเคร่งครัด เขารักแม่ของเขามาก เขาทำงานหนัก ช่วยทำงานทั้งนอกบ้านและช่วยแม่ในบ้าน การได้ใกล้ชิดแม่ทำให้เขาได้เข้าใจศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งให้เขาเข้าใจจิตใจของฝ่ายตะวันตกซึ่งคอมมิวนิสต์เข้าไม่ถึงและไม่เคยจะต้อง ดิโตต้องทำงานหนักแบบเด็กชนบท บางครั้งก็ประสบความอดอยาก แต่ความงามของธรรมชาติ และความอิสระของชีวิตชนบทได้หล่อหลอมให้ดิโตมีความรักในผืนแผ่นดินของตน และกลายเป็นนักสู้ที่ไม่เคยย่อท้อ

แม้ในวัยเด็กดิโตค่อนข้างขี้โรค แต่ก็มีผลการเรียนดี เขาต้องออกจากโรงเรียนเมื่ออายุได้เพียง ๑๒ ปี แล้วเริ่มชีวิตชาวนา เมื่ออายุ ๑๕ ปี ดิโตได้ย้ายเข้าไปอยู่ในเมืองสิสัค (Sisak) เข้าฝึกงานช่างในอุ้งรถเป็นเวลาหลายปี เขาทำงานเวลากลางวัน และเข้าเรียนภาคกลางคืน จนสอบได้ประกาศนียบัตรช่างกล ทำให้เขาได้สัมผัสการเมืองชนชั้นกรรมกรเป็นครั้งแรก ดิโตใช้ชีวิตเป็นช่าง ต่อมาก็เป็นทหารเกณฑ์สองปีตามหน้าที่พลเมืองดี แล้วจึงสมัครเป็นทหาร ได้มีโอกาสออกแนวหน้าในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขณะนั้นเขาเป็นเพียงนายสิบ เขาได้รับบาดเจ็บในการรบกับรัสเซีย ถูกจับเป็นเชลยและนำส่งโรงพยาบาลทหารแห่งหนึ่งในรัสเซีย เมื่ออาการจะสาหัสมากและเกือบไม่ได้รับการรักษาพยาบาลเลย ดิโตก็ยังโชคดีที่รอดชีวิตและได้มีประสบการณ์ในฐานะเชลยศึกในรัสเซียเป็นเวลานาน

เมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคใน ค.ศ. ๑๙๑๗ ดิโตเคยถูกฝ่ายรัฐบาลพระเจ้าซาร์จับขังเพราะต้องสงสัยว่าเป็นฝ่ายบอลเชวิค เมื่อเขาหลบหนีไปได้ก็ไปพบกับพวกเร็ดการ์ด (Red Guards) พวกแนวหน้าของฝ่ายปฏิวัติ จึงทำงานในฐานะพวกเร็ดการ์ด เมื่อพวกบอลเชวิคได้ชัยชนะแล้ว ดิโตก็เป็นอิสระและตกลงใจกลับไปตั้งรกรากที่บ้านเกิดในโครเอเชียใน ค.ศ. ๑๙๒๐ พร้อมด้วยภรรยาชาวรัสเซีย ซึ่งพบและรักกันในช่วงการปฏิวัติ ดิโตได้ประสบปัญหาใหม่ คือถูกสงสัยว่าเป็นบอลเชวิคศัตรูของชาติ ดิโตผู้เคยอยู่รัสเซียมาหลายปีได้เรียนรู้วิธีการเพื่อการอยู่รอดในสังคมที่เต็มไปด้วยศัตรู วิธีการอยู่ร่วมกับคนทุกชนชาติโดยใช้วิชาช่างกลซึ่งเป็นประโยชน์ในทุกสังคม ได้รู้ศิลปะการหลบหลีกเมื่อจำเป็น การเข้าถึงจิตใจมนุษย์ และเห็นความสำคัญของการพึ่งตัวเอง แต่ในขณะที่เขากลับมาบ้านเขาไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถจากประสบการณ์นั้นเลย เพราะต้องเผชิญกับสถานการณ์เลวร้ายทางเศรษฐกิจและครอบครัวประสบมรสุมอย่างหนัก จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีได้สลายตัวไปแล้ว โครเอเชียกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรซึ่งตอนหลังเรียกว่า ยูโกสลาเวีย มีกษัตริย์ปกครอง

รัฐใหม่ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ของพวกสลาฟได้ มีวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาต่าง ๆ กันถึง ๓ ศาสนา มีกษัตริย์ราชวงศ์ชาวเซอร์บปกครอง ด้วยความแตกต่างกันดังกล่าวแล้วจึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ดิโตได้เดินทางไปเมืองหลวงของโครเอเชีย ดิโตได้เข้าเป็นสมาชิกสหภาพช่างเหล็ก จึงกลายเป็นสมาชิกอัตโนมัติของพรรคโซเชี่ยล เดโมแครติก (Social Democratic Party) ซึ่งได้ผนวกเข้าไปในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวีย ดิโตจึงกลายเป็นคอมมิวนิสต์โดยมิได้ตั้งใจ เนื่องจากเขาเคยอยู่ในรัสเซียระหว่างการปฏิวัติบอลเชวิค ดิโตจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการปลุกระดมคนงาน

ในการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศยูโกสลาเวีย ใน ค.ศ. ๑๙๒๐ พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับคะแนนเสียงเป็นที่สาม แต่เดือนหนึ่งต่อมารัฐบาลก็ล้มพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะถือว่าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคผิดกฎหมาย พวกสมาชิกพรรคถูกกวาดล้าง ดิโตหลบไปใช้ชีวิตช่างเครื่องยนต์ในหมู่บ้านนอกเมืองเป็นเวลาสี่ปีครึ่ง แต่แล้วชีวิตเจียบๆ ของดิโตก็เปลี่ยนไปเมื่อได้รับการชักชวนให้จัดตั้งกระบวนการของกรรมกรเพื่อปฏิวัติ โดยเจ้าหน้าที่ขององค์การคอมินเทอร์น (Comintern) ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการปฏิวัติในแคว้นรัสเซีย ดิโตเป็นสมาชิกคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ใต้ดินของท้องถิ่นและไม่แน่ว่าก็ถูกจับกุม แม้ศาลจะยกฟ้องแต่ก็ถูกตำรวจฟังเล็ง ดิโตทำงานตามที่พรรคสั่ง เช่น หาสมาชิกใหม่ให้พรรค และในที่สุดก็ทำงานธรรมดาไม่ได้ จึงต้องทำงานการเมืองใต้ดินเต็มเวลา เขาเคยถูกจับ ถูกพิพากษาจำคุก แต่ก็หนีหายตัวไปก่อนจะถูกลงโทษ

การต่อสู้ทางการเมืองของดิโตทำให้เขาเป็นที่สนใจของผู้นำในองค์การคอมมิวนิสต์รัสเซีย เขาจึงได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากบรรณธิการหนังสือพิมพ์ของพรรค และหมอชาวโครแอต ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์สูงกว่า ดิโตถูกจับและจำคุกระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๘ ถึง ๑๙๓๔ ด้วยเหตุที่เขาเคยชินอยู่ในคุก เขาได้ใช้เวลาศึกษาเรียนรู้การเมือง ซึ่งจำเป็นในการฝึกแบบคอมมิวนิสต์ โดยมีเจ้าหน้าที่คอมินเทอร์นลอบนำเอกสารคอมมิวนิสต์เข้ามาให้ศึกษาในคุกซึ่งผู้คุมไม่เข้มงวดนัก

เมื่อออกจากคุกแล้ว ในปี ๑๙๓๔ เขาก็เป็นตัวเก็งที่จะเลื่อนฐานะในพรรค คอมินเทอร์นจัดหาเงินให้ดิโตใช้ จัดที่อยู่ให้แต่ดิโตต้องหาทางหลบเลี่ยงตำรวจเอาเอง การอยู่ในยูโกสลาเวียเป็นการเสี่ยงอันตรายมาก เมื่อเขาได้รับมอบหมายให้ไปที่กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวีย ที่เวียนนา เขาจึงได้โอกาสทองที่จะออกไปทำงานจากนอกประเทศ เขาไปราวตัวที่เวียนนา อันเป็นจุดที่ไม่มีการถอยกลับ เขาได้รับนามรหัสหลายชื่อตลอดเวลาที่ทำงานคอมมิวนิสต์อันผิดกฎหมาย แต่รหัสที่ได้รับที่เวียนนาตอนนั้นคือ ดิโต อันเป็นชื่อที่ทำให้เขามีชื่อเสียง

ดิโตทำงานใต้ดินอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่กรรมการพรรคที่อยู่นอกประเทศที่เวียนนา ด้วยเหตุที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในวิทยาการที่จำเป็น ประกอบกับได้รับการสนับสนุนการเงินจากคอมินเทอร์น แต่เมื่อพระราชราชินียูโกสลาเวียถูกปลงพระชนม์ ผู้สืบราชสมบัติเกรงว่าพวกคอมมิวนิสต์จะฉวยโอกาส ดิโตก็อาจประสบอันตรายได้ ต้นปี ค.ศ. ๑๙๓๕ ดิโตไปประจำที่มอสโคว์ มีโอกาสพบปะคอมมิวนิสต์คนสำคัญ ๆ จากทั่วโลก และได้เห็นสตาลิน (Stalin) ในโอกาสเปิดประชุมโลกครั้งที่ ๗ ของคอมินเทอร์น ซึ่งดิโตเข้าร่วมในฐานะเลขานุการของคณะยูโกสลาเวีย การชำนาญภาษารัสเซียให้ประโยชน์แก่ดิโตมาก เขาได้ทำหน้าที่ล่ามเมื่อคณะผู้แทนเดินทางไปเยี่ยมที่ต่าง ๆ

ไม่นานดิโตก็เรียนรู้ว่า คอมินเทอร์นเต็มไปด้วยความขัดแย้งส่วนตัวและเล่ห์กลต่าง ๆ นานา ทั้งมีสายลับทุกหนทุกแห่งที่พร้อมจะรายงานความคิดแก่นายงานชาวรัสเซีย ซึ่งปกครองคอมินเทอร์นอย่างไม่ปรานีและดุถูกกวาดล้างสมาชิกพรรคของประเทศด้วยกว่า ซึ่งคอมินเทอร์นควรจะมีความช่วยเหลือ เมื่อสตาลินเริ่มการกวาดล้างครั้งใหญ่ ดิโตยังอยู่ที่มอสโคว์ ปรบปีภัยเก่าๆ ของสตาลินถูกจับกุมและประหารชีวิต พวกคอมมิวนิสต์ที่ไม่เป็นชาวรัสเซียก็เริ่มถูกจับกุม เพราะรหัสที่ดิโตได้รับอนุญาตให้กลับเวียนนาในเดือน

ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ เลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียซึ่งยังคงเป็นคนเดิมที่ดิโตะไปรายงานตัวเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๔ นั้น ได้ถูกเรียกตัวไปมอสโคว์

พรรคคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียได้ย้ายที่ทำการไปยังปารีส ที่นี้ดิโตะได้ทำงานอย่างเต็มกำลัง แต่พรรคยังอยู่นอกกฎหมายและอ่อนแอมาก ในค.ศ. ๑๙๓๗ ดิโตะได้เริ่มสร้างองค์การใหม่ พยายามสร้างความแข็งแกร่งโดยรับสมาชิกใหม่ เขาเลือกผู้ร่วมงานอย่างระมัดระวัง ส่วนมากเป็นผู้ที่ยังเยาว์และเขาจะสามารถฝึกได้ด้วยตนเอง การหาคนใหม่ การจัดงานใหม่ คงประสงคไม่ให้เกิดคอมินเทอร์นระวางสงสัยตัวเขาด้วย ผู้ที่เขาเลือกมีคุณสมบัติสำคัญ คือ ความภักดีต่อดิโตะในฐานะเลขานุการพรรค การยอมรับคำสั่ง ใช้ความฉลาดและไหวพริบในการทำตามคำสั่ง และความสามารถที่จะทำงานเป็นชุดปฏิบัติการ

ใน ค.ศ. ๑๙๓๗ ดิโตะได้รับแต่งตั้งเป็นทางการในตำแหน่งเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งยูโกสลาเวีย ภัยคุกคามจากฝ่ายนาซีของฮิตเลอร์ในเยอรมนี และฝ่ายฟาสซิสต์ของมุสโสลินีในอิตาลี เริ่มเห็นได้ชัดในช่วงปี ๑๙๓๗-๑๙๓๘ ยูโกสลาเวียกำลังถูกคุกคามโดยถูกบีบอย่างหนักให้เข้ากับฝ่ายอักษะ (Axis) และทำสนธิสัญญาระหว่างเยอรมันกับอิตาลี ซึ่งหมายถึงการเสียเอกราชซึ่งชาวยูโกสลาเวียยอมไม่ได้ จึงมีผู้หันมาสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นพรรคเดียวที่ตั้งบนรากฐานเพื่อชาติยูโกสลาเวียแท้ๆ ในการเป็นเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์ ดิโตะต้องประสบอุปสรรคมากมายเนื่องจากความสัมพันธ์กับคอมินเทอร์นนั้นทำให้เขาอยู่ในระหว่างอันตราย เพราะสตาลินกำลังเฟื่องถึงคอมมิวนิสต์นอกประเทศ เขาจึงมีศัตรูทั้งในมอสโคว์และในหมู่สมาชิกพรรคในยูโกสลาเวีย เพราะมีผู้ต้องการตำแหน่งนี้มาก ด้วยถือว่ามิเกิลมีชื่อเสียงมีอำนาจและมีรายได้มากจากคอมินเทอร์น เขาถูกฝ่ายปฏิปักษ์พยายามกำจัดหรือให้เขาถูกถอดออกจากตำแหน่ง อย่างไรก็ดี ดิโตะมีเพื่อนที่มีอิทธิพลในมอสโคว์ช่วยให้เขารอดพ้นจากการกวาดล้างของสตาลิน นอกจากนี้ เขายังมีความสามารถส่วนตัว กล่าวคือผู้ที่ถูกกล่าวหาและลุกขึ้นต่อสู้ เขามีภูมิหลังที่ถูกต้องในความหมายของคอมมิวนิสต์ คือเขาเป็นกรรมกรที่เกิดมาจากครอบครัวชาวนาผู้ยากจน เขารู้ภาษาที่ใช้มากในคอมินเทอร์นอย่างแตกฉาน คือภาษาเยอรมันและรัสเซีย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ค.ศ. ๑๙๓๗-๑๙๔๕) ดิโตะพยายามต่อสู้เพื่อเอกราชของยุโรปของยูโกสลาเวีย ท่ามกลางอุปสรรคนานัปการ ดิโตะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ยูโกสลาเวียถูกคุกคามจากพวกนาซีซึ่งเข้าควบคุมเศรษฐกิจของประเทศเกือบทั้งหมด แต่ดิโตะก็ไม่อาจช่วยประเทศของตนได้ในช่วงแรกของสงคราม เขาได้รับมอบหมายให้แปลประวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเขียนโดยสตาลิน จากภาษารัสเซียเป็นภาษาเซอร์โบ-โครแอต ซึ่งใช้กันในยูโกสลาเวีย ซึ่งเป็นภาระที่ลำบาก เพราะต้องถูกตรวจตามิให้แสดงความเห็นผิดเพี้ยนไปจากลัทธิแม้แต่น้อย จึงเป็นงานสำคัญมาก ดิโตะเองทราบดีว่าการทำภารกิจให้ลุล่วงไปด้วยดีเป็นหนทางเดียวที่จะหลบกลับไปประเทศของตนได้ ดังนั้นในช่วง ๒ ปีแรกของสงคราม ดิโตะต้องไปอยู่มอสโคว์ถึง ๑๑ เดือน

เมื่อดิโตะเดินทางจากรัสเซียกลับสู่อูโกสลาเวียในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๐ นั้น เขาต้องเสี่ยงต่อการถูกจับมาก ต้องใช้หนังสือเดินทางและวีซ่าปลอม และเล็ดลอดเข้ามาด้วยเส้นทางวกวน โดยได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่คอมินเทอร์นสองคนที่เดินทางไปพร้อมกัน ทันที่ที่เขาถึงยูโกสลาเวียก็ได้กลิ่น

สู่ตำแหน่งหัวหน้าพรรคในยูโกสลาเวีย เป้าหมายอันสำคัญก็คือ การทำลายรัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานั้น และให้รัฐบาลปฏิวัติคอมมิวนิสต์ยึดการปกครอง ดิโตไม่เคยย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ดิโตเริ่มวางแผนโดยการสร้างพรรคคอมมิวนิสต์ที่สามัคคีมีวินัย เชื้อฟังกิจกรรมการบริหารซึ่งตัวเขาเป็นผู้นำ ตั้งกรรมการอย่างมีระเบียบทั่วทุกภาคของประเทศและจัดหาทุนด้วยความช่วยเหลือจากเพื่อนชนชั้นกลางที่ร่ำรวย และเพื่อร่วมงานที่คุ้นเคยกับพวกตระกูลสูง เพราะปฏิบัติการภายในของพรรคมิได้รับการสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์คนอื่นแล้ว ดิโตสามารถรวบรวมทุนดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือการปฏิวัติให้ยูโกสลาเวียเป็นคอมมิวนิสต์

ยูโกสลาเวียได้พยายามทำตัวเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ในที่สุดรัฐบาลก็ถูกบีบบังคับใน ค.ศ. ๑๙๔๑ ให้ทำสนธิสัญญากับฮิตเลอร์ เพื่อร่วมกับเยอรมนีในการบุกกรีซเซีย เนื่องจากชาวยูโกสลาเวียเกลียดชังพวกนาซีมาก รัฐบาลจึงถูกกระทำรัฐประหารโดยกลุ่มนายทหาร มีนายพลเอกเป็นหัวหน้ากระทำรัฐประหาร และเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตามพระราชโองการของพระเจ้าปีเตอร์ การรัฐประหารครั้งนี้ทำให้ฮิตเลอร์ถือว่ายูโกสลาเวียเป็นศัตรูซึ่งต้องทำลายโดยเร็วที่สุด เยอรมันเริ่มโจมตีกรุงเบลเกรดทางอากาศและบุกยูโกสลาเวียด้วยยานยนต์ และยานเกราะจากฐานในประเทศบัลแกเรีย ภายในสัปดาห์เดียว ยุทธวิธีสงครามแบบสายฟ้าแลบและอาวุธที่มีเหนือกว่าของเยอรมันก็สามารถเอาชนะกองทัพเล็ก ๆ ของยูโกสลาเวีย

เมื่อฝ่ายเยอรมันได้ครอบครองส่วนใหญ่ของประเทศยูโกสลาเวีย พระราชาธิบดีและรัฐบาลก็หนีออกนอกประเทศ ยูโกสลาเวียกำลังถูกแผนการเชือดเฉือน เพราะฮิตเลอร์ต้องการให้ประเทศยูโกสลาเวียถูกลบล้างจากแผนที่ ชาวยูโกสลาเวียซึ่งแตกแยกกันอยู่แล้วได้ช่วยให้แผนนี้ง่ายขึ้น กระบวนการอุสตาซีได้ประกาศตั้งรัฐอิสระแห่งโครเอเชีย ภายใต้ผู้นำซึ่งอยู่ใต้อำนาจของกองทหารเยอรมันในทางปฏิบัติ นอกจากนั้นยูโกสลาเวียยังถูกตัดออกเป็นสิบหน่วย อยู่ในความยึดครองของกลุ่มประเทศอักษะ

ฮิตเลอร์ไม่รู้จักนิสัยของชาวยูโกสลาเวีย การแบ่งแยกครั้งนี้จึงทำให้เยอรมันเสียประโยชน์ เพราะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชาวยูโกสลาเวียซึ่งดิโตได้พยายามอยู่แล้ว นอกจากนั้น กลุ่มประเทศอักษะที่ได้รับส่วนแบ่งก็มิได้มีความพอใจในส่วนของตนจนเกิดความไม่ปรองดองกัน ดิโตจึงใช้ความสับสนจากสถานการณ์นี้เพื่อประโยชน์ของตน

เมื่อฮิตเลอร์เตรียมบุกกรีซเซีย ดิโตยังตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองหลวงของโครเอเชีย วันก่อนที่เยอรมันจะโจมตีเบลเกรด มีการลงนามสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างยูโกสลาเวียและรัสเซีย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่น่ายินดีมาก แต่ในที่สุดฮิตเลอร์เตรียมบุกกรีซเซีย จึงถอนกำลังรบชั้นยอดออกจากยูโกสลาเวีย ดิโตพยายามต่อสู้โดยหวังจะได้อาวุธจากรัสเซีย แต่ถูกปฏิเสธ ดิโตมิได้ย่อท้อ เขาเห็นว่าความสำเร็จของฝ่ายคอมมิวนิสต์ของเขาขึ้นอยู่กับ การต่อต้านการบุกจากต่างประเทศ ไม่ว่าจากที่ใด เขาจึงสั่งให้พวกคอมมิวนิสต์ตั้งกลุ่มเล็ก ๆ ในทุกเมืองทุกหมู่บ้าน สะสมอาวุธและฝึกใช้อาวุธ ตลอดจนการเตรียมการด้านอื่น ๆ ให้พร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งได้ทันที

ก่อนที่ดิโตะจะย้ายกองบัญชาการไปเบลเกรด ผู้นำรัฐโครเอเชียดำเนินนโยบายให้รัฐโครเอเชียเป็นรัฐคาทอลิกและเป็นที่อยู่ของชาวโครแอตเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้ชาวเซอร์บในโครเอเชียซึ่งถือศาสนาออร์ทอดอกซ์ จำนวนเกือบสองล้านคน (ประมาณ ๑ ใน ๓ ของพลเมืองทั้งหมด) ถูกทหารอูสตาซีปราบปรามอย่างป่าเถื่อน ผู้ต่อต้านอูสตาซีไม่ว่าจะเป็นชาวยิว ชาวยิปซี ชาวโครแอต นับล้านๆ ถูกฆ่าอย่างโหดเหี้ยมในปี ค.ศ. ๑๙๔๑-๑๙๔๒ คนจำนวนมากจึงกลายเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาล และหันมาสนับสนุนดิโตะอย่างมาก

เมื่อเยอรมันบุกรัสเซีย ดิโตะก็ได้รับคำสั่งจากมอสโคว์ให้ปฏิบัติการอย่างสุดกำลัง เพื่อช่วยสหภาพโซเวียตต่อสู้เยอรมันและพวกแม้วจะเป็นคำสั่งที่ดิโตะรอคอย แต่ดิโตะก็ยังประสบปัญหาหลายเรื่อง เช่น มีกลุ่มต่อสู้ เรียกว่าพวกเชตนิค (Chetniks) ปฏิบัติการเป็นเอกเทศ จุดหมายหลักคือ รักษาประเพณีของเซอร์เบียและของพระมหากษัตริย์ เป็นกลุ่มที่ชิงชังชาวโครแอตมาก เพราะถือว่าชาวโครแอตทุกคนต้องรับผิดชอบในทารุณกรรมของพวกอูสตาซี ที่ทำให้ชาวเซอร์บต้องล้มตายลงเป็นจำนวนมากในโครเอเชียและบอสเนีย นอกจากนี้ยังเกลียดพวกคอมมิวนิสต์อย่างเข้ากระดูกดำ เคยมีการพบกันเพื่อเจรจาเรื่องปฏิบัติการร่วมหลายครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ

ดิโตะได้เป็นผู้นำฝ่ายปาร์ติซาน (Partisans) ซึ่งหมายถึงผู้ร่วมกระบวนการของประชาชนเพื่อเอกราช ในช่วงแรกดิโตะเสียเปรียบฝ่ายตรงข้ามเพราะฝ่ายนั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลยูโกสลาเวีย และได้เป็นรัฐมนตรีกลาโหมของรัฐบาลพลัดถิ่น ต่างแข่งกันขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ ดิโตะพยายามที่จะร่วมมือกับฝ่ายเชตนิค แต่ก็ไม่เป็นผล ในที่สุดก็เกิดสงครามกลางเมือง ระหว่างเชตนิคกับปาร์ติซาน ในระยะแรกฝ่ายเชตนิคได้เปรียบเพราะได้รับการรับรองและความช่วยเหลือจากฝ่ายพันธมิตร

เนื่องจากดิโตะเห็นว่าทางสู่อำนาจ คือการสร้างสรรค์กระบวนการประกอบด้วยชาวยูโกสลาเวียล้วน ๆ เพื่อต่อสู้กับฝ่ายเยอรมันและพวก เขาจึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทุกเชื้อชาติ เขาเคยกล่าวในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ องค์การคอมินเทอร์นถูกสตาลินยุบไป ดิโตะเคยคิดจะติดต่อกับอังกฤษแต่ก็พบกับอุปสรรคหลายอย่าง เมื่อดิโตะผิดหวังจากรัสเซีย ดิโตะต้องนำพวกปาร์ติซานต่อสู้ตามลำพัง และถูกคุกคามอย่างหนักจากฝ่ายเยอรมัน

ต่อมาอังกฤษส่งนายทหารติดต่อมาประเมินผลของพวกเชตนิคในยูโกสลาเวีย และได้ตระหนักว่ากระบวนการของดิโตะมีผลในทางตรงกันข้ามกับของเยอรมันและอิตาลี ก็เริ่มให้ความช่วยเหลือสนับสนุนดิโตะตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. ๑๙๔๓ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๔๔ ดิโตะได้รับความช่วยเหลือทั้งจากรัสเซียและฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ความช่วยเหลือของรัสเซียที่ล่าช้าและน้อยกว่าฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ดิโตะมีอิสระที่จะเป็นผู้ดำเนินสงครามเอง เขารับผิดชอบในการชี้ขาดในการปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญทั้งหมดรวมทั้งการต่างประเทศ จึงเป็นการสร้างรากฐานเพื่อเป็นประมุขของประเทศในอนาคต

ในระหว่างการสู้รบ ดิโตะไม่เคยทอดทิ้งทหารที่บาดเจ็บแม้ว่ากำลังฝ่ายเยอรมันจะรุกใกล้เข้ามาและการล่าถอยคนเจ็บจะทำให้เคลื่อนไหวได้ช้าลง กองทัพปาร์ติซานได้มาบรรจบกับกองทัพแดงในยูโกสลาเวีย ร่วมปลดปล่อยเซอร์เบีย และเข้ากรุงเบลเกรดพร้อมกันในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๔

กองทัพที่ทรงพลังของติโตมีประโยชน์ในการกู่ชาติ ต่อรองกับฝ่ายสัมพันธมิตรและเป็นกำลังที่สำคัญที่สุดที่จะค้ำจุนติโตในการต่อสู้กับสหภาพโซเวียตเพื่อรักษาเอกราชของยูโกสลาเวีย

ในการเลือกตั้งหลังการยุติสงครามสน ค.ศ. ๑๙๔๕ ติโตได้รับคะแนนสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากประชาชน โดยได้รับคะแนนกว่าเก้าสิบส่วนร้อยของผู้ออกเสียง การที่ติโตถูกทอดทิ้งให้ดำเนินการต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่มีการแทรกแซงจากมหาอำนาจใดๆ กลับเป็นข้อสำคัญในความสำเร็จของการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในยูโกสลาเวีย “ดังนั้น ติโตจึงเป็นผู้ปั้นคอมมิวนิสต์ ชาตินิยม และเอกราช ให้เป็นรูปปฏิมากรรมที่หาที่เปรียบมิได้ รูปการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ ซึ่งได้มาเรียกกันว่า “ติโตอิลซึม” (Titoism) จึงแข็งแกร่งจนสามารถผ่านการปะทะกับสหภาพโซเวียตภายหลังได้”^๔

ติโตสิ้นชีวิตไปตามอายุขัย เมื่ออายุได้ ๘๘ ปี ในปี ๒๕๒๓ ประเทศยูโกสลาเวีย ก็ค่อยๆ สลายลง จนกระทั่งมีสภาพแตกแยกอันยากที่จะแก้ไขได้ ดังที่เห็นในทุกวันนี้ ปัจจุบันเมื่อเรามองดูบอสเนียเราก็คงมองดูด้วยความสลดใจว่า ประเทศใดก็ตามสังคมนิยมใดก็ตามที่ยอมให้ทิวิมานะ ที่ยอมให้ออกติในเรื่องของชนชาติ ในเรื่องศาสนา ในเรื่องของวัฒนธรรม หรือถ้ายอมให้ความรักชาติที่ไม่ถูกทางเข้ามาครอบงำจิตใจ และประหัตประหารกันต่อไป พวกเราคนไทยนับว่าโชคดีที่เกิดมาในแผ่นดินนี้ เกิดมาในสังคมที่ควรระวังจักรอมขอมกันได้ ในสังคมที่ยึดมั่นอยู่ในสถาบันอันสูงสุด และสังคมที่มีความอะลุ่มอล่วยแบ่งรับแบ่งสู้ และไม่ประหัตประหารซึ่งกันและกัน อันนี้เป็นความเข้าใจของนายอานันท์ ปันยารชุน^๕ ว่าเหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงสนพระราชหฤทัยกับชีวประวัติของติโต รวมทั้งผลงานในการรวบรวมประเทศของเขา

“เราเรียนชีวประวัติของคนเพื่อสะสมความรู้ และเพื่อที่จะสอนให้เราไม่กระทำอะไรทั้งสังคมในอันที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาด ที่ประเทศอื่นเขาได้ประสบมาแล้วในประวัติศาสตร์”^๖

^๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ทรงแปล. ติโต. (อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง : กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๐- ๑๒๑.

^๕ ขวัญแก้ว วัชรโรทัย “บทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ติโต.” เข้าถึงได้จาก

<http://www.kanchanapisek.org.th/> (17 December 2001)

^๖ เรื่องเดิม.

ภาคผนวก ค.

บทวิเคราะห์เรื่อง “พระมหาชนก”

ตอนสำคัญของ บทละครเรื่อง พระมหาชนก^๑

ตอนนางมณีเมขลามาช่วยพระมหาชนก

นางมณีเมขลา^๒ :

แล้วร้องถามว่าท่านนั้นเป็นใคร
ประโยชน์ใดโยคิดพิศมนุษย์

มาแหวกว่ายอยู่กลางมหาสมุทร
ถึงที่สุดก็มีได้สิ่งใดเลย

พระมหาชนก^๓ :

จงฟังก่อนเถิดนางเทวี
ใจข้าเพียรมานะไม่ละเลย
อันสงส์ความเพียรได้นำมา
เกิดเป็นชายหมามันไม่หวั่นวาง

สดับคำขานี้ชี้เฉลย
แม้ปล่อยเฉยไม่ว่าก็วายวาง
ว่ายน้ำเจ็ดเพลาไม่เห็นฝั่ง
เพียรที่ตั้งบริสุทธิตจะหยุดไย

นางมณีเมขลา :

ท่านจะยังเพียรใดไว้ประโยชน์
จะจมลงมหาสมุทรสุดกว้างไกล

จะเป็นโทษไปไม่ถึงฝั่งยังแหวกว่าย
แม้เจ้าตายประโยชน์ใดจะได้มา

พระมหาชนก :

มนุษย์เพียรพยายามทำการใด
ก็ได้เพียรพยายามตามปัญญา
อันเพื่อนๆ ช้ำก็ตายเสียในน้ำ
ข้าหนึ่งเดียวเพียรว่ายในวาริ
ถ้าแม้ว่ายวาก็ได้ชื่อ
ไม่เบียดเบียนใจเพียรพยายาม

จะสำเร็จหรือไม่ใครจะว่า
ก็นับว่ากล้าเลิศประเสริฐดี
ด้วยไม่เพียรพยายามให้ถึงที่
สิ้นชีวิตก็จะพยายาม
ให้โลกถืออึ่งคะนึ่งคิดถึงถาม
ว่ามนุษย์สุดงามด้วยความเพียร

ตอนพระมหาชนกทรงไปปริศนา

พระมหาชนก :

ท่านทั้งหลายที่นั่ง
เราจะเปิดปริศนา
ขุมทรัพย์ที่ดวงอาทิตย์ขึ้น

โปรดจงฟังเถิดหนา
ที่เป็นปัญหามอบให้
คือที่ยืนรับพระ

^๑ คัดจากแผ่นวีดิทัศน์ลิเกการกุศล เรื่อง พระมหาชนก. แสดง ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ : บริษัท บี. เค. ที. อินเตอร์เนชันแนล จำกัด, พฤศจิกายน ๒๕๕๓).

^๒ แสดงโดย ไชยา มิตรชัย

^๓ แสดงโดย แอน จริยา มิตรชัย

ขุมทรัพย์อาทิตย์คั่นนั้นนะ
 ขุมทรัพย์ที่อยู่ภายใน
 ขุมทรัพย์ภายนอกก็อยู่
 ขุมทรัพย์ไม่ใช่ภายในภายนอก
 ก็คือขุมทรัพย์ที่อยู่
 ขุมทรัพย์ข้างขึ้นข้างลง
 คือที่ขึ้นข้างลงข้าง
 ขุมทรัพย์ที่ไม่ร้างทั้งสี่
 ปริศนาข้อนี้
 ขุมทรัพย์โยชน์หนึ่งโดยรอบ
 ดังที่เราแปลแก้กัม
 ขุมทรัพย์ที่ปลายงา
 คือที่โรงเลี้ยงช้าง
 ขุมทรัพย์ในน้ำคือการ
 ประชากรายฎีไม่เดือดร้อน
 ขุมทรัพย์ยอดไม้หมายความว่า
 ทำนุบำรุงให้รุ่งเรือง
 อันปริศนาทุกข้อ
 ไหนเล่าสหัสสถามธนู
 แม้นักพันแรงคนยก

คือที่ยืนส่งพระไชยไ้ม
 ก็อยู่ที่ในประตู
 ข้างนอกประตูออกไป
 เราขอบอกให้รู้
 ณ ที่ประตูบานใหญ่
 ขอบอกบ่งเอ่ยอ้าง
 ทุกคนจงฟังเอาไว้
 ก็อยู่ที่ประตูไม้ทั้งสี่
 ดังเราชี้หรือมิใช่
 ก็อยู่ที่รอบพระบรรทม
 ก็เหมาะสมกันไป
 กับขุมทรัพย์ที่ปลายหาง
 นะจะขุนนางทั้งหลาย
 ชลประทานประจํานคร
 ทั่วนครสดใส
 คือการเกษตรบ้านเมือง
 สมเป็นเมืองศิวิไลซ์
 กล่าวมาทุกข้อจะรู้
 ไหนเล่าอยู่ที่ไหน
 เราไม่หนักอกหนักใจ

ตอนทรงอธิบายวิธีฟื้นฟูต้นมะม่วง

พระมหาชนก^๔ :

จึงดำรัสตรัสด้วยพระปัญญา
 ท่านจงได้รับเอาแก่ประการ
 หนึ่งนำมาเม้มมะม่วงไปเพาะพันธุ์
 สามเลือกกิ่งนำปักชำไว้
 ห้า นำตามต่อกิ่ง
 เจ็ดตอนกิ่งให้ออกรากขึ้นมากมี
 ข้อที่แปดอีกข้อยังพอมิ
 จะผลิดอกออกผลได้ไม่อัปจน
 ข้อที่เก้าทำชีวฉนวนสงเคราะห์
 อุตสาหะเพียรทำตามปัญญา

บัญชาด้วยพรหมณ์มหาศาล
 เลือกสรรมากระทำด้วยตามใจ
 สองนั้นถนอมรากให้งอกใหม่
 สี่เสียบยอดไม้กับต้นมีผลดี
 หกนำกิ่งทาบกิ่งจริงด้วนถี่
 เลือกที่ดีปลูกไว้ไม่กังวล
 รมควันดินที่ไม่มีผล
 การเริ่มต้นควรพินิจพิจารณา
 ก็เห็นเหมาะสมควรนักเป็นหนักหนา
 ก็สำเร็จได้มาประ โยชน์นครัน

^๔ แสดงโดย เฉลิมชัย มาลัยนาค

ภาคผนวก ข.

ประมวลภาพ ส.ค.ส. พระราชทาน

ภาพ ส.ค.ส. พระราชทาน^๑
ทรง “ปรุง” ด้วยเครื่องคณิศรณ

<http://kanchanapisek.or.th/>

^๑คัดจาก เครือข่ายกาญจนาภิเษก [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : www.kanchanapisek.or.th/

ค.ศ.ศ.

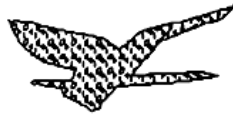

สวัสดีปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๔

Happy New Year 2001

oo

วันที่ 1 มกราคม ถือกันว่าเป็น วันขึ้นปีใหม่
นับแต่วันนี้เป็น ปี พ.ศ. 2544
ปีที่ผ่านมาเป็น ปี พ.ศ. 2543
วันที่ 31 ธันวาคม ปีที่แล้วเป็นวันสิ้นปีเก่า

ปีใหม่เป็นอนาคต
ปีเก่าเป็นอดีต

วันนี้

เป็นวาระที่จะทบทวนหาบทเรียนของอดีต
และเตรียมฟันฝ่าปัญหาของอนาคต

จึงขอให้ทุกคนตั้งอยู่ในความดี
และความบริสุทธิ์สุจริตใจ ในทุกกรณี

the new decade, the new century, the new millenennium, all begin on 1 January, 2001.

ขออวยพรความสุขความเจริญ

ก.ศ. 9 ปรัง 302329 ร.ค. 2543

NY44

ผลิตและจัดพิมพ์โดย: กศ. 9 ปรัง 302329 ร.ค. 2543

Printed at the Faculty University Press, Rajabhat Buriram, Buriram, Thailand.

ศ.ค.ศ. พ.ศ. ๒๕๔๓

สวัสดีปีใหม่

Happy New Year 2000

oo

วันเดี๋ยวนั้นไป :

๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ + ๑ วัน = ๑ มกราคม ๒๕๔๓
เป็นปีใหม่

ทศวรรษเดิม

ศตวรรษเดิม

สหัสวรรษเดิม

ไม่มีปัญหาใด ๆ

แต่ :

31 December 1999 + 1 day = 1 January 2000

เกิดโกลาหลกันใหญ่ นอกจาก เป็นปีใหม่ (New Year)

ยังเป็น ทศวรรษใหม่ (New Decade)

และ ศตวรรษใหม่ (New Century)

อีกทั้ง สหัสวรรษใหม่ (New Millennium)

***** (in fact, the new decade, the new century, the new millennium, all begin on 1 January, 2001)*****

เมื่อคิดแก้ปัญหาทุกอย่างได้แล้ว ก็

oo **ขอจงมีความสุขความเจริญ** ooo

ก.ส. 9 ปรัง 301829 ร.ค. 2542

HN๕๑๑

Printed at the Printing Bureau of the Ministry of Education, Culture and Sport, Bangkok, Thailand

Printed at the Printing Bureau of the Ministry of Education, Culture and Sport, Bangkok, Thailand

ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๔๒

สวัสดิปีใหม่

นี้ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อดสาห
พยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร
ท่านรู้อ่านาจอประโยชน์อะไร
จึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้นักหนา

ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง
เราก็ต้องพยายามว่าย
อยู่ท่ามกลางมหาสมุทร

โศคะทั้งหลาย
มิได้สำเร็จด้วยเพียงคิด
เท่านั้น

ขอจงมีความสุขความเจริญ

Happy New Year

ก.ส.๑ ปรุง 311909 ช.ค. 2541

<http://kanchanapisek.or.th/>

ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๔๑

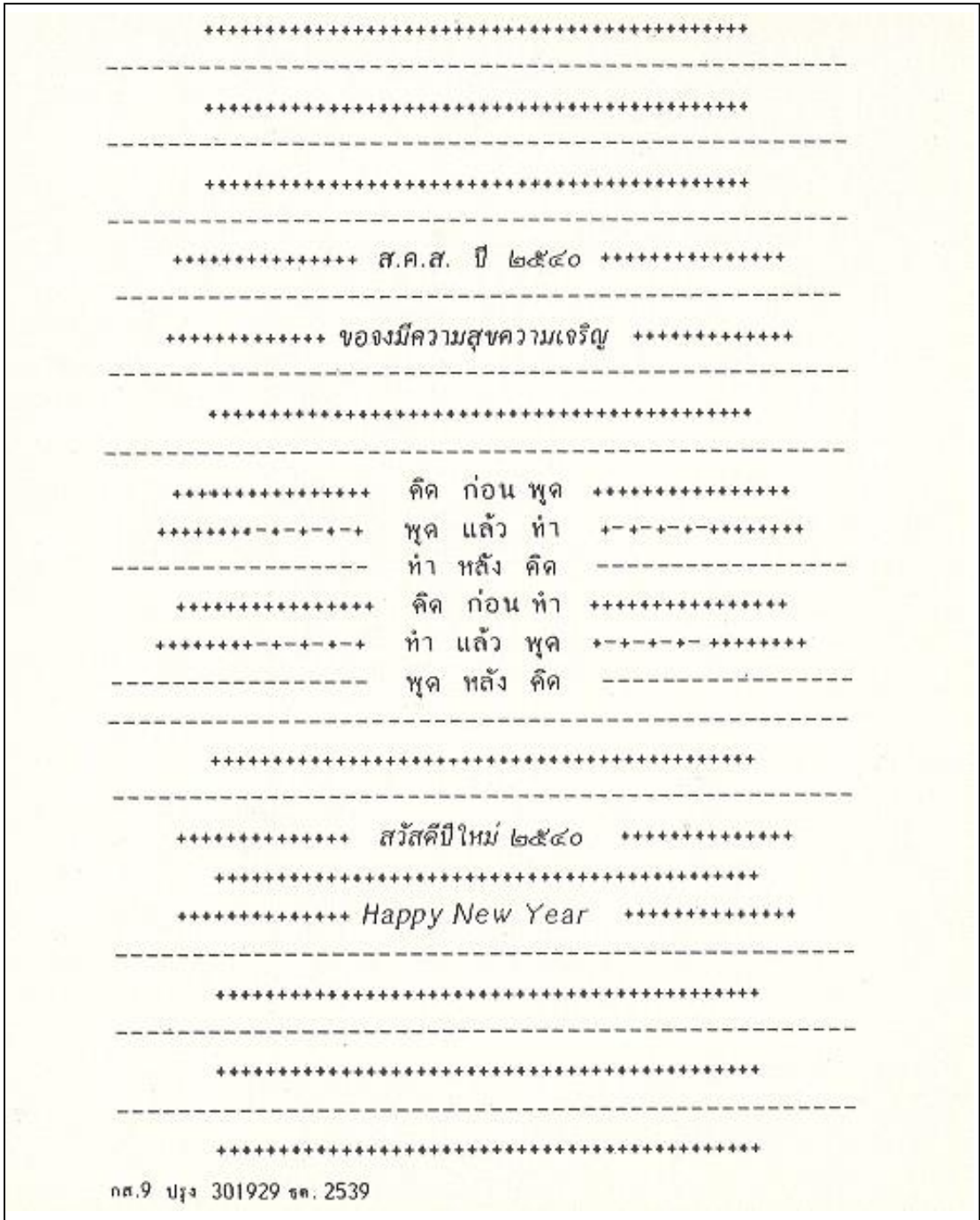
สวัสดีปีใหม่

ใจเอ๋ยใจ
ใจหายใจคว่ำ
หายใจยาว
ใจดีสู้เสือ

ขอจงมีความสุขความเจริญ
Happy New Year

ก.ศ.๑ ปรัง 301719 ช.ศ. 2540

สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๔๐ โดย ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๔๑
Printed in the Ministry of Education, Culture and Sport, Bangkok, Thailand

HAPPY NEW YEAR
สวัสดีปีใหม่ ๒๕๖๙

ตลอดปีเก่า โลกประสบปัญหานานาประการ

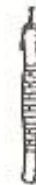
คนต้องใช้มือเกาหัว
สุนัขใช้เท้าเกา
ลิงใช้ทั้งมือทั้งเท้า

คนสมัยใหม่ใช้เครื่องสมองกล
คนโบราณใช้ฝ่าเท้ามารอง
บางคนดีดลูกคิด

พูดอย่างนี้อาจสับสนให้ควายฟัง
ขอให้ตีความให้แตก
เพื่อปิดเป้าอุปสรรค

ถ้าดีดสี่ตีเป่า ให้กลมกล่อม ก็มีหวัง
ผ่านพ้นปัญหาทั้งหลาย

ขอจงมีความสุขความเจริญ

ส.ค.ส. ปี ๒๕๖๙

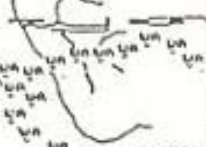
ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๓๗

สวัสดิปีใหม่

 พูดมาก คนฟังยาก

พูดมาก คนฟังยาก

 พูดเร็ว ฟังไม่ทัน

พูดเร็ว ฟังไม่ทัน

 พูดดี ฟังสบาย

(คนเป็น "ดี" ชอบ)

พูดดี ฟังสบาย

ของปีความสนุกสนานเจริญ

Happy New Year

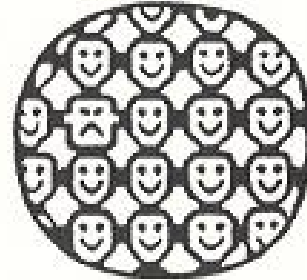
ก.ศ. 9 ปรัง 291559 29 ร.ก. 2537

Printed under the patronage of the Ministry of Education, Culture and Sport of Thailand

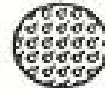
ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๓๗

สวัสดิปีใหม่

ดู ดี ๆ

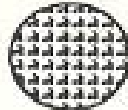

มีที่แฉ้ว ยิ้มบ้าง ไม่ยิ้มบ้าง

มีน้ำต้องยิ้ม

“จร” คือ แฉ้ว

ต้องใจเย็น

“ชะจร” คือ ไม่แฉ้ว

“จระจร” คือ แฉ้วบ้าง ไม่แฉ้วบ้าง

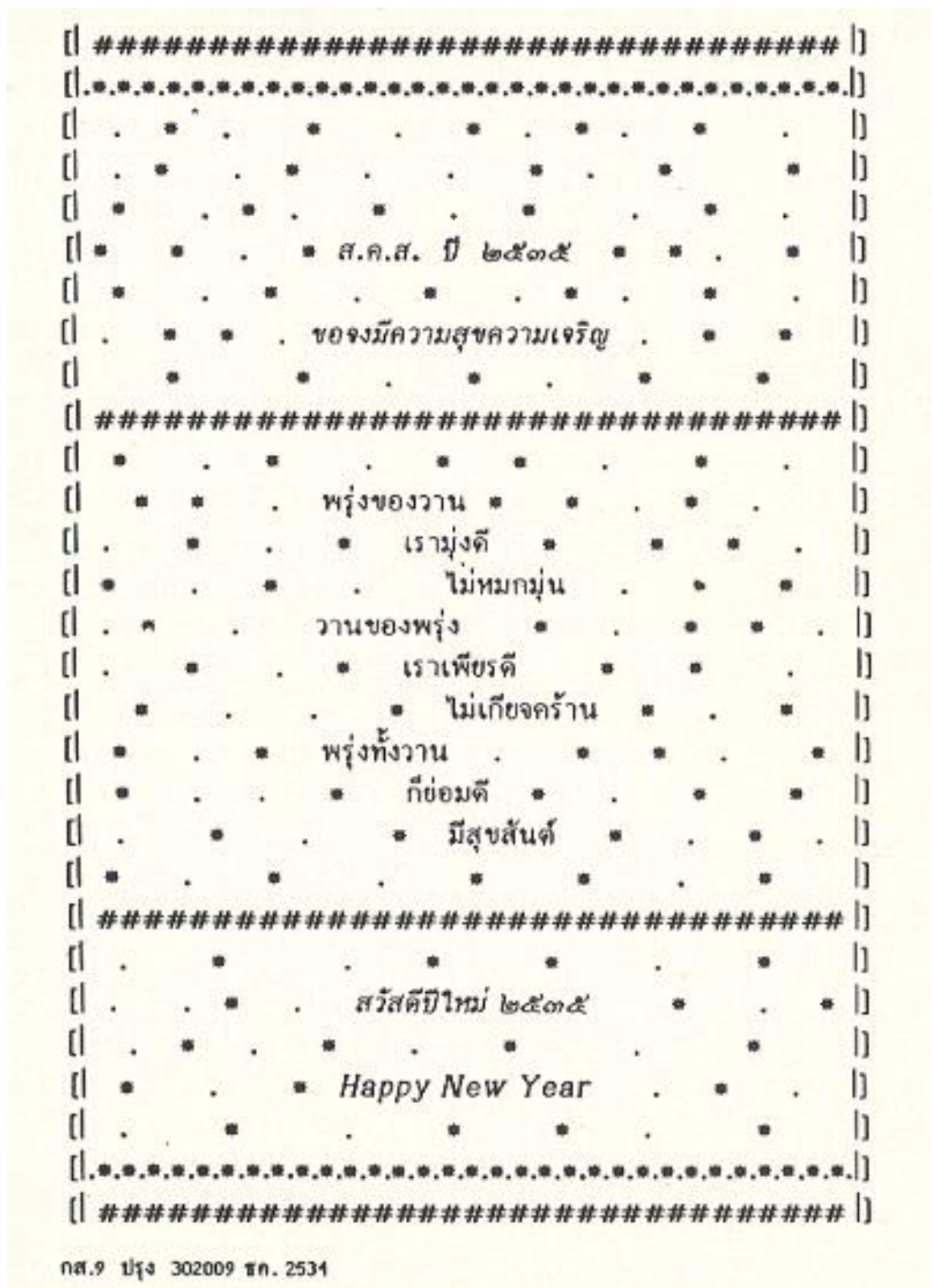

ขออวยพรความสุขความเจริญ

Happy New Year

ก.ศ. ๑๒๓- ๐๑๑๒๓๓ พ.ศ. ๒๕๓๖

* ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๔ *

ขอจงมีความสุขความเจริญ

โลหการแต่เก่าก่อนนำแร่มาดลุลอมเป็นแท่ง
คัสตรการผู้ฉลาดเผาและตีแท่งเหล็กให้เป็นดาบ
แล้วขัดเกลาฝนลับให้คมกล้าเป็นอาวุธนำเกรงขาม
สร้างฝักอันประณีตสง่าประคิษฐ์ประตอยเพื่อรักษาไว้

เช่นเดียวกันบุคคลผู้แคล่วคล่องต้อง
ตั้งจิต

เพียร อดทน

ฝึกฝนให้มีปัญญาเจียบแหลม

และมีสติระมัดระวัง มิให้เกิดภัยแก่ตนและผู้อื่น

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๓๔

Happy New Year

ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๒

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๓๒

ปรารถนาดี ต่อกัน คือความสุข
อนุเคราะห์ กันและกัน คือความสุข
ความยินดี คือความสุข
ความสงบ คือความสุข

ขอจงมีความสุขความเจริญ

Happy New Year

Happy Old Year Happy Today Happy New Year

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๓๑

วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวันที่หนึ่ง เดือนก็มา
ถ้าเป็นเดือนธันวาคม วันเดือนไป ปีใหม่ก็มา
วันเดือนปี จะไปจะมา เขาก็สวัสดี เขาก็ดี
เราชอบสุขสวัสดี ทุกวันทุกวัน ทุกเดือนทั้งขึ้นทั้งแรม
เราคิดดีทำชอบตลอดปี ก็จะเหมือนวันเดือนปี
จะไปจะมา เราก็สวัสดี เราก็ดี

ขอจงมีความสุขความเจริญ

ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๑

ก.ส.๑ ป.ร.ง 301955 ๘ ค 2530

ภาคผนวก ง.

บทความเรื่อง “ในหลวงกับอัจฉริยภาพทางด้านดนตรี”

ในหลวงกับอัจฉริยะทางดนตรี*

ความสุขของปวงประชา คือความสุขของพระมหากษัตริย์ นี่คือนิยามพิเศษของกำเนิดและพระราชประวัติด้านดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลแห่งพระปรีชาสามารถด้านดนตรี ทำให้ความไพเราะของท่านองเพลงและคำร้องของบทเพลงพระราชนิพนธ์เท่านั้นไม่ แต่เป็นศิลปะแห่งการผสมผสานความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพระมหากษัตริย์พระองค์นี้กับประชาชนชาวไทยด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณรับสั่งเกล้าเบื้องหลังการพระราชนิพนธ์เพลงเป็นครั้งแรกแก่สมาคมนครีเนื่องในโอกาสที่พระราชทานเพลงพระราชนิพนธ์ "Echo" บรรเลงเป็นปฐมฤกษ์ว่า

"(เพลงแรกคือแสงเทียน)... จากนั้น ฉันก็แต่งขึ้นอีกเรื่อย ๆ จนบัดนี้รวมทั้งหมด ๔๐ เพลง ในระยะเวลา ๒๐ ปี คิดเฉลี่ยปีละ ๒ เพลง ที่ทำได้ก็เพราะได้รับความสนับสนุนจากนักดนตรี นักเพลงและนักร้อง รวมทั้งประชาชนผู้ฟัง ต่างได้แสดงความพอใจ และความนิยมพอสมควร จึงเป็นกำลังใจแก่นฉันเรื่อยมาขอถือโอกาสขอใจมาในที่นี้ด้วย "

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลง "Echo" ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ นับเป็นบทแรกที่ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงพร้อมคำร้องภาษาอังกฤษ ขณะนั้นมีพระชนมพรรษา ๔๐ พรรษา

ย้อนหลังไป ๔ ปีก่อนทรงพระราชนิพนธ์ "Echo" พระราชอัจฉริยภาพด้านดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ปรากฏก้องในนานาประเทศ ขณะที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสาธารณรัฐออสเตรียอย่างเป็นทางการในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ สถาบันการดนตรีและศิลปะแห่งกรุงเวียนนา (Die Akademie für Musik und Darstellende Kunst in Wien) ได้ทูลเกล้า ถวายตำแหน่งอันทรงเกียรติสูงส่งยิ่ง นั่นคือ สมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบันอันเก่าแก่แห่งนี้ เนื่องจากพระปรีชาสามารถในการพระราชนิพนธ์ดนตรีเป็นที่ปรากฏและนิยมชื่นชมอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนชาวออสเตรีย จนกระทั่งวงดุริยางค์นีเคอร์ เอสเตอร์ไรช์ โทนกันส์ท์เลอร์ (Nieder Osterreich Tonkünstler) ได้ัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ชุด "มโนราห์" "สายฝน" "ยามเย็น" "มาร์ชราชนาวิกโยธิน" และ "มาร์ชราชวัลลภ" ออกกระจายเสียงทางสถานีวิทยุของรัฐบาล ถ่ายทอดไปทั่วดินแดนแห่งดนตรีคลาสสิกอันลือชื่อของทวีปยุโรป

* โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

และหากจะย้อนหลังไปอีกครั้งหนึ่ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือน ประเทศสหรัฐอเมริกา พระปรีชาสามารถด้านดนตรีแจ๊สในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ปรากฏเลื่อง ลือไปทั่วประเทศอันเป็นศูนย์กลางดนตรีร่วมสมัยประเภทนี้ด้วย ทรงเข้าร่วมบรรเลงดนตรีโดยมิได้เตรียม พระองค์มาก่อน ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงขึ้นอย่างฉับพลัน และยังทรงบรรเลงโต้ตอบกับนักดนตรี แจ๊สชาวอเมริกันอันลือนามอีกด้วย บรรยากาศอันเป็นกันเองที่มิได้เตรียมการล่วงหน้าเช่นนี้เป็นที่นิยม ยกย่องของชาวอเมริกันเป็นอย่างยิ่ง สถานีวิทยุเสียงแห่งอเมริกา ได้เชิญบทที่พระราชทานสัมภาษณ์พิเศษ เป็นภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งดนตรีที่ทรงร่วมบรรเลงออกกระจายเสียงทางสถานีวิทยุไปทั่วโลกด้วย นับเป็น ส่วนหนึ่งที่ช่วยในการกระชับมิตรภาพครั้งสำคัญครั้งแรกระหว่างไทยกับสหรัฐในยุคนั้น

๔๐ ปีได้ผ่านไปหลังจากที่ทรงพระราชนิพนธ์ "แสงเทียน" เป็นเพลงแรกในปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ ปัจจุบันมีเพลงพระราชนิพนธ์ รวมทั้งสิ้น ๔๓ เพลง อาจกล่าวได้ว่าบทเพลงพระราชนิพนธ์ต่างๆ ได้กลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย อาทิเช่นในวงการบันเทิง บทเพลงพระราชนิพนธ์ คือ ทำนองเพลงอันไพเราะที่ทุกคนรู้จักดีและสามารถร้องเพลงได้ขึ้นใจ ในปัจจุบัน "พรปีใหม่" ได้กลายเป็น เพลงประเพณี ในวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ของคนไทย ในสถาบันการศึกษาระดับสูงของประเทศ "มหาจุฬาลงกรณ์" "ธรรมศาสตร์" และ "เกษตรศาสตร์" ได้กลายเป็นเพลงอันศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย อันเก่าแก่ทั้งสามแห่ง และในวงราชการทหาร "มาร์ชราชวัลลภ" และ "มาร์ชธงชัยเฉลิมพล" ได้กลายเป็น แบบฉบับของดนตรีมาร์ชที่ใช้บรรเลงประจำปีในพระราชพิธีอันสำคัญยิ่งของชาติคือ พระราชพิธีปฏิญาณ ตนและตรวจพลสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

จากลักษณะพิเศษต่างๆ ของเพลงพระราชนิพนธ์นี้อาจกล่าวได้ว่าบทเพลงพระราชนิพนธ์ทั้ง ๔ เพลงนี้ ต่างสะท้อนถึงสะท้อนถึงพระราชประวัติตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ตลอดจนพระราชกรณียกิจนานัปการที่ได้ ทรงปฏิบัติตั้งแต่เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นพยานแห่งความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประชาชนชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเครื่องยืนยันว่าความสุขของปวง ประชาคือ ความสุขของพระมหากษัตริย์พระองค์นี้

ความสนพระราชหฤทัยด้านดนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สนพระราชหฤทัยดนตรีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงอ่านหนังสือ เกี่ยวกับการดนตรีตั้งแต่ทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงได้รับการฝึกฝนตามแบบฉบับการ ศึกษาวิชาดนตรีอย่างแท้จริงคือการเขียนโน้ตและบรรเลงแบบคลาสสิก มีพระอาจารย์ถวายเป็นอาจารย์อย่าง เข้มงวดนานกว่า ๒ ปี หลังจากทรงฝึกหัดดนตรีขึ้นพื้นฐานได้นานพอสมควรแล้ว จึงเริ่มสนพระราช หฤทัยทรงดนตรีไปในแนวแจ๊ส (Jazz) ทรงศึกษาประวัตินักดนตรีที่มีชื่อเสียงและทรงเปรียบเทียบฝีมือ การเล่นดนตรีต่าง ๆ จากแผ่นเสียงที่บรรเลงโดยนักดนตรีเหล่านั้น แล้วจึงทรงบรรเลงสอดแทรกพร้อมกับ แผ่นเสียงของนักดนตรี ที่มีชื่อเสียงตามสไตล์ที่โปรด เช่น สไตลการเป่าโซปราโน แซกโซโฟน ของ

ซิดนีย์ เบเชต์ (Sydney Bechet) ออโต แซกโซโฟน ของจอห์นนี่ ฮอดเจส (Johny Hodges) เปียโน และวงดนตรีของดยุก เอลลิงตัน (Duke Ellington) เป็นต้น

ยามที่ทรงว่างจากการศึกษาก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใ้ห้บรรดานักเรียนไทยในประเทศสวีตเซอร์แลนด์ไปร่วมสโมสรสังสรรค์ ณ พระตำหนักวิลล่าวัฒนา และร่วมทรงดนตรีด้วยอย่างสำราญพระราชหฤทัย เมื่อเสด็จฯ ประทับที่สถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงปารีสเป็นการส่วนพระองค์ก็ได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณร่วมทรงดนตรีกับนักเรียนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส การที่ทรงใช้ดนตรีวงสมัครเล่นเป็นสื่อสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์ที่สนุกสนานและเป็นกันเองเช่นนี้ ได้กลายเป็นผลประโยชน์นอกอณันต์ในเวลาต่อมา คือการประสานความร่วมมือระหว่างองค์พระมหากษัตริย์กับบุคคลในวงการต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์งานสาธารณประโยชน์นานาประการแก่ประเทศชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาสามารถในการทรงดนตรีเป็นพิเศษ เครื่องดนตรีที่โปรดคือ เครื่องเป่าแทบทุกชนิด เช่น แซกโซโฟน คลาริเน็ต และทรัมเป็ต ทั้งยังทรงกีตาร์และเปียโนได้อีกด้วย นอกจากนี้ทรงเล่นดนตรีร่วมกับวงดนตรีได้ทุกวงทั้งไทยและต่างประเทศ ทรงเข้าบรรเลงร่วมกับวงดนตรีนั้น ๆ ได้ ไม่ว่าวงดนตรีนั้นจะมีแนวการเล่นแบบใด สำหรับวงดนตรีแจ๊สนั้น ยังทรงดนตรีได้ทั้งชนิดมีโน้ตและไม่ต้องมีโน้ต เมื่อถึงตอนเดี่ยว (Solo) ทรงสามารถใช้ปฏิภาณเล่นเดี่ยวได้อย่างยอดเยี่ยม ศัพท์ทางดนตรีเรียกว่า การเดี่ยวแบบ "Solo adlib" ซึ่งถือว่ายาก เพราะนักดนตรีจะต้องแต่งเนื้อหาขึ้นโดยฉับพลัน แต่ให้อยู่ในกรอบของจังหวะและแนวเพลงนั้น พระราชอัจฉริยภาพทางดนตรีนั้นถึงขั้นที่ทรงคลาริเน็ตและแซกโซโฟนบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่ว และสามารถบรรเลงโต้ตอบได้อย่างครื้นเครงกับนักดนตรีต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงของโลก เช่น เบนนี่ กูดแมน (Benny Goodman) แจ็ก ทีการ์ดั้น (Jack Teagarden) นักตีระนาดเหล็กสากล ไลออนเนล แฮมพ์ตัน (Lionel Hampton) นักเป่าทรัมโบน และ สแตน เก็ตส์ (Stan getz) นักเป่าเทเนอร์ แซกโซโฟน เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนนครนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ นักดนตรีที่มีชื่อเสียงของโลกเหล่านั้นล้วนถวายการยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นนักดนตรีแจ๊สที่มีอัจฉริยภาพสูงส่ง

ผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท และผู้ที่เคยได้ร่วมเล่นดนตรีกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเล่าถึงพระราชอัจฉริยภาพในการพระราชานิพนธ์เพลงว่า ทรงแต่งเพลงได้ทุกแห่ง บางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องดนตรีช่วย ครั้งหนึ่งทรงเกิดแรงบันดาลใจหยิบฉวยของจดหมายได้ก็ทรงตีเส้น ๕ เส้น แล้วทรงเขียนโน้ตทำนองเพลงขึ้นโดยฉับพลัน เช่น "เราสู้" เป็นต้น

กำเนิดวงดนตรีกิตติมศักดิ์ : ลายคราม อ.ส. วันศุกร์ และสหทัยพัฒนา

ซีวิลลายคราม	ต้องไม่แสดงรุ่มร่าม
ซีวิลลายคราม	ต้องไม่แสดงรุ่มร่าม
หนึ่งสองสามสี่	อ้าวไม่สี่ หนึ่งสองสามสี่
อ้าวไม่เป่า	ซีวิลลายคราม
ชู ชู ชู ชู

"ศุกร์สัญญลักษณ์"

ดนตรีประเภทที่โปรดนั้น คือ ดนตรีแจ๊ส ดิกซีแลนด์ (Dixieland Jass) ซึ่งเป็นสไตล์ชาวอเมริกัน แห่งเมืองนิวออลีนส์ หลัง พ.ศ. ๒๔๕๕ (ค.ศ. ๑๙๑๖) เป็นแจ๊สที่มีจังหวะตื่นเต้นครึกครื้นและสนุกสนาน เร้าใจ เปิดโอกาสให้ผู้เล่นระบายอารมณ์และความรู้สึกออกมาเป็นทำนองเพลงได้อย่างเสรี นอกจากนี้ยัง ตั้งวงได้ง่าย เพราะใช้เครื่องดนตรีไม่กี่ชิ้นก็สามารถเล่นได้ เหมาะสำหรับนักดนตรีสมัครเล่นที่จะจับกลุ่ม ตั้งวงขึ้นในหมู่มิตรสหายที่คุ้นเคยได้เป็นอย่างดี วงดนตรีในยุคเริ่มแรกที่ตั้งขึ้นในพระที่นั่งอัมพรสถาน คือ "วงลายคราม" นักดนตรีล้วนเป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ ผู้ที่ทรงคุ้นเคยตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์ อาทิเช่น หม่อมเจ้าวิมาดาทิพย์ ธวัชพัฒน หม่อมเจ้าแวจรร จักรพันธ์ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ หม่อมเจ้ากมลสถาน ชุมพล หม่อมเจ้าชุมปกบุตร ชุมพล หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์ หม่อมราชวงศ์พงศ์อมร กฤดากร หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นายสุรเทิน บุณนาค และหม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์ นักร้องก็มี หม่อมเจ้า มุธาภิเศก โสณกุล และหม่อมเจ้าจรจบกิติคุณ กิติยากร เป็นต้น การบรรเลง "วงลายคราม" จึงเป็น โอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสังสรรค์ในหมู่ผู้ที่ทรงคุ้นเคยอย่างสนุกสนาน สมาชิกท่าน หนึ่งเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมหาคกรุณาธิคุณ เพราะสมาชิก ของวงมิใช่ นักดนตรีอาชีพจึงไม่ชำนาญและมักเล่นดนตรีผิดๆ ถูกๆ เป็นที่ขบขันยิ่งนัก แต่ไม่ทรงเห็นเป็น เรื่องสำคัญกลับพอพระราชหฤทัยที่จะแนะนำ ทรงทำหน้าที่ "เอาใจ" นักดนตรีสมัครเล่นรุ่น "ลายคราม" เหล่านั้น ให้เป็นที่ครื้นเครงอยู่เสมอ บ่อยครั้งที่ "วงลายคราม" บรรเลงอย่างไม่ยอมหยุด ครั้งหนึ่งขณะที่ ประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน "วงลายคราม" ก็ได้แสดงฝีมือบรรเลงดนตรีตลอดคืน และเมื่อ รุ่งอรุณของวันใหม่นักดนตรีก็ลุกขึ้นตั้งแถว บรรเลงเพลงเดิน ชายหาดเพื่อรับลมทะเลและแสงอาทิตย์ยาม เช้าอย่างครึกครื้นเป็นที่สนุกสนานยิ่ง

ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสถานีวิทยุ อ.ส. อัมพรสถาน ขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๕๕ เพื่อให้เป็นสื่อกลางที่ให้ความบันเทิงและสาระประโยชน์ ในด้านต่าง ๆ สำหรับรายการเพลงสากล "วงลายคราม" ได้มีโอกาสไปส่งวิทยุกระจายเสียงร่วมกับวงดนตรีต่าง ๆ เช่น วงดนตรีเกษร ซึ่งมีหม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ มีนักดนตรีต่าง ๆ เข้าไปส่งกระจายเสียงเป็นที่สนุกสนาน ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้ให้นักดนตรีรุ่นหนุ่ม ๆ มาเล่น

ปนกับรุ่นลายคราม ซึ่งเล่นดนตรีไม่ค่อยไหวตามอายุ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวงดนตรี "อ.ส. วันศุกร์" ขึ้น ปัจจุบันสถานีวิทยุ อ.ส. ได้ย้ายมาตั้งอยู่ในบริเวณสวนจิตรลดา

ลักษณะพิเศษของ "วงดนตรี อ.ส. วันศุกร์" นี้คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ร่วมบรรเลงกับสมาชิกของวง ออกอากาศกระจายเสียงทางสถานีวิทยุเป็นประจำทุกวันศุกร์ เป็นการเปิดโอกาสให้พสกนิกรได้ติดต่อกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ง่ายขึ้น ทรงจัดรายการเพลงและทรงเลือกแผ่นเสียงเองในระยะแรก บางครั้งก็โปรดเกล้าฯ ให้มีการขอเพลงด้วยและจะทรงรับโทรศัพท์ด้วยพระองค์เอง ในช่วงเวลาเมื่อ ๒๐ ปีก่อน ขณะที่สถานีโทรทัศน์ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการบินเทียมากเช่นในปัจจุบันนี้ "วงดนตรี อ.ส. วันศุกร์" จึงมีส่วนสร้างความรื่นเริงในหมู่ประชาชนผู้สนใจในยุคนั้นเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้เมื่อเกิดการณ์มหาเวทภัยแล้มทะเลมทุก ได้อาศัยวงดนตรี อ.ส. ประกาศชักชวนประชาชนบริจาคทรัพย์ สิ่งของ ฯลฯ ช่วยผู้ประสบภัย ท้ายสุดจึงกำเนิดมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์

สมาชิกของวงดนตรี อ.ส. วันศุกร์ ได้แก่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช หม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์ นายอุทิศ ทินกร ณ อยุธยา หม่อมหลวงเสรี ปราโมช หม่อมหลวงอัสนี ปราโมช นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ นายไพบูลย์ ลีสุวรรณ นายเสนอ สุขบุตร นายเดช ทิวทอง นายถาวร เขียวจันทร์ นายสุวิทย์ อังสวานนท์ นายนนท์ บูรณสมภพ นายกวี อังสวานนท์ นาวาอากาศเอก อภิจักร สุขจันทร์ นายอวบ เหมะรัชตะ ส่วนนักร้อง ได้แก่ คุณหญิงสาวิตรี ศรีวิสารวาจา คุณหญิงจามรี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา คุณกัญญา ธรรมมงคล ท่านผู้หญิงสุวารี เทพาคำ คุณจิรนนท์ ลัดพลี และคุณพัลลภ สุวรรณมาลี เป็นต้น

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของวงดนตรี อ.ส. วันศุกร์ คือ บรรเลงในงาน "วันทรงดนตรี" ตามที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ เพื่อทรงสังสรรค์ร่วมกับนิสิตนักศึกษาเป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งได้ดำเนินต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่าสิบปี ในปัจจุบันเมื่อทรงมีพระราชกรณียกิจเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ประเพณีวันทรงดนตรีจึงได้ยกเลิกไป อย่างไรก็ตามได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วงดนตรีจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งราชการและเอกชน รวมทั้งนักเรียนและนิสิตนักศึกษาหมื่นเวียนกันมาบรรเลงดนตรีเป็นประจำ ณ สถานีวิทยุ อ.ส. สวนจิตรลดา ความสนพระราชหฤทัยและพระมหากรุณาธิคุณสนับสนุนทางด้านดนตรีดังกล่าวนี้ มีส่วนสำคัญทำให้หน่วยงานทั้งราชการและเอกชนมีการพัฒนางานดนตรีของตนให้ดีขึ้น และเป็นการให้กำลังใจแก่นักดนตรีทั้งหลายให้ขยายผลงานแพร่หลายต่อไปด้วย อาทิเช่น ชมรมดนตรีโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งได้เข้ามาบรรเลงเพลงออกกระจายเสียงเป็นประจำนานกว่า ๒๐ ปีแล้ว บางครั้งก็จะเสด็จฯ ลงมาทอดพระเนตร และแนะนำการเล่นดนตรีแก่นักเรียนนายร้อยที่เล่น "เพี้ยน" ด้วยความประหม่าด้วย ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่า นักดนตรีหนุ่มสาว จ.ป.ร. เหล่านั้นแทบจะไม่ยอมหลับนอนเพื่อซ้อมเพลงพระราชนิพนธ์ที่ง่ายที่สุดให้ดีที่สุด ก่อนที่จะเข้าวังเป็นครั้งแรกในชีวิต ภายหลังปรากฏว่านักดนตรี จ.ป.ร. หลายคนได้มีโอกาสกลับมาเฝ้าฯ อีก เช่น อดีตหัวหน้าวงผู้หนึ่งได้มาถวายงานในฐานะราชองครักษ์ และสมาชิกอีกหลายท่านได้รับพระราชทานยศถึงชั้นพลเอกแห่งกองทัพบก

พระปรีชาสามารถในด้านการเป็น "ครู" นั้นจะเห็นได้จากทรงตั้งแถว "สหายพัฒนา" ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ โดยรวบรวมจากผู้ที่ปฏิบัติราชการใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทและโดยเสด็จฯ ใน

การพัฒนาภูมิภาคต่างๆ เป็นประจำ เช่น นักเกษตรหลวงคณะแพทย์อาสาสมัคร ข้าราชการบริพารในพระองค์ ราชองครักษ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่หน่วยรักษาความปลอดภัย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เคยเล่นดนตรีมาก่อน แต่หลังจากที่ทรงใช้กลวิธีพิเศษส่วนพระองค์ โดยพระราชทานเวลาฝึกสอนเพียงเล็กน้อย ในเวลาทรงออกพระกำลังในตอนค่ำของทุกๆ วัน ก็ทรงตั้งแตงวงนี้ขึ้นสำเร็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นสมาชิกสมัครเล่นพระองค์แรกของวงนี้ แดงวง "สหายพัฒนา" สามารถบรรเลงดนตรีได้ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ นับว่าเป็นประโยชน์ในการช่วยกระชับความสัมพันธ์ในหมู่นักพัฒนาอาสาสมัครของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดีอีกรูปแบบหนึ่ง

ความสนพระราชหฤทัยที่จะศึกษาและค้นคว้าอย่างลึกซึ้งด้านดนตรี จะเห็นได้จากการที่ทรงนำวิธีการบันทึกเสียงสมัยใหม่ ที่สามารถบันทึกเสียงได้เป็นช่อง (sound track) มาใช้ในการปรับปรุงวิธีการเล่นดนตรี และคุณภาพในการบันทึกเสียง ด้วยวิธีการนี้ จึงสามารถทรงเล่นเครื่องดนตรีได้หลายชิ้นในเพลงเดียวกัน เมื่อบันทึกเสียงเรียบร้อยแล้ว ก็จะทรงเปิดเทปฟังทบทวนอย่างละเอียดเพื่อวิจารณ์การบรรเลงในแต่ละครั้ง พร้อมทั้งแก้ไขและบันทึกเสียงใหม่ให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทรงมีความเชี่ยวชาญในเทคนิคการบันทึกเสียง ตลอดจนการใช้เครื่องมือกลไกอิเล็กทรอนิกส์อันทันสมัยที่เกี่ยวกับการดนตรีด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ฝ่พระราชหฤทัยในการทรงดนตรีเป็นกิจวัตร ทรงซ้อมดนตรีเป็นประจำทุกค่ำวันศุกร์และวันอาทิตย์ ร่วมกับนักดนตรีวง อ.ส. วันศุกร์ ณ สถาบันวิทยุ อ.ส. และเกือบทุกเย็นกับวงสหายพัฒนา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เครื่องดนตรีทุกชิ้นทรงเก็บรักษาอย่างดี ทรงทำความสะอาดด้วยพระองค์เอง และเมื่อเสียนี่ก็จะทรงแก้ไขด้วยพระองค์เอง หรือพระราชทานคำแนะนำและวิธีการแก้แก่นายช่างทหารอากาศที่โปรดเกล้าฯ ให้รับไปแก้ไข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลง ตั้งแต่ยังทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช รวมบทเพลงพระราชนิพนธ์ทั้งสิ้น ๔๑ เพลง เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ทำนอง แล้วจึงใส่คำร้องภาษาอังกฤษด้วยพระองค์เอง มี ๕ เพลงคือ "Echo" "Still on My Mind" "Old-Fashioned Melody" "No Moon" และ "Dream Island " นอกจากนี้มี ๒ เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองขึ้นภายหลังใส่ในคำร้องคือ "ความฝันอันสูงสุด" และ "เราสู้" ผู้ที่โปรดเกล้าฯ ให้แต่งคำร้องประกอบเพลงพระราชนิพนธ์มีหลายท่าน ได้แก่ หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ุ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา นายจางราชกิจ (จรัล บุญะรัตพันธุ์) หม่อมราชวงศ์สนธิ์ ปราโมช และท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค เป็นต้น

ในยุคแรก หลังจากที่เพลงพระราชนิพนธ์มีทำนองและคำร้องสมบูรณ์แล้ว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ครูเอื้อ สุนทรสนาน นำไปบรรเลงในวงดนตรีกรมโฆษณาการหรือวงสุนทราภรณ์ อันเป็นวงดนตรีที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้นตามกาลเทศะอันควร เพื่อให้แพร่หลายทั่วไปปรากฏว่าหลายเพลงกลายเป็นเพลงยอดนิยมทั้งในหมู่นักชาวไทยและชาวต่างประเทศ

เพลงพระราชนิพนธ์แต่ละเพลงนั้น ล้วนแสดงออกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ดังเช่น "ยามเย็น" พระราชทานแก่สมาคมปราบวัณโรค เพื่อนำออกแสดงเก็บเงินบำรุงการกุศล

"ไกล่รุ่ง" บรรเลงเป็นปฐมฤกษ์ในงานของสมาคมเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย "ยิ้มสู้" พระราชทานแก่โรงเรียนสอนคนตาบอด "ลมหนาว" พระราชทานในงานประจำปีของสมาคมนักเรียนเก้ออังกฤษในพระบรมราชูปถัมภ์ "Kinari Suite" พระราชทานเพื่อใช้ประกอบการแสดงระบำบัลเลต์ชุดมโนราห์ เพื่อหารายได้สมทบทุนสภาภาษาไทย "พรปีใหม่" พระราชทานแก่พสกนิกรเนื่องในวันปีใหม่ "เกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย" " ความฝันอันสูงสุด" และ "เราสู้" พระราชทานแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติ นอกจากนี้มีเพลงที่พระราชทานเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัย คือ "มหาจุฬาลงกรณ์" "ธรรมศาสตร์" และ "เกษตรศาสตร์" และพระราชทานแก่หน่วยทหารต่าง ๆ คือ "ธงชัยเฉลิมพล" "มาร์ชราชวัลลภ" และ "มาร์ชราชนาวิกโยธิน"

ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์

จุดเทียนบวงสรวงปวงเทพเจ้า
 สวมนต์ค่าเช่าถึงคราวระทมทน
 ใ้อชีวิตหนอล้วนรอความตายทุก
 คน หลีกไปไม่พ้นทุกข์ทนอาทร
 ร้อนใจ"

"แสงเทียน"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ "แสงเทียน" เป็นเพลงแรกในแนวของเพลงบลูส์ ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของดนตรีแจ๊ส นักข่าวชาวอเมริกันได้กราบบังคมทูลถามว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักดนตรีแจ๊สจริงหรือไม่ และโปรดดนตรีประเภทใดมากที่สุด มีพระราชดำรัสตอบว่า "ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของข้าพเจ้า จะเป็นแจ๊สหรือไม่ใช่แจ๊สก็ตาม ดนตรีล้วนอยู่ในตัวคนทุกคน เป็นส่วนที่ยิ่งใหญ่ใน ชีวิตคนเรา สำหรับข้าพเจ้า ดนตรีคือสิ่งประณีตงดงามและทุกคนควรนิยมในคุณค่าของดนตรีทุกประเภท เพราะว่าดนตรีแต่ละประเภทต่างก็มีความเหมาะสมตามแต่โอกาสและอารมณ์ที่ต่างๆ กันไป

เมื่อพูดถึงการเล่นดนตรีก็ต่างกันอีก ถ้าข้าพเจ้าเล่นเพลงคลาสสิก และมีใครทำเสียงดังอย่างงี้ ก็เป็นการรบกวน เพราะว่าดนตรีคลาสสิกต้องเล่นอย่างตั้งใจจริงจัง ข้าพเจ้าไม่ได้พักผ่อนเท่าไรนัก ต้องคอยระวังไม่ให้ผิดโน้ต และไม่ใ้ใครมารบกวนข้าพเจ้า ถ้าหากว่าข้าพเจ้าต้องเล่นเพลงแจ๊ส ก็ดีกว่า เพราะว่าข้าพเจ้าเล่นทำนองได้ตามใจชอบ ตามที่รู้สึกในขณะนั้น ตามแต่อารมณ์และความนึกคิดของข้าพเจ้าจะพาไป ถ้าใครจะมาทำเสียงดังเวลานั้น ข้าพเจ้าก็ถือว่าเป็นเสียงรบกวน และถ้าข้าพเจ้าเล่นผิดโน้ตก็เท่ากับว่าข้าพเจ้าแต่งทำนองนั้นขึ้นเองในปัจจุบัน"

เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่ขณะประทับอยู่ ณ ประเทศสวีเดนแลนด์ และเมื่อเสด็จฯ นิวัติพระนครใหม่ๆ นั้นเป็นเพลงในแนว "บลูส์" (Blues) ซึ่งเป็นสไตล์หนึ่งของดนตรีแจ๊ส ที่เริ่มเป็นที่นิยมในสหรัฐตั้งแต่วราวปี พ.ศ. ๒๔๔๑ (ค.ศ. ๑๘๐๐) เสียงโน้ตที่แปร่งหูในแนวบลูส์ และช่วงจังหวะที่ขัด

ธรรมชาติของเพลงในบางครั้ง ได้สร้างมิติใหม่ให้แก่วงการเพลงในยุคนี้ ความรู้สึกของการขัดแย้งของเสียงและจังหวะนี้เอง ที่ทำให้ดนตรีแจ๊สมีรสชาติที่แตกต่างไปจากแนวทางดนตรีดั้งเดิมของโลกตะวันตก อาจจะเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ที่ต้องการไฝ่หาประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของชีวิตจึงทำให้เพลงแจ๊สได้รับความนิยมและพัฒนาอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา และสำหรับนักดนตรีบางคนนั้น คุณค่าของดนตรีมิได้อยู่ที่ความไพเราะระรื่นหูของจังหวะหรือความอ่อนหวานของท่วงทำนองอย่างเดียว แต่แท้ที่จริงแล้วคือความรู้สึกทำทลายที่เกิดจากเสียง "บลูส์" ที่แปลกใหม่ และจังหวะแจ๊สที่ขัดแย้งเร้าใจ ความขัดแย้งในบางครั้งก็อาจเตือนมนุษย์ให้เข้าใจถึงความจริงของชีวิตได้ เปรียบได้กับความทุกข์ของมนุษย์ที่บางครั้งทำให้ชีวิตมีความหมายอย่างประหลาด เพราะความทุกข์ชุบชีวิต ให้จิตใจเข้มแข็งและชুবิญญาณ์ให้แข็งแกร่งมากกว่าความสุขอันผิวเผินและไม่จริง เพลงบลูส์ที่ร่ำพันถึงความโศกเศร้าและคับแค้นใจจึงแฝงไว้ด้วยคติธรรมของชีวิตจริงอยู่ด้วยเสมอ ดังเช่น บทพระราชนิพนธ์ "ชะตาชีวิต" ทรงพระราชนิพนธ์เพลงนี้ขณะที่เสด็จ ฯ ไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวีเดน หลังจากเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้วในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ทำนองเพลงอันเรียบง่ายที่อาศัยการดำเนินเสียงประสานของคอร์ดบลูส์ จำนวน ๑๒ ห้อง ซึ่งเรียกว่า "Blues Progression" เป็นหลักสำคัญในการพระราชนิพนธ์เพลงประเภทนี้

นอกจากนี้ยังมีเพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ในช่วงนี้อีก คือ "ดวงใจกับความรัก" และ "อาทิตย์อัปแสง" ซึ่งมีลักษณะท่วงทำนองที่ต่างไปจากบลูส์รุ่นแรก ๆ คือ ทรงเปลี่ยนทำนองให้ระดับเสียงมีช่วงกว้างขึ้น และ ทรงพระราชนิพนธ์ให้ทำนองมีลีลาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับผู้ประพันธ์คำร้องภาษาไทยใส่คำร้องได้อย่าง "น่ารัก" ทำให้เพลงทั้งสองเพลงนี้มี "ชีวิตชีวา" เพิ่มขึ้น และแตกต่างจากเพลงไทยสากลในยุคเดียวกัน

บทพระราชนิพนธ์ "สายฝน" เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการที่ทรงมีจินตนาการสร้างทำนองให้แตกต่างกันหลายประเภทได้อย่างไพเราะไม่ซ้ำแบบผู้ใด และการที่เลือกใช้ลีลาที่สง่างามแต่อ่อนโยนของจังหวะวอลซ์ ทำให้ "สายฝน" ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ลีลาวอลซ์เพลงแรก ดัดอันดับเพลงลีลาชยอนนิมของเมืองไทยในยุคนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล่าถึง "ความลับ" ของเพลงสายฝนดังนี้

"... เมื่อแต่งเป็นเวลา ๖ เดือน หม่อมเจ้าจักรพันธ์ฯ ได้เขียนจดหมายมาถึง บอกว่ามีความแปลกปดึ้อย่างหนึ่ง เพราะไปเชียงใหม่ เดินไปตามถนนได้ยินเสียงคนผิวปากเพลงสายฝน ก็เดินตามเสียงไปเข้าไปในตรอกซอยแห่งหนึ่ง ก็เห็นคนกำลังชักผ้าแล้วก็มีควมร่าเริงใจ ผิวปากเพลงสายฝนและก็ชักผ้าไปด้วย ก็นับว่าสายฝนนี้มีประสิทธิภาพสูงชักผ้าได้สะอาด...ที่จริงความลับของเพลงมีอย่างหนึ่ง คือเขียนไป ๔ ช่วง แล้วก็ ช่วงที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ เสร็จแล้วเอาช่วงที่ ๓ มาแลกช่วงที่ ๒ กลับไป ทำให้เพลงนี้มีลีลาต่างกันไป... เป็น ๑ ๒ ๒ ๔..."

เพลงพระราชนิพนธ์ลีลาวอลซ์อื่นๆ คือ "เทวาพาคู่ฝัน" "แก้วตาขวัญใจ" "ลมหนาว" "คำแล้ว" และ "ความฝันอันสูงสุด"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความรู้อย่างแตกฉานในทฤษฎีการประพันธ์ ทรงเป็นผู้นำในด้านการประพันธ์ทำนองเพลงสากลของเมืองไทย โดยใส่คอร์ดดนตรีที่แปลกใหม่และซับซ้อน ทำให้เกิดเสียงประสานที่เข้มข้นในดนตรี เมื่อประกอบกับลีลาจังหวะเดินรำที่หลากหลาย ทำให้บทพระราชนิพนธ์บรรเลงได้อย่างไพเราะ หลายบทกลายเป็นเพลงอมตะของไทยในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังทรงมีจินตนาการสร้างสรรค์ที่ไม่ซ้ำแบบผู้ใด และแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา เพลงพระราชนิพนธ์ "มหาจุฬาลงกรณ์" ซึ่งเป็นบทเพลงพระราชนิพนธ์บทแรก ที่พระราชทานเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัยนั้น แสดงถึงพระปรีชาสามารถ ในจินตนาการสร้างสรรค์นี้

ก่อนเสด็จ ฯ นิวัติพระนคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ระบบการประพันธ์แบบสิบสองเสียง (Chromatic Scale) ซึ่งเป็นประเพณีที่นิยมกันทางตะวันตกเพราะถือว่าสามารถสร้างสีสันของเสียงดนตรีได้มากมาย โดยการใส่คอร์ดต่าง ๆ อย่างสลับซับซ้อนและสามารถจำได้ยากจึงทรงเลือกประพันธ์ทำนองเพลงใหม่โดยใช้ระบบห้าเสียง (Pentatonic Scale) ซึ่งเป็นระดับเสียงที่เรียบง่าย และมักจะพบในการทำนองเพลงพื้นบ้านเป็นการพิสูจน์ว่า แม้ระบบบันไดเสียงที่เรียบง่ายก็อาจประพันธ์ทำนองให้ไพเราะได้ ทรงเรียบเรียงทำนองเพลงที่จำได้ง่ายแต่มีระเบียบและมีความสมดุลย์กันเป็นอย่างดี ด้วยระบบบันไดเสียงที่เรียบง่ายและด้วยลีลามาร์ชที่หนักแน่น ดังนี้เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกราบบังคมทูลขอพระราชทานเพลงพระราชนิพนธ์เป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัย จึงได้พระราชทานทำนองเพลงนี้ และให้ทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประพันธ์คำร้อง "มหาจุฬาลงกรณ์" จึงเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่มีท่วงทำนองงามสง่า มีจังหวะหนักแน่น มีความศักดิ์สิทธิ์สมเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของชาติ ซึ่งมีกำเนิดจากพระราชดำริของสมเด็จพระปิยมหาราช องค์สมเด็จพระอัยยกาธิราชในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลังจากที่พระราชทานเพลงประจำมหาวิทยาลัยให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงเพื่อพระราชทานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อมาตามลำดับ ดังปรากฏในพระราชดำรัสดังต่อไปนี้

"...เรื่องเพลงที่แต่งขึ้นใหม่นี้ต้องขอชี้แจงไว้นิด ฟังแล้วอาจจะตกใจ เพราะว่าเพลงที่ประจำมหาวิทยาลัยในเมืองไทยเดี๋ยวนี้ ก็มีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วก็ของธรรมศาสตร์ที่ได้ให้ทั้งสองเพลงนี้ กับเพลงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นี้ ต้องบอกว่ายาวเท่ากัน ไม่ต้องอิจฉาว่าของเขายาวกว่าหรือสั้นกว่ายาวเท่ากัน แล้วก็การสร้างเพลงนี้ก็สร้างในแบบเดียวกัน ไม่ต้องอิจฉาอะไร แล้วก็บอกว่าชอบ ถ้าไม่ชอบก็ไม่ต้องทำอะไร อาจจะแก้ไข อย่างไรก็ตามแต่ก็มีอย่างหนึ่งคือ เพลงของจุฬาฯ เขาก็บอกว่า เพลงของเขาเพราะที่สุด ถ้าไปถามชาวธรรมศาสตร์ ว่าเพลงไหนเพราะที่สุด เขาก็บอกว่า เพลงธรรมศาสตร์ แล้วก็ถ้าถามพวกเกษตรน่าจะบอกเพลงเกษตรเพราะกว่า ก็เลยไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรนะ แต่ว่าเพลงของจุฬา ฯ เขาโอ้อวดว่าสง่าผ่าเผยมาก แล้วก็เพราะมาก ถ้าพูดถึงเพลงธรรมศาสตร์เขาก็บอกว่า งามอาจดีเดินก็ได้ จุฬาฯ เขาก็ตอบว่า ของเขาก็เดินได้เหมือนกัน เป็นเพลงสำหรับนำแถวได้ เพลงของเกษตรนี่ก็ที่จริงก็ควรจะตัดสินเอาเองว่า เป็นยังไง แต่ความคิดส่วนตัวของผู้แต่ง รู้สึกว่าเป็นเพลงที่อ่อนหวาน อ่อน

หวานกว่าเพลงโน้้น แต่อ่อนหวาน นี้ไม่ได้หมายความว่าไม่เข้มข้น แต่อ่อนหวานนี้อาจจะมีความหมายได้ว่า ผลผลิตของทางการเกษตรรวมทั้งผลไม้หรือสิ่งทีบริโภค ถ้ำรสหวาน รู้สึกว่าดี เพราะว่าเขานิยมกันอย่างนั้น ข้าวโพดหวานเขาก็ชอบ ก็เลยคิดว่า เพลงหวานไม่เป็นไร แต่ถ้านำไปเดินสำหรับนำแถวก็อาจจะได้เปลี่ยนแปลงไปหน่อย ก็อาจจะเป็นเพลงสำหรับแถวเดินก็อาจจะพอได้ แต่ขออย่างเดียวอย่าเดินขบวน..."

ความฝันอันสูงสุด

"ความฝันอันสูงสุด" อาจกล่าวได้ว่าเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่ไพเราะยิ่งบทหนึ่ง มีลักษณะพิเศษคือ เป็นเพลงพระราชนิพนธ์บทแรกที่ทรงแต่งทำนองภายหลังเพื่อใส่ในบทประพันธ์กลอนแปด ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์นี้เสริมให้บทกลอนมีคุณค่า และงดงามประทับใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์ถึงห้าระดับเสียง การแต่งเพลงไทยจึงเป็นเรื่องยากลำบาก เพราะจะต้องให้ได้ท่วงทำนองที่ไพเราะและยังรักษาเนื้อหาที่สำคัญของคำร้องในขณะเดียวกัน ถ้าทำนองและเสียงวรรณยุกต์ไม่ตรงกัน จะทำให้เสียงเพี้ยนผิดความหมาย ร้องยากและฟังไม่ชัดเจนอีกด้วย การที่ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองนี้ในระยะหลังขณะที่ทรงมีพระราชกิจ มากมายนี้ แสดงถึงพระวิริยะอุตสาหะยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงในกฎมณเฑียรบาลซึ่ง เป็นระดับเสียงพื้นฐาน ทำให้เพลงมีความหนักแน่น ทรงละที่จะใช้เสียงครึ่งตามแนวดนตรีตะวันตกตามที่เคย ทรงนิยมปฏิบัติ "ความฝันอันสูงสุด" จึงเป็นเพลงพระราชนิพนธ์สำหรับแต่ละวรรคของกลอนทั้งห้าบท ยังเปลี่ยนไป ทำให้แต่ละวรรคมีทำนองที่แตกต่างและไม่ซ้ำกันแม้แต่วรรคเดียว การที่ทรงจินตนาการสร้างทำนองเพลงใหม่ขึ้นได้โดยมีต้องแก้ไขบทประพันธ์เดิมนั้น เป็นเครื่องแสดงถึงพระปรีชาสามารถในการพระราชนิพนธ์

"ความฝันอันสูงสุด" เปิดเสียงดนตรีด้วยโน้ตซีสูง เป็นความหวังอันสดใสของเพลงนี้

"ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื้อ
ขอสู้ศึกทุกเมื่อไม่หวั่นไหว
ขอทนทุกข์รุกรมโหมมกายใจ
ขอฝ่าฟันผองภัยด้วยใจทะนง"

"ความฝันอันสูงสุด" เปิดเสียงดนตรีด้วยโน้ตซีสูง เป็นความหวังอันสดใสของเพลงนี้

ในด้านความสัมพันธ์ของทหารและดนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญต่อลักษณะพิเศษของเสียงวรรณยุกต์ที่มีในภาษาไทย ดังจะเห็นได้จากทรงเลือกใช้ตัวโน้ตที่มีเวลาตรง

กับพยางค์ของคำร้อง ทั้งยังทรงเน้นโน้ตเสียงเพลงให้เหมาะสมกับเสียงของคำ เช่น คำตาย ทำให้เสียงดนตรีมีความหมายหนักแน่นขึ้นเป็นพิเศษหรือทรงเลือกใช้ ตัวโน้ตให้ตรงกับเสียงวรรณยุกต์ เช่น เสียงจัตวาที่มีในภาษาไทยอีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกถึงเอกภาพของคำร้องและทำนองได้ไม่รู้ตัว เอกภาพนี้คือ ศิลปะสำคัญที่เกิดจากจินตนาการและพรสวรรค์ส่วนพระองค์อันยากที่จะหาผู้ใดเทียมได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้ลีลาจังหวะวอลซ์สำหรับเพลงที่มีเนื้อหาลูกใจประเภทนี้ แต่ผลปรากฏว่าทำให้เกิดบรรยากาศที่สงบน่ารื่นรมย์ สำหรับผู้ที่มีอุดมคติที่จะบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์.. เป็นความฝันอันสูงสุด เสียงเพลงพระราชนิพนธ์ที่ขอมเดือนสดีแก่ผู้ร้องได้เป็นอย่างดี ในการใช้ปัญญาเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ ด้วยเนื้อหาและทำนองดังกล่าว เพลงพระราชนิพนธ์บทนี้จึงเป็นที่แพร่หลายและกลายเป็นเพลง ที่เรียกว่า "เพลงเพื่อชีวิต" ที่สมบูรณ์ยิ่งบทหนึ่ง ในยุคที่มีการตื่นตัวในทางสังคมและการเมืองของประเทศ สำหรับนิสิตนักศึกษาที่ทำงานพัฒนาออกค่ายอาสาสมัครของมหาวิทยาลัย และข้าราชการทหารตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ตามชายแดนนั้น เสียงร้องของเพลงพระราชนิพนธ์ที่ตั้งกังวลท่ามกลางความมืดที่เงียบสงบ "ความฝันอันสูงสุด" ขอมมีความหมายลึกซึ้งและซาบซึ้งใจ

องค์บรมราชูปถัมภ์ด้านดนตรี

นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเป็นศิลปินผู้เฝ้ายามพร้อมด้วยพระปรีชาสามารถ ในการสร้างสรรค์ศิลปะด้านดนตรีแล้ว ยังทรงเป็นองค์บรมราชูปถัมภ์ทางดนตรีอีกด้วย ทรงส่งเสริมทั้งดนตรีไทยและสากล และมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ศิลปินดนตรีอย่างทั่วหน้า

ทางด้านดนตรีไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าวิชาดนตรีไทยเป็นศิลปะที่สำคัญของชาติ สมควรที่จะได้รวบรวมเพลงไทยเดิมต่าง ๆ ไว้มิให้เสื่อมสูญและผันแปรไปจากหลักเดิม โดยมีการบันทึกโน้ตเพลงให้ถูกต้องและจัดพิมพ์ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน เพราะในการบันทึกแนวเพลงเป็นโน้ตสากลแต่เดิมนั้น ยังมีได้มีการบันทึกไว้อย่างครบถ้วนและจัดพิมพ์ให้เป็นการสมบูรณ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรรับเรื่องนี้ไปดำเนินการ ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดพิมพ์โน้ตเพลงไทยชุดนี้ เป็นการรักษาศิลปะดนตรีอันสำคัญของไทยไว้มิให้เสื่อมสูญ และยังเป็นการเผยแพร่วิชาดนตรีของไทยออกไปในหมู่ประชาชนผู้สนใจ ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังทรงริเริ่มให้มีการวิจัยเกี่ยวกับดนตรีไทยในด้านบันไดเสียงของเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างระหว่างบันไดเสียงของเครื่องสาย และบันไดเสียงของระนาด ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้

นอกจากนี้ยังทรงริเริ่มให้มีการบรรเลงเพลงไทยที่เรียบเรียงขึ้นจากเพลงสากล โดยโปรดเกล้าฯ ให้ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล นำทำนอง "มหาจุฬาลงกรณ์" มาแต่งให้เป็นแนวไทย นายเทวาประสิทธิ์ ได้อัญเชิญบทเพลงพระราชนิพนธ์นี้มาดัดแปลงเพื่อใช้บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ถึง ๒ ครั้ง ภายหลังจาก

จึงปรับปรุงเป็นเพลงโหมโรงในการบรรเลงดนตรีไทยของชมรมดนตรีไทย สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับว่าเป็นเพลงไทยเพลงแรกที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากเพลงไทยสากล ตามพระราชดำริในการสร้างสรรค์และส่งเสริมดนตรีไทยและเป็นการแสดงว่าดนตรีไทยสามารถวิวัฒนาการไปตามกาลเวลาอย่างไม่หยุดยั้ง

ภาษาดนตรี : สัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาติ

"Alexandra

Welcome to thee

Here in this land of sunshine and of flowers.

May ye be blessed by the blessing

The has made our country happy"

"Alexandra"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปรารภว่าดนตรีเป็นภาษาสากลที่สามารถจัดอุปสรรคทางภาษา วัช ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพราะภาษาดนตรีสามารถสื่อความหมายให้คนเข้าใจเป็นอย่างดีได้ ดนตรีจึงเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันแม้ว่าเป็นคนละชาติ คนละภาษา หรือต่างศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงทรงใช้ดนตรีเป็นสื่อในการเชื่อมความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางความรู้สึกที่แน่นแฟ้นลึกซึ้งระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์และนักศึกษา โดยที่เสด็จฯ เป็น การส่วนพระองค์ไปทรงดนตรี ณ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อเป็นโอกาสที่จะทรงมีพระราชปฏิสันถารกับบรรดานิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง ในระดับชาตินั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบความสำเร็จในการใช้ดนตรีเป็นภาษาสากล เพื่อเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างประเทศได้อย่างงดงาม ดังเห็นได้จากทรงเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหารค่ำ ณ วอชิงตันเพลส ซึ่งรัฐบาลฮาวายจัดถวาย ทางฝ่ายเจ้าภาพเมื่อได้ทราบ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระปรีชาสามารถพิเศษด้านดนตรี จึงได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ให้ทรงร่วมบรรเลงดนตรีกับวงดนตรีที่จัดมาแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง โดยเตรียมเครื่องดนตรีกลารีนेटไว้ถวายให้ทรงเล่นด้วย หลังจากที่ทรงได้รับการ "คะยั้นคะยอหนักขึ้น" จากทั้งเจ้าภาพ นักดนตรี และผู้ร่วมงาน พร้อมกับเสียงตบมือไม่หยุด จึงทรงรับเชิญขึ้นไปทรงเล่นดนตรีพระราชทาน ๒ เพลง แม้ว่าจะมิได้เตรียมพระองค์มาก่อน เหตุการณ์นี้เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ร่วมงานในวันนั้นอย่างยิ่งเพราะชาวอเมริกันชอบ

"ความเป็นกันเอง" เช่นนี้มาก และเมื่อเสด็จฯ ต่อไปยังนครนิวยอร์ก ก็ได้เสด็จไปทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีของ นายเบนนี่ กูดแมน (Benny Goodman) นักดนตรีฝีมือเยี่ยมระดับโลก

เมื่อคราวเสด็จฯ เยือนประเทศฟิลิปปินส์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ได้ร่วมทรงดนตรีกับสมาชิกวุฒิสภาของฟิลิปปินส์ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงมะนิลา พระปรีชาสามารถในครั้งนั้นสร้างความประทับใจให้กับชาวฟิลิปปินส์ เป็นการช่วยกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งมีชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดของนักดนตรีที่สำคัญ และคีตกวีเอกของโลก ได้ยกย่องพระปรีชาสามารถด้านการดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยเฉพาะ คือ เมื่อครั้งที่เสด็จฯ เยือนประเทศสาธารณรัฐออสเตรียอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ วงดุริยางค์ ซิมโฟนี ออเคสตรา แห่งกรุงเวียนนาได้อัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ ชุด "มโนราห์" "สายฝน" "ยามเย็น" "มาร์ชราชนาวิกโยธิน" และ "มาร์ชราชวัลลภ" ไปบรรเลง ณ คอนเสิร์ตฮอลล์ กรุงเวียนนา เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ พร้อมกันนี้สถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาลออสเตรียได้ส่งกระจายเสียงเพลงและเสนอข่าวนี้ไปทั่วประเทศ หลังจากนั้นอีก ๒ วัน คือวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ สถาบันดนตรีและศิลปะแห่งกรุงเวียนนาได้ถวายพระเกียรตินี้ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์ หมายเลขที่ ๒๑ ดังปรากฏพระปรมาภิไธยจารึกบนแผ่นหินอ่อนของสถาบันอันเก่าแก่ของยุโรปนี้ ประธานสถาบันได้กล่าวสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในฐานะที่ทรงเป็นผู้สร้างสัมพันธอันดียิ่ง ระหว่างดนตรีตะวันตกกับตะวันออก และทรงพระราชนิพนธ์เพลงด้วยพระปรีชาสามารถ นับเป็นครั้งแรกที่พระมหากษัตริย์แห่งทวีปเอเชีย ทรงมีบทบาทสำคัญยิ่ง ณ ศูนย์กลางแห่งการดนตรีในทวีปยุโรป ทรงเป็นชาวเอเชียพระองค์แรกที่ทรงได้รับการถวายพระเกียรตินี้ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์ขณะที่ทรงมีพระชนมพรรษาเพียง ๓๑ พรรษา พลกนิกรชาวไทยทุกคนไม่เพียงแต่ชื่นชมในพระเกียรติยศทางดนตรี ที่พระองค์ทรงได้รับจากนานาประเทศเท่านั้น แต่ยังภาคภูมิใจในความสำเร็จจากการเสด็จพระราชดำเนินกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศด้วย

อัครศิลปิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระบรมราโชวาทว่า การดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดความปิติ ความสุข ความยินดี ความพอใจได้มากที่สุด หน้าที่ของนักดนตรีนั้นคือ ทำให้ผู้ฟังเกิดความพอใจ ความครึกครื้น ความอดทน ความขยัน มีความเข้มแข็งและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือนอกจากจะสร้างความบันเทิงแล้ว ควรแสดงในสิ่งที่จะเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เช่น ชักนำให้คนเป็นคนดีด้วย และมีพระราชกระแสขี้ว่า

"ฉะนั้น การดนตรีนี้จึงมีความสำคัญต่อประเทศชาติสำหรับสังคม ถ้าทำดี ๆ ก็จะ使人มีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานการก็เป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งที่ทำให้ความบันเทิง ทำให้คนที่กำลังท้อใจมีกำลังใจขึ้นมาได้ คือเร้าใจได้ คนกำลังไปทางหนึ่งทางที่ไม่ถูกต้อง ก็อาจจะดึงกลับมาในทางที่ถูกต้องได้ ฉะนั้นดนตรีก็มีความ

สำคัญอย่างยิ่ง จึงพูดได้กับท่านทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับดนตรีในรูปแบบการต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญ และต้องทำให้ถูกต้อง ต้องทำให้ดีทั้งถูกต้องในหลักวิชาการดนตรีอย่างหนึ่ง และถูกต้องตามหลักวิชาของผู้ที่มีศีล มีธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะทำให้เป็นประโยชน์อย่างมาก เป็นประโยชน์ทั้งต่อส่วนรวมทั้งส่วนตัว เพราะก็อย่างที่กล่าวว่า เพลงนี้มันเกิดความปิติภายในของตัวเองได้ ความปิติในผู้อื่นได้ ก็เกิดความดีได้ ความเสียก็ได้ ฉะนั้นก็ต้องมีความระมัดระวังให้ดี"

พระบรมราชาواتคังกล่าว เป็นการส่งเสริมนักดนตรีให้ช่วยกันจรรโลงสังคมด้วยผลงานในเสียงดนตรี สร้างสรรค์งานศิลปะให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย พระราชอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถด้านดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนับว่าเป็นเอกอนันต์ ทั้งในด้านวิชาการ การดนตรี การพระราชนิพนธ์ การส่งเสริมและการอุปถัมภ์ด้านดนตรี ทั้งนี้ด้วยทรงเข้าพระราชหฤทัยอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ในศาสตร์แห่งศิลปะการดนตรี ที่สร้างความดีงามและความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นประโยชน์นานัปการแก่สังคมและประชาชนชาวไทยโดยส่วนรวมอย่างเต็มเปี่ยม สมดังที่พสกนิกรชาวไทยน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา "อัครศิลปิน" โดยแท้.

ภาคผนวก จ.

บัญชีรายชื่อเพลงพระราชนิพนธ์

เพลงพระราชนิพนธ์^๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ลำดับ	ชื่อเพลง	เมื่อ พ.ศ.	ผู้ประพันธ์เนื้อเพลง
๑	แสงเทียน Candle Light Blues	๒๔๘๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ รศ.ศดใส พันธุมโกมล
๒	ยามเย็น Love at Sundown	๒๔๘๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๓	สายฝน Falling Rain	๒๔๘๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ และ คุณหญิงนพคุณ ทองใหญ่
๔	ใกล้รุ่ง Near Dawn	๒๔๘๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร
๕	ชะตาชีวิต H.M.Blues	๒๔๘๐	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร
๖	ดวงใจกับความรัก Never Mind the H.M.Blues	๒๔๘๐	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๗	มาร์ชราชวัลลภ Royal Guards March	๒๔๘๑	พันตรีศรีโพธิ์ ทศนุด
๘	อาทิตย์อัสดง Blue Day	๒๔๘๒	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

^๑ แหล่งที่มาของข้อมูล

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. รวมเพลงพระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดนตรีจากพระราชหฤทัย ศูนย์รวมใจแห่งปวงชน. (กรุงเทพฯ :
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๕.)

คณิตา เลขะกุล. มหกรรมเพลงพระราชนิพนธ์. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน), ๒๕๔๔.)

ลำดับ	ชื่อเพลง	เมื่อ พ.ศ.	ผู้ประพันธ์เนื้อเพลง
๕	เทวาพาคูฝัน Dream of Love Dream of You	๒๔๕๒	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๐	คำหวาน Sweet Words	๒๔๕๒	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๑	มหาจุฬาลงกรณ์ -	๒๔๕๒	ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุลฯ นายสุภร ผลชีวิติน
๑๒	แก้วตา ขวัญใจ Lovelight in My Heart	๒๔๕๒	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๓	พรปีใหม่	๒๔๕๔	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๔	รักคืนเรือน Love Over Again	๒๔๕๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๕	ยามค่ำ Twilight	๒๔๕๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๖	ยิ้มสู้ Smiles	๒๔๕๕	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๑๗	ธงไชยเฉลิมพล	๒๔๕๕	-
๑๘	เมื่อโสมส่อง I Never Dream	๒๔๕๗	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุลฯ
๑๙	ลมหนาว Love in Spring	๒๔๕๗	ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุลฯ
๒๐	ศุกร์สัญลักณ์ Friday Night Rag	๒๔๕๗	ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
๒๑	Oh I Say	๒๔๕๘	ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
๒๒	Can't You Ever See	๒๔๕๘	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๒๓	Lay Kram Goes Dixie	๒๔๕๘	-
๒๔	คำแล้ว Lullaby	๒๔๕๘	ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุลฯ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ และ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ฯ
๒๕	สายลม I Think of You	๒๕๐๐	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

ลำดับ	ชื่อเพลง	เมื่อ พ.ศ.	ผู้ประพันธ์เนื้อเพลง
๒๖	ไกลกังวล เกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย When	๒๕๐๐	นายวิชัย โกกิตะกนิฐ ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค
๒๗	แสงเดือน Magic Beams	๒๕๐๑	พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๒๘	ฝัน เพลินูพิงก์ Somewhere Somehow	๒๕๐๒	นายศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค
๒๙	มาร์ชราชนาวิกโยธิน -	๒๕๐๒	พลเรือโทจตุรงค์ พันธุ์กษัตริย์ และ พลเรือโทสุมิตร ชื่นมณูย์
๓๐	ภิรมย์รัก A Love Story	๒๕๐๒	พลเรือตรีปรีชา ดิษยนันท์ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
๓๑	The Nature Waltz	๒๕๐๒	-
๓๒	The Hunter	๒๕๐๒	-
๓๓	Kinari Waltz	๒๕๐๒	-
๓๔	Alexandra แผ่นดินของเรา	๒๕๐๒	ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค
๓๕	พระมหามงคล	๒๕๐๒	-
๓๖	ยุงทอง -	๒๕๐๖	นายจ้านราชกิจ (นายจรัส บุญยรัตพันธ์)
๓๗	Still on My Mind ในดวงใจนิรันดร์	๒๕๐๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ศ.ดร.ประเสริฐ ฉนกร
๓๘	Old Fashioned Melody เดือนใจ	๒๕๐๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค และ ม.ล.ประพันธ์ สนิทวงศ์
๓๙	No Moon ไร้จันทร์ ไร้เดือน	๒๕๐๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* นายอาจันต์ ปัญจพรรค์ ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค และ ม.ล.ประพันธ์ สนิทวงศ์
๔๐	Dream Island เกาะในฝัน	๒๕๐๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ท่านผู้หุงต้มรัตน์ บุนนาค

ลำดับ	ชื่อเพลง	เมื่อ พ.ศ.	ผู้ประพันธ์เนื้อเพลง
๔๑	Echo แ่ว	๒๕๐๕ ๒๕๐๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ศ.ดร.ประเสริฐ ฉ นกร
๔๒	เกษตรศาสตร์	๒๕๐๘	ศ.ดร.ประเสริฐ ฉ นกร
๔๓	ความฝันอันสูงสุด	๒๕๑๔	ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค
๔๔	เรารู้	๒๕๑๖	นายสมภพ จันทร์ประภา
๔๕	เรา-เหล่าราบ	๒๕๑๘	พ.ต.อ.วัลลภ จันทร์แสงศรี
๔๖	Blues for Uthit	๒๕๒๒	-
๔๗	รัก	๒๕๓๗	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
๔๘	เมนูไข่	๒๕๓๘	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

หมายเหตุ

- เพลงทั้งหมดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลง
- *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ

ภาคผนวก จ.

เนื้อเพลงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ

เพลงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ

เทียบกับเนื้อเพลงภาษาไทยที่ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้บุคคลต่างๆ แต่งถวาย

DREAM ISLAND

เกาะในฝัน

In a dream,
I'm on a desert island
Waiting for you,
Hoping you've not forgotten
How happy
I would be to see you near.
And how sorry,
If you don't appear.
Like old time,
We'd listen to the sea
Which is like music,
Leading to ecstasy.
Though Knowing
It is no use to be blue,
I keep dreaming;
It may well come true.

ฉันสุขปลื้ม
ไม่ลืมเกาะงามที่เคยฝัน
หลงเพื่อค้ำมั่น
รำพันถึงความรักขึ้นน้ำ
แสงจันทร์ส่อง
ส่องเป็นประกายบนผืนน้ำ
เสียงสายลมพริ้ว
คร่ำครวญเหมือนมนตรา
หาดทรายขาว
หมู่ดาวพร่างพราวนภา
รูปเงาเพราพริ้งตา
ไยควันลาเดือนมลาย
ฝันสุดสิ้น
ไม่ยลไม่ยินน้ำใจหาย
ฝันถึงไม่หน่าย
ไม่คลายร้างรักเอย

OLD FASHIONED MELODY

Let me tell you how I miss
The thrill of your sweet little kiss;
Let me tell you with this old fashioned melody.
Let me tell you how I sigh
For all the joust of days gone by :
Let me tell you with this old fashioned melody.
We used to go side by side
On our way all along,
With nothing real to decide,
Nothing was wrong,
Now there's no word that can say
I can't tell you in any way;
Let me tell you with this old fashioned melody.

เตือนใจ

เสียงเพลงเพราะเพลินพาเคลิ้มไป	ให้อารมณ์หวั่นไหวแรงรักเธอ
คิดตรงซึ่งไว้ใจละเมอ	รักเธอตั้งเพลงเตือน
เสียงเพลงนี้พาเราฝันไป	ก่อนเคยสุขสดใสในแสงเดือน
คิดตรงซึ่งไว้ใจฝันเตือน	มีเดือนและลิ้มเธอ
ต่างเคยหยอกเข้าพะเน้าคลอ	ต่างคนต่างพ้อเพียงละเมอ
สมสุขความทุกข์คลายเพราะเธอ	ต่างปรนเปรอใจ
เสียงเพลงนี้พาเราภิรมย์	ต่างชมเชยซิดสองครองใจ
เสียงเพลงนี้ซึ่งตรงฤทัย	นึกไปชื่นใจเออ

NO MOON

What do I care bout moonlight.
I have your smile, love,
That's shining just as bright.
There's nothing I cannot do, dear,
If you love me true, dear.
I have nothing to fear,
My way is always clear.

No stars.....
I have no use for starlight,
I've your twinkling eyes
To guide me quite all right.
Others may need the moon
And even the stars too.
But I'm happy,
Whenever I'm with you.

ไร้จันทร์

ไร้จันทร์
ฉันไม่นึกหวังแสงโสมส่อง
รักยิ้ม แสนหวานส่อง
เปรียบประกายทอง ของจันทร์
มีเคยมิ สิ่งใดเกินหวัง
 मैंมั่นใจในรักฉัน
มิหวั่นภัยใดขวางกั้น
ทางรักสุขสันต์ สดใส
ไร้ดาว
ฉันไม่นึกหวังดาวน้อยใหญ่
แหวดตาเธอแทนได้
ส่องทางไปดั่งคารา
ถึงใครอื่นมุ่ง ชมจันทร์
และหมายมั่นดาวเด่นฟ้า
แต่ตัวฉันสุข
ทุกเวลาคราซิดเธอ.

ECHO

I can't get you off my mind,
However I try.
The flame kindled in my heart
Keeps burning high
Though time has the power to quell,
It really cannot dispel
The magic touch of you hand
So gentle in mire.
When night's curtain starts to fall
And light fades away,
My thoughts fly back to that day,
You were so near.
This song will never, never end
And time we cannot suspend;
You'll be ever and ever
Still on my mind.

แ่ว

อยากลืม ลืมรัก ลืมมิลง
กลับพะวง หลงเพื่อเงา
เปรียบปาน เพลิงรักรุ่มสุ่มเสร์้า
เปลี่ยวเปล้า ร้าวרון
แต่เพียงกาล เวลาอันหมุนเวียน
ฤาอาจ ผลัดเปลี่ยน เปียนรักคลอน
รสรัก จากจร สอครวมกร
ยังถาวร ดิคเดือน
เมื่อยาม อาทิตย์ล่อย คล้อยต่ำ
ย่ำยาม ท้องฟ้าเลื่อน
ยังหวัง เซยชิดกันจันท์เพื่อน
ดิคเดือนตรึงใจ
สุดประพันธ์ บรรเลงให้ครบครัน
วันอาจจะผ่าน เวียนผันไป
รักนั้น จะเนา แน่นแน่นใน
ดวงใจนิรันดร์

STILL ON MY MIND

I can't get you off my mind,
However I try.
The flame kindled in my heart
Keeps burning high
Though time has the power to quell,
It really cannot dispel
The magic touch of your hand
So gentle in mine.
When night's curtain starts to fall
And light fades away,
My thoughts fly back to that day,
You were so near.
This song will never, never end
And time we cannot suspend;
You'll be ever and ever
Still on my mind.

ในดวงใจนิรันดร์

อยากลืม ลืมรัก ลืมมิลง
กลับพะวง หลงเพื่อเงา
เปรียบปาน เพลิงรักรุ่มสุ่มเส้า
เปลี่ยวเปล่า ร้าวรอน
แต่เพียงกาล เวลาอันหมุนเวียน
ฤอาจ ผลัดเปลี่ยน เบียนรักกลอน
รสรัก จากจร สอดสวมกร
ยังถาวร ดิดเตือน
เมื่อยาม อาทิตย์ล้อย คล้อยต่ำ
ย้ายาม ท้องฟ้าเลื่อน
ยังหวัง เขยจิตกันฉันท์เพื่อน
ดิดเตือนตรึงใจ
สุดประพันธ์ บรรเลงให้ครบครัน
วันอาจจะผ่าน เวียนผันไป
รักนั้น จะเนา แน่นแน่นใน
ดวงใจนิรันดร์

ประวัติและผลงานของผู้วิจัย

๑. ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชำนาญ รอดเหตุภัย
๓. ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ตำแหน่งบริหาร รองอธิการบดีฝ่ายชุมชนสัมพันธ์และกิจการพิเศษ
สถาบันราชภัฏนครปฐม
ประธาน กกต. จังหวัดนครปฐม
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครปฐม
๔. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๔๔๕ ถนนเกษตรสิน ตำบลลำพญา อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม ๗๓๐๐๐ โทร.(๐๓๔) ๒๕๔๗๓๗

๕. วุฒิการศึกษา

กศ.บ.(เกียรตินิยมอันดับ ๑), กศ.ม.(ภาษาและวรรณคดีไทย),
M.Phil. (International Studies), Ph.D. (Southeast Asian Studies)

๖. ผลงานด้านการเขียนบทความ ตำราวิชาการ และกวีนิพนธ์

๖.๑ บทความ เช่น

๑) เพลงเพื่อชีวิต	๒) การใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ
๓) ราชกิจจานุเบกษา	๔) ศรีนคร
๕) นครปฐมเมืองนิราศ	๖) บัญญัติห้าประการของการแต่งกลอน
๗) พาราสาละ	๘) เข้าใจให้ถึงวรรณคดี
๘) แร้งบันดาลใจ	๑๐) สิ้นสอดแสดง
๑๑) ๑๐๐ ปี พระยาอนุমানราชชน	๑๒) ยูเนสโกกับการยกย่องคนไทย
๑๓) เอาไม่เคล็ดแจ็กสันคืนไป	๑๔) กล่อมใครคิดที่ไม่สำคัญ
๑๕) ยิ้มยามสยามยิ้ม	๑๖) เพลงส่งเสริมภาษา-วัฒนธรรมไทย
๑๗) วรรณกรรมวินิจ-วาสนนิพนธ์	๑๘) เรื่องที่คนไทยมักไม่รู้
๑๘) การพัฒนาหลักสูตรไทยคดีศึกษา	๒๐) การปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์
๒๑) พระราชอัจฉริยภาพ-พระมหาชน	๒๑) วรรณกรรมพื้นบ้าน

๖.๒ ตำราทางวิชาการและเอกสารประกอบการสอน เช่น

๑) วรรณกรรมไทยลือ	๒) คู่มือสอบเรียงความ
๓) รามเกียรติ์ปริทัศน์	๔) สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน
๕) คู่มือเงาะป่า	๖) การเขียนเพื่อการสื่อสาร
๗) ประวัติวรรณคดี พ.ม.	๘) รู้จักภาษาไทย
๘) การใช้ภาษาไทย	๑๐) ภาษาและวรรณคดีไทย

- ๑๑) วิทยาพรรณสน์
- ๑๒) ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย
- ๑๓) การปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานกลุ่มนักวิชาการ
- ๑๔) คู่มือวิทยากรปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม
- ๑๕) ๓๐๐ ปี แห่งลายสือไทย
- ๑๖) การละเล่นของเด็กไทย
- ๑๗) ภาษาเพื่อการสื่อสาร
- ๑๘) การวิจัยทางภาษาไทย
- ๑๙) เทคนิคการบรรณาธิการกิจ
- ๒๐) การเขียนบทความและสารคดี
- ๒๑) การเขียนเพื่อการ โฆษณาและประชาสัมพันธ์
- ๒๒) การวิจัยทางภาษาไทย ฯลฯ

๖.๓ การวิจัย เฉพาะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- ๑) วรรณกรรมไทยลือ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย
- ๒) ประเพณีทำขวัญและมงคลพจน์ในพิธีแต่งงาน
- ๓) การศึกษาเจตคติและความเข้าใจคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ
- ๔) ความคิดสร้างสรรค์ของยอดวรรณกรรมไทย
- ๕) วรรณกรรมจังหวัดนครปฐม
- ๖) Role of Monarchy in Thai Political and Social Development With Special Reference to King Bhumibol Adulyadej
- ๗) พระราชอัจฉริยะปรีชาชาญของพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม*
- ๘) พระราชดำรัสและพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : การศึกษา สารีตละและวรรณศิลป์ (กำลังดำเนินการ)

๗. เกียรติยศที่ได้รับ

- ๑) พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้รับรางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณครูภาษาไทยดีเด่น ระดับอุดมศึกษา จากกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒) พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับการยกย่องเป็น ผู้ช่วยผู้บริหารดีเด่นระดับอุดมศึกษา ได้รับรางวัลเกียรติบัตร และ เสมาทองคำ จากสำนักงานคุรุสภาจังหวัดนครปฐม
- ๓) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับ ใบประกาศเกียรติคุณ และ “เข็มคุรุสดุดีเชิดชูเกียรติทองคำ” จากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
- ๔) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับพระราชทานรางวัลงานวิจัยชนะเลิศ สาขาศิลปศาสตร์ เรื่อง

พระราชอัจฉริยะปรีชาชาญของพระมหากษัตริย์ไทยในการสร้างสรรค์ภาษาและวรรณกรรม จาก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในงาน “ราชภัฏวิจัยเฉลิมพระเกียรติ ๕๐ พรรษา มหาวชิราลงกรณ” เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๕ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์